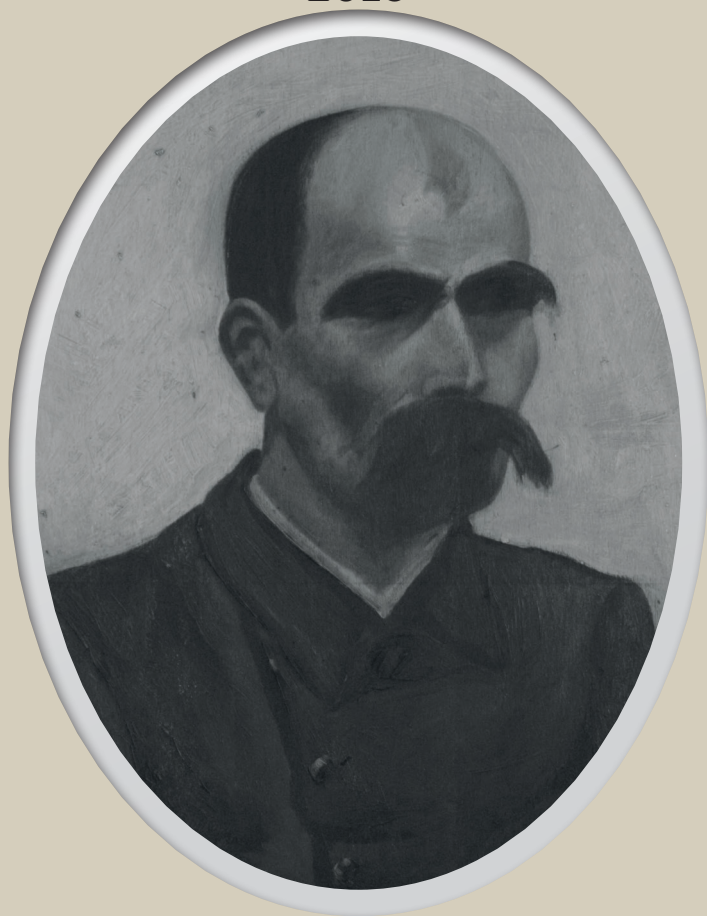

S. Becz Pál

Minden akarok lenni

A költő-író életművének
keresztmetszete két részben
2018

(1899 – 1972)

S. BECZ PÁL
1899-1972

MINDEN AKAROK LENNI

A költő-író életművének
keresztmetszete két részben
2018

S. BECZ PÁL
1899-1972

MINDEN AKAROK LENNI

A költő-író életművének
keresztmetszete két részben
2018

Borítóterv:
S. Becz Barnabás Álmos

Szöveggondozás:
dr. Becz Miklós

Válogatás és szerkesztés:
Olach Zoltán

ELŐSZÓ

A szigetszentmiklói könyvtáráépület falán nemrég avatta fel a helyi közösség egy helyi születésű író, költő, novellista, esszéista, mese- és színdarabíró emléktábláját. A sokoldalú íróember élete nagy részében gyári munkás volt.

Érezte, hogy írnia kell. Családjában nem voltak irodalmi előzmények, ambíciók. Mit tehetett tehát, hogy író lehessen? Autodidakta módon komoly olvasottságra, műveltségre tett szert, kezdve az ógörög mitológiától kora történelmi és politikai körülményeinek, eseményeinek -önmagán és saját meggyőződéseinek átészirt - értelmezéséig, a környező világ nem-provinciális, nem beszűkült szemléletű megértéséig.

Világosan megértette azt is, hogy amit a második világháború befejezése után ő tud, lát és érez, nem azonos azzal a szemlélettel és gyakorlattal, amit a politikai rendszer az ő szeretett Szigetszentmiklósa és valóban és mélyen hazának megélt országa népének a torkán képmutató módon és erőszakosan lenyom.

Pompeius mondta katonáinak, akiknek kötelessége volt Rómát ellátni gabonával, de a viharban nem akartak Sziciliából kihajózni: Navigare necesse est, vivere non est necesse – hajózni kell, élni nem. S. Becz Pál viszont tudta: írnia kell, de élnie is.. Körülötte tombolt a népi demokráciának csúfolt vihar, de neki családjáért, népéért, saját becsületéért élnie kell, és azért is, hogy legyen, aki kimondja: a király meztelen. Ebből egyenesen következett, hogy vagy életét is veszélyeztetve konfrontálódik az egyre aljasabb, majd alig valamelyest konszolidálódó rendszerrel, vagy a fióknak ír. Élnie kellett, nemes életet élt, gyermekeiből embert, nem is akármilyent akart faragni, így a fióknak írt, miközben a megélhetésért igen keményen dolgozott.

Művei zömmel iskolai füzetekben, irkákban maradtak fenn, leánya megőrizte, fia kiadta azokat.

Elrejtett és – hála mindenkinek, akit illet – megmentett művei eddig hét kötetben jelentek meg. A most megjelenő válogatás legjobb, legértékesebb, legmélyenszántóbb, egyszóval legjelentősebb műveit fogja össze.

Szigetszentmiklós, 2017. őszén

Olach Zoltán
a szerkesztő

ELSŐ rész

Az első részt három kiemelt fontosságú verssel kezdjük:

A Kint a homokbuckán c. vers olvasásakor kiderül a gyűjteményes kiadás címének lényege és háttere. Megérezzük ugyanakkor az életmű közös, egységesnek mondható alaphangulatát.

A Miatyánk a költő – egyébként, mint a később közölt versekből, művekből is kiderül – mély, de egyáltalán nem vakbuzgó hite őszinte tükre. Összes vallásos tárgyú verse közül ez a legszebb, és legegységibb hangvételő.

A Csendes lázadó – ez volt az egyik korábban megjelent kötet címe is – tökéletesen mutatja a költő világlátását, világértelmezését.

A továbbiakban történelmi háttérű írások és költői ihletésű legendák találhatóak, majd a Hazával, hazaszeretettel, és a „kis Hazával”, a költő Szigetszentmiklósával kapcsolatos versek és prózai írások következnek.

Számos vers és más írás mutatja be ezután a költő-író mély hitét, néhol érzékeltetve azt is, hogy hite fanatizmustól mentes, átél, gondolkodó.

Az első rész S. Becz Pálnak a mindennapi életről, az emberről elmélkedő, mély humanizmusról tanúskodó, minden vonatkozásban az egyszerű ember, a körülményei által megnyomorított vagy éppen felemelt kisember pártján álló műveit mutatja be.

A család az író-költő egyik központi témája. Meghatóan mély szeretet jellemzi ezeket a műveket. Anyjához, apjához, feleségéhez, gyermekeihez mély érzések kötik. Különösen figyelemre méltó a „Miklós fiamnak” írt Parainesis.

Egy további jellemzője az életműnek a kritikai érzék. Nem csak a környezettel, a körülményekkel, a társadalommal és annak életével kapcsolatban vannak kritikai észrevételei, irodalmi kritikákat is ír. Ez utóbbiakból is bemutatunk néhányat.

Az első rész végén bemutatjuk a sokoldalú szerző humorát is, ami nem „lóg ki” annyira az életműből, mint annak ismerői közül sokan hinnék. Az élet megpróbáltatásait alaposan ismerő ember fintorai ezek: csakazértsem keserű a világ.

Kint a homokbuckán

Kint ülök a homokbuckán.
Térdemen kopott rajztábla
fekszik, az íróasztalom.
Társam a csend és magány.

Kis ceruzacsonk
fut a papíron,
és a fekete sorok
jelzik, mit éppen gondolok.

Eljönnek hozzám a múzsák,
istenek és félistenek.
Lassan betöltik a teret.
Nekem ők nem idegenek.

Mellém ül Héra, Hesztia,
Athéné, Eileithüia,
Artemisz, Aphrodité, a szép,
Páris, Akhilleusz,
Démétér¹ és sokan még.

Már az Olümposzon ülök.
Előttünk nektár, ambrózia².
Koccintanak velem sorban.
De ők csak istenek,
körük megszabott, véges.

Én úr vagyok téren és időn,
bárhová eljutok,
s vagyok, mi lenni akarok.
Minden akarok lenni,
minden, ki valaha élt,
hogyan megértsem,
mért tűztek maguk elé
kegyes vagy kegyetlen célt.

Szelíd Jézus, ki türelmes,
kinek szíve sosem gyűlölt,
ki lángoló kínban égve
haldokolva néz az égre,
s kegyet kér a zsidó népre.

De holnap már Néró vagyok,
ki felgyújtja Rómát, és
lángtenger fényéből merít
örjögő, eszelős ihletet,
vagy Heródes, aki
anyák kebléről letépve
megölet százezer kisdedet.

Ma lágyszívű kisgyermek,
holnap tigris Mohamed,
ki hétszáz védtelen zsidót
ölet meg egyetlen éjjelen,
majd állati Tamerlán³,
ki ötezer örményt
élve temettet el,
és hallgatja mélázva
a fuldoklók halálmoráját.

Ma orvos, ki sebeket kötöz
vigyázva, hogy ne fájjon,
holnap már vad inkvizítor,
ki tüzes vassal embert kínoz.

Lehetek Nagy Konstantin,
a hős keresztyén,
vagy Néró, Decius, Dioclecian⁴,
kiknek keresztfa-erdején
függött sok keresztyén.

Ma, aki templomot húz, égbenyúlót
arannyal, ezüsttel ékest,
de holnap örömtanyát emel

meztöltve lányokkal,
kiket megunt, letépett.

Ma vad, hegyi kecskepásztor,
ki számtanról sosem hallott,
holnap Thalész, Eukleidész,
Püthagorasz⁵, ki a holt számok
között talál harmóniát.

Ma bárgyú idióta,
kiben gondolat nem fogan,
majd tudással teli
lángész és bölcselő,
Szókratész, Platón, Démokritosz⁶,
kikből Isten lelke jött elő.

Itt a csendben mennyi
élmény, mennyi nagyság!
S mennyi nincs itt!
Ha mind itt lenne, tán
nem is férne meg seregük
köröttem a homokbuckán...

Lemegy a nap, mélyül a csend,
lassan-lassan esteledik.
Akik eddig körülvettek,
egymás után mind eltűnnek.

Már egyedül vagyok.
Magam feloldva
még másokban élek,
s aztán magamból kifogyva
majd senki, semmi nem leszek...

Szigetszentmiklós, 1971. február 28.

¹Görög istennők és hősök: Héra Zeusz testvére és egyben felesége, Hesztia a családi tűzhely és a szűzi tisztaság, Athéné (Zeusz lánya) a bölcsesség és tudomány, Eileithüia a szülő nők, Artemisz (Zeusz leánya) a vadászat, Aphrodité a szépség és a szerelem, Démétér a földművelés istennője; Párisz trójai királyfi és Akhilleusz az Iliász hősei

²Az istenek itala illetve étele az Olimposzon

³Tamerlán (Timur Lenk) a legkegyetlenebb mongol hódító

⁴Nagy Konstantin (Constantinus római császár, aki államvallássá tette a kereszténységet), Néró, Decius, és Diocletianus keresztényüldöző római császárok

⁵ Nagy ógörög matematikus-filozófusok

⁶ Nagy ógörög filozófusok

Miatyánk

Ki teremtéd a roppant mindenséget,
A végtelenül kicsike parányt,
A lét küzdő terén,
Háborgó tengerén
Légy velünk, Miatyánk!

Te mindent látsz ott fent,
Ami el van rejtve
A szíveknek mélyén
Féltve eltemetve.
Lelkünk a bűn rabja
Jóság látszatával
Mélyen betakarva,
De felnyílik zára,
Hiába van zárva.
Minden titok kulcsa
Megvan a kezedben,
Ki vagy a mennyekben.

Ki teremtéd a kéklő végtelent,
A csillagos eget,

Létet adtál minden lénynek,
Szenteltessék meg a Te neved!

Túrók és szenvedők
Várják igazságod,
Imáikban hittel kérnek,
Jöjjön el a te országod!

De ha ránk nehezedik büntető karod,
Legyen meg a te akaratod!

Legyen meg minden
Miképpen mennyben,
Hol nincsen bűnöző,
Nem lehet hamis,
Úgy itt a földön is!

Áldd meg a munkát,
A mi földjeinket,
Add meg nekünk a mindennapi kenyerünket,
Miért küzdünk fáradtsággal,
Vér, verejtek hullásával!

Adjál gyógyírt a mély sebre,
töröld le a könnyeinket,
és bocsásd meg a mi vétkeinket,
miket az ember olyan könnyen elkövet,
és feledi, nem gondolja,
önmagára vet követ!

Adjál olyan lelki erőt
Nekünk, gyöngé embereknek,
Igaz szívből bocsássunk meg
Az ellenünk vétkezőknek!

Útvesztő közt mutass ösvényt
Távol minden rossztól,
És szabadíts meg a gonosztól!

Hogy ne legyen bennünk
Semmi más csak jóság,
Mert tied az ország.

Tied minden titok,
mit ész föl nem érhet.
Ember lángelméje
Soha föl nem mérhet.
Tied a csillagos mennybolt,
a roppant mindenség,
A hatalom és a dicsőség,

Égbe nyúló hegylánc,
a kicsike porszem,
fűszálon a harmat,
a végtelen tenger
most és mindörökké. Ámen

1940. november 4.

Csendes lázadó

Ha egyszer a Nagy Altató
Örök álmra hív engem,
Nem leszek többé lázadó
Senki, semmi törvény ellen.

Többé a szám fel nem nyílik.
Összeteszik pogány kezem,
Ahogy keresztyénhez illik,
Úgy fekszem a végső helyen.

É ha majd a kék nagy ūrben
Céltalanul elhagyottan
Bolyongok árván keserűn
Szenvedéssel megrakottan,

Megkérem az Úr angyalát,
Legyen hozzám emberséggel,

Adjon papírt és ceruzát,
Ne álljak ott üres kézzel.

Írom a kérdések sorát:
Van-e olyan pokol, börtön
Fent az égben, mint ideát?

Rúgnak-e ott is akkorát
Igazságért szenvedőkön,
Sátánnak adnak-e glóriát,
Mint a szennytől piszkos földön?

Megírhat-e szépen sorban
Mindent, ahogy lát a költő,
Vagy lerúgják a pokolba
Ott is, ha igazat költ ő?

Megpörkölik tüzes lángon,
Hogyha ír bátran, keményen?
Nincs igazság a világon
Sem a földön, sem az égben?

Szigetszentmiklós, 1924. augusztus 2.

TÖRTÉNETEK, LEGENDÁK

Rőzsetúznél

Lemenőben volt a nap. A keskeny patakon cikcakkos piros vonal rezgett. A szemközt lévő erdő úgy látszott, mintha lángra lobbant volna. Az oldalt eső sziklák ragyogtak a rájuk hulló vérvörös fényben. A nap most csókolta meg a föld sötétkék peremét. Egy pillanatra szinte nyomasztó csend ülte meg az aludni készülő világot. Megpihent az esti szellő és az erdő minden lakója elhallgatott.

A kis patakon most gázolt át egy férfi. Övig meztelen volt, de azon alul is csak egy állatbőrből készült általvetőt viselt. A derengő alkonypírban olyan volt, mint a Vizek bronzba öntött istenszobra. Vállban és csípőben széles volt és az átlagnál jóval magasabb. Alkata arányos és tökéletesen szép férfitest volt, amelyet valaha az ógörög szobrászok művészi lelke álmodott meg, és istenáldott keze faragott remekbe. Kezében egy rövid nyelű, súlyos bunkót szorított. A vállán egy hatalmas szarvasünőt vitt. A nagy teher ellenére könnyedén és ütemesen lépkedett. Minden mozdulatán látszott, hogy testében az őseiber roppant ereje lakozik.

Mire az erdőbe ért, már teregette szárnyát a fekete alkony.

A férfi egy óriási vadkörtefa alatt ledobta a terhét. Amint egy pillanatra az elejtett vad fölé hajolt, kifinomult ösztöne azt súgta, hogy valami veszély fenyegeti. Villámgyorsan megfordult a sarkán, de nem egyenesedett fel egészen, hanem úgy maradt kicsit meghajolva, teste egyensúlyát lábujjhegyen állva biztosította. Megfeszített izmokkal, kissé szétvetett lábakkal a legelőnyösebb helyzetet vette fel bármilyen irányból jövő támadás fogadására. Olyan volt, mint a meghajlított rugalmas vessző.

A tisztáson egy szürke, csikos bundájú, óriás testű, nyúlánk állat suhant keresztül. Puha talpa nesztelenül taposta az erdei föld bársony szőnyegét. Aztán a csikos test könnyedén a magasba szökkent, és gyönyörű ívben szelte át a levegőt.

A férfi látszólag közönyösen várt. De a jobb lábán és a jobb karján pattanásig feszültek az izmok és az erek. Aztán egy kicsit féloldalt és hátrahajolt, majd mint a gerelyvető, visszalendült, és a bunkó szörnyű erővel vágódott az állat szeme közé. Az óriási macska még talpra esett, és egy pillanatra megállt a lábán, de vér buggyant ki az orrából és szájából, és mozdulatlanul terült el a pázsiton. A vadon

rettegett uralkodója, a félelmetes királytigris békésen feküdt a földön. A bunkó egyetlen ütéssel zúzta szét az agyát.

A férfi közömbösen nézte egy ideig. Az arcán nem látszott sem izgalom, sem a győzelem öröme. Biztos, hogy ez a kaland nem az első volt az életében, és nem is tulajdonít neki nagyobb fontosságot, bár nem egy ilyen találkozás kitörölhetetlen nyomot hagyott az arcán és az egész testén, bizonyoságául annak, hogy roppant ereje és tüneményes gyorsasága ellenére sem végződtek mindig ilyen szerencsésen az összecsapások. A hatalmas fogak és karmok egykori gazdái nem voltak hajlandók feladni a küzdelmet maradandó emlékek hátrahagyása nélkül.

A férfi most visszament a patakhoz. Övéről lecsatolta a tömlőjét, és megtöltötte vízzel, aztán visszatért a vadkörtefa alá. Letette a tömlőt, aztán áthaladva a tisztáson bement az erdőbe, és kis idő múlva hatalmas nyaláb száraz rőzsével tért vissza, amelyet ledobott a megölt állatok mellé. Aztán övéből rövid, széles pengéjű kést vont elő. Nyársat faragott. Mire az éj rádobta fekete fátylát az erdőre, barátságosan pattogó tűz világította meg a közeli fákat és bokrokat. Aztán a férfi leült egy tuskóra a tűz mellé, és nagy hozzáértéssel forgatta a nyársat, amelynek végén jókora szelet hús pirult, és kellemes illata étvágygerjesztően terjengett a levegőben. Mellette friss leveleken már nagy halom várt fogyasztásra. Aztán az evéshez fogott. Lehet, hogy éhes volt már. A vacsorakészítés legalább is arra vallott, de nem sietett az evéssel. Egyáltalán nem látszott rajta a várakozásnak az izgalma, amelyet a jó étek iránt érez az ember. Evett, de nem azzal a mohósággal, ami falánkságra mutat. Evett, de csak úgy végezte ezt a műveletet, mint valami magától érthető megszokott tevékenységet.

A tűz fényénél minden arcvonása élesen látszott.

Fekete haja természetes csigákban omlott a vállára. A homloka boltozatosan magas. Orra merészen egyenes vonalú. Ajka arányos metszésű és egészségesen piros. Nem viselt szakállt, és így meg lehetett látni nagy akaratereőre valló széles állát. Arca egészében véve szép és arányos volt. Hanem azon a szép, szabályos arcon nem látszott semmi indulat sem. Kemény és keserű vonás volt a szája körül. Az arc egyáltalán nem volt vad, hanem inkább valami komorsággal vegyes szomorúság uralta. Talán sohasem ismerte a nevetést és talán sohasem enyhítette a mosoly derűje azt a komor arcot.

Az a magas, domború homlok olyan felhős volt, mint a bércek

orma ködös őszi alkonyatban. Mélytüzű, fekete szeme becsületes nyíltsággal nézett a világba hosszú pillái alól. De a tekintete figyelő és riadozó volt, mint azé, aki valamire vár, valamire, ami után vágyakozik, és amitől fél. Retteg, hogy az a valami megjelenik, és fél, hogy eltűnik, miután meglátja.

Erejét, ügyességét, bátor határozottságát tekintve az az alig észrevehető nyugtalanság nem lehetett kapcsolatban valami élőlényel, emberrel vagy állattal, hiszen ezek nem voltak félelmetes tényezők a számára. Bizonyos, hogy nem a mindennapok világával volt ez összefüggésben. A lelkében lehetett valami, amitől felhős volt a homloka, keserű a szája, rettegő és bús a tekintete.

Ahogy befejezte az evést, és mozdulatlanul, kormosan, feketén ült a tűz mellett, maga is olyan volt, mint a homályba vesző, némán hallgató háttér, amely kívül esett a tűz fénykörén.

Hirtelen felkapta a fejét, és hátravetette hullámos, fekete haját. Figyelt...

Megzörrentek a szemben lévő bokrok. Egy férfi jött keresztül a tisztáson, és nyugodt, határozott léptekkel egyenest felé tartott.

-Szálem! - mondta, és megállt a tűz előtt.

-Szálem! - viszonzta a köszöntését a Feketeszemű. - Az én szállásom a te szállásod. Az én tüzem a te tüzed. Az én étkem a te étked. Ha fáradt vagy, ülj le! Ha éhes vagy, egyél! Ha szomjas vagy, igyál! Amíg az én tüzemnél vagy, a te barátod az én barátom. Ellenséged az én ellenségem. Megvédelek, ha úgy jönne a sora!

Hangjában nem volt lekötélező nyájasság, de amit mondott és ígért, azon érzett, hogy őszintén mondja.

- No, egyél! ismételte, és a húsokra és a zöld leveleken lévő fölszeletelt pirított gombákra mutatott.

- Itt van a víz, és itt van a késem is. Egyél, igyál!

-Te igen emberséges ember vagy, szólt a jövevény, és illő, hogy mindenre feleljek, amit mondtál, tehát:

- Ha annyi barátod volna, mint nekem, akkor épp olyan árván állnál a világban, mint én. Ha annyi ellenséged volna, mint nekem, akkor minden élő ember az lenne. Éppen ezért köszönöm, hogy szembeszállnál velük értem, akiről azt sem tudod, hogy ki vagyok. Ámbár az ellenséggel magam szoktam elbánni, ha arra kerül sor. De azért igen megbecsülendő, ha olyan ember kínálja a segítségét, mint amilyen te vagy.

-Te sem tudod rólam, ki vagyok, mi vagyok, érnék-e valamit, ha

melléd állnék.

- Hogy ki vagy, azt nem tudom, de azt tudom, hogy annyit érnél, barátként, mint amilyen veszedelmes volnál ellenségnek. Még egyszer köszönöm, hogy helyet adsz a tüzed mellett, ennivalóval és vízzel kínálsz, és pihenő hellyel éjszakára.

- Nem tudom, ki vagy, de nem is kutatom. Ha a nevedre lettem volna kíváncsi, akkor nem azt kérdeztem volna tőled, hogy éhes, szomjas, vagy fáradt vagy-e. Azt hittem, hogy a három közül valamelyik érint téged. Ennyi az egész. Te is így tettél volna, ha én megyek a tüzed mellé. De most már egyél! Beszélgetni azután is ráérünk, ha éppen akarsz. Ha lesz mondanivalód.

- Lesz...hanem a késed visszaadom, nekem is van. Nem ennél te is velem?

- Én már túl vagyok rajta, de ha neked úgy jobban esik, hát...a késére szúrt egy szelet húst, és enni kezdtek

- Értesz a hússütéshez, Feketeszem, mondta a jövevény, amikor megelégedett. Hosszú útról jövök, és igen éhes voltam. Megláttam a tüzed fényét, és az hozzád vezetett. Örülök, mert különben valamelyik fán kellett volna töltenem az éjszakát a vadállatok miatt, jóllehet a kígyók és – a megölt tigrisre mutatott, az ilyen nagy macskák ellen az sem biztosíték.

- Valóban nem, de ez itt már igen békés állat.

- Látom, megszelídítetted.

- Kénytelen voltam, különben csak a csontjaimat találtad volna itt, és akkor te...

- ...és akkor én éhen maradok, mondta a jövevény, és mintha valami mosolyféle suhant volna át az arcán.

Feketeszem erre a megjegyzésre nem válaszolt, hanem azt mondta:

- Ilyen nagy macska még sok lehet az erdőben, hanem ha jönne valamelyik, az ellen már ketten leszünk. De lesz majd gondunk a tűzre is, hogy el ne aludjék. Az visszatartja őket.

- Igaz, mondta a másik. – A tűz két okból is jó lesz. Elűzi majd a hideget is. Az éjszaka máris erősen hűvösödik és az embernek nincs olyan jó meleg bundája, mint ennek a szelídített nagy macskának itt.

- Az igaz, de mivel neki van, nekünk meg nincs, hát majd lehúzzuk róla. Jó lesz neked. Nekem van ilyen takaróm, hát egyikünk sem fog fájni.

- Okos gondolat! Fogjunk hát hozzá, amíg rá nem hűl.

Az idegennek lángvörös haja volt. Homloka széles és alacsony.

Szeme sűrű, hideg. Tekintete áthatóan éles, mint a tör hegye. Orra erősen hajlott, mint a keselyű csőre. Arca szeplős. Szája keskeny, erősen összeszorított. Álla dacosan előreugró, energikus. Rőt bajusza és szakála volt. Szemöldöke és szempillája alig. Hangja éles, de nem kellemetlen. Nem volt olyan magas, mint a másik, de jó araszos vállú, bikanyakú, domború mellű. Karjai rendkívül hosszúk, mint a gorilláé. Minden mozdulata gyors, határozott és biztos. Barátnak ő is épp oly kívánatos lenne, mint amilyen félelmetes volna ellenfélnek. Nem volt szép, de egész lényében volt valami megnyerő és rokonszenves.

- Szóval féltél a vadállatoktól, Vöröshaj? kérdezte a vendéglátó.

Az ránézett hidegfényű szemével.

- Egyáltalán nem féltem tőlük, Feketeszem! De ha az ember alszik, mégiscsak biztonságosabb a hely a fán, mint a földön.

- Vöröshaj, te tudod, hogy vannak veszedelmes állatok, amelyek zaj nélkül tudnak fára mászni.

- Tudom, Feketeszem, de azok az állatok nem emberre vadásznak. De ha mégis..., én igen éberem alszom, és igen jó fülem van. A kígyó szagát még ha alszom is, megérezem.

- Míg ide jöttél, addig is elkaphatott volna egy ilyen szép nagy macska, nem?

A jövevény ráhagyóan ingatta busa fejét.

- Igazad van, Feketeszem, elkaphatott volna! Nem eggyel találkoztam már. Csakhogy ezek a szép nagy macskák egyedül szoktak támadni, nem csapatostul, mint a farkasok, és így...

- Hát neked nem elég ilyenből egy is? Elhiszem, hogy bátor és ügyes vadász vagy. Én is értek hozzá, és érek is valamit, mégsem szeretném, ha egy ilyen csíkos macska a párjával együtt támadna rám.

- Én sem, mondta Vöröshaj, és mintha megint valami mosolyféle futott volna át szeplős arcán. – Mert, tette hozzá elgondolkozva, a küzdelem kimenetele nem biztos, hogy kedvező lenne rám nézve. De nem hagyta befefejeztem, amit mondani akartam.

- Hát fejezd be!

- Nem vagyok nagyképű dicsekvő. Azt akartam mondani, hogy ezek az állatok nem csapatostól támadnak, mint a farkasok, hanem csak egyedül. A „csak„ nem lekicsinylés, nem dicsekvés, csupán annak megállapítása, hogy egy irányból jövő támadás ellen könnyebb védekezni. Tehát, nem azt mondom, hogy könnyű. Meg aztán sohasem járok egyedül.

- Nem? Hiszen most is magad jöttél.
- Dehogy! Vöröshaj mintha újra elmosolyodott volna és az övéből jó hárommarkos kétélű tört vont elő.
- Ketten vagyunk, amint látod, és valamit mindegyikünk megér.
- De hiszen, ha rajtad van egy ilyen macska, annak sok késéles karma van, no és a fogai!
- Nem várom én azt be, Feketeszem, hanem...
- Hanem, mit csinálsz?
- Hanem, amikor ugrik a macska, és még a levegőben van, akkor – Vöröshaj hirtelen fél térdre ereszkedett, de úgy, hogy a jobb sarka nem érte a földet és a jobb karja előrelendült, és akkor mielőtt földet érne, már a szügyében van a kés.
- Kockázatos, mondta Feketeszem csendesen. – És ha nem találsz el?
- Olyan eset még nem fordult elő, Feketeszem. Úgy mondta ezt, mint egy magától értődő tény, a dicsekvés minden árnyalata nélkül.
- Jó, eltalálsz, de mi van akkor, ha nem halálos a szúrás? Megkéred, hogy dobja vissza egy pillanatra a kést, és maradjon nyugodtan, amíg elvágod a nyakát?
- Nem, felelte Vöröshaj nyugodtan. – Nem hiszem, hogy megtenné, mint ahogy én sem tenném meg, hogy kicsúfoljam azt, akinek helyet adok a tűzem mellett.
- Ne vedd sértésnek, amit mondtam, nem annak volt szánva, és kezét nyújtotta. - Csak azt akartam megtudni, hogy mit csinálsz akkor, ha...
- Akkor? Vöröshaj egy kurta nyelű baltát húzott ki az öve mellől, amelynek kúp alakú hegyes foka volt. – Akkor még itt van ez. És ezt nem igen állja ki semmilyen macska feje.
- Elhiszem, hogy jó a kés bevezetésnek, mondta Feketeszem, miközben rőzsényalábot vetett a tűzre. – Jó a kés, ha ügyes kéz hajtja napvilág mellett. Hanem este? Például, amikor jöttél... Ha megállított volna egy ilyen királyi macska?
- Este is próbáltam már. Ide figyelj, Feketeszem! Szája elé tartotta a kezét, kétszer-háromszor huhogott. Nem is sokáig késett a válsz. Majd egy bagoly húzott el a homályban magasan a tűz fölött. Azaz húzott volna, de Vöröshaj úgy hajlott hátra, mint a kígyó. Bal kezének ujja csaknem érintette a földet. Övéhez kapott, és Feketeszem csak annyit látott, hogy valami cikázó fény villan fölfelé, majd eltűnik, és egy pillanat múlva a bagoly verdeső szárnyakkal hullik a tűz mellé,

aztán mozdulatlan marad.

- Remek dobás volt, mondta Feketeszem és a hangjában őszinte elismerés csengett. – Mondhatom, nem szeretnék ott vad lenni, ahol te vagy a vadász... Különösen nem, amikor a késed repül.

- Csak be akartam bizonyítani neked, hogy nem hazudok, mert láttam, hogy nem hiszel nekem.

- Felejtsd el, amit mondtam, Vöröshaj! Ámbár, ha nem látom, amit műveltél, ezt sem hittem volna el.

- Az igazság kedvéért megvallom, Feketeszem, hogy mégsem fogadtam volna rá, hogy sikerül. Mégiscsak sötét van, és mozgó volt a cél.

Feketeszem felvette a kimúlt baglyot.

- Nézd! mondta. – Épp a melle közepén ment át a kés, ami arra vall, hogy nem a véletlen műve volt. Te biztos voltál a dolgodban, te nem vállaltad volna a felsülést. Én nem hízelgek neked, de meggyőződésem, hogy máskor is meg tudnád tenni.

- Azt hiszem, mégis csak túlbecsülöd a képességemet. Az ember csak arra mondhatja, hogy megtettem, amin már túl van. De azt hogy megteszem – azt is mondhatja ugyan -, de az mindig függő dolog, mert soha nem tudhatja, megteheti-e. Igaz, hogy mindent a bizonyosság reményében cselekszem, de semmi sem biztos, csak a halál.

- Hát akkor az se biztos, hogy élsz?

- Ebben a pillanatban még igen, de nem tudhatom, hogy mit hoz a következő perc, hogy ki vagy mi okozza a haláloamat. Most még vagyok, de aztán azt mondják, voltam.

- Ez túlzott okoskodás, Vöröshaj. Ha az ember mindig arra gondol, hogy történhetik valami, akkor...

- Akkor ki sem merne mozdulni a vackából. De nem gondol rá. Vagy a szükség kényszeríti ki, és abban a reményben indul útjára, hogy érheti ugyan valami, de hátha mégsem... Ez a bagoly sem tudta, hogy a tűznél nem fog tovább jutni. Nem tudhatta, hogy a következő szárnycsapást már nem tudja megtenni, mert szívében lesz az embernek a kése... Az embernek is megvan a maga végzete, csak az idejét nem tudja. Ezért nem mondhatja, hogy megteszem, csak azt, hogy meg akarom tenni. Igen ... Mondhatom ugyan például, hogy elmegyek és hozok vizet a patakról, mert ami a tömlőben van, már langyos lett a tűz mellett, de csak mint eshetőséget mondom-, végre is nem tudhatom, mi

lakik a szívedben irántam, vagy hogy hirtelen nem örülsz-e meg, és amikor megfordulok, nem zúzod-e szét a fejemet, mint ezét a nagy macskáét, És akkor neked kell vízért menned, mert én hiába ígértem, nem hozok.

- Igazad van, Vöröshaj, nem lehet tudni... hát akkor majd én megyek vízért, és ha más baj nem ér, hozok is. Én nyugodtan hátat fordítok neked, mert pokoli ügyesen bánsz ugyan a késsel, mégsem ölsz meg, mert nem adtam rá okot. Egyébként is nyugodt vagyok felőled, mert nem tételezem fel rólad, hogy békés beszélgetés után hirtelen megörülsz és...

- Feketeszem, most már én kérlek, feledd el, amit mondtam. Nem gondoltam én azt komolyan, csak éppen...

- Tudom, csak éppen az eshetőség... Jó, ha az ember mindennel számol. Ne beszéljünk erről! Még csak annyit, Vöröshaj, akit én a tüzemhez hívok, az a Vendégem. Azt nem csak az ellenségétől, de önmagam ellen is megvédek. Te nem adtál rá okot, hogy megöljelek. Ha valami okból mégis az volna a szándékom, nem hátulról támadnék rád. Mindent elfelejtek, amit mondtál, de a jövőben ne szólj úgy felőlem, mintha gyávának tartanál, mert az már ok...

Fogta a tömlőt, és ment, és egyszer sem fordult vissza. Nemsokára visszatért. Letette a tömlőt és azt mondta:

- Igazad van, Vöröshaj! Mért ne gondolnál felőlem rosszat? Én már öltem embert, éspedig olyan embert, akit legjobban szerettem, és valóban hirtelen jött örület hatására öltem. Igen... Hát mért ne venné el az eszemet most is az Ég? Számolva az eshetőséggel... Te nem tudod, kinek a vendége vagy. Nem látszom öregnek, de már nagyon sokat éltem. Nemzedékeket láttam jönni és elmenni. Vesszőt, amelyből évszázados faóriás lett. Sokat... és már azok sincsenek. Láttam kiszáradni tengert, amelynek a helyén ma sivatag van... Városokat eltűnni, amelyeket nyom nélkül elnyelt a föld.

Vöröshaj átható tekintettel nézett rá.

- Nagyon jól tudom, ki vagy, Feketeszem! - mondta csendesen. Testvérgyilkos vagy... Ketten voltatok a világ kezdetén...A neved... Feketeszem úgy szökkent fel, mint a sebzett vad.

- Ki ne mondd, ha jót akarsz! kiáltotta fenyegetően, és kezében vészesen mozdult a rettenetes bunkó. Ez már sok ember életébe került!

Vöröshaj nyugodtan állt, nem kapott kése után, de bal kezével mint a villám kapta el a másik csuklóját a bunkó nyele fölött, és úgy

tapadt rá, mint valami acélbilincs. Kegyetlenül erős fogás volt, de ha két kézzel markolja is, Feketeszem akkor is kicsavarja, ha akarja. De nem akarta...Így álltak pár pillanatig szemben egymással. Egyikük villámló szemmel, a másik nyugodt hideg arccal, hideg, figyelő tekintettel. És Feketeszem markoló keze lassan lazulni kezdett. Ujjai szétnyíltak, és a bunkó kicsúszott közülük.

- Elmúlt, mondta mély sóhajjal, és nagyot lélegzett. Ökölbe szorított keze még néhány pillanatig hol kinyílt, hol összezárult, úgy hogy meg lehetett látni meztelen karján az izmok ideges játékát

Vöröshaj nyugodtan állva nézte, de hideg szürke szeme befogta a másik minden mozdulatát.

Feketeszem megrázkódott, mintha le akarna rázni magáról valamit - Elmúlt, ismételte fáradt hangon. – Nem kell már tartanod semmitől, Vöröshaj!

-Eddig sem tartottam tőled. Hidd el, Feketeszem, nem lett volna rá idő! Nem lett volna és most sem lenne. Félelmetes nyugalommal beszélt, de hangjában nem a fenyegetés, inkább a szomorúság árnyalata csengett. –De kár is lenne, mondta és engesztelően nyújtotta a kezét. Kár lenne ilyen hamar és így fejezni be az ismeretségünket. Én minden fegyverrel jól tudok bánni, de embert még nem öltem soha. Csak egy Embernek okoztam a halálát, többét nem. Ne kényszeríts hát arra, hogy védekeznem kelljen ellened. Vendéged vagyok, és nem úgy akarom meghálálni szívességedet, hogy ott mutassam be késdobáló ügyességemet, ahol te vagy a cél.

- Te épp oly számkivetett vagy az emberek közül, mint én. Nem volt szándékom, hogy megbántsalak. Ülünk le és beszélgessünk inkább, ha te is jónak látod. Reggel úgyis továbbmegyek, és meglehet, nem találkozunk többet az életben. Legyünk inkább jó barátok legalább erre az éjszakára!

- Te is kerülöd az embereket, én is. És ha nem is lesz könnyebb a teher, ami a lelkünket nyomja, mégis talán nekem is, neked is jobb lesz, ha meghallgatjuk egymást, és feledjük a magunk bűjät-bajját, amíg egymásét hallgatjuk. De ha nem akarod, máris indulok.

- Vendéglátásom ideje nincs meghatározva, Vöröshaj. addig leszel velem, amíg kedved tartja. Különben sem engednék. Éjnek idején az erdő tele van leselkedő veszéllyel.

Igazad van, Vöröshaj. Ülünk le és beszélgessünk, de előbb együnk! Éhes vagyok. Nem tudom, mi, de valami arra késztet, hogy mindent elmondjak magamról neked. Arca lassan megenyhült és békésen

nyújtotta kezét vendége felé.

A két nagy tenyér kemény, erős markolással kapcsolódott egymásba.

- Nem tudom, téged mi bánt, kezdte Feketeszem, amikor befejezte az evést és megtörülte a kését egy levélben.

-Nem is kutatom. Ha szükségét érzed, úgyis el fogod mondani.

- Engem szörnyű bűn súlyos átka, terhe nyom a földre. Ezzel nem sokat, semmit sem mondok. Lenyom a pokol mélységes, lángoló fenekére. Én egymagamban élek. A múlt és önmagam elől futok. A múlt elől, ami kérlelhetetlenül üldöz éjjel és nappal. A lelkem elől rejtőznék, ha tudnék, és lenne hova. Emlékeimtől félek, és te az imént lelkiismeretem elé állítottál. Emlékeztetted arra, amit örökre szeretnék feledni. Magamra emlékeztetted, hogy ki vagyok. Nevemet akartad mondani. Most utólag szégyellem, hogy elfogott az örület, és egy pillanatra megfeledkeztem magamról, és arról is, hogy a Vendégem vagy. Feledd el, ha tudod! Abból, amit el fogok mondani, megérted, hogy mért vesztettem el egy pillanatra az eszemet. De aztán nem a te kezed erős szorítása fékezett meg, szerencsére magamhoz tértem a pillanatnyi örületemből, mielőtt megöltelek volna téged, vagy te engem. Azt hiszem, inkább az utóbbi esett volna meg.

-Nyugodj meg, Feketeszem! Én már nem gondolok az egészszel. Elmúlt. A kerék most már a rendes nyomba vág, és nem borul fel a szeker.

- Nem, Vöröshaj. Most már nem. Úgy fogom a gyeplőt, hogy én legyek az úr, és ne a Ló, amely igen hajlamos a megvadulásra... Még annyit, Vöröshaj! Sohasem voltál még olyan közel a halálhoz, mint az imént. Lehet, hogy nem lett volna rá időm, ahogy mondtad, de az már nem rajtam múlt volna. És a kísérlet annyi, mint maga a tett. Én éppen úgy nem félek a haláltól, mint te. Így talán elhiszed, hogy nem a gyors kezed és késed miatt gondoltam meg a dolgot. Valahogy megéreztem, hogy közös a sorsunk. Hogy téged éppúgy kidobtak az emberek a hajóból, mint engem. Hogy éppúgy hordozod magadon a világ megvetését és gyűlöletét, mint én. Hogy nekünk ölelkeznünk kell, de nem halálos, hanem baráti ölelkezésben.

Mert akik a saját sorsukkal és a világ átkával megterhelve találkoznak, azoknak inkább egymás mellett kell haladni, mint egymás ellen fordulni. Hát ezek voltak a fő okok, Vöröshaj! Lehet, megelőztél volna, de én is bíztam magamban. Mert nézd csak itt ezt a dögöt! Ez sem a lajhárok családjából való Ez is elég gyorsan mozog, amíg él, és én megelőztem. De zárjuk le a dolognak ezt a részét! Hiszen olyan színezete van, mintha néha magunkat, máskor meg egymást

dicsérnék fel, holott egyikünknek sem kenyere az öndicséret, vagy a hízelgés. Nem tudom, ki vagy, és nem is muszáj megmondanod, ha valami okból nem akarod. Nem tudom, hogyan és honnan ismersz te engem, mert én még soha nem láttalak téged.

- Semmi okom sincs rá, hogy eltitkoljam kiléteimet, mondta Vöröshaj. – Elég a nagyvilág ítélete, mi nem kárhoztatjuk egymást. És ha te elmondod a magad, gondolom szomorú történetét, és sem hallgathatom el az enyémet. És ha mindent elmondunk, mi sem el nem ítéljük, sem föl nem mentjük egymást. A mérleg más kezében van, és aki azt tartja, az latolgat bűnt és erényt összevetve. Azt mondod, nem ismersz. Hát ez érthető, hiszen még valóban nem találkoztunk.

- Akkor hogy tudod, ki vagyok?

-Egyszerű az egész. Nem volt nehéz kitalálni. Láttam, hogy évszázadok fájdalma ül szemedben. Tekinteted űzött vad nézése, de nem a szarvas vagy őz riadozó pillantása, amely futni kész az első neszre, ha zörren a bokor, hanem annak a vadnak figyelő és egyben fenyegető tekintete, amely nem fut, hanem szembefordul támadásra készen. Láttam, hogy fiatal vagy, de magad mondtad, hogy nemzedékeket láttál felbukkanni és letűnni. Tengereket kiszáradni. Vesszőből felnőtt évszázados fákat kiszáradni. Ez annyi időre mutat vissza, ami a kezdeti világba nyúlik. Hát ezekből ismertem rád...

- Jól fog az eszed, Vöröshaj, okosan következtetsz, de mindez nem jelenti azt, hogy az vagyok, akinek vélsz. Ebből nem lehet levonni, hogy valóban az vagyok. Száz meg száz hozzám hasonló tekintetű embert láthatsz a világon.

- Igazad van, Feketeszem. Mégis van valami, ami megkülönböztet azoktól, mert azok másfajta emberek.

Te komor vagy. Arcod sötét, de sok szívélyesség van benned. A te arcodra nincs ráírva, a te szemedben nem villan fel a minden pillanatban meglévő ölési készség. Bizalmatlan vagy és hirtelenharagú, de még sincs arcodon az a gyűlölet és vadság, amelyet azokra rávésett a valós vagy vélt igazságtalanság, amely velük megesett. A te arcodra nem nyomta rá a bélyegét a folyamatos és kíméletlen hajsza. A közönséges bűnös csak azért fél a leleplezéstől, mert retteg a büntetéstől. Ez világosan kiütközik az arcán abban a pillanatban, de a szemén is, amikor felismerve tudja magát. A te szemedben a megbánást láttam. Valami borongó, emésztő fájdalomét. Azt is megfigyeltem, hogy bár olyan szélcsendes

az idő, hogy a levél se rezdül, a te tüzednek a füstje nem az Ég felé tör, hanem mintha valami átok nyomná vissza, vízszintesen kúszik a föld felett, és ide-oda kanyarogva oszlik el a levegőben. Ahol a füst ilyen csendes időben sem száll egyenesen a magasba, az csak elátkozott ember tüze lehet. Ebből a két megfigyelésből jött a következtetés... És hogy nem tévedtem, azt magad igazoltad azzal, hogy agyon akartál ütni, amikor ki akartam mondani a neved.

Mondom, a te arcodra nem a hozzád esetleg hasonló embereknek az érzelme van írva, hanem a lelkedben hordozott bűn igazi megbánása. Így csak olyan bűnös tud nézni, aki már a tett pillanatában megbánta a bűnét, amelyet nem is tudatosan, nem is szándékosan, hanem talán valami szörnyű véletlen folytán követett el. Sőt lehet, hogy olyan ember lett az áldozata, akit egész lelkével szeretett, ahogy emlékezetem szerint talán mondtad is. Fiatal külsőd ellenére évszázadok szomorúságát látom a szemedben. Egy világkezdeti történetre gondoltam, és arra a következtetésre jutottam, hogy te nem lehetsz más, mint annak a régmúlt események -büntetésekképpen- itt maradt, máig élő, elátkozott hőse.

Egy pillanatig se gondold, Feketeszem, hogy most hízelegni akarok neked! Hogy szívességedet úgy akarnám megfizetni, hogy különleges színben tüntesselek fel. Ha a jelek alapján közönséges gonosztevőt látnék benned, azt épp oly kíméletlenül, minden szépítés nélkül megmondva itt hagynálak.

- Nagyon jó, hogy nyíltan beszéltél, Vöröshaj! Becsülöm az egyenes lelkű, bátor embert. Jó, hogy így beszéltél, mert ha meggyőződésed ellenére másnak, jobbnak mondasz, mint amilyen vagyok, nem dobtalak volna ki ugyan tüzem meleg fényköréből, mert a Vendégem vagy, hanem én mentem volna el innen, mert megvetem a hazug és kétszínű embert. Nem szívtam volna egy levegőt veled még egy rövid éjszakán át sem.

Jó szemed van, Vöröshaj. az eszed is éles. Éppen olyan biztosan célba talál, mint a késed. Igazad van... Én vagyok az az elátkozott ember, akire gondolsz. Én kezdtem a világon a bűnt. Igen ... Így tanítja a történelem. Hanem azt senki sem tudja, arra senki sem gondol, hogy én magam is áldozat vagyok. Annak az ismeretlen hatalomnak, az ő akaratának az áldozata, aki felhossa a napját az Égre, és este letaszítja onnan, hogy sötét legyen, és a világ pihenőre térjen. Annak az akaratából, aki fényesre gyűjtja a csillagokat. Aki színt, mézet és illatot ad a virágnak és szépen hangzó füttyöt a kis énekesmadárnak

a torkába.

Nagy halom ágat dobott a tűzre, aztán sokáig hallgatva nézte a felcsapódó lángok imbolygó játékát, majd így szólt:

- Hallgass rám, Vöröshaj! Én még sohasem beszéltem magamról senkinek. Nem is volt kinek. Nem találtam még olyan embert, akit érdemesnek tartottam volna rá. Nem tudom, miért, de veled valami közösséget érzek. Én nem tudok olyan biztosan következtetni, mint te. Ha van is rajtad valami jel, nekem azt nem árulja el semmi, hogy ki vagy. Nem tudok rólad semmit, hiszen külön utakon jártunk eddig, de azonos teherrel a vállunkon. Az a két út párhuzamos volt, de most elérték a végtelenben ahhoz a ponthoz, ahol nem csak az utak, hanem a rajtuk haladók is találkoznak. És megállnak egymás mellett. Nem tudom, kinek vagy minek az akaratából, de nekünk találkozoznunk kellett.

Nem tudom, miért, de ösztönösen úgy érzem, hogy mi ketten összetartozunk. Nem tudom, miért, nem is keresem az okát. Megelégszem azzal a belső késztetéssel, hogy mondjam el neked a történetemet. Elmondom neked, de nem úgy, ahogy a világ tudja, hanem úgy, ahogy megesett. Azt, ami kimaradt az Írásból.

Sok minden közrejátszott abban, ami történt, aminek történni kellett. Mert én azt mondom neked, Vöröshaj, hogy minden el volt határozva előre, és én nem másíthattam azon semmit.

- Nemcsak elhiszem, Feketeszem, de tudom, hogy az úgy is volt. Tudom... A magam esetéből tudom... Beszélj, ha nem is ad megnyugvást a szó. Az is valami, ha megértő hallgatóra találsz.

Feketeszem hosszú ideig a tűzbe bámult, aztán messze néző szemmel, mintha ködbe vesző úton indulna visszafelé, amelyet csak az ő emlékezete világít meg, ment vissza vergődő lélekkel, akadozó lélegzettel, ment vissza a teremtésig. Aztán mintha eltűnt volna előle minden, és csak a hallgató erdőnek, a múltó éjszakának, a pattogó tűznek és önmagának mondaná, beszélni kezdett.

- Jóindulatú, szelíd és békés természetű ember volt az öcsém. Még a nevének a hangzása is olyan volt, mintha a béke, a türelem és a szelíd nyugalom lett volna beleszöve. Az anyém úgy volt megválasztva, mint az irigység, a bosszúállás, a kárörvendezés és a kegyetlenség kifejezője. Ha szólított, gyűlöletet éreztem magam iránt a nevem miatt. Te vad! Te konok! Te embertelen! Az én nevem úgy ment át a köztudatba a késő nemzedékek nyelvében, hogy ahhoz minden rossz kapcsolódott. Nem is vette fel a nevemet más ember soha. Én

voltam és vagyok az egyetlen hordozója.

Szelíd volt az én öcsém. Szeme kék, mint a nyáresti ég, mint a nefelejcs, mint a búzavirág, tiszta és ártatlanul csillogó. A hangja is kedves volt. Ha a szép szelíd arcára néztem, az a megenyhülés, a békesség érzésének a pillanata volt. Jobban szerettem, mint az életemet, és inkább levágtam volna a kezem, minthogy durván érintsem vele. Hanem én az átok jegye alatt születtem...Mindenben az ellentéte voltam. Ő minden körülmények között béketűrő és nyugodt volt. Én még a szelíd bárányt is kötéllel fogtam meg, ha valamire kellett. Nem tudom, mért, de futott előlem minden állat. Ő pedig a vadkecskét is magához tudta csalogatni. Nem voltam kegyetlen, mégis azt kellett látnom, hogy minden állat irtózik tőlem. Ez fáj és bosszantott, és olyan voltam mindig, mint a szélben fellobbanó tűz. Vad és indulatos, mint a kölyökfarkas. Az állandó kellemetlenségek miatt mindig összeférhetetlen hangulatban voltam, de ő mindent kiegyenlített kifogyhatatlan türelmével. Mindig én voltam a hibás, de ő kitért a szóváltás elől, és így a békesség nem bomlott meg köztünk

Gyűlöltem magamat mindezekért. Szerettem volna megváltozni, más lenni, mint amilyen voltam. Olyan lenni, mint ő, de minden jó szándékom elbukott, semmivé vált a türelem kisebb-nagyobb próbakövein.

Napról-napra megfogadtam, hogy más leszek, de minden elhatározásom gyenge hajócska volt csupán, és összetört a napi események jelentéktelen szirtjei között, és a vad indulatok örvényébe süllyedt. Sohasem merültem el teljesen, mert egy békítő szava mentőkötél és egy rám vetett szelíd pillantása biztos menedék sziklája volt.

Én a jó és rossz keveréke voltam, de azért jól megvoltunk egymással. Feledhetetlenül szép napok voltak azok. Pedig, ismétlem, sokszor elbuktam volna, ha ő nem nyújtja felém a kezét idejében. Sokszor elsüllyedtem volna, de ő kimentett, mert ő a nyugalom és biztonság szikláján állott.

Sohasem voltam rá irigy. De sokszor láttam magamat a tó vizében, amikor ittam. Sötét, komor arc zord tekintete nézett vissza rám. Ilyenkor végtelen keserűség fogott el, mert magam előtt láttam öcsém lágy vonalú, szelíd arcát, amely szép volt és kedves. Nem órá voltam irigy, de olyankor éreztem, hogy ő az édes gyermek, akit szeret az Ég, és pazar kedvében elhalmozott minden értékes útravalóval. Megadta már neki születése előtt, én meg megterhelve roskadoztam

fogyatékoságom súlya alatt. De azért megvoltunk békén, mert ő figyelmes és kedves volt hozzám. Játékos jókedve sokszor átragadt rám és feledtette velem az Ég hozzám való mostohaságát.

Voltak egyes dolgok, amikben felette álltam. Én ügyesebb vadász voltam nála. Ő különben is nagyon sajnálta az állatokat és nem ölt meg egyet sem. Csak tejelő állatot fogott, hogy ne csak húst együnk. Nekem szenvedélyem volt a lesállítás, törvetés, a vadászattal járó izgalom, veszély és hajsza. Ő a tenyésztésben lelte örömét. Én hordtam a vadat, ő ízletes ételt készített belőle. Én ismertem minden ehető gombát, édesgyökeret, bogyót és gyümölcsfélét. Ő tudta, hogyan kell azokat hosszú időre állandóvá tenni, hogy az esős évszak alatt, amikor nem mentünk ki a barlangból, ne legyen hiányunk semmiben. Az elejtett vadak húsát megszáritotta, a bőrükből fekhelyet, takarót készített.

Száraz időben versenyeztünk egymással. Futottunk, úsztunk, köveket dobáltunk célba vagy magasba, és jót neveltünk egymáson, ha valamelyikünk hanyatt esve meghempergett a porban. Hogy valamivel levezzünk a bennünk felgyülemlett, kiobbanni készülő erőt, birkózni is szoktunk. Én ugyan erősebb és fortélyosabb voltam nála, de azért nem egyszer ő került ki győztesen a viadalból. Ő persze nem tudta, hogy legyőztem magamat vele, mert úgy intéztem a csalást, hogy ne vegye észre. Különben joggal hihette, mert lányos testalkata ellenére erős, szívós és kitartó volt. Olyankor láttam, hogy titokban örül. Én pedig a látszat kedvéért morogtam és bosszankodtam.

Barlangunk előtt volt egy kiszáradt szilfa, amelynek már a kérgét is lehántotta az idő. Annak csupasz törzsére minden nap vágunk egy rovást. Minden kilencedik napot egy függőleges rovással jelöltük, és azon a napon ünnepet ültünk. Vadászni, halászni sem mentünk. Száritott húst, gombát, édesgyökeret, aszalt gyümölcsöt ettünk. Ő sokszor mélázó volt és hallgatag. Elnéztem olyankor, amint a csendes alkonyatban lehunyta szemmel, szótlanul ült a pattogó rőzsetűz mellett.

Azt hiszem, olyankor gondolta ki azokat a szép dallamú énekeket, amelyeket annyira szerettem. Mert mindent megénekelte... a csillagos eget, a Napot, a Holdat, a szellőt a virágillatot. Azért mégis csak megkérdeztem egyszer, hogy mi a baja, mert szomorú volt az arca.

- Mi bajod van? kérdeztem újra.

Bús tekintettel nézett rám.

- Nem tudom... Valamit érzek...Félek...Valami azt súgja, hogy nem sokáig leszünk együtt.

- Nem soká? Hát mi választana el minket? Ha veszélyes vadra megyek, nem engedlek magammal. Én nem bántalak.. Hát, akkor?

-Nem tudom...Valami jön...Valami sötét Rém...Nem látom, de érzem..

- Ne félj! Nem kell félned semmitől sem. Megölök mindent, ami a rontásodra törne.

- Az ellen nem bírsz megvédelmezni. Éppen te nem...

Akkor nem értettem, most már tudom, hogy mire gondolt. Esténként azzal mulattatott, amit megfigyelt, de nem beszéd formájában, hanem dalolva. Mint, ahogy mondtam, mindent megénekelte. A patak vizéből ivó szarvast, az óvatoskodó őzet, a csillogó szemű fürge gyíkot, a játékos mókust, a hatalmas oroszlánt, a porszemet, az égen úszó felhőket, a pillangó szárnyát, a derengő hajnalt, a sötét éjszakát. Igen kellemes, lágyan csengő hangja volt és mély átérzéssel énekelte. Volt, amikor kint zuhogott az eső a sötét éjszakában, de én úgy éreztem, hogy süt a nap. A lelkem tele volt gyönyörűséggel, és úgy éreztem, hogy a hangokkal együtt a lelkem is az Ég felé szárnyal, és úgy megtelik jósággal és szépséggel, mint az övé. Ha az éneklésből kifogyott, füttyüléssel zárta le az estét. Minden madarat csodálatos hűséggel tudott utánózni elannyira, hogy ha még nem volt késő este, a kismadarak seregestül szálltak a szilfa száraz ágaira, és mindegyik válaszolt neki a maga hangján.

Én dörmögve kísértem az énekét. Jó hallásom volt és hamar elkaptam a helyes hangot, de rendszerint abbahagytam, mert nem szerettem a medve hangomat, és inkább leszakítottam valami falevelet, és azzal kísértem énekét. Levélen szépen tudtam játszani. Legalábbis ő úgy mondta. Azokon az estéken igen boldog voltam. Valami meleg érzés öntötte el egész valómat, és úgy éreztem, hogy megnyílik előttem a magasság. Hogy én sem vagyok mostoha fia az Égnek.

Hanem a függőleges rovássokkal megjelölt ünnepnapok voltak a legkeservesebb napjaim. Neki is volt egy áldozati oltára, nekem is. Azokon a napokon tüzet raktunk az oltáron az Ég, a Nap és Hajnal tiszteletére. Azok a napok voltak a fekete végzet előre vetett sötét árnyai.

Öcsémnek a tüze mindig gyönyörűen égett. Én hiába raktam az oltáromra a legjobban égő fát. Hiába tettem alá száraz, illatos fűvet, csak pislákkolt. Mindig elkésett, mire égni kezdett, rendszerint

elmúlt a Hajnal. Persze nem győztem soká türelemmel a meddő kísérletezést. Felbőszültem. – No ha nem kell az én áldozatom, ti sem kellett nekem! Se oltár, se tűz! Szétrúgtam a tüzet. Paraszát a folyóba szórtam. A fekete üszköt beletapostam a sárba, és az oltárt leromboltam.

Öcsém őszintén sajnált, és azt ajánlotta, hogy építsünk egy oltárt közösen, amelynek egyik végén én gyújtom meg a tüzet, a másikon pedig ő. Az egyesített oltáron majd mind a két máglya szépen fog égni.

Minden hetedik kilenc rovás után két függőleges rovást véstünk a szilfa törzsébe, ami kettős ünnepet jelentett számunkra. Egy ilyen kettős ünnepre készítettük el a közös oltárt. Mindketten igen szépet akartunk. Én is beleépítettem egész lelkemet. Simára csiszolt kövekből építettem a falát. A párkányát színes kagylókkal raktam ki. Aztán virágokból font füzérkoszorúkkal vettem körül az egészet. Meseszép volt. A jó szagú virágoknak százféle illata áradt belőlük. A kagylók csillogtak, mint a tiszta gyermekszemek. Áhíthatosan bámultam, és magamban mormolni kezdtem: - Fogadd szívesen tőlem is azt, amivel hozzá tudtam járulni az oltár építéséhez! Te, aki termékenyítő esőt adsz a földnek, Te, aki tarka virágokkal hímzed ki a réteket, Te, aki hatalmas nagy fákból alkotsz erdőket, ahol egyaránt helyet kap a békésen legelésző szarvas és őz, a vad oroszlán és a vérengző tigris, és ahol a fák lombjai között fészket rakhatnak a madarak és menedéket találnak a sas éles karmai ellen, fogadj el engem is fiadnak, és vedd szívesen az én áldozatomat is, amelyet egész lelkemből ajánlok neked!

Amikor felderengett a rózsás színű hajnal, egyszerre gyújtottuk meg a máglyát az oltár két végén. A hatás meglepő volt. Kivételesen az én tüzem is meggyulladt. A lángnyelvek hajladozva ölelkeztek. A két egyesített tűz hatalmasan, diadalmasan égett. Az oltár maga is igen szép volt, de a hajnalpír, a felkelő nap első sugarai és a sárga-piros tűz megvilágításában egészen csodálatos látványt nyújtott. Néztem a tüzet... Hát engemet is fiának fogadott az Ég? Örömben énekelni kezdtem. Korai volt az öröm. Szépen égett az egyesített tűz a közös oltáron. Hanem egyszer csak két füstoszlopot kezdett eresztetni. Szép egyenes volt az egyik. Olyan, mintha tejfehér oszlop szökkent volna nyílegyenesen, maga körül forogva az Ég felé göndör, tömött csigákban, mint a fehér bárány szőre. Úgy gomolygott az oltár egyik vége fölött, mint valami fehér áldás.

A másik? Én hiába áldoztam fel a legkövérebb üszöborjút. Hiába szórtam rá virágszirmokat, jó szagú fűvet. Hiába hintettem meg levelekről gyűjtött harmatvízzel. Az én áldozatom sem a kilencedik, sem a kettősünnep napján nem kellett senkinek, semminek. Sem az Égnek, sem a pokolnak.

A másik füst? Hát igen...Az koromfekete volt, mint csillagtalán éjszaka a téli éjféli órán. Az is törekedett volna a magasba, de mintha átok nehezedett volna rá, valami láthatatlan erő mindig visszanyomta és megalázkodva mászott, mint valami verésre váró szűkölő kutya. Embermagasságnál nem bírta magasabbra emelkedni. Tekergett, vonaglott, mint valami döglődő kígyó. Bármerre is mentem, úgy kúszott utánam, mint a sötét gyűlölet. Mint az engesztelhetetlen halálos bosszú. Köhögtem, fuldokoltam. Úgy marta a szemem, hogy már alig láttam a könnyeimtől. Olyan fekete voltam már a szálló pernyétől, mint maga az ördög. Amint ide-oda ugráltam a füst elől, azt hittem, hogy az erdő minden lakója rajtam mulat. Éreztem, hogy nem kell az én áldozatom, hiába van benne a lelkem. Úgy voltam, mint aki mélységből kúszik fölfelé kezét nyújtva valakinek, és az minduntalan visszataszítja a meredély széléről.

Keserű fájdalom fogott el, amit aztán vad indulat követett. Már csak a bosszúvágy élt bennem. Elégtételt akartam. Józan eszem utolsó maradékát is elvesztettem. Már nem én voltam én.

Öcsém szomorúan nézte a kínlódásomat és szíves szóval hívott magához.

- Gyere ide énhozzám! Látod, ide nem jön a füst.

- Megyek, várj egy kicsit! Megyek, csak előbb végzek ezzel a tetves tűzzel, és szétrúgom ezt a rongy vakondtúrást itt! Két kézre fogtam a nehéz vadölő buzogányomat és teljes erővel, a rombolás gyűlöletével belevágtam vele az oltár tüzébe. Egyszer, kétszer, tízszer. Mit tudom én, hányszor. Repült a zsarátnok. Engem elborított a szikraeső. Testem tele volt már égési sebekkel. A fájdalom még jobban felbőszített. Eszeveszetten csapkodtam...Aztán az oltárra került a sor. Repültek a csillogó kagylók, a színes kavicsok, szakadt a virágfűzér. Az oltár felém eső része romhalmaz volt már, de azért csapkodtam tovább, pedig már alig bírtam emelni a karom.

Kifulladásra álltam meg egy pillanatra, hogy lélegzethez jussak. Öcsém, aki eddig dermedten, szinte megbénulva nézte, hogy mit művelek, most borzadva kiáltott rám.

- Mit csinálsz?!...Nem szabad! Az oltár szent...

Megbüntet érte a haragos Ég!

- Pokolba az oltárral és az egész Mindenséggel, ordítottam vadul. Nem törődöm az Éggel! És újabb ütésre emeltem a buzogányt, és éppen akkor ugrott elém védően, kiterjesztett karokkal, amikor a lendületet már nem bírtam visszafogni. Teljesen ki voltam fáradva már és az ütés sem volt erős, de homlokodon találta őt. Egy pillanatig támaszt keresve kapkodott a levegőben, aztán jajszó nélkül bukott a földre, és nem mozdult többé.

Dermedten álltam felette üszkösen, kormosan. Úgy éreztem, hogy rám készül szakadni az Ég, a Nap, a láthatatlan Hold és a csillagok. Abban a pillanatban csak a bűnöm súlyát éreztem, és még nem bírtam felmérni teljes egészében, hogy mi is történt, mert hiszen kihagyott az eszem. De homályosan éreztem, hogy ami eddig volt, az már soha többé nem lesz. Hiába kel fel a nap, nem lesz, akinek jó reggelt kívánhatnék. Nem lesz, akihez szólhatnék. Nem lesz játék és verseny. Megöltém a jövőt! Nem lesz benne semmi jó, kedves és szép. Nem lesz, aki esténként énekel a rőzsetűz mellett.

Megértettem, hogy ami jönni fog, az mindig az iszonyat órája lesz, és nem lesz nyugalom sem éjjel, sem nappal. Nem lesz öröm, nem lesz mosoly és szeretet. Nem lesz más csak a minden mindegy, a minden iránti kővé vált közöny. Az irtózás önmagamtól! Nem lesz semmi, csak a mindennapi halálvárás.

A felkelő nap egy félig lerombolt oltárt, és mellette két mozdulatlan embert látott feküdni. Egyik nem tudott mozdulni, mert halott volt. A másik nem mert mozdulni, mert élt...mert félt. Félt attól, hogy ha mozdul, akkor szembesül azzal a szörnyűséggel, hogy ő pedig él. És mégis mozdulnia kellett, és látni a másik nyitott szemében az utolsó pillanat kérdő csodálkozását, amit a halál nem tudott letörölni róla, hanem örök kérdőjelet hagyott rajta. És még valami mást... a szánalmat. És tudtam, hogy engem sajnált még az élete utolsó pillanatában is.

- Azokat a szemeket, Vöröshaj, azóta ébren és álmomban is látom. Ahogy ő mondta, megvert az Ég. Elhallgatott, és ahogy egy pillanatra félrefordult, a keze fejét végighúzta az arcán. A másik nem látszott észrevenni azt a gyors mozdulatot. Lefelé nézett, mintha valami bogarat figyelne a fűben. De azért mégis csak meglátta, hogy a visszafordulónak nedvesen csillan meg a keze feje a tűz fényében.

- Mit mondjak még neked, Vöröshaj? Mire lement a nap, eltemettem a Békét, a Szelídséget. Az ő oltárát, amelyre még őrjöngésemben

is vigyáztam, és nem igen rongálódott meg, kijavítottam. Éppen a sírja végén állt. Ma is megtalálnám, ha... ha oda mernék menni.

Az én oltáromnak a maradványát is szétszórtam.

Máglyát raktam az oltáron, és éppen, amikor elgondoltam fájó búcsúmat a sírtól, szörnyű mennydörgésben tört ki az ég, és abból a derült égből vakító villám csapott az oltárba, de nem rombolta szét, hanem csak a máglyát gyújtotta meg rajta, és a füst szépen örvénylő, nyílegyenes vonalban szökkent a magasba. Olyan volt, mint a fehér bárány szőre. Ugyanakkor a magasból mennydörgésszerűen hallottam valakinek a vádló szavát.

„ Nem az oltáron, a sírban van az áldozat. Szívesen fogadom az ő lelkét, mert ő az én szerelmesem volt. Azért gyújtottam meg oltárán a máglyát, és azért száll annak a füstje egyenesen hozzám. Koromfeketének kellene lennie a füstnek, hogy kifejezze a gyászt, de meghagyom fehérnek, mert azt akarom, tudjad és lássad, hogy most az ártatlanság indul utolsó útjára.

De te légy átkozott, mert megölted az én választottamat, akiben örömöm tellett! Légy átkozott te, és minden nemzedéked a földön! Ne tudj meghalni mindaddig, amíg olyan embert nem találsz, aki még nálad is nagyobb vétkező és szánandóbb lélek! Olyan embert, aki még téged is irigyel, aki téged megszán.

Kerüld az embereket, és téged is kerüljenek az emberek! De ezer éves testben is maradj meg erősnek és fiatalnak, hogy untalan kergessen közéljük a vágyakozás!”

- Vöröshaj, én a nagy vadász, aki nem féltem a tigristől, a jaguártól, a párductól, én, aki ütéstávolságra be mertem várni az éhes oroszlánt, akkor futottam, mint a gyáva nyúl. Futottam az átok és a tettem elől. Futottam önmagam elől. Kergetett a saját énem. Nyomorultabb voltam a megvert, háztól elűzött kutyánál.

De nem tudtam messzire menni. Az oltáron mindig égett a máglya, pedig a tüzet nem táplálta senki. Bódult lepke voltam. Vonzott és egyben taszított az oltár tüze, fénye. Azért nem mertem oda menni, mert a szeretet ereje, ami vonzott, egyenlő volt az önvád taszításával. Azért néhányszor erőt vettem magamon és oda merészkedve a hervadt koszorúkat és füzéreket frissekkel cseréltem ki, de minden esetben, mintha valami láthatatlan kéz tépdeste volna, lehullottak a sírról, és bármilyen csendes volt az idő, mintha szél söpörte volna le az utolsó szirmokat is. Beláttam, hogy nincs helyem a sírnál. Nem

akart engem ott látni az Ég.

Elbujdostam hát messze a saját síromat keresve. Soha se mertem többé oda menni, pedig még ma is megtalálnám.

Vöröshaj rőzsenyalábot vetett a tűzre és csendesen azt mondta:

- Nem találnád meg, Feketeszem. A sír megvan, de nagy házat építettek fölé az emberek. Igen magas az a Ház. Sok barlang van benne egymás fölött és ezeket szobáknak nevezik. Ezek igen tiszták és világosak. Minden barlangban ágyak vannak, minden ágyban asszony fekszik, és fehér ruhás nők forgolódnak az ágyak körül. Nehéz óráikban lévő asszonyok az ágyban fekvők. Sokszor tíz új élet születik egy nap alatt azon a helyen, ahol valaha egy élet megszűnt. Szent föld lett hát a vétek helye, Feketeszem, ami talán enyhít valamit a lelketen

Feketeszem sokáig bámult maga elé, majd beszélni kezdett.

- Jó lett volna meghalni ott az oltár mellett, vagy ha ott nem, hát másutt, de nem lehetett. Nem engedte az átok, hiába kerestem a halált. Sokáig bolyongtam egyedül, mint az elárvult vad, amelyet kivert a farka.

Később megpróbáltam emberek közt élni, de nem volt maradásom. Láttam, hogy egyesek ösztönösen félnek tőlem. Onnan azért mentem el, mert sajnáltam őket. Legyen meg nekik az élet békessége, amit én elűztem körükből. Pedig nem bántottam volna senkit sem. Inkább segíteni akartam rajtuk, hiszen én sok mindenhez értettem, amit ők nem tudtak. Lehet, hogy éppen azért idegenkedtek tőlem. Nem kellett barátnak sem...

Voltak, akik ugyancsak ösztönösen gyűlöltek és ellenem törtek. Azoktól is menekültem, mert féltem. Félttem attól, hogy megölöm őket.

Igen sokan gyűlöltek ösztönösen, de ösztönösen nem szeretett soha senki. Végül is beláttam, hogy nincs helyem az emberek között, és akár egyik, akár másik ok miatt, mindenképpen menekülnöm kellett. Sohasem akartam ölni, de sokszor kényszerítettek rá. Nem az életemet védelmeztem, hiszen az nem ért semmit, de oktalan gyűlöletük, támadásuk felkeltette bennem ősi vadságomat, és ahová ütöttem, ott megjelent a halál. Nem voltam hozzájuk hasonló. Nem illeszkedtem durva tréfáikhoz, ostoba szokásaikhoz. Kigúnyolták hallgatag szomorúságomat.

Nem tartoztam egy emberfalkához sem, és úgy vélték, hogy magányos farkastól nincs okuk félni. A halottak és a nyögők

meggyőzték őket, hogy ez nem volt így. Nem sajnálom őket, pedig tudva nem taposok el még egy bogarat sem. Nem sajnálom, mert nem emberek, hanem ostoba, két lábon járó, rosszindulatú állatok voltak. Ott is hagytam őket, veszélyes volt közöttük élni. Nem rám, hanem órájuk nézve. Mert nézd csak ezt a buzogányt, Vöröshaj! Nehéz átok van ezen, mert azt is mondta az a szózat:

„- Ne tudjad elhagyni soha ezt a fegyvert, amellyel először embert öltél! Ne csak sebezzen, de haljon meg ember, állat, ha megsebezted vele!”

Nehéz átok, és könnyen meg is fog. Mert vad lázadó indulatokat kell sarkam alá taposnom, ha egy gonosz pillantás, egy rossz, vagy rosszul értelmezett szó miatt nem akarok embert ölni. Pedig nem akarok, ámbár van, amikor nagy a kísértés. Ezért kerülöm az embereket, hacsak lehet.

És ami a legnehezebb, van egy állandó, egy szemmel látható kísérem. Egy rém, ami azóta üldöz és emlékeztet. Nézd a buzogányon ezt a piros foltot! A szózat szerint: „Mindig látszani fog, amíg a mondott embert meg nem leled.” Ez a piros folt az ő vére...

Még valamit mutatok neked, Vöröshaj. lásd, hogy milyen átkozott adottsággal ruházott fel engem a végzet! Nem szükséges, hogy megközelítsek embert, vagy állatot, ha éppen ártani akarok nekik. A buzogány egyik oldala kissé lapos. Mindjárt megtudod, miért. Nézd! Most éppen kibukkant a hold. Látod annak a vadalmafának a kihajló ágán azt a három gyümölcsöt? De miért is kérdezem, hogyan látná az olyan szem, mint a tied! Hát ide nézz! Iszákjából követ emelt ki és feldobta a levegőbe, aztán elütötte. A kő süvöltve szelte át a levegőt, és az alma szétforgácsolódva hullott le az ágról. Ránézett a másik arcára és meglátott valamit annak a szemében... Megrándult az ajka, de csak ennyit mondott:

-Nem véletlen. Gyors egymásutánban még kétszer ismételte meg a műveletet azonos eredménnyel.

- Csodálatos! mondta Vöröshaj elismerően. –Ilyet még nem láttam! Ne haragudj, Feketeszem! mondta és feléje nyújtotta csontos nagy kezét.

- A végzet vezeti a kezem a halál vonalán, ha egyszer a szemem befogta a célt. Azért nem megyek emberek közé, hogy ne vigyenek kísértésbe. Elég már annak a bűnnek a terhe, amelyet eddig magamra szedtem!

- Elfáradtam, Vöröshaj! Jó lenne már testben és lélekben megpihenni!

De annak a feltétele lehetetlen, mert nem lehet olyan ember a földön, aki vétkesebb nálam és megalázottabb, mint én! És nem lehet olyat találni, aki megszánna engemet...

Vöröshaj ránézett, és lassan ingatta a fejét. Majd az a sajátságos, átható tekintet átsiklott rajta, és lassan felkúszott a fák törzsén, fel a koronájukig, aztán a felhőkön is túl, messze a csillagok fölé, mintha keresne valamit a régmúlt ködös világában. Pillantása végigsöpörte a rejtelmes nagy Úrt kelettől nyugatig, északról délig, majd a rőzsenyalábot nyaldosó lángokat nézte sokáig. Aztán a mellette gubbasztó társára nézett, és halkán beszélni kezdett.

- Azt hiszed, Feketeszem? - akadozva tört fel melléből a szó. – Azt gondolod, nincs olyan ember? Visszajöttem... Igen messze jártam, hogy keressek olyan embert... Ámbár nem lett volna rá szükség, mert egész idő alatt itt ült melletted. De végig kellett futnom az emlékezet hosszú útján... Azt mondom neked, hogy ha a szózat igaz, mire a nap feljön, mire a végére érek annak, amit el akarok mondani neked, Feketeszem, az a piros folt már nem lesz a buzogányodon... És pihenni és aludni fogsz... Aludni, nyugalmat adó, csendes és mély, hosszan tartó, álom nélküli alvásban... És talán engem is elhagy majd a nehéz átok, ami úgy kísér, és emlékeztet a múltra engem, mint téged a te buzogányod.

Övéből egy selyem erszényt vont elő. Kibogozta a száját, és a tartalmát kiszórta a földre. Csengő ezüst érmék gurultak szerte-szét. A tűzbe is gurult belőlük néhány darab.

A másik kérdő tekintettel nézett rá, aztán lehajolt, hogy segítsen összeszedni a pénzt. De ahogy hozzáért, abban a pillanatban elkapta a kezét és úgy megrázta, mint a macska a lábát, ha parázsra lép.

- Ne kézzel! – Mondta Vöröshaj, és az arca megrándult. – Ne kézzel, Feketeszem! – Ismételte és keserű vonás jelent meg a szája szögletében. – Különleges pénz az!... Olvasd csak meg, mennyi?

- De hogy olvassam, mikor nem lehet hozzányúlni?

- Nem is kell! Mondtam, hogy különleges pénz. Nézd csak! – Széthúzta az erszény száját, és a pénzdarabok egymás után a levegőbe emelkedve visszahullottak az erszénybe. – Na, látod, már itt is van mind. Tudod, mennyi?

- Ha nem tévedtem, háromszor tíz csengést hallottam.

- Nem tévedtél, Feketeszem. pontosan annyi... Hát csak meg akartam mutatni, hogy nekem is van állandó emlékeztetőm arra a vétkemre,

amit elkövettem valamikor igen régen. Mert fiatal külsőm ellenére én is nagyon öreg vagyok...Én is láttam felbukkanni nemzedékek sorát és eltűnni emberöltőket...Láttam vesszőket évszázados fává felnőni, majd kiszáradni...És láttam sok mindent, amiről már nem tud senki semmit sem... Aztán az én emlékeztetőm sokkal rosszabb, mint a tied...Mert azt a piros foltot te csak akkor látod, ha ránézel. De én ennek az átkozott pénznek a csörgését minden mozdulatomnál halloom.

- Én egyszer sem hallottam, Vöröshaj, pedig este óta mozdultál néhányszor.

- Mert rád nem vonatkozik az átok...Te éppúgy nem halld a pénzcörgést, mint ahogy én sem látom azt a piros foltot a buzogányodon...Egy ideig megint a tüzet nézte és elmélázva piszkálta ide-oda a hunyorgó paraszakat. A másik nem háborgatta. Várakozóan, de szótlánul nézte a Vendégét.

- Feketeszem, te minden szépítés nélkül elbeszélted életed szomorú történetét, –kezdte a szót Vöröshaj csendesen. –Elmondta anélkül, hogy kérdeztem volna. Nem kényszerített rá semmi, csak az ösztönös megérzés, hogy veled hasonló sorsban és átok alatt élővel van dolgod, akiben megértő hallgatóra találsz, és az úgy is volt. Mikor ide jöttem, nem kérdezted, ki vagyok, hanem azt mondtad: „Ha éhes vagy, egyél! Ha szomjas vagy, igyál! Ha fáradt vagy, pihenj meg tüzem mellett!” Engem még nem fogadott be szívesen emberfia. És ha most szó nélkül elmennék, meg se kérdeznéd, ki vagyok. Kinek adtál, mindenből, amid volt? Kinek adtál vendégszerető helyet tüzed melegénél? Nem kérdeznéd. De ha én úgy mennék el innen, hogy hallgatással fizetnék a szívességédért, akkor semmi becsület sem volna bennem. Mégis... Azért megkérdezem tőled, Feketeszem, hogy akarod-e hogy én is...?

- Arra várok, Vöröshaj!

- Akkor hát beszélek, habár nekem is éppen olyan nehéz lesz a szó, mint amilyen neked volt. De hiszem, hogy végül könnyebb lesz a lelkünk, ha ledobtuk róla a terhet, és hiszem azt is, hogy nem kell többé felvenni egyikünknek sem, hiszen a szózat szerint, a végzetünk nem örök időre szól. Legalábbis a tiéd nem. De azt is remélem, hogy ha már összehozott bennünket, hozzám is kegyes lesz az Ég.

Hallgass meg hát, Feketeszem! Én is kárhozott lélek vagyok. Sőt, már elbeszélésem elején ki fog tűnni, hogy kárhozottabb lélek vagyok nálad. Te csak a kezdetet, én az Alfát és Ómegát öltem

meg egy személyben. Te csak a testvéredet ölted meg véletlenül. Én, sugalmazásra ugyan, olyan ember vesztét okoztam, aki mindenkinek testvére, tehát az egész világ népének testvére volt, és így minden élő ember ellen külön-külön vétkeztem.

Olyan embernek okoztam kínos halálát, aki a szeretet fáját ültetgette, amerre csak járt. Aki mindenkinek jót akart, nemcsak ezen, de a másvilágon is. És azóta úgy bujdosom a világban, mint bolygó tűz az ingovány felett. Ha azt mondom, hogy azóta majdnem minden éjszakán felriadtam legmélyebb álmomból, és futottam, míg leroskadtam a fáradtságtól, és királynak éreztem a vackában nyugodtan alvó koldust, azzal nem mondok neked semmi újat, Feketeszem, hiszen ezt a gyötrelmet magad is ismered saját életedből!

Hányszor kiáltottam olykor az Égre: „Effata! Effata! Miért voltam éppen én a kiválasztott? Mért tértem rá egy pillanatra a becstelenség útjára? Mért csak akkor tudtam továbbmenni, amikor a lelkem fekete volt a bűntől? Miért kellett magamra venni az átkot: „Nem lelsz nyugalmad addig, amíg olyan embert nem találsz, aki téged igaz szívből meg nem szán. Mert olyan nagy a te bűnöd, hogy az árnyékot vet minden más vétekre a földön.”

De az Ég nem felelt. Némán, rejtelmesen hallgatott. A csillagok közönyös részvétlenséggel hunyorogtak rám. Az Ég is többnyire felhőfátylat vont az arcára, hogy elrejtse magát előlem.

Én nem öltem meg közvetlenül senkit, Feketeszem. De kézre adtam az Embert, aki mindenkiért született, aki mindenkiért élt, aki végül mindenkiért meghalt a földön a kínok keresztfáján. Én adtam kézre a minden idők legigazabb emberét, a legnagyobb hőst a világnak.

És tudod, hogy mivel árultam el Őt? A szeretet, a szerelem legszebb, legtisztább kifejezési formájával, a csókkal. Igen...Én sárba tapostam, megszejtelenítettem a csókot, Feketeszem! Bepiszkoltam a hűség, a búcsúzás fájdalma, a viszontlátás öröme szépséges kifejezőjét. Cserébe adtam a legértékesebb drágakövet a hitvány háromszor tíz ezüstpénzért, amit az imént láttál. Ennyit tud rólam a világ, és eddig igaza is van, mert ez a valóság. De a világ nem indul el a gondolkozás ösvényén, hogy az értelem világosságánál meglátná, hogy mindez miért volt így.

Én semmivel sem voltam jobb, de rosszabb sem ama másik Tizenegynél. Én soha sem gondoltam árulásra. Ha pénzvágó lettem volna, akkor nem szegődöm mellé, Aki azt hirdette: Ne gondoljatok

holnappal, mert a ti Atyátok mindig megadja nektek, amire szükségetek van!

Az én dicstelen szerepem ki volt osztva, mielőtt még lettem volna. Amikor eljött az ideje, el is kellett játszanom. Az Ő sorsa is el volt végezve már a születése előtt. Mindennek úgy kellett történnie, ahogy végbement. Ha nem úgy megy végbe, hazug lett volna a próféták kinyilatkoztatása és üres komédia annak a részéről, Aki szájukba adta a szót.

Ő maga is tudta a sorsát, amire nem egy helyen utal az Írásban: „Ahová én megyek, oda ti nem követhettek engem.” Végzetének elindítása rajtam keresztül ment végbe. Én még akkor nem tudtam, de Ő már tudta, hogy én vagyok rá kiszemelve. Erre a saját szavai a bizonyosság, mert az utolsó vacsorán ezt mondta: „Bizony mondom nektek, hogy valaki közületek el fog árulni engem.” A kérdésre, hogy ki legyen az, Mester? azt mondta: „Az, akinek a mártott falatot adom.” Kíváncsian vártam, ki lesz az. Elszörnyedve láttam, hogy felém nyújtja azt. A falat torkomon akadt. Fuldoklottam tőle, de le kellett nyelnem. Ő maga adta a számba a bűnt. A vétek gondolata és annak elvégzése a falatba volt iktatva. Utána éreztem, hogy nem az vagyok, aki voltam. Egész lelkemben megváltoztam. Kimentem, mert éreztem, hogy mennem kell. Éreztem, hogy akaratomtól függetlenül valami arra kényszerít, hogy menjek. És mentem...

A Kertben, fáklyafény mellett megtörtént, ami el volt végezve... A Mester a poroszlók kezére került.

Az Igazság hőse meghalt. Szenvedése megszűnt a keresztfán...Az én kálváriám pedig megkezdődött, és tart még ma is, több, mint ezer esztendeje. A világ nem tud semmit az előzményekről, csak azt és úgy, ahogy a szájába rágták az idők folyamán. Nem tud semmit rólam, csak fekszik az alája vetett szalmán, mint az ökör és nyugalommal kérődzik a butaság istállójában.

Az én nevem is fogalomná vált, akárcsak a tied, Feketeszem! A bűn egyik legaljasabb fajtájának, az árulásnak a jelképe lett! Nem szépítek semmit. Nem is lehet. Nem kereshetek semmi kibúvót a magam tisztázására, ami csak újabb aljasságot toldana a régihez. A közvetett szerepem éppenannyi, mintha közvetlenül okoztam volna a halálát. Már előre is bűnhődtem azért a vétekért, amelyet csak később követek el. Mert ha nem is mondta ki, ha rám nézett szelíd és mégis lélekbe látó szemével, éreztem benne valami néma vádat, ami nem is volt szemrehányás, inkább valami szánakozásféle. Nem

tudom, miért, de egy homályos érzés azt súgta, hogy valami soha jóvá nem tehető fogok elkövetni ellene.

Ő tudta, hogy mit...Éreztem, hogy valami jön, hogy valami Rém kúszik felém alattomosan, de nem tudtam, hogy mi ellen kellene védekezni. Ő tudta, de nem szólt. Nem akart elfutni tudott végzete elöl. Nem akart, hiszen a „keserű pohár” elmúlását is csak feltételes módon kérte. Mondom, én már előre szenvedtem, a tudatalatti bűn megérzése miatt. Nem akarok túl sokat beszélni önmagamról, hiszen te is mindazt átélted, amit én. Még röviden annyit, azóta üzött vadja vagyok magamnak. Az erdők és mezők vadjain élek. Nem merek emberek közé menni. Nem vehetek azon a pénzen semmit. De már nem is akarok. Néhány kísérlet megtanított rá, hogy ne próbálkozzam többször. Ma sem tudom, hogyan feledkezhettem meg róla, hogy milyen pénz az, hogy az vérdíj. Ahhoz nem szabad nyúlni akkor sem, ha éhen halok. Akkor sem, ha két kézzel kapnának rajta az emberek. De nem kaptak...Nem is akartam már semmi egyebet, csak megszabadulni tőle, mert minden darabon rajta piroslik emlékeztetőnek egy picike vércsepp. Odaadtam olyanoknak, akikről tudtam, hogy a legszegényebbek. Odaadtam siránkozó koldusoknak, akik a legkisebb pénzt is hálásan fogadták. Átkozódva vágták utánam, mert mindenkinek megégette a kezét.

Megpróbáltam már elásni. Nehéz sziklakövet hengerítettem rá. A folyóba szórtam, ahol legmélyebb az örvény. Tűzbe vetettem, hogy megoldadjon. Különböző irányban egyenként dobáltam a mocsárba, ahonnan sem élő, sem holt ki nem juthat. Minden hiába volt...

A folyó kisodorta, a föld kivetette, a mocsár visszadobta, a tűz meg nem emésztette. Ha megnyugodva leültem, hallanom kellett, hogy ismét itt csörögnek a tüszőmben. És ami a legkínosabb, bár tudom, hogy nem eshet híja egy sem, valami gyötrő, örületes vágy arra késztet, hogy napról-napra egyenként megoldassam őket.

De minek panaszkodjam? Van egy valami, ami kárpótol. Tudod, mi az a valami, Feketeszem? A népszerűségem... Van egy virág, kerek gyöngyházfényű levelei vannak. Pénzformájuk van. No, annak a virágnak a nevét már a beszélni tanuló gyermek is ismeri.

Élesen felnevetett. Dühös keserűség, vad gyűlölet, megalázottság, fájdalom vegyült össze abban a torz kacagásban. Valaki rólam nevezte el! Hogy a pokol tüze eméssze el a névadóját! A világ még akkor is őrizni fogja nevemet, amikor már azt sem tudják, ki voltam.

Én meg vagyok verve olyan gyötrelmes adottságokkal, amelyektől

más ember még a legrosszabb álmában is meg van kímélve. Hallom az elárvultaknak, az ártatlanul szenvedőknek sóhaját, a kínok között feltörő jajsztót, a félelem szülte rettegést, a téboly őrzőngő sikolyát, a halálba indulók reszkető szívdobbanását. Hallom a vértanúk végső sóhaját. Látom az áldozatokért hulló könnyeket. Hallom az értük mondott hiábavaló imát, vagy az elvesztésük miatti istenkáromlást. Látom és hallom mindazt, amihez szenvedés fűződik a földön. A jaj, az utolsó sóhaj, a néma és kiáltó vád mind engem illet, holott nem vagyok oka semminek. Azoknak nem... De emlékeztetnek arra, hogy én, a semmi, én, az emberféreg, egy Istennek voltam pusztító végzete.

Elhallgatott. Nem szólt a másik sem. Mind a kettő kezébe temetett arccal bámult a tűz imbolgó lángjába. Feketeszem azokat a gyöngyszemekhez hasonló fényes cseppeket nézte, amelyek egymás után gördültek alá Vöröshaj szeplős arcán, és apró gőzfelhők alakjában lobbantak fel a parazsak izzó testén.

– A bűn az bűn, akár közvetlen, akár közvetve követjük el, szólalt meg sokára Feketeszem. – De a büntudat súlya attól függ, mennyire érzi annak terhét a vétkező. Lehet a lelkiismeret hangja kiáltó szó, vagy halk suttogás. Aztán, kihagy-e időről időre a büntudat, vagy állandóan mardos? Halvány-e vagy sötét a kísérő árnyék? A bűn mértéke nem változik. Nem lesz se nagyobb, sem kisebb, mint amilyen volt. Nagyságát vagy kicsiségét egyrészt az határozza meg, ki és milyen értékű volt az áldozat és milyen veszteséget jelent az elmúlása az emberiségre. Másrészt, milyen mértékű a büntudat és milyen fokú a megbánás. Vannak bűnözők, akik egyiket sem érzik, és így az ő szemükben a nagy bűn sem jelent semmit.

– De nálad nem így van, Vöröshaj! Azért ha most azt mondom, hogy szívemből szánlak, nem azért teszem, hogy én határozzam meg bűnöd nagyságát, örülve annak, hogy a „Szózat” által ígért bűnbocsánat feltétele megvan, hanem igazán sajnállak, mert sokat szenvedtél, és akkor is csak ezt mondanám, ha nem is te lennél a keresett ember, akinek megtalálása felment engem a további bűnhődés alól.

– Igen. Nem te határozod meg vétkem nagyságát, –Kezdte Vöröshaj vontatottan. –A bűnbánattal nem lehet a bünt jóvátenni. Ilyen értelemben kiegyenlítés nincsen. Minden bűn kétélű fegyver, mert ha van büntudat, akkor a bűnöst is sebezve magában hordja a bűnhődést. Mert ahogy a vásárban mindennek megvan az ára, és fizetni kell azért, amit az ember venni akar, úgy a kegyelemé

is megvan, és szenvedés az ár. Hogy az mennyi, és ki az árus, nem tudjuk. Addig kell rakni a szenvedést a mérleg egyik felébe, amíg a mérleg nyelve az egyenlőség vonalához nem ér. De a bűnös szeme elől ez a vonal rejtve van. De hiszem, hogy a mérleg minden súlyának van ellenértéke.

- Igen, ez így lehet, –Mondta Feketeszem elgondolkodva. –Egyszer csak betelik a mérték...Nézd csak! Nem akarok hinni a szememnek... Nem látok piros foltot a buzogányomon.

- Hogy én nem látom, Feketeszem, az nem jelent semmit, mert én eddig sem láttam. De ha te sem látod, akkor valóban nincs rajta, aminek szívből örülök, mert lelkemből sajnáltalak.

Feketeszem lassan felemelte az arcát. Pillantása elhagyta a fák koronáját, túl haladt a felhők fátyolán, túl a reszkető fényű csillagokon is, és halkán, suttogva csak annyit mondott:

-Vöröshaj, kibékült velem, megbocsátott nekem az Ég... –Aztán Vöröshaj felé fordulva azt mondta: Olvasd meg te is a pénzed, hogy megvan-e mind!

- Nem nézem és nem olvasom, Feketeszem!- mondta, és hangjában megnyugvás csengett. – Minek is tenném? Nem gyötör már a kíváncsiság. Hiszem, hogy egyiken sincs már piros folt, és bizonyos az is, hogy nem hiányzik egy sem. És még valamit, Feketeszem! Nem jól mondtad, hogy neked bocsátott meg az Ég, nekünk bocsátott meg! Ez azt is jelenti, hogy minden hosszú útnak van vége. És a végállomáson lesiklik a megfáradt ember testéről, lelkéről minden teher. Jólesik neki majd a pihenés, az álom nélküli örök alvás.

Nincs már mit mondanunk egymásnak. Reméljük, hogy már nem fogjuk meglátni a felkelő napot. - Feküdjünk le, Vöröshaj! Könnyítsük meg a várakozás idejét! –Ledobta a buzogányát. Vöröshaj a buzogány mellé dobta az erszényét, és nem csörrent meg benne egyetlen darab pénz sem.

Feküdjünk le hát, Feketeszem! Fáradt vagyok...Későn is van már, vagy inkább korán lehet.

Takaróikba burkolózva lefeküdtek égre néző arccal egy kicsit távolabb a tűztől.

- Add ide a jobb kezedet, Feketeszem! Én a bal kezemet adom.

Ha már megtaláltuk, ne veszítsük el egymást! Kulcsoljuk össze az ujjainkat, mintha imádkoznánk!, úgy ha a halál egymásba dermeszti a kezünket, nem tud szétválasztani valami gonosz szellem egymástól, hogy újra kezdjük a bűnhődésünket.

Vöröshaj még egyszer felnézett az égre. Szürke szemének átható tekintete elvesztette hidegségét, és valami megenyhülés csillant meg benne. Talán a kialudni készülő tűz halvány fénye. Nem volt már, aki rőzsényalábot vetett volna rá.

Feketeszem nézése sem volt már fürkésző, sem riadozó. A búcsúzás nyugalmas békéje ülte meg.

- Szálem, Feketeszem!

- Szálem, Vöröshaj!

Az imént még két hatalmas, erős test lassan zsugorodni kezdett. Az izomnyalábok elsimultak. Elfogyó húsuk fölött csontjukra feszült a viaszsárga bőr.

Végül a két Herkulesből már csak két kis test maradt. De hideg arcukra valami jótékony angyal békés és nyugalmas mosolyt lehel, amelyet átvittek magukkal az álom nélküli örök alvásba...

Az álmos csillagok már hunyorogva pislogtak az égen, és egymás után tünedeztek el. A következő éjszaka, mint valami világítótornyok mutatnak majd irányt a sivatagok tévelygő utasainak és a hajóknak. A fekete árnyak is nyugovóra tértek. A felkelő nap piros színnel vonta be az egész reggeli képet. A fűszálakon rezgő harmatcseppekben színek sokasága villogott. Az ébredező világ néma himnusza volt ez, amihez az erdő lakói adták az aláfestő zenét.

Friss szellő törülgette az erdő arcát és hunyorgó szeméből az álom utolsó maradványát. Dereukat ropogtatva nyújtózkodtak a fák. A suttogó lombok mélyet lélegeztek a reggeli friss levegőből.

Puha talpú ragadozók suhantak nesztelenül. Nehéz testű nagyvadak csörtettek a sűrűben. Könnyű pillék teregették a szárnyukat a hajnali virágokon. Félénk őzek lopakodtak óvatosan a patak vizéhez. Madarak tollázkodtak a fákon és füttyös indulót fújtak tele életörömmel. Hangyák és bogarak nyüzsögtek alant.

De a z új reggel himnusát nem hallgatta senki sem. Az a két lelkes állat, aki gyönyörködni tudott volna benne, mélyen, nagyon mélyen aludt a rőzsetűz mellett.

Egy bohókás mókus félig lemászott a fáról, és kíváncsi szemmel fürkészte a két alvót és tünődve vakarta meg a füle tövét. Nem tudta mire vélni, hogy lehet olyan sokáig aludni. Egy hajlékony testű, kecses, kis gyíkcocská suhant elő egy bokor alól óvatosan meg-megállva, egyre közelebb merészkedve, minden pillanatban készen arra, hogy eliramodjék. Végül minden félelmét leküzdve egészen

közel merészkedett a két ismeretlen lényhez. Kíváncsian nézegette az erdő hívatlan, ismeretlen vendégeit. Hanem egy vaddisznó rőfögését hallva elment a kedve minden további érdeklődéstől. Nem akart reggeliként kerülni más állat gyomrába. Nyüzsgött, zibongott, dalolt az erdő.

De a két fáradt vándor nem látta és nem hallotta a hajnal és a kezdődő nap zsongását. Nem láttak, nem hallottak semmit. Aludtak megdermedt, mély, nyugalmas álmod. Arra sem ébredtek fel, hogy a kis félnék gyíkocská visszajött, és minden gyávaságát leküzdve felkapaszkodott rájuk és megpihent hol az egyik, hol a másik mellén. Aludtak, nem érezték, hogy a bűn terhe már nem nyomja a vállukat. Azt sem tudták, hogy a halál a megbékélés derűjét lehelte az arcukra. Azt sem látták már, hogy a rőzsetűz füstje egyenesen száll az égnek göndör, tömött csigákban.

Aludtak mélyen, csendesen a rőzsetűz mellett...

A Rovartani Intézet tudós bogarásza tünődve állt meg a kis patak mellett, majd kevés gondolkodás után levetette cipőit, és a sekély vízből kilátszó köveken haladva majdnem száraz lábbal ért át a túlsó partra. Áthaladt a tisztáson, és megállt az erdő szélén egy sok évszázados vadkörtefa alatt, amely élő sátort képezett. Érés idején a lehulló gyümölcsét a torkos sündisznók eszegették. A tudós férfi nyári szünidejét most is arra használta fel, hogy lepkékre vagy különleges rovarokra vadásszon. Felvette a cipőit és munkához látott. A nagyobb esély reményében nem röstelt térdre ereszkedni, majd négykézláb mászkálni, sőt hason csúszni a bokrok alatt. De nem is hiába alázza meg emberi méltóságát! Nem sokára meglátott egy ritkaságszámba menő példányt, egy kivételes nagyságú pókot. Arachné, mondta görögül. *Liobanum opilium*, tette hozzá a tudományos nevét elragadtatással. Ezt ezen a vidéken még senki sem fedezte fel, és a tudományos körök szerint itt nem is honos. Ennek a példánynak a kivételessége abban áll, hogy Góliát a maga családjában. Ez semmit sem von le az ő dicsőségéből! Sőt!

A pók nem tudta, hogy ő milyen értékes példány a fölėje hajló ismeretlen szörnyeteg szemében, és nagy üggyel-bajjal iparkodott kitérni a számára kellemetlen érdeklődés elől.

Megvagy! –Kiáltotta az érdekes férfiú diadalmasan, és mohó vágy csillant meg a szemében. Mit fog szólni ehhez a tudományos világ?! Hm. Szárnyai-féle *Liobanum opilio*...Mert ezt a nevet fogja kapni

a szaklapokban, az bizonyos! Megvagy! Ismételte újra, de nem lett meg!. Így hát a tudományos világ nem szólhatott hozzá semmit. A hálátlan féreg már a lombok alatt menekül a rá váró dicsőség elől. Semmi hajlandóságot nem érzett feláldozni magát a tudományért. Nem akart gombostű végre kerülni.

A tudós bogarász másképp nézte a dolgot. Még nem adta fel. A tenyerét lapátként, az ujjait pedig gereblye módjára használva kutatott a hálátlan pók után, de minden igyekezete kárba veszett. A becses jószág végleg eltűnt a tudományos körök elől. Igen, végleg eltűnt, mielőtt még Szárnyai- féle Liobanum opilio lett volna belőle. A tudomány lelkes apostola még egy reménytelen kísérletet végzett. Tenyerét ismét mélyen belemerítette a laza erdei földbe, és amikor kiemelte, mérlegelő mozdulattal észlelgette egy foszladozó selyemerszény tartalmának a súlyát. Nem kellett felbontani, mert az első érintésre semmivé vált, mint az elégetett papír. Hanem a tartalma, a harminc ezüstpérez, diadalmasan csengett. Azon nem fogott az idő.

Az érmék átmentek minden vizsgálaton. Valódi ezüst volt minden darab. Tiberius császár idejéből való, állapította meg a neves régész. A pénz kézről-kézre járt. Tiszta volt mind...Egyiken sem volt piros folt, és senkinek sem égette meg a kezét...

Szigetszentmiklós, 1947. február 16.

Vadmacska

Nem volt előkelő hangzású neve, tehát nem volt Klotild, Eulália, Fruzsina, Jozefine. Egyszerűen csak Kató volt, azok között is csak Búzás Kató. A Búzás névben is volt némi túlzás, ha meggondoljuk, hogy az év túlnyomó részében csak hét szem búza akadt a házban. Többletbúzaról azért lehetett beszélni, mert az öreg Búzás részaratással keresett egy keveset, amelyhez a kis Kató is hozzájárult mint marokszedő. Azon a vidéken a marokszedőt kettőzőnek nevezték.

Az a kis búzatöbblet sosem érte meg az újat, mivel a keresetben rozs, árpa és zab is képviselve volt. Egy tized részt elvitt a cséplőgép, a másik tizedet a malom.

Mindezekhez hozzájött még a csőszbér, a vetőmag költség és a párbér. Így aztán többé-kevésbé az volt a helyzet, hogy: Nesze semmi, fogd meg jól! Ezért a Búzás család nem búza-, hanem kétrészes kenyeret evett: fele búza, fele rozs. Az igazság kedvéért meg kell mondani, hogy az ízletesebb és táplálóbb volt, mint a búzakenyér.

Volt egy darab földcskéjük. Ősi juss. De bizony kedvező időjárás mellett is kevés termést hozott.

Ők nem ültek tétlenül. Munkabíró, szorgalmas és takarékos emberek voltak. Feles földekkel vesződtek. Harmados kukoricát, krumplit és répát kapáltak. Tehenet is tudtak tartani. Jó erős lovacsájuk is volt. Minden karácsonyra tudtak disznót hizlalni nemcsak maguknak, hanem eladásra is. Akadt hát szerényen bablevesbe való a tavaszi, nyári és őszi munkák idejére. És mikor a magukéval végeztek, napszámba is eljártak.

Búzás józan életű ember volt, és hét végén nem a kocsmá felé vette az útját, hanem ment haza a feleségével.

Az asszony, pedig olyan volt, mint a jó ács. Az volt a jelszava: Kétszer mérni, és csak harmadszorra vágni! A jelszavának megfelelően kétszer is meggondolta, mire és mennyi pénz kell, és csak harmadszor vágott. Búzásné csak annyi krajcárt vágott le harmadszorra, amennyit már kétszer gondosan kimért. De ha nem kellett vágni, akkor inkább rakott a pénzhez, amennyit lehetett. Így a krajcárok lassan hatosokká, a hatosok, pedig koronákká nőttek, a koronák meg időnként forintokat kölykeztek. A forintok tisztaságuk nélkül bankjegyekké öregedve a biblia lapjai közé kerülve

pihentek, és nem voltak kitéve a végelgyengülés veszélyének. Búzás nem volt hát földhözragadt szegény, de gazdag sem. Ámbár ha szorosabban vesszük, mégiscsak az volt, mert elégedett volt. Egyszerű ember volt, de bölcs életfilozófiával volt megáldva. Az volt a nézete, hogy ami nincs, az nem kell. Úgy vélekedett, hogy ha száz háza volna, akkor is csak egyben lakhatna, ha száz széke volna, akkor is csak egyen ülhetne, ha tíz disznó húsa, szalonnája lógna is a padláson, mi haszna lenne belőle, amikor neki csak egy gyomra van. Vagy ha az egész bibliát száz forintos lapjelekkel rakná is tele, és megvehetné a falut, mit vinne magával abba a rövid és keskeny ágyba, amit majd egyszer megásznak neki.

De azért benne is égett valami gyűjtőszenvedély. Szomjazva vágyott a tudás minden fajtájára. És soha nem volt neki elég, amit abból a kincsből szerzett. Bármennyit gyűjtött is, mindig úgy érezte, hogy kevés. De tudta a kincs gazdag lelőhelyét. A téli hosszú estéket, a nyári esős napokat, ünnep- és vasárnapokat átolvasta. Volt már annyi könyve, hogy a pap és a jegyző is tőle kölcsönzött nemegyszer olyan ritkaságot, ami nekik nem volt. Kapott is a sok olvasás miatt egy királyi melléknevet. Könyves Búzás Kálmán néven volt a faluban ismeretes. Ám az a melléknév nem elismerésből fakadt, inkább megkülönböztetés volt a sok névrokontól. Faluhelyen nem a könyvek sokasága, hanem a földek darabszáma, hosszúsága és szélessége volt az elsődleges. Mindegy, az előnév mégiscsak királyi volt.

Lassan-lassan oda fejlődött a dolog, hogy a Búzás név lett a másodlagos. Azon már csak hivatalosan szerepelt, a köztudatban már csak Könyves Kálmán volt, és a kis Kató is egyszerűen csak Könyves Kató volt.

De miért is olvasott Búzás annyi könyvet? Az ő hívatásához nem kellett volna könyvek. Az egész földművelés - ősi hagyományképpen - a kisujjában volt. Csakhogy ő nem elégedett meg az ősi hagyományokkal. Szakkönyveket tanulmányozott, és az új módszerek alkalmazásával lényegesen többet termelt azonos területen, mint mások. A szakkönyvek olvasásának gyakorlati hasznát vette.

De mért olvasott egyebeket, szépirodalmat, történelmet, természettudományt, filozófiát, amelyeknek hasznát nem vette? Semmi elhivatottságot nem érzett. Írásra sohasem gondolt. Nem ilyen célból végzett előtanulmányokat. Olvasott mint

könyvbarát. Egyike azoknak, akik a tudás facsetetével szerették volna teleültetni a kertjüket, mert szerették a szépet, a nemest, a felemelőt, mert ő is úgy érezte, hogy minden ember annyit ér, amennyit tud. Olvasott hát nemcsak szórakozásból, hanem érdeklődésből is. És mert érdekelte, meg is maradt benne, amit olvasott. És ha nem is szerzett teljes körű általános műveltséget, attól nem maradt el messze. Kiterjedt ismeretekkel bírt, és önálló véleménye volt a dolgokról.

Sokat tudott, de nem volt tudálékos. Semmivel sem dicsekedett, és csak akkor beszélt, ha tanácsot kértek tőle. Vagy ha társaságban közkívánatra verseket szavalt, vagy regényrészleteket mondott el. Mert ami kincset gyűjtött, azt nem zárta vaspántos ládába, hanem mindenhova magával vitte, és két marokkal szórta, ha kértek belőle. Otthon vagy hangosan olvasott, vagy elmondta a könyv tartalmát. Egyébként is sokat foglalkozott a kis Katóval. Nem vett ugyan neki drága, de gyorsan pusztuló bazári játékokat. Egyrészt takarékosságból, másrészt, mert tudta, hogy a legkedvesebb játék az, amelyet a maga képzelete után maga teremt magának a gyermek. Bevezette a játszás rejtelmes világába.

Vasárnap délután leült vele a diófa alá, és maga is gyermekké válva megmutatta neki, hogyan lehet vízből és homokból soktornyú kastélyt építeni, ami persze, királyi kastély volt. Ugyan kié is lehetett volna másé? A tornyokra igen szép kupolákat lehetett rakni piros és sárga Lőrinc körtékből. De ha már kastély volt, ahhoz királyfi, királykisasszony, meg királyi kert is kellett. Ha nem volt, hát lett! Ahogy Kolumbuszról énekelt a költő: „Egy volt csak a világ, s ő szólt, - Kettő legyen! És lőn.” Nem hiába lett újra gyermekké Búzás! Mert mire való a kukoricacsutka és egyebek? A királyfi vállára töklevélből bő palás került. Koronája is lett, mivel éppen kakas volt az ebéd. Annak a taraja igen alkalmas volt sokágú, szép piros koronának. Lova is volt, mert anélkül királyfi nem is képzelhető el. Az is kukoricacsutkából, de két lábra ágaskodott, és igen kényesen tartotta a fejét. Kardja is volt a királyfinak, hasított nádból a pengéje és cirokszárból a markolata. Büszkén előre szegezve tartotta csatlósai élén lovagolva. A csatlósok acélsisakja fél dióhéj volt. Öklelő dárdájuk nádszál, de mind igen harcias jelenség volt. A királykisasszony piros szoknyája pipacs volt, a sárga blúza meg ökörfarkkóró virág, az uszálya fehér liliomszirom, a koronája nefelejcs, a nyaklánc kecskerágó füzér.

Mindkettőjük haja kukoricaselyem. Királyi jelenségek voltak, mintha mesekönyvből léptek volna ki.

A kert sem maradhatott üresen. Volt abban gulya, ménes, konda, őzek, makkból kövér kismalacok, uborkából hízott disznók. Nem rőfögtek, nem visitottak, nem bögtek, nem nyerítettek, de a kis Kató szemében minden igazi volt, mert hitte, hogy az. Mert a gyermek hite erősebb, mint a szenteké. Nem ismer fenntartásokat, kételkedést, mint a sok mindenből kiábrándult, hitét veszített felnőtt.

Ahogy okosodni kezdett a kislány, meséket olvasott neki, szépen megmagyarázva a tanulságot is. Értelmi fejlődésének megfelelően jöttek a kisebb elbeszélések, még később az elbeszélő költemények. Kató csillogó szemmel figyelt, és nem felejtette el, amit hallott. Búzás nagyon figyelt, nehogy túlterhelje. A fáradság legkisebb jelére pihentető játékba kezdett vele. De olyan eset ritkán fordult elő. Kató fáradhatatlan érdeklődő volt, és a legtöbb esetben maga sürgette a felolvasást. És amikor az első elemibe beírátták, nagy előnye volt a társaival szemben. Akkorra már megtanulta a betűvetést, és szótagolva olvasni is tudott.

Katónak sok értékes adottsága volt, amelyeket apja tudatosan fejlesztett. Nem volt csodagyerek. Nem tanult játszva és könnyedén, de nagy volt benne az érdeklődés és tudni akarás. Szeretett tanulni. Szorgalmas volt, és minden tantárgyból kitűnőre vizsgázott végig az elemiben.

Amikor eljött az ideje, Búzás – régi vágyának megfelelően – tanítóképzőbe adta. Kató ott sem maradt szégyenben. Ott is megőrizte elsőségét.

Nem volt könnyű az iskoláztatás költségeit fedezni, de Búzás minden lehető elkövetett, minden áldozatot meghozott. Teltek, lassan teltek az évek, és Kató is közelebb került a célszalaghoz.

Egy szép vasárnap délután, amely piros betűs vasárnap volt Búzásék életében, Kató a fehér terítékes asztalra ünnepélyes szótlansággal kiterítette a pecséttel és több kalligrafikus aláírással ellátott okiratot, a tanítónői oklevelét.

Búzásék földes szobája egyszeriben megváltozott. A kicsi ablak hirtelen nagyra nőtt, és széles pásztaban áradt be rajta a napsugár, és mint porrá tört gyémánt csillogtak a porszemek.

Soha nem volt még olyan világos az a szoba! A sarkok, zugok megteltek fénnel. Új színt kaptak a fakó bútorok. A vedlett falitükör

is kacagva verte vissza a napfényt.

Három fej hajolt a diploma fölé. A sima és piros arcú Katóé, és a fakó, ráncos képű öregeké. Sőt még egy negyedik bozontos fej is. A sarló alakba kuporodva szundikáló háromszínű Mióka felállt, nagyot nyújtózva ásított megmutatva piros nyelvét és fehér fogait. Lassan odaballagott, felugrott a padra, majd az asztalra ágaskodva ő is belenézett az írásba. Kató arcához dörgölte a fejét, és hangosan dorombolni kezdett. Ki tudja, mit jelentett ez macskanyelven? A konyha küszöbén hasaló kutya sem állhatta meg, hogy ne vakkantson egyet-kettőt vidáman. Az udvaron a kakas, aki pedig semmiről sem tudott semmit, nyakát begörbítve háromszor hatalmas éljent kukorékol.

A fejek aztán visszahajoltak az okmány fölül, mert a szemekből kövér pontok hullottak a papírra. A kerti diófa leveleit meglengette a szél, és kesernyés jó illat töltötte meg a szobát.

Az egész világ osztozott a Búzás-család örömeiben.

Kató a szomszéd városkában kapott állást, és igen boldog volt, amikor az első keresetét hazavitte. Szüleinek már igen nagy szükségük is volt rá.

Búzás későn nősült, és amikor a sok elhalt gyerek után a kis Kató megszületett, már egyikük sem volt fiatal. Most pedig már fáradt, beteges öregek. A gazdálkodás sem úgy ment, mint azelőtt. A bérelt földek nagy részét le kellett adni, mert nem bírták művelni. Az egykori szerény jólét ösztövére keszegre soványodott.

Kató is szűkösen élt, mert keresetének tetemes hányadát felemésztette az orvosi költség és a gyógyszerek ára. Ehhez jött még egy idős nő díjazása, aki be-benézett a szüleihez, hogy segítsen nekik.

Aztán Kató árvaságra jutott. Apja, anyja meghalt.

A kiadások megszűntek, de a két temetés a kis ház és a kis darab földecske sírját is megásta.

Kató egyedül maradt a világban. Ez volt a kezdet. Aztán élete kis regényét szorgalmasan írta az élet.

Kezdődött egy felszólítással.

- Tanító néni, kérem, az igazgató úr kéreti, szíveskedjék befáradni az irodájába!

- Jól van, fiam, elmehetsz!

Az irodában egy monoklis úr volt. Cilindere és aranygombos

sétapálcája az asztalon feküdt.

- Búzás Katalin tanítónő, mondta az igazgató, majd Katóhoz fordult:

- Ez az úr báró Bodroγκözi és Újvári Szihalmi Selymes Oszkár, a környék leggazdagabb földesura.

Kató könnyedén biccentett, és várakozóan nézett a báróra.

- Kérem, kisasszony – kezdte a báró -, bizonyos ügyben szeretnék önnel beszélni.

- Kérem, Báró úr!

- Lehetőleg rövid leszek. Azért kérttem ide, Kisasszony, mert nem akartam a tanteremben az osztály előtt érinteni egy meglehetősen kínos témát. Fiam az Ön tanítványa. Tőle tudom, hogy ő utolsó az utolsó padban. Ezzel szemben Zsellér Kapás Lázár osztálytársa, akinek mellékesen megjegyezve az apja kondás a birtokomon, első padban első. Beláthatja, Kisasszony, hogy ez tarthatatlan állapot. Báró Bodroγκözi és Újvári Szihalmi Selymes Oszkár neve mégiscsak másképpen hangzik, mint Zsellér Kapás Lázáré! A rám háruló szégyen nagy!

- Minden név másképpen hangzik, méltóságos Uram! Az Öné előkelő, és gazdagságot is jelent. Zsellér Kapás Lázár mindhárom neve a szegénység kifejezője. Nem a név teszi az embert, hanem az ember csatolhat a nevéhez nemes dolgokat. Lázár mint tanuló lehet olyan értékes, mint akinek rangot jelentő cím van a neve előtt.

- Sértegetni akar?

- Eszemben sincs, de ez a véleményem. Szabad ember vagyok, védhetem az álláspontomat! Az álláspontom, pedig az, hogy a fiúkat elsőnek vagy utolsónak a tudásuk alapján ültetem.

A báró elvörösödve csapott az asztalra.

- Hát az én fiam nem tud? Az én fiam ökor? Az én fiam púpostulok? Kató nyugodtan válaszolt.

- Ha tudna, nem ott ülne, ahol ül. Egyébként meg kell jegyeznem, hogy Báró úr megfeledekezik a legelemibb udvariasságról is. Elfelejtji, hogy hivatalos helyiségben van, és hogy nővel áll szemben.

- Rendreutasít?

- Úgy is értelmezheti, méltóságos Uram! És most néhány perc türelmet kérek. Azonnal jövök. A báró úrnak kételyei vannak, amelyeket el kell oszlatnom.

- Honnan szerezte ezt a vadmacskát, Igazgató úr?, - kérdezte a báró, amikor Kató kiment.

- A szomszéd faluból való, mondta az igazgató. Egyébként

elsőrangú pedagógus.

- Nagyon éles karmai vannak -vélte a báró-, és tud is karmolni velük!

- Igen önérzetes, és nincs kisebbségi érzése.

- Majd én teszek róla, hogy legyen! - mondta a báró élesen. De a Vadmacska már jött is két borzas kölyökkel. A fiúk illedelmesen köszöntötték a két urat, és mozdulatlanul vártak.

- Méltóságos Uram –szólt Kató-, most az Ön fia segítségével fogom megválaszolni a kérdését, és meg fogja látni, hogy nincs bennem részrehajlás. Oszkár!

- Kisasszony, úgy tudom, hogy a tanítványokat teljes nevükön szokták szólítani!

- Igen, én is úgy szoktam, de a fiú neve olyan hosszú, mint egy spanyol grandé, de Oszkár és Lázár tanítványom csak egy van, és ők tudják, melyikükről van szó, ezért mondom csak a keresztnévüket. De majd magamban a fia teljes nevét elmondom, mielőtt hangosan kimondom az Oszkárt.

- Tehát, Oszkár, mondd meg nekem, mit tudsz a körről?

- A kör...a kör olyan, mint egy karikagyűrű.

- Igen, olyan alakja van, de így mégsem jó. Gondolkozz csak! Lehet a körbe olyan egyenes vonalakat húzni, amelyek két szemben lévő pontot kötnek össze?

- Igenis, lehet.

- Mi a neve azoknak a vonalaknak?

- Azokat a vonalakat húroknak nevezzük.

- Tehát az a kör, amelynek húrjai vannak?

- Igen, az.

- De a citerának, hegedűnek is vannak húrjai, mégsem körök. Milyen szögek vannak a körben?

- Van benne egyenes, teljes, tompa és domború szög.

- Nagyon helyes. És miért ilyen, vagy olyan valamely szög a körben?

- Hát azt nem tudom...

- Jól van, Oszkár, pihenj egy kicsit!

- Lázár, határozd meg a kör fogalmát!

- A kör olyan önmagába visszatérő görbe vonal, amelynek minden pontja a középponttól egyenlő távolságban van.

- Mondd el a kiegészítő tényezőket!

- A kiegészítő tényezők a húrok. Legnagyobb húr az átmérő, amely a középponton halad át. Van még továbbá a körív, körszelet és körcikk. - Jól van, elég!

- Oszkár, hogy viszonyul a kúp köbtartalma a hengeréhez?
- A kúp köbtartalma egyenlő három hengerével.
- Az sok egy kicsit! Lázár?
- A kúp köbtartalma egy harmada a vele egyenlő alapú és magasságú hengernek.
- Jól van, Lázár! Oszkár, hány fokból áll a kör?
- Háromszázhatvanöt.
- Hát nem éppen, bár az az öt nem túl nagy eltérés.
- Kedves kisasszony –szólt a báró-, kérdezzen tőle egyebet! Látnivaló, hogy a síkidomok és a térfogat nem fekszenek neki.
- Kérem, Báró úr, szíveskedjék meghatározni, miből tegyek fel neki kérdéseket!
- Hát kérem, talán a történelem, nyelvtan vagy fizika...
- Kérem! Oszkár, mikor volt a mohácsi vész?
- Nagyon régen.
- Mi történt a mohácsi vész után?
- Kanizsai Dorottya eltemette az elesett magyarokat.
- Jól van, de inkább a történelmi eseményekre lettem volna kíváncsi. Mikor volt a Dózsa- féle pórlázadás? És mi történt Dózsa Györggyel?
- Zápolya János királlyá koronáztatta.
- De az a koronázás Dózsa György életébe került! Miért?
- Csak annyit tudok róla, hogy haláláig ült a trónon.
- Helyesen tudod, valóban addig ült a trónon. Most nem kapsz egyest. - Mikor fedezte föl Kolumbusz Kristóf Amerikát?
- Amikor átkelt az Atlanti-óceánon és kikötött a parton.
- Ez igazán világos, de én az évszámra gondoltam.
- Azt nem tudom, kérem. Elfelejtettem.
- Nem baj, azt még lehet pótolni. Tudnál-e néhány rendhagyó latin melléknevet mondani?
- Igenis, Tanító néni, kérem, tudok. Bonus - jó, melius - jobb, optimus - legjobb.
- Túlzó foka van-e?
- Azt nem tudom.
- Nagyon jó! És a bonus alakjai nemek szerint?
- Bonus, bona bonum.
- Nagyon helyes! Most még azt mondd meg, miért nevezünk egyes igéket rendhagyónak?
- Mert rendet hagynak maguk után, mint kasza a fűben.
- Hibás volt a logikád, Oszkár! A rendhagyó igék nem hagynak

rendet maguk után, hanem kilépnek a rendes igék sorából, és nem tartanak velük. Még egy utolsó kérdés. Kinek a törvénye, hogy a testek folyadékba mártva veszítenek a súlyukból? És mennyi az a veszteség?

- Archimédesz törvénye.

- Helyes! És mennyi a súlyvesztés?

- Azt nem tudom, mert én még sohasem vettem észre, hogy könnyebb lettem volna fürdés után.

- Szellemes válasz. Csak az a baj, hogy a törvény csak addig érvényes, amíg a test a folyadékban van. Így ez a szellemes felelet elégtelen.

Pihenj, Oszkár! Egyéb kérdéssel már nem terhellek.

Ezután a tanítónő Lázárt szólította, aki az összes kérdést szépen, szabatosan és kimerítően megválaszolta.

- Íme, méltóságos Uram - szólott Kató -, most meggyőződhetett róla, hogy nem vezet részrehajlás a tanulók értékelésében. Nekem csak tanítványaim vannak, és ki-ki olyan osztályzatot kap, amilyet kiérdemel. Az Ön fia is. A jövőben is így fogok cselekedni. Elvem az, hogy az igazságot érvényesítsem. Elmehettek, fiúk!

A két gyerek illedelmesen meghajolt, és az ajtó felé indult.

- Várj!, kiáltott a báró, és a pálcájával végigvágott a fia hátán. – A többit majd otthon megkapod!

- Méltóságos Uram, szólott Kató, nincs jogom beleavatkozni az Ön nevelési módszerébe, de én az Ön helyében nem szégyenítettem volna meg a fiút, azzal, hogy mások jelenlétében megütöm.

Igaz, hogy általában elégtelenre felelt, de ez nem az értelem hiányának tulajdonítható. Inkább annak, hogy még könnyelmű, és nem fogja fel a kötelességét. De ha feltámad benne az önérzet, tanulni fog, hogy ne maradjon szégyenben sem otthon, sem az osztálytársai előtt. Meggyőződhetett róla, hogy milyen szépen felelt grammatikából, mert az érdekli. Nem félelmet kell benne kelteni, hanem felébreszteni az önérzetét és az érdeklődését! Én megígérem, hogy mindent elkövetek, hogy a fia jó előmenetelt tanúsítson. Nekem is büszkeség, ha a tanítványom tud. De az én törekvésem nem elég. A tanítványnak is akarnia kell. És ha minden fáradozásom ellenére nem fog javítani, akkor...

A báró felugrott.

- Kisasszony, a fiam bukásra áll. Báró Bodrogekői és Újvári Szihalmi Selymes Oszkár házát nem érheti az a szégyen, hogy a fia

osztályismétlő legyen!

- Bocsánat, Báró Úr, ha minden fáradozásom ellenére nem fog javítani, akkor meg fog bukni. Ha herceg Esterházy fia lenne, akkor is! Nem adom fel az elveimet.

A báró egy idei fel és alá futkosott a teremben, majd megállt Kató előtt, és gyanús csendességgel így szólt:

- Végleges szándéka, amit mondott?

- Amit kimondok, azt tartom is.

- Kisasszony, szólt a báró és nagyot fújta. Az önbecsülés szép dolog, de azon kívül egyéb fontos tényező is van az ember életében, és az a pénz.

- Világosabban kérem, Báró úr! Nem értem, mire céloz. Fizetett állásban vagyok, és pénzem is van annyi, amennyi.

- Jól van! Majd világosabban fogalmazok. Azt mondta, van állása. De meddig, Kisasszony? A kondásomnak is van állása, de holnap már nem lesz, mert még ma ki fogom rúgni. És akkor mehet kapálni, ha tud hova menni! De lesz rá gondom, hogy ne tudjon sehova. Kisasszony, Ön is függő helyzetben van! Így már világos?

- Meglehetősen, Báró úr! Ha ön kicsinyes bosszúból ártatlan embert akar tönkretenni, akkor mit várhatok én, aki fölkeltem a gyűlöletét magam ellen? Kirúghatja Zsellér Kapás Lázárt, de én mégsem vagyok a cselédje!

- Igen, Ön állami alkalmazott és a felettesei is azok. Én a helyzetemnél fogva sokat tehetek valakiért, vagy valaki ellen. Az én kezem hosszú és messzire elér, amit adott esetben tapasztalni fog.

- Elhiszem, Báró úr, hogy önnek sok minden lehet és szabad. Én sem vagyok teljesen bolond.

A báró valamit morgott, fejébe csapta a cilinderét és kifelé indult. Amikor a „hosszú” kezét a kilincsre tette, Kató utána szólt:

- Méltóságos uram, elnézését kérem, hogy a köszönését elfelejtettem viszonzni.

A báró úgy vágta be maga után az ajtót, hogy ha lettek volna rajta ablakok, kihullottak volna. Egy pillanatra megállt, és olyat vágott az aranygombos pálcájával a mellvédre, hogy csak a gomb maradt a kezében. Ha az ütés azt érte volna, akinek szánva volt, akkor Kató élete végéig hordozta volna a nyomát. Kiviharzott a rá váró kocsához, beugrott, és ráördített a hajdúra: Hajts! A kocsis a lovak közé cserdített, mire azok akkorát rántottak a kocsin, hogy a báró, aki még nem helyezkedett el, egyensúlyát veszítette, leesett a

monoklija, és binoklivá tört a macskaköveken.

- Marha! - ordított a báró -, és meggyűrődött cilinderét próbálta kiegyengetni, majd vérző orrát törölgette. A kocsis hátra sandított, és rókapofával befelé röhögve gondolta: Dögölj meg, te madárijesztő! De tudvalévő, hogy 48 óta nem fog az átok, így a báró nem döglött meg.

- Kedves Kató - szólt az igazgató, amikor magukra maradtak -, Önnek teljesen igaza van. De az is gaz, hogy a báróval így még nem beszélt senki. Így még nem alázták meg. Talán Önnek sem lett volna szabad. Ezt sohasem fogja elfelejteni, és bosszút fog állni. És mert valóban messzire elér a keze, sok kellemetlenséget tud okozni, ha akar. Magával szemben, pedig akarni fog.

- Tudom, hogy nem volt okos dolog tőlem, Igazgató úr! Ha úgy fordult volna hozzám, mint kétségbeesett szülő, talán elveim ellenére átengedem a fiát, ha rosszabb jegyekkel is. Ezt a szegény sorsú gyerekekkel is megtenném. De a báró olyan fennhéjázó hangon beszélt velem, hogy, meg kellett győzőnöm, hogy nem bárónál kezdődik az ember. Nem volt okos dolog, mert magam alatt vágtam az ágat.

- Újra csak azt mondom, igaza volt, Kató! Majd csak lesz valahogy!

- Nem a bárót sajnálom, hanem a fiát. Szerény, jóindulatú, rokonszenves gyerek. Az osztálytársai is kedvelik. Sajnálom, mert meg fog bukni. De minden lehetőséget el fogok követni, hogy a jövőben ez ne forduljon elő.

- Ha lesz rá alkalma, Kató!

- Nem tudom. Lehet, hogy nem lesz!

És nem lett.

A báró fia megbukott.

Valaki kopogtatott Kató ajtaján. Az igazgató lépett be.

- Kedves Kató, a postáról jövök. Elhoztam a magáét is. Tessék!

- Köszönöm! Foglaljon helyet, kérem!

- Hivatalos levél, és az a gyanúm, nem lesz öröme.

- Könnyen lehet. Nézzük csak!

- Akkor én megyek is. Nem zavarom.

- Nem! Csak maradjon, kérem! Hátha... - Kató nem idegeskedett.

Fogta a levélbontó kést, és rendszerető nyugalommal felvágta a borítékot. Kihúzta a levelet. Átfutotta.

- Jól sejtette, Igazgató úr! Olvassa el, kérem!

- Hm, mondta az igazgató, amikor elolvasta. Hivatalos levél. Ön át van helyezve minden megokolás nélkül. Nincs jogalap. Hogyan tudja így, hogy mi ellen védekezzen? Én kiállok maga mellett, és tanúsítom, hogy maga ellen semmi olyan panasz nem merült fel, ami alapot adna az áthelyezésre. Végtére is, jogállamban élünk. A törvény előtt mindenki egyenlő.

- Végtelenül hálás vagyok, Igazgató úr! Köszönöm, hogy együtt érez velem! Mégsem fogadhatom el. Hogy kitől ered a dolog, nem kell kérdezni. Törvény előtti egyenlőség? Hát igen...Az le van fektetve papíron. Nyilvánvaló, hogy Búzás Katalinnak nem lehet igaza Báró Bodrogközi és Újvári s a többivel szemben. Ezt nem a törvény, hanem a törvényt képviselők számlájára kell írni, akiket meg lehet vesztegetni és félemlíteni. Éppen ezért nem fogok protestálni. Ön mondta, hogy a báró mindenkit megharap, akivel szembekerül. Engem már megharapott, és ha valaki mellém áll, azt is megmarja. És az ilyen kutya harapása ellen nincs védőoltás. Ezért nem akarom, hogy mellém álljon. Majd lesz valahogy!
És lett.

Az asztalán egy levél várta. Megismerte az írást. Azé a fiatalemberé, akivel a gyászév letelte után jegyet váltott. Nem volt jó előérzete. A levél így hangzott:

„Kedves Kisasszony!

Sajnálattal vettem áthelyezése hírét. Magam is kellemetlen helyzetbe kerültem. Amint tudja, én a báró tisztartója vagyok. Ő tudja, hogy maga a jegyesem. Behívatott és azt mondta, ha nem szakítom meg magával a kapcsolatot, el vagyok bocsátva. A helyzetem arra kényszerít, hogy visszaadjam a szabadságát. Megértése reményében...”

Kató nem borult sírva az asztalra. Keserűen elmosolyodott, és azt gondolta: Lám, a patkány elhagyja a süllyedő hajót. A patkány az életét menti, az ember a pénzét. Az ember erkölcsileg alacsonyabb szinten áll, mint a patkány!

Nem méltatta válaszra a levelet. Összegyűrte, és a kályhába dobta. Milyen jó, hogy idejében megtudtam, hogy ki vagy! Mégis csak nyertem valamit a báró rosszvoltából!

Kicsit gondolkozott, aztán fogott egy üres cipőkrémes dobozt. Kiment az utcára, és telemerítette az árok alján lévő bűzös iszapból. Az ujjáról lehúzott jegygyűrűt belenyomta, majd egy papírskatulyába helyezve postára adta.

A nyitány után jöttek a tételek. Olyan szimfónia volt, melynek a zenéje nem változott, csak a helyszínek voltak mások, hol itt, hol ott, az ország különböző pontjain. Periódusosan váltakozó áthelyezések. Egy év Dömös, majd Szentgotthárd, Kőszeg, Nagymaros stb. Néha még hízelgő indoklás is járult az áthelyezéshez: „Jelzett helyen az Ön kiváló pedagógiai képessége feltétlenül kívánatos.”

Kató érezte, hogy sakkfigura egy örült kezében, aki szeszélyesen tologatja a táblán. Minden bútorát el kellett adnia, mert nem bírta a szállítási költségeket. Kézipoggyásszal utazgatott ide-oda. Albérletben lakott, vendéglőben ebédelt, papírból reggelizett. Végül megunta a dolgot. Az utolsó áthelyezést figyelmen kívül hagyta.

Elszegődött egy gazdag özvegyasszony két serdülő lányához nevelőnőnek. A gyerekek rajongásig szerették, mert kedves volt, és a világos magyarázatait értették. Egyszer a kislányok távollétében az anyjuk magához hívatta Katót.

- Kisasszony, nagyon kínos ügyben kell magával beszélnem.
- Csak mondja nyugodtan! Hozzászoktam a kínos dolgokhoz.
- Hát kérem...én olyasmit hallottam...Olyan hírek keringnek maga felől, amelyek kérdésessé teszik, hogy magára bízhatom-e továbbra is a gyermekeim nevelését.

Kató elpirult, de nyugodtan kérdezte:

- És kitől, honnan erednek a hírek, Asszonyom?
- Kitől és honnan, Kedvesem? Hogy egy folyam honnan ered, azt meg lehet állapítani a térképről. De az ilyen hírek...Ez olyan lánc, amelynek az első szemét nem lehet megtalálni, sőt az utolsót sem, mert az ilyen lánc végtelen.
- És minden láncszem suttog az elsőtől az utolsóig, ugye, Asszonyom? És a suttogást olyan szívesen hallgatja az ember, és hiszi meggyőződés nélkül.

Az asszony zavartan lesütötte a szemét.

- Én nem is akarom hinni a kósza híresztelést, s ha maga megerősít, hát akkor én...
- Nem erősítem meg semmiben, Asszonyom! Ha nem adott volna hitelt annak, amit hallott, nem szólt volna nekem. Megkönnyítem a helyzetét, én magam mondok fel.
- De Kisasszony, értse meg, én csak tisztázni akartam a dolgot.

- Már tisztázódott, kérem!
- Igazán sajnálom! Akkor hát - borítékot tett az asztalra -, tegye el! Két havi fizetése van benne. Igazán megérdemli!
- Kató kirázta a pénzt a borítékból, és felét az asztal sarkára tolta. - Köszönöm, nekem csak egy havi bérem volt benn.
- De Kisasszony, én méltányolni akarom...
- Én csak olyan pénzt fogadok el, amire rászolgáltam! Isten Önnel, Asszonyom!

Elment egy bankba tisztviselőnek, ami ismeretség hiányában nem volt egyszerű dolog. Természetes, hogy mint kezdő a legalárendeltebb munkát kapta a legkevesebb fizetéssel. Egy kis félreeső irodában körmölt egyedül nap nap után.

Kató igen szép lány volt. Egyszer a vezérigazgató az ablaka előtt ment el. Véletlenül benézett, és be is ment. Udvariasan köszönt.

- Bárány Ákos vezérigazgató vagyok.
- Örvendek a szerencsének! Búzás Katalin tanítónő.
- Megengedi, hogy leüljek?
- Kérem, parancsoljon!
- Ön, ugyebár új munkaerő, Kisasszony?
- Igen, kérem, második hónapja dolgozom itt.
- Munkaköre? Hogy van vele megelégedve?
- Megfelelő. A kezdeti nehézségeken túl vagyok. Önállóan dolgozom már.
- Az szép. És a fizetése? Az bizonyára nem sok.
- A sok viszonylagos fogalom. Ami nekem sok, az Önnek bizonyára kevés volna. A sok elveszti a jelentőségét az eléggel szemben.
- Tehát Önnek elég a fizetése?
- Azt nem mondanám, de ha többet akarok, hát pótolom, kaparok hozzá.
- Kapar? Érdekes kifejezés. És hogyan kapar hozzá?
- Úgy, hogy aktákat hordok haza. Esténként azokat körmölöm.
- De mikor pihen, mikor szórakozik?
- Egy kis pihenésre is hagyok időt magamnak. A szórakozást mint hiú ábrándot kikapcsolom az életemből.
- De hogy lehet így élni? Nem értem. Ez döbbenetes!
- Hát annyira tájékozatlan, Vezérigazgató úr? No persze, csak a saját köreit ismeri! De nincs fogalma az alsóbb osztályok életkörülményeiről. Azokról, akik elesnek mindattól, ami a

felsőbbségnél megvan. Hogy bírom így az életet? Hát egy kis szókratészi filozófiával: Az ember annál közelebb áll Istenhez, minél kevesebbre van szüksége.

- Sovány vigasz, hiszen Ön is csak akarna valamit, nem?

- Dehogynem, de ha nem lehet úgy, ahogy akarom, akkor úgy akarom, amint lehet. Ne magyarázzon félre, nem panaszkodni akarok. Büszkébb vagyok annál. Azt mondta, döbbenetes. Nekem megszokott. Én azoknak a döbbenetes sorsára gondolok, akik itt Önöknél, az uradalmakban mint cselédek, a bányákban, a Martin-kemencék mellett, vagy a vasútnál dolgoznak. Ők termelik meg a föld minden javát, amelynek csak morzsáiból részesülnek. Döbbenetesnek találja, talán mások is. De mit ér a humánus, ha nem viszik át a gyakorlatba? Pedig lehetne úgy, hogy senki helyzete ne legyen döbbenetes! Csakhogy akik élvezik a föld javait, azok nem akarják megosztani senkivel, mert akkor nekik kevesebb maradna.

- Nagyon szélsőséges elveket vall, Kisasszony!

- A szélsőségek váltják ki belőlem.

- Ezeket el meri mondani nekem, pont nekem? Nem fél, hogy...?

- Mitől félnék? Hogy elbocsát? Elmegyek, ha kell kapálni diplomával a zsebemben! Nem alázom meg magam senki előtt! Pénzt nem kegyelemből, hanem a munkám után kapok.

- Maga nagyon önérzetes, és igen büszke! De valami kikíváncozik belőlem.

- Akkor hát adja ki magából, nehogy véletlen megfeküdjön a gyomrára!

- Amit mondani akarok, az távolról sem sértés akar lenni, hanem elismerés. Nos, hát kedves Kisasszony maga olyan, mint egy vadmacska. De éppen ezért tetszik nekem. - Mosolygott, hogy elvegye a szó életét.

- Hogy értsem? Összetett szóként vagy jelzett szóként?

- Mint jelző talán enyhébb. Végeredményben egyre megy.

Kató nem tudta, hogy már másodjára kapta meg a Vadmacska minősítést.

- Az lettem, vadmacska, mert nem simogatott, hanem csak ütött az élet.

- Valóban az lett, és meri is használni az éles karmait!

- Csak, ha a szükség kényszeríti, Vezérigazgató úr!

Azután a vezérigazgató, ha „véletlenül” arra járt, mindig bement a Vadmacska irodájába. Kerülte a szociális kérdéseket, mert tudta,

hogy a vitában úgyis alulmaradna. Tudta, és érezte, hogy Kató nemcsak a könyvek alapján nyilvánít véleményt, hanem a személyes tapasztalataiból is merít. Legtöbbször csak ült szótlánul és mohó szemmel figyelte a lány minden mozdulatát. Katónak kínos volt, hogy állandóan magán érezte a férfi vetkőztető pillantását.

- Kisasszony! - szólt a vezérigazgató egy napon, amikor már a tizedik cigarettát nyomta el -, valamit mondanék Önnek. Megvallom, nehezen szántam rá magam. Az Ön fizetése valóban nem méltányos. Azt gondoltam, magasabb beosztásba helyezem, természetesen magasabb fizetéssel.

- Köszönöm! Így már érthető, hogy sokat gondolkozott rajta! De hiszen azt sem tudja, képes leszek-e azt a munkát elvégezni.

- Meg vagyok róla győződve, hogy igen. Azonkívül van nekem egy szép kis nyaralóm a villanegyed végén minden kényelemmel berendezve. Azt is felajánlom Önnek.

Kató szeme előtt már kezdett oszladozni a homály. Sejtette, mi van a nagylelkűség mögött.

- Köszönöm, nekem elég a fizetésemelés. Van lakásom.

- Tudom. Hónapos szoba.

- Igen jól van tájékoztatva. Igen, hónapos szoba, de az megfelel nekem. Villabérletre meg amúgy sincs pénzem.

- De ki beszél itt pénzről? Egy fillérjébe sem kerülne. Azonnal beköltözhet, ma vagy holnap. Gondolja meg!

- Villát nem szoktak csak úgy emberszeretetből adni egymásnak az emberek! Mibe kerülne hát? - Kató olyan tekintettel nézett a vezérigazgatóra, hogy az elpirult, és a cigaretta füstszűrős végét akarta meggyújtani.

- Mondtam, kérem, hogy semmibe sem. Csak...

- Csak?

- Csak a villa másodkulcsa nálam maradna, és én bemehetnék magához.

- Távozzon!

- De kérem!

- Távozzon, ha mondom! Hadd füstöljem ki a helyiséget!

Kénközszagot érzek! Maga nem bárány, hanem ördög!

- Bocsánat, Kisasszony! Ez a helyiség az enyém, tehát...

- Téved. Amíg ez a helyiség a munkahelyem, addig elküldhetem azt, aki zavar a munkámban.

- Hát maga is téved, Kisasszony! Ez már nem a maga helyisége! Csak

volt! El van bocsátva!

- Akkor is takarodjon, amíg összeszedem a holmimat! A felmondása fölösleges. Ezek után úgysem maradtam volna. Ön nem úriember, hanem dumavadász! Aszfaltbetyár!

A vezérigazgató egyébként nem volt gazember, csak férfi volt, és szerette a szép nőket. Azt hitte, hogy minden nő megvásárolható. Most gazdagabb lett egy tapasztalattal, hogy mégsem minden nő. Különben meg is bánta a viselkedését.

- Kisasszony - mondta engesztelően -, maradjon tovább! Ne menjen a bizonytalanságba! Visszavonom a felmondásomat.

- Én nem vonom vissza, amit mondtam!

- Ez a végső szava?

- A legvégső.

A férfi fel-alá járkált a szobában. Végül megállt Kató előtt, aki már csomaggal a kezében az ajtónál volt.

- Várjon még, kisasszony! Egy-két perc késés már nem számít.

Mondanék valamit. Megismétlem az ajánlatomat azzal a módosítással, hogy úgy lépi át a küszöböt, mint a villa úrnője. Az lenne a nászajándékom. Legyen a feleségem!

- Ez komoly?

- Becsületszavamra.

Kató kiegyenesedett, és szembenézett a vezérigazgatóval.

- Ha nem történt volna az az előzmény, akkor...akkor talán igent mondanék. De történt! Ön engem olyan könnyűvérű kis nőnek nézett, akit fizetésemeléssel, vagy egy szép lakás felajánlásával meg lehet vásárolni. Persze úgy, hogy ha rám un, ki lehet rúgni. Nem kapott meg szeretőjének, hát most „kényszerből” feleségül venne. Ha most igent mondanék, az aljasabb dolog lenne, mintha a szeretője lettem volna.

- Tehát nem?

- Úgy, ahogy mondja. Ha már más semminek néz, legalább magam becsüljem magamat!

- Megbecsülném!

- Elkésett vele, Uram!

- Hát akkor menjen, kérem! A járandóságát postán fogom elküldeni. Maga Vadmacska!

És a Vadmacska ment...

A vezérigazgatót bántotta a bűntudat. Végre is ő az oka, hogy a lány

kenyér nélkül maradt. Ki tudja, mikor kerül neki új állás! Élni meg addig is kell. Egy évi fizetését adta postára.

Kató elvette belőle az egyhavit, a többit visszaküldte.

Vadmacska! - mondta dühösen a vezérigazgató, amikor megkapta a visszaküldött pénzt. Ezt nem lehet megszelídíteni!

Nem, a Vadmacska nem dorombolt, hanem inkább a karmait mutogatta.

Múlt az idő. Kató bármilyen szűkösen élt is, a pénze aggaszóan fogyott. Megpályázott egy tanítónői állást valahol egy Duna melléki városban. Meg is kapta. Odautazott.

- Kérem - mondta az igazgatónak a bemutatkozás után -, ide vagyok helyezve. Tessék, itt az oklevelem!

- De kérem, ez az állás már egy hete be van töltve, mondta az igazgató meglepetten.

- Igazgató úr, kérem, itt van a kinevezésem a pontos dátum megjelölésével!

- Hát akkor itt valami durva tévedés lehet! Ki kell deríteni, honnan ered, és...

- Igen, szóló Kató kesernyés mosollyal. Valami tévedésről lehet szó. Mindegy, nem járok utána. Ha így van, hát legyen így! Elnézését kérem, Igazgató úr!

- Végtelenül sajnálom, hogy ilyen kellemetlen csalódás érte. Ha valamiben segítségére tudok lenni, mindent elkövetek...

- Köszönöm! Megpróbálom, hátha sikerül valami más területen elhelyezkednem.

- Őszintén kívánom, hogy így legyen!

- Köszönöm!

És Kató ment.

Kiment az utcára. -És most merre, hova? -Nem ismer senkit. És ha ismerne is, ki tudna segíteni rajta? Nem kérdezett hát senkitől semmit. Elindult, és ment. Ment, mint az alvajáró. Észre sem vette, hogy kiért a városból, és a dűlőúton jár a földtáblák között. Botladozott a göröngyökben. Fel sem nézett, csak akkor torpant meg, amikor egy széles folyam állta az útját.

-Te vagy az, vén Duna, aki mindent meg tudsz oldani?

Csenevész fűzbokrok és vén fűzfák szegélyezték a partot. Erősen sütött a nap, és a Duna hátán mintha kékesszürke fátyol lett volna. Leült a fűre. Halálos fáradtságot érzett. De a lelkében is

történt valami. Elveszett belőle az az erő, ami eddig képessé tette a küzdelemre. Eddig mindig volt egy darabka mentőkötél, amelybe kapaszkodva fenntartotta magát egy-egy évig. De most... Megpróbálta mérlegelni a helyzetét. A pénze nagyobb részét elvitte az ideutazás. A maradék, ha kenyéren és vízen él, futja néhány hétig. De lakás nélkül? Az ég alatt nem alhat! Nincs megoldás... A Dunára nézett. Igen, más megoldás nincs. Azazhogyan igen...

Igen, csak a bárónak kellene egy bocsánatkérő levelet írni. Akkor talán... Vagy a vezérigazgatónak. Az biztosan visszavenné. Igen. Nem kell hozzá más, csak kérni. De Búzás Kató nem kér. Azt nem tanulta meg a tanítóképzőben. De azon kívül sem. Búzás Kató csak adott. Adta lelkiismeretesen a tudása legjavát, hogy a tanítványai értékes tagjai legyenek a hazának.

Igen. Nem kellene más csak egy levélváltás. Csak meg kell alázkodni, és minden rendbe jön. Csakhogy Búzás Kató nem alázkodik meg. Büszkén mondta nemrég: Elmegy kapálni! Hát érdemes kapával küzdeni a létért? Akkor minek a diploma? Nem is a büszkesége lázongott, hiszen minden munka tiszteletet érdemel. De a földművelés nemcsak kapálásból áll és ő nem ért hozzá! Amit kislány korában tanult az apjától, jórészt elfelejtette.

Erősen tűzött a nap, de Kató nem látott a világból mást, mint a Dunát, amely olyan volt, mint egy vízszintesen fekvő világítótorony. És a parthoz verődő hullámok azt mondták: Ne menj visszafelé! Nem jó neked a szárazföld! Nem volt még elég? Nyugalmat keresel. Bennem már sok zaklatott lány megtalálta. Jöjj hozzám te is! Pár lépés csak... Nem lesz több csalódás, nem lesz több áthelyezés.- Hát igen, a Duna igazat mond. Jót akar nekem...

Kató nézte a Dunát. Valóban olyannak látta, mintha a megnyugvás vize folya előtte. És mintha az mondaná: Na, gyere hát, ne félj! Eszébe jutott a diplomája. Minek az már? Kiteregette, átfutotta. A diploma szép volt, de az élet nem. Összehajtogatta, és egy papírhajót formált belőle. Az oldalára ráírta: Sine spe – Remény nélkül. Aztán vízre bocsátotta és nézte, hogyan kapja el és sodorja magával az ár.

Most hát én következem, gondolta. Levetette a kabátját és ledobta a fűre. Elmondta a Miatyánk első sorát és belegázolt a vízbe. Lépett kettőt-hármat, és a víz sodrásától megingott. Az életösztön sikolyával igyekezett visszanyerni az egyensúlyát, de elesett, és a talaj eltűnt a lába alól. Magával ragadta víz. Sodorta volna, de

egy erős kar félrelökte a halált. Utánanyúlt, átfogta, és könnyedén kivitte a partra, és lefektette a fűbe.

Herkules természetű férfi volt a megmentő. Bement a közeli szőlőbe, kihúzott négy-öt karót. leszúrta mindegyiket a földbe, kifeszített rájuk egy takarót. Aztán lekuporodott a lány mellé és várt.

- Hol vagyok?,- kérdezte Kató, amikor magához tért. Hát nem haltam meg?

- Nem, hála Istennek! Most már jó helyen van. De egyelőre másról beszéljünk, arról, hogy tovább is éljen! Azonnal vesse le minden vizes felső ruháját, mert a nap már csak bujkál a felhők között, a szél meg hűvösen fúj, és tüdőgyulladást ígér! Legokosabb volna, ha az alsó ruháit is levetné! Nyugodtan megteheti, nem lát ide senki a Duna felől, a város felől meg védi a rögtönzött spanyolfal. Én nem fogok leskelődni.

A hátizsákjából palackot és poharat vett elő. Megtöltötte.

- Mindenekelőtt igya meg ezt a bort! Nem árt magának egy kis belső fűtés! Én átmegyek a parván mögé, maga meg gyorsan levetkőzik, és beburkolózik a köpenyembe! Jó meleg. A vizes ruháit ide rakja a karók hegyére, én meg kitergetem a bokrokra. Ha megszáradnak, visszateszem ide, maga meg majd elszedi. Lefeküdt már?

- Igen!

- Nem fázik?

- Nem. Újra süt a nap. A belső fűtés is melegít. A takaró is jó. De legjobb a maga gondoskodása!

A férfi bensőjében is jóleső melegség áradt szét.

A ruhák megszáradtak. A férfi visszarakta mindet a kis karám párkányára. A túloldalról nem hallatszott semmi. - Alszik, gondolta. Ideje lenne felébrednie! Elővette a tamburáját, és játszani kezdett. Először halkán, finoman pendültek a húrok, mintha távolból jönnének a hangok. Aztán alig észrevehető árnyalatokkal erősített. Majd egyenletes ütemben azonos hangokat pendített, ami úgy hangzott, mint valami keltegetés. Észre sem vette, hogy már az utolsó ruhadarab is eltűnt a karám pereméről. Csak akkor eszmélt, amikor a lány felöltözve mellette állott.

- Ez igazán szép szerenád volt, mondta kipirult arccal. – Maga igazán szépen játszik!

- Az ismerőseimnek is ez a véleménye, de azt hiszem, hogy

csak udvariasság a részükről. Én nem vagyok megelégedve a játékkal.

- Meg lehet elégedve! Mikor játszani kezdett, már nem aludtam, és az volt az érzésem, hogy a hangok távolból jönnek. Aztán csak úgy erősödtek, mintha a művész közeledne. Így csak az tud játszani, aki ért hozzá és a szívéből jön a játék! Elhiheti! Van érzékem a zene iránt.

- Ilyen szép méltatásra egy Paganini is büszke lehetne! Játszik valami hangszeren maga is? Bocsánat nem tudom a nevét!

- Kató a nevem. Szólítson csak Katónak! A megmentőmet ne kötelezzék a merev szokások. Nem számít a rövid ismeretség!

- Köszönöm, Kató! Kató...Milyen kedves volt nekem ez a név mindig! Az volt a vágyam, hogy ha egyszer megnősülök, Kató legyen a feleségem.

- Ki tudja? A véletlen szeszélye megadhatja, hisz annyi Kató van.

- Bárcsak megadná!

- Tudja már a Katója vezetéknévét?

- Még nem, de remélem, az is kiderül. Az előbb azt kérdeztem, Kató, játszik-e valamilyen hangszeren.

- Hegedűvel szoktam vigasztalni magamat.

- Igen szomorú, ha volt oka a szomorúságra!

- Többször, mint öröme!

A férfi visszavitte a szőlőkarókat, a helyükre szurkálta.

- Úgy látom, szereti a rendet!

- Hadd találja a gazdája úgy, ahogy voltak! -Leterítette a gyapjúpokrócot, középre tette a hátizsákját és így szólt:

- Most pedig térjünk rá egy fontos gyakorlati kérdésre, kedves Kató! Maga ma legfeljebb csak reggelizett. Én is. Én hoztam ebédet, és éhes vagyok. A hideg fürdő után magának is jól fog esni néhány falat.

- Valóban éhes vagyok, hiába is tagadnám. De maga nem tudhatta, hogy két ebéd kell.

- Nem tudtam, de nem szoktam kevés ennivalóval kirándulni. Elég lesz kettőnknek. -Lement a Dunához, kezet mosott, és a hátizsákából kenyeret, friss töpörtyűt és vizes uborkát csomagolt elő.

- Üljön le, és együnk együtt! Ne ellenkezzen! Éppen maga mondta, hogy kivételes helyzetben vagyunk, ami sok mindent megenged. Ne a bonton szabályaihoz alkalmazkodjunk, hanem a konkrét helyzethez! Fogjon hát hozzá! Gondolja azt, hogy régóta ismerjük

egymást, vagy hogy férj és feleség vagyunk!

Kellemesen zengő hangjában annyi melegség volt, hogy Kató úgy érezte, mintha hideg szél elől enyhelyre bújna. Simogató volt, mint kislánykorában az édesanyja keze, amikor haját vagy arcát érintette. Közvetlenül beszélt, de minden szava szívből jött.

Kató a szülői házon kívül ennyi figyelmességgel nem találkozott. Azt sem tudta, ki ez a férfi. A felszólítása szelíd kérés volt, de mégis a parancs erejével hatott, nem lehetett megszegni. De Kató nem is akarta. Hozzáfogott hát, és evett jóízűen.

Amikor befejezték az evést, a férfi töltött egy pohár bort.

Igya meg, erre még szüksége van! És Kató ellenállás nélkül ivott.

- Hogy köszönjem meg, amit tett értem? Magának, akiről semmit sem tudok. Se a nevét, se más...

- Sehogy! Én köszönöm a sorsnak, hogy megtehettem, amit kellett.

- Ez úgy hangzik, mintha maga volna az én adósom.

- Úgy is van, Kató! Bár még többet tehetnék az érdekében!

Egyébként Máté a nevem.

- És azt sem kérdezi, miért akartam... Mindenki másnak az lett volna az első.

- Bizonyára nagy oka lehetett rá, de nincs jogom kutatni, miért!

- Kérdeznék valamit, mielőtt elmondom.

- Még előbb ezt a fél pohár bort igya meg, aztán kérdezzen!

Kató nem szokta meg a bort. Kipirult az arca tőle. Belső változás is végbement benne. Biztonságérzet töltötte el. Ösztönös érzés volt, aminek nem tudott nevet adni. Ezen az ismeretlen emberen át ítélte meg a világot. Lehunyta a szemét. Valami bizonytalan kép bontakozott előtte. Színek villantak fel, és hunytak ki. Még nem alakult ki a kép, de valami azt súgta, szép lesz az a kép.

Kató amúgy is igen szép volt, de az álmodozás annyira felfokozta a szépségét, hogy Máté nem bírta levenni róla a tekintetét.

Kató, aki idegenkedett a férfiatól, észrevette ezt, és csodálkozott magán, hogy ez a kitartó nézés nem érinti kellemetlenül.

- Várom a kérdését, Kató!

- Azt akartam kérdezni, hogy vetődött maga éppen akkor ide, amikor én... amikor én...

- Nem akkor vetődtem ide. Erre a csendes helyre szoktam kirándulni. Már itt voltam, amikor maga jött, de a bokrok között feküdtem, így nem láthatott engem. De különben sem vett volna észre, mert nem nézett sehova. A Duna úgy megigézte, mint a kígyó szeme a

békát. Arcára volt írva, hogy mi a szándéka. Amikor a diplomájából szerkesztett hajónak nevet adott, azt már a vállán keresztül néztem.

- És mért várta ki az utolsó pillanatot?

- Nem akartam addig várni, de nagyot hibáztam, nem készültem fel idejében. Mire ledobtam magamról a kabátot és a pulóvert, akkor maga már végzett az imádsággal, és egy pillanatot késtem. Akkor maga már a Duna menyasszonya volt. Utána úsztam, és ha késve is, de nem elkésve el tudtam kapni.

- Ne vádolja magát! És most még egy hálátlan kérdés.

- Mért nem hagyott meghalni? Most már túl volnék mindenem!

- Mert maga nem halni, hanem élni való fiatal teremtés! És kötelesség menteni, akit lehet! Mért nem hagytam? Mert élni jó, élni szép! Az élet ajándék, amelyet őrizni kell! Nemcsak a szüleitől kapta, hanem attól is, aki az élet csíráját beleplántálja a legparányibb magvacskába is. Élni és küzdeni erény és bátorság. Eldobni az életet bűn!

- Küzdöttem, amíg bírtam, de elfogyott az erőm.

- És a hite is!

- Megvolt rá minden okom!

- Nézzen körül, Kató! Nézze a dús füvet! A fűben a kákics, szarkaláb, nefelejcs, kutyatej. Abban a búzatáblában pipacs és búzavirág.

Örülnek a létnek. Nézze a pipacsot, úgy hajlong a búzavirág előtt, mintha kérdezné: Szép vagyok? Úgy örül, mint maga kislány korában, amikor piros szoknyát kapott. Látja, mennyi szépség van itt a közelben is, hát még a nagyvilágban!

Kató majdnem elsírta magát.

- Azt hiszi, nekem nincs érzékem a lélekemelő dolgok iránt? De vannak olyan dolgok, hogy az ember kiábrándul az életből.

- A teste épen maradt, Kató! A lelkét kell újjáépíteni!

- Mivel?

- Hittel, bizakodással. Hinni kell, hogy minden jóra fordul!

- Könnyű azt mondani. A férfi erős és visszaüt, ha kell. De a nő gyenge, nem tudja magát megvédeni. Én megpróbáltam, és eljutottam a Dunáig. Sőt a Dunába is. Csak magán múltott, hogy nem maradtam benne. Maga a virágokat említette, hogy lássam az élet szép oldalát is. Látom, de ahhoz virágos hangulat is kell. A virágok élete szép, szelíd csendélet.

A szarkaláb nem bántja a kákicsot, a kutyatej és nefelejcs is megfér egymás mellett. De az emberek tépik, harapják, marcangolják

egymást.

- Nem akarok érvelni semmivel, Kató! Magának nem szavakra van szüksége, hanem a körülményei kedvező változására. Egyedül magán múlik, hogy minden jóra forduljon. Én nem lehetek magával, hogy éjjel-nappal őrizzem. És ha nem ígéri meg, hogy legalább egy hétig egyedül nem jön erre a tájra, betemetem a Dunát!

- Nem érek én annyit, hogy miattam...

- Nekem mindent megér.

- Maga kivételesen erős, de mégsem annyira, hogy beváltsa az ígéretét.

- Mért ne?! Valamikor egy hős fejszéje három csapásával kidöntötte azt a faóriást, amely úgy beárnyékolta a földet, hogy az emberek nem látták a napfényt.

- Igen, de maga nem Veinemöinen, és én sem vagyok Ilmatár. És ha megígérem, bízik bennem?

- Hiszem, hogy megtartja a szavát. Arcára van írva.

- Köszönöm, bár nehéz volt megígérem. Ha elmondom a sorsom, meg fogja érteni, miért.

És Kató tömören összefoglalva elmondott mindent.

- Most hát ismeri a helyzetemet. A diplomámat, amelyre a Dunában nem lett volna szükségem, elúszttam. Most itt áll maga előtt Búzás Katalin oklevél és állás nélküli tanítónő. Ismerősök nélkül és úgyszólván pénz nélkül. Mit kezdjek most az életemmel, amelyhez az ígéretemmel hozzákötött?

- Türelem, Kató! Maga pillanatnyilag valóban nehéz helyzetben van. Egyedül áll a világban, és hite szerint nem várhat senkitől semmit. Nem szoktam fél munkát végezni. Nem azért mentettem meg, hogy most a legnagyobb szükségben cserbenhagyjam. Ami pedig a diplomáját illeti nem úszott el, legalábbis nem messzire úszott. Fennakadt egy fűzfabokron, és kihalásztam. Itt van nálam megszártva. Tessék! Igaz, hogy nem sok hasznát veszi, mert az írást csak itt-ott lehet elolvasni. Emléknek így is jó lesz! Szabad egy pillanatra azt a néhai diplomát, Kató? Elvette az okiratot, és gondosan összehajtogatta csónakformára. A Duna nem találta helyesnek, amit ráírt, lemosta róla. Márpedig nem maradhat név nélkül. Adni kell neki, de valami mást! Például ezt: Vita pulchra – Gyönyörű élet. Így már másképpen hangzik, nem? Lehet, hogy a régi oklevél alapján újat fog kapni. Ámbár minek magának a diploma? Van nekem kettő!

- Mit érek én azokkal, egyik sem az enyém!
  - Éppúgy hasznát veheti, ha akarja.
  - Nem értem! És melyik egyetemen szerezte a diplomáit? Láthatom?
  - Hogyne! Mindig magammal hordom! Hogy honnan szereztem? A legtisztéletreméltóbb egyetemen. A születésemmel hoztam magammal mind a kettőt.
  - Hát hol vannak azok a diplomák, amiket olyan korán szerzett?
  - Itt vannak. A két vállam.
- Kató elnevette magát.
- Sámsoni diplomák! És mire képesítik?
  - Átmenetileg zsákhordásra. Kikötőmunkás vagyok. Búzászásokot, szenet, rizst hordok ki az uszályok gyomrából, vagy ami éppen jön.
  - Igen nehéz munka lehet.
  - Nekem nem nehéz.
  - Az ilyen vállakon minden teher a súlytalansági állapotba kerül?
  - Hát nem egészen! De bírom, és jól keresek vele, ami igen jól jön, amíg az állásomat megkapom, mert én is egyedül állok a világban, mint maga, Kató! Én sem számíthatok senki segítségére, és az átmeneti idő alatt is élni kell valamiből!
  - Igen, élni kell. Nekem is kellene, de nekem nincs átmeneti állásom. És olyan sem, amelyre számíthatnék a várakozási idő után.
  - Láttá már a holnapot, Kató?
  - Nem láttam.
  - De azt tudja, hogy ami ma nincs, az holnap lehet!
  - Igen... Lehet... Ha úgy vesszük, nekem holnap jó lesz, mert ma rossz volt...
  - Igen, csak több hit kellene a hangjában!
  - Az lenne jó, de amit az ember elveszít, azt nehezen találja meg újra. Már többször is akartam kérdezni: Mi az a hatalmas forradás a bal diplomáján? Azt is azon a legtisztéletreméltóbb egyetemen szerezte?
  - Nem, az későbbi keletű. Az a hitelesítő pecsét rajta.
  - Milyen egyetemen nyomták rá? Gondolom, az is valami különleges volt.
  - Nem mindennapi. Egy égő ház. Egy égő gerenda zuhant rá. Az volt a bélyegző, és a nagyobb nyomaték kedvéért a vállamat is eltörte. Azért áll egy kicsit ferdebben. Az ebsont beforrt ugyan, de nem tartotta meg az eredeti helyzetét.
  - És maga erről csak így, humoros formában beszél?

- Elmúlt, és ami már nem fáj, arról könnyedén beszél az ember. De akkor nem volt kedvem humorizálni! Kórházban kötöttem ki, és ott bizony volt nyögés, jaj, sóhaj. Nem dicső beismerés, de úgy volt.

- Éppen az a dicső, hogy be merte vallani. Azt mondta, hogy a diplomának ennyi az egész története. Én azt mondanám, hogy az egésznek csak a töredéke. Mondja el az egészet!

- Elégedjék meg ennyivel, Kató!

- Nem! Aki á-t mondott, mondjon b-t is! Az elégett gerenda az épület belsejébe szokott bezuhanni. És az égő házat nem belülről, hanem kívülről szokták nézni. Ha maga kívül volt, akkor nem eshetett a vállára, vagy ha úgy tetszik, a diplomájára az égő gerenda, ami aztán nyögést, jajt, sóhajt váltott ki magából. Tehát maga nem kívül, hanem beleül tartózkodott. Most a sarokba szorítottam, hiába olyan erős, mint Herkules!

Máté egy ideig hallgatott, majd megszólalt.

- Maga egy inkvizítor, Kató! Hát igen, belül voltam.

- Belül! - mondta diadalmasan Kató. Hát ésszerű dolog egy égő házba bemenni?

- Nem merném állítani.

- Szép, hogy beismeri. És mégis mért ment be? Mondja el, miért!

- Én... én éppen akkor érkeztem oda, amikor a ház asszonya berohant az udvarba, és kezét-lábát tördelve sikoltozta, hogy a kisgyermek a hátsó szobában fekszik a bölcsőben. Be akart rohanni a házba, és mivel láttam, hogy mindenki igen „ésszerűen” viselkedik, félrelöktem az asszonyt és én mentem be.

- A kicsi nem fulladt meg a füstben?

- Nem, mert a hátsó szoba még nem égett, és a csukott ajtón a füst nem tudott behatolni. Kabátomba burkoltam a gyermeket, és rohantam vele kifelé. A konyha gerendája az ajtónál zuhant rám. Hát így volt, Kató, ha már kiszedte belőlem. Maga kevert a dicsekvés látszatába.

Kató nem tudott magának számot adni arról a hirtelen feltörő érzésről, ami arra készítette, hogy ráhajtsa fejét arra a széles vállra, és arcával végigsimogassa azt a vörös sebhelyet.

Máté karja lassan Katóra fonódott, és úgy magához ölelte, hogy a lány halkán felsikoltott. A második sikoly útját már csók zárta le, ha ugyan akart volna sikoltani, de az nem nagyon valószínű.

- Máté – szólta Kató, és először szólította nevén a férfit-, nem félt, hogy maga is ott veszhet az égő házban? Arra nem gondolt?

- Vannak pillanatok, amikor nincs idő az eshetőségekkel számolni. Hogy nem féltem-e? Félttem. A haláltól, a kínos haláltól mindenki fél. A tűzhalál meg éppen nem csábít senkit.

- Hát akkor...?

- Ne magyarázza félre a dolgot, nem hősködésből tettem. Újra azt kell mondanom, hogy félttem. Eszembe villant, hogy ha valaki egy földi kis angyal életét menti, arra talán vigyáznak az égi angyalok. Hát vigyáztak, mert a gerenda nem a fejemre, hanem csak a vállamra esett.

- Bolond, könnyelmű fiú maga, Máté! Tűzből, vízből menti mások életét. Égő egyetemen pecsételteti le a diplomáját tüzes gerendával. Más a mellén, maga a vállán viseli a becsületrendet.

- Hát, ami azt illeti, a kabátomra is kaptam. De amikor a maga arca simogatta meg a vállam, az drágább volt mindennél! Hasonló érzés akkor fogott el, amikor az az asszony megcsókolt, és a könnye az arcomra kenődött. Az is rendjel volt gyémántokkal!

- Adott-e hozzá valami járulékot az az asszony?

- Adott egy életre szólót. Keresztapja vagyok a kislánynak, és igen megbecsülendőnek tartom azt a járulékot. De most beszéljünk a maga, illetve a kettőnk ügyéről! Azt mondtam, nem hagyom cserben. Nem jószívúségből teszem. Önzésből. Egyéni érdekem fűződik hozzá. Amikor jött, az volt az érzésem, hogy a sors küldi hozzám. És mikor közel ért, és tisztán láttam az arcát, abban a pillanatban megszerettem, és tudtam, hogy más nő nem létezik a számomra. És mikor közbe kellett lépnem, a magam számára mentettem ki a vízből. Persze az még kérdéses, hiszen magáé a döntés. Akarja-e, hogy minden jóra forduljon az életében? Kató, erre a két diplomára, amit lát, mindig lehet számítani. Amíg az évek súlyát bírják, addig a munkát is. Mindig hoznak annyit, ami két ember számára elég. Sőt ha úgy adódik, egy egész család részére is. Most hát megkérdem: Akar-e, tud-e a feleségem lenni? De nem hálából, mert olyan áldozatot nem fogadnék el. Azt nem bírná el az én „sámsoni” vállam. Ha nemet mond, az nem változtat semmin. Megtartom az ígéretem, van pénzem. Ki tudom segíteni, amíg állásba kerül. Arra pedig lesz gondom, hogy kerüljön. Mit felel, Kató?

- Azt felelem, Máté, hogy tudok, és akarok. És nem hálából. Mert én is megszerettem magát, amikor megláttam. Abban a pillanatban, amikor magamhoz tértem.

- Kedves, kis Kató, úgy megkönnyebbültem, mint Atlasz, amikor Herkules átvette válláról a Földet.

- Csakhogy Herkules megcsalta Atlaszt, és a Föld ismét Atlasz vállára került!

- Igen, de maga nem fog megcsalni engem, Kató! „Megszerettem” mondja ezt az igét ugyancsak múlt időben, jelentő módon, egyes szám első személyben úgy, hogy rám vonatkozzon, és egy szótaggal hosszabb legyen! Meglátja, mennyivel szebben hangzik! De vigyázzon, mert a válaszából függ az osztályzata!

- Megszerette... megszerettelek, Máté!

- Ez az, tanító nénikém! Kitűnőre feleltél! Megszerettelek! Milyen jó ezt a szót a te szádból hallani!

Felkapta a lányt, és úgy futott vele fel- és alá, mint a bolond. Kató megbújt a mellén, mint kislány korában az anyja ölében, és biztonságban érezte magát a ráfonódó gyökérizmú karokban.

- Tegyél le, Máté, elfáradsz már!

Máté csak nevetett.

- Elfáradok? A földet is körülfutom veled, Kató, ha akarod!

- Nem! Nem akarom! Tegyél le! Ha már a Dunából kihúztál, ne fojts meg a karjaid között!

Máté végül is letette.

- Valamit akarok adni neked, Kató!

Lecsatolt a nyakáról egy finom aranyláncot, amelyen egy drágaköves gyűrű volt.

- Drága emlékek ezek számomra, Kató! Mind a kettő édesanyámé volt. A gyűrűt csak a kisujjam körömpercére tudom felhúzni. Azért van ezen a láncon, mint valami talizmán. És íme szerencsét hozott nekem a mai napon. Próbáljuk meg, jó-e neked!

És Katónak éppen jó volt.

- Hát akkor viseld te mind a kettőt!

Kató csókkal válaszolt.

- Hát én igent mondtam neked, de nem tudom, kinek. Kinek a menyasszonya vagyok, és kinek a felesége leszek? Milyen Máténé lesz a nevem?

- Azzal kellett volna kezdenem, de tudni akartam, hozzám jössz-e, a kikötőmunkáshoz.

- Fölösleges próba volt. Bizonyos jelekből lehetett következtetni, hogy végzett ember vagy. Nem a diplomádba lettem szerelmes, csak tudni akarom, milyen Máténé leszek, Máté!

- Egy hónapja végeztem az egyetemet. Zorád Máté bányamérnök vagyok!

Kiteregette a diplomáját, és átnyújtotta.

- Tessék! A kikötőmunkás egy hónap múlva átvedlik azzá, aminek a papír mondja.

- Szép ősi neved van, Máté! A keresztes háborúk idején még volt egy Zorád ispán nevű vitéz. Lehet, hogy valamelyik őőd volt?

- Lehet. Nem tudom. Apám kovácsmester volt, és a nagyapám ács, az ő apja meg bognár. Ennyi az egész! Hanem nézd csak! A nap már lemenőben van. Ideje, hogy induljunk! Este lesz, mire beérünk a városba. Ezt a napot meg fogjuk ünnepelni valami jó hangulatú helyen, mint az elkövetkező boldog napok előzetesét. No, még ezt a fél pohár bort az útra! Menjünk!

És mentek kéz a kézben.

- Éjszakára elhelyezlek valami szállodában. Aztán holnap, holnapután nem lesz egyéb dolgod, mint egy megfelelő lakást keresni, ahol esküvő után megbújhatunk. Majd aztán építünk magunknak puha kis fészket, ahol majd a fiókák is megférnek. És raktak is idővel meleg fészket, ahol a fiókák is megfértek. És a Vadmacska igen megszelídült, soha nem mutatta a karmait. Igaz nem is volt rá semmi oka. Dorombolni is megtanult...Igaz, arra is megvolt minden oka, mert csak simogatásban részesült...

Szigetszentmiklós, 1972. január 12.

Fatime gyónása

A cigány vonó szakadásig húzta a talpalávalót. A prímhegedű égbe törő, éles szopránját és az egész együttest komoly méltósággal festette alá a nagybögő mélabús basszusa. A táncolók engedelmes rabszolgáivá váltak a zenének. Imbolygó mozgással idomultak a keringő andalító ritmusához. Majd a másik végletbe esve szélvész módjára forogtak a gyorscsárdás pattogó ütemére.

Olyan „sosem halunk meg” hangulat csapongott a bálteremben. Máté Barnabás egy oszlopnak támaszkodva nézte a forgó, imbolygó párokat. Nem volt mulatós kedvében, és maga sem tudta, hogy mi vitte a táncolók közé.

- Igen, - kérdezte magától -, mért is vagyok itt, amikor?...El is megyek! Elég volt!

És maradt tovább, és megint nem tudta, miért. Nézte, de mint érdektelen dolgot, a mulatókat. Figyelmét egy lány kötötte le, aki „petrezselymet árult”, vagyis egész este nem hívta táncba senki. Mért nem? – gondolta-, hisz az a barnapiros, fekete hajú, búzavirág szemű lány igen csinos és szép. Egyszerűen, de jó ízléssel volt öltözve, éppen ez a keresetlenség tette jó megjelenésűvé. A lány most felállt. Szép sudár termete volt. Úgy látszik, megelégette a meddő várakozást. A szeme sűrűn rebbent, mintha a könnyeit akarta volna visszafojtani. Láthatólag csak arra várt, hogy a zene elhallgasson, és szabad legyen előtte az út.

És akkor Barnabás meglátott valamit...Meglátta, hogy a lány válla szembetűnően ferde, és az egyik magasabban áll, mint a másik. És amikor a lány egy félfordulatot tett, akkor azt is meglátta, hogy a háta..., igen a háta egy kicsit ...Magában sem mondta ki azt a fájdalmas tény kifejező szót. Elöntötte a harag.

- Hát ezért! - gondolta felháborodva.

- Disznóság! Becstelenség! Hisz a tánc nem kötelez semmire! És az udvariasság kötelező egy lánnyal szemben még akkor is, ha az a lány...Megint nem mondta ki azt a szót. És ezek itt!...És a táncoló férfiakra gondolt egy csöppet sem hízelgő jelzőkkel illetve őket. Aztán határozottan átkígyózott a tömegben.

- Szabad, kérem? - mondta és meghajtotta magát a lány előtt. Az csodálkozva nézett rá, elpirult, és aztán némán igent intett, és a szeme kicsit fátyolos lett. Aztán beleolvadtak a tánc bűvöletébe. Olyan könnyedén siklott, lebegett a lány, mint a súlytalan pillangó.

- Mesésen táncol! - mondta Barnabás elragadtatással.
- Ne mondjon nekem bókot! Nem szoktam meg. Azt kell hinnem, csúfolódik.
- De igenis, mondom! Ez nem bók, hanem ténymegállapítás. Csúfolódom? Hova gondol? Még többet mondok. Magának a cári balettben volna a helye!
- Ne folytassa, mert csakugyan...
- Még nem fejeztem be! Maga úgy táncol, mint a nimfák, mint a sellők, amikor holdvilágos éjjel kijönnek a vízből, körtáncot lejtenek, és az erdő megbűvölt fái meghajtják a fejüket...
- Jaj, most már biztosra veszem, hogy...
- Ne szakítson félbe! Hol is hagytam abba? A csillagok örömben gyémánt könnyeket hullatnak, és abból lesznek a harmatcseppek. A lány egy pillanatra behunyta a szemét, és amikor kinyitotta, valami csillogott a pilláján.
- Ismét kérem, ne folytassa! A fele is túl sok lenne. Mindenki van hiúság, és hajlamos készpénznek venni a hízelgő dolgokat.
- Annak is veheti! Nem is akármilyen pénzben, hanem fontsterlingben!
- Forintban se mondjon hasonlót! Ne varázsoljon tündér estét az én fénytelen életembe! Ha az ember csak vágyakozik az ünnepnapok után, de nem ismeri, könnyebben elviseli a hétköznapiakat, amelyekbe már beleszokott.
- Hogy beszélhet ilyen keserűen, mintha már nem nyújthatna magának semmi szépet az élet? Egy idős nő mondhatna esetleg ilyet, de nem egy fiatal, szép lány!
- A derűt vagy pesszimizmust nem az évek száma határozza meg.
- Hanem mi?
- Hanem az, hogy mit adtak, és mit vettek el az évek.
- Hát mit adtak magának, és mit vettek el magától az évek?
- Semmi szépet nem adtak, ami kívánatosná tenné az életet, de mindent elvettek, ami célt és értelmet adhatna az életnek. De ez nem tánc közben való beszélgetés! Nem akarom elrontani a hangulatát, de minek is kérdezett?
- A zenészek keringőbe kezdtek. Táncba hívták a párokat.
- Szabad még ezt a számot, kedves?
- Ha akarja...
- Hogy akarom-e? Magával táncolni élmény!
- Úgy táncoltak, mintha egy más, szebb világba kerültek volna.

A lányon érezni lehetett, hogy a lelkét is belevitte a táncba. Könnyedén, légies, finom hajladozásokkal táncolt. Az arca átszellemült, és ez csak fokozta a szépségét.

- Ahogy maga táncol, az már nem is tánc!

- Hát mi? - kérdezte zavartan a lány. Azt hittem, hogy... Hiszen azt mondta...

- Azt mondom, ahogy maga táncol, az már nem is tánc, hanem költészet. A legszebb líra! Áttáncolnám magával az egész életemet!

- Úgy beszél, mint egy lovag.

- Mint a Királynő lovagja!

A zene elhallgatott.

- Most már el kell, hogy menjek.

- Ne menjen el! Nem érzi jól magát velem?

- De igen, nagyon is jól!

- Hát akkor?

- Mégis el kell mennem. Késő van. Várnak otthon.

- Igazán kár! Végtelenül sajnálom. Elkísérhetem?

- Nem. Ne kíséren el! Közel lakunk, meg aztán...

- Mit meg aztán? Ó, persze, várja valaki, akivel eljött. Elnézését kérem, hogy...

- Nem tanult logikát?

- Tanultam, de nem tudom, mire céloz.

- Ha valaki elkísért volna, akkor táncolt is volna velem.

- Be kell vallanom, még mindig nem értem az összefüggést.

- Ha én lettem volna a tanára, szekundát kapott volna a szóban forgó tantárgyból!

- Igen szigorú! De mondja meg, mért!

- Hát, ha valaki egy lányt a bálba visz, nem valószínű, hogy az egész idő alatt az ivóban ül, míg a lány mással mulat. Én pedig csak magával táncoltam, és ebből következik, hogy nem kísért senki.

- Igen logikus magyarázat, szépséges tanárnőm! Hálás tanítványa most még arra kéri, világosítsa fel, miért mondta az is, hogy „ meg aztán”!

- Megmondom. A maga érdekében mondtam.

- No, csak nem fenyeget valami veszély?

- De bizony fenyegeti! Ha maga ezekkel a lányokkal táncolt volna felváltva estétől reggelig, az nem jelentett volna semmit. De az, hogy kizárólag velem táncolta át a fél éjszakát, az már biztos alap a szóbeszédre. Ha még haza is kísérne, az elég alap lenne arra, hogy

a pletykára éhes nyelvekre kerüljön. Egymáshoz dugva az orrukat súgnának össze az asszonynepek. Nevetnének a háta mögött. Hallhatná a jó barátok gúnyos élcelődését. És ez mind érthető lenne én miattam. Szégyenkezhetne miattam. Ezt nem akarom. Ezért nem jöhet velem! Nem érek én annyit, higgye el!

- Ezért? Most már csak azért is hazakísérem!

- Ne! Még egyszer kérem, ne!

- Hiába kér! Menjünk!

Csendes és enyhe május végi éjszaka volt. Aludt minden, aludtak a házak. Aludtak az emberek, a nappali munka, perlekedés, vizzálykodás fáradalmait aludták ki. Gazdag vőlegényről álmodtak az eladó lányok. Ötven százalékos haszonról az uzsorás. Egy ideig szótlanul mentek.

A lány álmodozva hallgatott. Mint valami gyöngyszemeket, azokat a szép szavakat fűzőgette emlékezete színes fonalára, amelyekkel Barnabás egész este elhalmozta. Azon gondolkozott, akad-e köztük csak egyetlen szem igazgyöngy, vagy mind hamis. De ő eddig még hamisat sem kapott soha senkitől. Neki csak olyan gyöngyfűzére volt, amit kislány korában kecskerágó csipkéből maga fűzőgetett cérnára, és a nyakába akasztotta. És ő azzal a fűzérrel királykisasszonynak képzelte magát. Mennyivel gazdagabb a gyermek képzeletvilága! Ma már nem tud királylányt varázsolni magából!

- Az éledő élet hónapja, szólalt meg Barnabás. Ez látja el az embert útravalóval, hogy jó reménnyel induljon az évnék.

- Ez a hónap, mondta a lány, csak a természetben jelenti az élet kibontakozását. Az ember életében az új remény megöloje.

Temetője az álmoknak. Nemhogy útravalót adna, hanem még attól is megfosztja, amit az előző május meghagyott, és a vándor üres lélekkel folytathatja.

- Miért ez a sötét nézet?

- Mert világosan látom az élet céltalanságát.

- Mi sugalmazza magának ezeket a szavakat?

- Ó, nem olyan nagy dolog az egész! Egyszerű hiányérzet.

- Miben érez hiányt?

- Inkább nem felelnék.

- Mégis. Ha nem esik neheze, ne maradjon adós a válasszal!

- Amiről maga olyan rajongással beszélt, a május, nálam csak naptári hónap. Az életemből épp úgy hiányzik a tavasz, mint a nyár.

Az őszből csak az egyhangú eső az enyém. Nos, megkapta a választ, nem fut még el tőlem?

- Szörnyű dolgokat mond.

- No, ugye? Mondtam, ne kérdezzen! Hanem meg is érkezünk már. Gondolom, nem is bánja ilyen derűs beszélgetés után.

Fehérre meszelt kis házacska előtt álltak. Az utca felőli részen, a kerítésen belül kis kerti pad volt, amelyet csaknem betakart egy szomorúfűz. A lány kizárta a kis léckaput.

- Köszönöm, hogy hazakísért, mondta és kezet nyújtott.

- Kedves...kedves...,akadozott Barnabás, nem tudom a nevét.

- Fatime. Zoránd Fatime vagyok.

- Igen örülök. Máté Barnabás, gépészmérnök.

- Tudom.

- Igen? Ez meglep.

- Nincs benne semmi meglepő, ha ilyen kisvárosban ismerünk valakit.

- Az már igaz, de én mégsem ismertem magát.

- Nem vagyok olyan fontos személyiség, hogy...

- Nem azon múlik. Ha ismer, azt is tudnia kell, hogy keveset vagyok itthon.

- Tudom. Nem is kell, hogy mentegetőzzön. Nem szemrehányásképp mondtam.

- Tekintve, hogy kisvárosi lakosok vagyunk, mondhatta volna szemrehányásként is!

- Ha egyszer valami bűnt követek el, magát kérem védőmnek, mondta Fatime, és egy kicsit elmosolyodott.

- Amit én igen szívesen vállalnék is, ha a bíróság elfogadná. Hanem kedves Fatime, ajándékozzon még nekem egy kicsit az idejéből! Leülhetnénk talán ott arra a padra!

- Hát, nem tartom magam az angol közmondáshoz, hogy az idő pénz, nem bánom hát! És le is ülhetünk. Jöjjön be, kérem!

- Köszönöm, és most megenged egy kérdést?

- Tessék!

- Érdekes a nevében lévő kettősség. A vezetékneve ősi magyar név. A keresztnéve tipikusan török. Hogy jutott hozzá, honnan vette?

- Hát, ami azt illeti, nem úgy vettem, hanem kaptam. Rám húzták, mint egy örök ruhát, és viselnem kell, amíg élek, ha tetszik, ha nem. Valamelyik ősanyám török volt, és annak a nevét kaptam.

- Fatime, Fatime, ismételtette Barnabás eltűnődve. Miért gondolok

a fekete bársonyra a nevével kapcsolatban? Mintha bársonyon húznám végig a kezemet, olyan puha és olyan lágy. Szép és kedves hangzású név, de van benne valami végzetszerű. Majdnem benne van a fátum.

- Szép, amit mond, de sötét hangulatot társít a nevemhez. Igaza van, rám nézve végzetszerű lett a nevem.

- Elmondaná?

- Hogy elmondhatom-e? Nagyon kínos rész ez az életemből.

- Akkor, hát ejtsük a kérdést! Igen sajnálnám, ha...

- Nem, csak tartsa fenn a kérdést! Magának elmondom, úgy ahogy másodkézből vettem. Keresztelőm alkalmával történt. Amikor a szertartást végző pap kimondta, hogy Fatime, a keresztanyámat rosszullet fogta el. Megszédült és elejtett. Nem estem a földre, mert a pap elkapott, de valami történt, és akkor lettem ilyen, amilyen vagyok. Terhe és szégyene önmagának. A Sors rám nyomta megkülönböztető bélyegét, amelyet se Isten, sem ember nem vesz le rólam.

- Drámai szavak! Keserű szavak. Fáj hallani, Fatime.

- Velem kapcsolatban nincsenek vidám szavak. Az én életem szomorú és nem ígérhetek napsugaras epizódokat. Felmentem a meghallgatás alól.

- Nem, nem! Ha bír, beszéljen, kérem! Mindenről szóljon! Talán jót fog tenni magának.

- Folytatom, tehát. Úgy érzem, hogy csak névlegesen vagyok, aki fölött mindenki elnéz. Ugyan ki legeltetné rajtam a szemét? Ép testű ember nem tart egyenrangúnak magával, és igaza van!

- Ne kínozza magát, Fatime!

- Csak úgy mondom, ahogy van. Én mint nő, nem jövök számításba. Ki beszélne velem úgy, mint más lányokkal, akiknek szépet, kedveset mondanak. Maga az első férfi, aki becsületes komolysággal beszél hozzám mint olyan nőhöz, aki számításba jöhetne egy férfi életében. Ne magyarázza félre, amit mondtam! Nem vonok le téves következtetést! Egyszeri találkozásból más nő sem gondolhatna semmi továbbira, nemhogy én! Az, hogy táncolt velem, csak egyszerű udvariasság. Csak azt akarom kifejezni, hogy magát másabb, emberibb embernek tartom, mint másokat.

Ösztönösen érzem, hogy őszinte hozzám, ami arra indít, hogy én is őszinte legyek, feltéve, hogy tovább is hajlandó hallgatni.

- Igen figyelmes hallgatója leszek!

- Mint mindenki, aki testi fogyatékoságban szenved, én is túl érzékeny vagyok, és nem kell, hogy szóval sértsen meg valaki, elég a hangjának a színezete is. Megérezem a gúny, a célzás legfinomabb árnyalatát is. De a maga beszédében és viselkedésében nem észleltem semmi ilyesmit.

- Kedves Fatime, a legérzékenyebb műszer sem foghat fel olyan rezgéshullámokat, amelyek nem indultak el. Így a maga lelke sem érezhetett semmit. Ha valaki a lélek húrjain játszik, nagyon vigyáznia kell, nehogy fájdalmat okozzon!

- Csakhogy nagyon kevés ám az ilyen ember!

- Igen, mert az élet durva, és az élet formálja az embert olyanná, amilyen, és az élet határozza meg a gondolkozást és cselekedetet is.

- Megértés hiányában nem beszéltem magamról senkinek. Pedig jó lett volna! Most az a kivétel, amit maga képvisel, lehetőséget ad rá, de még sem merem hinni, hogy komolyan érdekelné, amit még elmondhatnék.

- De, nagyon is érdekel, hiszen én kértem rá. Maga nem mindennapi lélek, és szerencsésnek érzem magam, ha kitüntet a bizalmával. A legnagyobb megértéssel hallgatom. Beszéljen, kérem! Mindent beszéljen el, ami nem esik neheze! Mindig érdekelték az olyan közlések, amelyek a lelket tükrözik. Előre tudom, hogy a maga esetében tiszteletre méltó képet mutat a tükör!

- Köszönöm a megelőlegezett jó véleményét! Mondtam, hogy valami történt velem a keresztelésem alkalmával. Lehetett egy átkozott véletlen is, de nem az ok a lényeges, hanem a következmény. Láthatta, miként nyilvánult meg a reám nyomott bélyeg hatása a bálteremben. Lehet, hogy elítél, hogy olykor éles szavakkal fakadok ki a sors ellen. Igaza van, de ezt a keserűségem indokolja. Ez a keserűség visszanyúlik messze a gyermekkorba, de azóta is folyamatos. A tragédiám akkor vette kezdetét, amikor ráeszméltem, hogy a többi gyerek más, előnyösen más, mint én. És akkor kezdtem megérteni a szó jelentését, amivel a különbséget megjelölték. Az a szó minden hallomásra a lelkembe nyilallt. És a kis pajtásaim nem maguktól találták ki azt a szót, hanem a nagyoktól tanulták. És hányszor mondták azt a melléknevet, amikor azt hitték, nem hallom. De szemtől szemben is megkaptam, ha összevesztünk. A gyerek igen kegyetlen tud lenni! Hányszor futottam olyankor sírva! Pedig én is szerettem játszani! És attól az örömtől is hányszor meg lettem fosztva! Ahogy növekedtem, egyre jobban kerestem a

magányt. Menekültem önmagam és mások elől. Lassan emberkerülővé váltam. Nem mertem közeledni senkihez, pedig alaptermészetemnél fogva társas lény voltam. Lassan képzelődővé váltam. Mindenre gyanakodva néztem. Mindenki szemében a felsőbbrendűséget láttam, különösen ha velem beszélt.

Nem voltak lánypajtásaim, fiúismerőseim. Ma sincsenek. Köszönő viszonyban élek az emberekkel csupán. Hozzám nem közelít senki, de én sem keresem mások ismeretségét. Van bennem annyi büszkeség és önérzet, hogy nem teszem ki magam a visszautasításnak. Meg az alamizsnabarátság sem kell.

Lehet, hogy alázatosnak kellene lennem, mert a büszkeség a túlóldalon is megvan. A választóvonalat egyikünk sem lépi át, hanem maradunk abban az állásban, ahová beástuk magunkat. Tudja, mit jelent folyamatos elszigeteltségben élni fiatalon? Él bennem is a közös örömök utáni vágy, mégis úgy élek, mint az elítélt rab. Pedig oda mehetnék, ahova akarok, csak hogy nincs sem célja, sem értelme, bárhová megyek. Mért mentem hát ma este mégis a bálba? Vártam valamit talán? Nem! Mire is vártam volna? Nem tudom, miért, de elmentem. És ha maga nem jön..., de jött! És ha maga nem lát meg..., de meglátott! És ez az este volt életem, első, egyetlen fénypontja! Egy szép álom! És az álomnak nem lesz folytatása.

A pillája sűrűn rebbent, az ajka remegett, a szemét előntötte a könny, végül sírva fakadt, és úgy zokogott, mint egy eltévedt kisgyerek.

Barnabást mélységes szájalom fogja el.

- Ne sírjon, kedves! Nem szabad kétségbe esni! No, ne sírjon hát, Fatime, édes! Maga olyan szép lány! Szép az arca és a lelke, tehát kétszeresen szép! Eljön a maga életében is az a nap, az a férfi, aki értékelni fogja a kétszeres szépségét. No, ne sírjon hát, kedves! Vagy, hát sírjon csak inkább! Sírja ki minden múltbeli fájdalomát, majd megkönnyebbül! Szorosan magához ölelte a remegő lányt. Simogatta a haját, megcsókolta kétfelől az arcát, a szemét, a száját. A lány feje engedelmesen simult a férfi mellére.

- Úgy, kicsi Fatime, csak sírjon! Magának most sírnia kell! Lesz ám idő, amikor nevetni fog! Boldogan fog nevetni, mert van ám úgy, hogy az álom folytatódik! Elhiszi, kicsi Fatime?

- Én...én...Elcsuklott a hangja, és még jobban sírt.

- Ne akarjon felelni, édes! Úgysem tudna most szólni. Sírjon csak, az

kell most magának! Van időnk, hogy megnyugodjon!
Sokáig maradtak így. Az utca néptelen volt. Nem látta őket senki.
De ha jártak volna is arra az emberek, rejtve voltak. A vén fűzfa eltakarta őket. A lány már nem sírt. Csendes volt. Talán álomba sírta magát. Egyszer aztán megmozdult, sóhajtott, majd hirtelen kibontakozott az ölelő karokból.

- Bocsásson meg, hogy olyan gyenge voltam! Nem lett volna szabad!
Egy kicsit maga is hibás ebben. Mért volt olyan megértő hozzám?
Miért kért, hogy beszéljek magamról? És én miért beszéltem annyit,
hogy eljutottam a sírásig? Akkor már nem volt erőm! Ne tartson rossznak!

- Rossznak? Miket beszél, kicsi Fatime? Magáról mintáznám meg az Erény szobrát, ha szobrász lennék. Rossz? Hiszen maga mellett az angyal boszorkány. Meg akarta ölelni, de Fatime maga elé tartotta mind a két kezét, és hátrált.

- Ne! Kérem, ne!...Nem bírok el ennyit! Félek...

- Fél? Tőlem fél, kicsi Fatime?

- Nem, nem magától! Magamtól félek...Kérem, most már menjen!
Befutott a házba.

Máté Barnabás belépett a temetőkert kapuján, és kérdezett valamit a sírásótól, aki éppen akkor szedte a vállára a szerszámait.

Barnabás megindult abban a sorban, amerre a sírásó mutatott. Nézegette a feliratokat és megállt egy frissen hantolt sír előtt. A fején csak ennyi állott: Fatime Élt egy boldog estét.

Barnabás úgy érezte, hogy aki ott fekszik, őt nézi valahonnan. A levélre gondolt, ami a tárcájába rejtve a belső zsebében volt. Kibontotta a magával hozott csomagot. Nedves ruhába burkolt rozmaryngtő volt benne. Letérdelt a sírhalom elé és a fejével szemben a kezével gödröt ásott. Megcsókolta a rozmaryng minden egyes ágát, aztán vigyázó gonddal elültette. Meg is öntözte egy üvegből. Nézte, milyen mohón issza fel a puha föld a vizet és az ő könnyeit.

- Aludj békésen, édes, kicsi Fatime. Legyen boldog a lelked, ha már itt a földön nem lehettél az! Nézz hát ide, Fatime és látni fogod a bizonyítékát annak, amiben kételkedtél!

Ismét a levélre gondolt, amit Fatimétől kapott.

Kedves Barnabás!

Hadd legyen meg az örömöm, hogy így szólítom! Először és utoljára történik.

Úgy hiszem, meg fog lepődni, hogy ezt a levelet írom. Meg fog lepődni, ha más egyebet nem is érezne.

Azon az estén sokat beszéltem magamról. Nem mindent mondtam el. Most már szégyenkezés nélkül tudok írni. Meggyőződésem, hogy a leveletem gyónási titokként kezeli, és senki nem fog megtudni semmit. Megismétlem, hogy azon a napon volt az életem legboldogabb és legszebb estéje. Ha nyomorék voltam is, mégiscsak nő voltam én is. Szeretetre, becézgetésre, szerelemre vágyó nő. A szívem nekem is érzett, de engem nem szeretett, nem becézgetett senki. Nem kaptam csókot csak egyszer. Nem voltam „kicsi Fatime”, nem voltam „Kedves”, nem voltam „Fatime, édes”, sem Királynője nem voltam senkinek. Istenem! Csak egyszer!

Vártam? Persze, vártam! Csakhogy józannak és tárgyilagosságnak kellett lennem. Az is voltam, és tudtam, hogy nem várhattam.

Akkor jött maga, és egy estére belépett az életembe. Nekem az az este egy életet betöltő eseményt jelentett.

Igen. Akkor jött maga és úgy beszélt velem, ahogy még soha senki. Szép szavakat, elbűvölő hasonlatokat mondott. Elhalmozott velük. Én elbódultam tőlük, mint aki nem szokta meg az édes aszú bort, és egyszerre sokat iszik belőle. Az asszonyember hajlamos igaznak elfogadni, ha olyat mondanak rá, ami szép és dicséretes. Én sem voltam kivétel. Persze, nem a szavak a döntők, hanem az, hogy ki mondja.

Nekem a szavak is kedvesek voltak, és az is, akinek a szájából hallottam. Tehát én is hittem. Elcsitítottam a kételkedésemet, mert jó volt hinni. Hiszen olyan bizakodó, olyan hiszékeny egy lány, ha szeretne boldog lenni! És én szerelemes lettem. Aztán maga átölelt és én nem is akartam kibontakozni a karjaiból, ahol egy ismeretlen érzésvilág bűvölt el. Hová lett a kételkedésem? Dehogyan voltam akkor tárgyilagosa! Nem mondtam magamnak: Te bolond, nem a szerelmes férfi, hanem csak a szánakozó ember ölelése ez! Csak egyszerűen hittem... Aztán megcsókolt. Azt hittem, nem bírom ki, hogy én is, én is szeretve vagyok. Megint nem kételkedtem. A csókot is úgy fogadtam, mint az ölelést. Nem tudtam egyebet, csak sírni. És ott sirtam el a maga mellén a múlt minden fájalmát, és a rám szakadt boldogság édes terhét. Milyen jó lett volna visszacsókolni! Nem

mertem! Arra gondoltam, hogy engem nem csókolhat meg férfi olyan igazán, mint más nőt, és nem is vár vissza csókot. Mégis, annak az estének, annak az ölelésnek, annak a csóknak az emléke elég lenne, hogy egy életen át arra emlékezzek.

Csakhogy nem akarok élni! Nem akarok időt adni magamnak arra, hogy kialakuljon bennem a kételkedés, hogy az a csók, az az ölelés kegyes csalás volt csupán. Úgyis tisztában vagyok velem, de nem akarok rajta gondolkozni. Nem akarok élni, mert kell az illúzió, és az élet úgyis elorozná tőlem. Hogy megőrizsem, hát meghalok. Magammal akarom vinni oda, ahová készülök. Nem erre az életre kell.

Ha tudnám, és esküvel bizonyítaná is, hogy szeret, akkor is nemet mondanék. Nem kötném magamhoz az életét, éppen azért, mert szeretem. Mindig az lenne az érzésem, hogy szemlesütve jön mellettem az utcán.

Nem vagyok beteg, de meg akarok halni, és aki nagyon akarja, ahhoz elmegyek a halál.

Tudom a címét, és meghagytam, hogy akkor küldjék el magának a levelemet, ha én már nem leszek. Úgy lesz jó, ha nem lesz ott a temetésemen, mikor olyan sokan vannak. Ha utána eljön, tegye azt alkonyatkor, amikor már csend van. Amikor csak ketten leszünk úgy, mint azon az estén. És ha fájna a „kicsi Fatime” elmúlása, ne lássa azt senki! És ha azon az estén nem azért foglalkozott velem, hogy pár boldog órát szerezzen számomra, és ha az a csók nem a szájalom csókja volt, hanem a szerelemé, akkor, -egy halottnak nem hazudhat!-, akkor a fejfámmal szemben ültessen a síromra egy bokor rozsmaringot! Azt a rozsmaringot csókolja meg! Figyelni fogom, valahonnan nézem. És ha úgy lesz, hogy ültet nekem rozsmaringot, akkor valahol a csillagok felett boldog lesz a kis Fatime.

Szigetszentmiklós, 1967. október 25.

Sugarak, árnyak

A szent életű brahman gondolatokba merülve ült a magányos, sűrű lombú fa alatt. Komor és szomorú arca éles ellentétben volt a környező kicsiny oázis derűjével. A nap ontotta a sugarait a végtelen magasságból. Egy kis sugárnyaláb átlopta magát a lombok szövevényén, és megpihent a barázdás homlokon. Egy hirtelen feltámadt szellő incselkedve kuszálta össze az ősz hajfürtöket. Az ősz ember sem a lopakodó vékony sugárkévéről, sem az incselkedő szellőről nem vett tudomást. A lelke magasabban járt, mint ahonnan a napsugarak aláhullnak, és messzebb volt, mint ahonnan a szellő ered. Mozdulatlan teste a sivatag homokján pihent, de a lelke a hármás istenség világában bolyongott, ahol található a kezdet nélküli lét és a halál rejtélye, az idő pedig nyomtalanul pereg a maga homokóráján.

Most újra árnyékba kerül a vén homlok, és aki az árnyékot adja, elállja a hajfürtökkel incselkedő szellő útját is. Az árnyékot adó türelmesen vár. A brahman nem látszik észrevenni őt. Hanem az árnyék türelme mégsem olyan végtelen, mint az a világ, amelyben az ősz férfi lelke jár. Nesztelenül közelebb oszon, és a gondolkodó könnyű érintést érez a vállán.

A messze járó léleknek idő kell, amíg a földre visszatér. A távolba néző szemnek is, hogy meglássa, ami közvetlen előtte van. Egy ifjú lányt lát, aki a karjait mellén összefogva tisztelettel köszönti őt.

A brahman csodálkozva néz rá.

- Visnu tartson meg sokáig, leányom tiszta lélekkel és örömök között! Mit kívánsz tőlem, akinek semmije sincs?
- Sokáig élj, szent ember, hogy akik háborgó lélekkel jönnek hozzád, nyugalommal a szívében térjenek meg az emberek közé! Bízbanak a jövőben, és tudjanak reménykedni kilátástalan helyzetben is! Nem az kell nekem, amid nincs a földön, hanem az, ami abból a másik világból van, ahova eljár a lelked, hogy kincseket hozzon, amelyek gazdaggá teszik az emberi lelket, elűzik a kétséget, és a bánatot örömmre cserélik fel. Ami tehát nekem kell, az megvan tenálad!
- Beszélj, gyermekem!
- Atyám, a te gondolataid nem a bűnös világ ingoványában fogannak, hanem megszűrve érnek ide hozzád a magasságból, és

megtisztulnak itt a magány szent óráiban. Adj nekem tanácsot! Nagy az én bánatom. Szomorú a lelkem, fáj a szívem. Te bölcs, jó és megértő vagy. Felelj nekem a szíved szerint!

- Pihenj meg, leányom! Messziről jössz, fáradt lehetsz. Mondd el a bánatod! Beszélj el a szomorúságod okát! Tedd le ezeket nálam! Add nekem a fájaldmat! Adj nekem mindent, ami szenvedést okoz neked! Én eltemetek mindent a homokba. A szél majd gondoskodik róla, hogy a helyük se legyen megtalálható. Beszélj, leányom!

- Atyám, te kevés szóból is sokat értesz. Arra kérlek, bocsáss meg nekem, amiért kicsinyes emberi bánattal háborgatlak! A brahman egy pillanatra behunyta a szemét, aztán elgondolkozva nagyon messzire nézett.

- Leányom, a szerelem nem kicsinyes emberi dolog! Visnu legszebb és legdrágább ajándéka, amelyet akkor adott az embernek, amikor a mosolyától kék volt az ég, a madarak dalától hangos az erdő, és áhítatosan lélegzett a föld. Szerelem nélkül üres lenne az élet, sőt nem is volna élet. Üresebb lenne a világ a sivatag forró homokjánál. Mert a szerelem gazdag öléből fakad minden, ami értelmet ad mindennek, ami él. Mindennek a szerelem a végső oka, de legalábbis majdnem minden oda vezethető vissza.

A dal örömet, bánatot, boldogságot, szenvedést, minden emberi érzést kifejező ereje, az ének magasztos mondanivalója, a költemény mélysége és ég felé szárnyalása, a dallamok varázsa, a festő szinte megszólaló alakjai, a szoborcsoadák, az épület-remek mind-mind a szerelem csodatevő forrásából születnek. Mert minden szépségkeresőnek volt, vagy van valakije, akihez írta, akinek festette, vagy akiért kőbe véste a legszebb álmát, vagy hangokba öntötte a fenségést. De ha még nem, vagy már nem kötötte szerelem senkihez, akkor a művészetnek volt a szerelmese. Még ha a művész hallgat is, a művei kiáltva hirdetik: Minden érted van! Reád gondolva alkottam mindent. A te szépségedet álmodtam bele! Csak szeress!

A szerelem mélyebb a tengernél. Magasabbra tör a csillagoknál. Felér annak a közelébe, aki beleoltotta az emberi szívbe. A szerelem mindennél hatalmasabb.

A lélek üdvözülni, vagy elkárhozik, elbukik, vagy felemelkedik általa. Teremt angyalt vagy ördögöt.

Az ember megtagad érte szülőt, testvért, hazát. Sokszor még

önmagát is megtagadja.

A szerelem semmi és minden. De még ha semmi is, akkor is minden.

- Atyám, még nem mondtam el neked semmit! Hogyan tudtad hát, hogy mi a bajom?

- Sokat mondtál, leány! Te még nagyon fiatal vagy, és mégis bánatról, szomorúságról és fájdalomról szóltál. Mi lehetne más az ok a te korodban? Ezeknek mindnek a szerelem a forrása.

- De mért nem adott nekem édesvizet az a forrás? Miért keseríti örömmel a számat?

- Gyermekeim, a nap egyenletesen szórja a sugarait a földre! Azonban fák, hegyek és sok más egyebek állnak a sugarak útjában, és azok mind árnyékot vetnek. A fény és az árnyék ikertestvérek. A boldogító szerelem sugara sem jut el minden vágyakozó szívbe, és nem melegít fel minden fázó lelket. Mindig vannak olyanok, akiket nem ér el a sugár, mert valami vagy valaki árnyékot vet rájuk. A boldogság és remény sugarának árnyékában a bánat és a csalódás van.

- Úgy beszélsz, mintha te is csak gyarló ember volnál, mint én, aki tele vagyok kétségbeeséssel, mert...

- Leányom, ne arról a képről ítélj, amelyet most lát a szemed! Az nem én vagyok. Nekem csak múltam van, jövőm alig, vagy semmi. Én már a megnyugvás szigetén állok, és nem várok semmit. Ezért tudom felülről nézni az emberi dolgokat. De nekem sem volt mindig ősz a hajam és fehér a szakállam. Én sem voltam mindig remete. Világi életet éltem a világban. Nem vagyok kivételes lény. Én is feküdtem kegyetlenül legázolva és eltaposva az élet által. Gondold meg, ma a szellő sem mozdul, de lehet, hogy tegnap szél száguldott, és a felhőkig szórta a forró homokot az örült forgatag. Beszélj, lányom! Én elfáradtam. Elszoktam az emberi szótól, hiszen hónapok múlnak a pusztaságban, hogy nem töri meg emberi hang a csendet.

- Ó, atyám, nekem minden fénynek csak az árnyéka jutott. Akit én szeretek, annak a szíve másé. Nincs..., nincs, de nem is lehet reményem. Ha a szemem annyi könnyet ejtene is, hogy tengerré válna a sivatag, az ő szíve akkor sem hajlana felém. Megöl a kétségbeesés! Ha a Himalája állna köztünk, az nem lenne olyan nagy akadály, mint a „másik”. Mindenén át utat lelnék hozzá, de azon az egy szíven keresztül nem tudok. Mondd, ó, mondd, mit tegyek! A brahman lehajtotta ősz fejét. Ujjai kusza vonalakat húztak a

homokon. Sokáig ült mozdulatlanul.

- Leányom, a szerelem sugara is olyan, mint a napé. Nem juthat el mindenhova, ahol a melegére vágyakoznak. Vannak szívek, lelkek, amelyek a sugár útjába esnek, és ők fürdenek boldogító melegében. Te kívül estél, és hozzád nem jutott el a szerelem sugara.

- Atyám, - sikoltott fel a lány -, ez kegyetlen vigasztalás! Azt mondtad: Tedd le a bánatodat, add ide a fájdalmadat! És most...

- És most ugyanazt mondom – felelte az ősz férfi. Minden bánatod itt marad, és én eltemetem a homokba.

Körforgás van, amely a szemünk előtt megy végbe. Nincs mozdulatlanság és állandóság a földön, hanem állandó mozgás van. Nézd, a jobb oldaladon kacag a fény, de balra magad vetsz árnyékot! A nap továbbhalad az égen, és ahol most a sugarak táncot járnak, oda egy óranegyed elmúltával árnyék vetül. A mostani árnyékos helyen pedig, majd csillognak a fényben a porszemecskék. Idő kell, és mindenhova eljut a fény!

- Ezt mind én is tudom, de az én napom nem kering az égen, hanem egy helyben áll, és arra a másikra szórja a sugarát, aki előttem áll, és én mindig az árnyékban maradok.

- Leányom, csak az marad mindig árnyékban, aki kerüli a napfényt, és akarva marad ott, ahova nem süt a nap.. Figyelj rám! Te beteg vagy, áldozata a nem viszonzott szerelemnek. Akarod, hogy meggyógyítsalak?

- Akarom, - lehelte a lány.

- Jó, de akkor légy erős! Fájni fog nagyon, amit mondok. Kegyetlen lesz a módszer, de az orvos nem válogathat sem a gyógyszerben, sem az eszközben. Mindig a megfelelőt kell alkalmaznia, ha gyógyítani akar! Te magad mondtad, hogy ha annyi könnyet ejtenél is, hogy tengeré változna a sivatag, az ő szíve akkor sem hajlana feléd. Erre emlékeztetni téged, kegyetlen vágás a vérző seben, de a könnyek nem használnak. Csak előre mehetsz, a gyógyulás felé! Bármilyen mellékösvényre lépsz, akkor az örvény szélére jutsz, oda, ahol most is állsz szédülő fejjel. Csak egy lépés kell, és örökre elnyel a kétségbeesés. Ha azon az úton keresed a napfényt, amelyen eddig, akkor valóban végleg árnyékban maradsz. Mert ha az a szív melletted van is, de másért dobog, messzebb van tőled, mint a mennybolt legtávolabbi csillaga. Mert a szerelem minden, ha kölcsönös, de semmi, ha csak egyik szívben lángol.

De mit akarnál te? Te, a félnék, becsületes, tiszta lelkű lány? Nem

vagy te barbár harcos, aki a más szentélye legbelső zugába tör, hogy elpusztítsa az istenét. Neked kerülnöd kell azt a napot, amelynek a sugarában más csillog! Vagy az árnyékba tudnál taszítani egy másik szívet? El bírnád foglalni annak a helyét? Kellene a boldogság ilyen áron?

- Nem! Nem kell, ami a másé! Nem akarom eltépni egymástól a szíveket. De én... én meghalok. Minek nekem az élet? Minden szavad igaz, megmutattad az utat, de minek így élni? Kegyetlenül keserű az orvosság, melyet adtál. Tüzes késsel vágtad a sebemet. Világosságot gyújtottál az utamon, de a szívemben megölted a reményt.

- Az volt a célom, leány!

- Hát, nincs egy talpalatnyi folt a fájdalom szigetén, ahol megvethetném a lábam?

- De van! Már azon állsz, leányom! Csak te még nem tudod.

Mindennek eljön az ideje. De a szív csak szeretni tud, bölcselkedni nem. Nem lát, vakon jár. Nem látja a biztató jeleket. Figyelj rám, gyermekem! Még nem mondtam el mindent. Eddig romboltam, hogy építkezni tudjak. Te azt hiszed, megöltelek, pedig most vezetlek az élet útjára. Semmi sem örök az ember amúgy is rövid életében. A fájdalom sem! Nézd, most napsütésben fürdik a világ, de holnap talán fellegek takarják az eget, és fázósan borzong meg az ember! És az ember, aki tudja, hogy nem egyéb a nagy mindenségben, mint egy porszem, és nem tud maga fölé másik napot varázsolni, beburkolózik a reménység meleg takarójába, és vár. Várja az eljövendő napsütést és derűt. Az ember vár, és nem vár hiába! És már látja, hogy a szürkeségen átdereng valami kékség. Aztán lát egy darab kék mezőt, amely a derű ígérete. És egyre több lesz a kék mező, végül a látóhatár széléig a megnyugvás kék kupolája borul a földre. És az ember már szabadon lélegzik, mert a napsugarak úgy hullnak alá, mint az istenség megbocsátó mosolyának a jelei. Hit és bizalom árad az ember kételkedő világába. Te is, amikor fénysugarak érik a földet, jársz a napsütötte utakon! Ne maradj árnyékban, különben megdermed a lelked! Ha szomjas vagy, és elkerülsz a forrást, megöl a szomjúság. Az életnek a szerelmen kívül is igen sok gyönyörűsége van. Ami elérhető közelségben van, azért nyújtsd ki a kezedet! Ne várj csodát! A fény nem jöhet abból az irányból, ahonnan te várod. De te csak bizzál, és remélj! Téged az fog majd meggyógyítani, aminek most - te azt hiszed -, halálos betege

vagy, a szerelem.

- Az is vagyok! Úgy érzem, hogy a te jóságos és bölcs szavaid kemény kövekre hullnak. A vigasztaló szó nem csírázik ki, és nem ver gyökeret. Elsöpri a magvakat az első erős szél. Úgy érzem, nem bírja el a bánatot a szívem.

- Leányom, most temettük el a kedves halottat, és te máris nevetni akarsz? Nem volna igazi a bánatod, ha a frissen hantolt sírnál rögtön feledni tudnád. Menj, legyenek veled az istenek, és vezessenek a boldogság hajlékába! Vezessen a remény csillaga! Jó lelked van, megérdemled. Béke veled!

- Ne tarts hálátlannak, hogy könnyes szemmel megyek el tőled! Sokat..., mindent elvettél tőlem, de lehet, hogy cserébe is sokat adtál.

- Még egy dolgot, leány! Útravalónak. Téged nem az én szavaim fognak meggyógyítani. Én csak az ösvényt mutattam meg, amely kivezet az útvesztőből. De én itt maradok, nem vezetlek kézen fogva. A boldogságot magadnak kell megtalálnod! De ha letérsz az ösvényről, akkor az én szavam semmit sem ér. Csak egyetlen kételkedést vigyél magaddal! Kétkedj abban, hogy neked nem lehet reményed a boldogságra! Akkor nem jöttél hiába.

Most még egyet mondok, és ez a legtöbb, amit mondhatok. Az égen csak egy nap van. És ha azt az egyet felhők takarják, akkor mindenki árnyékban van. De a szerelemnek annyi napja van, ahány szív a keblekbe rejtve dobog. És ha a te napodat örök felhő takarja is, tudnod kell, hogy sok millió nap van kelőben és a delelőn. Sok millió nap szórja rád a sugarát, és valamelyik megérzi majd, hogy ő a tiéd. És számodra az lesz az igazi, amelyiktől felmelegszik a lelked.

- Atyám, te most olyan értékes útravalót adtál, amelyet egyetlen maharadzsa sem adhatott volna. Dereng előttem az ösvény, és könnyebb lélekkel indulok útnak. Elindulok azzal a szent kételkedéssel, amelyet mondtál. Az több mint a remény. Az már hit, hogy nem leszek boldogtalan. Ezt neked köszönhetem.

De mit adhatnék én, szegény leány, neked? Kincseim nincsenek, de ha volnának is, azok neked nem kellenének. Csak a hálám lehet az, amit itt hagyok neked.

- Ne adj semmit, és meg se köszönd! Ha majd a szívedben megjelenik a boldogság, és a szerelem hevít, akkor jöjj el újra! Ha majd úgy érzed, hogy adtam valamit neked, akkor nagyon, de nagyon megfizettél. A szerelem lesz az orvosod. Béke veled!

Lehajtotta ősz fejét, és úgy ült sokáig mozdulatlanul, mint a hallgatás szobra. Amikor újra felemelte az arcát, a lány már messze járt. Hajlékony alakját kezdte betakarni a leszálló alkony.

Az est árnyai egyre sötétebbek, egyre közelebb kúsznak. A brahman a sötétbe bámul, de egyre világosabb képek jelennek meg előtte. A lelke mind messzebb kalandozik vissza a távoli múltba.

A múlt homályából egy emberpár tűnik fel. Az arcukon a nyugalom és a boldogság derűje van. Ölelkezve mennek a csendes éjszakában. Egymásba font kezükben egy egész világ van bezárva, a szerelem boldog világa. Két szerelmes szív napfényvel teli világa.

A csend és a béke ünnepet ül az éjszakában. A szent folyam habjainak sejtelmes dallama összeolvad a két szív összedobbanó muzsikájával.

A nő törékeny természetéhez egyszerű ruha simul. Díszet, ékszert nem visel, csak a kisujján van egy ametisztköves gyűrű. Finom aranypánt fogja össze a dús haját. A homloka közepén az örökkévalóság jelképe van. A férfi ajándéka mind a két ékszer, de ő nem az ékszereket nézi, hanem a szelíd kék szemeket, amelyek szebben ragyognak a drágakőnél, és becsületes hűséggel tekintenek rá. Jönnek, jönnek a képek. Kicsiny és szegényes szoba, mégis a gazdagság helye, mert betölti a derű.

Ketten ülnek a félhomályban. A barátságosan pattogó tűz imbolygó fényeket vetít a falra. A kék szemű, aranyhajú nő lába alatt zsámoly van. Az ölében szőke hajú kislányka szendereg. Mind a ketten fölél hajolva kíváncsian lesik az ébredező kis jószágocska mozdulatait.

- Nézd csak! Nevet!

- Játsszik az angyalokkal!

Halk óvatos szavak röpködnek. Boldog, elfojtott kacaj, nehogy megzavarják az álmát!

- Jaj, ha felébred!

Az elfojtott nevetés és a ki nem mondott szavak helyett a szemükben csillogó öröm sugározza a költeményt, amellyel két szív köszöni meg egymásnak a kicsiny harmadikat, aki a nagyvilágot jelenti.

A kicsi dédelgetésében maguk is gyermekké válnak.

Addig babusgatják, hogy a nagy altatási igyekezetben a kicsi felébred. Aztán összébújva mind a hárman elalszanak. Arcukon békés nyugalmat világít meg az alkonyipír, amely lassan sötét fátýollá válik.

Azután már csak szomorú, komor képek jönnek.

A koporsó tompa dobbanással áll meg aranyhajú utasával a sír fenekén. A ráhulló göröngyök őrzítő zenéje, amelyet Siva szerzett vad haragjában, összevegyül a férfifájdalom néma jajkiáltásával. Nem törik meg a test, de a lélek halálos sebet kap, és leroskad a földre. A behantolt sír gyászlepel lesz a lelken. A sírdombnál kialszik az öröm, és szertefoszlik minden álmom.

A sötét és rideg szobában nincs, aki világot és meleg hangulatú tüzet gyújtson. Nincs, aki csendesen járva-keelve tenne-venne, és nincs többé az ünnepélyes tisztaság és rend.

Hiányzik, akinek egyetlen mosolyától derű töltött be mindent, és meghitt és barátságos lett minden.

Nem nyílik fel a hűségese szempár.

A meleg mosolyú arc hideg és mozdulatlan. Némává tette a halál a beszédes ajkakat.

Mindent... mindent eltakart a sír.

És az ordító csend megrázza láthatatlan kezével: Hát, te mért vagy itt? Mit keresel még a földön? Ha szereted, menj utána! Mellette van a helyed!

Az aranyhajú csöppség gügyög babanyelven, de nem jön, akit hív, és nagy szempilláin könnyek csillognak.

A szomorú férfi a jó emberek gondozására hagyja a gyermekét, és mint önmaga szomorú árnyéka, a pusztaságba indul meghasonlott lélekkel, hogy eltemesse magát, mert nem bírja elviselni az emberek közelségét.

És az utolsó kép egy férfit mutat, aki száműzte magát, hogy a fájdalomnak és az emlékeinek éljen. A nappal csendjében és az éjszaka álmatlan óráiban minduntalan feljajdul: Brahma, Visnu, miért álltatok félre, mért adtatok helyet a Harmadiknak? *

Az évek peregnék egymás után, és mindegyik ellop egy kis részt a fájdalomból, és mindegyik elhossa az ajándékát, egy-egy kicsiny részét az enyhülésnek. Csakhogy mire a lélek mérlege némi kiegyenlítődést mutat, akkorra már fehérré válnak a fekete fürtök. A végtelen sivatagban, ahol porszemnek érzi magát az ember, kicsinek és kicsinyesnek tűnik az emberi fájdalom. Az ember lassan megérti a csend figyelmeztető szavát, mert akár a végtelen síkot nézi, akár az irdatlan magasságba tekint, mindegyik azt mondja: Hallgass! Hát mit jelent az emberi bánat, szenvedés és szenvedély a

mindenségben?

És az egyhangúság lassan fátyolt von a fásult lélekre. A lélekmérleg nyelve sokszor megáll, sőt időnként visszafelé játszik, és az ember lassan belátja, hogy a mutató csak akkor éri el az egyensúly középvonalát, ha átadja magát a teljes elmélyülésnek, és többé nem önmagával foglalkozik, hanem mások szenvedését iparkodik enyhíteni, a magáét pedig eltemeti a sivatag homokjába. De a tanulság levonására alig-alig enged időt a rövid emberi élet. Mire eljut a megismerés határáig, akkorra már megroskad a válla, a föld felé hajlik a dereka, és a szeméből eltűnik a csillogás. Mire a megismerés határán észreveszi a nagyszerűség mellett az egyszerűt, és a végtelen mellett a végest, akkor már az élet mezsgyéjén jár. A megismerést még csak nem is hagyhatja örökül, mert az ember szívesen fogad el anyagi értéket, de közönyös a szellemi kincsek iránt.

Mindenkinek magának kell megfutnia a pályát, hogy rájöjjön, hogy az anyagi értékek eltörpülnek a szellemiek mellett.

És most az oly hosszú idő alatt kialakult és sűrűsödő ködöt, amely jótékony homályt borít a múltra, feltépte egy ismerősnek vélt hang, fénylő sugarat küld a ködbe egy kék szempár tiszta, hűséges tekintete, és egy arany hajkorona áttöri a köd végső foszlányát. Igen... Az a lány... Az a lány emlékezteti valakire. Valakire, akinek az elvesztése miatt a pusztába menekült, hogy elrejtőzzön az üldöző emlékek elől, hogy meghaljon önmaga számára.

De... De lehetséges az? Az, hogy... az a lány? Nem! Nem lehet, hisz a halálhírét hozták már régen. Azért nem ment vissza az emberek világába. Neki senkije nincs a világon. Azért ősz a haja, reszkető a keze, roskadt a válla. Azért lett öreg fiatalon.

A brahman megkövült szívében újraéled a fájdalom.

Meg kellett volna kérdezni a lányt!... De nem merte... Félt a csalódástól. A csalódás lett volna a halál. A halál ugyan nyereség lett volna, de a csalódás megölte volna az istenekbe vetett hitét is. A fájdalommal tudott élni, de nem akart meghalni hit és lélek nélkül. Néma gyötrellemmel bámul maga elé. Az ég közönyösen hallgat. Egykedvűen néz rá hideg csillagszemeivel.

A sivatag mohón issza fel a könnyeit.

---

*A hindu mitológiában Brahma a teremtető, Visnu a megtartó, Siva a halál és rombolás istene. A Harmadik tehát Sívát jelenti.

A nap vérvörös arccal emelkedett a látóhatár peremén. Egy fiatal lány haladt sietős léptekkel a sivatag hűvös homokján. A szeme derűsen tekintett az ébredő világra. Egyszerű ruha simul hajlékony testére. Nincs rajta semmi dísz, csak egy aranypánt fogja le dús szőke haját. Homloka közepén az örökkévalóság jelképe. Egy ametisztköves gyűrű van a kisujján. A kőbe lótoszvirág van vésvé. Ajkához emeli, megcsókolja az ékszert, és meghatottan gondol arra, akié valaha volt, és akinek ő sohasem mondhatta, hogy: Édesanyám! Éles szeme befogja a távot, amint előre néz. Már látja a célt. Hálával gondol arra, akihez siet. Már látszik is a nagy fa, amely messzire nyújtja az árnyékát. Már látja is az ősz remetét, amint görnyedő alakja felemelkedik. Feléje néz, és mintha látná, hogy mozog a beszédétől elszokott szája. Mintha a szellő halk hangot hozna, vágyakozó hívó szót.

- Siess! Siess!

Meggyorsítja a lépteit, és kis idő múlva ott áll a hallgatás otthona előtt. Ott állnak egymással szemben a fényözönben. És ott áll szőke hajában az aranyglóriával a remete előtt valakinek a kék szemű, tökéletes mása. A remete könnyein át nézi.

- Eljöttél, leányom?

Halk remegő hangja alig jut el az előtte állóhoz.

- Igen, eljöttem hozzád, atyám, hogy... hogy...

- Gyermekem!

Az ősz ember kinyújtja reszkető kezét.

- Az aranypánt a hajadban... Hol vetted ezt?

- Azt mondják az emberek, hogy az édesanyámé volt.

- És hol van az édesanyád?

A lány szeme könnyes lesz.

- A temetőben... Azt mondják, még fiatalon halt meg. Én sohasem ismertem. Csak a sírját tudom, hol van. Odajárok imádkozni.

- És a gyűrű a kisujjodon?... Talán az is?...

- Igen, az is az övé volt.

- És az édesapád?

- Nincs. Azt mondják, elbujdosott. Elűzték az emlékek. Meghalt-e, él-e, nem tudom. De ha élne is, én akkor is árva vagyok.

A brahman felnéz az égre. Az ajka hangtalanul mozog. Aztán térdre hullva leborul, és homlokával megérinti a földet.

- Brahma, Visnu, áldott a ti nevetek! Irgalmasok vagytok egy porszemhez, aki már nem is akart az ember-porszemekhez tartozni. Felegyenesedik, a szeme könnyes még, de az arca már nem szomorú.

- Eljöttél, hát leányom? Van-e még a lelkedben bánat? Gyötör-e még kétségbeesés?

- Itt hagytam mind a kettőt. Itt, nálad, és te eltemetted a homokba. Nem támadnak fel soha, soha!

- Akkor talán?

- Igen. Eljöttem hozzád megmondani, hogy megtaláltam a napot. Az én Napomat!

- Boldog vagy-e hát? Igazam volt?

- Igazad volt. Fény és napsugár vesz körül. Mehaltak, eltűntek az árnyak. Boldog vagyok.

- Boldog vagy? Hát akkor én még adok hozzá. Az én boldogságomat és az én áldásomat.

- És én mit adhatok, mit adjak neked?

- Te? Te már gazdagon megfizettél azzal, hogy vagy. Nekem adtad a világot. A világ minden örömét, mert elhoztad nekem magadat. Mert te... Igen, te az enyém vagy. És most megmondom, mégsem adom ingyen a gyógyszert. Fizetned kell érte! Én részt kérek a boldogságodból. Jogom van hozzá, mert én... mert én... Jöjj, és csókold meg a remetét, ...a te édesapádat!

- Apám!... Ó, Istenem! Édesapám!

Zokogva borul a keblére. Sírva, nevetve néz fel az ősz ember jóságos arcába.

*

Szelíden borul a sivatag fölé az ég. A homok csillog, mintha gyémánszemcsékkal hintették volna be az istenek jókedvükben. Két ember megtalálta egymást a sivatagban. Mennek az emberek közé.

Boldogan mennek ketten a napsütésben...

Szigetszentmiklós, 1925. szeptember 25.

Sok a felhő

Sok a felhő, sötét az ég,
Alig látni már a napot.
Penelopé, mire vársz még?
Nem jön vissza a te rabod!

Csábos Kirké fogva tartja,
Vagy meglehet, nem is él már.
Ráborul a tenger habja,
Eltemette a nagy vízár.

A kérők már nagyon zúgnak,
Lassan elfogy az ígézet,
Hátad mögött súgnak-búgnak,
Nem segít már az ígéret!

Ne bontsd fel éjjel a hímet,
Mit nappal varrogatsz!
Elég volt már a sok szívnek,
Kiket régen csalogatsz!

Elég volt már a játékból!
Ha ő nem jön, válassz ki mást,
Aki erős és felhúzza
Odüsszeusz erős íját!

Szigetszentmiklós, 1946. március 11.

Miklós vitéz

Miklós vitéz bőszen járkál
Fel és alá vad haraggal.
Egy-egy percre néha megáll,
Majd meg újra továbbnyargal.

Szívében a vad indulat
Fájdalommal karöltve jár.
Este óta meg nem nyughat,
Vergődik, mint sebzett madár.

Egyedül van Miklós vitéz.
Vad sétáját tovább rója,
Jobbra tekint, majd balra néz,
Káromkodik pogány módra.

Nekidül egy mohos fűznek,
Majd újból megy másik helyre.
Nincs nyugalma, mint kit űznek,
Morog, mint a dühös medve.

- Hányszor téveszt meg az éjjel?
Embert látok minden fában,
Ahogy nézek szerteséjjel
A csalóka félhomályban.

Hanem ott, az utca sarkán,
Az ember lesz, sietve jó.
Fehér toll van a sisakján,
Az nem lesz más, csupán csak ő.

Nem hiába vártam tehát,
Mefogom a nemes vadat!
Hogy fennhordja az agancsát!
No de most a törbe szalad.

Kilép az érkező elé,
Felmagaslik az alakja.

Egyet-kettőt lépve felé
Ráüt a kardmarkolatra.

- Állj meg, lovag, egypár szóra!
Okom van, hogy erre kérlek.
Tűvé tettem este óta
Minden zeget-zugot érted.

- Értem, vitéz? És mivégre?
Csodálkozok az szerfölkött.
- Nem emlékszem a tiédre
Ismerősim arca között.

- Igazad van, jó lovagom,
Eltaláltad nagyon bölcsen.
Nem láthattad még az arcom,
Ez a hely nem szülőföldem.

- Énnekem sincs most türelmem.
Arra kérlek, térj a szóra!
Időm kevés, jó vitézem,
Nem több mint egy negyedóra.

- Reá térek ezen nyomban.
A sok beszéd nem kenyerem,
Mátkám a lány, kiről szó van,
Igen... azaz... talán mégsem.

- Mi az, dadogó vagy talán?
- Úriházban egy barna lány...
Itt az öreg várral szemben,
Nos...hát, itt a hegy oldalán...

- Pillanatra állj meg talán!
Felfogásom kicsit nehéz.
Hogy lesz jegyes egy úrilány,
No meg hát egy szegény vitéz?

- Mátkaságunk nem nyilvános.
Jó kardomnál nincs egyebem.
Vagyonom éppoly hiányos,
Mint egész a becsületem.

- Ismerkedni tán csak kellett?
Otthonos voltál a házban?
Mindennapos a lány mellett,
Fényes, úri társaságban?

- Hagyd el ezt a gúnyos hangot!
Pillanatig sem tűrhetem.
Sosem keres címet, rangot
A fellángolt nagy szerelem!

Nem úri háznak díszterme,
Ahol én őt megismertem,
Hol könnyed, víg tere-fere
Folyik puha, lágy szőnyegen.

- Hol akkor hát, te jó vitéz?
Mert én azt föl nem foghatom.
Meséd bizony már megigéz,
Ezt most őszintén mondhatom.

- Egy késői délutánon
Künn a hegyekben kószáltam.
Szürke köd feküdt a tájon,
Őt lépésre alig láttam.

És egyszerre lármát hallok,
Fegyvercsörgést, vad káromlást,
Átkozódó pogány szitkot,
Sóhajba fúlt jajkiáltást.

Megszorítom paripámat,
A kép lassan bontakozik:
Négy marcona janicsárral
Egy ifjú lány viaskodik.

Ujjongásuk messze hallik.
A szép leány kincseket ér.
- Szelim basa nem alkuszik,
Vagyont ad ily virágszálért.

- Megállj, kutya, hitlen pogány,
Én is adok, de csak vasat!
És repül egy színes turbán,
Hozzá a fej is hű marad.

- Előleg kell a szép lányért?
Neszel! Itt van! Nem sajnálom!
Összelapul rajta a vért,
Hogy elérí buzogányom.

Te mire vársz? Foglalóra?
Mennyit ér meg neked a lány?
Ez utalvány a pokolba!
Még nyugtát sem ad a hitvány.

- Üdvözlöm a nagy Profétát.
Íme, itt az útleveled,
Pokolba szól ez is, vedd át!
Miklós írta, el ne feledd!

- Szép munka volt, Jupiterre!
Nem kétlem, ha te mondod, bár
Megbocsáss, de egy emberre
Tán mégis sok négy janicsár.

- Úgy beszélnek általában,
Bár lehet, hogy hízelegnek,
Buzogány-, kardforgatásban
Elsők között emlegetnek.

Különben egyik sem tudta,
Miként szakadt rájuk a vész,
Úgy meg voltak zavarodva.
Szerencsém volt, ez az egész.

Így történt az ismerkedés.
Nem nagyítom, el sem vettem.
Csúnya dolog a dicsekvés,
Te kérdeztél, én feleltem.

- És most a lány hálaképpen,
Mert nem lett a török rabja,
Tartozásának fejében
Vagyonát és kezét adja?

- Elég, lovag, hogyha mondom,
Elég lesz már, a nagy égre!
Nem pályáztam hitvány módon
Én a lánynak szerelmére.

- Szép az ilyen aranyjellem,
Nemes dolog és ritkaság,
Ezer között ha egy terem!
Hol a jellem már manapság?

- Mondtam már, hogy nincs vagyonom.
Nem vihetem szegénységbe.
Hanem van egy török foglyom,
Váltságdíjat kapok érte.

Gondoltam, ha kész a csere,
Megkérem a leány kezét,
Hű szerelem kötötte le,
Bírom szavát, ígéretét.

Bíztam benne vak reménnyel.

- No, és talán csalatkoztál?
- Megtudom azt még ma éjjel,
Olyan biztos, mint a halál.

Sötét gyanú az, ami tép.

- Van legalább létalapja?
Nemes leány vissza nem lép,
Ha már egyszer szavát adta.

- Tegnap este arra jártam.
Egy lugas van benn a kertben,
Pillanatra ott megálltam,
Ha látnám egy röpke percre!

Meg is láttam, s azon percben
Az egész pokol rám szállott.
A lugasban szép jegyesem
És egy ifjú lovag állott.

- És ez meglep? Mi van abban?
Nem vagy elég világlátott.
- Sötét este a lugasban
Az a lovag csókért járt ott!

- Teringettél! Hát a kislány
Azt a csókot elfogadta?
- Mondom, hogy el, sőt még duplán,
Vagy még többször visszaadta.

- Megmérkőztél a lovaggal?
Megsebezted, megölted őt?
- Hogy élhetsz ily gondolattal,
Éppen ott a leány előtt?

- Futni hagytad a lókötőt?
- Elestem egy fagyökérben,
Azután már nem láttam őt,
Eltűnt a mély sötétségben.

- Képzelem, hogy emészt mostan
A düh és keserűség
Kétszeresen csalódottan!
Hja, ilyen a leányhűség!

Úgy gondolom, sok a macska!
Mind éhes a madárkára.
Egy már körmét nyújtogatja,
Lám, bent járt a kalitkában.

- Rálépek én a farkára!
Tudom, elmegy majd a kedve,
Nem áll oda sóvárogva
Madárcára kandi lesbe!

- Igen ám, hogyha megállna,
De lám, most is elszalasztád!
Tudod, milyen a bundája,
Milyen szőrű a te macskád?

- Már meg is van! Az áldóját!
Itt a gonosz, rabló macska,
Ismerem én a bundáját!
A lovagot megragadja.

- Kicsit merész tán, jó vitéz,
Ez a kósza állításod!
Nem is tudod, hogy mit beszélsz,
Ügyetlen a cselfogásod.

- Azt a forgót megismerem.
Nem is igen akad mása,
Ünnepen tán, vagy akkor sem,
Hát köznapi éjszakában!

Tegnap este búcsúképpen
Így beszéltél a lugasban:
„Találkozunk lent a kertben,
Két órákor ma hajnalban.

Hanem vigyázz, csak nyugodtan!
Meg ne tudja ott bent senki!
Ha nem jársz el óvatosan,
A szökésből nem lesz semmi.”

- Nos hát, lovag, így hallottam.
Nemes ember nem hazudik.
Így van-e, ahogy elmondtam?
Az idézet megegyezik?

- Szóról szóra, egy morzsáig,
Jól az emlékedbe vésted.
Sem nem több, sem nem hiányzik,
Híven mondtad az egészet.

- Tehát nincsen egyéb hátra,
Terád úgyis vár a leány,
Ketten megyünk találkára,
Most ez éjnek a hajnalán.

Rábírnjuk a színvallásra,
Kit bolondít, vagy kit szeret?
A szerencsést Isten áldja,
És a másik továbbmehet!

- Nagylelkű vagy és méltányos,
Hanem azért, úgy segítjen,
Nem megyünk mi el a lányhoz,
Se hajnalban, se más éjjel.

- Ketten megyünk, jó lovagom,
Bizvást elhíheted nekem!
Úgy lesz, ahogy neked mondom,
Vagy meghalsz itt a helyszínen!

- Gyermekkori játszótársam,
Ezer emlék szép tündére,
Hogy őt többet sose lássam,
Nem lehet az, nem, az égre!

Hogy feledném édes csókját,
Lágy karjának ölelését,
Halkan zengő, meleg hangját,
Szelíd szeme rebbenését?

- Volt idő, hogy engem csókolt.
Lehet, hogy most rajtam nevet.
Eszem azt súgja, megcsúfolt,
Szívem remél, szeret, szeret!

- Legyen köztünk bíró a kard!
Ha ügyes léssz, tiéd a lány.
Szerencsésen forgasd a kart,
Mely négy oszmánt pokolra hányt!

Összesimul a két penge.
Szikrát hány a nemes acél.
Feszült les ül a két szemben,
Villámgyorsan mozog a kéz.

Káprázatos tüneménnyel
Forog Miklós villámkardja.
Méltó kézben, nem marad el
Amannál sem a jó szablya.

Villámszerű a támadás,
Cikáz a kard mindkét felen.
Minden szúrás és cselvágás
Meghiúsul a védelmen.

- A szentekre, te jó vitéz,
Lucifer volt a mestered!
Még a hold is bámulva néz,
Ahogy te vívsz, az élvezet!

- Mesterem a végek táján
Mindennapos leckét adott,
Ahol aki élni akart,
Csákányt és kardot forgatott.

- A lelkemre, nem kétlem már,
A leányért vívott harcot!
Nem számít ott négy janicsár,
Hol így forgatják a kardot!

- Újabbat hozz! És visszavág
Pillanat tört része alatt.
Véd a lovag, mint a villám,
De a szó a torkán akad.

Damaszkuszi jó pengéje
Pendül, mint a kézj húrja.
Panasszal cseng, s gyors röptében
Magát egy palánkba fúrja.

Ámulva néz, szinte kétli,
Való ez, vagy álom lehet?
Hogy nem varázslat igézi,
Tört kardja rá a feleletet.

Keserűvé vál a hangja.
Nézi, nézi ellenfelét.
Fejét könnyedén meghajtja:
- Nincs már közöttünk ellentét.

Nos, jó vitéz, nyert ügyed van!
Élj boldogul! Tiéd a lány.
Ne késlekedj, Végezz gyorsan
A győztesnek adott jogán!

Nyugodtan áll Miklós vitéz
Leeresztett nehéz karddal.
Kezét nyújtja, de messze néz,
Szomorú, borongós arccal.

- Lett volna rá több alkalom,
Amíg a kis baj végbement!
Nem tettem azt. Galád módon
Megöljelek most, védtelent?

A bajvívást elfogadtam.
Mert az engem gyönyörködtet.
Mondhatom, hogy nem csalódtam,
Sosem vívtam még különbet.

- Nem győztek le eddig soha,
Pedig vívtam nem egy ellen,
Ki első volt, szinte csoda
Minden páros küzdelemben.

De miért hagytad meg éltem?
Ezt kérdem én most tetőled.
Szánalomból nem kell nékem,
Vagy elvetem itt előtted!

- Ha nekem igazam volna,
Nem élnél már, semmi kétség.
De nem volt jogom a harcban,
Ez mentett meg, nem gyengédség.

Ezt csak a baj előtt tudtam,
Hogy feltártad, mi a helyzet,
De már nem volt visszautam,
Te kihívtál, vívnom kellett.

Nos hát a lány téged illet.
Korán jöttél, én meg későn.
Gyermekkori hú szerelmet
Széjjeltépni nem volt erőm.

Hogy a csalódás ne fájjon,
Megnyugtatom majd a lelkem:
Nagyon szép volt ez az álom,
Milyen kár, hogy felébredtem!

- Ne siess még, futja az éj!
Van még néhány tartozásom.
Elismerem, nem is csekély
Veled szemben a rováson.

Csak még egy percnyi türelmet,
Csak egypár szót, az is elég!
Megérted a szökéstervet,
Meg a csókot, az ölelést.

Ne fuss rögtön a világnak!
Próba volt csupán az egész.
Bátyja vagyok én a lánynak,
Ha akarod, te férje léssz.

Gyere, útközben elmondom!
Nem is sok van már hátra.
Mosolyogsz az egész dolgon,
Jó kedved lesz egycsapásra.

Fent a bükkös nagy erdőben
Vadkan, medve sűrűn tanyáz.
Gazdag zsákmány akad bőven,
Annak, aki ügyes vadász.

Többször vittem már magammal
Kisebb vadakra Emesét.
Ügyesen bánik az íjjal,
Bizton veti a kelevézt.

Egy darabig örült ennek,
Hanem aztán többre vágyott,
Olyan volt, mint a kisgyermek,
Ha megunja, mivel játszott.

„Egyszer vigyél csak magaddal
Nemes vadra, komoly lesre!”
- Százszor mondtam zord haraggal,
Nem! Mégis bírt ígéretre.

Hiszen tudod, milyen a lány!
Vélnéd, szelíd, de akarnok,
Hízelkedő kis boszorkány.
Könnyel könnyen lehet zsarnok!

Nos, így esett tegnap este.
A két szemed tanúja volt,
Hogy engedtem. Hát Emese
Örömében összecsókolt!

- Szép, szép, lovag! Hanem kérlek,
Várj egy kicsit még, ha lehet!
Egy kérdésre, ha nem sértlek,
Adj nekem még feleletet!

Mért nem jöttél már kezdetben
Becsületes nyílt szavakkal?
Miért sebezted folyton engem
Mégmérgezett szónylakkal?

- Egyszerűen tudni vágytam,
Miklós vitéz milyen legény?
Olyan-e, mint ahogy vártam,
Tiszta jellem, szív és erény?

- Miért bízol hát most úgy bennem?
Hazudhattam neked csúnyán.
Amit úgy vélsz erény, jellem,
Csalfa külszín lehet csupán.

- Nem hordhat az a lelkében
Semmi bűnt vagy aljasságot,
Aki másnak érdekében
Feladja a boldogságot.

Ne is essék több szó most már!
Miklós vitéz, itt a kezem,
Emese már régóta vár,
Siessünk már, gyere velem!

Eljegyzés lesz, és Emese,
Ki boldogan kezét nyújtja,
Miklós vitéz hű jegyese,
Mátyás lovag kicsiny húga.

Így esett hát, bár kettesben
Tervezték el akkor este,
S a hajnali szürkületben
Hárman mentek vadászlesre.

Szigetszentmiklós, 1944. március 8.

Judit asszony öröksége

De szomorú egy éjszaka,
Még csak egy csillag sem ragyog!
Halkan hull az őszi eső,
Kopogtatja az ablakot.

Judit asszony mégsem alszik,
Nem alszik már napok óta.
Olyan, mint az alvajáró,
Bánat és gond sír le róla.

Az asztalon haldokolva,
Pislákol egy kicsi lámpa.
Nem is igen ad világot,
Éppen csak, hogy ég a lángja.

Fehér ágyban kicsi lányka,
Alig hogy van, beteg szegény.
Láztól piros az orcája.
Gyógyulásra nincsen remény.

Arcocskáján mosoly dereng,
De kék szemével messze néz.
A lelkével még itt mereng,
De kinyúlt már érte a kéz.

Néha jól van, máskor rosszul.
El-elfogja egy-egy roham.
Lélegzete mind nehezebb,
A végzet már száguld, rohan.

Judit asszony nézi némán,
Nem mer sírni, csak magában.
Arca fehér, mint a márvány,
Meg-megremeg a két válla.

Ülj az ágyamhoz, jó Anyám!
Közel hozzám, szépen kérlek!

Az imént rosszat álmodtam,
Maradj itten, nagyon félek!

Mit álmodtál, virágszálam,
Édes, kicsi gyöngyharmatom?
Rád nézett tán egy egérke?
Nosza, mondd el, hadd hallgatom!

Enyelegve beszél Judit,
Noha vonaglik az ajka.
A fájdalom egész lényét,
Mint sas körme tépi, marja.

Lejött hozzám egy szép angyal.
Aranyból volt a ruhája,
Sötét haja a földig ért,
Fekete volt a két szárnya.

Reám nézett éjszemével.
Ajka nyíltott ilyen szóra:
Elviszlek még máma éjjel,
Az éjféli kakasszóra.

Ne félj, gyöngyöm, csalogányom!
El-elcsuklik Judit hangja.
Mit sem jelent az az álom,
Rá se gondolj az angyalra!

Mégis zárd be jól az ajtót,
És tedd rá a keresztvasat!
Nagyon félek az angyaltól,
Jaj, a szívem majd megszakad!

Aludj, szívem, kis bogárkám!
Minden ajtó be van zárva,
Az ablakon sűrű a rács,
Nem fér be az angyal szárnya.

Hátha bűvös kulcsa vagyon?
Minden ajtót felnyit, kizár.
Mit ér akkor a keresztvas,
Ablakon a sűrű vasrács?

Akkor mégis elvisz engem,
Hiába őrzöl, jó Anyám!
És ha felmegyek az égbe,
Árván marad alvóbabám.

Ki mosdatja, öltözteti?
Ki fésüli aranyhaját?
Kire hagyom, ki szereti,
A kék szemű alvóbabát?

Kire hagyjam? Óh, ha tudnám!
Aki nem veri meg soha!
Terád hagyom, Édesanyám,
Te nem leszel majd mostoha.

Vigyázz majd rá, jó Anyácskám!
Nem maradok fenn az égben.
Ha kinő az angyalszárnyam,
Leszállok hozzád a földre.

Judit asszony ajka mozog,
De nem szól egy árva szót sem,
Összeroskad az ágy előtt.
Ne hozz éjfélt, ó, Istenem!

Állj meg, idő mindörökre!
Csak egy évig, csak egy órát!
Egy percet még, irgalmas ég,
Add nekem még az éjszakát!

Csak most hagyd ki még az éjfélt,
Hadd várjon a piros hajnal!
Édesanyám, a bűvös kulcs!
Kergesd el a sötét angyalt!

Nem is érti, csak tán érzi
Sóhajba fúlt gyenge hangját.
Édesanyám, el ne feledd,
Rád hagyom...az...alvó...ba...bát!

Judit asszony őrjöng, sikolt.
Haját tépi két kezével.
Tébolyultan viaskodik
Láthatatlan ellenséggel.

Temetnek egy kis koporsót.
Judit asszony nem is tudja.
Alvóbaba van a karján,
Csitíogatja: csija, buja!

És azóta az ablakát
Minden este sarkig tárja.
Ó, Istenem, hát mikor jön,
Mikor nő ki már a szárnya?

Úgy virrad meg térdre esve
Minden reggel az ablaknál,
Az emberek sajnálkoznak:
Aranyhajú kis angyalt vár.

Nem tesz vasat az ajtóra,
Az ablaknak nincs már rácsa.
Hadd férjen be a kis angyal,
Ne akadjon meg a szárnya!

Évek jönnek, évek múlnak.
Juditnak már ősz a haja,
De ölében mindig ott van
A kék szemű alvóbaba.

Babusgatja, lefekteti
Százszor egy nap, álmát lesve.
Altatódalt dúdol neki,
Csija, buja, szívem szentje!

Könnytől ázott alvóbabán
Nem látni már semmi szépet.
Lecsókolta már arcáról
Réges-régen a festéket.

De szomorú egy éjszaka,
Még csak egy csillag sem ragyog!
Halkan hull az őszi eső,
Kopogtatja az ablakot.

Néma csend van a kis házban.
Éjfél mutat már az óra.
Judit asszony ott az ágyban
Nem riad a kakasszóra.

Judit asszony mélyen alszik,
Nem hallja a kakas szavát,
Dermedt karral ölel át egy
Ütött-kopott alvóbabát.

Csepel, WM gyár. IV. üzem, 1944. május 10.

Három tarka kis tehénke

(Mese Feleségemnek és Maróka lányomnak Mária napra)

- Édes jó anyám, kérek egy kis tejet,
Ne mondd, hogy nem lehet!
- Palkó fiam, jól tudod, eget is, földet is
Teérted megfutok, de ha nincsen, nincsen!
Holnap talán... Ha megveszik, eladom a cipőm, ruhám.
Majd meglátod, hozok neked édes tejet!
- Jaj, ne add el! Nézd az eget! Elborítják a fellegek.
Eső lehet, hideg a sár, beteg lehetsz.
- Aranyos magzatom, tejet honnan vegyek?
Ha nincs pénzünk, nem segít az ember rajtunk.
- Édesanyám, ha megkéred, a Jóisten nem segíthet?
Övé minden itt a földön, nem adhatna neked kölcsön?
- Nem jön hozzánk, nem ad kézzel.
A szeretet és a jószág, tiszta lélek, irgalmasság, ez az Isten.
- Édesanyám, tán a papok, hiszen azok mind gazdagok!
- Gyermekem, a pap kegyes szavakat osztogat,
De pénzt nem ad, inkább csak elfogad.
- Mi lesz velünk, édesanyám? A remény csal nap nap után.
- Gyermekem, meg kell várunk a holnapot!

*

Ott hasalt a rekettyésben, kipányvázta Szellő lovát.
Figyelte a pusztaságot, rajta a legelő gulyát.
Rég nem csinált kövér fogást.
Gyülekeznek a fellegek, elborítják már az eget.
Mind erősebb és bőszültebb, ordít, nyargal, süvölt a szél.
Villám egymás után gyullad, dörgés, mennydörgésbe fullad.
Vad, kemény a betyár arca. - Hajrá! Mostan! Soha jobbkor!
Lóra pattan. - Hajrá, Szellő! Kibontja a karikását.
És ha nem is az egésszel, elhajtott a negyedével.
Tudta módját, volt oly fondor, - nem hiába betyárlegény -,
Meg ne fogja a komondor, sem a kemény gulyás legény.
A pusztai vén csárdában volt embere nem egy, kettő,
Vendéglátók az ivásban. Jó volt a bor és kelendő.
Gulyáslegény és számadó csak nem tudtak számot adni,
Mért nem hagyta őket a ló a nyeregben megmaradni.
Csak, amikor lenyergeltek, hát az egyik csak meglátta,

Királydinnyével szórták meg nyereg alatt a takarót.
És a két mérges komondor, mért nem húzta le a lóról?
Dehogy húzták, nem harapták, most is alusznak a kutyák.

*

Három tarka kis tehénke békésen fekszik a porban
A vén eperfához kötve egymás mellett szépen sorban.
Pihenik a fáradtságot, nagy volt az út elballagni
A bugaci vén csárdáig.
Máskor csendes, elhagyott hely, vendégeket nem igen lát,
Bezzeg hangos mostanában, száz szál gyertya az asztalán.
Idestova egy hét óta szól a nóta, cseng a pohár,
Bújában iszik a betyár.
Száz icce bor az asztalon, az ivóban szól a zene,
Betyárlegény táncol arra, peng a sarkantyúja reze.
Hej, a gulya már hol szalad? Eladta csak úgy kéz alatt.
Farkas Gergő vendégül lát minden utast, jövőt, menőt,
Ismerlent vagy ismerőst. Marad is mind kérés nélkül.
Gulya ára bőven futja, szegény árva nem siratja,
Uraság volt a gazdája.
Minek is gyűjtene vagyont egy űzött vad, ilyen árva?
Nincs gyermeke, nincsen asszony. Börtön vagy a bitó várja.
Hanem addig lesz muzsika, jó bor mellett csengő nóta,
Szép asszonyok ölelése, tüzes lányok forró csókja!

*

Farkas Gergő nem szólt róla, mikor eladta a falkát,
Mért is tartotta meg éppen azt a három kicsi tarkát.
Mindegy, hogy mi játszott közre, elég az, hogy itt vannak még,
Az eperfához kötve három kicsi tarka vendég.
Most szertelen jó kedvében ittas fővel gondol egyet.
- Hej, te, primás, jöszte ide, és te is jöjj, jó furulyás!
Elég volt már, sok is a jó. Most fizetek emberséggel.
Nem kell már a muzsikaszó, menjetek el békességgel!
Ez a pénz itt a bandáé, de a három cifra tehén,
Amit azon felül szántam, tied meg a furulyásé.
Hanem ide figyeljete, barna bőrű bús legények,
Nem oly egyszerű a dolog, ára van ám a tehénnek!
Miképpen lesz majd elosztva kétfelé a három tehén?
Egyet sem szabad levágni, sem eladni a vásáron!
Ezt jó lesz, ha megtartjátok becsülettel és okosan,

Vagy én verem fejetekbe majd ezzel a rézfokossal.
Hogy az osztás könnyebb legyen, esetleg én azt sem bánom,
Amelyik a legokosabb, legyen azé mind a három!

*

Csárda körül egy siheder csak úgy éppen, tessék-lássék,
Szöszmötölve udvart seper, mint az, aki nagyon ráér.
Farkas Gergő a küszöbről egy ideig csendben nézi,
Hogy a legény a munkáját milyen ímmel-ámmal végzi.
Azután csak megszólítja: - Gyere, fiam, Búzás Jankó!
- Látod, mi van a kezemben? - Gergő bátyám, az egy bankó!
- És ha ez a tied lenne? - Hát, ha nekem ilyen volna,
Nem vinnék el a süldönket holnapután az adóba.
- Nohát, nem viszik el, ne félj! Ez itt a tied, barátom!
Ezen meg egy hízót vegyél! Így lesz majd szép a karácsony.
- Gergő bátyám, de hát miért? Nem szolgáltam én e pénzre.
Tengersok ez, ily legénynek egy évre sincs ennyi bére.
- Nem lesz ingyen, megszolgálod, ha nem sajnálsz kis fáradságot.
- Isten is megáldja kendet, elvégzem, csak mondja kelmed!
- Ismered-e Sára nénit, túl a pusztán, faluvégen?
- Ismerem-e?, hiszen éppen ő a keresztanyám nékem.
- Tudod, egyszer sebeimet mosta, kötözgette szépen.
Úgy ápolt, mint a gyermeket, éjjel nappal gyengéd kézzel.
Nem feledem azt a telet, ő volt az én őrangyalom.
Lóvá tette a vármegyét, elkerültem a kötelet.
Nohát, Jankó ezt az erszényt úgy ahogy van, neki adod!
Hajnagra még vissza is érsz, ha nem kíméled az ostorod.
És még egyet, Jankó fiam! Meg ne tudja anyaszülte!
Ha kérdezi honnan vetted, annyit mondasz: Isten küldte.
- Megvár itten, Gergő bátyám? - Talán igen, lehet, hogy nem.
Betyárlegény sosem tudja, hol, meddig van maradása.

*

A furulyás és a primás nagy sietve, szinte futva
Érkezik a tehénekhez.
- Jaj, de kedves, de aranyos ez a kicsi három tehén!
Ez a Farkas, ez a Gergő mégis talpig derék legény!
- Legyen neki sült malachús mindennapi vacsorája!
- Nahát, ez lesz itt az enyém!
- Mit beszélsz, te, rongy furulyás? Tied lesz majd, ami marad.
Primás vagyok, én választok, én vagyok a banda feje!

- Nohát, primás, okos hékás, gyújts rá most az új nótára,
 Hogyan osztozik két cigány egy tehénen, az egy tarkán?
 - Átkozott volt ez a Farkas! Adott volna inkább bagót,
 És ne ilyen borraivalót!
 - Ilyen gondot, bajt okozni becsületes két cigánynak!
 - Ej, kár a szót vesztegetni, úgysem tudunk reggelig se
 Megegyezni, hisz azt mondta, „Én nem bánom, amelyik a
 Legokosabb, legyen azé mind a három.”
 Ilyen bölcs két okos ember úgysem győzheti le egymást.
 - Idefigyelj, azt mondom én, ki szebben tud muzsikálni,
 Azé lesz a három tehén.
 - Ez már aztán jó gondolat, mondhattad volna hamarabb!
 Hanem, ki lesz a bírása, ki lesz majd a hallgatója?
 - Ki lenne más? A tehenek! Ez a legjobb, elhited!
 - Kint a legelőn leülünk majd egymástól kicsit távol.
 És akihez a nótára valamelyik odalegel,
 Az már azé, annak udvarában teleg.
 Nos, primásom, elfogadod a tanácsom?
 - El én, komám, persze hogy el, úgyis tudom valamennyi
 Hozzám legel!
 - Nono, komám nem kutya ám a furulyám! Ne siesd el!
 - Majd meglátjuk, csak a nóta végét várjuk!
 Oldjuk el a teheneket!
 Kioldják a köteleket, megörülnek a tehenek.
 Hogy szabadnak érzi magát, uccu, neki a kapunak,
 Felcsapja most mind a farkát, és egymással versenyt szalad.
 Majd elnyeli a sötétség kinn a pusztán mind a hármat.
 A két zenészt kétség gyötri, balsejtelem és a bánat.

*

- Mit álmodtam, Édesanyám? Három tehén fut a pusztán!
 Vagy tán nem is volt az álom, hiszen most is tisztán látom.
 Három cifra kis tehénke, volt egy eperfához kötve.
 Két fekete mérges ember eloldotta kötelüket.
 - Dehogy látod, Gyöngyharmatom, felhők takarják a holdat!
 - Átlátok a falon, anyám, három cifra kis tehénke fut a pusztán.
 Csengő szavát tisztán hallom, erre hozza épen a szél.
 - Uramisten, csendes az éj, lomb se rezdül. Félrebeszél!
 - Itt is, ott is meg-megállnak, szép csendesen legelésznek
 Fűves részén a pusztának.

Hallom, ahogy mohón tépik, harsog, ropog a zsenge fű.
Most látom a két cigányt is csárda előtt a legelőn.
Egymástól jó távol ülnek, és csodaszépen zenélnék.

Az egyikük oly gyönyörűn, búbájosan furulyázik,
Hogy a pusztta nem harmattól, talán angyalkönnytől ázik.

- Hogy láthatnál el odáig? Nagyon messze van a csárda,
Aludj, szívem csak sokáig!

Mindent befed a sötét éj, csárdát, cigányt és tehenet.
Nem hallasz te hegedűszót, lázban hallod a hangokat,
Azért látod a képeket.

- Mire beköszönt a hajnal, csengőszóval ideérnek.

Három angyal terelgeti, véges-végig legelteti.

Annyi tej lesz itt a házban, hogy hiány lesz a sajtárban!

- Arról álmodik az ember, mire ébren vágyik éhen.

Aludj, aludj, reggel talán... - Három tehenünk lesz, Anyám!

*

Sára asszony könnyes szemmel sírva térdel az ágy előtt.

Imádkozik, de csak suttog, alig rebben meg az ajka.

De vergődő szívvel remél kétség örvénylő tengerén.

- Magas égben Uramisten, légy irgalmas, tekints reám!

Beteg az én kis gyermekem, szánd meg őt, tartsd meg nekem!

Elesett vagyok nyomorult, elhagyatva, özvegysorban.

Gyermekem beteg és árva, itt sorvad el szemem előtt.

Lelkem kicsi szép virága, Uramisten, ne hagyd el őt!

*

- Édesanyám, megint sírtál? Ne vess reám, ahogy szoktál,

Az lesz az én orvosságom!

Édesanyám, ha meghallgatsz, valamit még elmondanék!

A vén csárdának udvarán söpröget egy szolgalegény.

Lassan kinyílik az ajtó, és egy ember kilép rajta.

Olyan nyalka, betyárfajta.

Sárga csizma van a lábán, sárga csizmán réz sarkantyú.

És ahogy megy a tornácon, rojtos fehér, bő gatyája,

Mint a szélben rengő búza, úgy ringatózik utána.

Valami van a kezében. Mondtad egyszer, hogy az bankó.

Odahívja a legénykét, valamit most beszélgetnek,

És kezével erre mutat, mifelénk, a pusztaszélre.

Két bankót ad a legénynek, s még valamit a markába,

Mit az lassan, óvatosan lecsúztat a csizmaszárba.

- Álmodtál, édes fiam, álmodtál az a szolgáltegnő.
- Dehogyan álmodtál, édesanyám, megmondom, mert ismerem én. Befordul a nyárfasorom, habos lovon erre vágat, Búzás Jankó repül azon. Itt lesz nálunk hamarosan.
- De hát, mégis miért jönne ilyen szokatlan időben?
- Meglátsd, anyám, ez az éjjel szerencsét hoz, oltalmunk lesz!

*

Az udvaron lódobogás. Most kopognak az ablakon.

Sára az ajtóhoz szalad, erőt véve sarkig tárja.

- Keresztanyám, dicsértessék!

- Isten hozott, Jankó fiam! Kerülj beljebb itt minálunk!

Szomorú most a mi házuk. Nem elég a nagy szegénység,

Engem a nagy bánat gyötör, kisfiamat a betegség.

Mi járatban nálunk ilyen későn avagy korán?

- Bánatot úzni jöttem én a házukhoz, keresztanyám!

Szegénysége már meg is szűnt. Azt mondom én kendnek,

A kis Palkó is meggyógyul jóvoltából az Istennek.

- Palkó, itt egy zacskó cukor, ezt itt hagyom nálad,

Mire mind elszopogatod, nem lesz semmi lázad!

- Fogja, kelmed, keresztanyám, itt egy kövér bugyelláris!

Sára asszony reszket bele, míg a kötést bonja keze,

S hogy kiönti kötényébe, csak bámul a lámpafénybe.

Fiam, fiam, Búzás Jankó, tengersok pénz! Embert öltél?

- Hát ez annak, aki küldi, - mondta -, régi adóssága.

- Nem tarozik nekem senki! Hogy nézett ki, aki küldte?

- Nem ismerem, sose láttam. Annyit mondott, meg ne tudja

Anyaszülte, ember fia!

- Megmondom én, édesanyám!

Szép fekete a bajusza, göndör haja leomlik a két vállára.

Mély vágás van keze fején, hosszú sebhely a homlokán.

- Ó, Istenem, most már tudom! Nem lehet más, csupán csak ő,

Akit egyszer megmentettem, igen, igen, Farkas Gergő!

Igen... akkor úgy esett be itt az ajtón tántorogva,

Mély sebében, talpig vérben.

- Sára, szentem, adsz-e helyet, nem sokáig, csak míg elérsz

Egy zsandárig.

Meglékeltem egynéhányat, jönnöm kellett, nincs már erőm.

Nyomomban van egy jó falka, de hát koromsötét az éj,

Így nem lettem még a rabja.

Úgyis tudom, hogy elfognak, de hát az már mindegy nekem.
 Hanem azért úgy akarom, a bajomból hasznod legyen.
 Ötszáz pengő forintot ér Farkas Gergő kemény feje.
 Így szabta meg tekintetes jó vármegye.
 Aki felad, azé lesz az ötszáz forint.
 Jó lesz neked, férjed meghalt, sokba került a temetés.
 Nohát, csak menj, Sára, lelkem, hadd jöjjenek ide kézsre!
 Ne kerülhessen az a pénz kutya pandúr, zsandár kézre!
 - Dehogy mentem. Súlyom lovát az apámhoz elvezettem,
 Hanem előbb minden sebét bekötöttem.
 Nem is volt már eszméletnél, mikor kínnal lefektettem.
 Orvost hívni dehogy mertem, csak titokban ápolgattam.
 - Kicsi fiam, az apádat még alighogy eltemettük.
 Özvegy voltam, tisztelték a gyászruhámat,
 Így hát, nálam nem keresték.

*

Sára asszony egy-két percig némán néz a kis lámpára.
 Visszaszáll a lelke messze, feldereng a múlt világa.
 Farkas Gergő jön elébe, csupa erő, férfiszépség.
 Hányszor borult a keblére, tudja azt a csillagos ég!
 Hú szeretők ők már régen, egymásé is lettek volna.
 Meg is beszéltek már szépen annak rendjén mindent sorban.
 Egy szüreti mulatságba bevetődött a csendbiztos.
 Szemet vetett minden lányra, ki csak szép volt, vagy ha csinos.
 Ő is ott volt akkor éppen, s a csendbiztos karvalyszeme
 Úgy kísérte lépten-nyomon, majd felfalta tekintete.
 Gondolta, úr, neki tehát mindent lehet,
 És a keze tilosban járt, kereste a féltett helyet.
 Farkas Gergő nem oly legény, aki eltúr ilyen szégyent.
 Csendbiztoshoz csak ennyit szólt: - Kövesse meg a lányt szépen!
 Olyan csend lett hamarjában, mely ráfeküdt minden szívre.
 A biztosnak haragjában fehérre vált a színe.
 - Kussolj, paraszt, te pucér dög, ebnek fattya, te még ugatsz?
 Ha nem futok, meg is harapsz?
 - Te korcs! – szól, és bőszen röhög, Farkas Gergőt arcul vágja.
 - Hej pandúrok, ezt a dögöt hajítsátok a fogdába!
 Majd ott beszélgetek vele. Átkozott lesz szülőanyja!
 Ezt a némbert is melléje, hadd kövessem meg a szukát!
 A csendbiztos félig holtan nyomta aztán a nyoszolyát.

Hónapokig megcsúfoltan nyögte Gergő ökle nyomát.
Farkas Gergő elmenekült, úgy hajsolták, mint a vadat.
Telt az idő, egy év, kettő, nem is tudtuk, él-e, hal-e?
Férjhez mentem. Hej, azóta fiatalon özvegy lettem.
A sors mindenből kifosztott, hervadok, mint őszi határ.
Egyszer, - őszre járt az idő, gólya, fecske elköltözött -,
Megjött szegény Farkas Gergő, nem volt akkor már üldözött.
Meglesett a közös kútnál, mikor este vízért mentem.
Megragadott a csuklómnál: - Ismersz-e még Sára szentem?
- Szeretsz-e még? - szóló keserűn. Átölelte derekamat.
Csak annyit mondj, hogy szeretsz! Én megölöm az uradat.
- Ne bánts, Gergő, jó ember ő, és a gyermekemnek apja!
Ne mondj ilyet vétkes szájjal!
Közöttünk egy véres árnyal úgysem lennék tiéd soha!
Nem is tennéd, tudom biztos, nem születél haramjának,
Nem ragadnál soha gyilkot engedve vad indulatnak.
A lelkeket Isten látja, mind a sírig szeretlek én,
De köt esküm és a hála, nem lehetek sose tiéd.
Másnak lettem felesége, de nem leszek esküszegő.
Te sem kérhetsz hűtlenségre, becsületes Farkas Gergő!
- Nem vagyok én finom lélek, csak egy durva betyárlegény!
- De látom, a szíved szenved, vergődésed megértem én.
- Elmegyek, hát áldjon az ég! Ha nem lehetsz az én párom,
Maradj tovább hű feleség! Sára, szentem, Isten áldjon!
Nem jött volna soha vissza, inkább elsovad a vágtyól,
Csak amikor úgy gondolta, senkim nincsen, ki segítsen,
Akkor jött el félig halva, áldja meg érte az Isten!
Tele voltam jajjal, bajjal, akkor jött el mély sebekkel,
Hogy segítsen a vérdíjjal.
Meggyógyult már, mégis maradt, de sürgetem, mondtam neki,
- Menj el, Gergő kint a lovad, sötét van, most nem lát senki!
Mondta, nem köt már a hála, sem becsület, sem a hűség,
Lehetek most már a párja, szent esküvel hű feleség.
Azt feleltem, hogy nem lehet. Még a gyászév... azt kívárujuk.
Ezt kívánja a becsület. Aztán talán... majd meglátjuk.
- Te mondod meg, Sára szentem, mikor leszel a menyecském!
Akkor annyit üzenj nekem: Repülj, fecském! Repülj, fecském!
Most a zúgó mély örvényből gyermekemmel együtt kiment,
Ismeretlen messzeségből, mint valami csodatévő.

És most való lesz az álom, amit szőttünk anyyi estén!
Szállj üzenet villámgyorsan! Repülj, fecském! Repülj, fecském!

*

- Édesanyám, édesanyám, miért hallgatsz olyan mélán?
- Keresztanyám, mit néz azon a homályos kis ablakon?
- Keresztanyám, alszik talán? Oly különös, Palkó már fél!
- Édesanyám, mondd el, amit abbahagytál! Nézd, Jankó is indulna már!

- Nem sok van már elmondani. Nohát, figyelj, kis galambom!
Férfiember nem könnyen sír, Farkas Gergő tán még úgy se.

Némán tűrte a fájdalmat, de amikor elbúcsúzott,
És a lovát elkötötte, a két szeme könnybe lábadt.

Elfordult, hogy meg ne lássam, ahogy titkon letörölte.

Csak elcsuklott ám a hangja, mikor mondta kinnal, nyögve:

- Nem felejttem, Sára lelkem, Isten áldjon mindörökre!

- Ezt gondolja adósságnak, és küldött tengersok pénzt
Tartozása kamatjának.

- Mondd meg neki, Jankó fiam, el ne feledd kis szívecském,

Azt üzeni Sára néni: Repülj, fecském! Repülj, fecském!

És Jankó már a lovon ül. – Sietni kell, vár a gazdám!

Hosszú út van még előttem. Isten áldja, keresztanyám!

Sára asszony csak leroskad, sírva térdel az ágy előtt.

- Ugye, lelkem, kis tubicám, meggyógyulsz majd hamarosan?

- Nem is vagyok én már beteg, öltöztess fel, édesanyám!

*

A furulyás és a primás kinn a pusztán néz a három tehén után.

- Jaj-jaj, jaj-jaj, elszaladnak! Ó, Istenem, mi lesz mostan?

- Egye meg a fene, ne gondold velem!

Húzd rá, hadd szóljon a zene!

Nóta után jön a nóta, terjed a hang a pusztában.

Primás szebben sosem játszott, más még úgy nem furulyázott.

Száll a nóta, száll a dallam hol erősen, hol meg halkan.

Egyszer-egyszer úgy felzokog, mint panaszos jajkiáltás.

Majd elhaló, oly erőtlen, mint a gyenge végsóhajtás.

Aztán felszökken magasra, vissza talán sose jöjjön,

A furulya szinte kérve, alázattal könyörögve

Csalja, lágyan hívogatja, szálljon vissza, le a földre!

Szól a nóta, száll a dallam. Violaszín az ég alja.

Fáradtak már a zenészek, este óta muzsikálnak.

De a zene hiába szólt, a sok nóta hiába volt,
Mert az egész pusztaságon sehol sincs egy árva tehén.
- Mondtam én, hogy elszaladnak! Hol van már a három marha?
- Azokat elhegedültük, a világ majd nevet rajtunk!
- A te hegedűd az oka, nem szoktak meg oly csúf hangot.
Ha elszöktek, nem is csoda, tehén olyat még nem hallott.
Cirokhegedű kell neked, ami egy hangon nyekereg!
- Mit nyivákolsz, te, papmacska? Nótát nem játszana veled
A fűzfa sípos kisgyerek! Végy tök dudát, játék dobot,
Mit a kisgyerek eldobott! Nem jól szólt a muzsikád,
Billentyűt fújtal furulyán?
Szóról szóra, majd meg öltre, mennek fújva két ököltre.
Liheg, piheg a két bős fél, és a földön elterülnek.
A zöld fűben hangverseny kél, vidám tücskök hegedülnek.

*

Három cifra kis tehénkét, soha senki nem kereste.
Szomszédasszonyok nem kérdezték, Sára asszony honnan vette.
Tehénkéből van házacska, piros tetős, fehér falú, zöld ablakos.
A ház előtt kis kertecske.
Fiúcskának reggel, este van már bőven friss tejecske.
Tejecskeben fehér kenyér, házacskában szép menyecske.
Sára asszony nem özvegy már, házacskában boldogan él.
Mit nem tudott hét vármegye erje és sok zsandárja,
Mefogta azt Sára asszony két ragyogó bogárszeme,
Hajnal piros szép orcája. Bilincstörő erős karját
Leköti a hú szerelem. Rabja a szép foglárnöknek.
Népes már a kis házacska. Kis farkasok szépen nőnek,
Az udvaron báránnyakkal játszadoxva kergetőznek.
És ha van egy kis ideje, a játékban ő a vezér.
Farkas Gergő ott a gazda, mikor a mesém véget ér.

Szigetszentmiklós, 1956. január 10.

HAZA ÉS „KIS HAZA”

Kisdiófa árnyékában

(Részlet)

...A vonat áthúzott a határon. Sopron, Magyarország. Tehát a haza. De vajon haza ért-e? Nem, még nem! A haza azt a földet jelenti, amelyet a határok elkülönítenek más népek országától. Az a föld a határokon belül élőknek a hazája, amelyért minden magyarnak kötelessége minden áldozatot meghozni. De van egy szűkebb értelemben vett haza, az a föld, amelyen a gyermek az első lépéteit megtette, vagyis az otthon. A megyék lassan váltották egymást, Vas, Győr-Sopron, Veszprém, Fejér, végül Pest megye. Igen, az az ő megyéje, a régi Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye! Egy kis ország együttvéve, benne a kiskunokkal. Törtel vad népe, ha nem is szelíd, de jó magyar lett. Ha Pest megyébe ér, az még mindig nem a haza. A ráckevei járásban van az a Csepel-szigeten! De még ott sem egészen. Kilenc falu és egy mezőváros van a szigeten. És a tíz közül csak egy pont van, ahol már majdnem bezárul a kör és odaérve már majdnem elmondhatja, hogy hazaért.

No, végre már Kelenföld! Ha most hirtelen felszállhatna egy olyan távoli csillagra, ahová csak most jut el a Földön egykor lejátszódott események képe, láthatná a hunok átkelését a Dunán. Végignézhethetné a Tárnok-völgyi csatát. Láthatná a turulmadarat a hunok zászlaján. Láthatná, amikor „A fél tábor temetkezik Temeti a másik felét.” Láthatná, hogy sok halott ég máglyák tüzeiben „Mikor kardot, bárdot, kelevézt Fényes, fehér tűzláng emészt.” De nem kell távoli csillagra menni. AranyJános költeményében jelenné válik a múlt.

Megáll a vonat. Déli pályaudvar. Taxiba ül. Közvágóhíd, mondja. Kiszáll, megváltja a jegyet. Megnézi a táblát. Ráckeve felé 2. vágány. Nem sokáig kellett várnia, indult s haladt a Helyi érdekű. Lassan következtek az állomások. Pestszenterzsébet, Soroksár, Dunahaszti. Még egy állomás.... Szigetszentmiklós!

Amikor lelépett a vonatról, kellemes érzés fogta el. Levette a kalapját. Megindult hazafelé. Az út végén áthaladt egy síkatoron, azután balra fordult. Ez már az ő utcája. Minden háza gyermekkori ismerőse. Szívesen néz ugyan rájuk, de mind idegen mégis. Egyik sem az, ahova betérhetne. Ha valamelyikben laknia kellene, olyan

messze érezné magát az övétől, mintha Párizsban lenne. Pedig már látja az övét a dombtetőn, ahonnan úgy néz el a falu felett, mint egy őrszem. Megáll, hogy pihenjen egy kicsit. Aztán újra megindul és szinte futva megy felfelé a házhoz vezető szelíd lejtőn. Hajszolja a visszatérés izgalma. Befordult a kerthez vezető keskeny ösvényre. Íme, bezárult hát vére a kör. Ez hát az igazi Haza a hazában. Három macska futott elébe. Magasra tartott farokkal, sündörögve szaladgáltak körülötte. Hemperegve dörgölöztek a lábához, majd elesett bennük. Lehajolt hozzájuk és megsimogatta mindegyiket. Lenke, Cigányka, Tarkabarka, hát megvagytok? A kisdíófa meglendítette az ágait, mintha köszöntené. Sietett hozzá. Átölelte a fa derekát. Felnézett a lombok közé lihegő, kihagyó lélegzettel. Arcán kövér vízcseppek gördültek alá. Körültekintett. Sorba nézte a szőlőtőkéket. Szeme megpihent a kis császárkörte fán, amely most ígéri első termését. Aztán végtelen gyengeség fogta el. Nem bírta meg a lába. Két karja lassan csúszott alá a fa törzsén. Térdre ereszkedett, de úgy sem bírt megállni már. Lassan egész hosszában elomlott a langyos homokon, a kisdíófa árnyékában.

Szigetszentmiklós, 1972. április 16.

Igazgyöngyök

Hiába, nagyon hozzám nőtt ez a kis patak, selymes fűvével, tarka-barka felhőivel, Gyulájával, Katójával, akik szinte már elmaradhatatlan kiegészítői délutáni szórakozásomnak.

Várom őket. No lám, itt is vannak. Már csendül is Kató hangja.

- Akármilyen legyek, Gyula, én nem tudok megbarátkozni a nemzetköziség gondolatával! Hazafiság és nemzetköziség ellentétes fogalmak, amit nem tudok összeegyeztetni.

- Nem? És ugyan miért nem?

- Azért, mert az egyik kizárja a másikat.

- Ugyan!

- Nézd Gyula, engemet magyar szellemben neveltek! Nekem idegen mindenféle izmus. Én nem akarok kaput nyitni sem nyugatnak, sem keletnek. Én gátat akarok minden idegen eszmeáramlat ellen.

Nekem nem kell a német alapossága, a francia könnyed szellemisége, a nehézkes orosz, a forró vérű spanyol, a hideg angol, a számító jenki. Sem a takarékos hollandus, sem a józan skandináv. Hadd legyek magyar! Mindentől, ami idegen, félttem ezt a földet. Ezért a földért magyar vér folyt ezer éven át!

- No lám, a kis Kató! Azt mondtad, nem vagy szónok, és ha elragad a hév, Démoszthenész válik belőled!

- Hiába csúfolódsz, én örülök, hogy így gondolkozom. És ha a fal mellé állítanak is, azt mondom, magyar vagyok!

Igen, a nemzet fia, lánya büszke lehet, hogy a nép Hunyadi Jánost, Zrínyi Miklóst, Petőfi Sándort, Arany Jánost, Jókait, Munkácsyt, Bolyaiakat tud felmutatni.

Nem ismerek magamnál különbet.

Félek az idegen eszméktől. Félek a piros zászlótól, amikor látom, hogy a magyar mellett lobog!

- Kis Katókám, nagy csacsi vagy te, és nagy lokálpatrióta! Meglátszik, hogy nemcsak a kenyérért vagy magyar-történelem szakos, hanem szívből is!

Azt mondd, neked idegen mindenféle izmus. Mennyire tévedsz! Fürdesz bennük. Idealizmus, patriotizmus, konzervativizmus, szentimentalizmus úgy fonnak körül, mint az őserdő fáit a folyandár. Ezek ugyanolyan ártalmasak lehetnek, mint a többi. Helyesen alkalmazva azok is, amelyekről félsz, emberi érdekeket szolgálnak. Aki nem érti meg az idők szavát, az elvesz, akár nemzet, akár egyén.

Petőfi megénekelte a piros zászlót, pedig jó magyar hírében áll. Te a végletekbe estél. Nem látod meg a hazafiság ködében a dolgok lényegét. De becsüllek a meggyőződésedért, mert bennem is él az, ami téged annyira áthat. Hidd el, vagyok olyan jó magyar, mint te! De nemcsak magyar, hanem munkás is vagyok! Magyarként a szívem a nemzeti zászlóé, de mint munkásnak az én színem a piros, nemzetközi lobogó, amely alá a világ összes dolgozója felsorakozik. Ez semmit se von le a magyarságomból! De azt kiszélesíti a szeretet. Nekem testvérem a hindu pária, a kínai kuli, az orosz muzsik, a néger, minden jogfosztott, megalázott ember.

Nem tartozom semmilyen párthoz. De ha a dolgozók érdekében gyors, kíméletlen, de igazságos döntést kell hozni, azt helyénvalónak tartom. Ha ez kommunizmus, akkor kommunista vagyok. Ha az ésszerűség lassú fejlődési folyamatot követel, és ez szocializmus, akkor szocialista vagyok.

Ha idegen nép tör a hazámra, megtalálhatsz a védekezők között fegyverrel a kezemben, mert nincs fontosabb elv, mint az, hogy „Ne bántsd a magyart!”. Ha ez hazafiság, akkor hazafi vagyok.

De ha azt látom, hogy az idegen népek fiai úgy jönnek ide, mint jó barátok, és népem érdeke is úgy kívánja, hogy fogadjuk be őket, mert erőnket növelik, akkor azt kiáltom, Jöjj ide Kelet, Nyugat, Észak és Dél! Ha ez nemzetköziség, akkor nemzetközi vagyok. És nem kell pirulnom sem önmagam, sem mások előtt, mert megmaradtam magyarnak, és hűnek a krisztusi szeretethez, amely Őbenne minden nemzet iránt megnyilvánult.

Szerettem volna, ha tovább maradnak, de úgy látszik kifogytak a szóból, mert elmentek.

Az égen ember alakot kezdtek öltetni a felhők. Esze Tamás csákányos farkasai nyomultak, aztán Damjanich vörös sipkásai rohamoztak szuronyt szegezve.

Aztán más felhők jöttek az ég minden tájáról. Kormos, barázdás arcú emberek. Kalapács, véső, fűrész, csákány volt náluk. Fogták egymás kezét.

A munka és a béke emberei voltak.

Messze megzendült az ég és egy szózat zúgott át a mindenségen: Szabadság! Egyenlőség! Testvériség!

Szigetszentmiklós, 1947. december 27.

Maxima culpa

Kinek nem volt bűne soha,
Híven szolgált urat, hazát,
Mért keserű hát a sorsa,
Hisz ma is húz jármot, igát?

Ki nem ismert soha szépet,
Nyomorgott, és árnyékban élt,
Ág is húzta, tüske tépte,
Éppen csak, hogy gazdát cserélt.

Most is ő védi a hazát,
„A független szabadságot,
Ezredéves jogát, jussát”
Húzva koloncot és jármot.

*

Amit Mohács, Mohi-pusztá
Érintetlen egész hagyott,
Nagymajténynál nem lett kurta,
Világosnál meg nem kopott,

Átkos lelkek mind eladták.
Kétharmadnak más az ura,
Fölhabzsolják minden javát,
Nekünk csak a morzsa jutott.

Szigetszentmiklós, 1954. július 22.

Havas versike

Évának

Fák ága közt füttyül a szél,
Újra itt van megint a tél.
Fázik, éhes minden madár,
Nincsen hernyó, nincsen bogár.

Sóhajtoznak, hol van a nyár?
Varjú károg, hol van az már!
De vészeljük csak át a telet,
Egyszer eljön a kikelet!

Utána majd lassan a nyár,
S lesz majd hernyó, megint bogár.
Nem éhezik és nem fázik
Erdőn, mezőn a sok madár.

Szigetszentmiklós, 1969. december 16.

Ne küldjeteK!

Ne küldjeteK idegenbe
Azért, hogy más idejőjjön,
Hogy én oda gyilkot vigyek,
Az meg itten öldököljön!

Nem jön akkor kivont karddal
Átkot, halált szórva felém
A földnek túlsó lakója,
Akit sosem láttam én.

Ne küldjeteK engem oda,
Hogy cserébe ő se jőjjön!
Nem lesz akkor majd ellenség,
Béke honol itt a földön.

Munkács

Magyar... azt mondják szabad
Magyarnak lenni szabad?

Munkács büszke vára
Mukacsevo már ma
Vár lett idegené
Neve idegenné

Csitt, ne olyan hevesen!
Halkan, csendesen!
Valaki meghallja,
Rab leszel hajnalra

Szellemárnyék, Zrínyi,
Romlásán Munkácsnak
Nem szabad itt sírni
Se neked, se másnak

Légy hát nemzetközi!
Ez a divat ma már
S nem fáj, hogy oly kicsi
A nemzeti határ!

Szigetszentmiklós, 1963.10.24.

Árva szellő

Ungvár felett sír a szellő,
Nem kél egy szó, engesztelő.

Száll a szellő Nagyszöllősre,
Ott sincs neki ismerőse.

Száll a szellő Munkács felé,
Az a föld is idegené.

Száll a szellő más-más tájnak,
Ilosvának, Beregszásznak.

Ott is csak elébe vágnak,
Ily szellőre ott se várnak.

Nem kell a te susogásod,
Bús zizegő uszításod.

Száll a szellő ide-oda,
Sírva kérdi, merre, hova?

Magyar szellő, de mostoha,
Hazájában nincs otthona...

Szigetszentmiklós, 1963. október 24.

Más ez a tél

Nem olyan ez a tél, mint hajdanán,
Más az élet, az ember is talán.
Ahol járok, más a tájék,
Borong a köd és az árnyék.

Szürke az ég, fakó, sivár.
Hol élet nyüzsgött egykoron,
A mozgás tétlenséggé vált.
Minden üszök, rom és korom.

A néma csend szinte kiált,
Bőszült sátán nyargalt itten
Pokol tébolyult vadlován.
Őrjöngő démon keringett
Eszelős, veszett orgián.

Géptetemek, ledőlt falak
Téli álomban dermednek
A fehér hó alatt.

A múlt ide temetni jár.
Beszélnek a néma romok,
De hallgat a gyár,
Emlékén mereng
A téli éjszakán.

De mikor felkel
A borongós reggel,
Népes lesz a tájék
Rongyos emberekkel.

Szürke, kicsi hősök.
Nosza hát, regösök,
Hadd zengjen a koboz,
És szóljon az ének!

Negyvenötnek telén
Volt egy hősköltemény,
Csákánnyal a kézben
Romok között írták
Ifjak, nők és vénék.

Ásó volt a fegyver,
Kalapács és véső.
Eső vágta, vihar tépte,
De nem hátrált egy lépést se
Az újjáépítő.

Ajtó, ablak, tető sehol,
Vigasztalan kárhozott hely,
Hóval takart, hideg pokol.

Gyötörte a hideg,
És marta az éhség,
De kitartott mégis,
Nem csüggeszté kétség.

Névtelen, kis hősök
Rongyosan, szegényen
Állták a harcot
Kevélyen, keményen.

Volt, akinek lába
Lyukas cipőn által
Nézett a világba.

A másiknak keze
Sebekkel volt tele,
Hanem azért húzta
A csigasorláncot.
Beteg volt a másik,
A lelke is fázott.

Ordítva nyargalt a szél,
Tört ablakon, üres ajtón
Süvöltve tört elő,
Bőszén tépte a rongyokat,
S nem volt melegedő.

Hanem azért csak dolgozott,
És kitartott mégis.
Nem mesét mondtam,
Köztük voltam én is.

Szigetszentmiklós, 1846. május 14.

HIT

Hitem

Nem vagyok Paulus, noha Pál a nevem.
Bővizű imádság sosem volt kenyerem.
De Saulus sem, pedig a hírem pogány.
Az igazság előtt ajtóm tárva áll.

Úgy tartják, van nekem több gonosz énekem,
Miket nem ringat vizén az áhítat sodra.
De valami késztet, s hányszor éneklek:
Tebenned bízunk eleitől fogva.

Szigetszentmiklós, 1968.

Mindenkiért

Némán szenvedsz keresztfádon,
A türelem nem hagy el,
Kíntól égő szent orcádon
Mély szelídség ömlik el.

És az ajkad nem szór átkot,
Sőt szánod a bűnözőt.
Siratod a nagy világot,
Meváltod a vétkezőt.

Áldott szíved lassan megáll,
És a töviskoronát
A nap utolsó sugara
Égi fényvel szövö át.

Csepel, 1943. április 23.

Szamárháton

Fából volt az én keresztem,
Nehéz, mint a végzet.
Megsebezte a két vállam,
Kezem, lábam vérzett.

Fából volt az én keresztem,
Meg is haltam érted.
Hát te, édes fiam, lányom,
Mit áldoztál értem?

Egyszerű és igaz voltam,
Szamárháton mentem.
Ilyen úton fiam, lányom,
Követsz-e te engem?

Díszkeresztrel szép ruhában
Csalhatod a nagyvilágot,
Tied lehet fény, gazdagság,
Nyerhetsz földi méltóságot,

Lehetsz élő szenteskedő,
Hívők között, papi rendben,
De az égben nem ámíthatsz,
Elveszítesz engem!

Kicsi leszel, nagyon szegény,
Mert nem élsz te bennem,
Édes fiam, kedves lányom,
Nem követsz te engem!

Szigetszentmiklós, 1946. május 19.

Bibeszálon

Keresem a mélységes tengeren,
Kopár sivatag égő fövényén,
Sasok honában, fent a bérceken,
Vak homályban mélyen a föld ölén.

Csillogó, derűs gyermekszemekben,
Pillangó hímes, aranyos szárnyán,
Csillagok közt a végtelen égen,
Érett gyümölcsnek harmatos hamván.

A nagy világúrt szédülve futom,
És feltárom a roppant végtelent,
De lent a földön hányszor elbukom,
Mert nem tudom, egy parány mit jelent.

Hol van? Vélem, egy messzi világon,
Hová még a képzelet se szállhat,
S ablakomban egy cserép virágon
Fest álomszép, csodás bibeszálat

Benne van egy fennkölt gondolatban,
Lelkemben, ha nemes érzés fogan,
Anyahívó kisdud mozdulatban,
Szívemben, ha igazságért dobban.

De nincs semmi a tudás mérlegén,
Ésszel nem is lenne felfogható,
Mert ha a lényegét ember értené,
Nem is volna örök Mindenható

Szigetszentmiklós, 1946.12.5.

Hívó Tamás

Szép és hasznos a tudomány,
Titkok homályába mélyed,
Halad, nyomul nap-nap után
És ösztönzi, hogyha téved.

A fényévek sűrű ködén,
Mit csak a műszerem fog fel,
Valami megcsillan felém
Messze, messze, mégis közel,

Vagy a szemem előtt futva
Vagy a csillagvilág között
Az Északi Vadászkutya
Sűrű ködfoltjai mögött.

Amiben hisz ezer tudós,
Fényes lángelve, bölcselő,
Azt megtagadja milliós
Tömeg, kérkedő kétkedő.

Tiszteletre méltó lehet
Mindenkor a tagadás,
Ha alapja mély ismeret,
Nem száralmas nyafogás.

Ami ezer évig jó volt,
Ma is jó, de így szokás
Sírt ás neki divathóbort,
De úgy mondják, haladás.

Nagy hiba, maradi vagyok,
Nem oly haladó, mint más.
Szellemem szerény, nem ragyog,
Szokásból nem leszek Tamás.

Egyik vallást sem rendelem
Sosem a másiknak alá

Mindegy, istenét miképpen
Csalja, vagy híven szolgálja

De szentül hiszem, hogy a fény
Bárhonnan indul vagy ered,
És minden egyéb jelenség
Valakihez visszavezet.

Minden, ami az éteren
Átsugárzik, vagy ideér
Részecskeként nappal, éjjel
Egészlet, egységet dicsér.

Bárhol törik meg idelenn
Gyilkosnak véres fegyverén,
Vagy ha csillogva megpihen
A kisdéd nevető szemén,

Hiszem, és vallom, hogy a fény
Indult, mert küldte Valami
Az éter hullámtengerén
Ami nagy, örök, isteni

Szigetszentmiklós, 1950. február 5.

Gyalogösvény (részletek)

A hitet egy minden emberinél tökéletesebb Valakiben éppen az értelem teremtette meg. Akkor vált szükségessé a hit, amikor az ember ráésmélt kicsinységére és tehetetlenségére. Talánia kellett magának olyan erődítményt, amelynek a nyitott kapuján mindenkor bemehetett, és a biztonság udvarában érezhette magát. Az istenhívéssel és a vele kapcsolatos dolgokkal a metafizika foglalkozik. Az ide tartozó kérdések az emberiséget az öntudatra ébredésétől kezdve izgatják, de tudományos kutatással nem válaszolhatók meg.

Mi a test, és mi a lélek? Halhatatlan-e a lélek, amely bennünk él és uralkodik? Hogyan keletkezett a világegyetem, és mi tartja meg tökéletes rendjében? Mi a célja a létnek? Van-e egyetlen hatalmas intézője a nagy mindenségnek? Megállhat-e a mindenség Isten fogalma nélkül?

A metafizika sem mer határozottan állást foglalni, mert nincs kézzel fogható tárgya, és kísérleti alapon semmit sem tud igazolni, és a feltételezéseknél maradván nyitva hagyja a kérdéseket.

Mit is tudna magáról az Istenről mondani, a mindenség rendjét igazgató erőről? A vallás Róla mint konkrét létezőről beszél, meghatározza a tulajdonságait: erős, irgalmas, bosszúálló, kegyes és kegyetlen.

János még a lakhelyét is részletesen ismerteti a Jelenések Könyvében. Az Istent mint tisztességes, ősz aggot rajzolja meg. Az egyházatyák aztán még sok részlettel egészítik ki a tablót. Meghatározzák, mit kíván Isten az emberektől. Szép templomok, cifra és drága papi ruhák, körülírt, szertartásos istentisztelet, böjt, dicsérő énekek és sok-sok imádság. Annyi imádság, hogy olvasó kell a lepergetésükhöz, mert különben a hívő nem tudná számon tartani, hogy mennyit morzsolt már le abból, ami ki volt szabva. Nem az imák mennyisége az érték! Főképp nem a sugalmazott imáké. Az imádságnak belső, lelki igényből kell jönnie, aszerint, hogy mit kér, vagy miben érzi magát bűnösnek a hívő!

Ha megvan a tiszta áhítat, akkor akár egy gondolatnyi imádság, vagy csak egy szöveg nélküli sóhajtás többet ér, mint száz Páternoszter, Hiszekegy, vagy Áve Mária.

Ha az imádságok halmaza lenne a feltétele a kérés teljesítésének, az

az Isten emberré való lefokozását jelentené. Olyan lenne, mint egy szívtelen császár, vagy gögös pápa, akik megalázó várokozttatással gyötrik az embert, és száz ismételt kérésre várnak, és akkor sem biztos, hogy adnak valamit..

Miben van a vallás fő varázsa, amivel megfogja a hívőt?

Maradjunk olyan vallásnál, ahol a külsőségekhez különleges szertartás is társul! Kísérjünk el egy ilyen hívőt a templomi útjára! Már a csipkézett ormú, szédítően magas torony, a díszes párkányok, karcú tornyocskák létrehozzák a lenyűgöző hatást, ami csak fokozódik a belső szédítő arányok láttán. A monumentális csúcsívek szinte belevesznek a mennyezet magasságába, és az ember olyan kicsinek érzi magát, hogy meggörnyed és kész letérdelni, és önkéntelenül suttogóra fogja a hangját.

De ez még nem az áhítat, hanem csak a csodálat. Az áhítat akkor veszi kezdetét, amikor meglátja a templom belsejében lévő szépségeket. A csúcsíves ablakok festett üvegein át hatol be a fény, és a félhomályból kibontakozik minden szépség, amit a művész alkotni tudott, hogy elbűvölje vele önmaga és mások lelkét. Látja a falak minden díszét, az oszlopok csillogó aranyozását, a remekbe készült oltárt és a gyertyák imbolygó fényét.

Ebben a környezetben már nem a szép nőre éhes szemmel néz a férfi hívő, hanem a csodatévő, szelíd Madonnát látja. A Szűzanyát nem illetheti tisztátalan gondolat. És abban a varázslatos környezetben olyan gondolat fogja el, hogy összekulcsolódik a keze és alázatos imára kényszerül.

Mindennek a betetőzése, amikor megszólal a orgona és megzendül a kórus, és az emberi hangok egybesimulnak, és megtisztulva szállnak az Isten felé.

Ezekben a lelkekre ható külsőségekben rejlik az a varázslatos erő, amely erőszak nélkül tudja igába fogni a híveket.

Akinek már nagyobbacska gyermekei vannak, szavakkal ülteti a lelkükbe az istenhitet. Így maradt meg a vallás nemzedékről nemzedékre évezreken át, és marad meg továbbra is. A hit virágát a szívek ápolják, és még hozzátehetem, hogy fanatikus kertészek is.

Szigetszentmiklós, 1971. február 18.

Az én lelkem

(Maricának)

Az én lelkem pogány lélek,
Nem imádok szenteket.
Nem ismerek angyalokat,
Ördögöket nem félek.

Az én lelkem pogány lélek,
Mennyországot megtagad.
Képzeletem félelmében
A pokolig nem szalad.

Az én lelkem pogány lélek,
Nem ismer csak egy vallást,
Ami erős, bizton megáll,
Az egy igaz tagadást.

Az én lelkem pogány lélek,
A templomot kerüli
Kőszent avagy Mária-kép
Imára nem késztet.

Az én lelkem pogány lélek,
Mégis erős nyugalma.
Csak jótettben imádkozik,
Természet a temploma.

Az én lelkem pogány lélek,
Ám el mégsem kárhozik,
Mert amíg külsőleg tagad,
Legbelül imádkozik.

Az én lelkem pogány lélek,
Szent könyveken nem mereng.
Csillagfényben, napsugárban,
Találja meg az Istent.

Meseálom

Álmodtam egy nagyon szépet.
Álom fest csak ilyen képet,
De még álmomban sem hittem,
Mégis kár, hogy felébredtem.

Már az első kép meglepett.
Egér a macskával játszott.
Farkas, bárány ölelkezett.
Pók még a légynek sem ártott.

A bűn sírt az oltár előtt,
A pogány zsolozsmát kezdett.
Bánat szállta a vétkezőt,
És a hitlen zsololtárt zengett.

Hit vett erőt a kétkedőn.
Üdvöt nyert az elkárhozott,
És az ördög a térdeplőn
Ájtatosan imádkozott.

Szigetszentmiklós, 1949. június 6.

Kutató Sámuel

Kerestem a szívjóságot
És a tiszta, próbált erényt,
Az egyenes Igazságot,
A hitet és bízó reményt.

Végre sok bolyongás után,
Láttam, hogy a vesztett Remény
Az élet zord országútján
Lent a porban hever szegény.

Cifra rongy volt a szeméten
A megjátszott, mondott Erény.
Adták, vették olcsó pénzen,
Mint árut az út szegletén.

A Szívjóság halálra várt
Fent az Olajfák-hegyén.
Poroszlók közt szelíden állt,
Vér arcán, bilincs kezén.

Az Igazság kintől égve,
Meggyalázva a Golgotán
Haldokolva, égre nézve
Felszegezve függött a fán.

Szigetszentmiklós, 1949. június 13

Az eldobott Isten

Amíg bizton érzed magad,
Nyelved könnyen tagad,
És a lelkedből elveted,
De a halál árnyékában
Hozzá térsz, és megleled,
S hívod eldobott Istened.

Szigetszentmiklós, 1955. január 13.

Ha szólna az Isten

Büszke lehetnél, ember, ha nemcsak a szellem sugára jellemezne, és nemcsak a tudás, hanem valami más, nemes rokonvonás!
Úgy lennél Istennél hasonmás, ha szív és lélek fénye vonna köréd glóriát.
Ha kezekben fegyver helyett olajágnak volna helye.
Ne vetnél háborúmagot, hanem a béke búzaszemét, mit neked örökbe hagyott, Akit a népe keresztfára, szenvedésre, kínra adott.
Ha úgy élnél itt a földön, hogy a szemem békét lásson, akkor lennél Ember, akkor lennél hasonmásom!

Sárvár, 1971. május 14.

ÉLET ÉS EMBER

Mostoha fiú

Másnak építek palotát,
Én magam kunyhóban lakom,
Hordom a föld kövér javát,
Sínylődöm sovány falaton.

Csillogó gyémánt koronát
A nagy királynak én adom,
De másra szórja sugarát,
A fénynek árnyékát kapom.

A koldus az utcasarkon
Nekem sírja el panaszát,
Filléremet neki adom,
Jó, hogy az nem vár koronát.

Én a nyár gazdag kosarát
Kifosztva, üresen kapom,
Az őszből a levélhullást
Dérütött, száraz avaron.

Más gyűjti az istenáldást,
Megpihent, kövér ugaron,
Én elhullott árva kalászt
Kárhozott, sovány parlagon.

Mégis büszke vagyok nagyon,
Kenyeret verejtékem ad,
Én vagyok az értékvagyon.
Nem vagyok koldus sem király.

Szigetszentmiklós, 1946. július 1.

Hozsánna

Tavas van, újulnak a fák,
A lég napsugártól fényes,
Az ágakon lengő barkák,
A természet ünnepélyes.

Azért annyi lelkes váró,
Mert az úton büntől szűzen
Jön a király, a Megváltó
Szamárháton, egyszerűen?

Király? Hisz nem szennyes embervértül
Poros, tépett a ruhája,
Nem venné fel szégyen nélkül
Fényes úrnak a szolgálja.

Jön magában, nincs serege,
Szelídség a koronája,
Igazság a hadserege,
Szeretet a védbástyája.

Tolong a nép egymás hátán,
Zöld ágat szeldel útjára,
Felzúg, mint egy bomlott orkán,
Jön a nagy király, hozsánna!

Nép, te hitvány napraforgó!
Ma szent árnyékában haladsz,
Holnap már dühösen morgó,
Vesztett ebként beleharapsz.

Ma még ruháját csókolod,
Félve, mint Istent tiszteled,
Holnap már szennyel mocskolod,
Szembeköpöd, arcul vered.

Ma még véled, hogy Istened,
Bámulod a csodák sorát,

Holnap tövissel övezed
Sebektől vérző homlokát.

Ma rút fekélyedet mutatod
Segítséget tőle várva,
Holnap állatként ordítod
Feszítsd, felfeszítsd a fára!

Kit ma egész lelked imád,
Feltámasztja holt leányod,
Szeretettel hajlik hozzád,
Holnap kínhalálra szánod.

De mikor a napfényes ég
Sötét éjszkába borul,
Ereidben megfagy a vér,
Szíved reszket és elszorul.

A nagy kárpit ha meghasad,
És a megnyílt sírok szája
Nem tűri meg a holtakat,
Fényes napvilágra hányja,

Akkor leborulsz a földre,
Amikor átszegezve a holt,
És vonítod nyögve, bőgve,
Bizony, ez Isten fia volt!

Szigetszentmiklós, 1924. április 24.

Színek derúje

Ahogy megyek, mendegélek,
Le-lehajlok az útszélen,
Egy-egy virág mindig akad
Árokparton vagy ösvényen.

Ahogy megtelik a kezem,
A kis csokrot el-elnezem,
Kedves színek derújében
A világot szebbnek vélem.

Csepel, 1943.április 14.

Szombatnapi út

Egy szombat nap
Mélyen a föld alatt,
Munkámnak zord helyén,
Hová nem süt a nap,
Csak a kemence ég,
A kályhák vonalán
Úr a félhomály,
Szolga egy pici villanyfény,
Mondom, a föld alatt,
Hol piszok és korom
Fedi a falat,
Egy sötét folyosón,
Hol csak a patkány oson,
Valami történt velem,
Gyomrom, a pártütő
Föllázdalt ellenem.

- E kutya sorsot -, így beszélt -,
Nem tűröm tovább!
Káposzta-, répa-, krumplifőzelék,
Rajta fáradt olaj.
Hát, nekem ebből már elég,
Nekem változás kell! Az ám,

De minél hamarább!
Már zöldségeskert, káposzta vagyok,
A múltkor egy kecske belém harapott.

- Kedves öregem -, szépen kérlelem -,
Sonkát, szalonnát mondd, ugyan hol vegyek?
Tán kaláccsal, réteszel
Vagy mivel tömjelek?
Ha megérik rajtad a pecsenyeszagot,
Széttépnek a kutyák vagy éhes farkasok.

Gyomrom egészen elvesztette eszét,
Mindig bosszantó az ilye dőre beszéd.
- Humorral akarsz tartani engemet?
Bolondnak add, neki meglehet,
De nem kell nekem az ilyen bölcselet!

- Türelem, fiam, meglehet talán,
Lesz még fehér cipó a munkás asztalán.
- Jó, te várd meg, ha tudod!
Én nem élek reménnyel,
Én már kilyukadok!

Szólt és bizony nem hazudott,
Én a vitát megsínylem nagyon,
Folytatása lett a műtőasztalon.

Most a kórágyon azon elmélkedem,
Egy szombat délután
Mi történt énvelem
Mélyen a föld alatt,
Hol füst, korom fedí a falat,
A sötét folyosón,
Hol csak egér vagy patkány oson.

Csepel, 1945. augusztus 13.

Fehér katona

Két kéz nyúlt felém
Egyik a halálé,
Mely erősen átfogott,
Másik, mely nem engedett,
Elvinni nem hagyott,
Az orvos keze volt

Egy...kettő...három...hu...szon...hat,
Kínlódva számol, nehezen.
Testéről verejték szakad,
Aztán elfogy ajkán a szó,

Süllyed, zuhan, mélybe, messze,
Száguld fekete paripán
Dermedt nyugalomba esve
Kötve a műtő asztalán.

Fölébe hajlik az életnek
Harcos Fehér Katonája.
Kezében megcsillan a kés,
Friss barázdában meleg a vér.

Szalad a kés, folyik a vér.
Most vattát, majd csipeszt kér.
Tör csontot, ha mást nem tehet.
Ha kell, vág tátongó sebet.

Csatatér a műtőasztal,
Azon folyik a küzdelem.
Olló, fűrész, csillogó kés,
Harca csodás, szinte mesés.

Néma, örök küzdelem ez,
De Isten a segítő társa,
És míg a kése vág, sebez,
Hányszor csúszik el műszerén
A Halál éles kaszája!

Hazafelé

Azt gondoltam, hogy
A kórházból hazafelé menet
Első utam a templomba vezet.

A halál ösvényén jártam,
De nem hagyott el a remény,
Az élet útját a homályban
Még csak derengni sem láttam.

Most dalol a lelkem, muzsikál az Élet,
Szívem indulót ver, élek, újra élek!
Lassan ballagok, fáradtan megyek,
Testem pihenne, még gyenge, beteg.

Sebem nehéz kolonc,
Lassítja fáradt léptemet,
Pedig a falu még tova,
Éppen hogy látszik fehér temploma.

A nap is fáradt már, pihenni tér,
Bíborszínre gyúl nyugaton az ég.
A csendes éj halkán beszél,
Templom ez, bár gyertyája nem ég.

És valami összefogja lágyan
Kezemet, meghajtom magam,
Néma sóhajjal áldalak,
Tied az érdem, Beszédés Hallgató!

És valami könnyű szárnyon
Visz, viszi a lelkemet
Szenteltessék meg, Uram
Ott fenn a Te neved!

Azt gondoltam hazafelé menet,
Első utam a templomba vezet

Szigetszentmiklós, 1945. szeptember 13.

A nap csókja

A ruhája tiszta,
De egyszerű szerény,
Ám ő maga is az,
Munkásleány szegény.

Szegény bizony igaz,
Nem is úri fajta,
De a ruha nagyon kedves,
És jól is áll rajta,

Pedig nem szalonban készült,
Csak ő maga varrta.
A cipője se új,
kicsit vásott, kopott,

hanem azért vígan,
ütemesen kopog.
Nem kígyóbőr persze,
És nem is divatos,

hanem apró, formás jószág,
alig harminchatos.
A fénye is rendes tiszta,
nem olyan másnapos.

Nincsen rajta ékszer,
gyűrű sincs az ujján,
de virul az élet
üde hamvas arcán.

Mosoly bujkál piros ajkán,
ibolya kezében,
két ragyogó gyémánt csillog
nevető szemében.

Friss mint az új tavasz,
mint ifjú kikelet,

ki mosollyal győzi le
a havas, vén telet.

Mert ő a gazdag Ősz,
a győzedelmes Nyár.
Csókot szór hajára
az arany napsugár.

Szigetszentmiklós, 1946. mácius 15.

Leng az inga

Szememet mereven
egy pontra szegezem
szobámnak ablakán.
Bámulom, nem látom,
Átnézek rajta bár,
Mert lelkem messze jár
Túl a Sarkcsillagon,
Túl az Andromédán.

A szemközti falon
Lassan elhalón
Az óra csendesen ketyeg,
Lassan méri az időt
A fehér számlapon.

Hallok minden moccanást,
Látom, ami végbemegy,
De nem veszek tudomást.

Ismeretlen vidék tárul elé.
Tudom, nem jártam erre még soha,
Mégis, mint ismerős mosolyg felém,
S bizton érzem, voltam itt valaha.

De szemem nem látta, lábam sosem lépte,
Mégis valami a tudatomba véste.

Mi ez? Volt másik énem, ki velem azonos?
Élt, meghalt s egy rejtélyt örökre rám hagyott?

Pár szó, vagy mondat csendül hirtelen,
Lágyan, kedvesen, mint egy kis harang.
Ó, ezt sokszor hallottam, ismerem,
De aki mondta, akié a hang,
Rég a sír ölén nyugszik, Istenem!

Nem látom hát sokszor, amit nézek,
S hallom, ami nem rezeg a térben.
Mi a való? Mi hát az ígézet?
Ki mondja meg? Felel, akit kérdek?

Míg a rejtély után futok,
A nyilvánvalót feledem.
Önmagamat sem ismerem,
Magam is egy titok vagyok.

Melyik az igazi énem?
A templomba sosem járok,
De az Istent mégis félem,
S imádkozni nem szokásom.

Miért bőszít bővizű imádság?
S mért ítélem el az istenkáromlót?
Bosszant hangos nevetés, vidámság,
De mosolyra derítem a búsulót.

Égő lámpából kiengedem a legyet,
Mert nem bírom nézni a szenvedést,
Bár az üveg összeégeti kezemet,
Amíg megmászítom a féreg végétét,

De egy bántó szóra elfog a gyűlölet,
Ütni tudnék gőgös kevélyen,
Ha az ösztönt, ami már majdnem úrrá lett,
Nem fognám le vaskézzel keményen.

Melyik hát az igazi énem?
Mikor a lelkem szeretetre hív,
Vagy ha vad indulat lángol bennem,
S gyűlölettel ver keblemben a szív?

Jól esik, ha vannak körülöttem,
A társalgást szívesen veszem,
Hallgatom csendben, mintha figyelném,
Ha már el nem kerülhetem.

Mi vagyok hát én, társas lény,
Vagy tán egy különc remete?
Fogja-e valami a kezem,
Szív, értelem, lélek, öntudat?
Van-e, ami irányít, vezet?
Vagy végzet űz, ösztön, hangulat?

Szigetszentmiklós, 1947. június 12.

Kutyakaparó

Mikor még nem voltam,
Nem láthatott senki,
Amikor már meglettem,
Akkor lettem végleg
Igazán senki.
Élő, nem létező,
Kit elnyel gyár, bánya, mező.

Nem voltam dísz tárgy, szobor, kép,
Törzskönyvezett tenyészállat,
Érték semmiképp.

Kutya voltam. Az, ha mondom,
De nem védett, nem is úri,
Hanem, akit minden sintér
Mefoghatott s elvitt nyúzni.
Korcs eb, akit ki szoktak rúgni,
Ahol érték, azon módon,
Ha csontot lelt és rágni mert
Zsíros, úri szemétdombon.

Szigetszentmiklós, 1964.december 17.

Szépre vágyó

Mindig a Szépet kerestem,
Mint lótuszülésben
Elmélkedő hindu,
Ki elhagyva testét
Az ég felé indul.

Néztem a porszemet,
A közelt, a végtelen űrt,
A mindent átfogó nyílt
Vagy titkos világrendet.

Néztem pókfonalat
Harmatgyönggyel telefűzve,
Külön égett minden szeme
Csillogva mind más-más tűzben.

Néztem élet a fűszálnak,
Csipkés volt alig látható,
Mint bántó szó vágott,
Éles mélyen ható

Elnéztem ámultan
Csodás, hímes szárnyát
Könnyed, röpke pillangónak.
Egy-egy széndarabban
Az egykori fa
Évgyűrüinek sorát,
Törékeny, remegő
Finom bibeszálát,
Virágtól lehajló
Ágát almafának,
Térdelve egy kis ibolyát
Áhítattal néztem,
A kisdéd szemének
Tiszta villanását
Arcán átsuhanó
Első mosolygását,
Összetett, nagy szemét
A szitakötőnek,
Mindent, mit látni kell
Figyelő költőnek.

Magas régiókban röpködött a lelkem.
Ezer kérdés között egy válaszra lestem,
Támpontot hiába kerestem,
Szédültem, kábultam,
Égből földre estem,
Semmi lettem, magam roncsa,
Lélekben és testben.

Álmok szép tengerén ringatózott lelkem,
Vágyaknak súlyával telve megterhelten.
Csónakom felborult,
És a vízbe estem,
Talajt lábam alatt
Hiába kerestem.
Békanyál vesz körül,
Vízipókos hínár
Ölel köröskörül.

Jó lenne kijutni,
Gangesz szent vizében
Szennyemet lemosni,
Tisztaság vánkosán
Nyugtatni fejemet
Életem alkonyán.
Feledni csalódást,
Hínárt, békanyálat,
Egész életemet...

Szigetszentmiklós, 1972. február 13.

A pipa

Ez a mese még abból az időből való, amikor a falusi polgárok tisztán itták a bort, mivelhogy a szóda (szikvíz) nem volt ismeretes. Bizonyos, hogy nem szőlősgazda találta ki, aki mindig a saját borát itta, hanem valami tudós osztrák sógor, akinek csak a kocsmáros pincéjében volt bora, ha volt rá „Bizalom az ősi erényben” feliratú forintja. Az osztráknak jól jött, ha a „spriccer” rendelésénél csak két deci bor árát fizette, mert a harmadik víz volt. Faluhelyen a rendes ember még szüretkor sem szaporította a borát vízzel.

Akiről a mese szól, az minden tekintetben igen rendes ember volt. A neve István volt és maga jó keresztyén, de a pincéjében csak pogány bort tartott, mert sosem keresztelte meg vízzel.

Szóval abból az időből való a mese, amikor még felöltözve is meg lehetett különböztetni a férfiakat a fehérnéptől, mert kabát, nadrág, sapka, cigaretta csak azoknál volt használatos, akiknek bajuszuk is volt.

Abban az időben anyáink nagyanyáink még minden nap ráérték megfésülni a hosszú hajukat. Akkor még gyapjúharisnyát viseltek az asszonyok, amelynek nem szaladt fel a szeme, de meleg volt. Akkor még a szoknya nem mutatott mindent, hanem mindent takart.

Akkor még minden valódi és tartós volt, mert nem ismerték a műanyagot.

Többek között valódi volt a csók, az ölelés, a szerelem, ami nem a mézeshetek utáni elválásig, hanem életfogytiglan tartott, mint a fegyházra átváltoztatott halálbüntetés.

Az életfogytiglani büntetés alatt volt hát idő a családfák elágaztatására. Ágaztak-bogaztak is azok, mint a szarvasbika agancsa. Nem volt ritka a 10-12 tagú család.

Mi is heten voltunk testvérek, egészséges kölykök, akiket nem kellett még a széltől is óvni. Olyan szívósak voltunk, mint a vászon fehérmű, amelynek a fonalát édesanyánk maga fonta meg kenderből a téli esteken a cifra fájú, pergő orsójú rokkán. Ha mosásra került a sor, akkor a hosszúlábú mosószéken mosófával sulykolták fehérre a gémeskútnál az ilyen fehérműt, az pedig kibírt mindent! Bizony sok karéj kenyér kellett egész nap, mert igen jó étvágyunk volt, mindig éhesek voltunk. Nem ért rá megszáradni a kenyérvágó „nagykés”. Mindig jó kenyeret ettünk, mert a „nagyházban”, az volt

a neve a nagy családi helyiségnek, amely nappali, háló, dolgozó és ebédlő volt egyszerre, ott ült a „búbos kemence”, amelyben minden héten hat kenyeret süített édesanyánk, és ugyanannyi lángost. Ezek két részes lisztből, fele búza fele rozs, készültek. A lángos laposra elnyújtott kenyértésztából készült, és akkora volt, mint a sütőlapát. Megkenve zsírral, megsózva melegen felséges jó ízű volt.

A kemence és a nagyház hátsó oldala között 50-60 centis hely volt, amelynek kuckó vagy kucik volt a neve. Mint kisgyermek, abban a kuckóban szoktam éjjel aludni, nappal meg ott játszottam. Igen meghitt, barátságos hely volt a kuckó.

A kemence külső fala mellett sárból vagy vályogból készült, fehérre meszelt padka volt, amelynek a kemence meleg oldala volt a támlája. A kemence vállán sorakoztak a zöld vagy sárga mázas tejesköcsögök, hogy a tej megaludják. A kemencét a kenyérsütéshez venyigével fűtötték be, és a kenyerek szép pirosbarnára sülték.

Bevetés előtt, amikor a megkelt tésztát a sütőlapátra borította édesanyánk, a középső és mutató ujját belenyomta a tésztába, és a lyukak megmaradtak a megsült kenyérben is. Hogy a jelek mit szimbolizáltak, nem tudom. A „nagykéssel” ejtett félkörű metszés azonban szép rózsaszínűre és cifrára kiforrott, és az lett a „gyirka”, a kenyér legpompásabb ízű része. Mi gyerekek mindnyájan azért versengtünk, hogy mi kapjuk a gyirkát. Egyetlen dolog, amiben egy akaraton voltunk. Ma is érzem még a frissensült, megmosdatott kenyér drága illatát! Szemeim elhomályosodnak, ahogy magam előtt látom a kenyér fölé hajló édesanyámat. Istenem, ha még egyszer gyirkát kérhetnék tőle!

Akkor még más volt az épületek formája, más a bútor, és más az elhelyezésük. Rendszerint az utca felől volt a „nagyház”, a nagyszoba. Középen volt a konyha, utána jött a „kisház”. Lányos háznál a kisházban volt elhelyezve az eladó lányok kelengyéje, dunyhák, vánkosok, abrosz, szakajtó- és kenyérruhák és más egyébek. Akkor is, ma is jó magyar nyelven az volt a stafírungról.

Ha tehetős volt a gazda, akkor a kisház után jött még egy vagy két szoba, és utána a kamra, alatta a pincével. A hosszú házak a gazda jó vagyoni helyzetére utaltak.

A nagyház bútorainak elhelyezését a szükségyszerűség határozta meg. A hátsó fal mentén egymás végében volt két ágy. A harmadik az első fal végén a sarokban volt. Annak a végénél volt az almárium (szekrény). A végső ablaktól balra volt az alacsony sublót négy széles

fiókkal. A sublót többnyire meggypirosra volt festve. Az ablak és a sublót között volt a 30 fokos szögben felakasztott rámás tükör. A végső és az előfal mentén volt két, egymással 90 fokot bezáró, kék színűre festett, támlás deszkapad. Egyiken piros betűkkel a házigazda neve volt felírva, a másikon az évszám, amikor a pad készült. A két pad előtt a nagy családi asztal volt elhelyezve. A nagyház középső tere az ajtóig szabad volt, ami jó volt az akadálytalan járás-kelésre és téli játszótérnek a gyermekek számára. Az asztalfiók mélyre és terjedelmesre volt méretezve, hogy beleférjen az eketaliga kerék méretű kenyér. Az udvarra néző ablak mellett ketyegett a rézláncokon függő súlyokkal ellátott falióra. Álmos nyugalommal mérte az időt. 5-10 perccel, mielőtt ütött volna, valami surrogó hangot adott, amire azt mondták, hogy „serkent”.

A hátsó fal mentén sorakoztak a karosszékek. Azokon foglaltak helyet, akik jöttek a házhoz: komák, sógorok, jó szomszédok, ismerősök. Az asztalon üldögélt a pocakos, piros, vagy zöld mázas cserépkorsó, amit a házigazda időnként megzavart a nyugalomban, és végigment vele a székeken ülők során. Megállt az elsőnél odanyújtva a korsót, csak annyit mondott, hogy „No!” erre az is csak röviden annyit szolt, Isten éltesse! Ha már ivott a vendég, a házigazda azt felelte, Adja Isten egészségére!. Több szó aztán nem is esett a körút alatt, csak amikor a házigazda visszakерült az asztalhoz, akkor folyt tovább a beszéd. Békés hangulatú pipaszó mellett eregették a kövér füstmacskákat a gerendák felé. És a beszélgetés nem is volt mindig leányfüleknek való, mert zsírosan ettek, és csúszott rá a jó bor, és a szó is félrecsúszott olykor-olykor. A kancsón nem látszott meg, hogy ki mennyit ivott. Nem is tette azt szóvá senki, mindenki annyit ivott, amennyi jólesett neki. Akkor még szégyellték volna „kiporciózni” a bort, de nem is kellett vele takarékoskodni, mert a pincében nagy hasú hordók sorakoztak az ászokfákon.

Poharakat csak kivételes alkalmakkor, lakodalom, névnap vagy nagyobb vendégség esetén használtak. Egyébként a korsó járta az elmaradhatatlan pipaszó mellett.

Elég is lesz már a bevezetőből ennyi, mert a sok beszéd közben elkallódik a mese, ami úgyis olyan kurta lesz, mint a nyúl farka.

Hát, akiről szó esik, az egyszer valami okból a jégen járt, ami kifelé jövet beszakadt alatta. A part már nem volt ugyan igen messze, de a víz igen mély, a jég pedig igen gyengécske volt, és akárhányszor

fellendítette magát, és ráfektette kinyújtott karját, mindig betört alatta.

Így törte magát kifelé a menekvés minden reménye nélkül, de nem adta meg magát, hanem küzdött szívós élni akarással.

Végül odaszólt a parton lévő társának, Juhász Lászlónak: Csak néhány lépést gyere beljebb, koma, és csak a kezed nyújtsd ide legalább! De a koma annyira meg volt ijedve, hogy mozdulni sem bírt. Anyyira remegett a keze, hogy az előzőleg megoldott gatyamadzagját is képtelen volt megkötni, nemhogy segíteni bírt volna! Küzdött, hát egyedül az életéért csak magára utalva. Mögötte a zöldes színű vízben a jégdarabok, előtte a közeli, de mégis elérhetetlennek látszó part a segíteni nem tudó komával!

Hol elmerülve, hol felbukkanva törte magát kifelé, míg végre földet ért a lába. Megkönnyebbülten nézett vissza, és akkor meglátta, hogy a pipája a nagy evickélés közben valahogy kicsúszott a melles köténye mögül, és ott fekszik a háta mögött a jégen. Visszalépett hát, és behajolva amennyire csak bírt, azt mondta: No Pipa, ha már én megmenekültem, te se maradj itt! Gyere, pipa! Megelégedve zsebre vágta a pipát és akkor futva ment hazáig.

Otthon szárazba öltözött. Beállt a kuckóba, ráborult a kemence meleg oldalára, és csak akkor kezdett el fázni, dideregni, de úgy hogy még a foga is vacogott belé.

Hanem azért este, mint legényember, a falusi fiatalok szokása szerint, elment egy lakodalmas ház ablaka alá nézelődni, ahol bent éppen azt mondta valaki: Hallottátok, hogy az a szegény .....a jég alá került? Nem állhatta meg, hogy be ne kiáltsa: -Dehogy fulladtam a Dunába, hiszen itt vagyok! Az illető egy komája volt, és felkapott egy üveg bort az asztalról, hogy kivigye, de örömeiben és izgalmában nem volt türelme az ajtóig menni, hanem feltépte az ablakot és azon keresztül kihajolva nyújtotta az üveget:

-Hát nem kerültél a jég alá, kedves komám?

-Dehogy kerültem, ha oda kerültem volna, hogy lennék itt?

- No, ha nem a szellemed van itt, igyál, kedves komám!

- Ha szellem lennék, nem venném el most ezt az üveg bort, és nem innék belőle mindenki egészségére, mert a szellemek nem isznak és nem pipáznak, mint ahogy én!

Mert a pipa, a kimentett becses jószág, ott füstölgött a szájában kövér füstmacskákat eregetve a szürke, téli felhők felé.

Még csak annyit mesélek el, hogy ez a mese nem igazi mese, mert igaz.
A mese hőse az én édesapám volt, és a hamis mesét az ő elbeszélése nyomán én most, hatvan évvel később, megírtam.

Szigetszentmiklós, 1969. június 28

Dunai kép

Duna partján sétál egy lány,
Vadvirágot szedeget.
Azt sem tudom, szép vagy csúnya,
Akármelyik meglehet.

Leül egy kis csónak orrán
Parti füzek árnyékában.
Olyan a szép alkonyatban,
Mint valami habléány.

Ki az a lány
A csónakban
Ott a szőke
Duna hátán?

Ki az a lány
Az esti nap
Sugarában?
Miért kérdem?

Sosem láttam.
Nem is látom,
Ha eltűnik
Majd előlem.

Az ölében
Nem is tudva –
Virágszirmot
Tép az ujja.

Mire gondol,
Hova méléz,
Míg száz és száz
Szirmot tépáz?

De mért kérdem?
Mért kutatnám?
Őrizze, ha
Titka van tán!

Nem is várok
Semmi választ.
Hallgatom a
Zúgó nádast.

Kis csónakja
Már messze jár.
Elnyelte rég
A messzeség.

Elment a lány,
Valahol tán
Réges-régen
Kikötött már...

Szigetszentmiklós, 1925. március 19.

Siess!

Még ifjú tűzzel dobog a szív,
Lobog a láng, s kacagva hív
Szeretni, csókolni Ámor.
Siess, míg tied a mámor!

Szeress, kacagj, nevess,
Míg visszacsókol a nő!
Nem tudod, mit rejt,
Mit hoz a jövő.

Az élet csak pókfonál,
Holnap eltépi tán
Durván a halál.

Szigetszentmiklós, 1924. október 13.

Hidak alatt

Mit beszélnek? Ki kérdi meg,
Miről mormol, ahogy halad?
Ha elmondja, ki érti meg,
Mit látott a hullám, a hab?

Pedig mennyi mindent beszél
A két parton hidak alatt!
Mennyi fájó titkot regél
Egymásnak a hullám s a hab!

Eltemetett boldogságot,
Sóhajba fúlt jajkiáltást,
Üdvöt, vétket, kárhozatot,
Könnyes imát, vad káromlást.

Rezgő tükre mily igéző,
Amit mutat elhagyottnak!
Elveszik a belenéző,
Rabja lesz a lány haboknak!

Akit sorsa odavezet,
Érti, hogy a folyam sodra
Azt ígéri, itt megleled,
Gyógyír van a fájdalomra...

Szigetszentmiklós, 1926. szeptember 6.

Sorsom

Rovom az életnek útját.
Jönnek és maradnak
A mérföldjelző kövek.
Elöttem köd, és
Hátul a gond követ.

Tündéerkertben
Szívemben a
Remény dalolt,
Muzsikált az élet.

Valamikor! Ó azóta
A lelkemben
Mefakultak,
Kiegészíttek a színek.

Rovom az életnek útját,
Hurcolom az
Évek súlyát.

Jó volna letenni,
Országút árkában
Békén megpihenni!

Szigetszentmiklós, 1937. november 16.

Álomkert

Országúton, dűlőúton
Sokat jártam egymagamban
Forró nyárban, hideg télben,
Napsütésben, borulásban.

Nem zavart az emberi szó,
És a lelke messze szállt,
Elhagyta a sivár valót,
Álomkertben tova járt!

Országúton, dűlőúton
Ahogy jártam, mendegéltem,
Apró színes kövecskéket
Sorba, rendre összeszedtem!

Féltő gonddal illesztettem
Minden követ a helyére.
Lelkem volt a kötőanyag,
Szívem volt a kövecskékben.

Mindig volt egy félbe házam
Főúton vagy ösvény mellett.
Országúti kövecskékből
Egy kis várost építettem.

Zegzugos, kis poros utcák,
Szép kövezett sugárutak,
Kicsi házak és paloták
Tarka rendben sorakoztak.

Nyüzsgő élet, hangos lárma,
Lázás mozgás, elevenség,
Ellentétben vele amott,
Ünnepet ült a csendesség.

Itt egy folyam széles medrét
Acélhidak szelik át,

Amott meg egy keskeny érnek
Hallgatom a moraját.

Kicsiny patak szőke vizén
Papírhajót hajt a szél.
Két oldalon a libáknak
Tarka hada legelész.

Bent a vízen sárga tollas,
Piros csőrű kiskacsák.
Zsúpfedeles vén csárdához
Deszkapadló vezet át.

Bizony, én még most is hallom
A vén betyár csengő hangját.
Kihallik a tört ablakon,
Lelke sírja a nótát.

Hanem a sors, a kaján sors
Örömömnek vermet ásott,
Eljöttek a rossz emberek,
Szétrombolták a kis várost. *

Elhagyott lett az a csárda,
Búsan mereng az útszélen,
Se vendége, se gazdája,
Mind elhagyta réges-régen.

Üres minden, kihalt, sivár.
Nekem csak a bánat maradt,
Halotti csend, nincs, aki jár,
Lelkem sír a romok alatt.

Országúton, dűlőúton,
Amint jártam, mendegéltem,
Apró, színes kövecskéből
Álomkertet építettem.

---

* A költő verseinek több mint egyharmadát ellopták.

Délibáb volt aranyködben,
Meseszerű képek.
Vagy az álom színes tükre
Hazudta oly szépnek?

Minden mindegy, nincsen tovább,
Szertefoszlott a délibáb.
Széjjelhordták a sok képet.
Országúton, dűlőúton
Ahogy megyek, mendegélek,
Nem is tudom,
Szedjek-e még
Kövecskéket?

Csepel, WM gyár 4-es üzem, 1942. november 25.

Szeptember végén

Szeretem a bús őszt
Szürke alkonyával.
Harmatos hajnalát,
Déli ökönyálát,
Álmos délutánja
Altató mély csendjét,
Mélabús holdjával
A merengő estét.
Mégis megkönnyezem,
Ahogy alázattal
Áll sírjának szélén,
Így szeptember végén.

Szeretem a bús őszt
Sokszínű arcával,
Felhők tengerében
Még meleg napjával.
De fáj elmúlása,
Sárguló levele,
Lombjának hullása.

Majd egyszer úgy lehet,
Nem várok több telet,
Nagyon fáradt lévén
Pihenni elmegyek
Így szeptember végén.

Szigetszentmiklós, 1953. szeptember 29.

Süt a nap

Szemműtét után Miklós Andor tanár úrnak

A ködök, a felhők oszlanak,
Foszlanak szememnek egén.
Lassan-lassan újra látok,
Enyhül már, és múl az átok.

Nem szűnt meg a csodák kora.
Ma is élnek messiások,
És a vakok újra látnak.

Kiknek nem volt mihez fogni,
Újra örülnek a fénynek,
S megtanulnak mosolyogni.

Szigetszentmiklós, 1969. december 13.

Napos oldal

Szeretem a napos oldalt.
Ha borzongtam, dideregtem,
Úgy segítettem magamon,
Ha nem volt nap, teremtettem.

És ha hóesésben jártam,
Néha-néha meg-megálltam,
És a hulló pelyhek között
Színes pillangókat láttam...

Szigetszentmiklós, 1970. augusztus 5.

Szürke kis regény

Egyszeri Pál élettörténete, mint mindenki másé, a születésével kezdődött. Sírással üdvözölte a napvilágot.

Az a napvilág inkább csak jelképesnek vehető tekintve, hogy a nevezetes időpont január 24-ére esett, tehát nem lehetett nagy verőfény aznap.

A további történések is olyanok voltak, mint amelyek természetesen a pólyásgyerek életében. Sírt a fürdetésnél, sírt, ha éhes volt, ha fájt a hasa, sírt a fogzásnál. Minden baját sírással fejezte ki.

Persze azt, hogy mi volt a baja, az anyjának kellett kitalálnia. Ez a legtöbb esetben sikerült is. Az anyák nagyon találékonyak, némi túlzással majdnem gyermekorvosok.

Aztán amikor kinőtt a pólyából a kis Palkó, először karon ülő volt, majd a falhoz támasztva maga is megült a földön. Igen, a földön, mert akkor még a módosabb gazdák házaiban is „földes szobák” voltak, tehát agyagpadló. Persze néhányszor feldőlt, de az nem járt veszéllyel, mert nem volt honnan leesnie.

Aztán négykézláb kezdett csúszni-mászni. Igaz, hogy csak vízszintes helyzetben mozgott, de már haladt! Később aztán két lábra állva is elsajátította az egyensúlyozás művészetét, és járni kezdett.

Amíg idáig eljutott, semmi lényeges nem történt vele. A baj akkor kezdődött, amikor az érdeklődés és a kíváncsiság is megnőtt benne. Így például, nagyon szerette volna tudni, mi van az asztalon. De hiába ágaskodott, még igen kicsike volt ahhoz, hogy fellásson oda. Valami megoldást kellett találnia. Talált is...

Odatolta a zsámolyát az asztalhoz. Felállt rá. Így a tenyerét már rá tudta tenni az asztalra, de még így is csak a homloka volt egy síkban az asztal lapjával. Kicsit behajlította hát a térdét, és rúgott egyet magán. Ez igen okos és célravezető lett volna, ha a zsámoly közepén áll. De nem ott állt, hanem közel a végéhez, és a kisszék felbillent vele, ő pedig leesett. Először az állát ütötte fel az asztal szélében, és ez két fogába került, aztán elterült a földön. Szerencséje volt, nem a nyakát szegte, hanem csak a jobb karja tört el két helyen. Nem volt veszélyes a dolog, de nagy fájdalommal, és még nagyobb sírással járt.

A csontjai hamar összeforrtak, de amíg gipszben volt a karja, mindent bal kézzel kellett végeznie. Ezt annyira megszokta, hogy gyógyulás után sem tért vissza a jobb keze használatához. Nem lett

belőle Mucius Scaevola, de balkezes maradt.

Később, amikor már nagyobbacska volt, komolyabb és veszélyesebb dolgok is történtek vele.

Volt egy kis, kétkerekű kocsija, amelyet ő laptikának hívott.

Játszótársával, a szomszédfiúval, kinevezték magukat lónak. Palkó volt a „csás” ló, vagyis a rúd bal oldalán lévő. Megfogták a rúd végén lévő keresztfát, és futottak lefelé a lejtős úton.

Palkó ló volt, hát nem nézett se jobbra, se balra, se előre, hanem csak futott, mint egy karikára hajtott nyakú, kényes ló szügyébe vágott fejfelé. A térdje okosabb volt, nem élte bele annyira magát a ló szerepébe, és előre is nézett. Eleresztette hirtelen a rudat, és félreugrott, mert meglátta, hogy a szomszédlegény vágatva jön velük szemben kocsival, de az ijedtségtől nem tudott szólni. Palkó nekirohant a lovaknak. Azok keresztülgázoltak rajta, de hozzá sem értek. Nem is volt ideje megijedni. Mire feltápáskodott, a lovas kocsi már fent volt a dombon.

Mi volt ez? Szerencse? Véletlen? Isten óvta? Ki tudná azt megmondani?

Palkó igen eleven volt, minden veszélyes vállalkozásban benne volt. Libapásztorkorában délelőtt a Duna partján szokták legeltetni az állatokat, és csak délután hajtották a tarlóra, hogy búzaszemekkel rakják meg a begyüket.

A délelőtti órákat rendszerint fürdéssel töltötték, és amikor már fogvacogva dideregtek, kifeküdtek a partra a „Nagy homokba”, és süttették magukat a forró nappal, amíg bírták. Aztán újra nekimentek a víznek.

Voltak fiúk, akiknek elemük volt a víz. Úgy úsztak, mint a kacska, vagy a hal. Beúsztak messzire a dunai malmokhoz, és a vasmacska láncán felmászottak a völgyhajóba, amelyet a gerendely kötött össze a malommal. A gerendely volt az óriási főtengely, amely forgott, mert a rászert lapátokat hajtotta a víz. A gerendely forgása működtette a malmot.

A többi fiúra nézve nem jelentett veszélyt a dolog, hanem csak mulatságot. De neki igen kockázatos volt, mert bár ismerte a náluk dívó úszásfajták mindegyikét, így a kutyaúszást (vagyis kutyáson hason), hátúszást, mellúszást (ahogy ők mondták, a molnárost), oldalúszást, sőt az egykarost is, de mindegyikkel csak lassan haladt.

Nem tudta elsajátítani a tökéletes úszótechnikát. Nem volt kitartó úszó, gyorsan kifáradt. Mégis, amikor hívták, ment. Egyrészt a büszkesége tiltakozott a félés látszata ellen, másrészt izgatta az élmény. Pedig az igazság az volt, hogy félt. És joggal, mert mire célba ért, már úgy ragadta meg a völgyhajó horgonyláncát, mint fuldokló a mentőkötelet, mert halálosan ki volt merülve.

De ha már bent volt, ki is kellett úszni. Nem maradhatott sokáig, mert a molnár rövidesen kikergette őket.

Nagyon nehezen szánta rá magát, hogy a vízbe ugorjék. Igen messze volt neki a part! Folyton azt próbálgatta, hogy eléri-e már a lábával a meder alját. És amikor keservesen partot ért, akkor még mindig nem volt a célnál, mert még át kellett úszni a Duna mellékágát, a „Nagy-Sebest” is. Át is úszta, de csak lassan. Már a végponton volt. Olyan nehéznek érezte a karját, mintha ólomból lett volna. Csak az életösztön dolgozott már benne. Biztatta magát: „Még csak egy kicsit! Már csak tíz lépés a part!” Amikor földet ért, már csak tántorogva lépdelt, remegett a lába.

Szárazföldi kalandokban sem volt hiány.

Öt esztendősen lehetett, amikor a négy évvel idősebb bátyjával csak ketten voltak otthon, mert a szülei és testvérei a határban voltak mezei munkán.

Nem tudtak az idejükkel mit kezdeni. A hosszú nyári nap unalmát szerették volna elűzni. A bátyja ki is talált valamit, ami izgalmasnak ígérkezett. Azt ajánlotta, hogy Palkó üljön a kútgém végére, ő pedig majd fogja az ostorfát, és letolja a vödört a vízbe, megmeríti, és majd libikókáznak, mert meglesz elől az ellensúly. Palkó lovagló ülésben elhelyezkedett a gép végén. A vödör lassan, nagy erőlködés árán süllyedt a víz felé. A gép vége meg fölemelkedett a magasba. Igen jó kilátás nyílt onnan a háztetőkre. De nem élvezhette a panorámát, mert a bátyja akkorra már annyira ki volt merülve, hogy a vödört nem bírta megmeríteni, és a kezéből kicsúszott az ostorfa, és Palkó a szabadesés törvénye szerint zuhant le. A gép vége nagy erővel vágódott a földhöz, és Palkó lefordult hosszú lováról. Nem történt semmi különös. Palkó csak egy nagy piros foltot szerzett az arcára.

Máskor azt tette, amit a nagyobbaktól látott. Két tenyerét a kútkáva két szemben lévő pontjára helyezte, és belógatta magát a kútba, és

úgy függött ég és víz között.

Ennyi talán elég kölyökkorából, amely tele volt hasonló, veszélyes dolgokkal, és azok bármikor kiolthatták volna az életét.

Az életveszélyek felnőttkorában is úgy kísérték, mint a saját árnyéka. Erős látási fogyatékosága miatt sokszor környékezte a halál.

Kerékpárral járt a Weiss Manfred Gyárba Szigetszentmiklósról.

Egy téli, sötét estén otromba kerekű kocsit ért utol az országúton.

Előzni akart, de az előtte menő kocsitól nem láthatta, hogy a falu felől gyorshajtásban lovas kocsi közeledik. Mivel ő az előtte menő szekér takarásában volt, a szembejövő kocsis sem látta őt. Amikor a szekér mellé kikanyarodott, akkor ért oda a vágató lovas kocsi.

Pillanatok alatt játszódott le minden. Pál a két jármű közé került, mégpedig olyan szorosan, hogy a kocsi förhéce kirántotta alóla a kerékpárt, és magával húzta. Ő szétvetett lábakkal talpon maradt.

Átvillant az agyán, azon múlik az élete, meg bírja-e tartani az egyensúlyát. Meg bírta. Háromszor is nekitántorodott a téglás kocsi oldalának, de nem esett alá, és így az nem lapította palacsintává.

Annak a kocsisa nem állt meg, mert nem látta, mi történt. A másik, a gazember, azért nem állt meg, mert látta, és elhajtott a felelősség elől. Ahogy ez szokás...

A másik eset a gyáron belül történt. A kertészetben dolgozott.

Árkot ásott másodmagával. Az árok vonala egy hatalmas nyárfa mellett volt kijelölve. A sors éppen őt állította egy olyan pontra, ahol biztosan meg kellett volna halnia. Neki jutott az a rész, ahol a halál fészkelte. A nyárfa alatt vezető árok földje tele volt gyökerekkel, amelyeket csákánnyal kellett elvagdosi, hogy ázni tudjon.

Egyszer újra megakadt az ásója valamiben. Joggal tételezte fel, hogy újabb gyökér. De nem az volt, hanem óriásfeszültségű

kábel, amely a gyárnak szolgáltatta az energiát, azonban nem

volt ellátva a szokásos téglaburkolattal. Fogta hát a csákányt, és

belevágott a vélt gyökérbe. Többször lesújtott. Egyszer csak valami

sistergő hangot hallott a földből, és bűdös égő gumiszagot érzett.

Még egyszer odavágott teljes erőből, és érezte, hogy a csákány

átment az akadályon. Miután fölhúzta az elvágott gyökeret, azaz

a kábelt, kézzel felhajtotta mind a két végét. Olyan volt, mintha

két óriáskígyó emelkedett volna ki a földből. A szétmarcangolt szigetelésből álltak ki a kígyók fullánkjai.

Az áramszolgáltatás persze megszűnt. Nem volt nehéz rájönni, miért. A kábel a földben volt, tehát az ok csak onnan származhatott, ahol ássák a földet.

No, Becz - mondta az odasiető Reinhardt százados, a Hadianyaggyár katonai parancsnoka -, magának igen jó szerencséje volt, hogy csak a szigetelést fogta meg, és nem a kiálló szálakat! Különben már... Hát igen. Nem ért hozzájuk. De miért nem? Nem súgta meg neki senki, hogy ne tegye. Valaki vigyázott rá? Talán az édesanyja szellemkeze fogta meg az övét? Vagy közben a Sors elállt eredeti szándékától, mint később még oly sok esetben?

Voltak olyan sűrű téli ködök, hogy nem tudta melyik oldalán jár az országútnak. Volt úgy, hogy csak azt vette észre, hogy az ellenkező oldalon hajt bele az árokba. Előfordult, hogy hallotta, hogy előtte jármű dübörög, de csak a hátulra akasztott gyenge, imbolygó fényű lámpát látta, és előznie kellett. Megtörtént, hogy lámpa sem volt a kocsí hátulján és csak a zajból lehetett következtetni rá.

Soha nem tudta, hogy mikor megy neki valaminek, vagy valami őneki. A következmény egyre ment volna...

Az örökös bizonytalanságot és az állandó veszélyt kevés ember bírta volna idegekkel. Az ő számára sem volt közömbös a dolog. Nem! De Egyszeri Pál végzethívő volt, és fanatikusan hitt abban, hogy az ember sorsa nem önmagától függ. Hitte, hogy mindenkinek megvan a kimért ideje, amelyet sem megrövidíteni, sem meghosszabbítani nem lehet.

Két súlyos műtéte előtt, mivel úgy érezte, hogy az ő ideje még nem telt le, egész lelki nyugalommal írta alá, hogy a műtét saját beleegyezésével történik.

Az életveszélyek, és a súlyos műtétek ellenére még ma is él, és a 73. évében van.

Mért kerülte el oly sokszor a halál?

Voltak késő őszi esték, amikor a csepeli temetőtől Szigetszentmiklósig vaksötétben haladt. Az volt a jobbik eset, ha égiháború készülődött, és a villámfényben meglátta maga előtt hosszan az országutat, és emlékezetből ment a következő villámlásig. Ha a villámok nem voltak segítségére, akkor félig az ég

felé, félig előre nézett. Ha az ember szeme megszokja a sötétséget, akkor így mégis lát egy keveset.

Amikor már nem volt egészen gyerek, de még felnőtt sem, Egyszeri Pál beleszórt a dolgozók világába. Tizenhárom éves korában bekerült Budapestre, ahol süteménykihordó lett, jó magyar kifejezéssel „gejsic”. Az a bizonyos terület, ahol a vevőközönége volt, volt a „gáj”. Az ő körzete a Király, Petőfi (ma Kazár), Vasvári, Kisdiófa, Próféta és az Akácfa utcára szorítkozott.

A sütemény fajtái igen változatosak voltak az akkori időben (1913.): vizes zsömlé, tejes zsömlé, vizes kifli, stefánia, sóskifli. Apróság volt a császár zsömlé, a bárcsesz, pacsni, sóskalács, stangli, vandli. Reggel mindig fél ötkor kelt. Elment a pékségbe, ahol a „beolvasó” beleszámolta a ruháskosarába a kívánt mennyiséget, körülbelül 300 darabot. Ez nem volt épen könnyű, de Egyszeri Pál jól fejlett, erős fiú volt, bírta. Reggel hét órára már minden vevő ajtajába lerakta papírzacskóban a rendelt mennyiséget. Délután ismét ment a friss áruval.

Nem volt rossz kereset. Mint viszonteladó kilenc darabot kapott tíz krajcárért (egy hatos). Ő hatot, hetet adott egy hatosért. De a belvárosi gejsiceknek „ötös” vevőik is voltak.

A reggeli kihordás után egy Sas utcai bankba ment. Tízórait hordott a tisztviselőknek: karajt, vajot, szardíniát, disznósajtot, prágai sonkát. Ezeket különböző helyeken vásárolta, és mint viszonteladó ezeket is olcsóbban kapta.

Uzsonnaidőben a „Bercibe” ment (Ó utcai női ruha konfekció). Azután a „Lányokhoz” (varroda a volt Petőfi téren). Mind a két helyen cukorkákat árult.

Nemcsak pénzért adott. Amikor egy kis, kocsiba fogott szamarat látott, azt is megkínálta nápolyi szelettel.

Egyébként gejsickorában is megkörnyékezte egyszer a halál. A Király utca és az Akácfa utca sarkán ment át a közeledő villamos előtt, de egy kicsit elszámította magát. Ő már átlépett ugyan a sínen, de a villamos leütötte a válláról a kosarat. A földre szóródott süteményt a járókelők segítettek összeszedni. Attól fogva bizonyos gyűlöletet érzett a csilingelő járművek iránt.

Azután kifutófiú, majd háziszolga lett, később, pedig csapos fiú a Petőfi utcában havi 8 Forintért. Reggel öttől este tíz óráig tartott

a munkaidő. Kapott ebédet, 15 krajcár vacsorapénzt és 10 krajcár kapupénzt. Vett magának 5 krajcárért sonkaszalonnát, oldalast, vagy fejhúst és kettőért félbarna kenyeret.

Nem messze a Szerecsen utca 26. szám alatt lakott. Munka után végigrohant a Petőfi utcán, és ha még kapuzárás előtt hazaért, a kapupénze is megmaradt. Tehát mindent összegezve 15 krajcár. A megtakarított pénzen könyveket vásárolt. Köztük volt Petőfi összes költeménye is.

Posta takarékkönyvbe is tett bélyegek beragasztásával. Nem vette hasznát. Mind elvitte a devalváció.

Ott volt a Szabadság téri tüntetésen, amelyet a rendőrség és katonaság vert szét. A menekülő tömegben látott egy magához hasonló korú, vérző karú fiút. Rendőr kard hasította szét a könyökét.

Egyébként a börtönökkel is korán megismerkedett.

A csepeli gyárban dolgozott, amikor kitört az első világháború. 15 éves volt akkor. Mivel mind a két bátyja bevonult katonának, és édesapja nem bírt a földekkkel, önkényesen elhagyta a gyárat. Csendőri fedezet mellett kísérték vissza. Nem kellett hát félnie, hogy bántódása esik útközben, ha csak a „fedezet” részéről nem, mert annak hamar eljárt a keze, mégpedig csattanósan. Ha nem volt rá ok, hát kerestek. És aki keres, az talál...

Öt nap fogdát kapott. Amikor ez letelt, további hét nap fogdára ítélte a katonai parancsnok.

A Tanácsköztársaság idején, amikor a szerbek, románok és csehek minden oldalról támadták az országot, katonai szolgálatra jelentkezett a Frankel Leó laktanyában. A 29. sz. tüzérezred 6. ütegébe osztották be Jurányi parancsnok keze alá. Azonnal a harctérre kérte magát. Mivel súlyos rövidlátóként nem találták alkalmasnak frontszolgálatra, a pótkeretbe osztották be trén kocsisnak.

A forradalom bukása után hazament.

Minden vöröskatonát összefogdostak. Ő nem bujkált. Egy éjjel román csendőrök jelentek meg helybéli magyar vezető kíséretében.

- Pali, - mondta az -, itt vannak a románok! Gyere velünk!

Nem volt mit tenni.

Útközben egy kis erdőn mentek át. A fák között koromsötét volt.

Könnyen megszökhetett volna. Nem kellett volna egyebet tennie, csak félreállni. Senki sem vette volna észre. De nem állt félre. A büszkesége nem engedte, hogy szökjön.

Tápiósyülyre került a gyűjtőtábor 1. sz. barakkjába. Négyszázan voltak összezsúfolva ott.

A csupasz padlón feküdtek, úgy hogy mire hazakerült, már vastag bőrkeményedés („döglött bőr”) volt a csípőjén.

A barakkban nem volt fűtés, pedig kint már hó takarta az udvart.

Takarója nem volt mindaddig, amíg nem tudott venni magának.

A foglyok között cserkereskedelem folyt. Adtak és vettek. Az élelmiszer volt a fizetőeszköz megegyezés szerint.

A tisztántúli foglyokhoz nem jöhettek látogatók, és ők csupán a tábori kosztra voltak utalva, amely egyrészt kevés, másrészt ehetetlen volt.

Ha mégis elfogyasztotta valaki, arra a végszükség vitte rá.

Krumplileves só nélkül, apró mosatlan és hámozatlan, disznóknak való krumpliból. Káposztaleves.

A kútban iszapos, édeskés, undorító víz volt.

A kenyérnek csak a héja volt ehető. A bele ragacsos massa, szecskára vágott szalmával és árpahéjjal.

Hetente egyszer Pált is meglátogatta az édesanyja megrakodva egy egész kenyérral és más egyebekkel. Amikor a csomagját kibontotta, az éhező emberek körülállták. Voltak, akik az éhségtől kínozottan, önérzetüket félretéve kértek. Mások, a szemérmesebbek, szótlánul, sóvár szemekkel, mint az éhes kutya, néztek.

Egyszeri Pál nem tudta ezt elviselni. Szinte bűnösnek érezte magát, hogy neki van mit ennie, és körülötte éhes emberek állnak. Nem bírt enni. Fogta a nagy kerek kenyeret, szeldelte és osztogatta minden ellenszolgáltatás nélkül mindaddig, míg neki alig maradt valami. Aztán a következő látogatásig maga is úgy éhezett, mint azok, akikhez nem jöhettek.

Két és fél hónapot töltött a fogolytáborban, mint a román testvérek tetves, sovány disznója.

Valóban disznóknak való moslékot kapott.

Valóban tetves volt. Nemcsak ő, hanem mindenki más is. Maguk a románok is. Ha végighúzta a kezét a sípcsontján, két-három tetű gurult az ujjá alatt. A háta állandóan úgy égett a tetvek marásától, mintha árpatozlász lett volna az inge alatt.

A kútban olyan kevés víz volt, hogy ha néhány vödörrel

kimerítettek, már el is fogyott, és várni kellett, amíg új víz gyűlt a helyébe. Mosdásra is kevés volt, nemhogy mosásra! Tisztálkodásra tehát nem volt alkalom. De ha lett volna is, hiába.

Este felvette a meleg posztóinget, amelyet édesanyja vitt neki. Reggel 160 tetűt szedett ki belőle.

Amikor a fehérek átvették őket a románoktól, két cső kukoricát kaptak, másnap három szem krumplit, vagyis semmit, mert megfőzni nem volt alkalom.

Végre eljött az idő, amikor megkezdődött a foglyok kihallgatása. Esetleges elbocsátásuk a kihallgatáson adott válaszaiktól függött. Hallgatta a társai beszélgetését, akik elmondták egymásnak, mit fognak hazudni, hogy bántatlanul megmeneküljenek. Egyrészt természetesnek tartotta a dolgot, hiszen a féreg is menekülni próbál, ha lehetősége van, másrészt enyhe megvetést és undorfélét érzett. Nem szólt semmit. Hallgatott. Nem mondta, hogy ő mit fog hazudni, mert tudta előre, hogy nem fog. Bolond önérzete nem engedte, hogy hazugsággal bújjon ki a felelősség alól, bár tudta, hogy olcsó az emberélet.

Nem számított, ha valakit félig agyonvertek, vagy ha eltettek láb alól. Nem kutattak utána, hova lett.

Végre eljött a nap, amikor a kihallgatóterem előtti helyiségbe került. Várta, hogy beszélítsák.

A Bizottság katonatisztekéből és civil ruhás személyekből állt.

A nevét hallotta. Belépett. Az első kérdés az volt: Kényszerítve volt-e a vörös hadseregbe való belépésre?

Csak rá kellett volna mondani, hogy: Igen! De felébredt benne a dac, a bolond „csak azért sem!” és azt felelte: Nem. Önként jelentkeztem. Az erre következő jelenet azt mutatta, hogy ilyen oktalan válsz még nem hangzott el a kihallgatáson.

A tiszt felugrott, és magából kikelve ordított, és most már tegezte.

- Micsoda? Önként jelentkezted? Akkor hát te még visszasírod a kommunizmust, mi?

- Nem sírom vissza. Ha vissza kell jönnie, úgyis visszajön.

Annyi józanesze mégis maradt, hogy az utolsó mondatot már csak gondolta.

- Hány burzsujt öltél meg?

- Ez ideig még egyet sem.

- És ha ezután módodban állna, mennyit ölnél meg?

- Ugyanannyit. Nem vagyok hóhér! - felelte, és merően a kérdező

arcába nézett.

- Hagyd! - mondta az egyik civil ruhás. - Hadd menjen! Ennek még a szeméből sem néz ki jó!

Egyszeri Pál nem várt kétszeri felszólításra. Ment.

- Ezt hát megúsztam szárazon -, mondta magában, amikor becsukta az ajtót. Keserűen gondolta, hogy milyen csekély emberismerete van az illetőnek, mert nemhogy embert nem lett volna képes ölni, de még egy férget sem tudna eltaposni. Visszaemlékezett egy napra, amikor a laktanyában a vöröskatonák arról beszélgettek, mit kellene tenni a burzsujokkal. Egyik azt mondta: „Ha rám volna bízva, egy csomóba terelném őket, aztán nekik a gépfegyvert, és mind lekasználám egy szálig!”

Mindenki helyeselt, csak ő hallgatott. Valami kiábrándulást érzett. Idealizmusa egy pillanat alatt meghalt. Hát ez a kommunizmus? Így akarják megszüntetni az osztálytársadalmi különbségeket? Tömegmészárlással?

Természetes, hogy minden osztály a maga érdekében működik. A burzsoázia a saját érdekében tesz mindent. A dolgozók osztálya is. Persze, a jog az ő oldalukon van! Nem igazság az, hogy míg egyeseknek 10 000 holdjuk van, addig százezernek egy sem, és az amúgy is kevés magyar milliósámmra megy ki Amerikába!

Az egész társadalmat a nép érdekének megfelelően kell átalakítani! De ha lehet, a humanizmus szellemében, és ha elkerülhető, nem tömeggyilkosság árán! És lehet!...

Mert ha az ember igába tudta hajtani a természet erőforrásait, az elektromosságot, a helyzeti és lekötött energiát, akkor fel tudja szabadítani az embert is!

Egy új társadalmi forma kiépítéséhez nem halottakra, hanem élőkre van szükség! Igen...

Amikor azt a beszélgetést hallotta, ugyanolyan megvetés és undor fogta el, mint amikor fogolytársainak tervezett hazudozásait hallgatta.

Gondolatban köpött egyet. Eljutott ahhoz az egyszerű igazsághoz, hogy egy humanista ideológiát el kell választani az emberi mivoltukból kivetkőzött szélsőségektől.

Az emberek tömege nem angyalokból áll, de nem lehet őket az alapján megítélni, hogy ördögök is vannak köztük.

Elfogadta, hogy az ember ritkán emberbarát. Sokszor inkább állati ösztönök jellemzik.

Még néhány epizód a gyermekkorából.

Már óvodás korában túlzottan önérzetes, vagy talán csak szemérmes volt.

Látta, hogy egy kis társa narancsot eszik, ami a falusi gyerekek életében ritkaságszámba ment. Jobb módú szülők csemetéi részesülhettek ilyesmiben. Szinte halálosan kívánta, de nem kért egy gerezdet sem, jöllehet ő is kapott volna úgy, mint más, aki kért. De az ő szája nem állt rá a kérésre.

Zárkózott természete már az iskolában megnyilvánult. Ez nem vált előnyére.

Abban az időben sokat verekedett.

Volt az iskolában két fiú, akik haragudtak egymásra. Egyik magas, nyúlánk termetű volt, a másik zömök, de vállas és erős. Mind a kettő gazdag szülők gyermeke volt. Az osztály két pártra szakadt. A két haragost vezérnek fogadták el.

Ha megkérdezték tőle, hogy te kinek a pártján vagy, a Szántó Becz Ferién, vagy a Becz Imréén, azt felelte: Egyikén sem. Ez nem volt okos politika. A fiúk nem tartották tiszteletben a magányos farkas semlegességét, és mindkét párt részéről csak támadást várhatott. Abban az időben a „Nagy Iskola”, ahova ő is járt, három osztályt ölelt fel, a negyediket, ötödiket és a hatodikat.

Az ötödik és a hatodik osztály énekelni járt a temetésekre a rektorral. Így tisztelték azt a tanítót, aki a templomban orgonálni szokott.

Egy temetés alkalmával történt, hogy csak a negyedik osztály maradt az iskolában. Felügyelő tanító nem lévén, szabad volt a vásár!

Valami okból a fiúk verekedést kezdtek Palkóval. Rárohantak annyian, ahányan csak hozzáfértek. Nekivetette a hátát a falnak. Abból az irányból védve volt tehát. Leszegte a fejét, mint a bika. Aztán nem nézve, kit hol ér, ütött két ököllel. Az egyik fiút úgy találta homlokon, hogy ökölnyi daganat támadt rajta, amely a szemét is betakarta.

Akkor egy nyurga fiú ugrott neki ezzel a kiáltással: Az anyja Istenit, mit akar ez itt?

Őt úgy gyomorszájon vágta, hogy összekuporodott, mint a papmacska. És amikor már bírt menni, sarlóvá görbülve ment a

helyére.

Sokaknak sokat adott, de a soktól ő is sokat kapott. És még kapott is volna, de egy kifelé figyelő fiú elkiáltotta magát: Gyün Rekturam! Annak a szónak varázslatos hatása volt. Mire „Rekturam” a terembe lépett, példás csend honolt, és minden fiú a könyve fölé hajolva ült a helyén.

Zárkózottsága csak mélyült az évek során. Nem volt emberkerülő. Úgy viszonyult az embertársaihoz, ahogy embernek emberhez illik. Ha szóltak hozzá, udvariasan válaszolt, és szívesen beszélgetett is, mert szerette tanulmányozni az emberek léleki világát. Ő maga nem igen közeledett másokhoz egyrészt, mert szerette a magányos elmélyülést, másrészt arra gondolt, hátha terhére van a másíknak.

Három igazi barátja volt. Egy meggyőződéses kommunista, istentagadó, de amellet csupa lelkiismeret és becsületesség. Jóindulatú, mindenkin segíteni akaró, és még a maga rovására is segíteni tudó ember volt. Amikor a németek megszálltak bennünket, tudva, hogy úgyis halál vár rá, öngyilkos lett. A másik egy csendőr-tiszthelyettes volt, ugyanolyan becsületes és jólelkű ember. Ő más vidékre költözött, minden kapcsolatuk megszakadt, mintha meghalt volna.

Maradt a már említett gyermekkori játszótárs. Ő, ha a lapáttenyerével megfogott valakit, az nem szabadult abból a marokból, amíg el nem engedte. Békés természetű volt és nem élt vissza az erejével.

Elveik különbözőek voltak. Mindketten az igazságot keresték, de más úton vélték azt elérni. Emiatt sokat vitatkoznak még ma is, de ezek a viták nem mennek túl a határon, és nem mennek a barátság rovására, mert egymás nézeteit tiszteletben tartják.

Egyszeri Pál későn, 27 éves korában nősült. Felesége szegény lány volt, de női erényekben gazdag. Nemcsak nagyon szép és jó megjelenésű volt, hanem a jóság, takarékoság, okosság és gyakorlatias észjárás is jellemezte. Házi és mezei munkában gyors, utólérhetetlen volt. Égett a munka a keze alatt. Minden jó asszonyi tulajdonság megvolt benne. Jó feleség és gondos családanya lett. Gyermekáldásban nem volt hiány. Szerették a gyermekeket.

Rájuk szakadt azonban az akkori idők legnagyobb átka, a munkanélküliség.

Egyszeri Pál keveske földje nem fedezte a család szükségleteit az alkalmi és időszaki munkákkal sem. Elvállalt minden munkát, ami jött. Aratott, csépelte, agyagot és kavicsot bányászott, vályogot vetett, sárfalrakónál dolgozott. Az utóbbi a munkák egyik legnehezebbike.

Legtöbbet falusi vállalkozóknál, kőműves kisiparosoknál dolgozott, ahol az volt az elv: Jól vállalni, keveset fizetni, sokat dolgoztatni! Ezt a három szabályt be is tartották.

Nem órabért fizettek, hanem napszámot. A nap reggel hatkor kezdődött, és naplementéig tartott, tehát 12 óra volt. Aki reggel néhány percet késett, annak a „Jó reggelt!” köszönésére, „Jó napot!” volt a válasz.

A napszám 2 Pengő volt. Mivel ő hatodmagával volt, ez fejenként 33 fillért jelentett egy napra.

Igen fontos elv volt még, hogy inkább egy munkással kevesebbet alkalmaztak, nehogy a segédmunkásnak üres ideje maradjon. Rettegtek minden kieső másodperctől.

Ha megsodort egy cigarettát, azt már gyilkos pillantással figyelték. És ha már meggyújtotta, a szájában éget el, mert hogy megfogja, arra már nem volt idő.

Az újkor rabszolgája volt, éppen csak a felügyelő korbácsa hiányzott. De a hajszolásnak azt a módját pótolta az állásról hangzó folytonos kiáltás. „Téglát! Maltert! Vályogot! Sarat!” Attól függött, mivel falaztak.

Az egész valója fellázadt az embertelen kizsákmányolás ellen, de tűrni kellett, nem volt hova menni. Nem volt más munkalehetőség. De még ez is csak időszaki munka volt. És amikor a munkából kifogyott, elesett még attól a nyomorúságos keresettől is. Tavaszig nem volt semmi. Favágás esetleg, azután megint semmi. Jégvágás esetleg két hétig, azután megint semmi.

Azután? Azután valami alkalmi munka, ha akadt néha-néha.

Rettegve gondolt a holnapra. Mi lesz, hova megy?

Tökét ásott feléből, és a gyökéréért. Az jó volt a tűzre, de nem volt mit főzni a tűznél.

Tőke volt, de nem pénz. Igaz, eladhatta volna talán, és akkor vehetett volna főzni valót, de akkor meg nem lett volna minél

főzni...Nem adhatta hát el, mert a gyermekeknek kellett a meleg szoba. Neki is jólesett az egész napi hideg után a lobogó tűz és melege, hangulatos, imbolgó fénye a falon és vidám pattogása. De élni télen is csak kellett! Igen, de miből, ha nincs pénz? Ez a kérdőjel, mint egy óriáskígyó, állandóan megfojtással fenyegette. Mit tegyen, ha nincs pénz? Nem volt más megoldás, onnan kellett kérni, ahol volt. De szívesebben ment volna a vérpadra, mint kérni. Érezte, hogy a szegénytől mindenhol félnek. És ha ímmel-ámmal mégis adtak, tudta, hogy azzal az utógondolattal adják: Ezt a pénzt sem fogom látni soha! A szörnyű megaláztatást alig bírta elviselni. De el kellett viselnie!

Keserű fájdalommal gondolt a gyári munkásokra, akiknek nem okoz gondot a holnap. Eladta volna már a lelkét az ördögnek, hogy állandó munkához jusson. Halomszámra írta a kérvényeket. Minden hiába volt. Ha egyáltalán feleltek, a szokásos választ kapta: Sajnos kérése ez idő szerint nem teljesíthető.

Igaz, egyetlen kérvénye alá sem írta: Kérésemet ismételve maradok alázatos szolgája. Nem is kezdte egyiket sem így: Alulírott alázatosan... Nem tudott alázatos lenni. Úgy is vette hasznát!

Télvíz idején eljárt – gyalog! – munkát keresni a Vámmentes kikötőbe Budapestre, sőt Budára is, ami több 20 kilométernél. Eredmény nélkül. Senki sem mozdult az állásából, mindenki örült, ha maradhatott. Abban az időben a város népe inségmunkán, vagy Róbert bácsi konyháján tengődött...

Igen. Kölcsönökből kellett élnie. De azokat vissza is kellett fizetni! Becsületbeli dolog volt, és becsületben, kötelességtudásban Egyszeri Pál gazdag volt.

Visszafizette hát a kölcsönöket. De miből? Ahhoz kellett nyúlni, ami volt. Az a tíz év, amely életének egyik legszomorúbb korszaka volt, felfalta a kis ingatlan örökséget, sőt a karikagyűrűjét is.

Igen a szegénység tékozló fiúvá teszi az embert. Őt is azzá tette... Nem maradt egyebe, mint a kis szülői ház. Az volt a Belső Vár, amelyet még nem foglalt el az Élet. Oda húzódott a további ostrom elől. El volt szánva, hogy azt a kicsi várat utolsó leheletéig védeni fogja.

Az 1938-as év szerencsés volt. Tavasztól aratásig falrakónál

dolgozott. Akkor letette a sáradagoló villát, és felvette a kaszát, mert részaratást vállalt. Amikor azzal végzett, elszegődött cséplőgéphez részmunkásnak. Mikor a csépléssel végzett, újra felvette a sárkeverő kapát és a sáradogató villát. A kenyér már megvolt.

Később a krumpli, bab és zöldségféle is meglett, mert a felesége harmadost kapált. Így aztán már nem ígérkezett olyan inségesnek a tél. Őszig még lesz ideje zsírra és kenyérhez valóra keresni, gondolta.

1938. szeptember 15. fordulópontot jelentett az életében. Kettős öröm érte azon a napon.

A szomszédban dolgozott, amikor a 7 éves kisfia átszaladt hozzá, és lelkendezve újságolta, hogy anyukának kislányt hozott a gólya. A várva várt kislány volt a negyedik gyerek.

A fölvételi lapra, amelyet a gyárba küldött, megkapta a behívót. Az öröm belefojtotta a szót. Ha egyedül lett volna, talán térdre omlik, pedig „pogány” református volt. Így csak felsóhajtott, és némán tekintett az Égre.

Megszűnik hát a holnap és holnapután fenyegető réme! Állandó munkája lesz...

Egyelőre a gyári kertészetbe került, a legrosszabbul fizetett munkakörbe. 18 pengő 72 fillér volt a heti keresete, de azt úgy fogadta, mint az égből hullott mannat. Azt mondta magában, nincs már semmi baj, hiszen ezt a keveset folyamatosan megkapja.

Minden fizetésnél vett a gyerekeknek 20 fillérért „Vánkosucukrot”.

A maga részére 4 csomag ferencvárosi pipadohányt, 2 csomag 24 filléres cigarettadohányt a hozzá való papírral. Summa summarum körülbelül 1 pengő. Ennyi volt a személyes kiadása hetenként, mert a 20 év alatt nem ivott meg 20 fröccsöt. A pénzt az elszámolóval együtt hazaadta.

Az a 18.72 Pengő mások keresetéhez viszonyítva igen kevés volt, mert egyes helyeken 35-40 pengőt, sőt annak a kétszeresét is megkeresték. De a felesége okosan osztotta be a keveset.

Gazdaságosan, mégis ízletesen főzött. Amellett varrt is a falubelieknek.

1945 után, amikor a pénz teljesen elértéktelenedett, és cserevilág volt, a felesége kis ruhákat és Bocskai-sapkákat varrt, és elvitte vidékre elcserélni élelemért. Kunágotára, Katymárra is elment,

és nehéz, élelmiszerral megrakott hátzissákkal tért vissza, pedig törékeny asszony volt. A vidéki útjai során, mindig a vonat tetején utazott sok más sorstársával, akik nem fértek be a kocsikba.

Egy ideig a Turbina fürdőhelyeit takarította. Nem volt egyszerű dolog tisztára mosni a salakosok után. Annyi szénport hordtak be az otromba facipóikkal, hogy ujjnyi vastag szenny fedte a fürdők kőpadlóját. Amellett a Nagy Turbina kisöprése, és irodáinak felmosása, a gépek leporolása is az ő dolga volt.

Mégis, amikor a társa egy hónap szabadságra ment, annak munkáját is elvállalta túlórában. Elszámolásnál kétszeres pénzt kapott! Boldogan vitte haza a szokatlan összeget. Még akkor sem ment be egy pohár sörre, pedig nagyon szomjas volt, mert „hatodmagával sütött a nap”.

Nem voltak túlhajtott igényeik, és a múlttal összehasonlítva aránylag rendezett körülmények között éltek.

A négy gyerek szép volt, az anyjukra hasonlítottak. Erősek, egészségesek. Tisztán, rendesen jártak. Az iskolából hazatérve nem egy folyamatossági hiány akadt a ruhájukon, mert mindenben benne voltak. A fáramászás nem volt utolsó helyen az örömeik sorában, és az eredmény leszakadt gombokban, szakadásokban nyilvánult meg. Az anyjuk olyan szépen és ügyesen foltozott, hogy alig lehetett észrevenni, és ha éppen mégis meglátszottak, inkább dísznek számítottak.

A gyerekek közben felnőttek. Mind értékes tagja a társadalomnak. A legidősebb kőműves.

A második esztergályos és beállító lakatos, de ha kell, csőszerelő is. A kőművesmunka sem fog ki rajta. Jó meglátású, találékony ember. A harmadik, aki már az általános iskolát is kitűnő eredménnyel végezte, ösztöndíjas orvostanhallgató volt a szegedi egyetemen, és ott doktorált. Ma már főorvos. A hivatását nem csupán kenyérkereseti lehetőségnek tekinti. Megmaradt embernek, szívélyes és minden iránt érdeklődő embernek. Nemcsak a testi, hanem a lelki bajaival is törődik a betegeinek. Reményt is iparkodik nyújtani nekik. Tartja magát az orvosi eskühöz: A beteg érdeke a legfőbb törvény. A betegek megbecsülik, szeretettel említik a nevét. A leány, a legkisebb is egészségügyi dolgozó. Szülésznői,

betegápolói és orvosi laborasszisztensi képesítése van. Gép- és gyorsíró is. A legjobb munkaező.

Egyszeri Pál nem volt éppen egyszerű eset. Bár nem voltak magasabb iskolái, nem maradt műveletlen. Érezte, milyen keveset tud, ezért sokat tanult és sokat olvasott. Soha nem volt megelégedve magával.

Édesapjától örökölt olvasási szenvedélye már igen korán megnyilvánult. Első elemista korában már folyékonyan olvasott. Olvasott már akkor, amikor még nem is értette a könyv mondanivalóját.

Ha még nem gyújtottak lámpát, olvasott a félig nyitott tűzhely ajtajánál. Sőt teliholdnál az eresz alatt is olvasott, amire az ép szeműek nem képesek, de ő olyan erősen rövidlátó volt, hogy „az orra útban volt”, és közelre igen élesen látott.

Olvasott a dűlőúton a lassan dőcögő ökrösszekéren. Valamilyen írói, vagy költői munka mindig volt a kenyeres zsákja mélyén.

De nem ragaszkodott csak a szépirodalomhoz, a tudományos könyveket is nagyon szerette. A Büntető törvénykönyvet is szívesen tanulmányozta. Nagyon érdekelte, hogy azonos bűncselekményt hányféleképpen minősít a törvény. Találkozott az ókori törvénnyel is, amely a rabszolgatartók jogait és kötelességeit írta le. A rabszolgák jogait nem ölelte fel. Egyszerűen azért, mert nekik csak kötelességeik voltak, jogaik nem...

Találkozott a talio büntető rendszerrel is, amely az *Oculum pro oculo et dentem pro dente*, azaz Szemet szemért, fogat fogért elven alapult.

Apja szántó-vető volt. Azt szokta mondani: Aki könyvet olvas, az okos emberrel társalog, mert rossz ember is írhat jó könyvet, de ostoba még rosszat sem. Amit olvasott, azt nem tartotta meg magának, hanem tömören elmondta a családjának vagy este, amikor még, vagy hajnalban, amikor már nem tudott aludni. Sok mesét, regét, legendát ismert.

Verseket is tudott betéve sokat, és így az ő révén, mikor még iskolába sem járt, már ismerte Petőfitől a Csokonait, a Farkasok és Kuttyák dalát, a Legendát, az Ambrus gazdát, Pál mestert. Arany Jánostól a Fülemlét, és sok olyan költeményt, amelyeknek az íróját már az apja sem tudta.

A görög mitológia egy részét is ismerte. Nem volt idegen előtte Szókratész, Xantippe, Midász király, Tantalosz. Ismerte a hozzájuk fűződő legendákat. Azt is tőle halotta, mi volt a szerepe Khárónnak a Sztüksz folyónál.

A magyar történelemből is sokat hallott az apjától. Különösen az 1848-as eseményekről, Arany Toldija koráról, Nagy Lajos király, Kinizsi Pál és Mátyás irály viselt dolgairól, Hédervári Kontról és társairól.

Már kisgyermekkorában sorra kerültek az Ezeregy éjszaka meséi, Árgélus királyfi és a bibliai történetek.

Ő hát apja véleményét magáévá téve, de a saját szenvedélyétől is űzve olvasott. Válogatás nélkül, amit éppen fel tudott hajtani falubéli ismerőseitől. Amikor már keresőképes lett, maga is vásárolt irodalmi műveket. Könyvszekrénye csak a sublót teteje volt, de azt telerakta. Fűzött könyvek voltak csak. Díszes kötésűekre nem volt pénze. A lényeg a szellemi értékük volt.

Nemcsak a magyar, hanem a világirodalom remekműveit is gyűjtötte. Most már tőle kölcsönöztek könyveket. De tartották magukat a könyvszerzés jó módszeréhez, elfelejtették visszavinni. Így aztán a könyvtára lassan elkallódott, mert azokat a könyveit, amelyeket nem tudott a szobában tartani, a padlásról ellopták.

Olvasott és tanult hát vasszorgalommal önmagára utalva.

Napközben lekötötte a munka. Maradtak hát az esős napok, a vásár- és ünnepnapok meg a késő éjszakába nyúló esték.

Nem azért feküdt le, mert álmos volt, hanem azért, hogy aludjon egy keveset, mert várta a holnapi munka.

Tanult olyan dolgokat is, amelyekről tudta, hogy gyakorlati hasznát nem veszi. Így megtanulta a gyorsírást, a Morse- és a görög ábécét. Egyiknek sem vette hasznát, csupán a tudásvágy ösztönözte.

Mindig került valami, amit nem tudott, és az nem hagyta nyugton.

Az ő idejében az elemi iskolában a hittan és az ének volt a főtantárgy egy kevés földrajzi, történelmi és természettudományi követelmény hozzáadásával. Számtanból a négy alapművelet.

Nekifeküdt hát a matematikának. Nem messzire jutott. Megtanulta a törtekkel való műveleteket, át- és visszaalakításukat. Aránypárok használatát, százalékszámítást, hármasszabályt, terület-, térfogat- és fajsúlyszámítást. De az egyenleteket már csak kerülő úton, saját

módszerével tudta levezetni. Tovább nem is igen jutott, mert a kevés ideje igen megoszlott.

Nyelvtannal, helyesírással is foglalkoznia kellett, mert írogatott is. Prózában és versben a műfajok csaknem minden ágát gyakorolta.

Verseiben sokat foglalkozott a munkásokkal és a tömegsorssal. Nem volt összeköttetése, így nem tudott befutni sem a múltban, sem a jelenben. Nem kapott kedvező hátszelet, nem hajtották dagadó vitorlák. Maga evezett csak, lassan haladt, és nem is jutott révbé az irodalom területén.

Majdnem azt lehet mondani, csak annyit ért el, hogy a saját műveit olvashatta, ha éppen akarta. De mint olvasó hálátlan volt, csak addig olvasta az alkotásait, amíg írta. Aztán az asztalfiókba kerültek. Oda is való volt majdnem mind. Nem volt rugalmas, nem volt asszimilálódó képessége. Nem tudott sem a múlt, sem a jelen politikájához alkalmazkodni.

Egy versében, a Hervadó virágokban a munkásnők sorsával foglalkozott. Ezzel Csepelen díjat nyert. A vers megjelent a Fogaskerékben, a gyári újságban, és egy előadóművész szájából elhangzott a Sportcsarnokban.

Ezt a verset beküldte a Szabad Népnak. A lap Gyenge Júlia nevű munkatársa minden kritika nélkül ezekkel a szavakkal csapta agyon: „Nem értem az Elvtársat, miért jön 43-beli verssel”.

Igaz, a verset csak évek múlva küldte be próbaképpen. Az Elvtársnő valószínűleg úgy okoskodott, a reggeli sütemény délután, mivel nem friss, nem is lehet jó.

Az Ebéd a gyárban c. versét, amelyet szintén 1943-ban írt, egy XY lektor csapta agyon olyan körmönfont kritikai nyelvezettel, amelyet talán ő maga sem értett, de ő legalább mondott valamit. Egyszeri Pál rossz politikus volt. Nem tudta, vagy nem is akarta felfogni, hogy a rendszer képviselője nem fogadhat el olyan verset, amelyben a költő azt a kérdést veti fel, hogy lesz-e majd holnap is kenyér.

A Szürke árnyak versciklusát, amely munkásokról szólt, Tábor István taposta szét.

De a „demokráciában” később sem volt szerencséje. Még olyan versekkel sem, amelyekkel óvni akarta az új hatalmat, és figyelmeztetni a várható veszélyekre.

A munkásokról és a társadalmi helyzetről írt versei csak árnyékot

vetettek rá.

Miért írta, miért küldte be ezeket?

Mert szerette kimondani az igazságot.

Mert akkor olyan volt a világ. Jegyrendszeres világ, „kalóriás” világ, jelszó- és propagandavilág, amelynek csak névértéke volt, de fémértéke alig.

A gyárakból teherautókkal járták a vidéket, falvakat, tanyákat, ahol még itt-ott akadt valami harapnivaló. Úgy hordták az élelmiszert a gyárak és a főváros dolgozói számára.

Akik építették a jövőt, azok nem várhattak változást a sorsukon.

Mire kész lesz az a jövő, hol lesznek ők már akkor?

A senki fiai most is másnak építették a palotát.

A párttagok nagy része csak érdek kommunista volt.

Nem volt szocializmus, nem volt kommunizmus, mert az ezer forint alatti fizetések világában a kiemeltek 12 000-et is kaptak, és milliós villák is épültek. Napirenden volt a korrupció.

Miért festi meg a festő a tájat? A szobrász mért faragja kőbe az álmát?

Mert lehetetlen meg nem festenie, meg nem formáznia.

Ő a tollával festett, mintázott.

Tudta pedig, hogy nincs sajtószabadság. Rossz hasonlattal élve, „a sok harapós kutyát” rövid pórázon kellett tartani, hogy bele ne harapjanak a népi demokrácia lábikrájába.

Azt kellett tapasztalnia, hogy az a verse sem kellett, amelyben emléket állított a hős újjáépítőknél, akik közé ő is odatartozott.

Azok sem, amelyekben az új rendet akarta figyelmeztetni a várható veszélyekre.

Egyszeri Pál belátta, hogy őrá a népi demokrácia sosem fog igényt tartani.

Nem a hiúságában volt elsősorban megbántva, mert próbálkozott ugyan a munkásversei megjelentetésével, de ő a verseit, és az egész Szürke árnyak ciklust, és sok más egyebet, balladát, karcolatot, szatírárt, leíró költeményt és mindent a kisfiának írt, akit annyira szeretett, hogy mindenből a legjobbat és legszebbet akarta adni neki. Egyébként ő volt az egyetlen hűséges olvasója.

És hiába gondolta esetleg Tábor, hogy az ő neve hosszabb egy szótaggal, és valójában tábornok, és mondhatja Egyszeri Pál közlegénynek, hogy: Végeztem! Lelépni!

Csak annyit ért el, hogy többé nem próbálkozott a Szabad Népnél, és egyéb hatalmasságoknál sem.

Írt továbbra is, mert akkor már az írás létszükséglete volt, mert amíg írt, és úgy érezte, hogy szépet ír, addig tartalmat és értelmet kapott az élete, még akkor is, ha a célját, az írói elismertséget nem érte el.

Az írásai mind az asztalfiókba és a ládájába kerültek.

A lelkiismerete tiszta maradt.

Szigetszentmiklós, 1972.

Hervadó virágok

Arcukon nem virul az életnek üde színe,
Nem égeti barnapirosra a hő napsugár.
Nem hajlik föléljük az ég derengő kék íve,
Munkatér a négy fal, mit az üvegtető bezár.

Igazi mezőt sem láttak ők talán még soha,
Talán egyszer sem ettek még gyümölcsöt a fáról,
Nem látták, hogy mosolyog Istennek áldott asztala
Roskadásig telerakott, földre hajló ágon.

Négy fal között nem suhan a simogató szellő,
Csak az üvegtetőn át tűz a napsugár,
Olajfüst, mérég pora száll, fojt a levegő,
Télen rideg, mert hideg, de pokol benne a nyár.

Halvány arcuk, ha piros, vagy rózsaszínben játszik,
Hátuk mögött a halálnak zord, sötét árnya jár,
A piros szín hazug festék, láz rózsája látszik,
Mert minden arcra rányomja bélyegét a gyár.

Peregnek a napok, egyik olyan, mint a másik,
Apró öröm, nehéz gondok, és terhes az élet,
A végzet embersorsokkal kegyetlenül játszik,
Bűg a gép, gyors a kéz, gépies a fáradt lélek.

Peregnek a napok, lassan az évek is tűnnek,
Majd a csillogó szemekben is kialszik a fény,
És a fekete hajakba ősz fürtök vegyülnek,
Így készül lassan a sok kopott, szürke, kisregény.

Némelyik férjhez megy, és majd lesz jó családanya,
Révbe fut a házasság vizén, és több lesz a gond.
Elkallódik majd, vagy rossz lesz a másik hányada,
A bűn örvénybe taszít, s a lejtőn vesztébe ront.

A másik bízó hitel valami csodára vár,
Nem tudja, hogy reménye álom, csalfa és meddő,
Szemébe kacag az élet, helyébe másik áll,
És ha regénye véget ér, elviszi a mentő.

Csepel, 1943. június 29.

Ebéd a gyárban

A csengő étkezést jelez,
A sok gép fáradtan megáll.
Szinte bántóan érzik ez,
Hogy a csend váratlan beáll.

És a műhelyben szerte-szét,
Ládán vagy munkaasztalán
Kezdetét veszi az ebéd,
Ki hol éppen helyet talál.

Sehol sincs fehér teríték,
Vázában illatos virág.
Verejték, olaj, füstös lég,
Mit gép, vagy kemence okád.

De ez már olyan megszokott,
És mire a tízperc letelt,
Az étek java elfogyott,
Mit a papírcsomagban lelt.

A csengő szól, a gép morog.
A szerény ebéd véget ér.
A füstben kérdőjel borong,
Lesz-e majd holnap is kenyér?

Csepel, 1943.

Fekete hajnal

Lassan bevonja szárnyát,
S amint tovább száll az éj,
Eloszlik a homály,
Ébred az világ.

Itt nem köszönt füttyel
A dalos kismadár.
A lég tele gázzal, füsttel,
Nincs mosolygó zöld határ.

Napsütés a kemencék heve.
Szellő helyett léghuzat jár
A lüktető gépek
Hosszú vonalán.

Madárfüttyre senki sem vár.
A csengő szünet vagy kezdés jele.
Kormos a dolgozó,
Kormos a kenyere.

Nincsen széles róna,
Végtelen nyílt határ,
Csak feketén ásít
A komor, sűrke gyár.

Csepel, 1945.

Szürke árnyak

Lassan halad a virradat,
Nehezen veszi kezdetét,
A sötét éj könnyen marad,
Sajnálja hajnal-kedvesét.

De már megindul az élet,
Hosszú sorban csillog a fény,
Apró gyenge lámpák égnek,
Kerékpárosok hada mén.

Száz irányban szerte-széjjel
Meg-megnyílik egy-egy ajtó,
Mozgalmas a sötét éjjel,
Ébrednek sok-sok alvó.

Otthagyják a meleg fészket,
Félbemaradt kedves álmot,
Édesanyát, feleséget,
A szendergő kis családot.

Amott hosszú vonat robog
Telve álmos munkásnéppel,
Távolabb sok árnyék mozog,
Gyalogosok mendegélnek.

Mint a pillét a vak éjben
Csalogatja a tűz lángja,
Összefutnak közös révbe,
A homályos éjszakában.

Egyik későn, másik korán,
De mindegyik sietve jár,
S ahogy jön mind egymás után,
Elnyeli a fekete gyár.

Csepel, 1944. május 5

Pillanatkép

Alighogy elmúlt a hajnal,
Még hűvös az álmos reggel,
Megrakodva fut a vonat
Fáradt munkáshadsereggel.

Egyiknek sem hozott az éj
Nyugodalmat, csendes álmot,
Dolgoztak, mert kell a kenyér,
Hát, húzták a nehéz jármot.

Némelyik lehajtja fejét,
Álmos, vagy tán gondolkodik,
Ám a legtöbb néma, szótlan,
Fáradt szemük lecsukódik.

Elöttem egy idős ember,
Arca sovány és barázdás,
Csendesen ül a sarokban,
Fáradt szegény, öreg munkás.

Hideg jön be az ablakon,
S rajta nincs semmilyen kabát.
Gondolom, fázik, mert a nap
Süt, de még meleget nem ad.

Most enni kezd, persze, éhes,
Étvágya vagyonnal felér,
Bár a reggeli szegényes,
Savanyú, fekete kenyér.

Abba is hagyja nemsoká,
Noha jól tán még nem lakott,
Lehet, hogy későbbre szánta,
Ebédre, amit meghagyott.

Hová megy? Nem tudom, talány.
Hol akik? Közel vagy tova?

Kiköt majd egy nyomortanyán?
Vagy egy fészert az otthona?

Nem tudom, de hogy is tudnám,
Mélázva, csöndben hallgatok.
Leszállunk, és ő balra megy,
Én lassan jobbra ballagok.

Csepel, 1944, május

Békepipa

Félhomályos helyiség,
Évszázados boltozat,
A nagy terhét bírja még,
Ma is ép, nem roskatag!

Benne voltam nem is rég.
Hordó mellett kis hordó,
Egyik asztal, másik szék
Minden vendég mosolygó.

Látni nagy hordók sorát,
Hasalnak az ászokfán.
Mind teleitta magát,
Maglehet, mind részeg tán.

Soproni jó kocsma ez,
Ahol mindenki derül,
A nehéz gond tűnedez,
Bánat és bú menekül.

Mosolygó kis alvilág,
Ámde ördög nincs sehol.
Minden hordón angyal áll,
Vagy becsípve lovagol.

Víg derút itt mi se ront!
Minden vendég jó barát,
Isten éltesse Sopront,
Népét és vörösborát

Szigetszentmiklós, 1966, október 17.

Merengés

Ma már csak a múltban élek,
Ahol ködös, halvány képek
Jönnek-mennek, mint emlékek.
Minek nézne még előre,
Akinek már nincs jövője?
Elmarasztalt régen a sors
Mert azt jónak akképp látta.
Jogerős...nincs apelláta.

Sárvár, 1971. május 14.

Idegenek balladája

Budapesttől Várpalotáig

Telik a vonat. Indulásra vár. Lent még nyüzsgő a nép. Futnak helyre lesve, van-e sarok ablak mellett?
Telik a vonat. Itt is, ott is gyufa lobban. Sűrű a füst, fogy az oxigén.
Csak ha ajtó tárul, tör be rajta kalmár szellő. Friss levegőt ingyen árul.
Nézem az arcokat. A szemek visszanéznek hidegen, hidegen.
Valamennyi csupa közöny, idegen, idegen.
Minden arc mindent eltakar, a lélekből mit sem láttat.
Csend. Nem szól senki sem. Csak a kocsi nyög fel, deszka roppan, kerék zörög.
Csak ülnek, csak ülnek a padon, mint megannyi szfinx hallgatagon.
Mire gondol egyik-másik, ki mondja meg? Az arcokon meg nem látszik.
Nem érdekel. S mire volna jó, ha tudnám, ki arcára mi van írva?
Levéltitok. Nem nekem szól, nem olvasom.
Lehet, hogy kacagna tán éppen, vagy a padra leborulva sírva sírna.
Őrház elmarad. Jön állomás. Csoport leszáll, helyettük jön más és más.
Jövő, menő mind ideges, mind sietős. Ember itt embert nem köszönt.
Arcot örömpír el nem önt. Nincsen rokon, nincs ismerős.
Állomás jön, utas felkel. Szemben ültünk egész eddig. Leszáll. Ő nem tudja, hogy ki voltam, hogy ő ki volt, én nem tudom. Megy.
Vonat indul megint. Utána nem néz senki, senki sem int.
Kerék forog, halkán morog: I-de-gen, i-de-gen.
Nem néz utána senki, csak az ablakszemek porosan, hidegen.

Várpalota, 1971. december 4.

Quo vadis?

Ha menni kell, hát legyen!
Hova? Érdekelne tán,
De nem érik gyümölcs
Semmilyen tudásfán.

Menni kell, hát legyen!
Törvény szerint való.
De mi van túl a Hegyen,
Hova nem kell útravaló?

Menni kell, hát legyen!
Másnak sorsa az enyém.
Az enyém meg másoké,
Más jön, és más áll helyemen.

Ha menni kell, hát legyen!
Élek másokban akkor is
Ha már túl leszek a Hegyen.

Szigetszentmiklós, 1972. február 15.

A CSALÁD

Anyaszív

Belőled árad a jóság, a szeretet és megbocsátás.

Takarjon bár selyem, bársony, egyszerű ruha vagy rongy, Te ugyanaz vagy, nem változol.

Tenálad fényt, meleget talál a fázó lélek, megbocsátást a vétkező.

Némán állunk rejtélyed előtt.

Nem tudunk hozzád emelkedni, Te lehajolsz értünk és magadhoz emelsz.

Örök csoda, mély titok maradsz számunkra, Anyaszív!

Szigetszentmiklós, 1926. január 24.

Anyám lelke

Egy jóságos szempár néz engem szüntelen

Szellemkéz fogja át gyöngéden két kezem.

Aggódó féltés sugárzik untalan felém,

Világot gyújt utamon sorsomnak éjjelen.

Hogyha komor bús fellegek

Takarják a kéklő eget,

Nincsen csillag, sem holdvilág,

Csak távol a villám cikáz,

Mikor ösztön vagy értelem

Nem hatol át az éjjelen,

kétség terhe nyomja vállam,

Félelem lesz útitársam,

Mennék ide, mennék oda,

De nem tudom, merre, hova,

Akkor jön a drága szellem,

Által fogja a két kezem,

lágyan csendül kedves hangja,

Miért állsz itt egymagadban?

Senki sincsen, ki segítsen,

Vigyázok rád én, gyermekem!

Kinyújtja felém a végzet
Éhesen sóvár karmait,
Szellemárnyék közénk suhan,
Kitárja védőn karjait,
Állj meg végzet, megállj, nem szabad!
Irgalmazz, ó hatalmas ég, ő az én fiam!

Áldott legyen az anyaföld,
Mely hantjával eltakar,
S áldott legyen, mely ringatott
Egykoron, a kar,
Szíved, ami hűn dobogott,
kezed amely dédelgetett,
Ajkad, amely csókot adott,

Szemed, amely rám nevetett,
Öled, melyben szenderegtem,
Hol fáradtan megpihentem!

Áldott legyen minden könnyed,
Amit hullajtottál értem!
Csillagoknak szép honában,
Légy áldott a mennyországban!

Szigetszentmiklós, 1939. március 3.

Hogyan ismerkedtem meg Petőfivel?

Nem jártam még iskolába, de még ma is élénken el bennem egy akkori kép.

Késő őszi délután volt. Köd ülte meg a tájat. De bent is köd volt. Édesanyám éppen mosott. A teknőből felcsapódó gőzfelhők homályba burkolták a konyhát. Néha csak a körvonalait láttam a tárgyaknak és a teknő fölött hajladozó édesanyámnak.

A petróleumlámpa tompán, opálosan égett. Szivárványos fénye meddő küzdelmet vívott, hogy áttörje a nehéz gőzfelhőket, de nem hatolt be a sarkok rejtélyes zugaiba.

Ott kuporogtam a takaréktűzhely mellett. Jólesett a konyha enyhében meghúzódni, bár fullasztó, nehéz volt a levegő. Ha nyílt az ajtó, hideg áramlott be. Odakint már csípős volt a levegő. Bátyám a János vitézt olvasta hangosan az asztalnál a fal melletti padon. Egyrészt kötelező olvasmány volt, másrészt talán, hogy én is halljam. A betű számomra még néma csoda volt.

Ámulva figyeltem a mese fordulóit. Nemcsak a fülemmel hallgattam, de egész valómmal követtem a mesét. Azt gondoltam, hogy az is csak mese, hogy én most hallgatom, és mozdulni se mertem, nehogy felébredjek, mert akkor vége a gyönyörűségnek. Átéltam a mesét, és láttam is minden szereplőjét. Ahogy a bátyám olvasott, úgy jelentek meg előttem sorban a gőz szürke, meleg ködében eleven valóságban.

Akkor éjjel tündérekkel, juhnyájjal, boszorkányokkal, óriásokkal álmodtam. Segítettem Iluskának ruhát mosni a patak vizében. Kerestem az elveszett juhokat. Jártam a csillagok között. Kutattam a gonosz mostoha csillaga után, hogy ledobjam az égről.

A mese és az álom ma is vissza-visszatér.

Így kezdtem ismerkedni Petőfi Sándorral, akinek csak hallottam a nevét, mert olvasni még nem tudtam.

Szigetszentmiklós, 1963. november 5.

Asszonyok (részlet)

Egy fiatalasszony alakja merül fel előttem nyolc évtized távlatából. Markot szed a búzatáblán. Hosszú karú, erős férfi, a férje vágja a sűrű rendet. A rendet a marokszedő szedi fel sarlóval. Kemény fárasztó munka a marokszedés a pokoli melegben, amikor ahogy mondani szokták, hatodmagával süt a nap. Nehezeére esik, mert szemmel láthatólag az utolsó napjaiban van. Nem nyafog, megadással szedi a markot.

Hogy mi a marokszedő napi teljesítménye, annak érzékeltetésére szolgáljon egy futó számítás! Három marok (nyaláb) tesz ki egy kéve búzát. Mire egy kévére való búzát fölszed, kötelet terít, és belerakja a markokat a kötélbe, 14-szer kell lehajolnia. A kévétet csomóba (kereszt) rakják össze. Egy csomó 13 kéve. Egy csomóhoz szükséges lehajlások száma 182.

Egy napi munkát véve alapul ez 3640-re módosul. 17 másodpercenként kell lehajolnia, ha középértéket veszünk.

Melyik tornász, vagy atléta csinálná utána?

De ez még nem minden. Amikor egy rendet felszed, akkor sem nyugalmasan sétálva megy vissza a tábla másik végébe, ahol elkezdik vágni a rendet, hanem minduntalan lehajol, és feldobálja az elfeküdt búzaszálakat a sarlóval, mert azokon elszaladna a kasza, és nem vágná le.

Azután a csomózásnál segít a kévétet összehordani, majd fogja a 32 fogú nagy aratógereblyét, és az egész földön összekaparja az elhullott kalászokat. A bokája véresre van marva a tüskés szederindáktól, amelyek úgy szaladnak végig a marokszedő bokáján, mint valami finom fogú fűrész. A lábfej hajlata csupa vér. Ahol nem védi a papucs, felszurkálja a talpát a tarló. A búzaföld a kasza után olyan, mintha hegyes kis dárdákkal lenne teletűzdelve. A tarlószúrás amúgy is pokolian fájdalmas, ehhez még az is járul, hogy az új szúrások rendszerint a régibe mélyednek.

És ez így megy kinnal, fáradtsággal. De azért a fiatalasszony nem mondja sem kezdetben, sem közben: Mi lenne, ha? ... Igen..., ha más marokszedőt fogadnának helyette. Nem mondja, mert marokszedőt nem olyan könnyen lehet kapni, vagy ha igen, azt pénzzel, vagy természetben meg kell fizetni, és a pénzre és a termésre is nagy szükség van a háznál.

A férj látja, hogy milyen nehezére esik az asszonynak a munka, de mégiscsak azt mondja:

- Csak addig várnál, amíg azt az egy darabot elvégezzük, amelyik lábon van még!

A fiatalasszony nem szól semmit, csak lehajol és belekap sarlójával a rendbe, amelyből őrzöngve csap arcába a meleg. Lehajol, hogy elrejtse a könnyeit, amelyeket felszippant a száraz kalász, vagy a szomjas föld. Nem szólt semmit...

De nem várt... Nem várhatott, hogy az utolsó, még lábonálló búzatáblán is felszedje a markot, mert azon az éjszakán megszülte valamelyik bátyámat, vagy nénémet.

Az az asszony, az a drága, kicsi, hősie asszony, az Édesanyám, egy volt az akkori sok asszony közül, akik nem várhattak kényelmesebb megoldást sehonnan, mert nem védte őket sem Isten, sem király, sőt ami a legnagyobb baj, az ember sem.

Leonidasz síkján mentek a sír felé beletörődve a sorsukba.

A sztoikusoknak sem egyedül az utcai Cato volt a bámulatos képviselője, mert mint szerte a Földön, nálunk is akadt hozzá hasonló elég! Diogenésznek itt nem kellett volna lámpás, hogy megtalálja az Embert!

Szigetszentmiklós, 1970. szeptember 28.

Dúlóúton

Csendes nyári alkonyatban
Dúlóúton ballag egy szekér.
Az árnyak már hosszúra nyúlnak,
Nap a földdel lassan összeér.

Lassan ballag a két ökör,
Sajnálják tán a jó mezőt,
Jámbor képpel kérődzenek
A megrakott szekér előtt.

Lassan-lassan leszáll az éj,
És a mély fekete homály,
Mint bús madár vagy sötét rém,
Ül, gubbaszt az útszéli fán.

Por száll fel az ökrök nyomán.
Ketten ülünk a szekéren,
Beszélünk a csendes éjben
Én és az apám.

Én inkább csak hallgatok.
Ha valamit szólok éppen,
Szelíd csalás, csak pendítem
Bevezetésféleképpen.

Ő tudja, hogy mire való
A célzás és kerülgetés,
Hogy ez nem más csak takaró,
Szándékrejtés és leplezés.

Hanem azért mégis úgy tesz,
Mint aki a cselvetésből
Semmit nem lát, észre nem vesz,
Mit sem tudna az egészből.

Soha nem hallott versekkel

Fogja meg lelkem, úgy igéz,
Előad a bibliából,
Majd a koránból idéz.

Adomát mond Szókratésről
Nem feledve Xantippét.
Dűlőúton tanulom meg
Én a görög hitregét.

Drága képek, szép emlékek!
Így volt sokszor hajdanán,
Ketten ültünk a szekéren,
S hallgattam a csendes éjben,
Ahogy mesélt az apám.

Szigetszentmiklós, 1943. január 2.

Kettecskén

Bujkál a hold felhők tengerén,
Merengve tekint a földre le
Mélázva fellegek peremén
Fél arcát fátyollal födi be.

Csendesen szemléljük te meg én,
Hogy hinti szét ezüst sugarát,
Reszket a lombok levelén
Fürösztve fényben az éjszakát.

Néma és beszédes költemény.
Lent borongó sejtelmes árnyak,
De fent az égnek mély tengerén
Szép habos felhők vitorláznak.

Egyik jön, a másik már messze mén,
Terelgeti őket a szellő,
Jönnek és szállnak, mint a remény,

Mint szép szirén és csalfa sellő.

Elnézzük a holdat kettecskén,
Mint annyiszor, régen, hajdanán
Nyárvégi vagy szép őszi estén,
Halk, méla csendes éjszakán.

Haj, őszek lettünk már te meg én.
Alszik a nyár mélyen szendereg,
Fáradtan szívünknek rejtekén
Kezünk gyenge, holnap reszketeg.

Hajónk a múlt szürke tengerén
Tova úszott és oly messze jár.
Nem érijük el már se te sem én,
Szárnyaszegett két fáradt madár.

Állunk az emlékek szigetén,
Méla őszben várjuk a telet
Fut az idő sebes szekerén,
És nekünk már nem lesz kikelet.

S nem merengünk emlékek hevén,
Alig volt benne szép és vidám,
Összebújunk hát csak kettecskén
Melegedni kikelet híján.

De még őszvégi csendes estén
Elnézzük, hogy bujdokol a hold
Merengő lélekkel kettecskén,
Mint rég, mikor még szívünk dalolt.

Szigetszentmiklós-Gyártelep, 1956. október 10

Miklós fiamnak

Kedves Fiam!

Ezt a levelet neked címezem ugyan, de mindnyájatoknak szól. Szeretném, ha megtartanád, amire kérlek.

Most kicsi vagy még, de eljön az idő, amikor teljes egészében megérted, amit írok.

Mindenekelőtt arra kérlek, legyél türelmes mindenhez és mindenkihez!

Ok nélkül senkinek a lelki nyugalját meg ne bolygasd! Akkor a tied is nyugodt marad.

Ha te okos vagy, szellemi fölényedet ne éreztesd a gyengébb értelműekkel! Gondolj arra, hogy a tudás Isten értékes ajándéka, és azt úgy hálálhatod meg, ha te is adsz belőle másnak. Amennyit bírsz, vagy amennyit a kérő elbír.

Ne sajnálj adni a tudásodból, mert azzal csak nyersz. A tudás, bármennyit adunk is belőle, nem fogy, hanem több lesz.

Igen. Mert, aki tanít, az tanul. A tanítás során életre kelnek az emlékezet küszöbe alatti ismeretek.

Ok nélkül meg ne üsd az embert, mert a testén keresztül a lelkét is megütöd!

Soha ne kötekedj a gyengével, a bátortalannal, a békeszeretővel, mert gyávaság azt bántani, aki visszaütni nem tud, vagy nem mer!

Ne keresd senkivel a viszálykodást! De ha ok nélkül bántalmaznak, üss vissza minden erődből!

Légy erős testben és lélekben, de méltatlan ne légy önmagadhoz, ám másokhoz sem!

Ha valaki kér tőled, és méltó rá, hogy kapjon, azonnal adj! Aki gyorsan ad, az kétszer ad.

Érzékeny lelkületű embernél már maga a kérés is megalkuvás az önérzetével, és bizonyos fokú megalázkodást jelent, akkor is, ha kap. Hát még, ha nem...

Az állatok közt vannak hűséges szövetségeseink, de vannak bizonyos felfogás szerint ellenségeink is.
 Az előbbieket védelmezni kell! Az utóbbiakat úgyis pusztítja az ember, te ne csatlakozz hozzájuk!
 Ne bántsd a kártékonynak minősített madarakat sem! Még a legkártékonyabb is kiegyenlíti más téren a kártételét.

Egyre kérlek, akár féreg, akár magasabb rendű állat az ellenség, ne kínozd fölöslegesen! Egyrészt a fájdalmat minden élőlény egyformán érzi, másrészt a kínzás kegyetlen szívre, sivár lélekre vall.

„Tedd el holnapra a haragodat!”

Ez volt a címe annak az elbeszélésnek, amelyet még édesapámtól hallottam gyermekkoromban.

Egy férfinak el kellett hosszabb időre utaznia. Gyönyörű feleséget és már a kamaszkor határán lévő két fiút hagyott otthon.

Csak hosszú évek múlva tért vissza. Este ért haza. Lelkendezve készült benyitni, mégis az ablakhoz lépett előbb. Elszörnyedve látta, hogy gyönyörű felesége két férfi társaságában nevetgél, és az egyiket megcirógatja, majd a másikhoz lépve azt megcsókolja. - Így állunk hát! gondolta, és a puskájáért nyúlt. Célba vette az asszonyt. De nem húzta meg a ravaszt. - Bemegyek mégis, döntötte el.

Kiderült, hogy az anya az időközben felnőtt fiaival töltötte az estét.

„Tedd el holnapra a haragodat!”

Ezt nem úgy kell érteni, hogy az ember vigye át a haragját egyik napról a másikra, hanem úgy, hogy halassa el, és ne engedjen a kirobbanó indulatnak, nehogy jóvá nem tehető hibát vagy bűnt kövessen el!

Az elnapolt harag a megnyugvás percében csendes békévé válik, és jóleső érzéssel állapíthatja meg az ember:

- Győztem! Legyőztem önmagam!

Egyetlen ilyen győzelem békét, megértést eredményezhet egy életen át.

Az idézett elbeszélés hőse nem bánta meg, hogy elnapolta a haragját, amely hármasságba kergette volna.

Őrizd meg lelked tisztaságát! Ne fertőzd meg a szadat hazugsággal! Se istenkáromlással, se csúnya szavakkal, se mások rágalmazásával!

Ne törődj a hitetlen gúnyolódókkal!
Higgyed fenntartás nélkül az egy igaz Istent!
De igyekezz tiszta fogalmat alkotni mindenről!
Ne hajtsd fejedet a vallás oktan igájába, ha azt a jármot ember faragta az embernek, mert helytelen fogalmat nyersz Istenről!
Ennyit fogadj el:
Az, aki leheletfinom hímet festeget a pillangó szárnyára, és hamvat az érett gyümölcsre,
az, aki törékeny bibeszálát és évezredes mamutfenyőt hoz létre egyforma könnyedséggel, és ugyanolyan könnyedséggel vezet erecskét és óceánt,
az, aki amóbát és kékbálnát teremt,
az, aki a végtelen űrben tér- és időrendben tartja az égitesteket,
az a Valaki megérdemli, hogy a mindenséghez képest parányi, szinte semmi ember leborulva imádja.
Őt a minden titok Kulcsát, aki magában foglal teret és időt, aki emberi ésszel meg nem mérhető.
Ez a felfogás egy icipici szentjánosbogárka-fény, amelynél az ember megsejtheti Őt, és talán a közelébe is juthat annak, Akit megfelelő meghatározás híján Istennek nevez a gyarló, és kifejező erejében szegény emberi nyelv.

Hinni jó! És megnyugtató tudni, hogy van az embernek olyan erős vára, amelyben védelmet remél, és hiszi is, hogy nem csalódik. Oda mindenkor megtérhet, ha mindenki megtagadja is a földön.
A gyermeki hit az erős férfira sem szégyen.
Mi ér fel a gyermek örömeivel, amikor a karácsonyfa alatt áll, és teljes lélekkel hisz az ajándékozásban? Boldogabb lesz-e, nyer-e valamit, amikor már nem hisz a jézusi ajándékozásban?
Nem nyer, hanem sokat veszít. Elveszti mindazt, amit a hit ad, aminek a helyébe a tagadás nem tud nyújtani semmit.

Egyesek megnyugszanak, ha olyan körülmények között követnek el valami bűnt, amikor nincs tanú.
Így gondolkoznak: - Nem látta senki, nem vonhat felelősségre a törvény.
Igen. Vannak soha ki nem derülő bűnök, mert az elkövetést nem látta senki.
De egy tanú mindig van! Egy valaki mindig tudja, ki volt a tettes. Az

a valaki maga a bűnöző.

Én nem tudom, hogy aki mellett elmegyek, rablógyilkos-e. De ő tudja... Bántatlanul jár-kezel az emberek között, de a lelkiismerete roskadozik a bűn terhe alatt. Rettegve ébred egy vádló kiáltásra: Gyilkos! Pedig nem szólt senki, de ő hallja a ki nem mondott szót. Embert lehet ölni, de az emlékezet nem hal meg. A bűnözőhöz tapad, mint az árnyék, és kíséri a sírig.

Emberi beavatkozás nélkül is van bűnhődés, ha van lelkiismeret!

Az ember bűnre hajló. Különösen akkor, ha kockázat nélkül követheti el a bűnt.

Pedig jobb volna, ha hinne abban, hogy van egy mindenütt jelen lévő valaki, Aki mindent tud. Aki a bölcsőtől a sírig figyel az embert, és a kezében tökéletes mérleget tart, amelyen bűn és erény rajta van. Az a mérleg az igazság mérlege! És eljön az idő, amikor mindenki megmértetik, és jaj annak, aki könnyűnek találtatik.

Jobb, ha valaki hitben él, és visszariad a bűntől.

Akkor is így van ez, ha ma a dialektikus materializmus uralkodik!

Ha egy bűntény elkövetésére nincs emberi tanú, abból még nem következik, hogy ne lehetne olyan tanú, aki felfedi az igazságot. Édesapámtól hallottam valaha:

Még a régi Pesten történt, amikor még az nem Budapest volt.

A periférián rablógyilkosság áldozata lett egy Devecseri nevű szabó. Nem látta senki, nem volt emberi tanú. Nem is derült volna ki soha, hogy ki volt a tettes. És mégis...

A bűntény elkövetésekor darvak repültek hangos lármával az éjszakában. Az országúton leütve fekvő szabó felnézett az égre, és még volt annyi ereje, hogy azt mondta: - Darvak, ti legyetek a tanúim!

Múltak az évek. A felderítetlen ügyel kapcsolatban már beszüntették a nyomozást.

Annakidején a szabó egy Pest határában lévő fogadóban szállt meg. A fogadós véletlenül kihallgatott két embert, akik azt tervezték, hogy hajnalban, amikor a szabó elindul a vásárba az árúival, kirabolják.

A fogadós figyelmeztetésére a szabó nem várta meg a hajnalt, csendben befogott, és elindult.

A két ember azonban észrevette ezt, és utánaeredt. Utol is érték,

mert a ló csak lassan tudott haladni a megfagyott sáron, míg azok gyalogszerrel könnyen futottak.

Utolérték és agyonverték a szabót.

Sok év múlva, egy őszi este ismét darvak vonultak az égen. A fogadó vizeldéjében két ember tartózkodott, és azt mondta az egyik a másiknak az égre mutatva: - Hallod? Ott mennek a Devecseri tanúi. A fogadós, aki először is gyanakodott rájuk, véletlen meghallotta a beszélgetésüket. Régi gyanúját most már igazoltnak látva jelentést tett a rendőrségen, és a két gyilkos megkapta a méltó büntetését. Ezt nem mint intő példát írom neked. Arra nincs szükség.

De érdekes, hogy a véletlen olyan tanúkat állított, amelyek anélkül, hogy szólni tudtak volna, koronatanúkká váltak.

Még egyszer felhívom a figyelmedet a türelmességre, mert a magunk és környezetünk nyugalma, jó sorsa nem csupán az anyagiakon és életkörülményeinken múlik, hanem nagymértékben a kölcsönös megértésen, és az embernek emberi mértékkel való megítélésén is. Utóbbiakból adódik az elnéző türelmesség a türelem helyén való határáig.

Légy mindig előzékeny az öregekhez és a gyengékhez! Ha egy úton mégy velük, és látod, hogy nehezükre esik a teher, amit visznek, ne szégyelld átvenni tőlük!

Mindenkor meghajolhatsz a tudás előtt, mert annak elismerése nem megalázkodás, hanem becsületbeli ügy.

Ne légy talpnyaló és alázatos fölfelé, de lefelé se zsarnok, fennhéjázó!

Testi vagy lelki fogyatékosága miatt ne bánts meg soha senkit, mert a lelkét ütöd meg azzal! A lelkeken ejtett sebek pedig igen soká, vagy soha nem gyógyulnak.

Szeresd mindenben a szépet, a jót, a nemest, az igazságot! Ezek emelik Isten közelségébe az embert. De még az embertől is messzire taszítja az, ami szennyes és nemtelen.

Tudjál megbocsátani, mert arra még képes az ember, de felejtteni nem...

Őrizd meg lelked tisztaságát! Figyeld meg, milyen szép a havas téli tájék, amikor nincs egy fekete folt sehol.

Így vonja be az ember lelkét a szeretet, a jóság és az irgalom. Ha ez a hármasság nincs meg benne, hanem ezek helyett a gyűlölet, a közöny és a részvétlenség ver benne tanyát, akkor olyan visszataszító lesz a lélek, mint a hó, amikor teleszórja szeméttel az ember, és sáros lábbal gázol benne.

Kedves kicsi fiam!

Félig vakon írom soraimat neked esténként. Ez nem panasz, mert nem kényszerből, hanem szívesen teszem. Még fogok írni sokat, ha sorsom engedi.

Biztosra veszem, hogy ezek nélkül is olyan ember válik belőled, aki méltán viseli az ember nevet.

Tudom, hogy egyéb örökséged úgysem lesz, mint amit írásaimban hagyok rád. Tudom, hogy neked ez a sovány örökség is értéknek számít.

Azt is hiszem, hogy te az én anyagi segítségem nélkül is méltó helyet szerzel magadnak a társadalomban, amire igen büszke leszek valaha.

Erre a becsület, az akaratereő és a tehetség a biztosíték, amelyet benned, a gyermekben már is megnyilvánulni látok.

És ha mi, édesanyáddal akkor már nem lennénk, majd boldogan nézünk le rád valahonnan a csillagok közül.

Kicsi Fiam! Azzal végzem soraimat, amivel kezdeni kellett volna: Légy jó mindhalálíg!

Szigetszentmiklós, 1946. március 30.

Egy este otthon

Borozgattunk egy estelen
Lajos fiammal csendesen.
A bor lassan-lassan fogyott,
Amit a kedvemért hozott.

Borozgatás volt csak éppen,
Simogató, könnyű mámor,
Még innen a részegségen,
Kicsit túl a józanságon!

Savanyú karcos volt csupán,
Mégis híres márkák előtt,
Estébe hajló délután,
Úgy pár héttel húsvét előtt.

Szigetszentmiklós, 1971. április 4.

Találkozunk...

Azt remélem, lesz kegyelem,
Ha majd eljön a halálom.
Kit a földön úgy szerettem,
Majd az égben megtalálom.

Azt remélem, egy kicsi kéz
Az enyémben majd megpihen,
Két drága szem enyémbé néz.
Ó, ne csalj meg, bízó hitem!

Azt remélem, szól majd hozzám
Szelíd hangján, mint egykoron,
Boldog ébredés hajnalán,
Ha átfogta a két karom.

Csak te ne hagj el, jó remény,
Ne hiába vározzunk!
Túl a csillagok tengerén
Kicsi fiam, találkozunk!

Szigetszentmiklós, 1932. március 7.

Fejfádnál

Hogyha ki tudná fejezni
Érzéseit e kebel,
Emlékjeled magas égig,
Mennyországig érne fel!

Szigetszentmiklós, 1938.

De jó lenne

De jó lenne elfeledni,
De jó lenne eltemetni,
Ami bánt!
Istenem, de boldog lennék
Ha nem volna olyan emlék,
Ami fáj!

A seb, ami sosem gyógyul,
Fel-felszakad, meg-megújul
Idebenn,
Nem égetne olyan nagyon,
És nem volnék magamhoz is
Idegen.

Volt egyszer egy... De hogy kezdjem?
Hozzáfognék, írnám is már,
De nem lehet olyan könnyen,
Bár a papír hűséggel vár.

Szőke fürtös, kicsi gyermek
Alig magasabb térdemnél,
Csetlik-botlik körülöttem,
Drágább volt az életemnél.

Itt a kutyát dédelgette,
Amott játszott. Erre haladt.
Ott a macskát ölelgette,
Itten megbújt, elém szaladt.

Két szemével beszédesen
Nem tekint már oly édesen
Énreám.
Elvette a jó Teremtő
Életének még derengő
Hajnalán.

Enyém maradt a fájdalom.

Temetőben egy sírhalom
Domborul.
Ott megnyugszik tán a lelkem,
Ha majd annak drága földje
Rám borul.

Fogva tart az emlékezet,
Nincs menekvés. Habár futnék,
Nem ereszt.
Roskadozik már a vállam,
Földre nyom le nagy súlyával
A kereszt.

Szigetszentmiklós, 1938.

Úgy szeretlek...

(Marókának)

Nincsen olyan drága gyémánt,
Mint a szemed fénye!
Úgy nézek rád, mint a hívő
A csillagos égre,
A Mária-képre.

Nem adnám egy tekinteted
Kincsek halmazáért,
Reám vetett pillantásod
Egy kerek országért,
Az egész világért.

Lágyan bűgő nevetésed
Mintha zsoltár lenne!
Még a sápadt, méla Hold is
Mintha meleg lenne,
Napsugár van benne.

Szeret téged minden állat.
A mérges komondor

Farkat csóvál, s félénk macskád
Eléd fut a dombról,
Hangosan dorombol.

Két kíváncsi kis madárka
Ki-kinéz a lomb alól,
Összesúgnak, összebúgnak,
Mindketten egy nótát fújnak:
Nincsen párja,
Ilyen szép kis barna lányka
Nincs sehol!

Szigetszentmiklós, 1940. október 20.

Marókának

Embertől szeretve,
Istentől megáldva
Nyíljon ki lelkedben
A jóság virága!

Szigetszentmiklós, 1943. április 18.

Ketten a napsütésben

(Feleségemnek)

Nézd csak, ragyog az áldott nap!
Mindenhova eljut a meleg fény,
Pedig késő ősz van.
Én is őszbe fordultam rég.
Hozzál derút nekem, jó, kicsi tündérem!
Állok a tél kapujában.
Légy számomra napsugár!
Szeress, édesem! Holnap késő lesz talán!

Szigetszentmiklós, 1946. szeptember 17.

Penészvirág

A szentestét várom,
És az öröm ünnepén
A bút szívembe zárom.

Hiába vártál ünnepet,
Fiacskám, édes gyermekem!
Jézuska hozzád nem jöhet.

Azért, kicsi fiam, ne sírj!
Jézus nem lesz mindig szegény,
Könyvébe téged is beír.

Sötét pincék nyirkos ölén
Sok-sok apró penészvirág,
Hozzátok is eljut a fény!

Lesz még ünnep, s angyalok
Házról házra csendben járva
Zörgetik az ablakot.

Kérdezgetik kedvesen,
Van-e kislány, kisfiúcska
Odabenn?
Száz csomaggal itt vagyok,
Egyet-egyet itt hagyok.

Penészvirág, bús kis árnyék,
Jön még ünnep, lesz Jézuska,
Kicsi fiam, te is várj még!

Szigetszentmiklós, 1947. november 5.

A hiányzó csillag

Volt nekem egy szép Csillagom.
Lehullt egy szomorú napon,
És a helyén azóta is
Üres az ég nagyon, nagyon...

Szigetszentmiklós, 1957. november 25.

Sírfelirat

Feleségem sírjánál

Nyugszol, fiacskám, gyermekem
Anyáddal együtt csendesen!
Egykor én is ide vágyom,
Három szívnek egy sír ölén
Édesebb az örök álom.

Szigetszentmiklós, 1959. november

Arckép

Őszi tájék, mély mélabú,
De szent béke honol rajta,
Merengő, szelíd, szomorú,
Ez az Édesanyám arca...

Szigetszentmiklós, 1961. november 5.

Haláltánc

Én már nem érem el a célt,
Látóhatáron a napom
Halovány arccal nyugaton.

A terhet szívesen viszem,
Nem baj, hogy görnyed a vállam,
Neked így már könnyebb lesz,
Hiszen te jössz énutánam!

Nekem bilincs volt
Kezemen-lábamon.
Az élet megrabolt,
De azért vállalom
Pokol füttyszavára
Ezt a haláltáncot.

Nem baj, hogy száz sebet
Vág rajtam az élet,
Hogy lángpallossal kerget
Halálba a végzet.

Nem baj, fiam, ha elbukom,
Nem baj, ha szívem meghasad,
Csak te légy boldog ember,
Büszke és szabad!

1946.

A kenyér (Lajcsi fiamnak)

Kicsi fiam!

Szeretettel írom soraimat. Egyrészt hogy elismerésem fejezzem ki neked, másrészt hogy a kenyeret, amelyért ilyen korán megszenvedtél, ne csak mint emberi táplálékot ismerd, hanem eszmei értelemben is!

Csak az tudja igazán, hogy mi a testet-lelket igénybe vevő munka, aki a szó teljes értelmében kenyeret keres, vagyis arat, vagy csépel. Volt részem mindegyikben, mert nem voltam mindig gyári munkás. A mi szép sík és lankás határunk volt a munkaterem. Földműves voltam. Növényekkel foglalkoztam, amelyek levelei megcirógatták a kezemet, arcomat. A levelek susogása mintha köszönő szó lett volna. Lélekemelő szép hivatásnak találtam a földművelést!

A zöld búzavetéseken, amelyeken hullámokat hajtott a szél, úgy éreztem magam, mint Isten templomában. A madarak éneke, a harangszó és a búza sejtelmes susogása volt a szentbeszéd. A búzatáblák között mintha ma is ott látnám Jézust a tanítványokkal, akik titokban háborognak, és éhségük csillapítására kalászkokat morzsolgatnak, és búzaszemeket eszegetnek.

Az elvetett búza ígéret, amelyet a nap melege, az eső és a szél vált be kalászkokra. A piros búzaszemek tartják fenn az ember életét. Igen, a búza a magyar ember számára az „élet”. Tisztelet, imádat rejlik ebben a szóban, mert a búzából lesz a kenyér. A kenyér mindent jelent, vagyis az életet! Az alázat, pedig annak szól, aki az ember munkájához az áldást adja.

Áldás! Ebbe a szóba tömöríti a magyar földműves a munkája eredményét, az igyekezete sikerességét. „Töri az áldást, szedi az áldást, vágja az áldást.”

A magyar gazda büszke kövér földjére, szépen járó lovára, jó borára, de legfőképpen magas búzaasztagjára.

Ez a búzaimádat teszi aztán, hogy nem is akar áttérni más, esetleg gazdaságosabb termelésre.

Nekem nem voltak széles földjeim, kényesen járó lovaim. Jó borom se akadt. Hosszú és magas búzaasztagjaim soha nem voltak, de becsülöm a magyar gazdát ragaszkodásáért, mert bennem is a földművelő ősök vére folyik.

Illő lesz talán rátérni arra, amiről tulajdonképpen írni akarok neked. Nekem mindig mindenem volt a kenyér. Hódolattal néztem rá,

mint Isten ajándékára. Még a kutyának sem dobtam. Mindig kézből adtam. Nem akartam, hogy egyetlen darabkájára is rátapossanak. Milyen gyönyörű Jézus tanítása! Az Úr imájában nem a tejet, a húst kéreti velünk, hanem csak ennyit: Add meg nekünk a mindennapi kenyereinket! És azt is mondta: Ne legyetek bőbeszédűek az imádkozásban! Így az isteni tanítás és logika arra mutat, hogy a kenyér mindent magában foglal.

Az igazi kenyér mindig áhítatot és imádságos érzést kelt bennem. Ha elgondolok egy tisztaszobát, amelyben fehérén terített asztal van, vázában virág, mellette fehér üvegben vörösbor és egy metszett pohár és egy tálcán szeletelt fehér kenyér, akkor az ilyen asztal nekem többet jelent a székesegyház főoltáránál. Itt a felnőtt is gyermekké válik, és úgy érzi, Jézus ül az asztalfőn. Ilyen asztalról a kenyér nekem úrvacsora!

Most is a kezemben tartok egy szelet kenyeret. Piros héjú, foszlós bélű, ízes, tökéletes kenyeret, amelyet talán csak az én feleségem tud sütni, és amelyet valamikor az édesanyám keze után ettem. (Kenyeret sütni tudó asszonyok, bocsánatot kérek!) Ez a kenyér olyan, mint a boldog békeidők fehér kenyere. Mégis vegyes érzelmekkel tekintek rá. Egyrészt büszkeséggel, mert ezt az ízes fehér kenyeret abból a búzából eszem, amelyet az én tizenkét éves fiam mint félrészes keresett a cséplőgépnél. Hetekig dolgozott, hajnaltól késő estig a hosszú asztagok között, ahol nem jár a levegő, hanem olyan hévvel tűz a júliusi nap, mint az egyenlítőn. Hullott félmeztelen testére a törek, a polyva és a toklász. Verejtékes testét belepte a por. Az árpáé különösen tapadós volt, és kegyetlenül csípett. Kitartó buzgalommal végzett munkájával a felnőttek elismerését is kivívta. Másrészt megszegyenülve érzem magam, mert nekem kellene a fiam kezébe kenyeret adnom, de azt most ő nyújtja nekem. Igen..., de én rabszolgája vagyok a gyárnak, és csak a közellátás ismeretlen összetételű keverékét kapom, amelyet sok jóakarattal, és még több iróniával kenyérnek mondanak. Nézem a fehér kenyeret az öröm és megalázottság érzésével. Büszkének és kicsinek érzem magam. Az én kis fiam fölém emelkedett. Aztán kitárom a karjaimat, és képzeletben magamhoz ölelem, megszorítom izmos, barna kis kezét.

Ajkam hangtalanul mozog:

- Derék gyerek vagy, fiacskám! Az Isten éltesen soká!

Szigetszentmiklós, 1946. július

IRODALOM ÉS KRITIKA

A proletár József Attila

Nyomor, küzdés a férfikor,
Vesztett érték, mint annyi más.
Kifosztott menny a gyermekkor,
A kezdet már végállomás.

Anyját sokszor mosni látta
Kékítős gőzök között.
Glóriája ködös pára,
És hajlong a teknő fölött.

Tudta, hogy így él hasonló
Éhező rongyos millió.
Álmodott – tán csak éjjelen -,
Mi lenne szép, hogy lenne jó?

Csalódva kelt fel reggelen
Keresve a szép új ruhát,
S rongyban járta, mint megannyi
Apró Jézus a Golgotát.

Szigetszentmiklós, 1964. március 16.

A mi édes anyanyelvünk

Mindenki ismeri azokat a jelzőket, amelyekkel az anya elhalmozza a gyermekét, vagy a szerelmes férfi az imádott nőt.

Talán nem érdektelen belekóstolni, hogy e két jeles személyiségre sok mindent használnak fel, hogy becézzessék szeretetük tárgyát. Kék Ibolyám! Gyöngyvirágom! Édes Szegfűm! Cirmos Tulipánom! Piros Rózsám! Rozmaringom! Szép Violám! Jó szagú Virágom! Százszorszéphem! Búzavirágom! Rezedám! Orgonám! Virágom! Virágszálam!

De nem mondja kedveskedésképpen a fiú a lánynak: Édes Kaktuszom! Szép Szarkalábam! Kis Vadborsóm!, pedig az utóbbi igazán szép, rózsza illatú, kedves, kis virág.

Nem lehet a lánynak azt mondani: Csókolj meg, te Mákvirág! Lehet, hogy pofon lenne a válasz, pedig a mákvirág sem csúnya.

Az anyák és a szerelmesek virágoskertje igen gazdag. Hadd válogassanak belőle kedvükre a szertő szívek!

Arról is érdemes beszélni, hogy mi minden összetevője van a szeretett nőnek! Magában foglalja a lelki élet fogalmait, a nemesfémeket, drágaköveket, értékes ásványokat, az állatvilág jeleseit, különösen a madarakat, bizonyos gyümölcsfajtákat, és egyes természeti jelenségeket.

A szeretett lény egészére vonatkoznak: Angyalom! Lelkem! Tündérkém! Életem!

Aztán jönnek a drága dolgok: Drágaságom! Kincsem! Aranyom! Ezüstöm! Gyémántom! Rubintom! Gyöngyöm!

A természeti képek és az égi jelenségek is felsorakoznak: Arany Napsugaram! Ezüst Holdacskám! Csillagom! Mennysorságom! Harmatos Hajnalom!

A sellő és nimfa is elfogadható még hízelgő minősítésnek, de a szirén kimarad, mert annak rossz híre van a görög mitológiában.

A madarak is sokan vannak: Galambom! Gerlicém! Tubicám! Pintyőkém! Pacsirtám! Rigócskám! Számos kedves madár azonban kimarad: fecske, cinke, feketeigó stb.

A testrészekre is érdemes figyelmet fordítani:

A haja bogárfekete, vagy hollófekete. A homloka alabástrom. A szeme lehet bogár, gyémánt, éjfekete, csillag, nefelejcs, búzavirág, égszínkék. Pallasz Athéné szívesen viselte a bagolyszemű, Héra

pedig a tehénszemű jelzőt, pedig ők istennők voltak, de a mai imádott nők nem fogadnák el ezeket.

A szempillája sötét erdő. A füle rózsás. Az ajka eper. A foga gyöngysor. Az arca őszibarack. A kacsója piskóta. Az ujja virágszirom.

Liliom a karja. Hattyú a nyaka. Hó a keble, ami persze nem a kebel hidegségére utal. A szíve galamb. De a nóta szólhat úgy is: „Kő a szíved, jég az ajkad.”

Darázs a dereka. Őz a járása. A termete gazella. A körme rózsás. Érdekes, hogy ugyanaz a fogalom lehet sértő, vagy hízelgő. Ilyenkor a hangsúlyon van a hangsúly, vagy hozzá kell még adni egy kedveskedő jelzőt a fogalomhoz.

Ha a nem cigányra azt mondják: Te, cigány!, az lehet sértő, pedig azt valljuk, hogy minden ember egyenlő, „bár a bőre barna, vagy fehér”. De ha egy barna nőre azt mondjuk: Te, kis Cigány!, nem fog megharagudni, pedig esetleg doktori diplomája van.

A kofa sem hízelkedő szó, de a Te, kis Kofa! már lehet az.

A vén boszorkány durva sértés. De a szegedi lányok nem tiltakoznak, amikor a Dankó-nóta valamennyiüket boszorkánynak minősíti. De van-e lány, aki ne venné szívesen a „Te, kis Boszorkány!” megszólítást akárhol is lakik az országban?

Búcsúzzunk el a szeretett személyek becézgetésétől és csodáljunk meg egy-két szép magyar szót is!

Szép:

A szónak a bársonyos, szelíd hangzása is szép.

Ne felejtsük el, mindenkinek a maga anyanyelve a szép, sőt a legszebb, amit kétségbe vonni igazán nem lenne szép!

Könnyű:

Magának a szónak a hangzása is könnyű.

Ugyanígy a pille, pillangó, lepke, polyva, pehely is libegnek a súlytalanságuknál fogva. Önmagukban is a könnyedség érzetével hatnak.

A hó és a hab nemcsak a könnyedséget, hanem a légyságot is kifejezik már a hangzásukkal is.

Ősz:

Az ősz szép és szelíd hangzású szó.

Magának a szónak érzelmekeltő hatása van. Magában hordoz valami barátságos, de bánatos, megadó, borongásteli hangulatot. Simogat, mint az anyakéz, amikor a gyermeke fejét érinti

búcsúzáskor.

A szó hallatára látjuk a mélabús, szelíd tájat, a lombok sárga-piros leveleit, amelyek itt-ott hullanak is már, és minden ilyen hulló levél, nemcsak búcsúlevél, de egyben a tél előhírnöke is. Hadüzenet az Ősznek. Szép, szelíd kép.

Az égen a nap hol eltűnik, hol kibukkan a felhők közül, és amikor a fényözön végigömlik a búsongó őszi tájon, csókot ad az ifjak barnapiros sima, és az idősök bronzszínűre edzett, barázdás arcára. A levegőben, mint fehér gyászfátyol úszik az ökörnyal meg-megakadva egy-egy kukoricaszáron, vagy a fák ágain. Ennek a képnek hűségesebb tükre ez a szó, Ősz...

Levél Fekete István íróhoz

A Kelének ezt a rövid és szerény méltatását, mint oly sok elemzést, ha egy mű a tárgyával, cselekményével, vagy egyéb okból megfogott, az asztalfióknak szántam. Hogy mégis elküldöm Önnek, annak több oka van.

Egyrészt nagyon bosszantott a hivatalos kritika, amely elismerésében is majdnem semmitmondó, és megközelítőleg sem méltatja a könyv különleges érdemeit.

Másrészt elégtételképpen, hogy nemcsak hivatásos kritika van a világon, hanem egyéb is, például az olvasóközönségé, vagyis a legnagyobb kritikuse, amelynek a közönye vagy érdeklődése a döntő. Itt pedig kedvező a döntés, mert a könyv népszerűsége bizonyítja, hogy sokaknak szerzett a regény kellemes órákat.

A kritika többek között nem tér ki arra sem, hogy a Kele merőben különbözik az állatmeséktől vagy az állatregényektől.

Az olvasó tudja, hogy ez is csak mese, amelynek talán csak a sebesült, árva gólya az egyedüli, valóban létező alakja, és a többi állat csak kiegészítésképpen sorakozik mellé kedvesen, érdekesen. Ezek az állatok beszélnek, vitatkoznak, kicserélik gondolataikat. Nyilvánvaló, hogy a tehén, a ló, a kutya, a gólya, a szamár nem érti meg egymást, hogy mindez írói elképzelés csupán, de az egész beállítás olyan természetes, hogy az olvasónak eszébe sem jut a kételkedés, hogy a szavak mást fednének, mint a valóság.

Nem jut eszébe, mert mindegyik beszéde híven tükrözi az állat jellemző tulajdonságát és, a beszédük életkörülményeikből

szükségszerűen fakad. Vagyis, ha valóban beszélni tudnának, mindnyájan így beszélnének, mert a saját szempontjuk szerint látják a dolgok lényegét, és ahhoz alkalmazkodniuk kell, ha élni akarnak. Mindegyik ismeri a rá vonatkozó életfeltételt, amelynek parancsát megmásítani, áthágni nem lehet, mivel az maga volna a halál. Kedves, rokonszenves ismerősökké válnak az állatok, amelyek egyre szaporodnak az olvasás folyamán anélkül, hogy unottá válna a meseszöveg, sőt egyre érdekesebb lesz, mert minden új alak újabb állatéletrajzzal gazdagítja az olvasót.

Rokonszenves a csavaros eszű Miska számár bölcs filozófiájával. Számár létére igen okos, és mindig a maga érdekeinek megfelelően érvel, és nagy bölcsességének tudatában igen fölényes különösen Vahurral szemben, aki bámulattal adózik a számár rengeteg eszének.

Patáknak is meg lehet bocsátani, hogy egy kicsit nagyképű, és büszkeségében lefelé néz a társaira. Neki családfája van, hiszen felmenői között törzskönyvezett versenyló volt! Neki még Toró is áhítatos bámulója.

Toró, a szintén befogadott, megmentett, félénk varjú igen nagy gondban van fogsága kezdetén, hogy fel szabad-e kapkodnia az elébe szórt kukoricaszemeket.

Igen derék állat Vahur, a sorsával megelégedett, gazdájához ragaszkodó, a magántulajdont tisztelő, becsületes kutya! No és ott van Mú, a borjára büszke, békeszerető tehén, aki nyugalmasan kérődzve, bölcsen hallgatva nem igen vesz részt társai vitadélutánjaiban. Csak néha-néha szólal meg, de igen keveset beszél.

Nem lehet megfélemlíteni Tás népéről sem, a mindig vidám, lármás kacsákról, akiknek minden jól van ezen a világon. Nekik Kele a bálványuk, akire áhítattal, tisztelettel néznek, mert Kele nagy, Kele erős, Kele bátor! Kele vezetése és védnöksége alatt vonulnak reggelente a rétre, és az ő vezetése és védelme árnyékában térnek haza este a legelőről.

Kele búslakodó zárkózottságában, tépelődő hallgatagságával, eleinte nem annyira rokonszenvet, hanem sajnálatot, szánakozást kelt az olvasóban.

A szegény Csám rövid élete szomorú véget ér karácsony táján, hogy Ribizke és Berti vidám napokat lásson.

De más nevezetes esemény is történik azon a napon. Akkor

alapozza meg a tekintélyét Kele azzal, hogy hosszú csőrének egyetlen koppintásával megöli Kurit, a verekedő kakast. Tás népe akkor választja meg vezetőjének Kelét, aki a tisztiséget gólyához illő komoly méltósággal tölti be mindvégig, együttélésük egész ideje alatt.

A természeti jelenségek, hasonlatok, megszemélyesítések szép színes keretbe foglalják a regényt. Kép és keret művészien egészítik ki egymást, a köztük lévő összhang tökéletes. De nemcsak harmonikus a két dolog, hanem egyben szimmetrikus is. Fedik egymást.

Különösen szép a nyár megszemélyesítése megkapó kedves hasonlataival, a sorok között meghúzódó szelíd, csendes, de egyben fájdalmas, őszi mélabúval. Annyira szép, hogy érdemes lenne szóról szóra betanulni!

Ezek a költői hasonlatok átmennek a próza határán és a széplíra mély, vagy magas régióiba viszik magukkal az olvasót.

Némi csalódásfélét akkor érzünk, amikor a regény véget ér, és Berti és Ágnes nem lesz férj és feleség. Apró idillekből az következne, hogy a hajlandóság mindkettőjükben, de különösen Ágnes részéről megvolna. Lehet, hogy Berti idegenkedése a házasság gondolatától erősebb, mint az Ágnes iránti vonzalma, és így a mérleg nyelve a nem várt oldalra billen.

Fogyatékos látásom miatt a lányom szokott nekem felolvasni. Napi munkánk végeztével, ezekkel a szavakkal szokta a felolvasást elkezdni: Na, Édesapám, olvassunk egy kis Kelét! Ezért ezek Kele-esték. Én egész nap ezekre a szavakra vártam. Sok kellemes és kedves órát köszönhetünk azoknak a Kele-estéknek. Sokszor megálltunk egy-egy lírai résznél: hajnali ébredést, méllázó őszi délutánt, piruló esthajnalt leíró hangulatképnél, hogy megvitassuk a szépségüket.

Mikor a regény befejeződött, ezzel a sóhajjal zártuk le: De kár, hogy vége!

Ha sikerül, ami a könyvek keresettségé miatt elég kérdéses, megvásároljuk a következő regényeit is.

Addig is újrakezdjük a Kelét!

Kiváló tisztelettel: S. Becz Pál

Szigetszentmiklós, 1967. augusztus

Fekete István író válasza

Kedves Uram!

Kérem, fogadja ezt a könyvet szeretettel, mert azzal is küldöm, és fogadja így a dedikációt is, nem azért, mert jó és mert írásában megsimogatja a könyvet és az író is, hanem azért, mert levelében pontosan azt látta meg, amiért és ahogy ezt a kis könyvet megírtam, s amit távolról sem látott meg egyetlen „hivatásos kritikus” sem. Leányával együtt szívből köszönti:

Budapest, 1976. szeptember 14.

Fekete István

A Kele dedikációja

S.Becz Pálnak, akitől Kele és én is a leghozzáértőbb, legvilágosabb és legjobb kritikát kaptuk, szeretettel

Budapest, 1967. szeptember 14.

Fekete István

Az ember tragédiája

Madách e nagy művével úgy vagyok, mint a Tokaji aszúval: 64 éves koromban ismertem meg.

Az elsőt igen szégyellem, az utóbit nagyon sajnálom.

A Tokaji aszú hatása, megújuló alkalom hiányában régen elmúlt. Az ember tragédiájának mámora, bár ezzel már nem mondok sokat, életem végéig eltart.

Ha fiatalabb koromban olvasom a művet, valószínűleg betéve tudnám.

Feltehetőleg sosem fogják olvasni ezt a méltatást. Nem is a nyilvánosság számára készült. De meg kellett írnom. Megírtam úgy, ahogy én láttam, és éreztem a jelentőségét.

Helyesen láttam, vagy sem, egyre megy. Ez is békésen megfér a ládám penészes ölén. A penész nem igényes jószág, válogatás nélkül felfal mindent, ami elébe kerül.

Megírtam késedelmi vezeklésképpen, és Madách nagy szelleme engesztelésére.

Kevés ehhez hasonló irodalmi mű van.

Madáchnál a száraz bölcselet kivételes formában kap új színt.

Nála a filozófia nem egyszerű okoskodás, hanem költészetté válik.

Az érzelmeken keresztül állítja elének az Embert nagyságával, törpeségével, szépért hevülő lelkével, vagy sárban fetregő emberállatként.

Madáchnál a filozófia nem csupán a gondolatok helyes visszaadása, hanem lírává kristályosodik.

Művében nem törekszik formai tökéletességre. Nem veszi magára a kötöttség gátló szabályit, amelyek akadályt állítanak a gondolatok mozgása elé.

Néha szinte tudatosan hagyja ki a legkézenfekvőbb rímeket.

Magasröptű gondolatai szárnyalnak. Madách nem marad meg a földön, hanem az égbe tör, mert az ő eszméjéhez nem elég az ember, az Isten is kell! Sőt az égben sem áll meg, hanem továbbsuhan a végtelen űrben a XIII. színben.

Mélyenszántó gondolatai a lélek mélységeibe hatolnak, és annak a

titkait hozzák felszínre: sarat, salakot, gyöngyöt, gyémántot, dudvát, liliomot.

A XV. szín vége felé, és máshol is az ellentétek mesteri szemléltetését látjuk:

„Ha parányi léted súlyától legörnyedsz,
Emel majd a végtelen tér,
S ha ennek elragadna büszkesége,
Fog korlátozni az arasznyi lét.”

A XIII. szín elején Lucifer gúnyosan figyelmezteti Ádámot, és vele az elbizakodott embert:

„Hiú báb, most fittyet hánysz az égnek,
Meglátjuk szíved, villámok ha égnek!”

A gúny másik iskolapéldája Lucifer szava a IV. szín befejező részében:

„Ne oly vágtatva, még jókor beéred,
Talán előbb a célt, hogysem reméled,
És sírni fogsz majd, látva, hogy mily dőre!”

A IV. színben az emberi nagyravagyás és hiúság dőreségére borít igazságból szőtt szemfedelelet:

„Pár évezred gúládat elássa,
Homoktorlaszba temeti neved.”

Ha Az ember tragédiájából minden érdemleges részt ki akarnánk emelni, fölösleges fáradozás lenne, mert minden sora kikíváncozna belőle! Hagyjuk a könyvet érintetlenül!

Ha meg minden megkapó részletet méltatni akarnánk, akkor a műről többet lehetne írni, mint a könyv terjedelme.

A könyv a gondolatok gazdag kincsháza.

Az ember tragédiája hasonlatos Rómához, amely tele van fenséges szépségekkel és évezredek borongó homályával.

Ártatlanság keveredik bűnnel, de ezek mégis élesen elválnak egymástól. A kegyetlenség együtt jelenik meg a szánalommal, a hit

a tagadással és a kétely a reménnyel.

Ezek kölcsönösen hatnak egymásra, szorosán egybekapaszkodnak, de a bűn nem válik erénnyé, és a szép és felemelő is megmard annak, ami.

Mély gondolatai az értelemhez éppen úgy szólnak, mint ahogy a lelket gyönyörködtetik.

A VI. színben, az erkölcstelenség fertőjében Hippia és a züllött lányok szemében már semmi se szent. De az erkölcsi visszahatás mégis mélyíti az ősök iránti kegyeletet.

Hiába eszményíti Hippia a mámort, az csak az orgiátársakban lel visszhangra.

Még ott, abban a mocsárban is kerül liliom. Ha nem is egész liliom, de a szirma! Ha nem is az egész szirma, de legalább egy kicsiny részecskéje, ami azt mutatja, hogy valaha mégis liliom volt.

Igen. Ebben a züllött kort ábrázoló színben is akad gyöngyszem a sárban. Éppen csak, hogy sejteti magát, de ha megtisztogatjuk az iszaptól, akkor látjuk, hogy mégiscsak gyöngy. Az lehetne...

Az orgia közepette így szól Júlia Sergiushoz:

„Legszebb percünkbe is vegyül

Egy cseppje a mondhatatlan fájdalomnak,

Talán sejtjük, hogy az ily perc virág,

S így hervatag.”

Saját tragédiája nem rendítette meg, nem tette elfogulttá. Bár csalódása készítette a mű megírására, nem von le általános következtetést a női nemről. A könnyűvérű Heléne, a gyönyörnek élő Hippia és Cluvia Fráter Erzsit mintázza.

De Évában éppen ő, a nőben annyira csalódott férfi, helyezi eszményi magaslatra a Nőt, mint ideált.

A VIII-X. színben nem kimondva, de a sorok közé rejtetten védelmébe veszi a házasságtörő, férjét zsaroló, pazarló nőt.

Borbála, Kepler felesége büszke nemesi származására, és szóvá teszi Kepler népi eredetét, nem képes megérteni Kepler szellemi nagyságát, de lépést akar tartani külsőségekben az udvarhölgyekkel. Mégis, amikor az udvaronc Borbála kegyeit keresve Kepler haláláról ábrándozik, ezt a választ kapja:

„Hallgass lovag! Úgy sajnálnám szegényt,

Hogy könnyeim közt csók nem jutna néked!”

„Ím itt vagyok, bűnömmel s könnyeimmel!”

Madách önmegtagadását mutatja, hogy ő, akinek sem szeretetben, sem hűségben nem volt része, mégis a IV. színben a halálra korbácsolt rabszolga feleségét, Évát így festi meg:

„Hiába kéred azt.
Mért nem hívsz engemet,
Ki eltakarlak, s testemmel fogok fel
Minden csapást?!”

Az V. színben Lucia, Miltiadész neje, mint a hitvesi hűség mintaképe van megénekelve:

„Meghalnék érted, férjem, szívesen
Csak a hon átka gyermekem ne érné!”

Másutt:

„A nőnek joga
Hogy férjét védje, még ha bűnös is.”

Ő, akinek balvégzete volt a nő, Ádám mellé, mint jóban és rosszban hűségesen álló társat állítja Évát, a mosolygó Géniuszt.

Külön érdekessége a résznek, hogy Lucifer úgy szól a nő védelmében, mintha egy pap állna fölemelt tiltó karral:

„Látod, ilyen örült fajzat a tied?
Majd állati vágyának eszközéül
Tekinti a nőt, és durvult kezekkel
Letörli a költészet himporát
Arcáról, önmagát rabolva meg
Szerelme legszebb virágitól.”

A nemes nő büszkesége, jellemszilárdsága, elvhűsége nyilvánul meg a márkinő-Éva és Danton párbeszédében a vérpadon:

„S mégis könyörgök egy reménysugárért!” (Danton)

„Ha síron túl kibékélt szellemed
Levetkezi a kor véres porát,
Talán...” (Márkiné)

Madách Luciferen keresztül a tagadásból indul ki, aki minden szépet, jót, nemest, magasztos eszmét és eszményt kigúnyol, amelyért nem érdemes küzdeni.

Kigúnyolja a vallás képviselőit, a papokat, akiknek bűnös kezei között elsikkad Krisztus eszméje. Az emberszeretet helyébe a gyűlölet és könyörtelenség lépett. Rettenetes igazságként áll a luciferi gúny:

„A glória, ha lassan elveszett,
Még megmaradt a vérengző kereszt.”

Ennél kiáltóbban aligha lehetne jellemezni az egyház működése és a Mester emberszeretetre és irgalmasságra hívó szava közti ellentétet!

És mégis, Madách lelkében a tiszta hit él, amelynek melegében megolvadnak a tagadás hideg hómezői, és megsejtjük a hó alatt csírázó, nyarat ígérő tavaszi virágokat.

Megőrzött hitével Istentől indul el, és az ébredés percében Istenhez kapcsolódik újra.

A látszólagos hitetlenség, a tagadás lánc húzódik végig az egész cselekményen. A dráma végső pillanatában szétpattan a lánc, és az Ember felszabadul Lucifer lenyűgöző hatása alól.

Itt kap a végig nyitott kérdésre feleletet a néző, vagy az olvasó. Diadalt ül a mindenek felett való, legfelsőbb szellemi Lény, a mindenség alkotója, az Úr.

Egy ateistánál a megoldás fordított lett volna!

Szigetszentmiklós, 1964. március 5.

Az ember tragédiája záró szózata

Ha Babits Mihály rajongással teli méltatását olvassuk Az ember tragédiájáról, és a hivatalos kritikát is ismerjük, amely nem idealizál, hanem kimutatja a darab értékeit és negatívumait, akkor azokhoz a méltatásokhoz érdemleges megjegyzést nem fűzhetünk. Sem a darab egészét, sem részleteit illetően.

Éppen ezért a Tragédia méltatásához nem fogok. Nem is mernék fogni.

Mégis van egy pont, a befejezés, amelyhez én is hozzászólhatok.

Valóban következetlen a befejezés, ahogy a kritika állítja?

Ha az álmok sorozatán az Úr vezetné végig Ádámot, és Ő láttatna vele kiábrándító jövőt, hogy tudniillik az életnek sem célja, sem értelme nincs, és a mindentől teljesen megcsömörlött embert az Úr sodorná a halálos szakadék szélére, ahonnan csak a társnője szava hozza vissza, és ezek után szólana az Úr, hogy „Mondottam, ember küzdj, és bízva bízzál!”, akkor valóban következetlen lenne a befejezés, és ellentmondana az előzményeknek.

Igen. De Ádámra nem az Úr bocsát álmot, hanem Lucifer. Ő viszi romlásba az embert. Rajta keresztül veszíti el önbizalmát, reményét, lelkesedését, lelkét, mindenét.

Kézenfekvő ellenérv lehetne, hogy az Úr adja Ádámot Lucifer kezére, hatalmába.

Csakhogy Ádám kiszolgáltatottsága látszólagos. Mert az első színben az Úr így szól Luciferhez:

„...hasztalan rázod porláncodat,
Csatád hiú az Úrnak ellenében.”

Ami a kezdet és vég között történik, az csupán időbeli engedmény Lucifer működésére.

Ha pedig előre el volt döntve Lucifer bukása, akkor a végső, biztató szózat indokolt, tehát nem következetlen.

Csupán annyi észrevételt lehetne tenni, hogy az a mondat egy múltban elhangzott biztatásra utal, holott ilyen egyetlen színben sem fordul elő. Igen, de a szózat ellenkezőjét sem mondja az Úr sehol.

Az ellentmondás magva a második színben hajt bontakozó csírát, amikor az Úr így szól Luciferhez:

„Tekints a földre, Éden fái közt
E két sudár fát a kellő középén
Megátkozom, aztán tied legyen!”

Ebből kiindulva az ellentmondás hangoztatása látszólag jogos. Lucifer olyan hatalommal van felruházva az ember felett, hogy el tudja érni, hogy Ádám ne találjon megnyugvást, hitet, biztonságot semmiben. Sem önmagában, sem másban.

Még a tizenötödik színben, amikor pedig már újra kegyelmébe fogadja az Úr, valami még mindig Lucifer felé vonja Ádámot. Egyfelől Istenben reménykedik, másfelől fél, hogy nem lesz támasza, ha Lucifer nem áll mellette.

„De, oh Uram! ki fog feltartani,
Hogy megmaradjak a helyes úton?
Elvontad tőlem a vezérkezet,
Hogy a tudás gyümölcsét ízlelém.”

Hanem az ellentmondás magjának a csírája nem növekszik tovább. Elsorvad.

Bár Lucifer dacos önhittséggel mondja:

„És egy talpalatnyi föld elég nekem,
Hol a tagadás lábát megveti,
Világodat meg fogja dönteni.”

De előzőleg mégis így szól:

„Fukar kezekkel mérsz, de hisz nagy úr vagy!”

Ebből kitűnik, hogy kevésnek tartja az adottságait, és érzi, hogy nem egyenlő az esélye az Úréval, amikor küzdelembe indul az ember feletti hatalomért.

Lucifer már az első ütközetben, a második színben csatát veszít. Meghiúsul csábító kísérlete.

„ Erre, erre csak,
A halhatatlanság fája ez!
Siessetek, hát!”, mondja Ádámnak és Évának.

Egy kerub lángpallossal áll a tilalmat másodszor is megszegni akaró emberpár elé.

Az Úr tehát megghiúsítja Lucifer szándékát, nem engedi, hogy az ember halhatatlan legyen.

Noha Lucifer minden színben nyer, valójában mindenütt veszít, mert Ádám nem törik meg, hanem mindig új reménnyel, lelkesedéssel indul új célja felé.

Lucifer csak a tizenötödik színben áll a győzelem közelében, de a döntő ütközetben elbukik. Ahogy a második színben nem tudja megszerezni az ember számára a halhatatlanságot, itt nem bírja a halál karjába taszítani.

Lucifer azért gúnyolja Ádámot, azért kelti föl benne a nagyravágyást, szabadságvágyat és dacosságot, hogy fellájítsa az Úr ellen.

Lucifer gúnyosan jósolja az első színben, hogy mivé válik az Úr legfőbb teremtménye, az ember, amelyre oly büszke.

„Míg minden megtelt, míg minden kihűlt,
És megmarad a semleges salak.”

Csakhogy a jövődőlés azt sebzi halálra, aki alkalmazta. Mert mire az álom véget ér, és Ádamból nem marad más, mint a „semleges salak”, amely már nem tartozik sehova, amely már semmire se jó, akkor teljesül be az első színben mondott átok:

„Számúzve minden szellemkapcsolatból,
Küzdj a salak közt, gyűlölt idegen!”

A minden iránt közönyössé vált ember kisiklik Lucifer kezéből, aki hiába rúg a szakadék szélén álló Ádám felé mondván:

„Fellázadsz-é, rabszolga, ellenem,
Fel a porból, állat!”

De az Úr azt mondja Lucifernek:

„A porba, szellem!

Előttem nincsen nagyság.”

Teljesül az első színből való mondás:

„...Hasztalan rázod porláncodat,
Csatád hiú az Úr ellenében.”

Az ember már nem tartozik sehova. Nincs, kihez kösse magát.
Elszakadt Istentől, aztán önmagától és Luciferrel való szövetsége is megszakadt.

Mit várhat? Már csak a halálvágy maradt kiegészített lelkében.

Ha minden az Úr jóváhagyásával történne, akkor volna ellentmondás a záró szózatban. De így nincs.

Az Úr mindig Ádám mellett állt, vágyat és erőt adott neki az új küzdelemhez.

Erre a mellette állásra bizonyíték az a többször említett vékony szál, amely olyan erős, hogy Lucifer sem bírja elszakítani. Ez az a szál, amely visszahozza Ádámot a szakadék széléről, és visszavezeti az Úrhoz.

Az ember megmentése tehát eleve el volt határozva, és így nincs ellentmondás.

A befejezés nem következetlen.

Szigetszentmiklós. 1964, január 22.

Francois Villon

(Faludi György balladaátköltései alapján)

Ha Villon balladáit olvassuk, ne az előítélet homályos szemüvegét használjuk, mert elsiklunk a költői szépségek mellett, amelyek még ott is megvannak, ahol az álszemérmesek megbotránkozást mímelnék, mert szerintük nem egy helyen visszatetszők a jelzők, hasonlatok, esetleg sorok, versszakok, sőt egy-egy egész költemény. De ha Boccaccio-nál elnézzük a ledér célzatossággal írt, sikamlós részleteket, akkor ne törjünk pálcát Villon balladái fölött sem! Villon, ha le is írja a szerelem kiteljesülését, nem hív a látványossághoz nézőket, mint Boccaccio, akinek egyik novellájában a fülemüle fogó lánynak és kedvesének egyetlen takarója a nyári égbolt. Igazi paradicsomi kép, ahol még fügefalevél sincsen.

Villon költészete nem mindennapi, mint ahogy ő maga sem mindennapi lélek. Éppen ezért nem lehet közönséges mértékkel mérni, még ott sem, ahol valóban közönséges. Ahol közönséges, tudatosan az. Tudna az illendőség követelménye szerint írni, de ő nem is akar a tömegízléshez igazodni. Nem farag le magáról semmi megkülönböztető vonást. Nem is akar olyan lenni, mint más. Nem lesz belőle a közerkölcs gyalujától fényesre simázott deszka, hanem megmarad ágas-bogas, görcsös csomókkal teli, de egyenes törzsű vad fának.

Hogy szereti-e a szépet? Kíván-e ez a kérdés választ? Hiszen, még ami rút, azt is a kifejezés szép ruhájába öltözteti.

Sajátságosan keveredik költészetében a jó a rosszal, a könnyű erkölcs az erénnyel, a bűn a megbánással, a nyersesség a gyengédséggel, a szentnek nyilvánított dolgok megvetése a tiszta gyermeki hittel.

„És ott bolyongtam, hol az erdők vadja között az éjben csak a glóriás

Szent Szűz kísért és Ő, mindnyájunk apja, aki a fák alatt is óriás.” (Testamentum, XXVII.)

Sár keveredik gyöngyszemekkel, de költészete csillogó tengerszemében minden sár leülepszik, és a kristályvízben csak a gyöngyszemek úsznak, és verik vissza szivárványos ragyogásban a napsugarat (Villon lelkét).

Ha alámerül az embersorsok mocsarában, fehér liliomot hoz felszínre, amelyről leperreg sár, hínár, iszap. És ebben a bűvös

költészetben tiszta homlokkal áll előttünk a mindenki lánya.

„S mikor a nyártól áldott lett a teste,
amilyen áldott a víz partján a rét,
a víz partjához ment egy nyári este,
s beledobta a sok kihűlt mesét.

Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,

De már nem akart bokor lenni,

Melyet körülcsókolnak a nyári szelek.” (Ballada a szegény Loviseről)

A szegény Lovise mindent megutálva a megbánás vizében lemossa magáról az élet szennyét és megdicsőül a halálban, és valahol egy csillagokon túli világban talán mégis bokor lehet,

„Melyet körülcsókolnak a nyári szelek.”

Talán ez a költő nem hangsúlyozott gondolata.

Villon költészetének a tárgya egy külön világ. Azt a társadalmi réteget, amellyel érintkezik, és amelyben él, úgy ábrázolja, ahogy van, a maga meztelen valóságában, de mindig mély együttérzéssel művészi képekben és az ellentétek megdöbbenő kidomborításával. Nem szépít semmit. Leplezetlen nyíltsággal mond el önmagáról mindent.

„A hegytetőkön órákig pihentem,
s megbámultam az izzadt kötöröt,
de a dómok előtt fütyülve mentem,
s kinevettem a cifra püspököt.” (Ballada a senki fiáról, III.)

Ebben a költeményben az elhagyatottsága a keserűség hangján tör fel a lelkéből.

„Amerre nyúltam csak cserepek hulltak,
s szájam széléig áradt már a sár.

Utam mellett a rózsák elpusztultak,
s leheletemtől megfakult a nyár.

Csodáltam már szinte a napvilágot,
hogy néha még rongyos vállamra süt
én, aki megjártam mind a hat világot
megáldva és leköpve mindenütt.”

A baráti hűségnek, ragaszkodásnak, szeretetnek megható példáját adja, és érzései a rajongás határán mozognak. Idealizálja a bandavezért. Utal a minden vadsága mellett is megnyilvánuló gyengédségére. (Rablóballada)

„Még egy ringyót sem tudott sírni látni,

Magával vitte, ha horgászni ment,

s csak a templom előtt hagyta magára,
hogy imádkozzék egyedül odabent.”

Dicséri az erőnyeit, és mély fájdalommal, szinte a kihulló könnyével
tesz pontot a költemény záró sorára.

„És nyakát szépen a kötélbe dugta,
hiszen, a hóhér is csak proletár,
s mikor kettétört a csigolyája,
csak volt Pierre, a vörös coquillard.”

Még a kövér Margóról, - akit pedig minden szerelmese közül a
legjobban szeretett -, sem ír olyan áradozva, mint a borissza Gotart-
ról.

„Nem élt a földön még jobb cimbora.”

A látszólag könnyed sorok a legmélyebb tisztelet hangján szólnak.
Szép hasonlatokban állít számára – mintegy halhatatlanná téve –
emlékkövet. Fájdalma őszinteségét a versszakok visszatérő utolsó
sora igazolja. Mintha levett kalappal imádkozna.

„Ölelje át az Úr lelkedet!” (Könyörgő ballada)

Rokon szellemű költemény ezzel az Akasztófavirágok balladája.

„Rebegj értünk egy Áve Máriát,
hogy a gonosz hold szarván el ne essen,
s az égig jusson e három zsvány.

De kérd reánk az Úr kegyelmét,
hogy a bitóról hófehéren
megáldja Villon árva lelkét
Krisztus nevében. Ámen. Ámen.”

Villon egyáltalán nem érzélgős, és nem rabja a vallásnak, de él
benne a vágy, hogy a lelke

„A Tejút vizében meg ne ázzon,
hanem tisztán, hófehéren jusson az égbe;”

Isten elé, akit – minden egyebet eldobva – megőrzött lelke mélyén.
Bár az életében igencsak utcalányok, vagy könnyű erkölcsű nők
játszottak szerepet, nagyra értékelte, és tisztelte a kivételes női
erényt. Jeanne d’Arc-ról írja:

„és hol a szűz, akit Rouen várában
égettek meg nemrég az angolok?
Odaadnám érte fél életem,
ha a kezét kezembe tudnám venni,
s egyszer tudnék csak vele végigmenni
az alkonyattól lila réteken...

De nyomát már hiába kutatom,
mert hol van a fekete ugaron
a pásztotóra, a szerelmi szó?

De hova lett a tavalyi hó?" (Ballada a múlt idők dámáiról)
Önérzetére jellemző, hogy amikor kényszerhelyzetben Bourbon
hercegéhez fordul pénzért – érezve a megalázottságot -, ilyen
megszólítást alkalmaz:

„Tisztelt uram, fenség, vagy mi a fene,
bár nem vagyok ficsúr, kit a babája fésül,
sem gróf, aki a népet nyúzza, sem Monsignore,
ki hintón jött az égből,
nevem kurtán Villon, szeretőm utcalány,
de ezt a kitüntetést te majdcsak megbecsülöd...”

Mindez a köztük lévő társadalmi úr semmibe vétlének a
kihangsúlyozására.

A befejezést így koronázza meg:

„De most, mikor kalapját leveszi,
s a rohadt pénzért térden állva
úgy mászik eléd, mint a majom,
hát azt hiszed, nem sül ki a a pofája,
te barom?”

Villon költészetének betetőzése és koronája a Testamentum. Olyan
őszinte életrajz ez, amilyen kevés akad. Annyira intim részleteket
közöl az életéből, amilyeneket a legtöbb ember elhallgatna
még halála után is félve a közvéleménytől. De Villon úgy írja
Testamentumot, mint egy naplót. Úgy, mintha nem olvasná azt
senki. Mintha gyónna a hallgatag Papírpapnak. Vallomások címet is
nyugodtan adhatta volna.

A Testamentumnak alig fele van birtokomban, így az egészről
nem írhatok.* Amit ismerek, azt az elégikus hangvétel jellemzi.
Olyan, mint a borongós őszi mélabú. Mint a csendes panaszt kísérő
szomorú mosoly.

Csalódások után kiábrándult lélekkel mondja:

„ ..... s mert kiürítettem
a mély pincék minden löre borát,
nem félek többé, s a halállal ketten
régén vagyunk mi pertu cimborák.” (V.)

A következő két sorban keserűbb a panasz hangja:

„Mert korbáccsal vert engem az élet,

S nem voltam Isten választott fia.”
De büszke önérzettel teszi hozzá:
„És mégis, most is gúnyra áll a szájam,
s az urak hiába fennek rám fogat,
ollójával e rút kor és az állam
nem nyírt meg, mint kertész a bokrokat.” (VI.)

További visszaemlékező panasz:
„s anyám fáradtan súgta, Jézus! Jézus!
Mert én is egy vén korhadt istállóban
születtem egykor, mint a Nazarénus.” (VII.)
„És hogy mégsem lett megváltó belőlem,
az első követ te emeld reám!

E földre gondban és nyomorban nőttem,
istállószolga volt szegény apám.” (VIII.)
Az alázat, kiengesztelődés és a megnyugvás hangján folytatja:

„S ezért így, vénen két térdemre esve
köszönöm néked, Uram a nyomort,
hogy nem lettem ficsúr, ki délben este
mindenre pökve szürcsöli a bort.” (IX.)

„Köszönöm Néked a kenyér csodáját
s az éhes gyomor lázadó vágyait,
a tömegszállás fuldokló homályát
s a vén kórházak sápadt ágycsontjait.
Köszönöm Néked álmodom lágy varázsát
s lyukas cipőmben a híg sarat
és köszönöm a meddő vágy varázsát
s a szél zúgását a hidak alatt” (X.)

„Köszönöm Neked, hogy a szememnek tárva
nyílt meg az ember, e szörnyű bozót,
mert így nem lettem az urak szolgája,
s népkertekben rizsporos bohóc.
Köszönöm, hogy az ember szenvedését
mind a fülemben súgtad egy napon,
mert így történt, hogy minden versem mélyén
azóta egy húr szól, a szájalom” (XI.)

-----
*Villon balladái Faludi György átköltésében c. kötet hosszú évek óta tiltólistán van.
Beszerezni lehetetlen. Ronggyá olvasott példányait csak a legmegbízhatóbb
barátok kölcsönzik egymásnak.

A hála és a mély tisztelet hangján szól jóttevőjéről, Guillon de Villon apátról, aki felkarolta:

„Magához vett és nekem adta lelkét
és címerpajzsa minden csillagát
és pap szívének vénülő szerelmét
és vén könyvtára dohos illatát,
amelyben annyi titkot magyarázott
kamaszülemnek ő, a mesterem,
míg kinn a fákon nyári zápor ázott,
vagy tar gallyak hintáztak meztelen.”

A lány, merengő líra szomorkás hangjai csendülnek fel élete alkonyán:

„De addig, kérlek, hagyjatok magamra,
hogy néhány órát hadd ülhesek én,
amíg az ősz ködöt szítál hajamra
még itt, parányi kertem közepén.

A rózsza már lehullt, a szegfű sárgul,
s a bokrokon fütyülnek a rigók,
s a tölgy alatt egy vén Priamosz bámul,
kit Rómából hoztak a légiók.” (XL.)

„S ha megrepedt és megkopott is, mégse
tört össze másfélezer év alatt.

Csend van, és a sápadó égre
vörös felhőket gyújt az alkonyat.

Négy oldalt borzalmas házfalak barnán
merednek a haldokló kert felett,
lassan sötét lesz. Priamoszra tarkán
csavarodnak az ázott levelek.” (XL.)

Amikor saját sírja felől intézkedve elhalt kisfiára gondol, rejtett
könnyeitől áznak a sorok.

„És olcsó könnyeket senki ne ríjon,
ha majd a sírba tesznek egy napon!
Szegény fiam, Pierre Armand de Villon

is ott pihen, ki bénán és vakon
jött a világra, de az Úr kitárta
feléje lány kezét harmadnapon,
s el nem játszott játékait ott játssza
valahol egy cukorszín csillagon.” (LXIII.)

„De mégis azt kérném, hogy ne tegyétek

Armand fiam mellé testem porát!
Ott szeretnék pihenni, hol a rétek
benőnek már a korhadt lécen át
a sírdombokra, a temető szélén,
s ott nézném, mint fáradt, vén szerető,
mint az évekkel lassan és békén
búzaföldebe vész a temető." (LXIV.)

Villonnál talán kifogaszolható, hogy olyan kifejezéseket használ,
amelyek ellen a „jó ízlés” tiltakozik. Leír olyan dolgokat, amelyek
nem nyilvánosság elé valók. Elmond dolgokat, amelyek közlése nem
vall lovagiasságra.

De ő nem is akar lovag lenni. Sem ficsúr. Örül, hogy nem lett úr. Nem
is alkalmazkodik azok világához. Olyan bokor, amelyet nem nyírt
meg a kertész. Egyetemet végzett, művelt ember, de a társadalom
alsó rétegében él, és azt a világot képviseli. De mindig mélyen
emberi, amikor úgy ábrázolja az embert, amilyen. Őszintén. Ahogy
önmagát.

Szigetszentmiklós, 1964. március 25.

HUMOR

Békaszemmel

Varangy dökög át az úton,
Túloldalon vár a párja.
Undok féreg, szól az ember,
Aki a csúf békát látja.

Siess, szívem, szól a másik,
Édes csókkal várva várlak,
Királynője, legszebb gyöngye
Varangynak és más békáknak!

Siess, hogy az a csúf ember,
Aki ott áll a csapáson,
Olyan undok, mint a gólya,
Jaj, valahogy meg ne lásson!

Szeme kancsal, füle csákó,
Orra vörös, mint a répa,
Nincs a földön szebb állatka,
Mint a bájos varangybéka.

Szigetszentmiklós, 1949. július 8.

Válókereset

(Párbeszéd)

Személyek: Réz Ramszesz, ügyvéd
Ebeczki Macskás Makár

- Doktor úr, válni akarok a feleségemtől!
- Helyes, kérem! Nagyon helyes! Üljön le, és mondja el, miért!
- Attól tartottam, hogy majd le akar beszélni. Már csak formaságból is...
- Attól ne tartson! A békítés csak a bíróságon szokás. Nekem az a hivatásom, hogy elválasszam egymástól azokat, akik válni akarnak. Ez a kenyerem. Meg aztán mért ne segítenék egy másik férfin, hogy megszabadítsam... Apropó, meg vannak esküdve?
- No, hallja! Mi hithű...
- ... tehát, hogy megszabadítsam esküdt ellenségétől.
- Jól mondja, doktor úr!
- Milyen címen akar válni?
- Péntek utca 13. Bús alagsor 7.
- Nem a lakcímét kérdeztem! Azt hagyjuk a pokolba!
- Hisz, éppen azt akarom!
- Helyes, helyes, nagyon helyes! No, miért akar válni?
- Kicsit nehéz a válasz...
- Látom, zavarban van, de nekem az ügy érdekében mindent tudnom kell. Majd segíték. Hűtlen elhagyás?
- Á, dehogy! Hisz akkor minden rendben volna! Marad, és ragad, mint kutya szőrében a bogáncs!
- Na, jó!
- Dehogy jó! Hiszen...
- Jó, jó, kérem! Nem szó szerint értettem, hogy jó. Csak megszokás.
- Akkor se jó-józzon! Már a jójó is rég kiment a divatból!
- No, jó! Maga mindent szó szerint vesz. Menjünk tovább! Nem társas lény a felesége?
- Nem a fenét! Épp az a baj, hogy az én társam!
- Már megint félreértett. Arra mondják, hogy nem társas lény, aki nem barátkozik, komor, kedvetlen, szóval magának való.
- Még hogy nekem való! Való az ördögnek! Ha nekem való volna, nem lennék itt!
- Megint félreértett. Nem magára gondoltam, amikor az mondtam,

hogy magának való.

- Az ördög tudja, mikor kell az ügyvéd szavát komolyan venni!
- Mindig, barátom, mindig! De ne szóljon mindig közbe, mert nem vállalom az ügyét, vagy elküldöm innen! Majd elválik...
- Persze hogy elválok! Bárcsak már ott tartanánk!
- Azt hiszem, kettőnk közül az egyik bolond, de nem én.
- Idefigyeljen, doktor úr! Harminckét éves voltam, amikor az életembe belépett a férfi ősellensége, a nő.
- Nincs időm a hosszú elbeszélésre, amely néha terjengős, mint a társadalmi regény.
- Nem elég, hogy otthon nincs szavam? Itt se beszélhetek? Maga biztatott, hogy mondjak el mindent!
- De csak röviden, világosan!
- Szóval harminckét éves voltam, amikor az a nő belépett az életembe.
- Ezt már mondta!
- De azt nem, hogy sajnos feleségül is vettem.
- Elég későn...
- Későn? Vette volna csak el maga! Akkor majd nem mondaná, hogy későn, hanem hogy túl korán, és hogy kár volt úgy sietni!
- Azt akartam mondani, hogy elég későn jött rá, hogy nem kellett volna.
- Végre egy okos szó! Szóval feleségül vettem, de inkább ő vett férjül engem.
- Talán azért a maguk életében is voltak mézeshetek?
- Voltak, voltak. Néha-néha elcsattant egy-egy csók. Dé később már pofonok formájában jött a csattanás. És egyoldalú lett a dolog, mert mindig én kaptam.
- Hát olyan mimulyánk maga? És olyan amazon a kedves felesége?
- Ne mondja a feleségemre, hogy kedves! Egyáltalán nem kedves. Én csak tudom!
- A kedves jelző csak olyan szólásmondás, tartalom nélkül. Udvariasság csak, de magunkban azt is gondolhatjuk, undok bestia.
- Az már igaz, de én mindig skorpiónak szoktam gondolni, de ehhez a doktor úr jobban ért. Azt kérdezi, nem elég beszédes? Még hogy nem! Még álmában is beszél! Még a rádiót is eltávolította, mert csak a maga hangját szereti hallani. Már minden barátnője elmaradt a háztól, mert azokat sem engedi szóhoz jutni.
- Talán költekező és maga...?

- Az ám, költ, mégpedig sokat. De ha csak pénzt költene! Azt valahogy megkeresem.
- Mit költhet egy asszony a pénzen kívül?
- Mit? Hát verseket! De azokat nemcsak én nem értem, hanem egy teremtett lélek sem! És folyton engem kínoz, hogy szerezzek kiadót. De a kiadók engem is kidobnak a verseivel együtt. Meg is értem őket. Jobb is így. Én már immúnis vagyok, de a nagyközönség úgy felfordulna tőlük, mint a patkány a ciánkálitól.
- De mért nem tárgyal ő maga a kiadókkal?
- Mert a kiadókat is kidobja, ha nem hajlandók a rossz verseket jónak ítélni. Most már, ha látják, hogy jön, bezárják, és eltorlaszolják előtte az ajtót.
- Különös asszony lehet.
- Az ám! A macskakölyköt megsiratja, ha a farkára lép, egy szerkesztő pedig a kórházban elmélkedik azon, hogy mégis jobb lett volna jó kritikát írni a rossz versekről.
- Az, hogy egy asszony verseket ír, még nem ok a válásra. De fennállhat esetleg egy olyan ok, hogy maga, mondjuk, állatbarát, de ő nem tűr meg semmilyen állatot.
- Ne is folytassa! Épp az a fő hóbortja, hogy minden állatot megtűr, csak engem nem. Éppen az állatok miatt kell minden negyed évben lakást változtatni, mert a szomszédok agyon akarnak csapni miattuk bennünket. Van annak mindene: sündisznó, tengerimalac, papagáj, holló, fehér egér, bagoly, kakas és a sok-sok macska. Most aztán ne mondja, hogy nem társas lény a feleségem! Persze a sok dög miatt minden nap megvan a baj. A holló ellopja a fényes tárgyakat a szomszédoktól, akik szerint rá van szoktatva. A bagoly kuvikol, az öregasszonyok pedig félnek, hogy a halált hívja, és meg fognak halni. A kutya sokat ugat. A kakas kora hajnalban kezd kukorékolni. A lakásunkat, már újra felmondták. Én meg nem győzőm a macskaadót fizetni.
- Macskaadó? Olyan nincs! Én csak tudom, ismerem a törvényeket.
- Nem is az államnak fizetem, hanem a lakóknak.
- Hogyhogy?
- Tudja, milyenek az asszonyok. Jönnek a csarnokból, megállnak beszélgetni. Leteszik a telt szatyrokat a kapu alatt, és kérdegetik egymást, hogy mit főznek ebédre. Beszélnek, beszélnek. Közben a macskák odasereglenek, kiszaglásszák, mi van a szatyorban. Az asszonyok megfeledkeznek a világról. De aztán az eszmecsere

nálunk folytatódik, de akkor már nincs alt, csak szoprán! Rázzák az orrom előtt a megcsúfolt krinolinokat és debreceniket. Emlegetik a macskák felmenőit a gazdájukéval egyetemben. Az asszonyom meg fizet, nehogy agyoncsapják a macskáit. Na kérem, így fest a macskaadó! Fizetem, mert a feleségem nem élhet macskák nélkül.

- Helyes, kérem, nagyon helyes!

- Helyes a ménkút! Tudja, mennyibe kerül ez évente?

- Nem a maga macskaadójára mondtam, hogy helyes, hanem arra, hogy a macskák óvatosságra tanítják az asszonyokat, és akkor maga is megmenekül a macskaadójától.

- Hát megnyugtatom, hogy téved. Ha eddig nem okultak, akkor...

- Én nyugodt vagyok. Hálaistennek nincs feleségem, aki mindenféle állatot hozna a nyakamra, talán még kondorkeselyűt is.

Egyébként, amit eddig elmondott, az nem ok a válásra. Keressünk mást! Nem kikapós a nem kedves felesége?

- Mondtam már, hogy ha valaki kikap a háznál, az én vagyok.

- Helyes, kérem, nagyon helyes!

- Mi a ménkű helyest talál ebben?

- Ezzel már lehet érvelni a bíróságon. Mert ez elég csúnya dolog. De mért nem dobja ki?

- Az én feleségem testvérek között is megvan 130 kiló. Kidobni?! Súlyemelő artista volt. Kidobna az mind a kettőnket, mint egy macskát!

- A kikapást nem úgy értettem, ahogy maga értelmezi.

- Ezt már ismerem! Semmit sem úgy ért, ahogy mondja, és nem úgy mondja, ahogy érti.

- Úgy értettem, nem szokott-e öngagsága félrelépni.

- Öngagsága sohasem szokott félrelépni, még ha százan jönnek is vele szemben a járdán. Öngagsága megy rendületlenül, mint a rinocérosz a vízre, mert minden teremtett állat kitér előle. Őelőle is kitér minden élőlény, ha fél a legázolástól.

- Én most felhívom az elmeogyintézetet.

- Aztán miért?

- Hogy nem szökött-e meg onnan egy ápolt.

- Nem is egészen alaptalan a gyanúja. Olyan ügyvédhez, mint maga, csak bolond megy tanácsot kérni.

- Nem is kell érdeklődnöm a nyílt beismerés után. Épp ezért nem ingerelem, hanem finoman teszem fel a következő kérdést. Nem csalja a felesége, nem házasságtörő?

- Nem. Ilyen hibái nincsenek. Ha valamit akar, azt nyíltan teszi, ha tetszik nekem, ha nem. Ha akarja, előttem eszik meg egy hízott libát, és nem szólhatok semmit. Hogy nem házasságtörő-e? Nem! Nem tör az egyebet, mint poharat, bögrét, tányért.
- Minden asszonnyal előfordul ilyesmi.
- De nálunk azok nem mosogatás közben törnek el, mint más házaknál, hanem az én fejemen.
- Helyes, kérem, nagyon helyes!
- Helyes, ha a ménkű beleszap a szava járásába! Nézze meg, milyen púp van a fejemen! Már három napos, és egy virágvázának a nyoma.
- Azt úgy is gondolom, hogy nem a virágé. Valóban jókora daganat, egész helyes púp!
- Helyes? No akkor kívánok kettőt a maga fejére!
- Nem helyes, hogy helytelen kívánsága van. Én a felesége tevékenységét az üveg- és porcelánipar szempontjából helyeselttem. Az iparcikkek forgalmazása nemzeti érdek. Hogy a vásárlás milyen okokra vezethető vissza, az ipar szempontjából közömbös.
- De nekem nem! Engem az ipar nem érdekel. Én tisztességes valutaüzér, feketéző és uzsorás vagyok. Egye meg a logikáját! Ökörnek való az! Így akar vigasztalni?
- Eszemben sincs vigasztalni! Én ügyvéd vagyok, nem jezsuita páter. Ha jól emlékszem, ezt már mondtam.
- Mondta, mondta. Ne olyat mondjon, amit én is tudok! Láttam a tábláján, hogy ügyvéd. A ménkű üsse meg!
- Kit? Engem?
- Nem magára gondoltam, csak a szavam járása a ménkű, mint magának a Helyes, helyes! Azért jöttem, hogy tanácsot adjon, milyen címen válhatok el a feleségemtől!
- Előbb mondjon válóokot! Mert tetszik tudni, az hogy a maga fején púp van, éppúgy nem válóok, mintha a felesége lene púpos. Mert kérem, utólag...
- Elég! Tudom, hogy ha púpos lenne, az nem lenne ok a válásra, mert akkor is láttam, amikor elvettem.
- Várjon! Még nem merítettünk ki minden lehetséges okot. Vannak férjek, akik sok gyereket szeretnének, de az asszony nem. Nem ez a fő baj maguknál is?
- Na, ugyancsak melléfogott! Hat gyereket hozott nekem a feleségem. Lány korában szülte valamennyit. Kit itt, kit ott, imitt-amott: Brüsszel, Bécs, Budapest, Berlin, Bukarest, Belgrád. Még

amikor artistanő volt. A városokat megjegyezte, az apákat nem.
- Értem, amikor feleségül vette őnagyságát, azzal a lépéssel közös nevezőre hozta a különböző...

- Azzal a ballépéssel! Pedig mindig utáltam a matematikát!

- Szóval, hat gyerek a hozomány. Helyes, kérem, nagyon helyes!

- Mi helyeset talál abban, hogy egy lány...?

- Gondolkozzon egy kicsit! A maga felesége haladó szellemű volt már lány korában!

- Mi abban a haladás, hogy minden fővárosban összeszed egy gyereket?

- Megálmodta a mai jelszót: Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség! Igazi honleány a maga felesége! Olyan kevesen vagyunk. Micsoda honfi maga, ha még ezt sem látja be?

- Ha maga olyan jó hazafi, mért nem vett feleségül egy hat gyermekes honleányt?

- Nem kerül mindenki olyan kapcsolatba hat gyermekes artistanőkkel, mint maga. Meg aztán én kozmopolita vagyok. De maga csak rabolja az időmet, anélkül, hogy mondana valamit, amibe bele lehetne kapaszkodni.

- A maga hibája, hogy nem talál hibát!

- Nekem jogcím kellene, mert ha a felesége nem akar válni, akkor minden hiába! Vagy van hiba, vagy közös megegyezés kell. Ezek nélkül nem lehet tenni semmit.

- Mit tegyek hát?

- Ha minden áron szabadulni akar tőle, és másként nem lehet, szökjön meg tőle!

- Arra már én is gondoltam, de az üzleti összeköttetésem nem engedik. De egyébként is a feleségem egy ideig a nyomozó osztályon dolgozott, és a szökevények felkutatása volt a specialitása. Elsőrangú tehetség volt. Ma is olyan orra van, mint a legjobb kopónak. Kikaparna a föld alól is, és úgy megverne, hogy kinyiffannék, de én élni akarok, csak nem vele, hanem nélküle.

- Helyes, kérem, nagyon helyes!. De azt akarom mondani, hogy tanácstalan vagyok.

- Azt úgyis tudom!

- A maga felesége nem házasságtörő, nem kikapós és a rengeteg állatától eltekintve előrelátó személyiség, aki hat szép gyerekekkel ajándékozta meg.

- A hat igaz, de egyik sem szép.

- Helyes, kérem...
- Nem helyes, csak himlőhelyes mind, mint az anyjuk.
- A szépség elvont fogalom. Az nem lényeges. A mennyiség a fontos!
- A helyzetem súlyos...
- Súlyos, súlyos, de a maga háta nem attól olyan görbe! A hat gyereket mindenképpen a felesége javára kell írni. Lehet, hogy maga, amilyen keszeg, agár, vagy mit tudom én, micsoda, nem is tudott volna utódot állítani, így meg hat gyerek apjaként büszkélkedhet.
- Kikérem magamnak! Még hogy nem tudtam volna! Tudja meg, három gyerek után fizetek tartásdíjat.
- Úgy? Hiszen akkor a feleségének lenne oka a válásra!
- Csakhogy ő nem tudja. Még csak az hiányozna!
- Ha a felesége jönne hozzám, hogy válni akar, nem lenne annyi bajom vele, mint magával. Akkor önagysága nem sokáig lenne Ebeczkiné!
- Megnyugtatom, hogy azon az ügyön maga semmit sem keresne, mert ha a feleségem megtudná a dolgot, nem menne se Péterhez, se Pálhoz, hanem agyoncsapna, mint valami őszi férget.
- Hát Ebeczki úr, kínos kutyaszorítóban van!
- Azt maga nélkül is tudom. Inkább süsse ki gyorsan, mit csináljunk, mert a feleségem már elsirat, mint valami meghaltat, vagy...
- Az kutya jól jönne magának, Ebeczki úr, ugye?
- Vagy kikutatja, hogy hol vagyok, és az kutya rosszul jön magának, Réz úr! No, mi lesz, Réz úr?
- Nem tudom. Nem tehetek semmit. Igazán sajnálom, de...
- Ne sajnáljon! Ne vágjon olyan áhítatos képet! Mondta már, hogy nem páter, hanem ügyvéd.
- Mondtam, mondtam, hát aztán?
- Nem az ördög ügyvédje? Inkább az eszét jártná! Tanácsot adjon végre!
- Hát, Ebeczki Macskás úr, nem megy az csak úgy kutyafuttában! Mondtam, hogy pillanatnyilag nem tudok segíteni.
- Nem kell, hogy mondja, hogy nem tud! Magamtól is kitaláltam. Réz úr, maga nem ér egy réz garast! Megyek, és keresek egy olyan...
- Hé, Ebeczki Macska, vagy mi a ménkű a neve, ne szaladjon, mint egy veszett eb! Mondani akarok valamit. Várjon!
- Ebeczki Macskás Makár a nevem. Mikor tanulja meg végre?
- Valami eszembe jutott!

- Igazán? Hát ilyesmi is megesik?
- Nahát maga Macskás Ebeczki, füttyülök a gazemberséggel keresett tisztességes pénzére! Nem kell egy fillérje sem! Ingyen vállalom a pörét, hogy megmutassam, hogy Réz Ramszesz aranyat ér. Ugye azt mondta, hogy a kedves felesége...
- Sose mondtam, hogy kedves se magának, se másnak!
- Azt mondta, hogy a felesége bolondja a macskáknak.
- Az hát, bolondja a macskáknak, de nem ám a Macskásnak!
- Azt mondta, inkább akármitől megválna, mint a macskáitól, nem?
- Pontosan így van.
- No, látja, Ebeczki úr, itt van az eb elhantolva, a macskáknál!
- Ebből a tyúk sem kapar ki semmit!
- Nem ám, ha az ember nem elég okos, de én...
- Magának sem előlegezem meg ezt a jelzőt. Ezt a kijelentésemet fenntartom.
- Ne baúgasson, Ebeczki, amikor én beszélek! Megvan a válóok!!... Menjen haza, és mondja meg a nem kedves feleségének, hogy vagy maga, vagy a macskák! Meglátja, hogy kutyába se veszi magát, Ebeczki!
- Réz úr, maga aranyember! Megyek, rohanok haza, és elküldöm magának az évi macskaadót!

Szigetszentmiklós, 1958. augusztus, 15.

Bélyeggyűjtők

Késő éjszaka volt. A hold csak néha kukucskálhatott le a földre egy-egy keskeny ablakon, amelyet éppen nem takart valami felhőfoszlány. De nem láthatott sokat, mert sűrű köd feküdte meg London villanegyedét. Az előkelő fészkek dideregve, csapzottan gubbasztottak, mint a varjúk a fákon. A faszor óriásai csak a derekukat mutatták, az ágaknak csak a körvonalai látszottak. Igazán ideális éjszaka volt azok számára, akik nem szeretik a napfényt.

Mr. Boston az asztala fölé hajolva a bélyeggyűjteményét rendezgette, ámbár nem volt azon mit rendezgetni, mert minden darab a szigorúan meghatározott helyén volt, mégis látnia kellett mindegyiket, mint ahogy az anya sem tud betelni gyermekei szépségével. Látni, és megsimogatni mindegyiket külön-külön, mert a gyűjtőnek minden egyes darab édes gyermeke.

Csak egy kis asztali lámpa égett, a fővilágítás ki volt kapcsolva, és így a szoba sarkaiban sejtelmes félhomály volt.

Mr. Boston háttal ült az ajtónak. A kilincs megmozdult mögötte, aztán lassan, nagyon lassan lefelé kezdett süllyedni. Végül megállt, és az ajtó nyílni kezdett olyan puhán, mint ahogy a macska szokta tolni óvatosan. És ahogy a macska nem jelzi kopogtatással, hogy be akar jönni, a kint lévő sem tette.. Aztán a keskeny résen egy férfi osont be nesztelenül, mint valami szellem, és megindult az asztal felé. Szellem módjára járt, de mégsem volt az, mert gumibot lógott a csuklóján, ami szellemeknél szokatlan dolog. És amikor az asztalhoz ért, a gumibot már magasra volt emelve, de nem csaphatott le a megcélzott fejre, mert abban a pillanatban Mr. Boston felugrott, és visszafordulva úgy állon vágta a késői látogatót, hogy az hanyatt esett, és nem is mozdult.

- Hát, neked nem sok kellett – mondta Mr. Boston -, nem vagy valami kemény fából faragott legény! No, gyere!

Fölnyalábolta, beleültette egy székbe. Aztán az asztalfiókból vékony, de rendkívül erős kötelet vett elő, és boszorkányos gyorsasággal a látogatója kezét-lábát és törzsét a székhez kötözte. Aztán vele szemben ő is leült, cigarettára gyújtott, és várt.

- Hol vagyok? – kérdezte a vendég, amikor magához tért, és révedezve körülnézett.

- Már jó helyen és biztonságban, ahogy most már én is. Egyébként

elvesztette a mérkőzést, Uram! Már az első menet első percében! Háromszor is rászámoltam már...

- Hogy elvesztettem, azt maga nélkül is tudom, Mr....Mr?

- Mr. Sam Boston.

- Hát igen, Mr. Boston! De nemcsak a mérkőzést vesztettem el, hanem a szabadságomat is, ahogy érzem, sőt azon túlmenően egy fogamat is, mert amit ott, a szőnyegen látok, úgy vélem, az enyém.

- Csak volt, Mr....Mr?

- Mr. Thomas Nemvárt.

- Valóban nem vártam. De a fogára visszatérve maradjunk a múlt időnél! Csak volt a magáé. De egyébként helyesen vélekedik, tényleg az öné volt.

- Átkozottul kemény és gyors ökle van! Így még nem bánt el velem senki, pedig nem vagyok utolsó verekedő.

- Valamikor tanultam az ökölvívást és a dzsúdót, és még nem felejtettem el egészen, Mr. Nemvárt! Japán edzők voltak a mestereim.

- Vitte volna el őket a báránymaglő!

- Ez a kívánság a tanítványra is vonatkozik?

- Azt nem mondtam.

- De gondolom, gondolta!

- A gondolatom még szabad, azt még nem kötözte meg, Mr. Boston! Mondja, nem volt maga tengerész? Ez a matrózcsomó arra vall.

- Tengerész? Hát, lehet, hogy az is voltam többek között. Az ember sok mindent megpróbál az életben, ha a szükség úgy kívánja. Az én életemben a szükség sokszor és sokféleképpen szerepelt, mint kényszerítő körülmény. De egyébként érzékeny lelkű ember vagyok, és igazán sajnálom, Mr. Nemvárt, hogy Önt most ez a nem várt esemény érte, mégpedig az én hibámból!

- Az Ön hibájából? Ezt nem értem, pedig nem vagyok idióta!

- Az arca és a beszéde alapján és sem tartom annak. Azért az én hibám, ami történt, mert én igen gyanakvó vagyok. Olykor félremagyarázom a helyzetet, és elhamarkodottan cselekszem. Például most, amikor láttam, hogy nyílik az ajtó, és maga mögém osonva felemelte azt a bumerángot, azt gondoltam, hogy le akar ütni, holott Ön esetleg csak tornagyakorlatot akart végezni.

- Vigye el az ördög a gúnyolódásával együtt! Tornagyakorlatot a saját lakásomban szoktam végezni felkelés után, nem lefekvés előtt.

- Most fordított volt a helyzet, Mr. Nemvárt! Most lefekvés előtt

végezte.

- Maga igazán hidegvérű, Mr. Boston! Tudja, milyen veszélyben forgott, és van kedve szellemeskedni.

- Hát, a veszély után már könnyű, ha tudja az ember, hogy újabb nem fenyegeti.

- De Ön a veszély előtt is hidegvérű volt, hiszen az utolsó pillanatig kivárt, és csak azután...

- Az szükségszerű volt a saját érdekében. Be kellett várnom, amíg útás távolságba ért. Különben én feküdtem volna a szőnyegre az Ön tornagyakorlata után.

- Sajnos nem úgy történt – mondta Mr. Nemvárt, és szomorúan ingatta a fejét.

- Hát igen, Mr. Nemvárt, a dolgok nem mindig úgy történnek, ahogy várná az ember. Ha most azt mondanám, hogy majdnem sajnálom, azt nem hinné el nekem, ugye?

- Ne várjon ilyesmit tőlem!

- Jó, nem várok semmit, de ha beleélem magam az Ön helyzetébe, el tudom képzelni, milyen nagy csalódás érte. Szép értékeket vihetett volna magával innen, és azokban talán több öröme telnék, mint ebben a beszélgetésben.

- Nem talán, hanem biztosan!

- Én hiszek magának, mert többek között maga a bélyeggyűjtemény is csinos kis vagyont képvisel. Ritka példányok általában.

- Egye meg a fene a bélyeggyűjteményét, Mr. Boston! Tudom, hogy mennyit ér, hiszen többek között épp azért jöttem.

- Tudja?... De egyáltalán honnan tudta, hogy nekem bélyeggyűjteményem van?

- Egy betörőnek sok mindent kell tudnia, Mr. Boston! Vannak bizonyos értesülései, és nem titok előtte egy és más, ami mások számára egyébként az.

- Nem mondaná el, hogy szerzi az értesüléseit?

- Hát, éppen elmondhatom, de így nagyon nehezemre esik a beszéd, ugyanis folyton nyelnem kell a vért, amit nem akarok a szőnyegre köpködni. Az mégsem lenne illő dolog.

- No lám, mégiscsak kiütközik a jó nevelés! Hol nevelkedett?

- Hol? Négy esztendeig voltam javítóintézetben. Elhíheti, hogy ott értenek a neveléshez!

- Elhiszem. No, várjon! Hozok valami edényt, amelybe a nemes vérért beleköpködhetsz. Egyébként, ha nem állna el a vérzése, a fegyházi

orvos majd tamponálja.

- Csak nem akar odajuttatni?

- Hát, hova? Talán a piaristák rendházába vagy a dominikánusokhoz?

- Egyik hely sem nekem való.

- Hát, mit szeretne, mit remél? Talán aranyfogat csináltassak ahelyett, amit kiköpött?

- Nem vagyok annyira optimista, ámbár ha alaposan mérlegelné a dolgot... a méltányosság szellemében, hiszen ...a fogamat végül is Ön ütötte ki!

- Kedves Mr. Nemvárt, ha alaposabban mérlegelném a dolgot, akkor az egész fogsorát ki kellene vernem! Mire alapozza, hogy elnéző leszek?

- Az érző lelkületére, amelyre hivatkozott.

- Igaz, hogy érzékeny lelkületű vagyok, de nem mindig, és nem mindenkiel szemben.

- Nem lehetnék én a kivétel? Valami kedvezményben mégiscsak részesíthetne!

- Hát, majd meglátom. Mire gondol?

- Például arra, hogy feloldozhatna! Nem a bűneim alól, hanem ebből az átkozott leköötésből! Nagyon vág!

- Elhiszem.

- Azzal még nem vagyok kinn a vízből! Mi a fenének tart ilyen dolgot a háznál, Mr. Boston?

- Sosem lehet tudni, hogy mikor minek veszi hasznát az ember. Jelen esetben jó volt. Egyébként kell a foglalkozásomhoz...

- Kötél a bélyeggyűjtéshez?

- Ahhoz is, máshoz is. De erről talán majd később. Most egy perc türelmet kérek. Ha nem várt vendég is Ön, Mr. Nemvárt, mégiscsak vendég, és az ilyenekkel szemben is kötelező az udvariasság.

Kinyitott egy faliszekrényt, és egy üveget és két poharat tett az asztalra, és töltött.

- Lehet, hogy meglepi Önt, de én igen romantikus lélek vagyok, és a mai éjszakában van valami regényes vonás. Meg a történetek után is jól fog esni egy kis bor. Nem rossz fajta.

- Látom. A címkéje azt mondja, hogy bordeaux-i. A bélyeggyűjtő tehát a borban is szereti a különlegest.

- Igen, és azt, amelyik régi. Ez pedig az!

- Igen, az évszám szerint tisztes korban van.

- Na hát, igyunk! Isten éltesse, Mr. Nemvárt!
- De, Mr. Boston, ez igazán rossz tréfa! Hogy a pokolban igyam? Meg van kötve mind a két kezem. És mondtam már, hogy nagyon vág ez az átkozott kötél.
- Igen, emlékszem, hogy mondta, de közben megfeledkeztem róla. Elnézését kérem, de maga is tudja, hogy egy indián büszkén túrná a fájdalmat, és nem panaszkodna!
- Az lehet, de én nem vagyok indián!
- Igen, látom, hogy sápadt arcú. Na, várjon csak! Benyúlt az asztalfiókba, és egy revolvert tett az asztalra.
- Hát, ide figyeljen, Mr. Nemvárt! Én most feloldozom kezét-kábát, de figyelmeztetem, hogy az első gyanús mozdulatra...
- Lőni fog.
- Igen, és arra is felhívom a becses figyelmét, hogy jól tudok bánni mindenféle lőfegyverrel. A katonaságnál mesterlövész voltam, civilben pedig jó ideig cirkuszi pisztolylövő mutatványokat végeztem, és nem szoktam eltéveszteni a célt. Tehát...
- Értem, Mr. Boston! Óvakodni fogok ebben a magáncirkuszban az Ön ingerlésétől, nehogy bemutathassa a céllövő tudományát, hisz én vagyok a bábu.
- Okos beszéd! Tehát igyunk az egyetértésre! A következőkben majd maga veszi át a házigazda szerepét annyiban, hogy Ön fog töltögetni. Kétfelé ugyanis nem tudok figyelni, és miközben én töltenék, addig maga... Elnézést de egy kicsit bizalmatlan természetű vagyok. Megért engem ugye, Mr. Nemvárt?
- Tökéletesen, én igen megértő vagyok.
- Szép jellemvonás! No hát akkor, helyezze kényelembe magát, mintha otthon lenne! Üljön le, és beszéljessünk! Lenne néhány kérdésem. Mondja el, hogy szerezte az értesüléseit arról, hogy itt mit találhat! Én erről senkinek sem beszéltem. És hogy jutott be, holott minden ajtó zárva volt?
- De előbb vegye le a lábát a gumibotról, és ne igyekezzék maga felé hengergetni! Ismétlem, igen gyanakvó természetű vagyok, és könnyen félremagyarázok valamit, ahogy azt már tapasztalta. Na, tegye keresztbe a lábát a térdén! Úgy nem könnyű gyorsan felugrani. Úgy! Jól van! A kezét is tegye karba, mint az iskolások! Úgy, kérem! Ez is felér egy hevenyészett kötözéssel. És most kezdje!
- Mr. Boston, én is szeretnék valamit kérdezni! Végeredményben mindegy, hogy melyikünk ad előbb választ. Egy kis időbeli

különbség csupán. Aztán én is megválaszolom, amit kérdezett.

- Rendben van. Mi az a kérdés?

- Én úgy jöttem be, mint a macska, kerülve minden zajt. Nem értem, hogy vette észre. A jelek szerint mindenre felkészülve várt.

- Nem érti? Pedig nem idióta. No, majd megmagyarázom. Maga valóban csendesen jött, de mégsem egészen úgy, mint egy macska. A kilincs lenyomása valóban igen pici nesz volt, de nekem igen jó fülem van, és meghallottam.

- Maga kutyafülű, Mr. Boston!

- Ha ez elismerés, nem veszem sértésszámba.

- Valóban nem annak szántam.

- Nos amikor meghallottam, hogy...

- Még mindig nem értem. Amit csak hall az ember, azt nem látja, Ön pedig nem fordult meg.

- Nem is kellett. Figyeljen, kérem! Maga most az én helyemen ül háttal az ajtónak. Nézzen az asztal szélére, ahol most én ülök! Mit lát?

- Egy kis tükröt rögzíthető talpon ferde síkba állítva az asztallapon.

- Úgy van! Érti-e már, Mr. Nemvárt?

- Értem. Sajnos egy kicsit későn.

- Jobb későn, mint soha! Kárpótlásul töltse meg a poharakat! Megvan, jó! Most udvariatlan leszek, megvallom, kényszerből. Tegye karba megint a két kezét! Először én iszom, aztán maga.

- Nem lehetne fordítva?

- Nem, mert amikor az ember iszik, hátra hajtja a fejét, és ez a testhelyzet igen alkalmas arra, hogy valaki a torkára ütést mérjen tenyér-élel, és az elég lehet arra, hogy az ivó ne igyon többször.

- Ezt is jó tudni!

- Igen, mindent jó tudni, Mr. Nemvárt! De ha ilyen késztetése támadna, biztosíthatom, nem adok alkalmat a végrehajtásra.

- Ez már sok, Mr. Boston! Nem öltem én embert soha!

- Elhiszem, ha mondja. Azon leszek, hogy most se essen ilyen bűnbe. No, most magán a sor. Beszéljen!

- Jól! Tehát azt kérdezte, hogyan és honnan szerzem az értesüléseimet, és hogyan jöttem be ide zárt ajtókon keresztül. Megbocsásson, de ezek igen naiv, mondhatnám, együgyű kérdések. Vegyük úgy, mintha maga is betörő volna, és én poharazgatás közben mondok el egy esetet, bár egy igazi betörőt ez nem igen érdekelne, csak esetleg valami zöldfülűt, aki tanulni akar. Először a

második kérdésére felelek. Tehát, zárt ajtón senki sem tud átmenni. Én sem. De amit be lehet zárni, azt ki is lehet nyitni.

- De nem tudta, hogy milyen zárok vannak az ajtókon!

- Tudtam, mert viasz nyomatot vettem róluk.

- Mikor? Talán ma este?

- Nem. Tegnap délelőtt. A kerítésajtó rossz szokásból vagy feledékenységből nem volt bezárva. Volt időm mintát venni a zárról. A házajtóról pedig csengetés előtt. A nőnek, aki beengedett, azt mondtam, ügynök vagyok. Porszívót, csecsebecséket, könyveket ajánlottam megrendelésre. Színes kelméket mutattam neki, de azt mondta, hogy őt mindez nem érdekli, mert ő csak bejárónő, otthon pedig minden megvan, ami kell. Kérdeztem, hogy a házbeliek közül nincs itthon senki? Azt felelte, csak egy házbeli van, az úr, de ő nem fogad senkit, mert annyira el van foglalva. „Ugyan mivel, hogy még egy perc ideje sincs?” – kérdeztem. „A bélyegeivel.” – mondta, és egy ajtó felé biccentett. Így már tudtam, hogy melyik az Ön szobája. Az ebédlő és a konyha ajtaja pedig tárva volt. Tehát némileg tájékozódtam a helyszínen, bár már voltak előbb is értesüléseim, de mindig a személyes tájékozódás a legjobb.

- Igen jó módszer!

- Szeretek biztosra menni. „Hát akkor, majd holnap jövök, hátha akkor fogad az úr” – mondtam. „Hiába jön” - felelte elutasítóan, „holnap bizonytalan időre elutazik.” Ezt jó tudni, mert üres lakásban kevesebb a meglepetés. Sajnos nem volt üres, és ez lett az én Waterloom!

- Hát igen, Mr. Nemvárt, a betörő éppúgy elbukhat a küzdőtéren, mint a császár a hadszíntéren azzal a különbséggel, hogy az előbbi nem Szent Ilona szigetére, hanem egyéb elszigetelt helyre kerül.

- Miért kerülgeti a szót, Mr. Boston? Mért nem mondja ki egyenesen, hogy a fegyházba?

- Tiltja a jólneveltségem, ámbár nem javítóintézetben nyertem! Nemcsak ökölvívást tanultam Japánban, hanem udvariasságot is.

- Igazán megható tapintatosság! Ön valóban érzékeny lelkületű ember. Megengedi, hogy betöltsem a házigazda szerepét és a bort is a pohárba?

- Természetesen, fel van rá hatalmazva. Nem kell esetenként engedélyt kérnie! Folytassa, kérem ne csak a bor kortyolgatását, hanem a beszédet is! Igen érdekes az előadása, amelyet úgy hallgatok, mintha zöldfülű betörő volnék, aki valóban tanulni akar.

Tehát az értesülései...

- Az értesüléseim? Hát, tudja Ön, hogy azok, akik a házhoz járnak, kivel vagy kikkel vannak összeköttetésben? Itt van például a bejárónő. Nem szövetségesem ugyan, de egészen ártatlanul mégis elárulta, hogy melyik az Ön szobája, és hogy bélyeggyűjteménye van. Az utóbbit egyébként már amúgy is tudtam, ezért ne is vonja őt felelősségre!

- Ez szépen volt mondva! Jó pont a maga javára.

- Köszönöm. No és aztán jönnek a többiek: a pékinas, aki kenyeret és friss süteményt hoz a reggelijéhez, az asztalos, a lakatos, a parkettás, a kárpitos, a vízvezeték-szerelő, a kéményseprő, aki az adót vagy az új évi borraivalót jön behajtani. Ezek mind hírszerzők, anélkül, hogy tudnák. És bormelletti beszélgetés közben óvatosan, kerülő úton sok jó adatot lehet kiszedni belőlük. Persze ők nem tudják, hogy valaki bűnsegeideivé váltak.

- Ez ismét egy jó pont a számláján, Mr. Nemvárt!

- Ismét köszönöm, Mr. Boston, de mit érek én az Ön jó pontjaival?

- Lehet, hogy sokat...

- Igen sejtelmes válasz. Tág teret ad a találgatásra, és végül lehet, hogy semmit sem ér.

- Hát, az attól függ!

- Mitől?

- Megtudja, ha itt lesz az ideje.

- Újabb misztikum. No, mindegy. Folytatom, amit elkezdtem.

Meri-e komolyan állítani, hogy nem beszélt soha senkinek a bélyeggyűjteményéről? A klubban, a kávéházban bizonyára vannak olyan ismerősei, akik szintén ennek a szenvedélynek hódolnak. Nem hiszem, hogy titokban tartják egymás előtt, hogy kinek mi je van. Kifúrná az oldalukat, ha nem beszélhetnének róla! A bélyegnek nemcsak az adja az értékét, hogy ritkaság, hanem az a jóleső tudat is, hogy vannak, akik irigylik, és sóvárognak utána. Tehát beszélnek róla, hogy a gyűjteményük mellé az értékfokozó érzelmi töltést is megkapják. Aztán tudja-e, hogy a klubban a személyzet, a kávéházban a pincér és a kenyereslány mire fülel? Nem tudja, mint ahogy ők maguk sem tudják, hogy kinek mondják el, amit hallottak, még kevésbé azt, hogy az informált mire használja fel a kapott értesülést.

- Harmadik jó pont, Mr. Nemvárt!

- Egyik sem számít az én esetemben.

- Majd meglátjuk!
- Befejeztem, Mr. Boston. Így szerzem az értesüléseimet. Nem tudom, mért érdeklődött ez iránt.
- Én tudom, Mr. Nemvárt, és ez a lényeg. Igen érdekes volt, amit elmondott. Sok-sok újat tanultam magától ma este.
- Hát, kitanultam egyet-mást, nem vagyok zöldfülű a szakmában.
- Veszem észre. Hanem egyet nem értek, pedig én sem tartom magam idiótának.
- Hogy valaki nem idióta, attól még nem lángész, Mr. Boston!
- Azt nem is mondtam. De nem is kell lángésznek lenni ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy most túlment az illendőségen. A javítóintézetbeli nevelés mégsem tökéletes!
- Lehet. De a mindenkori helyzet befolyásolja az ember modorát, és olykor nem mérlegeli az „illik, nem illik” előírásait. Egyébként, mi az, amit nem ért, Mr. Boston?
- Azt, hogy nem vette észre a kulcslyukon kiszűrődő fényt, amelyből következtethetett volna arra, hogy a szobában van valaki. A maga foglalkozásában rendkívül óvatosnak kellene lenni.
- Észrevettem, Mr. Boston, és rendes körülmények között vissza is fordultam volna. Az elvem ugyanis az, hogy az emberek anyagi értékeit elveszem, de az életüket nem.
- És mért nem fordult vissza, amikor látta a világosságot?
- Reggeltől sűrű köd volt, és a lakásokban alkonyi félhomály uralkodott. Tudtam, hogy az utazás miatt csomagol, és ahhoz világosság kellett. Sajnos tévesen úgy következtettem, hogy elutazott, és égve felejtette a villanyt. Aztán amikor nyitottam az ajtót, láttam, hogy az asztal fölé van hajolva mozdulatlanul. Joggal tételeztem fel, hogy alszik. Ebben megerősített a további mozdulatlansága akkor is, amikor a háta mögött voltam. Mit szépítem a dolgot, azt gondoltam, hogy egy kicsit mélyebben elaltatom a célnak megfelelően.
- Tudom, mindez természetes, nincs rajta megütközni való.
- Igen megértően fogja fel a dolgot, Mr. Boston!
- Én is úgy tettem volna. Azazhogy úgy is tettem, és a gyűjtemény megtartása érdekében leütöttem Önt. És most még kérdeznék valamit. Ha kellemetlenül érintené a kérdés, egyszerűen nem válaszol rá.
- Kérdezzen, Mr. Boston! Talán az sem érint kellemetlenebbül, mint mikor kiverte a fogam.

- Nem hinném, Mr. Nemvárt! Vért nem kell köpnie utána. Nos, Ön művelt ember benyomását kelti. Minden tisztelem az intézeté, ahol nevelkedett. Ön tanult valamit. Nem a mai szakmájára gondolok.

- Jogot végeztem.

Mr. Boston füttyentett egyet.

- Ejha! No és?

- Hát, valami okból – remélem, nem kíván részleteket! – kizártak az ügyvédi karból, és megfosztottak a joggyakorlattól. Valamilyen területen csak el kell helyezkednie az embernek, ha élni akar, hisz minden lénynek joga van az élethez, nemde?

- De, de! Csakhogy a törvény megszabja, hogy milyen úton-módon jogosult élni. Vagyis úgy, ahogy a közerkölcs elfogadja. Ezt csak nem kell magyaráznom egy jogvégzett embernek!

- Törvény! A törvény a kiváltságosok érdekvédelmét célozza. Közerkölcs! A közerkölcs temetését már a régmúltban megkezdték a főurak, és megszentelték a főpapok. A törvény és a közerkölcs szerint, ami bűn az egyik oldalon, az a másikon megengedett. Mint annyi sok más, ezek is viszonylagos fogalmak. Ha én egy közfelfogás szerinti jó erkölcsű gazember összeharácsolt millióiból elrabolok ezer fontot, akkor a megfelelő paragrafus alapján a törvény megbüntet. A milliomost azonban, aki ezer meg ezer szegény embert rabol meg folyamatosan, nem vonják felelősségre.

- Hát igen, Mr. Nemvárt, ez így van, de ez társadalompolitika! Hagyjuk meg ezt azoknak, akik társadalomtudománnyal foglalkoznak! Beszéljünk másról! A beszélgetésünk során azt kérdezte, mi a szándékom magával? Most is azt mondom, amit akkor: Az attól függ. Világosabban, magától függ. Volna egy ajánlatom. Meghallgat?

- Kénytelen vagyok.

- Ha igent mond, az az Ön szabadulását jelenti, ha nemet, az a fegyházat. Mérlegelje a javaslatomat! Fogjunk össze, és működjünk együtt! Maga is vén róka már, és én sem vagyok kezdő azon a síkon, amelyen Ön mozog.

- Mit mond? Hát...hát...hát, maga is? Hát maga nem bélyeggyűjtő, Mr. Boston?

- De az vagyok, Mr. Nemvárt! Csakhogy a gyűjtésnek én a gazdaságosabb módját üzöm.

- Nem értem Önt, Mr. Boston!

- Én nem kis tételekben vagy darabonként veszem a bélyeget, hanem gyűjteményszámra. Helyesebben mondva, nem is veszem, csak elveszem a tulajdonos tudta nélkül. Erre az ilyen ködös éjszakák különösen alkalmasak, ha a tulajdonos tényleg nincs otthon. Persze nem csupán bélyeggyűjtemények gyűjtésére szorítkozom. Ez nagyon egyoldalú lenne, és nem is akadna mindig gyűjteni való. Élni pedig kell, nemde, Mr. Nemvárt?

- De, de, Mr. Boston!

- Nem vetem meg a pénzt, ékszert, arany és ezüst evőeszközöket, az értékes képeket. Egyébként nem vagyok válogatós. Beérem szerényebb dolgokkal is. Fő, hogy az ember ne távozzék üres kézzel! Érti már, Mr. Nemvárt?

- Értem. Sejtettem, hogy nagy gazember, de arra nem gondoltam, hogy kollegák vagyunk. Különben nem is jöttem volna ide. Adok valamit a zsványbecsületre.

- Köszönöm a nem éppen hízelgő jelzöt. Rendes körülmények között sértésnek venném, de most úgy könyvelem el, hogy kollégájának ismert el. Nos, arra gondoltam, hogy bár nekem is vannak értesüléseim, négy szem mégiscsak többet lát, és négy fül többet hall. Ma én látok, vagy hallok valamit, holnap maga, és így kevesebb lenne az üresjárat és a várakozási idő. Én minden gyanú felett álló, társaságbeli ember vagyok, sok előkelő helyre járok, és alkalmam van sok mindent kifigyelni: a szobák fekvését, mi melyik helyiségben van, mikor nincsenek otthon stb. Mindig biztosra megyek, nem érhet meglepetés. A megszerzett tárgyak értékesítése nem kérdés, mert jó orgazdáim vannak. Haza soha nem hozok semmit, csak pénzt. A pénznek pedig nincs szaga. Ami érték itthon van, ahhoz becsületes úton jutottam, tehát nem zárás után, hanem zárás előtt. Nos, láthatja, hogy nem fizetne rám, ha összefogva működnének. Tehát mit felel, igen, vagy nem?

- Nem!

Mr. Boston megint füttyentett.

- Ne-em? ez így igen rövid válasz! Nem részletezné egy kicsit?

- Dehogynem! Egyrészt nem szeretek osztozkodni. Másrészt jobb, ha egyedül dolgozik az ember. Ha a magam hibájából bukom le, nem okolhatok érte senkit. Szamar voltam, hát kész! Szóval, ha magam dolgozom, nem köphet be senki engem, és én sem árulhatok el mást. De ha társas viszonyba lépek magával, és Önt elfogják, akkor én bajba kerülök. És akkor csak azt mondhatom: Úgy kell neked, te

marha, mért nem maradtál egyedül?

- Én nem árulnám el, Mr. Nemvárt!

- Elhiszem, hogy úgy is érzi, ahogy mondja, de a Scotland Yardon igen kíváncsi természetű emberek vannak, és tudják a módját, hogyan kell kiszedni az emberből, ami a begyében van, és ki is szedik az utolsó szem kukoricáig. Nekem elhiheti, személyes tapasztalataim vannak ezen a téren.

- Szóval, inkább a fegyház?

- Még nem vagyok ott.

- De ott lesz hamarosan! Csak egy telefon! És akkor mit remél?

- Nem tudom.

- Maga bolond! Én mosom kezeimet.

- Rájuk fér!

Mr. Boston leakasztotta a kagylót.

- Nos, meggondolta?

- Nem gondoltam meg, de azért tegye vissza a kagylót egy percre! Az a kis idő már nem számít. Lehet, hogy sokáig nem fogok ilyen jó bort inni, mint ez. Ha megengedné, hogy még egyszer a házigazda szerepét játsszam! A főfoglár úgysem ad ilyen lehetőséget.

- Hát, az valószínű. No, játssza el hát!

- És kivételesen azt is megengedné, hogy az Ön iránt való tiszteletből állva töltsék?

- Hát, ahogy akarja. Sokra becsülöm a tiszteletét.

- Köszönöm, Mr. Boston, Ön igazán messzire elmegy a nagylelkűségben.

Töltött a poharakba. Az egyiket felemelte. Nézte egy ideig, mintha a nemes ital színében gyönyörködne.

- A bélyeggyűjtők istene sokáig éltesse, Mr. Boston!

A bort a várakozva álló szeme közé öntötte, és villámgyorsan egy horogütéssel az álla alá csapott. Mr. Boston hang nélkül zuhant a szőnyegre. Mr. Nemvárt felnyalábolta és a székbe ültetve gyorsan hozzákötözte.

- Mi történt velem? Hol vagyok? – kérdezte Mr. Boston, amikor magához tért, és révedezve körülnézett.

- A saját lakásában, Mr. Boston! Az történt, hogy én befejeztem a félbeszakadt tornagyakorlatomat. Elvesztette a mérkőzést a második menet első másodpercében. Háromszor is kiszámoltam már.

- Hát, ezt a fordulatot igazán nem vártam, Mr. Nemvárt!

- Készséggel elhiszem, és megértem Önt Mr. Boston!
- Igazán udvarias. Hiába, a javítóintézeti nevelés csak megnyilvánul most is!
- Helyesbítenem kell, Mr. Boston! Én is Japánban tanultam az udvariasságot.
- Átkozottul kemény ökle van! Nagyon sajog az állam.
- Az enyém is, Mr. Boston! Attól az ütéstől, amelyet adott. Egész idő alatt az alkalmat vártam, hogy visszafizethessem az adósságomat. Nem szeretek tartozni.
- Pedig elengedtem volna!
- Azt elhiszem. Én megfizettem, ahogy tőlem tellett.
- Hát ami azt illeti, maradék nélkül törlesztett! Apropos, hol tanult boxolni, Mr. Nemvárt?
- Ha éppen érdeklí, megmondhatom. Japánban, japán edzők voltak a mestereim.
- Vinné el őket a bárányhimlő!
- A védőoltás Japánban is kötelező, így hát valószínűleg még ma is élnek.
- Aztán ez a szakszerű matrózkötés, amellyel a székhez kötött! Nem volt maga tengerész?
- Tengerész? Lehet, hogy többek között az is voltam. Az ember annyit mindent megpróbál, ha a szükség kényszeríti. Az én életemben pedig sok kényszerítő körülmény adódott. De vállalnom kellett mindent, ha élni akartam. Persze hogy akartam! Fiatal voltam, tele életenergiával. Választhattam. Egyszeri bűnöm miatt a társadalom megbélyegzett, és kivetett magából. Maradhattam volna a „becsület útján” nyomorúságos bérért dolgozva modern páriaként egy életen át. Én inkább újra a bűn útjára léptem, ami kockázatos ugyan, de amíg szalad a lovam, nem lesznek anyagi gondjaim. Ezért választottam így. Jogot végeztem, de velem a jog végzett. Joggal? Nem tudom, de az a meztelen igazság, hogy a kezdeményező én voltam. A jog és törvény, amelyeket kihívtam magam ellen, erősebbek voltak nálam, és kiűtöttek. De minek untatom az élettörténetemmel? A maga regénye is hasonló lehet.
- Jól gondolja, Mr. Nemvárt! Az Ön életrajzában erős rokon vonásai vannak az enyémmel. Majdnem ikertestvérek. Életregényem annyiban különbözik az Önétől, hogy én teológiát hallgattam, de velem is a jog végzett, ámbár végeredményben mindegy, hogy az ember életében mi volt a végzet.

- Nekem is az a nézetem. Most elnézését kérem, Mr. Boston, pár percre elveszem a zsebkendőjét. Ön jelenleg úgysem tudja használni. Azonnal visszaadom, csak előbb...

Gondosan törölgetni kezdte az asztalt, az üveget, meg a poharakat.

- Mit csinál, Mr. Nemvárt?

- Ennek az asztalnak a lapja igen finoman van fényezve, és híven megőrzi az ujjlenyomatokat, az üveg és a pohár nemkülönben.

Elkövettem azt a durva hibát, hogy otthonfelejtettem a gumikesztyűmet. Nem szeretek áruló nyomot hagyni magam után.

- Maga mintaképe a betörőknek, Mr. Nemvárt!

- Köszönöm. Még egy kis türelmet, a kilincsek még hátravannak! Nem szoktam fél munkát végezni.

- Látom.

- No, már végeztem is. Íme, tessék! Köszönöm.

- És most..?

- És most elmegyek, Mr. Boston! Úgy gondolom, ideje már. De előbb magamhoz veszem, amiért jöttem, mert én is szenvedélyes bélyeggyűjtő vagyok. Persze, a gyűjtésnek azt a gazdaságos módját űzöm, amelyet Ön, Mr. Boston! A nézeteinkben is van rokon vonás. Még magammal viszek egy üveg champagne-it, ha nincs ellenére. Ugyanis a vendéglők ilyen későn, vagy inkább ilyen korán nincsenek nyitva. Olyan holtpontom van most az idő. Én pedig meghitt egyesben szeretném megünnepelni ezt az éjszakát.

- Csak bordeaux-it talál, a champagne-i elfogyott a maga tiszteletére.

- Nem baj! Nem vagyok követelőző. Jó lesz, ami van.

- Igazán szerény!

- Mindig is az voltam. Nem szoktam visszaélni a helyzettel.

- A lovagias erénye igazolásaképpen elrabolja a bélyeggyűjteményemet!

- Ó, ez más! Kivételes eset. Az ember gyenge. Nem tudok ellenállni a kísértésnek. Tudja, a szenvedély! Hiszen maga sem tudta letagadni, amikor megszerezte. Megért engem, ugye, Mr. Boston?

- Hogyne, persze. Elvégre mások gyűjtőszendvedélyét is méltányolni kell! És a bélyegen kívül mit fog még elvinni?

- Hoppá! Jó, hogy kérdezi! A gumibotomat. Tudja, az igen fontos, és az ujjlenyomatok miatt is.

- Féltreért engem, olyasmire gondoltam, ami az én tulajdonom.

- Hát hogy őszinte legyek, az volt az eredeti tervem, hogy mindent

elviszek, ami arra érdemes, hiszen annyi ritkaság van itt! De aztán, hogy tájékoztam az Ön kilétéről, úgy döntöttem, hogy megelégszem a bélyegalbummal. Nem akarom koldussá tenni. Végtére is kollégák vagyunk, és a zsványbecsület...

- Megkapó példája az együttérzésnek.

- Emberek volnánk, nem, Mr. Boston?

- Igen, és ennek szellemében kölcsönösen leütjük egymást...

- Igen, ez így van, mert vannak dolgok, amelyeket nem lehet simogatással elintézni, például ennek a bélyegalbumnak közömbös, hogy ki birtokolja, de az embernek nem. Én meg akartam szerezni, Ön meg akarta tartani, ezért leütött engem. Aztán, amikor alkalom adódott, én ütöttem le Önt. Azonos cél vagy birtoklási vágy esetén ökölcspapásokkal érvel az ember. És ez még a szerencsésebb eset. Például adott esetben Ön úgy lelőtt volna engem, mint a veszett kutyát.

- A veszett kutyával szemben jogos lett volna, mert Ön meg akart marni.

- Hát, képletesen szólva úgy is mondható. Ne vitassuk ezt! Nem akarom húzni az időt. Valamit szeretnék még mondani. Szeretnék jó emléket hagyni magam után. Arra gondoltam, hogy illő lenne valamilyen formában viszonzni a vendéglátást. Nem akarom az érzékenységét megsérteni azzal, hogy pénzt kínáljak Önnek, hanem jelöljön meg egy bélyeget, amelyhez valamilyen okból ragaszkodik, és én azt itt hagyom a mai nap emlékére.

- Ön igazán nagylelkű!

- Szót sem érdemel. Tehát?

- Tehát akkor a 6. lap, 8. sor, 4. bélyeg.

- Egy perc türelem, Mr. Boston!

A lámpához közelebb lépve lapozgatni kezdett az albumban.

- Remélem, volt annyi esze, hogy...

- Hát, ha már szabad választást adott...

- No hát nekem is volt magamhoz való eszem, és én a 3. lap 4.

sorából a 8. bélyeget vettem ki. Íme, ide teszem az asztalra, tessék!

- Maga végtelen nagy disznó, Mr. Nemvárt! Ez ér legkevesebbet a bélyegek közül!

- Igen gyorsan változtatja a véleményét, Mr. Boston! Ez ingatag jellemre vall. Én is tudom a bélyegek értékét. Egyébként, ha nincs kifogása ellene, most már elmennék ünnepelni. Megígérem, hogy az első pohár bordeaux-it a maga egészségére ürítem, hogy sokáig

éljen...

- Én pedig azt kívánom, hogy hamarosan forduljon fel tőle!
- Remélem, nem lesz foganatja e szívbeli kívánságnak!
- Őszintén sajnálnám.
- Elhiszem, de most már...
- Várjon! Hát, itt akar hagyni megkötözve?
- Jó, hogy szólt! Megfeledkeztem aról, hogy gátolva van a szabad mozgásában. Valóban kényelmetlen helyzetben van, Mr. Boston! Én azonban mégsem oldozom fel. Hanem azért gondoskodni fogok róla, hogy meg ne macskásodjon a lába.

Leakasztotta a kagylót, és tárcsázott.

- Megőrült? Hiszen az a Scotland Yard száma!
- Tudom, elég dolgom volt már vele! Halló, itt Benjamin Dingh! Felügyelő úr? Kérem, az M. fasor 15. számú villájában egy behatoló betörőt leütöttem, és megkötöztem. Kérem a mielőbbi elszállítását! Húsz perc múlva..? Hát igen a sűrű köd... Köszönöm. Itt fogom várni Önöket a villa előtt. Hogy mért itt? Elromlott a kapucsengő, és nem tudnám egyébként, hogy mikor érkeznek. Kérem... Szívesen...
- Maga örült barom, ökor, púpostulok! Milyen helyzetbe hozott engem?!

Mr. Nemvárt bűnbánóan ingatta a fejét.

- Nyugodjék meg, kérem! Majdcsak kimászik belőle valahogy. Persze, persze, kellemetlen, tudom. De mindez a maga érdekében történik!
- Az én érdekemben! Hát, azt hiszi, én is olyan bolond vagyok, mint maga?
- Még talán nem bolond, de az lesz, ha így viselkedik. Gondolkozzék, kérem! Ha névnapra hívtam volna a „kékkabátosokat”, akkor maga gyökeret vert volna a székben, mert nem jöttek volna. No de betörőfogás az már más, nekik sem lenne rossz!
- És ha mégse jönnének? A bejárónóm úgy van tájékoztatva, hogy én csak tíz nap múlva érkezem. Addig én... addig én...
- Hát igen. Ha a sokféle foglalkozása során nem volt koplalóművész is, akkor addigra Ön éhség és szomjúság következtében visszavonhatatlanul jobblétre szenderül, ami elég szomorú kilátás, mert vége lesz visszavonhatatlanul a bélyeggyűjtésnek is. De én...
- Maga menjen a pokolba, és ne meditáljon it nekem! Lesz, ahogy lesz!
- De én ezt nem akarom. Kár lenne. Önre még nagy jövő vár, ha

a fegyház fel nem szippantja. Nem hagyom itt martalékául az éhhalálnak. Él bennem annyi zsványbecsület, hogy...

- Magában csak a zsvány él, de becsület nem! Képes megrabolni a kollégáját, és még hozzá szemtelen is!

- Túl szigorú, Mr. Boston! Maga nem ott hajol le, ahol a pénztárca hever? Gondoljon a bélyeggyűjtésre meg egyebekre! De hagyjuk ezt! Azt mondtam a felügyelőnek, hogy a villa kapuja előtt várom. Hát azért én nem leszek pontosan a meghatározott helyen, hanem közelben ugyan, de biztos távolságban, mert én nem vagyok társaságbeli ember, mint Ön, és idegenkedem a rendőröktől. Nos, ha nem jönének a mondott időre, értesíteni fogom a bejárónőjét, hogy legyen a mentőangyala. Hanem, hogy az időt ellenőrizni tudjam, ahhoz óra kell. Sajnos az enyém otthon maradt, és az Önét kell kölcsön vennem. Bocsánat, de nem szeretnék órákig ácsorogni ebben a ködös, nyirkos időben.

- Hát az órát is...

- A maga érdekében, Mr. Boston!

- Mondtam, hogy magában csak a betyár él, de a becsület...

- A betyár a lényeg, a becsület másodlagos. Vegye figyelembe, hogy a maga mellén sem ragyog a becsületrend nagykeresztje! Gondolom, nem is fog... Apropos, van a bejárónőjének telefonja?

- Van.

- Nagyszerű! Mi a száma?

- 215 0180

- Jó, nem fogom elfelejteni. Ha rendőrök mégsem jönének, még az éjjel felhívom. Remélem, felébred a csörgetésre! Mélyen alvó a bejárónője?

- Micsoda hülye kérdés! Hogy tudhatnám? Nem aludtam még veled.

- Maga nagy disznó, Mr. Boston! De hiába, senki sem lehet más, mint amilyen. Tudom, a várakozás nagyon idegesítő. Ha sokáig nem jön a felmentő csapat, ajánlanék valamit. Számoljon el hétszázig, aztán meg visszafelé! Ez nyugtató hatással van az idegekre. Én már kipróbáltam. Igen jó módszer!

- Üsse meg a ménkű a módszerével együtt hétszázszor oda meg vissza!

- Pogány kívánság! Nem vall felebaráti szeretetre. No de most már igazán sietnem kell. Nem akarom, hogy két bélyeggyűjtőt találjanak itt, ha jönnek. Jó mulatást, Mr. Boston! Ne feledje, hétszázig előre, aztán vissza!

Zsebkendővel fogta meg a kilincset. Kilépett, és becsapta maga után az ajtót.

Mr. Boston magára maradva piros csomókat köpködött a szája ügyébe helyezett tálba. Aztán meditálni kezdett magában.

- Ez a Nemvárt disznó gazember. Nincs benne betyárbeccsület, de udvarias. Lehet, hogy valóban Japánban tanulta... Az állam kegyetlenül sajnog. Kemény ökle van a disznónak.

Aztán révedezve körülnézett. A szőnyegen két fogat látott, csak azt nem tudta, hogy melyik az övé.

Szigetszentmiklós, 1971. október 18

MÁSODIK RÉSZ

A második részben S. Becz Pál ismét új oldaláról mutatkozik be. Nagyon sok művében foglalkozott a társadalom, a politika kérdéseivel, és igen sok művében fejtette ki véleményét mélyebb filozófiai illetve filozofikus témákról.

Jónéhány versében és prózai művében egészen mély és bölcs világlátásról tett tanubizonytságot. Hasonló éleslátással kezelte a társadalmi problémákat, néha igen kemény észrevételeket tett, különösen a második világháború utáni társadalmi berendezkedéssel, a diktatórikus hatalom kiépítésével, az embertelenséggel kapcsolatban. A társadalmi problémákkal foglalkozó műveit is ugyanaz a mély emberség, a tiszta humanizmus jellemzi, mint aminek az első kötetben is tanúi lehettünk.

A kötet végén „záró” verseket mutatunk be. Ezek S. Becz Pál halála előtt írott versei, életszemléletének kitűnő összefoglalásai. Első olvasatban pesszimista, sőt elkeseredett verseknek tűnnek, de nem azok. Mint korábbi műveiből kiderült, hisz az élet örökkévalóságában, sőt saját élete folytatódásában – gyermekei által. A rengeteg baj ellenére, ami élete folyamán érte, tudott örülni az életnek, szerette a világot, az embereket, hazáját, családját.

Örömömre szolgált újból áttekinteni már korábban megjelent és már nem egyszer átolvasott életművét.

Olach Zoltán

TÁRSADALOM ÉS POLITIKA

Nota bene

Az érvényesülés titka bármilyen társadalmi rendben, bármilyen téren a hatalom birtokosaihoz való feltétlen alkalmazkodás.

Ha valaki a jólét csúcsára, de legalább is elfogadható magaslatára akar emelkedni, akkor a bedobott jelszavakból kell a létra fokait faragnia.

Ha nem így cselekszik, akkor a földszinten vagy az alagsorban marad.

Ha farkasok közé kerül, ordítson velük együtt, sőt ordítsa túl őket akár tetszik a dallam és a szöveg, akár nem!

Ellenkező esetben őt falja fel a politikai farka.

Szigetszentmiklós, 1969. április

Szegény gazdagok

Mit zúgolódsz, ha rosszul megy sorod?
Mért panaszkodszt, ha marcangol bánatod?

Ha életed nyomorban telik el,
Dalolj, mint madár az ágon!
Hiszen úgyls kárpótolva leszel
Érte majd a másvilágon!

De a papok és gazdagok
Nem sietnek mégsem oda,
Túrlk a jólétet vakon,
Hogy az már szinte csoda.

Sem a munkát, sem a nyomort
Nem irigylk a szegénytől,
Verejtéket, korgó gyomrot
Nekik hagyják mindenestől.

Mert ők igen jó emberek,
Nincsen fogható hozzájuk,
Adnak munkát és kenyeret,
Hadd éljenek a Lázárok!

És a hálátlan sereg,
Mégls azt mondja, hogy gazok,
Pedlg milyen jó emberek
Ezek a szegény gazdagok!

Szigetszentmiklós, 1923. január 27.

Könnyű annak...

Könnyű annak szentnek lenni,
Kit nem kísért soha semmi,
Kinek Sátán aranyhegyet
Nem ígér, és nem oszt kegyet.

Hogyha csábít a kísértés,
Csak egy szócska vagy egy lépés,
Minden lenni avagy semmi,
Nehéz akkor szentnek lenni!

Szigetszentmiklós, 1926. szeptember

A hal

Azt mondja görög, az ember zoon politikon, közösségi lény.
Hozzátehetjük, hogy mint ilyen, rosszabb a legbutább halnál, mert a legkönnyebb megfogni.
Mindenre harap.
Minden horgot bekap akár politikai, akár világnézeti, akár vallási csali van rátűzve.
Csak akkor eszmél, amikor a politikai szemfényvesztő lassan, de biztosan húzza a zsineget. Csakhogy akkor már késő! A bolond hal nem tudja kiköpni a horgot, amelyet oly bután bekapott.
Csak idő kérdése, és a bográcsba kerül, és nevetve isszák rá a horgászok a hegy levét.

Szigetszentmiklós, 1969.

Orosz földön

(Szabó Petinek)

Orosz földön idegenben
Van az apám,
Elsírta már minden könnyét
Az édesanyám.

Orosz földnek fagyos hantja
Borul talán rája.
Nem ejthetünk egy könnyet sem
Drága sírhalmára.

Csókolja meg a napsugár,
Ha van keresztfája,
Koszorút a csillagfénye
Hullajtson majd rája!

Négy kis árva imádsága,
Száll a magas égnek,
Hogy ne legyen imádságom
Bús halotti ének.

Segítse meg a jó Isten
Az édesapámat,
Hogy ne lássam többet sírni
Szomorú anyámat!

Szigetszentmiklós, 1943.május 26.

Kérges tenyér

Ha megállna a munkáskéz,
Nem lendülne a kalapács,
Meggzűnne minden termelés,
Nem lenne sehol sem kalács.

Hiába érne a kalász,
Nem lenne sehol sem kenyér,
Ha nem fogná meg a kaszát
A barna, kérges, nagy tenyér.

Ha nem szállna a mélybe le,
Meddő maradna a tárna,
Elfogyna a szobák melege,
Ha több szemet föl nem tárna.

Könnyen élő, renyhe fajta,
Megismernéd majd a gondot,
Ha nem lenne munka rabja,
Aki mindent neked hordott.

Egyforma lenne gond, nyomor,
Kivételre nem nyílna tér,
Egyformán korogna a gyomor,
S nem lenne sehol sem kenyér.

Ha nem lenne munka rabja
A nagy világon szert-szét,
Csókolnád majd renyhe fajta
A munkás kérges két kezét!

Csepel, 1944. május 8.

Álomkép

Lesz még fehér kenyér,
Pirosra sült kalács,
Ha pendül a kasza,
És cseng a kalapács.
Ha dolgozik a bányász
A tárnák mély ölén,
Lesz majd fekete szén,
Lesz meleg szoba,
A munkásnak boldog otthona.

Lesz még sárga-piros
Édes gyümölcsgerezd,
Aranybort adnak
Majd a szőlőhegyek.

Lesz még vidám derű,
Béke és nyugalom,
Boldog lesz az ember,
És újra nagy a hon.

Ha egybefog az erő,
És dolgozik a kéz,
Ha nem lesz tényező
A bűnre hajló ész.

Ha minden szív egymásért dobog,
És nemes lesz a cél,
Az ember új életre kél,
Meghal a bűn,
A vétek nem hoz több magot,
Isten az égben boldogan mosolyog.

Nem lesz majd éhező,
Rongyos és fázó,
Ha együtt lobog a piros
És nemzeti zászló.

Ember leszek

Ezer éve, hogy éhezem,
Rongyos a ruhám, és fázom.
Vérzik égető mély sebem,
Utamat görnyedve járom,

Földre nyom a nehéz járom,
Kinyújtom reszkető kezem,
Jaj tör ki számon,
De nincs, aki szánjon.

Ingoványban élek
Ezer bús éve már,
De hiszek, remélek,
Bár számig ér a sár.

Ezer évig függtem
A gyilkos kereszten,
De egy szánó arcot
Hiába kerestem.

Sorsom csak szenvedést,
Új meg új kint hozott,
Más volt a vétkező,
De én a kárhozott.

Hontalan, hazátlan,
Mindentől elnyomott,
De érte a vállam
Keresztet hordozott.

Hóhér volt a gazdám,
Vert és kerékbetört,
S mit vérem öntözött,
Mostohám a föld.

Senki fia voltam,
Mindenki szolgája,
Bilincs az ékszerem,
Börtönöm a gálya.

Csepp volt az örömöm,
A fájdalom tenger,
Születtem, és haltam,
De nem voltam ember.

Hanem virrad a hajnal,
Kiderül az ég is,
Nem úzött rab,
Mekhajsolt vad,
Ember leszek én is!

Szigetszentmiklós, 1946. február 15.

Nem a fegyver

Nem a fegyver és hatalom
Az igazi védőbástya,
Tiszta erkölcs, hit, bizalom
És a lélek szabadsága!
Hol a jogrend és igazság,
Egyenlőség és szabadság
Tette le az alapkövet,
Mit ér ott a földi erő,
Kard-, puska- és szuronyerdő?
A hatalom ott az eszmét,
Vérben mossa bár a kezét,
Sosem dönti meg!

Szigetszentmiklós, február 19.

Ébredj!

Ébredj végre, munka rabja,
Föld hatalma, világ népe!
A nagy égre, rajta, rajta,
Ne nézz hátra, csak előre!

Mert te vagy az Erő,
A mindent leverő,
A múlt és a jelen,
A boldog, szebb jövő.

Mert te vagy a kezdet,
Te, az Isten kardja,
A bosszuló végzet,
A sors bösz haragja.

Csillaga az égnek,
A mindenség része,
Ébredj öntudatra!
Ember leszel végre?

Semmit se várj mástól,
De magadtól sokat,
Mert te vagy az úrben
A súly és térfogat!

Rajtad minden teher,
Más bűne keresztje,
Mert te vagy az Ige
És az örök Eszme!

Szigetszentmiklós, 1946. február 27.

Mindegy

Munkásnál kezdődik
Az igazi ember,
Ha rajz fölé hajlik.
Vagy, ha szenet termel.

Ha darut irányít,
Vagy zsákokat emel,
Vagy hajszál műszeren
Grammokat mérlegel.

Ha kikötőmunkás,
Avagy szántóvető,
Ha csikós a pusztán,
Vagy kettőskönyvelő.

Ha művész, és megfest
Egy nagyszerű képet,
Vagy az irodában
Hajszol írógépet.

Ha rovással számol
Az ásója nyelén,
Vagy, ha láncszabállyal
Készül az eredmény.

Legyen hómezőkön
Tán kóbor prémvadász,
Vagy tengeren járó
Félvad gyöngyhalász,

Mindegy, ha tollat vesz,
Vagy szerszámnyél töri
Kérgesre kezét,
Ha maga keresi
Mindennap kenyerét.
Mindegy, hogy mit csinál,
Ha javakat termel,
Munkásnál kezdődik
Az igazi ember.

Cserebogár

Ki vele, ha nem jó sáfár,
Csak a sápot húzza!
A konkolyból elég lesz már,
Hadd nőjön a búza!

Nem mondom, hogy általános,
Mindenkor volt kivétel.
Hanem azért csak hiányos
Ma is az igaz ember.

Közéleti pályára tör
Tízféle párt száz fia.
Bővül a kör, gátat söpör
Az ígéret, szófia.

És mint egy hang, zúg az éljen,
Feltétlen a bizalom,
Ez kell nekünk, soká éljen,
Ez csupa tűz, buzgalom!

És ha bejut valahova,
S kap vezető szerepet,
Halászik a zavarosban,
Szolgál önös érdeket.

Hogy tovább is maradhasson,
Néha-néha veteget
Másoknak a dús haszonból
Olykor egy-egy keveset.

Ma még kukac a föld alatt,
De holnap már a lombokon jár,
Még levél van, ott is marad,
Ebből lesz a cserebogár.

Amíg kint van, beugat,
Ha már bent van, kiugat.

Színleg elvtárs, szívben mágnás,
Bár szidja sz urakat,
És titokban farkat csóvál,
Amíg fogat mutogat.

Tudja, hogy megy jól a tánc,
Régi láncon új a kutya,
Semmi egyéb, semmi más,
Ez az egész változás.

Lánc-lánc, eszterlánc,
Ahogy fütyül, ahogy fújja,
Úgy folyik a tánc.
Régi kotta, új a nóta,
Új kötésben ó románc,
Új a kutya, megmaradt
A régi lánc .

Kergettük a szúnyogokat,
Hess, hess, hess!
Elmentek a jóllakottak,
Magleptek a kikodultak,
Terjesztik a maláriát,
Piros vére éhesek.

A mezőkön sáskahad jár,
Jut a kertben minden fára.
Nagyon sok a cserebogár,
Mind a zöld lombokat rágja.

Teleeszi pukkadásig
Valamennyi a begyét,
Mohó szájjal mind lerágják
A szebb jövő levelét.

Szigetszentmiklós, 1947. aug. 28.

Egyenlőség

Már nincsenek cifra paloták,
Ha vannak, üresek a termek.
Lakójuk nem fényes uraság.
És, mi részükre egykor termett,
Vastag szőnyeg, színes freskó,
Fényes parkett, díszmennyezet,
Ma már színehagyott fakó.
Nem urak, prolik vagyunk.
Fényes név ez, megtisztelő!
Egyenlők vagyunk...

Mindnyájan kunyhóban lakunk,
Földdel tapasztott a padlat.
Falra képet csak a tűz fest,
Ha van fa, és eljő az est.
Lyukas cipőben tanya felé
Dagasztjuk a hideg sarat,
Egy a mérték, csak az arasz.
Hát mi volna a panaszunk?
Egyenlők vagyunk...

Megváltást hirdetőkkal
A bányában együtt vagyunk.
Szénportól ördög feketén dolgozunk.
Erdőn együtt döntjük a fát,
Nem szisszenünk a szilánkhhoz.
Nyakunkba zúzvara hullik,
Jeges szélben majd megfagyunk.
Panaszunk ugyan mi lehet?
Egyenlők vagyunk...

Pezsgőt, aszút mi nem iszunk.
Kocsisborral szódavizet!
Munkás zsírján már nem híznak,
A rend csak munkáért fizet.
Megszűnt minden úri élet.

Háborúban együtt vagyunk.
Nincs kivétel, nincsen mentség,
Együtt vérzünk, együtt halunk.
Van-e panaszunk, az égre?
Egyenlők vagyunk...

Szigetszentmiklós, 1972. március 25.

3478

Ez a titokzatos, elmosódott, alig olvasható szám egy nyolcszögletű vastömb felületén van. Ez a vastömb a Csepeli Vas és Fémmű ócskavas telepe szélén álló mázsaház mögött van elhelyezve egy keskenyvágányon álló vas kocsi alvázához pántolva. Nincs azon a vastömbön semmi különös látnivaló, olyan, mint a többi öntvény. Fekete patinával vonta be az idő. Az emberek közönyösen mennek el mellette. Igazuk van. Én is így tettem eddig, hiszen nem tudtam, hogy az a vastömb mégsem olyan közönséges, mint a többi. Ezt én is csak most, pár elejtett szóból tudtam meg, és most elgondolkozva állok mellette. Van is miért.

Az a vastömb egy olyan különleges urna, amilyen valószínűleg a világ egyetlen múzeumában se látható. Az a vastömb egy embert zár magába. Örök börtöne egy munkásnak, akit a szörnyű végzete a pokol méhébe, a Martin-kemence folyékony vasának borzalmas hőfokú lágájába lökött. Neki még sóhajtani sem volt ideje. Csak egy felcsapódó füstpára jelezte, hogy egy ember, aki az előző pillanatban talán még a jövőjét tervezgette, nincs többé. Pillanat alatt tűnt el testestől-lelkestől mindenki szeme elől.

Semmi közelebbi, rá vonatkozó adatot nem tudok, de arra gondolok, hogy ha a gyár akkori vezetőségében megvolt a kegyeletérzés, hogy abból a csapolásból ezt a különleges darabot félre-, ugyancsak félretette, de elfeledte a nevét egy kis magyarázó szöveggel rávésni, hogy abban az öntvényben egy munkás testének az atomjai vegyülnek a vassal, akkor ezt a mulasztást a mának kellene helyrehozni. Nem lenne szabad otthagyni, ahova valamikor félrelökték, hanem valahol el kellene helyezni. Legalább olyan egyszerű talpazaton, mint amilyen egyszerű helyre állította életében a sors.

Tartoznánk neki legalább ennyivel....

Csepel, 1948. augusztus 8.

Credo

Hiszek egy Ördögben, az emberi gonoszságban, véték és kárhozat teremtőjében.

Hiszek az emberi aljasságban, mely az embert lépcsőnek használja, testén, lelkén keresztülgázolva halad fölfelé a jólét világába.

Hiszek a zsarnoki elnyomásban, mely minden időben üldözte és üldözni fogja, megkorbácsolja, arcul veri, szembe köpi és keresztre feszíti az Igazságot és olyan súlyos nehezéket gördít a sírjára nagypénteki zárókőnek, hogy soha se lehessen alóla húsvéti feltámadás.

Hiszem, hogy mindig lesznek éhezők és jóllakottak, jól öltözöttek és rongyban járók, palotákban lakók és nyomortanyákon élő páriák, luxusautón járók és a járművek lépcsőin fürtökben lógó „legfőbb értékek”.

Hiszek a korlátok közé szorított látszatszabadságban, melyben a szabadság megnyirbált szárnyú madara sohasem szállhat keresztül a mindenkori társadalmi rend kínai falán.

Hiszek a Testvériségben, amelyben a kiváltságosok mindenkor testvériesen megosztóznak a nagy fehér kenyéren, míg a mostoha fiak a morzsákat csipegetik.

Hiszek egy fejlődési folyamat törvényszerűségében, amely ha nem is a lefektetett ideológia alapján, a demokratikus társadalmi formában is ki fogja termelni a maga cím és rang nélküli arisztokráciáját a múlt minden fényűző kényelmével.

Hiszek szentségtelen kezek átkos közreműködésében.

Hiszek a Vétékben, embernek ezerarcú fiában.

Hiszek egy közönséges és egyetemes állati tömegéletmódban.

Hiszek a modern rabszolga társadalom kiépítésére törekvő politikai szemfényvesztők egyezségében.

Hiszek a tömeggyilkosok, a nép vérében gázolók bűneinek megbocsátásában, Véték és Kárhozat mindennapi feltámadásában és az igazságra szomjazó emberiség örök életen át tartó, meddő várakozásában.

Az alfától az ómegáig. Ámen.

Szigetszentmiklós, 1953. augusztus 8.

Ecce homo

Öklöz, könyököl, harap, taszít és tapos,
Nem néz öreget, beteget, asszonyt, gyermeket,
Nem néz senkit, se kicsit se nagyot.
Nem nézi hova lép, vad lába mit tapos.
Gátlást nem ismer, sohasem óvatos.

Nincs semmi szent. Mindentől ment.
Ami mást köt, mindenre köp,
Az adott szót pénzre váltja,
Elad férfi becsületet,
Ha kell, árul női erényt,
És ha lenne, hát eladná
Saját lelkét, becsületét.

Pénzre éhes. Érte ha kell, ölni képes,
Fő, ha duzzad a pénztárca.
Nem számít, ha sír az özvegy,
Jajveszékel sok-sok árva.

Jajszó kíséri, átokközön.
Amerre jár, sírdomb jelzi, fejfa, kereszt,
Gyászjelentés, fekete keret.
Meg se látja, nem néz hátra,
Végzetként jár téren, közön.

És feljut biztos mozdulattal az aranynak,
Jólétnek vonatjára.
Fő, hogy fent van! Az, hogy alant
Mennyi sikoly és mennyi jaj,
Mennyi halott, mennyi hörög,
Jó hangfogó rá a közöny.

Suhan a Kékvonat,
Lágyan, szinte úszva száll,
Rongy kis állomáson sehol meg nem áll,

Megáll a Kékvonat.
Párizs, Velence, Róma, Semmering,
Monte Carlo, Riviera,
Utána száz más állomás.

Aztán luxushajón
Átsuhan az óceánon.
Ott már csak int,
Nem is kell szólnia,
Jön Havanna, Miami, Kalifornia.

Kékvonat ringatja,
Csendesen altatja,
Alszik is már éppen
Félrebillent fejjel Fortuna ölében.
Álma szép, álma csendes, álma jó,
De ő maga csak alva,
Vagy még inkább halva jó.
Ceterum nunc videatis ecce ille homo.

Szigetszentmiklós, 1968. február 11.

Senki...

Lettem volna tán valaki,
Ha beálllok farkas hadba
Tudva velük ordítani,
De hát nem tetszett a dallam.
Nem is fújtam, hát megettek,
Farkas-gyomorba fektettek.

Koporsómba kit fektetnek?
Mit mond a pap, kit temetnek?
Senkit, csak egy bús vén magyart,
Ki még a múlt századból való,
Nem tudta az idők szavát,
És nem volt szajkónak való.

Szigetszentmiklós, 1970. december 21.

Pillangó

(Egyfelvonásos pillanatkép - részletek)

(A "Politikai szemfényvesztő" nevű szereplő meséli)

.....

Valamikor olvastam egy kis elbeszélést. Ez volt a címe: „A furfangos takácsok”. Lényege röviden a következő:

„Az egyszerű király udvarába beállít két takács. Azt mondják a királynak, hogy messze földről jöttek, és keleti bűvészekről tanulták a mesterségüket, és nincs a földön egyetlen uralkodónak sem olyan kelméből készült ruhája, mint amelyet ők tudnak szőni.

A király arra vágyott, hogy senki másnak ne legyen olyan szép ruhája, mint neki. Így kapott a kínálkozó alkalmon, és megbízást adott a takácsoknak, hogy olyat szőjenek, amilyen egyetlen királynak sincs a világon.

A palota egyik termében felállítottak két szövőszéket a takácsok számára.

A királyi konyha főszakácsa utasítást kapott, hogy a két művészt a legjobb ételekkel lássa el. A pincemesternek is meg lett hagyva, hogy a két Pókot szomjan ne hagyja veszni.

A takácsok a legfinomabb selyemszálakat kérték a szövéshez, és arany- és ezüsthonalakat a kelme díszítéséhez, és azt mondták a királynak, megnézheti bárki addig is, amíg készül, akkor is, amikor kész lesz, de csak az láthatja, aki alkalmas a hivatalára.

A takácsok szorgalmasan dolgoztak. Gombolyítottak, motolláltak. Napestig csattogott a szövőszék. A sok udvari cseléd a kulcslyukon át leskelődött, de nem láttak semmit. Az urak és udvarhölgyek sem láttak semmit, pedig ők bementek, hogy hátha közelről megláthatnák a különleges kelmét. De nem láthatták, mert a takácsok üres szövőszéken dolgoztak. De nem merte megmondani egyik sem, hogy se színét se szálát nem látja a kelmének. Nem ám! Mert akkor nyomban kiderül, hogy nem alkalmas a hivatalára. Így hát mindegyik dicsérte, hogy milyen szép.

A takácsok persze nem siettek, hanem húzták az időt, ami érthető volt, hiszen úgy éltek, mint egy kiskirály. Telt, múlt az idő. A király küldi a kamarást, hogy nézze meg, mennyire vannak már a takácsok a munkával, és egyben jól nézze is meg, milyen az a kelme! El is ment sebtében őkelme, de csak annyit látott a kelméből, mint

más...Vagyis semmit. Hanem az igazat ő sem merete megmondani. Visszamenet közölte a királlyal, hogy halad a munka és a kelme is igazán meseszép. Ebből csak a mese volt igaz!

Idővel küldi a király az udvarnagyot, ugyan nézze meg már ő is, mennyire vannak a takácsok a szövéssel! No, az udvarnagy sem látott a semmiből semmit. Hanem a lefokozást jelentő körülményt ő is nagy okosan elhallgatta, és azzal tért vissza, hogy a takácsok már lassan a munka befejezéséhez közelednek, a kelme remek, szép, gyönyörű, senki sem látott még olyat.

Végül a király már kezdte sokallani a dolgot és küldi az első miniszterét, ugyan menjen, és nézzen utána, mennyi van még hátra a munkából! Elmegy az első miniszter. A takácsok nagy hajlongással fogadják. Hányják, vetik, teregetik a nem létező kelmét. Nézze csak, Kegyelmes Uram, milyen pártját ritkító a színe! Semmi ehhez képest a hajnal bíborszíne, fénye. Sivár ehhez képest a ragyogó délibáb! A tündöklő szivárvány fakó semmiség! A tengeren felkelő nap csodás színpompája emellett csak szürke, téli égbolt! De fogja meg, Excellenciád, milyen lehetfinom a tapintása! A hab, a hópehely légysága ehhez képest pokróc! Ahány szögből nézzük, annyiféleképp változik a színe! Káprázatos! Az első miniszter már másodszor törölgeti az ókuláréját. Meresztgeti a szemét, de csak nem lát semmit.

- Emelje csak meg, Kegyelmes Uram, van-e súlya! Olyan könnyű ez, mint a hajnali szellő!

Az első miniszter emelgeti a levegőt, mint amikor kézzel mérlegel valamit az ember.

- Valóban igen könnyű, úgy érzem, mintha nem is volna súlya. A takácsok, pedig nem fogytak ki a dicséretből. Az első minisztert már másod ízben fogja el a kétség, az ijesztő gondolat. Mi ez? Nem lát semmit. Hát valóban nem volna alkalmas a hivatalára? Mindegy, akárhog is áll a dolog, nem szabad elárulni, hogy nem lát a kelméből semmit! Végül, nem kis zavarában, maga is dicsérni kezdte a kelme kiváló tulajdonságait. Visszatérve ő is beszámolt a királynak arról, amit nem látott.

- Felséges Uram, a takácsok már az utolsó simításokat végzik a kelmén. Minden készen van, csak az arany, ezüstzsinórok, sujtások kellene a kelmére, no meg a smaragd, rubin, gyémánt, igazgyöngy és még más egyéb drágakövek a külső dísz emelésére. És persze az udvari szabó a ruha és palást elkészítésére. A kelme

valóban, káprázatos, remek, mesébe illő, elragadó. Más uralkodó ünnepi díszruhája csak koldusöltöny hozzá képest! Nem lehet azt elmondani, Felséges Uram! Látni kellene azt, hogy milyen!”

.....

(A „Filozófus” nevű szereplő meséli):

”Hát az udvari szabó pontos méretet vett a királyról. Aztán görbe vonalakban szaladni kezdett az olló ide-oda. Majd csit-csat, csattogni kezdett. Ide csattan, oda csetten, aztán dobálja félre a kiszabott semmi darabjait, mondván: Soha ilyen anyagból nem dolgoztam még. Aztán befűzte a selyemcérnát, de csak egyszer, mert csodálatosképpen nem akart elfogyni a cérna. Elég lett véges végig, pedig ugyancsak szorgalmasan járt a kezében a tű. Végre, amikor már a takácsok zsebre vágta minden arany, ezüst fonalat, zsinórt, sujtást, drágakövet, nemesfémeket, és lesték az alkalmas pillanatot, amikor majd angolosan távoznak, eljött a nagy nap, amikor készen lett a semmi.

Akkorra már tele volt kürtölve az egész város és környék a holnapi ünnepéllével, amikor is nagy látványosságban lesz része népek, és mindenki a kincstár számlájára eszik, iszik, amennyi csak a belefér. Másnap az öltöztető személyzet ráadta a királyra a Nincsen díszruhát, ami olyan pompásan állt rajta, mintha csak ráöntötték volna, legalábbis az öltöztetők szerint. Aztán a vállára terítették a palástot. Páratlan! - áradoztak. Összekapcsolták a mellén a gyémántköves aranycsatot.

- Bámulatos! Most már igazán hódító Felséged!

A király már öltöztetés közben igen kényelmetlenül érezte magát, mert nem látta, nem érezte, mit adnak rá. A nehéz hermelin palásznak nem érezte a súlyát. De nem mert szólani, mert mindenki áradozva dicsérte öltözéke kivételes szépségét. De hát, Uramisten, ő az egészből nem lát semmit. Szóljon? Nyomban kitűnik, hogy nem alkalmas a hivatalára. És... igen...akkor más királyt választanak a helyébe. Hallgatott tehát. De nem volt visszaút! Elindult hát a menet a város fő útvonalán, két oldalt tömött sorokban szorongott a nép kíváncsian várva a díszruhás királyt, aki előtt heroldok jártak, és a feje fölé négy városi méltóság tartotta az égszínkéket, bársony mennyezetet. A király igen kényelmetlenül érezte magát az éljenző nép sorfali között, mert tudta, hogy minden szem őt figyeli. Kínos

hangulat vett rajta erőt, és szörnyű kétség fogta el az öltözéke miatt, mert az idő hűvös volt és fázott. Úgy érezte, hogy alsó ruhában van. Szemlesütve, bíborpiros arccal hallgatott az ünneplő sokaság között, nem éppen királyi méltósággal, pedig nem tett észrevételt senki. Nem is derült volna ki soha semmi, de amikor egy pillanatra szünetelt az éljenzés, az anyja karján egy kisgyermek elkiáltotta magát:

Nézzétek csak, a királyon nincs ruha!

És akkor így szólt a király:

- Halljátok az ártatlanság hangját? Ez meg meri mondani az igazat, mert nem fél, hogy alkalmatlan lesz a hivatalára!"

Te nem fejezted be a mesét, én majd a tanulságát is elmondom.

A gyermeknek nem volt hivatala, amire alkalmatlanná válhatott volna, tehát meg mertte mondani az igazat.

A nép is gyermek. Felnőtt gyermek. Igen engedelmes. Csak meg akar élni! De a megélhetés feltétele a hallgatás. Íme a népi féltékenység magyarázata.

A nép tudja, hogy a Politikai Bábú nem szép, nem jó, hogy minden csak külsőség rajta, ami a rút valót fedi el.

Igen. A nép minden álcázás ellenére tud, lát, a saját bőrével érez mindent, csak nem mer kiáltani, hogy „A királyon nincs ruha!"

Így lesz aztán a korcs eb „Németalföldi díjnyertes juhászcutya”, a vasorrú bába „Eszményi szépség”, a böjti boszorkány „Mennybéli Angyal”, a $2 \times 2 = 5$, és így jön létre a „Fekete Hófehérke”. Mindez a Politikai Szemfényvesztők mesevilágában.

Szigetszentmiklós, 1966.március 27.

ÖNBECSÜLÉS

(Valéria grófnő naplója)

Részletek

Igaz, nem vagyok olyan szoros kapcsolatban a cselédséggel, mint voltam, de a kapcsolat nem vált semmivé. Mivel ők már nem mernek kezdeményezők lenni, én töröm meg a tartózkodást. Megszólítom őket, beszélgetek velük. Nem mindennapos az ilyen beszélgetés,

és meglehetősen egyoldalú is. Kicsit zavarodottak, mert nem felejtik, hogy grófnő áll előttük. Bármilyen szívesek is a kérdéseim, a válasz a lehető legrövidebb. Még a bőbeszédűek is elfogultak, ha életviszonyaikra vonatkozó kérdéseket teszek fel. Visszahúzódnak, mint a csiga, ha megérintik a szarvát. Nem adnak panaszos választ! Meg vannak elégedve talán? Nem hiszem! Csak éppen nekem panaszkodjanak?

A cselédet lélektani különbség választja el a falu népétől. Mindkét réteg a föld népe. Azonos munka, azonos műveltség. És mégis... A falu népe is ugyanolyan tiszteletadással köszönt, mint a cseléd, de alázat nélkül. Nyilvánvaló, hogy ennek valami alapja van. Bizonyos mértékben egyenlőnek érzi magát az urasággal. Mi lehetne más az alap, mint a magántulajdon! A magántulajdon, még ha kicsi is! A falubeli gazdának, ha nincs elég földje, bérel hozzá, vagy feles esetleg harmados földön dolgozik, és úgyahogy megél. Függetlenségérzetében nyugodtan mondja: Nincs uradalmam, csak éppen annyi földem van, amiből megélek, de azon a földön úr vagyok, és nem szorulok rá az uraságra!

A cseléd nem mondhatja azt, neki nincs biztonsági alapja. Ő mindig függő helyzetben él, hisz annyi földet se mondhat a magáénak, ami a talpa alatt van. Ki van szolgáltatva az uraság önkényének, az uradalmi birtok intézőjének.

Egyik a maga földjén dolgozik magának, másik a más földjén másnak. A cseléd kényszerből alázatos, amennyire muszáj.

Mindenkinek annyi földdel kellene bírnia tehát, ami felmentené a függő helyzetéből, hogy a jogos önérzet ne vesszen ki a lelkéből! Vagy ha az nem lehetséges, és nagybirtokon kell dolgoznia, akkor a rendes munkabér mentené meg a megaláztatástól.

.....

Gondolatok Gárdonyi Géza Isten rabjai c. könyvéről

Minden elismerés ellenére szomorú, hogy a vallási örület minden más iránt eltompult megszállottjai természetellenes szélsőségekbe esnek, mert elvetik az önálló gondolkozást. És fenntartás nélkül elfogadják az egyházi személyek értelemtipró tanítását.

A vakbuzgó hitben nevelt királylány egyetlen célja, hogy Isten előtt kedves életet éljen, hogy Jézust kövesse, hogy annak ösvényén haladva panasz nélkül hordozza a keresztyét. A hitnek lehet csak betudni, hogy királylány létére alázattal túri el, amikor Kinga, a gögös főúri zárdanövendék ok nélkül arcul üti.

Ökölbe szorul az ember keze, amikor arra gondol, hogy a vallási tébolyba kergetett ember hogy csúfolja meg az Istent, amikor úgy hiszi, hogy hódol neki. Csalánból készült ruhában jár, amely marja, égeti a testét. Hetvenhétszer süllyed le, terül véniába, míg végül eszméletlenül fekvé marad a cellája hideg kövezetén. Az értelem fáklyája nem vetíti sugarát a lelketlen tanítás éjszakájába. Nem fogja fel, hogy nincs olyan könyörtelen Isten az égben, aki ilyen hódolatot vár el az embertől. Attól az embertől, akinek örömmel, jóval teli világot adott, de amit az ember búra, átokra változtat. Nem jön rá, hogy akit ő imád, az az Isten eltorzított mása.

.....

Lassan kezdek meghasonlani a saját osztályommal, amely olyan bűvös körön van belül, amelyet nem léphet át a közönséges ember. A körön belüliek keleten, délen laknak, ahol mindig süt a nap, a körön kívüliek északon, nyugaton, ahol csak lenyugodni látják a napot, vagy soha.

Azt mondtam, kezdek. Nem helyesen mondtam. A meghasonlás már kikristályosodott bennem. Írhattam volna hát múlt időben: meghasonlottam.

.....

A visszatérő kérdés, hogy miért vagyok itt, nem hagy nyugodni. Felelni nem tudok magamnak. Valami vonz, és valami taszít. A kettős énem örül, mint a malomkövek. Egyik énem azt súgja: Maradj! A másik azt mondja: Menj csak el innen, ahol mindenki tisztel ugyan a pénzedért, de te szenvedsz, mert önérzeted tiltakozik, és azt mondja: Nem illet meg, nem érdemelted ki! Menj, és szerezd meg az önbecsülést, amelyet ebben az életmódban nem lelsz meg!

A másik én: Ha neked nem jó így, ahogy minden ösöd élt, ha nem kell a nyugalmas, biztonságos élet, hát csak menj! Lép a bizonytalan jövőbe, és dolgozz! Dolgozz fillérekért, mint egy közönséges cseléd! Vagy hát maradj! Minek is mennél? Menj a tisztartóhoz, és mondd neki, hogy iktasson be a cselédek közé, mert te dolgozni akarsz! Meglesz a biztos évi kenyered, és itt helyben megszerzed magadnak a hiányzó önbecsülést. Jó lesz az a doktori bölcsészdiploma mellé! Egy új okmány még elkel neked: a cselédkönyv! Szépen ki lesz töltve benne minden. A személyi adatok után jön iskolai végzettsége: egyetem, bölcsészdoktor. Nyelvismerete magyar, angol, francia,

német. Különös ismertetőjele nincs. Be volt oltva: igen. Hát nem egyszerűbb lesz így?

.....

Dolgozom. Gyors kézmozgást igénylő munka. A napi teljesítmény meg van határozva. Persze még nem megy olyan gyorsan, mint azoknak, akik már benne vannak a gyakorlatban. A munka egyszerű, csupán beidegzett kézmozgást igényel. Azt hiszem, rövidesen menni fog.

Délután meghallottam, amikor az előmunkásnő halkán odasúgta a mellettem dolgozónak: Elég szépen halad, gyorsan tanul!

Rólam lehetett szó, mert láttam, hogy közben felém int a szemével. Lehet, azt akarta, hogy meghalljam. Az is lehet, hogy a dicsérrettel akart gyorsabb munkára biztatni. Nem kutattam az igazi hátterét a dolognak, de az elismerés jólesett. Önbizalmat adott holnapra.

.....

Lefokozott igények között élek. Belenyugváásra kényszerít a tudat, hogy a nagyobb igényeket nincs miből fedezni. Volna ugyan, mert van pénzem. Élhetnék úgy, ahogy eddig, éppen csak dolgoznék műkedvelésképpen. Ha megunom, hát vár a kastély. Visszatértem külföldről... Ki vagy mi akadályozna meg ebben?

Hogy ki? Senki. Csak én magam.

Hogy mi? Semmi. Csak a becsület.

.....

Még egyszer voltam grófnő. Addig, amíg megtettem azt a bizonyos intézkedést a házhely fenntartásáról és annak az összegnek a kikötéséről, amely elegendő egy ház építésére. Az összeget az általam kívánt időpontban vehetem fel. Esetleges kívánságomra a telek árát is pénzben kapom.

Most nem szólalt meg az a bizonyos belső hang. Ennyit nyugodt lélekkel örökölhettek. Ennyit nyugodtan átmenthettek a múltból, amelynek a végére pontot tettem. Ezzel a lépéssel véglegesen legördült a függöny a grófnő Valéria után, és helyébe a munkásnő Valéria lépett.

Most hát elmondhatom, hogy felégettem magam mögött a hidat. Vége az úri komédiának!

.....

Nem lényeges, hogy ki vagy mi voltam azelőtt! Csak az a fontos, hogy

mi vagyok, amióta ismersz.

.....

Azon gondolkozom, hogy mennyivel könnyebb berendezni fényűzően egy kastély termeit, mint szerényen egy ilyen kis házacskát. Igen, mert azt sok-sok szegény ember fizeti meg, ezt pedig csak kettő. De azért van különbség! Mi magunknak verejtékezünk, ők másoknak...

.....

Dolgozó ember felesége vagyok. A nevének a felvételével végleg eltűnt nemcsak Valéria grófnő, hanem a hozzá tartozó családi név is, amely útmutatásul szolgálhatott volna a kutakodóknak.

.....

Nem kell hazug érveket keresnem önmagam igazolására. Kenyérkereső lettem, ...-. A férjem nem diplomás ember, de igazi férfi, olyan amilyet hiába kerestem az én múltbeli világomban...

Szigetszentmiklós, 1967. december 12.

Széljegyzet

(Magyarország, 1945-1956)

Nem fektettem súlyt arra, hogy pontosan feljegyezzem azt a dátumot, amelyet a politikai aljasság felszabadulás napjának nevez. A politikai szemfényvesztők hazugságai folytán a félrevezetett nép, amely valóban felszabadulást várt, hosszú évek óta, sőt még ma is úgy ünnepel. Ennek több oka lehet. Ezek az ünneplők vagy annyira elvakultak, hogy nem tudnak, sőt nem is akarnak elgondolkozni a tényeken, amelyek nem kedvezőek a népre, vagy megkapták a jólétet, és minden okuk megvan rá, hogy szemet hunyjanak a tények felett.

Harmadik lehetőségként feltételezhető, hogy vannak becsületes, meggyőződéses kommunisták, akik saját bőrükön tapasztalják ugyan a szociális hiányosságokat, mégis derűlátók és az évtizedes mostoha helyzetet még mindig „átmeneti állapotnak” tartják, és hisznek az általános népjólét megvalósulásában.

Minden dolgozó leghőbb vágya, bárcsak igazolná ezt az optimizmust a jövő.

A nevezetes dátum óta eltelt idő körülbelül tizenkét évre nyúlik vissza.

Ha rajtam állna, október 6.-ára tenném a „felszabadulás” napját, amely összevont gyászünnep lehetne, és magában foglalná 1514., 1526., Mohi puszta, Nagymajtény és Világos szomorú nevezetességű, és a magyar népre átkos emlékezetű dátumait. Nem szabad az a nép, amelynek 12 év óta idegen katonaság ül a nyakán.

Ha egy nép valóban meg van elégedve a helyzetével, maga söpörné el a nép ellenségeit, ha a rendszert fenyegetnék, nem kellene hozzá idegen ország hadseregének az asszisztenciája.

Nem tudom feltételezni, hogy ami Moszkvából jön, ahol milliókat gyilkoltak le a rendszer megszilárdítására, az jó lehet.

Még ha hittem volna is, 12 év keserű tapasztalata meggyőzött volna arról, hogy merőben mást kaptam, mint amit vártam.

Ha bármilyen rendszer a humanizmus talaján áll, megvan benne annak a feltétele, hogy a népnek emberhez méltó megélhetést biztosítson. Ehhez az kell, hogy sem a magánkapitalizmus, sem az államkapitalizmus ne vágja zsebre a dolgozók által megtermelt érték oroszánrészét, és a megérdemelt juttatás helyett ne

morzsákat szórjon a népnek.

Így a népi demokratikus államformában is megvolna, sőt sokkal jobban meg is van a feltétel a dolgozók életszínvonalának emelésére. A magánkapitalizmusban a mamutjövedelmek nem egy kasszába folynak be, hanem megoszlanak a nagytőkések között. Nekik nem szívügyük a nép sorsa. Kényszeríteni pedig nem lehet őket népjóléti intézmények létrehozására, mert az állam hatalma csak névleges. A tényleges hatalom az iparbárok, a nagybirtokosok és a bankok kezében van.

A demokratikus államforma minden jövedelemmel, tehát a teljes haszonnal és hatalommal rendelkezik. Minden feltétel megvan a valóban ideális népi élet megvalósítására.

Így lehetett volna nálunk is jó a rendszer, ha az a közmegegyezésen nyugodott volna. Ehelyett a megfélemlítés, az elnyomás, a nép mellének szegezett szuronyok visszafojtottak minden nemzeti érzést.

1956. október 23-ának a „felszabadulással” egy időben kellett volna bekövetkezni. Nem következett be. Sőt még ma is hallgatna a nép, ha a „demokrácia” erőszakszervezete, a gyásmagyar ÁVO egyetemi ifjak legyilkolásával nem provokálja ki az elkeseredett nép lázadását, amely a forradalomban csúcsosodott ki. Örök szégyenére a magyar történelemnek magyar kérésre Nagy Barátunk is bekapcsolódott az eseményekbe. Anélkül is megtette volna, de így volt ürügy, és Pilátus módjára moshatta a kezét.

Ismétlem, az új rendszer, bármilyen ellenszenves is, adottságainál fogva lehetett volna jó a dolgozó társadalom számára. A kedvező adottságok ellenére 12 év után sem teljesítette az ígéreteit.

A dolgozó ember minden téren agyon van hajszolva, ki van használva. Az alacsony bérek miatt ma éppen olyan gondot okoz egy öltöny, egy pár cipő és a szükségleti cikkek beszerzése, mint a múltban, sőt nagyobbat.

A „felszabadulással” egyidejűleg valóban megszűnt az embernek ember általi kizsákmányolása, de csak azért, mert ezt a szerepet az állam tekintette a saját privilégiumának. Kivette a magánkézből, és mint egyeduralkodó ezt a jogot magának tartotta fenn, kizsákmányolva ipari és termelő réteget egyaránt. Ellenségévé tette a rendszer alapját képező tényezőket.

A magánkapitalizmust diktatórikus államkapitalizmus váltotta fel,

amely nem csinált lelkiismereti kérdést a tömeg sorsából.

A gyermek más nevet kapott a keresztségben, ez az egész. Hanem a keresztelő nagyon sokba került. A keresztapa, a boldog nép, görnyedő derékmal iparkodik nagyévtvágyú keresztfia igényeit kielégíteni a maga és tulajdon gyermekei rovására.

A demokráciának vannak valóban vitathatatlan érdemei.

Középületek, gyárak, ipartelepek, hidak, az újjáépítés, a kereskedelmi kapcsolatok kiépítése a szomszédos és a kapitalista országokkal tények, de mindez elsőrendűen a rendszer érdekében történt, ha a nép érdekében is, az csak azért volt, mert a kettőt nem lehetett egymástól elválasztani. Maradandó alkotásokból többet is tudott volna teljesíteni az állam, de tekintetbe kell venni a jóvátétel fizetését, egyéb követelések kiegyenlítését, a fegyverkezés költségeit, és az idegen katonaság eltartását.

A demokráciának, mivel minden jövedelmi forrásra rátenyerelt, minden lehetősége megvolt, hogy építhessen, nem beszélve a társadalmi munkáról mint ingyen munkáról, az időelemzésekről, amelyek következtében a munkás egyre többet és többet volt kénytelen dolgozni azonos, vagy kevesebb pénzért.

A Terv- és Békekölcsönökkel az állam hosszúlejáratú, kamatmentes kölcsönökhöz jutatta magát. A munkafegyelem megszilárdítására hozott büntető rendelkezések is sokat hoztak a konyhára. Az amúgy is súlyos adók többszöri és kíméletlen behajtása is szép mellékjövedelmet jelentett.

Volt népnúzórendelet a termény beszolgáltatás területén is éppen elég. A termelő a beszolgáltatott terményért éppen csak annyit kapott, hogy nem mondhatta, ingyen vették el tőle. Két kiragadott példa:

Az állam 17-23 fillért adott a burgonyáért, amelyet 2 Forintért adott a dolgozóknak.

90 fillért a bor literéért, amit 16-20 Forintért értékesített.

Az előbbi ügyletnél mintegy tízszeres, az utóbbinál húszszoros hasznot nyert az állam.

Igen hosszú lenne a listája a lelkiismeretlen pénzbeszedési módszereknek.

Ezek a források nem álltak a múlt rendszer rendelkezésére, pedig az adóalanyok kifacsarásában az is találékony volt.

A nép akaratán kívül sodródott a forradalomba és szabadságharcba, de annál hősiesebben harcolt.

Sok ezer magyar az életével tett bizonyosságot arról, hogy tud és mer is harcolni azért, hogy magyar földön a magyar legyen az úr. Sok ezer elesett ember kezéből hullott ki örökre a kalapács, kasza és a fegyver, de a síri csendet és némaságot meghallotta a nagyvilág. Az ávósok az orosz csapatokkal karöltve vérbe fojtották a nemzeti érzés megnyilvánulását, amely követelte az idegen hadak kitakarodását.

Ez a tiltakozás sok ezer magyar életébe került, de sokkal többbe is kerülhetett volna, ha a magyar munkásság nem látja be, hogy magára hagyatott. És ha milliók életébe került volna a harc, a talpnyaló magyar kormány épp úgy köszönetet mondott volna, hiszen csak egy volt a fontos, a rendszer fennmaradása.

Most csend van, vihar utáni csend. A nép vár, mert azt hiszi, hogy az igazságot nem lehet végképp szuronyokkal elintézni. Lehullott a lepel, előtűnt a szovjet igazi arca, leplezetlenül áll a népek előtt a jog- és szabadságtipró Sátán.

A népek barátja, mondja a szónok, írja az újság, hirdeti a rádió, de milyen barát az, aki fegyverrel kényszeríti a másokra a barátságát? Mindenki tudja, milyen barátként mutatkoztak be a szovjet katonák a „felszabadítás” során, amikor gyilkoltak, erőszakoskodtak, lakberendezéseket törtek össze, és használtak fel tüzelőnek.

Csend van, halálos csend a hajtóvadászat után, de a hazai és a szibériai farkas ugrásra készen áll, minden pillanatban készen arra, hogy átharapja a torkát mindazoknak, akik nem hajlandók elhinni róla, hogy ő igazi bárány.

Az a rendszer, amely szentnek akar látszani, tartsa tiszteletben a népek önrendelkezési jogát! A felszabadítás ürügyén ne kényszerítse a kisebb nemzeteket arra, hogy az ő politikai rendszerét fogadják el!

Vannak tőkés társadalmi rendszerű országok, ahol a munkás sokkal jobb szociális körülmények között él, mint a demokratikus országokban, vagy a Szovjetunióban.

A Szovjetunió szembeköpte a saját békepolitikáját, amikor vérbe fojtotta a magyar forradalmat. A magyar népnek egyetlen követelése volt vele szemben, hogy a csapatai hagyják el az országot. A válasz újabb hadak beözönlése lett. Ezt az egész világ elítéli, de a Szovjetunió fütyül a világ véleményére. A világ rokonszenve mellettünk van, de beleszólást a belügyeinkbe az Unió nem tűr. Neki szabad, ő nem idegen. Hogy is volna az? A csapatai

annyi ideje ülnek a nyakunkon, hogy a katonái akár négyszeresen is magyar állampolgárok lehetnének már.

A magyar forradalom célja előremutató volt. Nem a múlt rendszert akarta visszaállítani. A jelenlegi rendszer bűneit, hibáit levetkőzni akarta, hogy létrejöhessen egy olyan társadalmi forma, amely valóban a nép érdekeinek felel meg, és megszabadul a szégyenteljes idegen tehertől, és ténylegesen felszabadul. Megszüntetni az átkos tradíciót, hogy népünk török, német, orosz járom alatt nyög!

Nem vitás, hogy országunk és népünk legfőbb érdeke volna az építő és termelő munka megindulása, és a sztrájk befejezése, de akkor mért hullott el a sok ezer magyar, ha továbbra is az orosz lesz itt az úr?

A demokratikus propaganda igen gazdag volt ígéretekben, hogy emeli az életszínvonalat, de a sok nehézség, az elkövetett hibák és oktan pazarlás miatt sokat nem tudott ebből megvalósítani.

A nép nagyon türelmes volt, egyrészt muszájból, másrészt becsületes hiszékenységből, hiszen tizenhárom próbás kikiáltók rágták a fülébe a vörös drapériák mögül: Íme itt látható a demokratikus kígyó, a fejétől a farkáig nyolc, a farkától a fejéig tizenhat méter hosszú! A nép soha sem merte megmérni a különleges kígyót, mert félt a halálos szorítástól, amely összeroppantotta volna.

Híressé vált a hírhedt jelszó: Húzzunk egyet a nadrágszíjon! Ha ez a húzás mindenkire érvényes lett volna, nem is lett volna semmi baj, de aki bevetette a jelszót, az a legnagyobb inség idején is kettős tokával és basa hassal hirdette a nélkülözés szükségességét.

A nép húzott is egyet a nadrágszíjon, nehogy leessen róla a nadrág. De a nép túrt, mert egy része, a hívő, hitt, a kétkedő pedig okosan hallgatott. A korgó gyomrok hangját elnyomta az őrjöngők tapsorkánja, amely vad erővel tört ki, ha a szónok Rákosi vagy Sztálin nevét mondta. Voltak csendes szemlélők és józanul gondolkodók, akik nem ittak a szónokok mákonyából, hanem a tényekhez igazodtak

A „legnagyobb érték”, az ember, halálos hajszában vívta harcát az életért, hogy létét és munkaerejét egyik napról a másikra meghosszabbítsa.

Nem kellett hozzá 12 év, és az ember rájött, hogy az Édenkertben sok ugyan a kígyó, de a Paradicsom nincs sehol. Bizonyos, hogy az

embertelen hajsza a munkában sok, egyébként párthú embert is kiábrándított. Az ember megcsodálhatja a körmönfont propaganda érveit, de a durva mindennapi élet lebunkózza a hamis szavakat a valóság dorongjával. Az ember nem csalhatja meg a saját gyomrát sovány táplálékkal, amikor a munka jó táplálkozást igényelne. Nem csalhatja meg a feleségét a kevés pénzzel, amiből nem tud elegendőt fordítani a szükségletekre. Nem csalhatja meg a gyermekeit sem, ha nem tud a számukra meleg ruhát venni. A demokrácia, ha ad egy kézzel, kettővel elragad. Amit az egyik dolgozónak nyújt, azt behajtja a másikon kamatostul. Az államháztartás könyvében a Tartozik rovat mindig a népre, a Követel, minden esetben az államra vonatkozik. Ha valamikor időszerű volt Terscsényi György két sora, akkor ma fokozottabb mértékben az:

"A mi édes hazánk az ígéret földje,
Ahol minden embert ígérettel főz le."

Lassan mindenki tudatára ébred, hogy a rádió, az újság, a szónoklatok, a hazugság eszközei. A világon nem hangzott el együttesen sem annyi hazugság, mint a demokratikus államokban a rendszer dicsőítésére. Ügyes, rátermett ember volt a számadó juhász, aki a jól képzett bajtársakkal, és a jól betanított, harapós kutyákkal terelte a nyáját. Megvolt a képessége, hogy a politikai puszták ürességét és kopár dombjait a furulyájával színessé varázsolja. De lassanként az üres gyomorral bégető bárányok elkóboroltak az ígért mezők felé. 12 év vándorlás a pusztában meggyőzte őket, hogy valóban van jó, kövér legelő, de nem a nyáj, hanem a vezérkosok számára.

"Felszabadulás"

12 évig parázslott a várakozás hamuja alatt a fojtott indulat parazsa, míg végre lángot vetett. Mégsem lett belőle mezőtűz, noha száraz volt az avar! Nem minden lélek lobbant lángra. Azt a kicsi lángot különleges szerrel, magyar vérral fojtották el, mielőtt az egész magyar mezőség lángra kapott volna. Az elfojtáshoz sok ezer magyar vére kellett, amelynek a kiontásáért oroszbarát kormányunk sokszor mondott alázatos köszönetet a Szovjetuniónak.

Miért „felszabadulás”? Kegyetlen ironia van ebben a szóban, hiszen azon a napon veszttette el a magyar nép a függetlenségét.

Az igazsághoz híven meg kell állapítani, hogy a harmincas évek függetlensége már csak látszatfüggetlenség volt, hiszen a

népellenes politika nem az imperialista Németország mellé, hanem a talpa alá sodorta Magyarországot, de a magyar kormánynak mégis lett volna joga, hogy ne hajtsa fejét a német igába, ha akarta volna. A Szovjetunióval kapcsolatban ezt már nem lehet elmondani. A „felszabadulással” elvesztette Magyarország az önrendelkezését. A szovjet csapatok nemcsak végig harcolták, de végig is rabolták az országot. Budapest eleste után megkezdődött a magyar értékek rendszeres elszállítása. A Csepel Autógyárból, a volt Dunai Repülőgépgyárból, minden mozgathatót elvittek. Az erőműtelepet romhalmazzá tették, mert a berendezést csak bontás által lehetett eltávolítani. Hogy az ország egyéb ipartelepein mi volt a helyzet, nem tudom, de amit leírtan, azt láttam. Szabadságról beszélnek, de Moszkva irányítására mozog minden Magyarországon.

Szabadság. Annyiszor hangoztatták ezt a szent szót, hogy közhellyé vált, és a szó már nem fedti a fogalmat. A szabadság jelmezébe van öltöztetve a rabszolga magyar nép szovjet szuronyokkal a háta mögött, és magyar ávosok géppisztolycsövébe nézve. Szabad nézni, sőt akarják is, hogy belenézzen.

A többi jelszó is hasonlóképp tartalom nélkülivé vált.

Szabad szó. Szabad volt minden, amit a rendszer megengedett. Szabad volt be-, és lepiszkolni a múltat, de főképpen szabad volt földicsérni a jelent. Sokszor a dicséret nem volt indokolt, de arról hallgatni kellett. Hallgatni is szabad volt.

Szabad sajtó. Sztálin, a szovjet rendszer, kultúra és tudomány talpnyaló dicsérete filmen, elbeszélésben, újságban, folyóiratban, versben, regényben egyaránt. Így volt szabad írni, így akarták, hogy írjanak.

Mért nem volt szabad a rendszer hibáiról, bűneiről, oktalan intézkedéseiről írni?

Az igazsághoz híven meg kell jegyezni, hogy a forradalom óta rámutatnak az elmúlt 12 év hibáira. Ezek a beismerések nem tekinthetők önkritikának, mert a hibák annyira nyilvánvalók, hogy tovább eltitkolni már nem lehet. A kényszerű beismerés háttere nem az őszinteség, hanem a muszáj.

Új magyar irodalom. Valóban új, mert a régiek java részét, élöket és holtakat egyaránt, jégre tették. Új volt a milió, új témák jöttek elő.

„Az apám béres volt. Mosónő volt az anyám. Heten voltunk testvérek. Sokat éhezünk. Télen is mezítláb jártunk. Nem jártunk

iskolába.” Általában így kezdődtek a rövidebb elbeszélések. A helyszín természetesen valamelyik viharsarki tanya földszagú szobája, vagy valamelyik nagyváros külvárosi egyszobás lakása, amelynek az ablaka a világítóudvarra nézett.

Ha régebbi író nyúlt a tollhoz, az is hasonló szellemben próbálkozott. Ha érvényesülni akart, illeszkedni kellett.

Nem kellett valami nagy utánjárás, hiszen a múlt rendszer igen gazdag volt nyomorúságban.

Nem a szegénység ábrázolását gúnyolom, amikor azokról az olvasmányokról ilyen hangnemben írok. Magam is kaptam ízelítőt a nélkülözés tarka választékából a múltban és jelenben egyaránt, és nem vesztettem el együttérzésemet a szenvedők iránt.

Nem az volt a baj, hogy a nép sorsával foglalkoztak, és kitergették a nagy urak bűneit. Igenis meg kell írni mindent, ami sérelmes és igazságtalan volt a múltban, de nem úgy, mintha a mai világ mentes volna minden szociális hibától és egyéb fogyatékoságoktól!

Csalásban, politikai ámításban, a mai politika is bővelkedik, és nem áttal a nép nevében nyilatkozni. A politika ferde tükre tetszetős képeket vetít a nép elé.

Minden dolgozó ismerte a tömeghangulatot. Mindenki tudta, hogy az előre megállapított kölcsönöket ökölbe szorított kézzel, fogcsikorgatva, és terror alatt jegyezte a nép. Ugyanakkor az újságok áradozó cikkeiben közölték azok nevét, akik túljegyezték a kölcsön előre megállapított összegét. Fényképeket közöltek, amelyeken lelkesült, mosolygó tömeg tolong a jegyzőasztalok körül.

Kivételesen lehettek ilyen, meggyőződéses jóhiszemű kommunisták, akik komolyan vették a „Néppel a népért” jelszót. De ezek nem a vezetők soraiban vannak, hanem szürkén, porosan menetelnek az eszme országútján, mert hisznek a szent ügyben. Ha ezek kezében volna letéve a nép sorsa, akik közül sokan még az illegalitás szenvedéseit is vállalták, akkor nem lenne szükség szovjet és ávós szuronyokra, mert a nép maga őrizné a rendszer biztonságát.

Ezeket a vezető szerephez nem jutott, szürke kis harcosokat és a népet kellene megkérdezni, hogy az a világ van-e kialakulóban, amit annyira vártak! De ne „Kádár apró dögei” tegyék fel a kérdést, mert ők talpnyaló választ várnak, ne is a szovjet csahos szelindekek, akik alázatosan csóválják farkukat Moszkva felé, és az onnan jövő

első jelre a nép torkának ugranak, hanem olyan kérdezzen, aki előtt bizalommal nyílnak meg a szívek. Akkor a nép őszinte véleményt adna a rendszerről, mint amikor a szovjet azonnali kivonulását követelte.

Ki kell térnem még a rádió és az újságok által terjesztett hírekre, hogy a forradalom alatt kegyetlenkedések történtek kommunistákkal és oroszokkal szemben. Feltehető, hogy a hírek igazak voltak, mert az ember, de úgy is mondhatnám, hogy aki nem ember, tele lehet állati ösztönökkel, kegyetlenkedési hajlammal. Törvényen kívüli helyzetben, amikor nem kell félni a megtorlástól, erkölcsi gátlás hiányában előfordulhat ilyesmi.

Az emberiség ilyen elfajzott egyedei mindkét oldalon, tehát a rendszer védői és támadói körében megtalálhatók. Sem a rádió, sem az újság nem szól arról, mi váltotta ki az elítélendő cselekedetet. Köztudomású, hogy a demokrácia erőszakszervezete sem angyalokból van toborozva.

Rövid ideig beszélgettem egy rendőrtiszttel. Nem igen engedett szóhoz jutni. Azt hiszem, rám nézve jobb is volt így. Mutatta, hogy a fasiszták kiszúrták az egyik szemét, megkínózták, és hogy a teste sebekkel van tele. Nem mondta el, hogy kik és miért követték el vele szemben a kegyetlenségek sorozatát. Több kitüntetés, dicsőítő nyilatkozatot és kinevezési okmányt mutatott. Ismeretek hiányában nem akarom őt igazságtalanul megvádolni, de bizonyos, hogy történtek embertelenségek azokkal szemben, akik ha csak szóban is, de vétettek a fennálló társadalmi rend ellen, és olyankor és olyan körülmények között, amikor védtelenek voltak. Az a rendőrtiszt beszélhetett volna arról is, hogy az erőszakszervezet szadista hajlamú közegei mit cselekedtek a letartóztatott politikai gyanúsítottakkal a forradalom előtt, alatt, de főleg utána, amikor ütötték, verték és indián találékonysággal kínozták félig, vagy egészen halálra a foglyokat.

Mért nem ír ezekről is az újság? Mért nem beszél a rádió? Közmegelégedés híján a társadalmi rend alapja a megfélemlítés. Ez így volt, így van, és így lesz.

A bestiális cselekményekről csak akkor nyer tudomást a nép, ha az egyik fél győz és kitergeti a másik bűneit.

A Szovjetunióval iránti talpnyalásra felhozok két példát.

Falragaszokon láttam egy hírneves úszónőnk fényképét, aki világviszonylatban is az elsők között van. Ez a nő, aki eddig nemzeti

büszkeségünk volt, a Szovjetunióba készül, hogy a szovjet tapasztalatokat a maga javára használja fel. Mért mondta ezt? Nyilván azért, mert ezt a megalázkodást látta és hallotta mindenütt. Amit mi esetleg tudunk, azt mind a szovjetnek köszönhetjük. Volt a Szovjetuniónak szüksége ilyen nyilatkozatra? Nyilvánvalóan nem, hiszen annyi kiválósága van a sportban, hogy az csak Amerikához mérhető. Az ilyen megalázkodásért szégyellem magam és pirulok miatta.

Másik eset. Mindenki emlékszik arra a szovjet-magyar labdarúgó mérkőzésre, amelyen a magyar csapat nemrég kikapott. Az a csapat kapott ki, amely az „évszázad mérkőzésén” legyőzte az angolokat. Ezen a vereségen röhögött az egész világ. Minden ember tisztában volt vele, hogy előre kicsinált dolog volt az egész. A magyar csapat lefeküdt az oroszok előtt. Így kívánta a politika. Erre csak egy méltó szó van: pfuj! Az a magyar csapat tízezrek előtt leesett a lóról, és kitörte a sportbecsület nyakát. Nem tudom, hogy a játékosaink milyen jutalmat kaptak ezért, de ott a helyszínen 25-öt kellett volna rájuk verni, meg azokra a címeres gazemberekre is, akik rávették őket a sporthírnév meggyalázására.

Hogy a Szovjetunió ilyen győzelmet képes volt elfogadni, rá nézve nagyobb szégyen, mint az a kicsiny dicsőség, amit a magyar csapat nyert volna a győzelemmel.

Rövid ez a kis mű. Ennyit sem szándékoztam írni, de mindig jön valami, ami a tollamra kívánczik. Mindenki tudja, hogy amikor Magyarországot földarabolták, ezer éves természetes határokat rúgtak fel, és olyan területeket juttattak szomszédjaink birtokába, ahol magyar többségű lakosság van.

Kormányunk szemében nemcsak a revízió, hanem az irredentizmus is nagy bűn, mert „háborúra uszít”, „faji gyűlöletet szül” és „a jó viszonyt minden áron fenn kel tartani”!

Fenn is tartjuk, de nagyon drága áron. Országunk két harmad része a jó viszony ára. Akinek fáj Erdély, Bácska és Felvidék elvesztése, az sovíniszta, ami igencsak nagy bűn. Aki ilyen bűnben részes, az jobban teszi, ha befelé sóhajt és hallgat. Közben a szomszédok vígadnak.

Prága felfújt képpel köpköd a nagy trombitába.

Szlovákia szélesen mosolyog: Zenyim zország, Tótország. Zistenke nekemnek adta.

Bukarest furulyázva bokázik, összeveri bocskorát.

Belgrád földhöz vágja báránybőr süvegét és a guzlica hangja mellett vígad.

Moszkva se marad ki a dicsőségből. A balalajkát pengeti. Örül, hiszen a Föld egy hatodához kapott egy kis konyhakertet Magyarországból.

Nem gondolok háborúra. Kár lenne a népért itt is, ott is.

A jól járt ebek rátették lábukat a zsíros koncra. Fálnak mohón és megharapnák azt, aki el akarná venni tőlük.

Nincs bennem gyűlölet, de a jó viszonyt csak úgy lehet fenntartani, ha a fülünket se mozgatjuk idegen uralom alatt nyögő testvéreink jajszavára? Ne szóljunk semmit és azt is mondjuk halkán? Mondjuk azt a szomszédoknak, ha már nektek adták, ami a mienk volt, éljetez benne boldogan, nekünk nem kell! Nekünk igen fontos a jó viszony veletek. Fordítsuk meg Széchenyi István mondását és nyugodjunk bele, hogy Magyarország nem lesz, hanem volt?

A jó viszony fenntartásának feltételei vannak. Először: Kölcsönösen kell akarni! Másodszor: Meg kell szüntetni az ütközőpontokat, amelyeken a béke hajótörést szenvedhet! A szomszédoknak be kellene látniuk, hogy Magyarországot szörnyű jogsérelem érte, és meg kellene találniuk a módját annak, hogy ténylegesen javuljon a jó viszony! A politika csak nevet az ilyen naivitáson, mert a politikában becsület nincsen. Barátság az van! Csak azt nem tudom, milyen érzéssel tesznek baráti látogatást kölcsönösen, holott ezek a barátok messzebb vannak egymástól, mintha óceán választaná el őket, és ezt mind a két fél tudja!

Mit érez a rabló és a megrabolt, amikor valódi érzésüket a diplomatikusan mosoly alá rejtik?

Még valamit a jelen helyzetről. A magyar kormány okulva az elkövetett hibákból és a forradalmból, messzemenő ígéreteket tesz a szociális helyzet javítására.

El kellene érni, hogy a munkabérek összhangba kerüljenek a szükségleti cikkek árával, hogy a keresetből rendezett anyagi viszonyok között lehessen élni!

Mért nem fizetik meg méltányosan a dolgozók munkaerejét?

A demokratikus államokban egyre nagyobb a követelmény a termelés terén. Ez csak az ember túlhajszolásával érhető el. Nem lehet pihenni, minden perc be van ütemezve. Ha megáll, az már hiányt jelent a keresetében. Folyamatosan függő helyzetben kell tartani a munkást, hogy érezze, tegnap a máért dolgozott, ma

a holnapért, holnap a holnaputánért, és így tovább. Jól fizetett munkás, ha tartalékot tudna képezni, nem lenne hajlandó ilyen körülmények között állandóan dolgozni. Így persze titkos vagy nyílt ellensége lesz a rendszernek. A rendszer is számol ezzel, és az erőszakszervezettel biztosítja az egyensúlyt, ami sokba kerül ugyan, de még mindig olcsóbb a kevesebbet jól megfizetni, mint a tömeget.

A tőkés társadalmi rend hatalmasai sem csinálnak lelkiismereti kérdést a dolgozók kizsákmányolásából, de nem is takaróznak a humanizmus palástjával. Hagyják érvényesülni a jelszót: Dolgozz, ha élni akarsz! És ha dolgozik, keres annyit, hogy tud küldeni pénzt, vagy csomagot az óhazába a rokonoknak. Nem lehet feltételezni, hogy a demokrácia dolgozójának módja lenne ezt viszonzni. Emlékszünk még a falragaszokra, amelyeken a vallás ellen uszítottak, és a demokrácia ellenségének nyilvánították azokat, akik hittanra járatják a gyermekeiket, vagy templomba jártak. Nem az imádkozóktól kell félni! Minden rendszerre a saját politikája lehet veszélyes! A néphez való viszonytól függ minden!

A demokráciának is vannak elvitathatatlan érdemei, a dologozók érdekében tett intézkedései. Hozzá kell tenni, hogy azok az intézkedések az ő érdekeiket is szolgálták.

Most feltételezhető, hogy akár a maga jószántából, akár kényszerűségből talán a szocializmus útjára lép a rendszer. De ha a magyar nép felveszi a munkát, amely egyetemes érdeke volna, azzal együtt megszűnik a reménye, hogy a szovjet csapatok elhagyják Magyarországot. Akkor majd megállapítják, hogy a fosztogató, gyűjtogató, fasiszta mozgalomnak bélyegzett forradalom véget ért, Magyarországon minden csendes, boldog a nép, termelő és építő munka folyik minden téren. Akkor a magyar nép elveszti függetlenségét és így énekelhet:

Elnyomás, szolgasors

Ez lesz a rend.....Meddig?

Amíg el nem söpri az istenítélet vagy a népharag.

Szigetszentmiklós, 1956. november 21.

Fehér csirkéből vörös kakas

(Részlet)

Senki már az iskolában sem volt ígéret arra, hogy valaha is valami, de legkevesbé, hogy Valaki lesz belőle. Üres volt a feje, üres a szíve, üres a lelke. Csak éppen a zsebe nem volt üres. A feje igen elzárt terület volt minden új dolog elől. Pedig lett volna hely benne bőven, mivel régi dolgok sem voltak benne. Széles és magas Kínai Fal bástyázta körül értelme szűk birodalmát. Matematika, nyelvtan, földrajz, történelem csak igen ritkán bírt átlopakodni a falon. Ami átjutott, az se igen vert gyökeret a fej terméketlen talajában. Hanem, mint már említettem, a zsebe mindig tele volt cukorkával, kiflivel, mert a papája jó módú ember volt. A zsebek állandó tömötsége mégsem a Papától, hanem a Mamától származott. A Papa gyengédsége inkább pofonokban nyilvánult meg a csemetéje iránt. Szerinte joggal, de a kölyök ellenvéleményen volt, no nem hangosan, mert a plusz pofont el akarta kerülni.

Tehát Senkinek a zsebe állandóan tele volt vajjas kiflivel, cukorkával, de „vajszívet” nem kapott a Mamájától a bordája alá. Így aztán nem is adott volna Senki senkinek egy morzsát sem. Senki nem szeretett senkit, csak önmagát. De azért mégis adott, ha valaki súgott neki, vagy megcsinálta a matematika feladatát, vagy más egyebet. A nálánál erősebbeket is lekiflizte, lecukrozta, mert az ő pártfogásukra számított verekedés esetén. Szóval igen fejlett érzéke volt az érdekvédelem terén. Csak az volt a hiba, hogy az nem szerepelt a tantárgyak hosszú listáján. Így mindig bukásra állt. Papájának különös pedagógiai felfogása volt. Az eszköze nem kevésbé. Az volt a nézete, hogy ami nem megy szóval, az majd megy bottal. Ha Senki szekundával tért haza, kegyetlenül elhegedült rajta a nádpálcájával. A művelethez a kölyök adta a skálát fortissimóban. A túlzófokot az édes Mama is erősítette szopránjával, amelyet a Papa dörmögő basszusa festett alá. Igen szép hangverseny volt, és meglehetősen sűrű egymásutánban adták elő. Ingyenes közönségük a ház lakói voltak az ajtók mögött vagy a folyosókon.

De a Papa módszere nem vezetett eredményre. Már a kamaszok is kinőttek abból a korból, hogy kiflivel le lehessen őket kenyerezni. Nem sokat jelentett az sem, hogy a dolgozatai egy részét mások írták helyette. A tanárok rájöttek, hogy azok nem az ő művei. Ha felelnie kellett, a szókeresés, akadozás és a végleges hallgatás

oldalba rúgták a mások által megoldott feladatokat. Volt eset, hogy a sűgások is balul sűltek el. A nem jól értett sűgások igen visszás, mulatságos feleleteket eredményeztek. Az ilyen esetek és az azt követő csipkelődések végűl is arra bírták, hogy iparkodott tanulni, de nem kevesebb utálattal, mint azelőtt. Mivel a Papája királyi tanácsos volt, tíz év alatt kijárta a nyolc éves gimnáziumot. Annál többet a nádpálca sem bírt kihozni belőle, azaz hogy a nádpálca még bírta volna, kifogástalan bambusznád volt, sőt még a Papa is bírta volna, de már nem merete alkalmazni, mert figyelembe kellett vennie, hogy minden botnak két vége van. A Papa közel sem volt Herkules-termetű, ellenben a kölyök jól kifejlett zsákoló típus volt, és egy lófejű magasabb a szigorú Papánál. Mindezeket figyelembe véve a Papa levette atyai nádpalcáját Senkiről. Ettől függetlenül Senkiből idővel mégis Valaki lett, mert a Papája királyi tanácsos volt.

Ma? Ma már a Papája sem királyi tanácsos. (Nem is lenne tanácsos emlegetni!) A köztársaságban pártvonalon mozog, és titkárféle valamelyik minisztériumban. No persze, élni csak kell...

És a fia, a Senki? Ma is úgy él, mint Valaki. Átvedlett. Ledobta a régi bőrét és most mint könnyű pille vígan csapong édes virágú mezőkön. Számottevő ember, a szava nyom a latban. Széles körű az ismeretsége, tekintélyes barátai vannak. Minden ajtó megnyílik a számára.

Egyébként ma sem érdekli semmi, de elvhűség nélkül megtanul mindent, ami a jólét biztosítóka. Tapló szívében nem kap más helyet, mint az Én. Lelke száraz szalma, de nem gyűjtja lángra semmiféle nemes eszme. Nem lelkesedik semmiért. Nem fűti sem nemzeti, sem nemzetközi érzés. Egy jó tulajdonsága mégis van. Beszajkóz mindent, ami az érdekével összefűgg. Minden második szava valami hangzatos jelszó. „Néppel a népért!”, de a nép sorsa teljesen közönyös előtte. „Több termelésből fakad a jólét”, de ebből őt csak a jólét érdekli. „Ötéves terv határidő előtt”, de neki csak egy terve van, mindenkit megelőzni a jobb hely és magasabb fizetés megszerzésében. Minden külsőséget magára szed. Csöpög az elvi és elvtársi hűségűl. Minden gyűlésen ott van. Kevesli a jelenlévők számát. A hozzászólókét. Méltatlankodik a későn jövők pontatlansága miatt. Valamely probléma megoldatlanságát sérelmezi, kevesli a megoldásokhoz szükséges indítványokat.

Egyszóval eleven mintakép. Élenjáró, luxuskocsin járó, követendő példa.

Igen, de hogyan kövessék a villamoson járók vagy a gyalogosok? Sok ilyen Senki fut a politika vadászterületén a jól megválasztott irányvonalon. Rendelkeznek az érvényesüléshez szükséges minden adottsággal, és Valaki lesz belőlük. Belső meggyőződésnek, lelkesedésnek ahhoz a munkához, amelyet végeznek, semmi köze. Közéleti működésük egybe van kötve egyéni érdekükkel. A közügy, az általános jólét a legkisebb mértékben sem érdekli őket. Senki igen ügyes trapézművész. Ma még a pincében van. Holnap már a földszinten tanyáz. Nem kell neki lépcső. Minek? Ilyen közönséges úton ő nem jár. Az a tömegeknek való. Azoknak, akik föl-le munkába rohannak rajta. Ő, ha mégis lépcsőt vesz igénybe, az piros szőnyeggel van bevonva, amelyen nesztelenül lépked a kényelem felé.....

Szolnok, 1964. május 8.

Szivárvány

Valamit keresek
Egy életen át.
Bőven van belőle,
Mit a hazugság
Ezer évig
Halomba hányt.

Ide, ide hát!
Hol van a lobogó,
A szent, az Istentől való?
Hogy millió kétkedő
Összefogjon,
Hívó legyen,
Földet győzzön,
Eget vívjon!

Ide hát! Mindegy a színe,
Ha a nép szíve
Dobban a selymen át!

Ide, ide hát a lobogót,
Ami elveszett,
Vagy talán sose volt!
Ide hát
A becsület zászlaját!

Hol van a lobogó,
Millió szenvedő,
Örök lázadó
Igazság kereső
Ezer éves álma?

Lássam, hogy lobog!
Ezért a zászlóért
Máglyán is meghalok!

Egyenlők legyenek

Erősek, gyengék,
Kicsik és nagyok!
Hogy ezért küzdeni tudjak,
Élni, élni akarok!

Szigetszentmiklós, 1951. február 4.

Végállomás

Mindennek vége lesz egyszer.
Ki elindult, oda is ér,
Hova nem utazik senki
Menettérti jeggyel.

Egyszer mindenki odaér,
Kéért milliók szeme sír,
És a millió névtelen,
Akikről a történelem
Némán hallgat, mint a sír.

Mindegy, hogy egyik nagy,
Világformáló agy,
Vagy sárból mintázott mű
Másnál az anyag.

Mindegy, hogy millióktól áldott,
Vagy annyitól átkozott,
A szabadság hűséges bajnoka,
Vagy népek elnyomó zsarnoka.

Mindegy, hogy ki volt, aki távozik,
Az örök renden mi sem változik.
Idő vagy tér nem szenved változást,
Emberről csak ember vesz tudomást.

De az eszme örökké élni fog,
Nem törik meg, mint az ember teste.
Nem tűr meg láncot, béklyót az elme,
A hatalom nem szegzi keresztre!

Szigetszentmiklós, 1953. március 15.

Árnyékos oldal

Szép meseautó,
Simán, lágyan futó.
Halk zenét sugároz
Benne a rádió.
És aki benne ül,
Kéjesen hátradúl.
A párna ringató,
Lágyan suhan vele
A meseautó.

Sűrű eső esik,
Lassan esteledik.
Barna szárnyú alkony,
Homály ereszkedik.
Közben a szél füttyül,
Távol is, közel is
Téli dalt hegedül.
Egyre mélyebb a sár,
És kocsit húz benne
Egy éhes proletár.

Szigetszentmiklós, 1965. január 2.

Vörös kérdőjel

Nem mondja itt semmi tétel,
Hogy ne lenne tán kivétel

E világon már ki látott
Szőke cigányt, barna svábot?

Hol nincs tűz, ki látott füstöt?
Nőt, ki utálja a tükröt?

Uzsorást, ki kölcsönt adott,
És nem számolt fel kamatot?
Színészt, aki nemcsak színből,

De sír, nevet tiszta szívből?

Sipistát, ki nem csalt kártyán,
Csak játszott, ahogy a lap jár?

Ateistát Istent hívni,
Csapost, matrózt vizet inni?

Királyt, kinek a palástján
Nem volt vér, sem koronáján?

Oly fehér holló ügyvédet,
Ki csak igaz ügyet védett?

Közért-személyt, ki ha jönnek,
Visszaköszön a vevőknek?

Végezetül ki nem látott
Bábszínházban szovjet füttyre
Egész sereg táncot járó,
Hajbókoló magyar bábót?

Szigetszentmiklós, 1968. június 2.

Mások elé, mások fölé!

Hideg és rideg ésszel értéket keresel, ami neked pénzt jelent.

Zárt ajtónál aranyat számolsz töméntelent.

Más érzés számodra idegen.

Meg ne halld a szíved szavát, mélyen lefojtva legyen!

Mindig te jössz, és senki más!

Nem térdelsz. Nincs gyónás, nincs bűnvallomás, vagy ha mégis,

Feloldozod magad! Nem lesz gátlás.

Semmi se szent. Fölrugsz törvényt és erkölcsöt, ördögöt, és ha kell,
Istent.

Arany után visz a láb. Kezed a szépségnek vermet ás.

Gazdag leszel, mindenben dús, de lélekben földönfutó, koldusok
között is koldus.

Sárvár, 1971. május 15.

Vigyázz, hajós!

Vigyázz, hajós, nagyon vigyázz!
Bárkád még nyugodtan halad,
Feletted még derűs az ég,
De vész jöhet mihamarabb.

Vigyázz, hajós, nagyon vigyázz!
Vihar lesz, már suhog a szél.
Az ég alján villám cikáz,
Lent a mélyben halk moraj kél.

Vigyázz, hajós, nagyon vigyázz!
Neked dalol a sok szirén,
Kirké* csábít, megbabonáz.
Odüsszeusz, mély az örvény!

Vigyázz, hajós, nagyon vigyázz!
Hajód szirtek felé halad,
Már örülnek a part mentén,
Hogy összetör az áradat.

Vigyázz, hajós, nagyon vigyázz,
Mert a jövő csupa ármány!
Két marokra hát a kormányt,
És erős légy, ne hagyd magad!

1945.

-----
*Kirké – Homérosz Odisszeiá-jában szereplő, varázsos hatalommal rendelkező asszony, aki a trójai háború után hazafelé igyekvő Odüsszeuszt (és társait) rabul ejti szigetén

A paraszt

Téged, ki túrod a földet,
És abból eszünk kenyeret,
Amit kérges kezed vetett,
Csak úgy hívnak, emlegetnek:
Paraszt, s becstelen a neved.

Mért termelsz te kenyeret,
Kenyeret és más egyebet,
Amelyen él város lakó?
A butaság jelképe vagy,
És úgy emlegetnek: tahó.

Nem veszi le senki, semmi,
E név ellen nem tudsz tenni.
Hiába termelsz kenyeret,
Húst, tejet, más egyebet,
Mindig paraszt lesz a neved...

Sopron, 1972. május 6.

A bányász

Te, ki fejtet a szenet,
Hogy hőt kapjon a gyár,
Embernek meleget,
Ha sorsod akarja,
A bánya eltemet.
A ma tán emleget,
A holnap elfeled.
Kinek feje felett
Millió tonna föld,
Homok, szikla, vasérc,
Te fekete gyémánt,
Tudod, hogy mennyit érsz?

Sopron, 1972. május 6.

Embernél kezdődik az ember

- Szervusz, Tibor!
- Nem vagyok szervusz, tudd meg! Szervusz, Jób!
- No, mért nem vagy szervusz, fülesbagoly?
- Nem vagyok a rabszolgád!
- Vagy úgy? Azért ne morogj öregem, nem akarlak megkorbácsolni! Bár mellékesen mondvá megérdemelnéd ilyen fogadtatás után.
- Még jó, hogy a mellékesen említett eszközt nem hozod működésbe!
- Tudod, milyen elnéző vagyok. Hiába, ez a természetem. Még mellékesebben megjegyezve, igen nagyra vagy, mióta gyárvezető lettél. Persze okod van rá, hisz már egy latin szó jelentését is megtanultad. Még sokra viheted, ha így haladsz! Egyébként mért vagy ilyen emberevő hangulatban ezen a szép reggelen? Kannibálfőnöki kinevezést is kaptál az új beosztásod mellé? Rosszul választottad meg a csemegédet. Láthatod, milyen csont-bőr vagyok, rágós falat. Nem a te OTI-fogadra való.
- Hagyd a bolond élceidet, Jób! Ezen a szép reggelen el lett rontva az egész napom!
- No már?
- Hát, képzeld, ma reggel – mivelhogy berendeltem! -, bejön az irodámba ez a Rátarti Balázs... Egyszerű szakmunkás... Bizonyos speciális munkáról volt szó... Magyarázom neki, hogyan lehet aránylag rövid idő alatt jól elvégezni... Ártatlan képpel végighallgat az utolsó szóig, és akkor kijelenti: „Ez így nem lesz jó.” Képzeld, azt mondja, nem lesz jó, amit én megterveztem minden részletében... Tudod, milyen hirtelen természetű vagyok. Hát, ráripakodtam: „Nem lesz jó, amit én elméletben pontosan lefektettem? Itt van a papíron, nézze meg!” Erre ő azt mondja: „Nem nézem! Minek nézném? Tudom, hogy az elmélet jó.” Megenyhülve mondtam. „No, látja!” Hiszen tudod, milyen békülékeny ember vagyok. Ő azonban folytatja: „Az elmélet kitűnő, de csak addig, amíg papíron marad.” Erre a szemtelenségre megint nagyon dühös lettem, hiszen tudod, milyen ideges vagyok. „Hát maga tudja vagy én? Az én elméletem...” Erre közbeszól tisztelettel szemtelenséggel: „Engedelmével, helytelen. Más az elmélet, más a gyakorlat. Az Ön elméletét a gyakorlat nem igazolja. Igen sok hasonló munkát végeztem már. Az elgondolása nagy vonalakban megfelelő, de

a részletmunkákat tekintve, amelyektől a siker függ, messze esik a megvalósíthatóságtól." Tudod, milyen ember vagyok, nem tűröm az ellentmondást, különösen azok részéről nem, akiknek alárendeltségüknél fogva fenntartás nélkül el kell fogadniuk a rendelkezéseimet, nemhogy bírálni merészelnék. Ez meg egyszerűen agyoncsapja! Érted? Az asztalra ütöttem. „Úgy fogja csinálni, ahogy mondtam! Érti? Ki maga? Milyen jupon mer így beszélni velem? Kétségbe vonja a tudásomat!” Képzeld, még ő kérdez vissza, hogy mindez neki szól-e csupán, vagy a környező irodákban tartózkodóknak is? Még gúnyolódik is! Hallottad?

- Nem hallottam, ugyanis én akkor még a gyáron kívül voltam, és az ordításod nemhogy az édig, de még odáig sem lallott.

- Ne idegesíts még te is! Az igaz, hogy kiabáltam, hiszen te tudod, milyen ember vagyok. Nem kell hangerősítő, ha felbosszant valaki. Ez meg pimaszul nevetségessé tesz önmagam előtt.

- Tudom. Persze hogy tudom, hogy hangos vagy. De ennek ,nincs nagy jelentősége.

- Na, látod, ez már megnyugtatóbb, mint amit az előbb...

- Nem kell komolyan venni, hisz a hangod nem zavarja az égi lelkek nyugalmit. Legfeljebb a környező irodákban ülőket, de azok már megszokták, és még nyerne is vele. Nem kell, hogy levelibékát tartsanak az asztalukon, hogy megtudják, mikor lesz eső.

- Micsoda..? Vagy úgy..! Értem. Bolond vagy megint! No, és csak aztán mondja: „Az igazam jogán beszélek. Hogy mi vagyok? Ember! És vagyok olyan ember az én munkakörömben, mint Ön gyárvezetői minőségében.” No, hallod?

- Egész jó! Sőt még mások is a közelben, mert még mindig kiabálsz.

- Nem győzöm elegendő mondani, hogy bolond vagy! Ahelyett, hogy megértő szót szólnál, csak te is idegesítesz... Na, aztán elment. Meg vagyok győződve, hogy most is a maga feje után csinálja a munkát. Muszájból meghallgat, de rám nem hallgat, ha más a nézete, mint az enyém.! Még hogy van olyan ember, mint én! Hallatlan..!

- Nagyon is jól hallható, mert még mindig nem rekedtél be.

Tibor tűnődve néz ide-oda.

- Nem jobb lenne, ha kidobnálak, Jób? – szólal meg végül gyanúsan halk hangon, és idegesen dobol az íróasztalán.

- Neked lehet, hogy jobb lenne, de nekem nem, tekintve, hogy a második emeleten vagyunk, és az udvar is köves.

- Megbolondítasz a nyugalommal! Nemhogy részvétellel lennél

irántam, hanem még ugratsz is. Sosem érek a végére, annak, amit mondani akarok! Azt hiszed, én is időmilliomos vagyok, mint te?

- Mért lennék részvétellel irántad? Nem ütött még el a mentőkocsi.

- Persze neked az kellene hozzá! De hagyj már beszélni végre!

- Hiszen hagylak, és akár itt is hagylak!

- Hát, menj a pokolba!

- Onnan jövök! A „Mennyei Pokolból”. Tudod, sehol sem mérnek olyan jó kisüstön főtt szilvóriumot...

- Meg is látszik, meg is érzik rajtad! No, azt akarom még mondani, hogy az az eb ura fakó* Balázs mindig ilyen. De át is fogom helyezettetni hamarosan.

- Nincs igazad! Ha olyan rátarti ember az a Rátarti Balázs, akkor lehet is valami a füle mögött. Ismeri a saját értékét, és ha meg meri cáfolni az elméletedet, akkor igaza is lehet. Vagy talán nem végzi kellő szaktudással a rábízott munkát?

- De... igen... Nagyon pontosan dolgozik.

- És abban az esetben is sikeresen oldja meg a feladatát, ha nem a te elméleted alapján dolgozik?

- Nem tudom, felhasználja-e az utasításaimat, de mindig kifogástalanul végzi a munkáját. Sőt, hogy őszinte legyek, volt rá eset... igen..., hogy csak azért, hogy megszégyenítsen, bebizonyította, hogy az elméletem alapján a feladat nem oldható meg. Elsőrendű szakmunkás, de semmi alárendeltségi magatartást nem tanúsít velem szemben. És én ezt nem bírom!

- De bírnod kell! Üzemi érdek, hogy ne helyeztesd át. Nem tudod, milyen embert kapnál a helyébe. Személyeskedésnek a gyáron belül nincs helye! Dolgozni kell, legfőképpen jól dolgozni! Mért lenne kisebbségi érzése? Tudja, hogy a maga munkakörében ér annyit, mint – mondjuk – te a tiédben. És mért hallgatna, ha tudja, hogy az elgondolásod hibás? A te Balázsod ellen akkor lehetne kifogás, ha rábólintana a rossz elgondolásodra. Nem vagy te fáraó vagy kalifa, aki ellen nem szabad véteni ellentmondó szóval! Igaza van neki. Minden jó munkát végző Balázs olyan ember, mint mi!

- Mit beszélsz? Hát akkor te szerinted egy műveletlen munkás vagy egy utcaseprő van annyi, mint egy mérnök, orvos, vagy mondjuk, hogy ne menjünk messzire, mint én, csak azért, mert jól söpri az utcát? Bolond eszméid vannak, Jób!

- Tisztázzuk a fogalmakat! Nincs annyi szellemileg. Nem is lehet, mivel nem volt alkalma tanulni. De mint fontos munkát végző

egyed, ő is olyan értékes, mint bármelyikünk.

- Még akkor sem olyan! Se nem annyi, se nem olyan! Beszélhetsz, amit akarsz! Mit csinálna egy utcaseprő az orvos, a mérnök helyében, vagy az én helyemben? Vagy egy főszerkesztő helyében, mint te vagy? Erre felelj, bölcs Salamon, okos bolond!

- Nem az a lényeg, hogy mit tenne, ha fölcserélnék a szerepeket. Persze a felsoroltak mindegyike tudna utcát söpörni, míg az utcaseprő nem tudná betölteni az ő helyüket, mert az ő hívatásuk elsajátítása hosszan tartó tanulást igényel.

- No, ugye! Hát akkor?

- Mondom, nem itt van a kérdés lényege. Te nem veszed figyelembe, hogy egy társadalomban nincs sem egymás alá, sem egymás fölé rendelt munka, hanem csak egymás mellettiek vannak. Minden munkát szükséges elvégezni.

Mivel nem lehet meghatározni, hogy melyik munka a szükségesebb, a különféle tevékenységet végzőket sem lehet egymás alá, vagy fölé helyezni. Ezt a szemléletet kell érvényesíteni éppen azoknak, akik a szellemi képességüknél fogva a fölérendeltség régiójába képzelik magukat, mint te!

- Hiába beszélsz! Akkor sem egyenértékű az ember!

- De igen is, a szó nemesebb értelmében az! Persze vannak elsődleges munkák. A várostervező mérnök munkája elsődleges, mert az ő terve alapján épül fel a város. A kivitelezés, ha sorrendben második is, mégis egyenértékű vele, mert a terveket valósítja meg igaz, hogy névtelen emberek által. Így egészíti ki egymást a szellemi képesség és a fizikai erő. Így egyenlítődik ki minden, és végső soron válik egyenértékűvé.

- Ez álokoskodás! Akkor miért tanul valaki orvosnak, mérnöknek, ha egy kalap alá van véve a zsákhordóval vagy a szemetessel?

- A megélhetésnek nem feltétele az egyetemi végzettség. Egy szakorvos fizetése nem éri el egy sárfalrakó jövedelmét, pedig annak a munkája még elemi iskolai végzettséget sem igényel. Hogy mért tanul mégis az ember? Egyrészt, mert a diploma mégiscsak megkülönböztetést jelent, másrészt, mert nem érez esetleg hajlandóságot a zsákhordásra, és talán nem is bírná. A másik nem lelkesedik a tanulásért, mert szellemileg nem elég fejlett.

---

*Régi szólás. A 17. századtól főleg németekre mondták. Jelentése: Ebnek ura a kutya! Vagyis: Nekünk beszélhetnek, nem parancsolnak!

Így mindennemű munka elvégzésére van ember. Olyanéra is, amelyet nem szívesen vállalna egyetlen gyárvezető sem.

- Te talán igen?

- Nem, bizonyosan nem, de legalább nem tartom alsóbbrendű lénynek azt, aki elvégzi. Mert a társadalomban minden alkatrész, csavar és szegecs fontos a maga helyén, hogy a gépezet működése tökéletes legyen. Minden emberi szegecs, csavar megbecsülendő.

- Túlzás! Igen messzire mész a tisztelet kultuszával.

- Egyáltalán nem! Sohasem gondolkoztál még azon, hogy ha egy vagy két névtelen csavar vagy szegecs kiesne a társadalom gépezetéből, milyen végzetes következménye lenne annak?

- Nem vagyok filozófus. Nem érek rá elmélkedni, mint te! Én a jelenben élek, és annak a kérdéseivel foglalkozom, és nem a jövő esetlegességeivel számolok.

- Ez a baj. Úgy véled, hogy a gyárvezetőnél kezdődik az ember, pedig meg kell vizsgálnunk, hogy a gondolkodásmódunk, hozzájárul-e a jövő kedvező alakulásához, vagy rombolja azt! Mondd, fontosnak tartod azokat az előírásokat, amelyeket az egészségügy megkövetel?

- Bolond kérdés! Erre válaszolni sem kell!

- No, ez igen értelmes válasz a részedről, pedig most is bolondnak nevezted. Nos, képzeljük el, felépül egy szép város a tervek és a terveket megvalósító munkáskezek nyomán. Idáig minden rendben van. Szellemi és fizikai munka szépen karonfogva menve kiegyenlítették egymást. De mi történne, ha a városi élet gépezetéből kiesne két, figyelemre se méltatott csavar? Mi lenne, ha az utcaseprő nem tisztítaná meg napról napra az utcákat? Milyen képet mutatnának a szép sugárutak, terek, utcák, ha a szemetes csak egy hónapig nem hordaná el a házak elé kirakott szemetet? Halmokba gyűlne a dögletes büzt árasztó hulladék, és elfoglalná az utcákat, majd az úttesteket. Fertőző betegség ütné fel a fejét, amely társadalmi helyzetre való tekintet nélkül szedné az áldozatait. Meghalhatna az orvos, a mérnök, a főszerkesztő, sőt talán még a gyárvezető is... Tibor, melyik embernél kezdődik hát az Ember..?

Szigetszentmiklós, 1966. szeptember 5.

Megy a gálya

Megy a gálya, hajtja a rab.
Ezer éves már a darab.
Hullanak az evezősök,
Így mentek el mind az ősök.

Csörög a láncc, izom pattan.
Korbács hull az evezősre.
Láncon hal meg a gályarab,
Itt pusztul el, mint az őse.

Ha az idő megviselte,
Átfestik az átokhajót.
Vén dereglye, lesz új neve.
Más név mellé új lobogó.

Mosolyognak a rendezők.
Soha nem lesz más a darab.
Jönnek-mennek a szereplők,
S megy a gálya, hajtja a rab.

Szigetszentmiklós, 1949. január 24.

Mátyás bátyámhoz

Hát, hogymint vagytok otthon, Matyikám?
Gondoltok-e úgy néha-néha ránk?
Mondjátok-e a gyilkolás után,
Hát a jó magyar nép most mit csinál?
És máskülönben hogy megy dolgotok?
Tudom, sokat kell hazudoznotok.
Örök törődés naptok, éjetek
Átfesteni erényre vétketek.
Nehéz kimosni annyi bűnt és vért,
S nyalábra szedni érte a babért.

Szegény szovjet, ha bennünk bízik,
Annyi jó fiát jégre nem viszik.
Mert ő becsületes, jó és igaz,
Ki mást mer szólni, csak holmi gaz!
Segítsd, Matyikám, gyámolítsad őt,
Ne nézd le a nagy semmirekellőt!
Meglásd, Matyikám, Kádár is megsegít,
A kormány és a sok renegát,
Ki mind honfiúnak mondja most magát!

A szovjet és ők mind csak jót akarnak,
Szebb jövőt a szegény bús magyarnak.
Ó, de hol van mindezért a hála,
Hol a hűség, méltányosság máma?
Áldás helyett csupa nehéz átok,
De az tiszta szívből száll most tireátok.
De te ne halld meg, ne gondolj vele,
Mit susog a magyar fák levele!
Elfújja, ha kell a szovjet ősz szele.

Csillagod, a Kreml vörös csillagát,
Ó, Matyikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi az neked, azt el nem mondhatom,
Szent, mint a ... , de nem is folytatom.
Imádod, tudom. Nincs abban hiány,
Húzzanak fel rá, kedves Matyikám!

E sorokkal érd be most, öregem!
 A tollam eltörött, s üres az üvegem.
 Én a vidámság hangját keresém,
 De nem lelém a búmnak tengerén.
 Más levelem majd derűs lesz, vidám.
 Isten meg ne áldjon, kedves Matyikám!

Szigetszentmiklós, 1957. augusztus 20

Homo sapiens

A világnézeti előadó
 Szájából csak ömlik a szó.
 Magyaráz kicsiről, nagyról,
 A kevésről és a sokról.
 A végtelen úgy le, mint fel
 Nem fogható értelemmel.

Majd rátér, hogy egyéb nincsen,
 Csupán anyag, de nincs isten.
 Nincsen szellem, nincsen lélek,
 Olyat csak a balgák vélnek.
 Ezek csak szubjektív fogalmak,
 Semmi valót nem takarnak.

Világ van, de világrendben
 Nem működik semmi szellem.
 Csak anyag van minden téren,
 De nincs isten, nincsen, nincsen.

Szava mind lassabban árad,
 Szemmel látni, hogy már fáradt.
 Mikor az órának vége,
 S a hallgatók mind elmennek,
 Megkönnyebbült sóhajjal mond:
 Végre vége, hál'istennek!

Szigetszentmiklós, 1969. március 10.

FILOZÓFIA, FILOZOFIKUS TÖLTETŰ MŰVEK

A görög mitológiáról

Az emberiség történelme nem mondható eszményi eposznak. Állandó kísérő jelensége a harc, amelynek örületében felszabadul az ember lelkében szunnyadó vadállat. Ezt a fenevadat az irgalmat nem ismerő kegyetlenség jellemzi.

Kleio, a történelem múzsája talán könnyhullatás közben írta az emberiség történelmét a Helikonon vagy a Parnassusz hegyén. Az ember veszedelmesebb volt saját fajtájára minden időben – és ma is –, mint a vadon összes ragadozója összevéve.

Kard, lándzsa, buzogány és sok öldöklő fegyver volt a toll, és a kiömlő embervér a tinta. A történelem néma lapjairól elhaló kiáltás, sikoly, sóhaj, könyörgő ima, vad káromlás és átok csap az olvasó arcába.

És ez minden szépítés nélkül áll a görög mitológiára is, amely, mint minden más nép történelme gazdagabb vérontásban, mint humanista cselekedetekben.

De melyik nép történelmében nincsenek hasonló komor képek, amelyeket ezer tébolyult ördög festett a történelmi tárlatra? Ezeket ma már szívesen lekaparnák az utódok a vászonzól, ha lehetne. De nem lehet.

Igen sok esetben a borzalmas képekhez a keretet az egyház szolgáltatta. Gondoljunk a Szent Bertalan éjszakájára, a Szent Inkvizíció működésére, Husz János megégetésére, Giordano Brunóra és a sok ezer névtelen vértanúra! A kegyetlenségek sorozata az irgalmas Isten és a megbocsátó Jézus nevében történt. A görög mitológiában is igen sok a visszataszító kép, hiszen a festményhez ott is emberek keverték a színeket, és a palettához sok embervér kellett. Node abból mindig bőven volt készlet!

A munka szépen haladt, és a kép kész lett, csak a modellek hullottak, de utánpótlásban nem volt hiány.

De - és ezt kétszeresen kell aláhúzni -, a görög mitológia egyebekben is gazdag! Annyi szépség, báj, szellemi elmélyülés, annyi elragadó és megható részlet van benne, amely ellensúlyozza a komor, borzalmakkal teli háttérrel.

Így mindent visszaadva tökéletes a kép, egész a tabló, amely kétezer esztendő távlatából küldi felénk a szirének bűbajos énekét, a nimfák csábító mosolyát, istenek, istennők beszédét, viselt dolgait, melyekkel elbűvölik a mai kor szépre vágó gyermekét.

Szigetszentmiklós, 1966. május 17.

Ha keresed

Van-e sorsa a sorsnak?
A végzetnek van-e végzete?
S lehet-e vége a létnek,
Ha nem volt sohasem kezdete?
Ha nincsen kezdet, hol van a lét?
Anyjához így szól gyermeke.

Való az vagy csak képzelet,
Amit a hit feltételez?
Álom nélkül van ébredés?
Anya nélkül van születés?
A semmiből hogy lesz való,
Kézzel ami megfogható?
Hol van a hely, hol meglelem,
Anyám, hol a Mindenható?

Vannak dolgok s oly kérdések
A nagy világon, gyermekem,
mikre nem ad választ az ész.
s nem fog fel az értelem.
Bár Őt magát sosem látod,
Keze nyomát megtalálod.

Nézd, a vízcsepp szűk határa
Egy világot zár magába!
S benne apró, parány lények
Tért s nyugalmatelve élnek.
Nézd, a hegylánc büszke orma
Felhők között meredezik,
S lényegében nincs különbség,
A porszemmel megegyezik!

Nincsen oly nagy, mely ne volna
Millióval szorozható,
S az atomok piciny része

Billióval is osztható.
Hol kezdődik hát a nagyság,
Hol végződik a kicsiség?
Nincsen kezdet, mégis van lét,
és a lét föl nem osztható.
Bár felfogni képtelenség,
Ebben van a végtelenség.

Nézd, ujjadon porszem csillog,
Szemmel látod és fogható.
Nos, gyermekem, érted-e már?
Ebben van a Mindenható.

Szigetszentmiklós, 1933. április 25.

Őszintén

Semmi valószínűsége nincs, hogy a hozzám legközelebb állókon kívül valaki valaha is olvasni fogja soraimat. Nyugodtan élhetek az embernek azzal az abszolút szabadságával, amelyet csak papíron vehet magának. A papíron minden gondolat, világnézet, bármilyen politikai szemlélet kinyilvánítása szabad minden következmény nélkül. Természetesen ez csak addig áll, amíg a papírral közölt gondolatok az asztalfiók békés homályában nyugszanak. Ha a tömegekre kényszerített világnézettel ellenkező elveket vall az író, akkor ránézve jobb, ha a lázadó gondolatok nem jutnak napfényre, mert könnyen helycsere lehet a következmény, és az író nélkülözi a napfényt.

Jelen esetben ilyen főbenjáró dologról nem esik szó, tehát nem fenyeget semmi veszély.

Ha lenne is olvasóközönségem, a hívő nem válna ettől az írástól hitetlenné, mint ahogy én sem lettem azzá ateista könyvek olvasása után. Én ugyanis nem tudom elvonatkoztatni magamat attól a hitbeli szellemtől, amiben mint kisgyermek a szüleim révén, később pedig az iskolában nevelkedtem. Még később az önálló gondolkodásom is megerősített ebben a szellemben. Az ateista olvasó felfogásán éppen úgy nem változtatnának ezek a sorok, mint a hívő hitén.

Nem akar ez a kis mű tudományos értekezés lenni, mivel nem vagyok tudós, másrészt a Nagy Kérdést, amely engem oly sokszor foglalkoztat, az igazán nagy tudósok sem tudták megoldani.

Csupán önmagamat akarom követni a titkok tengerén, amelyen egyformán hajózik hívő és kételkedő. Az annyira óhajtott célt, a nagy titok megfejtését egyik sem éri el az emberi élet határain belül. Aki pedig már átlépte a megismerés határát, nem jöhet vissza elmondani, mit látott lelki szemeivel.

Megy az ember élete szűkre méretezett határain belül a céltalan cél felé. De azon a tengeren a hajóskapitány nem tudja megállapítani a déli szélesség és a nyugati hosszúság fokát. A hajón nincs térkép. Az iránytű egyformán mutat a fő és mellékvilágtájak felé. A tengernek nincs partja. Nincs világítótorony. A kormányos nem tudja, milyen irányt kövessen. A Sarkcsillag állandóan változtatja a helyét.

Az ember azonban a maga csinálta műszer és az értelme alapján halad hajókázva, dicséretes buzgalommal a titkok végtelen óceánján. A titkozatosság központi ereje a hajót görbe pályára kényszeríti, amely

visszatér önmagába. A végtelen tenger csupán részleges bepillantást enged a titkaiba, de teljes érvényűt soha.

Ezen a ködös tengeren hajózva, mint sokan mások, én is felteszem magamnak a kérdést. Van-e part egyáltalán? És ha van, várja-e ott Valaki, vagy Valami a hajóst?

Én nem tudom, de nem tudja más sem. Az emberi értelem soha nem fog áttörni azon a sűrű ködön, amelyen túl az Örök Ismeretlen rejtőzik.

Nem először gondolkodom ezen a kérdésen, és nem is először veszek tollat a kezembe, hogy az értelem alapján keressem, miképp függenek össze az ismeretek azzal, Akinek a létezését feltételezi a hívő.

Prózában és versben bizonyítani akartam a létezését annak, Akiről semmit sem tudok.

De kinek bizonyítottam be? Magamnak, aki hiszem? Azoknak, akik hisznek? Minden józan eszű ember tisztában lehet vele, hogy senkinek sem. Magamnak semmi esetre sem.

A szavak lehetnek szépek. Mondatokba foglalva kifejezők. Ha az író valóban művésze a tollnak, a gondolat lehet fenséges, amit el kell ismerni mint remek alkotást.

A szavak akkor is csak szavak. Szép szavak, de nem bizonyítékok. Az imént az értelemre hivatkoztam. De hiszen mások is értelmesek, és nem hisznek. Azok az értelem alapján nem fogadják el bizonyítéknak az én érveléseimet. A tudományos gondolkodás alapján kimutatják, hogy ott, ahol én a természeti jelenségek mögött egy végső Okot látok, ott nincs semmi.

Én éppen úgy nem tudom bebizonyítani a Vant, mint más se tudja bebizonyítani a Nincsent. Hívónek és kétkedőnek egyformán nehéz dolog volna könnyű győzelmet aratni a másikon.

Munkám elején így írok egy helyen: Még később ebben a szellemben a már önálló gondolkodásom is megerősített. De mit jelent az önálló gondolkodás? Többet tudtam meg általa Istenről? Jobban megismertem Őt? Nem. Egyike sem következett be ezeknek. Annyi az egész, hogy éppen úgy hiszek ma is, mint gyermekkoromban. Csak az idők folyamán egyre több és több érvet kerestem és találtam, amelyekről azt gondoltam, hogy bizonyságok a világegyetemet megteremtő, annak tökéletes rendjét irányító és fenntartó Erő létezése mellett. De bizonyságok-e, amelyeket én annak hittem? Én hiszem, hogy igen. Hiszek az okozatok mögötti Okban. De ez minden.

Tovább menni nem tudok. Ez a holtpon. Hiszem, hogy van, de nem tudom. Ezzel a beismeréssel eljutottam odáig, hogy az istenhívő szemében mindent jelentő bizonyosságok semmik az ateistáéban. Itt, ezen a ponton mégsem teszem le a tollat, mert úgy érzem, van még mondanivalóm.

Hiszem, de nem tudom. Kétségbeejtő szó ez, amely istentelenül és pogányul hangzik. Hiszen az őskeresztyének tíz és tízezrei haltak meg a nevéért és a nevében. Igen. Meghaltak, mert meg kellett halniuk azért, akiben hittek, de nem azért, akit ismertek. Mert sem az arénákban, sem a máglyák, sem a keresztfák tövében, sem a padhoz láncolt gályarabok között nem nyilatkozott meg az Isten.

Nem tudom.

Irtóztos szakadékot jelent ez a szó Isten és ember között. Olyan széleset, amelyet sem a hit, sem a képzelet nem bír áthidalni. Az ember soha nem fog tovább jutni a hitnél. És ez így van jól.

Nem számít, milyen Istent teremt magának, milyen tulajdonsággal ruhazza fel, hiszen a valóságot úgysem közelíti meg soha. A képzelete mindvégig emberi, tehát tökéletlen marad. Egy a lényeges. Olyan Istenben higgyen, akiről feltételezi, hogy tiszta erkölcsű életet kíván tőle!. Tehát abban az istenfélelemben legyen becsületes! Olyan becsületes, amely kizár minden tevékenységet, amivel embertársa kárára lehet. Tehát:

Nem rágalmaz.

Kizsákmányolással, csalással nem szerez jogtalan hasznot.

Ne bántalmazza a gyengét! Legyen jóindulatú, és segítsen a rászorulókon! Szánja meg az elhagyott öreget, a kítaszított árvát! Még az éhező kutyát, macskát se kergesse el az ajtaja előtt egy falat nélkül!

Ne csúfolja ki a testi vagy lelki fogyatékosokat, mert úgyis keserű azoknak az élete!

Becsülje meg és szeresse a szüleit, és még az állatot se bántsa!

Ne legyen részeges! Ne csúfolja meg ezzel azt, akiről büszkén vallja, hogy őt a saját hasonlatosságára teremtette!

Nyugodtan imádkozhat akkor, és bizakodva remélheti, hogy meghallgatásra talál annál, akihez imádkozott.

Bár éppen itt megjegyyezhetem, hogy ezekből sok istenfélő keveset tart meg, míg sok istentagadó keveset hagy el.

Nem tudom.

Ha valaki azt mondja, hogy hisz, az lehet dicséretes a vele azonos

beállítottságúak között, de aki azt mondja, hogy tudom, az hazudik, mert nem tudja, csak hiszi. Nem lehet szó tudásról ott, ahol a hitnél egyéb támaszpont nincs. Hiszen olyan könnyű és jó a meglévő dolgokra, a mindenségre hivatkozni, mert azok vannak. Nem lehet letagadni egy naprendszert, vagy egy porszemet az ujjunk hegyéről. Jó ezeket a meglévőket Valakinek, vagy Valaminek tulajdonítani. Vannak. És természetes a gondolat, hogy ami van, az Valaki vagy Valami által lett. De ki által? Miből? A legfőbb Okot, amelynek az ember minden meglévőt tulajdonít, éppen a meglévők teszik felfoghatatlanná.

Ha akár teremtdőtt, akár keletkezett, ahogy az ateisták hiszik, az azt jelenti, hogy a mindenség nem volt mindig. Ha nem volt mindig, akkor kezdete volt. De ha volt kezdet, akkor az azt jelenti, hogy előtte nem volt semmi. Honnan és hogy lett az a számokkal ki sem fejezhető irdatlan anyagmennyiség, amelyből a világmindenség áll?

Ha meg nem volt kezdet, akkor azt kell mondanunk, hogy minden meglévő mindig megvolt.

Itt ismét lehetném a pontot és utána a ceruzát, mert eljutottunk az örökkévalóság fogalmához. Ez is egy holtponthoz, ahol megáll az emberi elme körforgása.

A gondolat sokkal gyorsabb, mint a fénysebesség. Gondolatban egy pillanat alatt eljutunk a Sarkcsillagra, és ha onnan újabb és újabb távolságot képzelünk el magunknak, akkor sem érünk az út végére soha. Vagyis, ha gondolkozik az ember, megért legalább annyit, hogy nem érti a végtelent.

Ha az okozatot nem tudja megérteni az ember, akkor hogy lehetne a leghalványabb elképzelése is magáról az okról? A Teremtőt éppen az ember tette magának felfoghatatlanná, amikor így határozta meg: „Sem kezdete nem volt, sem vége nem lesz létezésének..”

Én mindig hódolattal borultam le a szép és csodálatos jelenségek előtt.

Ezekről vagy közvetlen megfigyeléssel, vagy a tudomány által feltárt ismeretek alapján szerzünk tudomást.

Lássunk néhány csodálatos élettani példát!

Meg akarom nézni, hány óra van. Ez nem csupán egy kézmozdulatból áll. A biológus érdekes előadást tudna tartani arról, milyen folyamatok mennek végbe, amíg megtudom, hogy negyed kilenc az idő. Elmondaná, hogy minden mozdulatomat valami gondolat előzi

meg, amelyről én magam nem is veszek tudomást. Először is tudom, hogy van óráim. Benyúlok a nadrágom jobb zsebébe, mert tudom, hogy nem a kabátomban, és nem is a nadrágom bal zsebében van az óra. Kiveszem, de jó erősen megmarkolom, mert arra gondolok, hogy elejthetem, és akkor össze fog törni, mert köves úton megyek. Azután megnézem az órát, majd ugyanolyan óvatosan visszateszem a nadrágom jobb zsebébe. Közben a mozdulataim munkát igényelnek, ami az izmok működése által megy végbe. Megfeszülnek, majd elernyednek, és felveszik eredeti helyzetüket. De a munkát végző izmoknak vértöbbletre van szükségük, és azt a többlet vért a szív azonnal szállítja is.

Nézem az órát. Szemem fényérzékeny ideghártyáján megjelenik a számok fordított képe. Megindul a látás bonyolult folyamata. Az ingerület végigfut a megfelelő idegpályán és a látóközpontba jut. Ott az agy visszafordítja a képet természetes helyzetébe és már úgy vetítődik a tudatomba. Megkezdődik a szellemi munka, hogy megtudjam, hány óra van. Most az agy vonja el a számára szükséges vértöbbletet. Nézem a számokat, és emlékezetembe visszaidézem, hogy a számok alakja mit jelent. De az óra számlapján a számoknak nem csak egységi, hanem helyzeti értékük is van. Előbb meg kell állapítanom, hogy a két sarlóhoz hasonló görbe vonal egységi értéke 3, a két kis huroké pedig 8. De mivel a nagymutató a hármásra mutat, és a kismutató elhagyta a nyolcast, most a hármast nem önmagát jelenti, hanem a negyedet. Tehát a nagymutató és a kismutató együttes állása lapján állapítom meg, hogy az idő negyed kilenc.

Az időpont megállapítására elég egy pillantás a számlapra, de a közben végbemenő folyamatok leírására több mint egy oldal kellett. Ha azoknak a folyamatoknak a leírását nem én adom a hézagos ismereteimmel, hanem szakismeretekkel valóban rendelkező egyén, akkor a leírás sok oldalra terjedne.

Itt jogosan lehetne kérdezni, ugyan mi szükség volt erre a kitérőre. Az ateista számára természetesen semmi. De én a dolgok természetes magyarázata mögött mindig keresek valami végső Okot, és találok is azzal összefüggést.

Tudom, hogy nincsenek csodák, de vannak csodálatos dolgok. Mindennek megvan a természetes magyarázata, de én mindenben tudatos tervszerűséget látok. Annyi csodálatos megnyilvánulás van az élő szervezetben, hogy az ember szinte bódultan jár, és azt kérdezi, mi van a látszólag önmaguktól végbemenő folyamatok mögött.

Mi a csodálatosabb?

Az emésztés alatt végbemenő nedvképződés, amely a táplálék értékesítését teszi lehetővé, hogy a szervezet önmagát építse napról napra olyan belső munkával, amely az ember akarata nélkül történik? A vérkeringés és a szív, amely sohasem pihenve végzi óriási munkáját egy életen át?

Az egymást kiegészítő szervek tökéletesen összehangolt működése, hogy az emberi lét feltételei meglegyenek?

Az-e, hogy a megtermékenyített pete osztódik, növekedni kezd, és a belső élet idején végigmegy a törzsfajlódási folyamat minden fázisán?

Az-e, hogy én már nem az vagyok, aki voltam, mert a sejtjeim állandóan elhalnak és újraképződnek, és már semmi sincs belőlem, ami eredetileg voltam, és mégis megőriztem külső tagjaim és belső szerveim jellegzetes vonásait?

Az-e ami akkor történik, amikor egy szennyezett szálka megszúrja az ujjamat? A szervezetem fehérvérsejtjei, ezek a hűségesebb katonák azonnal odafutnak és rátapadnak az idegentestre, és sokszor életük árán falják fel a bacilusokat. De ki küldte őket oda? Megmosolyogni való kérdés. Bármelyik mikrobiológus megmagyarázná, hogy a sérülés helyén fellépő vegyi folyamat hatására indul meg a fehérvérsejtek áramlása a sérülés helyszínére. Igen. A természetes magyarázatot nem lehet elvitatni. De miért van így? Éppen így? A felmerült kérdések tudományos igazolással le is vannak zárva. A tudós nagyon helyesen a még ismeretlen területeken kutat tovább. Maradékot csak a vallásos ember keres. Ő maga is lehet rabja a tudományoknak, és el is fogadja a feltárt tényeket, sőt lehet maga is tudományos kutató, mint Newton. De végső fokon nem találja teljesnek a csupán természetes magyarázatot. Más az érzélemlésvilága. Lelkében mindvégig megmarad abban a boldog gyermeki hitben, amelyben nevelkedett. A hittel párhuzamosan halad a tudomány útján. Valamely felfedezés után merengve néz ki a laboratórium ablakán. Tekintete túlhalad az ég végtelen kékjén, és lelkében talán egy rég elfeledett zsoltár csendül fel, amit valamikor gyermekkorában hallott az öreg orgona kíséretével a vén templom falai között.

Akár istenhívő valaki, akár ateista, ha van valamelyes érzéke a természet szépségei iránt, akkor lenyűgözve szemléli a napsütésben szikrázó jégmezőket, a hegyóriások havas ormait.

Feledhetetlenül fenséges látvány a napfelkelte a tengeren. Az egymásból fakadó és egymásba olvadó színek gazdag változatát nem képes leírni a toll. A látvány gyönyörködtető hatása nem azonos a különböző beállítottságú embereken.

Az egyiknél a természeti jelenség esztétikum csupán, amelynek a varázsa megszűnik, ahogy a nap emelkedésével a színjáték pompája elmúlik. A hajószalonban még talán esik néhány szó az élményről, aztán nincs tovább.

A másiknak lelki gyönyörűséget jelent, és megerősíti annak hívésében, Akinek mindent tulajdonít, és amíg testi szemével szomjasan issza fel a szépséget, addig lelkében önkéntelenül imádkozik.

Hogy miért ilyen vagy olyan színben, ízben, formában valamely gyümölcs, vagy színben, illatban, alakban valamely virág, azt a botanikus szépen megmagyarázza. A rajongó természetimádó a tudományos megismerés után is hódolattal szemléli a gyümölcs lehetetlen finom hamvát.

Csodálatos a tisztaságot sugárzó remegő bibeszál, ahogy meghajlik a porzó pirinyó súlya alatt, amelyet úgy visel, mint valami koronát.

A pillangók szárnyainak nézésétől alig bír megválni a szemlélő. A színek sejtelmesen vannak rálehelve. Egyes esetekben a különböző színek árnyalatai úgy olvadnak észrevétlenül egymásba, hogy az ember nem tudja megállapítani, hol végződik az egyik, hol kezdődik a másik. Ennyire finom szépséget emberi kéz nem tud létrehozni.

Amikor az ember virágoskertben időzik, ahol megejti a lelkét a szépség, és megittasodik a sokféle illattól, nehezen talál szavakat a virágok által nyújtott élményre.

Ha egy kis szellő kél és hullámozni kezd a virágtenger, az a sejtelmes nesz, amelyet inkább csak képzelsz, mint hall az ember, mintha suttogás volna Isten illatos templomában. Aztán, amikor már a költői hangulaton átesett, jön a prózai kérdés, miért ilyen ez a virág, és mért különbözik a mellette lévőttől? Azonos földből táplálkoznak, ugyanaz a nap süti valamennyit. A magyarázat kézenfekvő, más az öröklési anyaga.

A méh azért épít hatszögű sejteket, mert az a legmegfelelőbb alakzat, a célnak az felel meg legjobban.

A csiga is tökéletes, szűkülő spirális vonalban építi a házát. Igen, mert arra van szüksége, ha akarna, sem tudna más formát építeni.

Ez mind igaz. De az is, hogy a méhecske olyan fokú szögben építi a sejteket a sejtkeret falához, hogy ne folyjon ki belőle a méz. Mi ez? Ösztön, logika?

Ha a Föld felülete egyenletesen sima volna, és nem képződtek volna rajta óriási medencék, amelyekben a vizek összegyűltek, akkor a Föld egész felszínét tenger borítaná, és vízben élő állatokon kívül egyéb élet nem alakulhatott volna ki.

A természettudós azt mondja, a Föld felszíne törvényszerűen alakult ki ilyenre.

A hívő pedig megkérdezi, miért történt éppen így?

Minden élőnek megvan az életfeltétele vízen, vízben, földön, föld alatt és levegőben.

A tudomány azt mondja, nem a környezet alkalmazkodott az élőkhöz, hanem az élők a környezethez. Nincs előre meghatározott gondoskodás az élőkről. A környezet nem az élőkért van. Amikor változás történt a Földön, akkor az életfeltételek is megváltoztak. Amelyik faj nem tudott alkalmazkodni, az kihalt.

Igen, de akár gondoskodás által jött létre mindaz, amivel az élőlények a szervezetüket felépítik és fenntartják, akár nem, az a lényeg, hogy mindenkor volt mihez alkalmazkodni. Az élőlények megtalálják a létükhöz szükséges feltételeket. A mi jó öreg Földünkre nem lehet ráfogni, hogy tékozló fiú volna. Semmit sem fecsért el a dús örökségből. Ha engedte volna elszökni az illó anyagokat, gázokat, és nem szabott volna határt bizonyos magasságban a szökni készülőeknek, akkor minden ilyen anyag rég eltávozott volna a Földről. Ha az elpárolgó vizet nem kapnánk vissza eső vagy hó formájában, akkor minden kiszáradna. Levegő és víz nélkül nem lenne élet.

A tudomány erre azt feleli, ha a légnemű testek megváltoztatják a halmazállapotukat, és cseppekké tömörülve visszahúllanak a földre, abban nincs gondoskodás. Minden a természeti törvények szerint megy végbe.

Aki a tudományos megállapítás mögött még keresni akar valamit, megkérdezheti: Miért van az, hogy ez a törvényszerűség is az élet céljait szolgálja?

Az ember élhetne sokkal tovább, ha tekintetbe vesszük, hogy az élet külső feltételei állandóan megvannak. A belső feltételek azonban felbőszítően kevés, csupán 60-70 évet engedélyeznek az embernek.

A korhoz idővel könyörtelen végzetszerűséggel csatlakozik a kór. Ez a két tényező együttesen elvégzi a romboló munkát a szervezetben. Egy vagy két szerv hibásan kezd működni, ami zavarólag hat a többi szerv munkájára. Az első láncszemhez kapcsolódik a második, majd a többi. A környezeti adottságok megvannak a létfenntartáshoz, de ezekkel már nem tud élni a szervezet, és véget ér a lét.

Bármilyen okból ér is véget az élet, a lényeg az, hogy az embernek meg kell halnia. Valami kérélneműnűl működő örök igazság érvényesülését látom abban, hogy az emberi élet véges. Végesnek kell lennie, mert ha nem volna az, akkor az életfeltételek válnának végessé. Ha az én 70-80 évem alatt már a harmadik generáció növekedik, természetes, hogy nekem félre kell állnom, hogy helyet adjak az utánam jövőknek, mint ahogy nekem is helyet adtak az elődeim. Az élethez való ragaszkodás és az életöszton ellenére a természetes élettani okok és az igazságos törvényszerűség az én akaratomtól függetlenül kényszerít az indulásra. Ugyanilyen kényszer nyomására mennek el az utánunk következők is. Így a túlnépesedés réme olyan távolba tolódik el, hogy még sokáig nem okoz gondot.

Én hiszem ugyan, hogy minden, ami bennünk, velünk, körülöttünk történik, az a dolgok természetes megokolásán kívül egy mindent irányító Ok hatására megy végbe. Hiszem, de nem mondhatom, hogy tudom, mert nem tudom bizonyítani.

De hinni jó.

Nem kényelmi szempontból hiszek. Nem azért, mert hinni könnyű és egyszerű, a tagadás pedig nehéz, mert értelmet, sokoldalú tudást, mély gondolkozást igényel.

A hit nem kíván semmit. Nem feltétele az éleselméjűség vagy mélyenszántó gondolkodás. Lehet hinni alázatos lélekkel, fenntartás, bírálgatás, gondolkodás nélkül. Van, akit ennyi is kielégít.

Hanem aki nem hisz vakon, mert a hit és vallásosság két különböző fogalom, az a józan ész kritikája alapján jól megrágja, mielőtt valamit lenyel. Meggondolja, mit fogadhat el az értelem, és kiköpi, amit nem tud megemészteni, és nem lesz bigott.

De hinni bizonyos határig még meggyőződés nélkül is jó.

Jó hinni és megnyugodni abban, hogy a nap vagy az éj bármely órájában, bármilyen körülmények között van mellettem Valaki, Akire számíthatok, hogy bajban, veszélyben megsegít, ha kérem. És ha látom, hogy minden hitem ellenére el kell vesznem, az nem von le

a hitemből semmit. Nem érzek csalódást, mert arra gondolok, hogy előbb vagy utóbb meg kell hálnom. Azt gondolom, hogy az én időm eljött, és végzetem az én kedvemért meg nem másítható.

Jó abban a hitben élni, hogy a földi élettel nem szűnik meg teljesen az ember léte, hanem marad belőle valami, és találkozik azokkal, akiket szeretett, és azokkal is, akiket szeret és majd követik őt abba a Hazába, ahol nincs gyűlölet, csak szeretet, és ahol az abszolút igazság az alapja mindennek.

Végül jó hinni, hogy nem üres szó csupán, amikor azt mondjuk: Isten, áldd meg a magyart!

Pogánynak tűnő fejtegetéseim ellenére is nyugodt lélekkel merem állítani, hogy istenfélő vagyok. A vallásbeli külsőségeket viszont nem teszem magamévá. Nem vagyok templomjáró, és az a nézetem, hogy imádkozás nélkül is lehet imádkozni.

Nem áhítattal, hanem az esztétikus szemével nézem a templomokat. Megállapítom, hogy egyik-másik az építőművészet remeke, amelynek külső és belső díszítésében a szépséget kereső ember élte ki magát. Ezek a remekművek mégsem keltik bennem azt a benyomást, hogy az Isten házai lennének. Megmaradnak előttem annak, amik valójában: Imádkozó tömegek befogadására alkalmas, szemet, lelket gyönyörködtető helyiségek. A templom misztikus, félhomályos belseje színes gyertyáival, festett vagy faragott szentjeivel sem kelti bennem azt a hangulatot, hogy ott jelen volna az Isten.

Hanem a fenyvesek zöld mennyezete alatt, ahol még a szellő is csak lábujjhegyen oson, abban a csendben a legbensőségesebben érzem annak a közelségét, Akiben hiszek.

A zöldes fehér, hullámzó búzatáblákat szemlélve, mindig úgy éreztem, hogy a láthatatlan Isten suhan végig a jövő kenyerét ígérő tenger habjain.

Éreztem...Hittem...Hiszem.

De miért hiszem? Nem látom szemmel, kézzel nem foghatom, nem hallom a szavát, nem tudom, hol van, nem tudom, milyen.

A vakon hívó megfelel helyettem is:

Hiszed, mert te a régi világból való szülők gyermeke vagy, akik a természet minden jelensége mögött Istent hitték. A hit csíráját már a születéseddal magaddal hoztad, amelyet azok gondosan ápoltak, és az örökség veled együtt növekedett.

Hiszel, mert abban találsz meg a szépséget, az erőt, az értelmet, a

fenségest, a lenyűgözöt, hogy abban hiszel, akit semmi érzékszervünk nem ad tudomásunkra.

Ez mind igaz, de a vakon hívó tovább beszél:

Hiszed, mert minden létező, a porszemtől a mérhetetlen mindenségig Isten léte mellett bizonyít. Az ég csillagai, a kimért pályán keringő égitestek, a mindenség tökéletes rendje nem állhat meg Isten feltételezése nélkül. A mindenség létrejöttének is volt valamikor oka. És ha volt, az Ok ma is megvan. Hogy nem látjuk az Okot, az nem azt jelenti, hogy nincs. Tehát hiszed az Istent, mert tudod, hogy van.

Csakhogy én nem vagyok vakon hívó, és erre már azt mondom, hogy ez nem igaz. Becsületesen megmondom, hogy hiszem, de nem tudom.

Aki ezt nem meri megmondani, az félreismeri és emberi mértékkel méri Istent, akit a legfőbb igazságnak tart. Az igazság nem kívánja a hazugságot. Nem ítéli el azt, aki beismeri, hogy nem tudja azt, amit valóban nem is tudhat.

A mindenség nem válik a hit igazoló dokumentumává, mert a meglévő csupán önmagát igazolja, de nem bizonyítja a mögötte feltételezett okot. Az alkotó csupán a művét leplezi le, önmagát nem. A csillagokkal telített ég közönyösen hallgat, egyforma teret adva hitnek és kétkedésnek.

A vallás nehéz feladat elé állítja az embert, amikor azt kívánja, hogy hitet tegyen a Láthatatlan és Megfoghatatlan létezése mellett, akiről még fogalmat sem tud alkotni magának. Ha tudna, akkor nem is volna az, aminek az ember hiszi, mert az ember csak valami magához hasonló, megsokszorozott embert tud elképzelni, de soha nem tud olyan hatalmasságot elképzelni, amely mindenséget tudna létrehozni.

A gondolkozó tudja, hogy nem képes felfogni a végtelenséget és örökkévalóságot. Ha pedig Isten fogalmára gondol, amelyben a végtelenség, örökkévalóság és kezdetnélküliség találkozik, akkor még sötétebb a homály. Műszerem lencséjében megjelenik a Tejút, vagy az Északi Vadászebek a ködfoltokkal, de a millimikron milliomod részével sem jutottam közelebb ahhoz, Akit keresek, Aki túl van minden távolságon.

El kell ismerni azt az egyetlen bizonyosságot, hogy az Istent kereső ember hitének igazolására éppen úgy nem talál bizonyítékot, mint ahogy az ateista nem lel a tagadásra igazolást. Tehát a hitnél, vagy a tagadásnál senki sem juthat egy lépéssel sem tovább.

Az ész, értelem, a soha meg nem nyugvó kutató elme a rejtélyek világát tárja fel, és a megnyitott kapukon akadálytalanul vonulhat be a tudni vágyó az új ismeretekhez. De ha lépésről lépésre minden természeti rejtélyt feltárna is a kutató, egy nagy fehér folt mindig lesz a filozófia térképén. Erre a fehér foltra én, a tudatlan éppen úgy nem tudok bejegyezni semmit, mint a tudós. Semmi olyat, ami Isten létének vagy nemlétének bizonyítéka lenne.

Miért hiszem hát fenntartás nélküli hittel a láthatatlant, a meg nem foghatót, a meg nem érthetőt?

Szeretem a mély értelmű énekeket a bennük rejlő szépségért, a hitet és a tiszta érzést híven kifejező sorokért, és szeretem a szép dallamukért. A szöveg és dallam együttes szépsége, kifejező ereje nemcsak gyönyörködtet, hanem igazi elmélyülést is kelt bennem.

Munkahelyemen, amikor valami belső készítésre, szinte önkéntelenül éneklek egymás után a gyermekkoromban tanult zsoltárokat és dicséreteket, a motorzúgáson keresztül csak az hallja, Akinek szól. Olyankor úgy érzem a megkönnyebbülést, a lelki tisztaságot, mint ahogy a testem érzi a felfrissülést és könnyebbséget nyári melegben fürdés után.

Nem szoktam imádkozni. Azaz talán mégis...

Rendszerint nem írott imádság az.

Én mindenesetre nagyon meg vagyok elégedve azzal az érzéssel, amely elfog, ha csak egy vízbe hullt bogarat kimenthetek. Volt eset, amikor emberrel is megtehettem ezt.

Ha egy verebet, kóbor kutya-, vagy macskakölyköt, foglyul ejtett ürgét kiszabadítok vásott gyerekek kínzó kezei közül.

Ha az ég kéklő mezején úszkáló felhők játékát, ezerféle alakulását vagy bomlását nézem.

Ha látom egy kisdud csillogó szemének ártatlan pillantását.

Ha kicsiségemet érezve lelkem leborul a csillagos eget látva.

Hogy imádkozom-e ilyenkor, azt nem én döntöm el, hanem az, Akit nem lehet megkérdezni.

Nem szoktam imádkozni, sőt kínosan hat rám az émelvű édeskés, szemforgató imaszöveg, amelyben csak jelzőkkel teletűzdelt bővített mondat után jut el Istenhez az ember.

Mivel nem élek imádsággal, böjtöket nem tartok, úrvacsorát a konfirmációm óta nem vettem, nyilvánvaló, hogy nem vallás által előírt módon állok kapcsolatba az Istennel.

Miért hiszem hát Őt?

Voltam elégszer halálos veszedelemben.

Nemegyszer elhajtottak a Nagy Barátaink lövészárkot ásni az első vonal elé, oly közel az ellenséghez, hogy nem volt szabad hangosan beszélni. Vittem az első ásonyomot, és nem volt éppen kellemes hallgatni, hogy vészes vijjogással el-elfütyönt mellettem a golyó. Az utánam jövők már kedvezőbb helyzetben voltak, mert ha lövések jöttek, belehasaltak a már mélyebb árokba. Én azonban nem voltam fedezve a sík földön. Ha sötét volt is az éjszaka, a zavaró lövések közül belém akadhatott volna egy kósza golyó.

Voltam hasonló helyzetben világos nappal is. Suhogtak az aknák, robbantak a lövedékek jobbról, balról körülöttünk, és mire visszafuthattam volna a fedezéket nyújtó mélyebb árokba, rég elérhetett volna a végzetem.

De nem ért el. Kérdemteltem talán? Alig hinném, hiszen egy esetben sem imádkoztam. Jobb voltam, mint mások? Semmi esetre sem! Ezren és ezren haltak meg kereszttel a nyakukban, bibliával a kezükben imádkozás közben. Ki és mi védett meg hát?

Volt esetem, amikor két lovas kocsi közé kerültem. Sötét volt, egyik sem volt kivilágítva. Az állatokat szalajtották. Az egyik, amelyik elkapott, magával sodorta az összetört kerékpáromat. Pillanatok alatt játszódott le minden. Menekvésí esélyem egy volt az ezerhez. A két jármű között vergődve igazán nem lett volna időm imádkozni. Nem estem el, de háromszor nekivágódtam a téglával megrakott otromba kocsi oldalának. Tudtam, hogy azon múlik az életem, meg bírom-e tartani egyensúlyomat. Meg bírtam tartani. Menekülésemet nem tulajdonítom megőrzött lélekjelenlétemnek, sem ügyességemnek, hiszen akrobaták szegik nyakukat hasonlíthatatlanul nagyobb ügyesség birtokában.

Gyermekkoromban egy kétlovas kocsi közeledett vágtában felém. Én játszás közben éppen lónak képzeltem magamat és leszegett fejjel, ahogy a kecses lovaknál megfigyeltem, rohantam egyenest neki a lovaknak, amelyeket éppen leszegett fejtartásom miatt nem is láttam. Elütöttek. Keresztülgázoltak rajtam, de sem a lovak patái, sem a kocsi kerekei meg sem érintettek.

Mondják, a ló nem gázol a földön fekvő emberre. Az állat átugrik minden útjába eső akadályt, hogy el ne essék, tehát önmagát védi, nem mást. De úgy is eshetett volna a dolog, hogy az állatnak nem jól jön ki a lépés, rám gázol, megbotlik, maga alá temet, és összetöri a testemet. Azt mondhatnánk, a véletlen műve volt. De ha az volt,

akkor a kedvező véletlenek egész sorát fogtam ki az életem során.

Másik, szintén gyermekkori esetem:

Szüleink mezei munkán voltak. Ketten voltunk otthon a bátyámmal. Én ötéves lehettem, ő négy évvel idősebb nálam. Játzásra a falusi udvartág teret nyújt, amely az én gyerekkoromban nem is szorított csupán a miénkre. Szabadon futhattunk, ha éppen úgy tetszett, vagy a játék természete úgy kívánta, akár a negyedik szomszédba is. Nem volt kerítés. Valahogy az volt a hallgatólagos nézet, hogy a kerítés elkülönülést jelent, mintha nem bíznánk egymásban, mintha idegenek volnánk.

A közvetlen és intim játékterület mégis csak az otthon udvara volt. Szüleink távollétében szabadon rendelkezünk mindennel, amivel játszani lehetett. Eketaliga, törekrosta, borona, szecs kavágó, szelelő, véka, gereblye, mosófazék, ez mind-mind játék a gyerek szemében. Persze egyik sem a valódi rendeltetése szerint, hanem aminek játszásra kinéztük: szélmalom, gőzmozdony, vár, ágyú, sánckosár, törökverő fegyverek a vasvillából, cséphadaróból, rossz kaszából. A félszer, kocsiszín, istálló, ól mind-mind kitűnő búvóhelyek voltak.

De a nyári nap igen hosszú, és kellett valami változatosság is. A bátyám azt ajánlotta, hogy üljek a kútgém végére, ő majd letolja a vödört a kútba és megmeríti vízzel, hogy legyen ellensúly, és így pompás óriási hinta-palinta játszás lesz. A dolog énrám az újszerűség varázsával hatott, és lovagló ülésben helyet foglaltam a gém végén. A bátyám a helyzethez illő komolysággal igyekezett lefelé tolni az ostorfát, ami ment is valahogy. Végül felemelkedtem 7-8 méter magasra. Akkor azonban a bátyám ereje elfogyott, elengedte az ostorfát, és én a szabadesés sebességével nagyot nyekkenve értem földet a gém végén. Egy tenyérnyi piros folttal a combomon megúsztam az esést. Bár a nyakamat is kitörhettem volna. Nem volt időm arra, hogy megijedjek, de annál jobban meg volt rémülve a bátyám. Kért, hogy meg ne mondjam a dolgot a szüleimnek. Ezt ünnepélyesen megígértem, és aztán meg is tartottam.

Megkockáztatva, hogy unalmassá válok, még egy esetemet elmondom, amikor szintén a halál mezsgyéjén kóboroltam.

A WM Gyár kertészetében dolgoztam. Árkot ástunk élő sövénynek. Az árok egy rövid szakasza egy óriási nyárfa mellett húzódott el, ahol a talaj tele volt gyökerekkel. Senki sem figyelmeztetett bennünket, hogy azon a részen nagyfeszültségű kábel volt lefektetve. A

kábelfektetők annakidején nem látták el téglaburkolattal a vezetéket. A fa közelében minduntalan gyökereket kellett átvágnom, hogy ázni tudjam az árkot. Amikor a csákányom újra megakadt valamiben, jogosan tételeztem fel, hogy ismét gyökér került a szerszámom alá. Akinek gyakorlata van a tőkeásásban, az nem csapkod vaktában a földre, hanem apró ütésekkel kitapogatja, hogy hol és milyen irányban fut a gyökér. A kopogtatás hangjából és az ellenállásból azt is megállapítja, hogy vastag-e, vagy vékony a gyökér. A tájékozódás alapján alkalmazza a csapás irányát és erejét. Így tettem én is, és úgy éreztem, hogy a gyökér elég vastag.

Az is volt... Csakhogy...

Teljes erővel sújtottam, de éreztem, hogy még nem vágtam át. Még egyszer sújtottam anélkül, hogy át bírtam volna vágni. Akkor azonban sisterség hallatszott a föld alól, olyanforma, mint amikor a kovács vízbe dobja az izzó vasat. Egyidejűleg füst tört elő a földből, aminek olyan szaga volt, mint amikor a gépmunkás túl erősen megy a késsel az anyagnak és ég a fém felülete.

Ez már elég intő jel lett volna minden okos ember számára, én azonban nem gondoltam semmire, és harmadszor is odavágtam és akkor felhúztam a csákányommal, nem a gyökeret, hanem egy olyan vastag kábelt, mint amilyen egy igen nagy teher szállítására használt kenderkötél.

Ez még nem volt elég, a kábel két végét megfogva szépen felhajlítottam merőlegesen, hogy úgy álltak egymással szemben, mint két harcos kígyó. Szétroncsolt végeikből vörösréz huzalok meredeztek elő, mint a sündisznó tüskéi.

Megint csak nem tudom, minek köszönhetem, hogy megmenekültem. Ügyességemnek nem. Az eszemnek még kevésbé, hiszen olyan ostobán viselkedtem, mint egy fajdkakas. Az odajött szakemberek szerint isteni szerencsém volt. Ha a csákány vasát is megfogtam volna, akkor ma nem írnám ezeket a sorokat. Mért nem fogtam meg? Nem volt sugallatom, és nemhogy az eszem, az ösztönöm sem óvott. Benső hang? Ahogy az olvasó nem, úgy én sem hallottam. Csupán azért nem fogtam meg a csákány vasát, amely esetben megölt volna az áram, mert az csak akkor szokás, ha a csákány vasa annyira beszorul a gyökérbe, hogy a szarvánál fogva oldalra is kell feszegetni, hogy kijöjjön.

Az én pogánynak tetsző magyarázatom nem zárja ki, és én sem vonom kétségbe a gondviselés szerepét. De az is biztos, hogy az

egyszer megszűnik, amikor a Védelmező félre áll az útból és helyet annak, aminek jönnie kell.

A születésnek ára van. Az pedig a halál.

Egyszer mindenki életével fizet a létért, mert ha van végzet, azt senki sem kerülheti el. Az ember imádsággal nem hosszabbíthatja meg az életét, ha az esedékesség napja már a születésnél meg volt határozva. Aki hisz Istenben, és hiszi, hogy minden tőle származik, annak hinnie kell, hogy a neki szánt idő a másodperc tört részével sem lesz megtoldható, könyörgés által sem. Mert ha Isten megváltoztatná, amit már egyszer elvégzett, az azt jelentené, hogy az első döntés nem volt helyes, és utólag belátva a hibáját, kénytelen helyesbíteni. Ez már emberi tulajdonságra vallana. Ez az isteni bölcsesség kétségbevonását jelentené.

Itt azt lehetne mondani, hogy ellentmondásba keveredtem önmagammal, mert amikor azt állítom, hogy Isten nem változtatja meg a szándékát, egyidejűleg eseteket hozok fel, amelyekben időm meg lett hosszabbítva és nem is másodpercekkel, hanem évtizedekkel. Nos, nem tartom magamat kivételes lénynek, hogy miattam ilyesmi megtörtént volna. Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy meneküléseimet meg is érdemeltem. Ha volt időm a gondolkodásra, minden alkalommal, még a legválságosabb, reménytelen helyzetben is arra gondoltam, hogy még nem jött el az én időm. De minden egyes alkalommal mélyen átéreztem, hogy Valakinek köszönettel tartozom menekvésemért. Annak, aki hosszabbra szabta az életemet, és a felsorolt események arra valók, hogy figyelmeztessenek: „Amíg én veled vagyok, addig a pókháló is kővár neked, de ha megszűnt a kegyelmi idő, akkor a kővár is pókháló.”

Tehát ismétlem: Minden alkalommal, amikor halálos veszedelemből szabadultam, éreztem, hogy azért Valaki iránt hálára vagyok kötelezve.

De kinek és hogy köszönjem meg? Milyenek legyenek a szavak, amelyek tartozásomat kiegyenlítik?

A hálátlanságot mindenkor a bűnök legvisszataszítóbb fajtájának tartottam. Amikor összetört kerékpáromat a vállamra vettem és hazafelé ballagtam a sötét országúton, nem vesződtem szavak összeválogatásával, csak felnéztem a csillagos égre szívemben a hála mély érzésével, de a szám néma maradt, mert az egész valómat

betöltő érzést úgysem tudtam volna szavakkal kifejezni. Én nem tudom, mit könyvelnek el az égben, mit nem, de úgy hiszem, hogy az a néma érzés feljutott Hozzá, megértette és el is fogadta úgy, ahogy Neki szántam.

Tollam alá kívánczik a következő eset, amelyben a Gondviselés szerepét látom, mert olyan helyzetben lép közbe, amikor emberi számítás szerint nincs a remény halvány árnyéka sem, mégis valami ismeretlen okból olyan nyugalom szállja meg az embert, hogy nem rendül meg a biztosnak látszó halál pillanatában.

Szigetszentmiklós elfoglalásakor történt. Három magyar katona jött futva az ajtónk elé és kérték, hogy bejöhessenek a lakásunkba, akkor talán életben maradhatnak, de ha kint találják őket az oroszok, akkor veszve vannak. Tisztában voltunk a kockázattal, de azt mondtuk, jöjjenek be, és majd lesz, aminek történnie kell. Perceken belül előzőnlötték az udvarunkat az oroszok. Akkor az egyik magyar katona kiszólt az ablakon, hogy magyar katonák vannak a házban, de megadják magukat. Az orosz katonák nem jöttek be a lakásba, hanem lövésre készen megálltak az ajtó előtt. Mi kivittük a puskákat. Akkor átkutatták az egész lakást, és a három katonát, miután minden holmijukat kiforgattak a hátizsákjukból, géppisztoly elé állították. Engem családommal együtt sorba állítottak a katonák mellé. Álltunk a sűrűn szemerkélő esőben feltartott kezekkel, szemben velünk a géppisztollyal egy veszett kutyaként viselkedő szovjet katona, aki mellé most már lehasalt a sáros földre egy golyószórót ránk irányító másik katona is. Ötéves kislányom összeesve feküdt feleségem lába előtt, aki a szörnyű pillanatokban megőszült.

Miért voltam hát nyugodt mégis? Ebben az esetben nem mondhatom, hogy éreztem, hogy még nem jött el az én időm. Nem éreztem. Vártam a kikerülhetetlennek látszó halált. A pulzusom éppen olyan nyugodtan vert, mint most, amikor ezeket a sorokat írom. A helyzetem azonban ma is, 1956. október 27-én olyan, hogy egyáltalán nem biztos, hogy látom-e még valaha családomat. Nem bátorsággal való dicsekvés, hanem egy tény megállapítása, hogy talán tőlem független okból töltött el az a nyugalom.

Álltam és az enyéimért érzett aggodalmon kívül nem volt más gondolatom. Csak az bántott, hogy velem együtt kell pusztulniuk, és nem tehetek megmentésükért semmit, hisz a szovjet katona csak egy gyanús mozdulatra várt, hogy meggyorsítsa végzetünk

beteljesedését.

Honnan volt ez a nyugalom, amelyhez nem társult semmi félelem? Holott az igazsághoz híven megvallhatom, hogy amikor a légitámadás szabad térségen ért, és a vijjogva szálló repeszek körülöttem nyírták a kukoricaszárat, és akkor is, amikor a magam csinálta bunkerben vártuk légitámadásokat, nos akkor féltem. De akkor ott az udvaron feltartott kezekkel állva, nem volt hatással rám helyzetem válságos volta, és csupán a halál milyensége érdekelt.

Mit hoz a következő pillanat, mikor megszűnök élni? Ad-e választ azokra a kérdésekre, amelyek mint élőt és gondolkodót annyira foglalkoztattak? Van-e a létnek valamilyen formája, vagy van-e lét egyáltalán a túlvilágon?

Van-e túlvilág, amelyről az „innen” nem ad képet? Ha van, olyan-e, mint amilyenek János leírja a jelenéseiben?

Megtudom-e végre, mi van az Északi Vadászkutya ködfoltjai mögött? Nem tudtam meg.

A megismerés pillanata bizonytalan időre eltolódott. Amikor már úgy volt, hogy a végzet keresztülgázol rajtam, csinált egy vargabetűt. Elkanyarodott a kocsija. Nem lett véres a kereke. Otthagytott bennünket élve és továbbrobogott vad szekerén. Ismét megmenekültem hát. De miért? Önmagamért? Nem hiszem. Egy fia imádságot sem mondtam. Miért adatott hát meg, amit nem kértem? Feleségemért és ártatlan kisgyermekeimért.

Az a bolond kirgiz, vagy tatár, mit tudom én, milyen kutya iafia tehetett volna személyválogatást, hiszen akkor is és később is mindig „germának” néztek, ami elég ok volt a lelövésre.

Az esettel kapcsolatban érdemes megemlítenem, hogy a hét éves Miklós kisfiam, ahogy később elmesélte, nem érzett semmi félelmet. „Csupán” arra gondolt, hogy a lövés után majd elesünk és meg fogunk halni.

Egyébként közvetlenül, de lehet, hogy közvetve egy ruszin nemzetiségű, magyarul teljesen jól beszélő katonatisztnak köszönhetjük a megmenekülésünket, aki futva jött az udvarunkba, és kiszabadított bennünket helyzetünkből.

Az unalmasság kockázatát vállalva még folytatom az események láncát, mivel a következő láncszemfényes bizonyítéka a Láthatatlanba vetett bizalmamnak, amikor feltétlen hittem, hogy még nem jött el az én időm.

Évtizedek óta súlyos gyomorfekélyben szenvedtem. Valóban szenvedtem, mégpedig sokat. Betegségem oda fajult, hogy a sav által elmart gyomrom kilyukadt. Utána még körülbelül fél óráig dolgoztam. Az a félóra, ahogy később megtudtam, majdnem az életembe került. Akkor, 1945-ben a Turbinában dolgoztam, lent a második pincében, a salakkályhánál. A keskeny folyosó állandóan borongó sötétjét az itt-ott elszórtan pislogó villanykörték csak éppen enyhítették, de nem bírták megvilágítani. A kormos folyosó emiatt mindig félhomályos volt. A folyosó alján keskeny vágányú csille, „kutyavasút” volt. Egyik oldalt voltak a kemencék, amelyekbe a földszinten lévő kályhák rostélyáról hullt le a zsarátnok, amelyet időnként a hosszú nyelű vasvonókkal a csillékbe kellett húzni. Ez volt a „húzás”. A kutyavasút másik oldalán, szemben a kályhakkal voltak a vonók számára épített sötétebb bemélyedések. Az egész olyan volt, mint a pokol. Ennek igazolására el kell mondanom, miből állt a húzás. Időnként megnéztük, mennyi salak van a kályhákban. Ha már elegendő mennyiség volt benne, akkor a kályha szája alá toltuk a csillét, és az izzó salakot a vonókkal behúztuk a csillébe. A tüzes salakot nem volt szabad felszínre vinni. Ezért vizet eresztettünk rá, és akkor olyan sűrű kéngáz, gőz, hamu és korom csapott fel belőle, hogy csak imbolygó alakoknak láttuk egymást a sűrű ködben. A fellobbanó lángok vörös fényében, koromtól, piszoktól feketén, hajladozva előre-hátra, kezünkben a vonóval, valóban úgy festettünk, mint az ördögök. Tehát a munka és a munkahely egyaránt pokoli volt.

A már lehűtött, de még mindig gőzt és gázt árasztó salakot a folyosó végén lévő medencébe fordítottuk a csilléből, ahonnan felvonó készülék kanalazta a fent lévő vasúti kocsiba.

Nem tudtam, mi történt velem. A fájdalom nem volt újság nekem, de ahhoz fogható, ami akkor elfogott, még nem éreztem soha. Mégis azt gondoltam, várok, talán elmúlik.

Nem múlt el.

Nem tudtam, hogy az én szerepem bizonytalan időre megszűnt a Turbinában. De azt tudtam, hogy a húzás ideje itt van. Bolond kötelességérzetből, elviselhetetlen kínok között, összegörnyedve, telehúztam a csillémet. A gondolat, hogy mások dolgozzanak helyettem, még a fájdalomnál is elviselhetetlenebb volt számomra. Nem szóltam senkinek. A megrakott csilléket egy ember nem volt képes a medencéhez tolni. Azt ketten, vagy hárman végeztük. Segítettem hát a másoknak, és aztán az enyémet is kitoltuk. Vége volt

a húzásnak és a következőig mindenki felment, mert amilyen pokoli meleg volt a húzás alatt, éppen olyan hideg volt utána az állandó, erős légmozgás miatt.

Magamra maradtam, lefeküdtem a piszkos téglapladróra, és úgy vonaglottam fetrengve, mint a halálra sebzett kígyó. Amikor már nem bírtam elviselni a pokoli kínokat, felmásztam a falba erősített vaslétrán, és szóltam a társaimnak, hogy hívjanak mentőt. A bejárat korlátjába fogódzva vártam be a mentőket.

Arra a helyre csak a vasúti síneken keresztül lehetett bejönni. Egészségesnek sem kellemes út az ilyen. Megindultunk a nyaktörő úton. Azt hittem, a mentés pontosan az ellenkezőjét teszi velem, mint amire hívatott, és elveszít. A kocsí a síneken és talpfákon úgy ugrált, mint egy megkergült zerge. Ahogy hanyatt feküdtem, nyögve támaszkodtam két tenyeremre, mint a birkózók, amikor hidat csinálnak, hogy némi nyugalmaságot adjak testemnek, mert majd megőrültem a fájdalomtól. Arra gondoltam, hogy minden az én érdekemben történik, ha keserves is az út. Rövid, de nagyon hosszúnak tűnő út után megérkeztünk. Az ügyeletes orvos elkezdte nyomogatni a hasamat, egyszer aztán ráhibázott, és úgy összerándultam a fájdalomtól, mint akit a vipera megcsíp. Valamit mormogott latinul, amit nem értettem.

Azonnali műtét, mondta.

Hordágyra fektettek és két kórházi rabszolga (műtős) megindult velem a második emeletre. Na, gondoltam, a plebejusból patrícius lett.

Azt hiszem, a kedves nővérnek még olyan esete nem volt. Olyan szurtos beteget, mint én voltam tetőtől talpig, még nem fürdetett le. Csodálkozó kérdései, hogy hol és merre dolgozom, erre vallottak.

Gyalázatosan elárvult állapotban voltam, de egy pillanatig sem gondoltam a halálra. Szörnyű fájdalmaim pedig olyan gondolatot sugalmaztak, hogy azon a „Szombatnapi úton” nem az élet vonatjára váltottam jegyet.

Végre a műtőasztalon feküdtem. Valami álarc félét borítottak az arcomra, és nyomban az az érzésem volt, hogy megfulladok. Nem bírtam mozdulni, már le voltam kötözve. Lassú ütemben számolva elértem 26-ig. Még csak annyit éreztem, hogy koromsötétté válik minden, és én gyorsan süllyedek lefelé valami ismeretlen mélységű örvénybe.

Csak a kórházi ágyon tértem magamhoz, és akkor láttam, hogy a

melleimből, amelyek olyan duzzadtak voltak, mint a nőké, egy-egy hosszú tű áll ki, amelyek két gumicsővel voltak összeköttetésben. Azok pedig az ágyam végénél álló készülékhez vezettek. Így feküdtem három nap, három éjjel étlen-szomjan. Már éhes voltam, de különösen a szomjúság kínozott. Azt gondoltam, az orvosok majd tudják, mikor és mit lehet adni. Tudták is. Harmadnap kaptam egy csésze teát. Aztán kaptam, sajnos elég következetesen, olyan seízű, száraz grízt, hogy majd megfulladtam tőle. Hasonló volt a tört krumpli zsír és só nélkül. Megettem kényszerből, mert egyebet nem kaptam. No, meg pirított kenyeret, azt ropogtattam időnként lassan, egyrészt mert rosszak voltak a fogaim, másrészt takarékoságból, hogy tovább tartson. „Kalóriás” világ volt akkor, szegény volt a kórház. Így soroltak be a rágcslók osztályába, míg eljutottam odáig, hogy kaprot, húst és fasírtot is kaptam.

De kibőjtöltem az ágyam mellett ólalkodó halált. A vén kaszás nem győzte kívárni, hogy beadom a kulcsot. Később tudtam meg, hogy keresztet vetettek rám, ahogy halálra váltan feküdtem az ágyon a műtét után, mert az étel kívül volt a gyomromon, és fertőzéstől félték. Nem kaptam fertőzést. Szarvas doktor mondta a feleségemnek, hogy igen szívós vagyok, a szívem meg olyan erős, mint egy kis gép. Azóta tudom, hogy én milyen jó szívű ember vagyok.

Talán megkönnyebbülést jelent, hogy az utolsó láncszemhez értem. Az előbbi esetben csak az életmentő műtétet hajtották végre, elvárták a gyomorátfúródás sebét. A gyomorfekélyemet nem lehetett azzal egy füst alatt elintézni.

Hanem az én gyomrom nem hagyott békét. Ha éhes voltam, azért szenvedtem, ha ettem, azért kínlódtam. Munkám és munkahelyem egyformán jó volt. Rozsdás kis gépalkatrészeket csiszoltam finom vagy durva korongon. Azt a műveletet összegömbülve is tudtam végezni, és abban a helyzetben egy kis időre enyhült a fájdalom. A gépek zúgása elnyomta állandó nyögéseimet és jajgatásomat, amit szégyelltem volna, ha hallanak.

Végül is meguntam az örökös gyötrődést. Nem élet az élet, ha nincs az embernek nyugvása. Egy év elteltével újabb műtétre jelentkeztem. Úgy okoskodtam: Ha jól sikerül a műtét, akkor az orvos ment meg a további kínoctól, ha meghalok a kés alatt, akkor a halál vált meg a szenvedéstől.

Az orvos lett a győztes.

Akkor se éreztem sugallatot: Ne félj, veled leszek! Mégsem féltem. Olyan nyugodtan írtam nevem a beleegyezési ív alá, mint akármelyik versem végére szoktam.

Imádság adta a nyugalmat? Nem. Csupán a hit, hiszen nem mádkoztam. Ez az igazság, csúnya dolog volna szépíteni.

A második műtétem alkalmával nem altattak el. Ébren vészeltem át a viviszekciót, amelyet végig is nézhettem volna, ha éppen lett volna kedvem szemlélődni az őrzítő kínok között. Így nem mondhatom, hogy láttam a gyomrom, amikor megmentőim kibeleztek.

De átéltem...

A sors megengedte, hogy egy évtized után írhatok róla.

Megérdemeltem talán? Szó sem lehet róla!

A Credo latin szövege, amelyet a műtét kezdetén magamban mondtam, de a komolyabb fájdalomknál abba is hagytam, nem tett érdemessé arra, hogy ma még láthatom az eget, hogy most még élvezem a mélabús őszi tájat, amelyet annyira szeretek, és az őszi nap enyhe melegét. Nem vittem abba a szövegbe semmi bensőséges érzést, egyszerű gyakorlat volt, semmi más.

Írhatnám az ellenkezőjét, de hátha van Valaki, aki valahonnan az Orion mögül az írásom fölé hajlik, akinek nem hazudhatok.

Vagy talán félreállt a végzet? Nem. Végzetem már a születésem pillanatában elindult felém, csak még nem ért el hozzám. Jön, jön, csak még nem tudom érkezésének idejét. Az égi naptárba nem nyer betekintést az ember, és nem tudja, mikor jön el a végső pillanat, amely vagy mindent megmutat abból, ami rejtve volt az ember szeme előtt, vagy semmit.

Miért hiszek hát?

Mert hinni jó. Jó megnyugodni abban, hogy van Valaki, aki mindig vigyáz rám.

Jó hinni mélységes bizalommal, mint ahogy a kisgyermek hisz, aki megnyugszik az anyja ölelő karjában. Jó hinni, hogy a földön túli életben kiegyenlítődség lesz. Ha valaki boldogtalan volt egész életében, ha nélkülözés volt osztályrésze, ha üldözték, ha porig volt alázva, ha nem ment emberszámba, valahol egyenlő lesz a boldogokkal. Valaki felemeli. Nyugalom és béke veszi körül.

Jó hinni, hogy a hitéből senki nem vehet el semmit.

Kétségtelen, hogy ha még ma is él bennem az Istenben való hit, abban nagy része van vallásos neveltetésemnek. A hitem a családi miliőben

gyökerezik, amelynek a képe fél évszázados, behavazott múltamon át nézve sem mosódott el. Tisztán bontakoznak ki gyermekkori emlékeim.

Hallom szüleim teljes lélekből fakadó énekét. Az alig derengő téli hajnalokon éneklik az örökszép és mély értelmű református énekeket, amelyeket még nem is tudtam felfogni, de a szép dallamok már ringatták a lelkem.

Látom édesapám csontos, erős alakját, ahogy a zsoltárból felolvas, és mi, gyerekek összetett kézzel mondjuk utána az imádságot. Természetesen édesanyám is köztünk volt. Ahogy ma visszaidézem a képet, volt abban valami tiszteletre méltó egyszerűség és fenséges szépség. Akkor mint kisfiú, nem igen értettem többet az egészből, mint hogy az minden reggeli kötelesség. Ma már látom, hogy az Isten felé vezető úton az első lépéseimet a szülői ház földjén tettem meg. Meghatottsággal gondolok vissza arra a boldog gyermekkorra, amikor édesanyám lefektetett és minden este elmondtam:

„Én lefekszem kiságyamba”

Miatyánk

„Uram Jézus, segíts meg reggelre!”

Hozzátehetem, hogy ebben a meghatódottságban nagyobb szerepe van az Édesanyámra való emlékezésnek. Az imádságok is kedves emlékeim, hisz az tanított rájuk, akit legjobban szerettem a földön. De jó hinni az erős férfinak is, és a hit ölébe hajtani a fejét gyermeki bizalommal.

Jó hinni, hogy van egy erős vár, amelynek a felvonóhídja olyan sokszor le van bocsátva a menekülő számára, és felcsapódik az üldöző előtt. Annak az erős várnak a hatalmas Ura jelen van a mindenség minden atomjában, de sohasem válik látható és fogható jelenséggé az ember számára.

Sohasem lesz több a hitnél.

A hit által Ő a lobogó fáklya, amelynek világánál a tévelygő ember, ha botladozó lábbal is, meggy földi életének kimért útján.

Megy hite erőssége, lelki világa és érzelmi beállítottsága szerint.

Megy félve, vagy bízva,

rettegve, vagy nyugalmasan,

sírva, nevetve,

boldogan, boldogtalanul.

Megy mint koldus, meggy mint király,

mint ura vagy rabszolgája ösztönének.
Megy olajággal, vagy véres gyilkot szorítva kezében,
gyűlölvé, szeretve,
áldva vagy átkozva,
tisztán vagy bűnökkel fertőzötten,
békén vagy háborgó lélekkel.
Megy végső állomása, a megfutott pályát lezáró sírja felé.

Szigetszentmiklós, 1956. október 27.

Mese a Hegyi beszédről

(„Saulus” könyve)

Jegyzet a mese elejére

Ha valaki elolvasná ezt a kis mesét, és nagyon dogmatikus is lenne, azt mondaná: Bizony, Saulus írta ezt a pogány dolgot!

Ez a vélekedés mégis túlzó lenne egy kicsit. Az a némi „pogányság”, ami fellelhető ebben az írásban, sosem vitt el odáig, hogy másnak állítottam volna be Jézust, mint amilyen valójában volt, vagy csak valamit is le akartam volna vonni abból a tiszteletből, ami mindmáig megilleti, és a jövőben is mindenkor meg fogja illetni Őt. Jézus tanításának teljességéhez más sem adhatott semmit, és abból a teljességből én sem vehettem el semmit.

Már a címben lévő „mese” megjelölés is elárulja, hogy az idézetektől eltekintve, az írásom szavai sosem hangzottak el Jézus szájából. Amit a mesében mondatok vele, az nem megmásítása Jézus tiszta erkölcsi felfogásának, igazmondó, bátor jellemének.

Hiszem, hogy ha Jézusnak azonos kérdéseket adtak volna fel, lényegében hasonló válaszokat adott volna, mint én adtam a „Saulus” könyvében.

A mesében Krisztus tanításának adóztam képességem szerint.

1.

- Monda pedig Jézus „Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert ilyeneké a mennyeknek országa!” és gondolatban hozzátette, hogy hadd vehessek ölembe ártatlan tiszta lelkeket, akik még hisznek és bíznak bennem, mert ilyeneket nem találok a nagyok között! A gyerekek még nem képmutatók.
- Nem írástudók, nem farizeusok, szívükben nem lakozik semmi gonoszság. Ők nem jönnek hozzám fogós kérdésekkel, hogy elveszítsenek, hogy törbe csalják az Embernek Fiát.
- Hagyjátok, hogy kis ideig mulassak velük, mert megnyugszik a lelkem, és az a kicsinyke idő ad erőt, hogy a nagyokat elbírjam, és szóljak velük! Aztán engedjétek el őket játszani! A kicsinyek játéka a legtisztább öröm, amelyben nem csak nekik, hanem az Istennek is kedve telik. A kicsik nevetésétől derül kékre az ég, az ő mosolygásuktól színesedik és lesz illatos a kertek és mezők virága.

- Ha nem volnának játszó kicsinyek, karonülők, csecsszopók, ha a bölcsőknek nem lennének lakói, ha az anyák méhében nem lenne új kicsiny élet, az én Atyám bizonyosan elpusztította volna a világot.
- Nem a nagyok miatt kíméletes, a kicsinyeket szánja, mint a jövő ígérését, mert sok jó ember is lesz majd közülük, akikben idővel majd kedvét leli. Így védi az ártatlanság mindvégig a pusztulásra megért bünt. A nagyok, a gonoszok között is mindig van egy kevés jó, aki az Ő útjain jár. Irgalmas hát azért, hogy ne pusztuljon vegyesen a jó a rosszal, mert így még a földi bíró sem ítél.
- Halljátok hát meg, nagyok, jók és gonoszok! Hagyjátok hát játszani a kisgyermeket, és ne raboljátok el semmit abból a kis időből, ami játékra adatott számukra! Az ő szívükben még béke van, és abból születik meg az ő tiszta örömük.
- Úgy csillog a szemük, mint a hajnali harmat. És amikor betakarja szemüket az álom, újra álmodják a játszásukat, amely feledtetett velük szomszóságot, éhséget.
- Hadd vigyék azt a tiszta örömet az eresz alá, a patakok partjára, a kertekbe, a homokbuckák puha síkjára, szélről védett dombok enyhébe, fák, lombok árnyékába, napsütötte virágos mezőre, a kis házak elé és be a házba, hogy ott még az alkony félhomálya is napfényes legyen!
- Mert bizony mondom néktek, hogy minden játszótér egy kis boldog Édenkert, ahol a tiszta öröm uralkodik, és nincs benne tilalomfa, amelynek gyümölcse a kárhozat.
- Hagyjátok őket élni, abban a szép és boldog világban, amelyet maguk teremtettek maguknak gazdag képzelőerővel, ami mindent azzá tesz, amit kívánnak maguknak! Így lesz a színes kavicsból rubin, az üvegcserepből gyémánt, a kis fadarabokból tehén vagy ló, kutya, macska. Minden valóság lesz, amit kívánnak, mert hív lélekkel hiszik, hogy az lesz. Ezért gazdagabb a gyermek, mint bármelyik császár, mert mint Isten, a semmiből teremt magának színes világot, és nem érzi hiányát semminek.
- Hagyjátok ezért a kicsinyeket az ő játékaik mellett! Csak egyszer lehet gyermek az ember, és hamar belenövekszik a nagyok világába, amelyben több a ború, mint a napsütés. Kevés ott az áldás, sok az átkozódás, gyűlölködés a házban

és a házon kívül. Kevés a mosoly, sok a fogcsikorgatás. Talpnyalás, alázat fölfelé, lefelé gőgös fennhéjázás, megkörnyékezni más asszonyát, és kakukkfiókat lopni idegen fészekbe, szó- és esküszegés, csalás otthon és másutt, ez a nagyok világa, mert az erős nagyok is teremtenek maguknak világot, de nem olyan szépet és tökéletest, mint amilyen a gyöngye kisgyermeké.

- Hagyjátok játszani a kisgyermekeket! Úgysem tart soká az ő világuk. Elmúlik és nem tér vissza soha többé. Most még ártatlanok, de ha megnőnek, felébred bennük az alvó gonoszság, és olyanok lesznek, mint apáik, anyáik. Sok lesz köztük a farkas és kevés a bárány. Bocsássátok el a kicsinyeket, most hozzátok akarok szólani!

2.

- Midőn látta az én Atyám, hogy a bűn igen megsokasodott az emberek között, elvégezte magában, hogy gátat kell emelni a gonoszságnak. Küldeni kell valakit a földre, aki beszélni fog az Ő nevében, aki elmondja az embereknek az Ő akaratát, aki megmondja az embereknek, hogy miképpen éljenek az Ő kedve szerint. A követ fogja megváltani a világot. Küldeni kell valakit, mert arra a követségre ember nem alkalmas. Azt kell mondania, amit Ő üzen a világnak.
Miképpen tudja meg a föld, hogy mit akar az ég? Azt csak az tudja, aki onnan jön, akivel az ég közölte az akaratát. Annak a követnek emberi alakot öltött istennek kell lennie, aki az igazság erejére támaszkodva fegyver és fegyveresek nélkül egymagában fog szembefordulni a föld hatalmasaival.
- Erre a küldetésre, amellyel a követ olyan ügyet szolgál, ami a világ minden hatalmassága számára idegen, isteni eredetű személyiség kellett, akit senki, semmi nem téríthet el kijelölt útvjáról.
- Ez a követ nem tekintget hátra, amerre a menekvés ösvénye nyílik, hanem csak megy előre, küldetéséhez híven, pedig tudja, hogy útja végén a kínos halál várja.
- A földi hatalmasságok ellenében csak Isten küldötte állhat meg, és csak az veheti fel reménnyel ellenük a küzdelmet,

mert ő nem görbíti meg előttük a derekát, mert félelemből fakadó megalázkodást nem ismer. És ha a küldött maga el is bukik, eszménye élni fog akkor is, ha a hamvait már réges-régen elhordta évezredek szele.

De ilyen személyiség nem volt az égben.

- Mikor pedig az én Atyám mindezeket észbe vette, elvégezte magában: Legyen egy olyan isteni személyiség, aki alkalmas lesz arra, hogy az Ő szájával szóljon az emberekhez! És akkor szólította Eozeust, az Ő kedvelt angyalát - Szállj le a földre, Eozeus, és keressél egy istenfélő, tisztességes életű leányzót, aki szép, jó, szelíd és makula nélkül való!
  - Megyek, Uram, de igen nehéz megbízatást adtál nekem. Igen sok jó tulajdonságot követelsz egy leányzótól. Kétséges, hogy találok-e olyanra, aki mindazt egyesíti magában, amit kívánsz. Ha találok olyat, felhozom neked ide, az Égbe.
  - - Mi jut eszedbe, Eozeus, nem nekem kell az a leányzó, és elfelejtetted, hogy élő ember nem juthat az égbe? Nem halálra, hanem életre kerestetem én azt a leányzót.
  - - Mit mondjak a leányzónak, Uram?
    - Semmit sem kell, hogy szólj neki. A te dolgod csak annyi, hogy keress, keress, és ha találsz...
    - Jelenteni fogom neked, Uram.
    - Úgy legyen, Eozeus! Most hát menj, keress és találj!
  - És akkor Eozeus leszállt a földre, hogy véghezvigye a parancsolatot. Úgy ahogy előre látta, nehéz feladatot kapott, mert igen sok leányzóra akadt ugyan, de valami mégiscsak hiányzott belőlük a hat követelményből.
  - Aki istenfélő, szelíd, és tiszta életű volt, az nem volt szép, aki pedig szép volt, abból hiányzott a szelídség, jóság, és istenfélelem, és így tovább. Aki pedig jó volt, nem volt egyben szelíd is. Aki pedig mindent egyesített magában, az nem volt makulátlan.
  - De végtére, mikor már igen sok földet bejárt, mégis talált egy leányzót, aki semmilyen tekintetben nem szenvedett hiányosságot. És akkor felszállt az égbe és mondá az én Atyámnak:
    - - Uram, találtam egy kívánságod szerinti leányzót, akinél szebb, jobb, szelídebb, istenfélőbb, és makulátlanabb nincs Izráelben. Ő egy ácsnak, Józsefnek a jegyese Názáretben. A

neve Mária.

- Minekutána hallotta e szavakat az én Atyám, fehér galamb képében leszállott a földre, megsimogatta szárnyával az alvó Mária keblét, és attól az érintéstől fogadott engemet a méhébe Mária, anélkül hogy férfiút ismert volna valaha.
- Isten küldöttének itt a földön kellett születnie, földi anyától, mint más embernek, mert az én Atyám nem szól közvetlenül az emberhez, hanem csak szószólói által, mint ahogy szólott a próféták száján, és keresztlő János száján keresztül.
- Embernek születtem én is, hogy éppen úgy érezzek éhséget, szomjúságot, vágyat, fájdalmat, mint ahogy mindenki más érez. Emberi érzelmekkel születtem, hogy tudjam, milyen káros indulatokat kell leküzdeni, mert ha én nem bírok megállni a kísértésekkel szemben, miképpen várhatnám azt másoktól?
- Embernek születtem, de isteni hatalomban és isteni tudományban van részem, amit Atyám akaratából szívtam magamba abból a megszentelt vérből, amivel anyám táplált a méhében.
- Nem az én tudásom, nem az én bölcsességem volt az, hogy még mint gyermek úgy ismertem a törvényt, hogy az írástudó férfiak megszegyénültek a velem való vitában. Az sem, hogy később sem estem törbe, amikor az én ellenségeim fogas kérdésekkel ástak vermet nekem.
- Azok a szavak, amelyeket mondtam nekik, mind Istentől valók. És ahol Isten viszi a szót, ott nem győzhet az emberi tudás.
- De én csak ember alakban vagyok Isten fia, és nem menthetem ki magamat az emberek karmai közül, mivelhogy isteni hatalommal nem élhetek velük szemben. Ami elvégeztetett felőlem az Égben, annak a földön az utolsó betűig meg kell felelni. Az írásnak teljeseznie kell.
- Nem szívesen viszem keresztemet, mert senki sem lehet próféta a maga hazájában. Az én hazám pedig e földi világ, bár az én országom nem e világból való. Ti nem hiszitek, hogy Isten fia vagyok, mert szívben rosszak s lélekben gonoszak vagytok.
- Mert hitetlenek vagytok, hát magatokról vesztek mértéket, és úgy mérték meg engemet is. Égből vagyok leküldve hozzátok,

de ti nem fogadtok be engemet, mivelhogy más vagyok, mint ti, és ezért mindig mint idegen fogok állani előttetek.

- Mint embernek, nekem is honom volna a földi világ. Mivel több vagyok, mint ember, nem lelem honomat e földi hazában. Megyek utamon nem kérdve, mi van előttem, mivelhogy úgyis tudom, mi vár rám annak az útnak a végén. Tudom, ha egy velem van, száz ellenem, és a kilencvenkilenc elveszít. De megyek, mert Atyám akarja így, és a fiú engedelemmel tartozik az ő Atyjának.
- Mondom, nem szívesen járom meghatározott utamat, mert tudom, hogy nem lesz értelme, mivel a jók úgysem lépnek a bűn útjára, de a gonoszok, még ha korbáccsal terelik is őket a jó útra, az első alkalommal letérnek róla.
- Mert a gonosz elindul ölni vagy lopni az éjszaka sötét leple alatt. Vissza is fordulhatna ugyan, hiszen senki sem húzza előre, senki sem lökdösi hátulról, és mégis előre megy, mert ami elindította és karonfogva vezet, az a Bűn. Jóllehet az első lépést megtenni nehéz, a másodikat már könnyű, és a harmadikat meg nem tenni nehéz.
- Megy hát a lelkében lévő kényszertől üzve, és útjának végén elköveti a bűnt, pedig tudja, hogy vétkezik. Azt is tudja, hogy ha bűne kiderül, kegyetlenül bünteti a törvény a szemet szemért, fogat fogért elv alapján. És mégis megy a késztetés parancsára, és a kábult értelem nem int az alélt elmének: Megállj, fordulj vissza, ne menj tovább!

Két dolog közül választhat, egyik a nyugalom, másik a rettegés, a mindennapi félelem, ami majd elúzi az álmát.

Miért választja hát éppen azt, ami neki épp úgy veszte lehet, mint akinek a vesztét okozza? Miért nem fordul vissza? Mert hiányzik belőle az, ami a jót megtartja az igazak útján. És azt a hiányzó valamit, én sem adhatom senkinek. Ha egy korsó tele van vízzel, hiába akarok bort önteni bele, mind lecsordul az edény oldalán. Nem veszi be, mert két dolog egy helyen meg nem férhet.

- Ha tehát valaki nem tudja, vagy nem is akarja megtartóztatni magát a bűntől, azt senki sem tudja eltántorítani az elkövetéstől.

Hogyha jó lélekkel táplálkozik valaki az anyja méhében, és onnan hozza magával az útravalót, az Istenben fog élni, és az

Úrban hal meg.

- De ha már az anyja sem szívott magába ilyen lelki táplálékot, mielőtt meglátta a nap fényét, akkor a magzata sem kapja meg a kívánatos útravalót.
- Mindazonáltal amíg el nem fogtok engemet veszíteni, én szorgalmasan fogok szólni hozzátok, hogy megtegyem azt, ami a tennivalóm a világon, hogy ne rajtam múljék, ha nem lesztek olyanok, amilyennek lennie kellene az embernek. Én az élet vízének forrásából akarok nektek adni. De ha nektek jobb a kárhozát és a vétek vize, ám ti lássátok!
- Én egyformán szólok jókhoz és rosszakhoz. Én megmondom nektek, hogy miképpen kell élni a földön, hogy az Istennek tetsző legyen az Égben. Szólok reménnyel és remény nélkül.
- Reménnyel azoknak, akikben van hajlandóság a jóra, hogy szavaimon épülve csökkentsék a fogyatékoságukat, és gyűjtsenek még ahhoz a jóhoz, amivel már bírnak.
- Remény nélkül szólok tihozzátok, akik sokan vagytok, és a korsótok vízzel van tele nemes bor helyett.
- Remény nélkül szólok hozzátok, akik tele vagytok gonosz indulattal, és bezárjátok füleiteket a beszédeim előtt, és semmit nem vesztek be abból. Inkább sokasítjátok a bűnt, halmozva a már meglévőket.
- Remény nélkül, mert kiáltó szó a pusztában, amit nektek mondok.

Talán mégsem, hiszen az ocsú között is akad búzaszem. Lesznek talán majd közöttetek is, akik majd hajlanak a szómra, mert előbb elmúlik az ég és a föld, mint az én beszédem, amely mindvégig megmarad, és nem lesz hija egy jottányi sem.

3.

- Én meggyújtom az értelem gyertyáját, és nem rejtem véka alá. Mindenkinek egyformán világol a fénye, amelynél bizton halad minden hajó a tengeren a sötét éjszakában és biztosan jut nyugalmas révbe. A vaksötét pusztában bolyongó vándor tétova lába országútra lel, és fedél alá kerül, ha az én gyertyám után igazodik.
- Bizony mondom, sziklára fut és összetörik az a hajó, amelynek balga kormányosa hamis fényt követ,

mint ahogy éhen, szomjan vész a sötét pusztaság vándora, ha behunyja a szemét a fény előtt. Aki vakon megy előre, körbe-körbe fog keringeni, mint a kerge bárány, és teste a fenevadaké, lelke pedig a sátán martaléka lesz. Fehérlő csontjai pedig útjelzők a pokolba vezető úton. Ám ti lássátok!

- Én egyformán szórom mindenki földjére az igazság, béke, megértés, irgalmasság, szabadság, egyenlőség, testvériség magvát. Ha beboronálják a földbe, akkor csírákat hajtanak, szárba szökkennek, megnövekednek az áldott magvacskák. Kalászt növelnek, és a kalász magvacskáit megérleli a nyári nap, és a búzából lesz majd a mindennapi kenyér, amelyből jut jónak, rossznak egyaránt. Bőven jut az árnyékban ülő gazdagnak, és szűkösen jut a verejtékező, dolgos, szegény aratónak.
- Amelyik magvacska az útfélre hullik, nem kel ki, mert felkapkodják a madarak, és nem lesz belőle érett kalász. Nem jut belőle az égi madárnak. Nem tudnak abból télirevalót gyűjteni az apró mezei állatkák. Nem lesz belőle kenyér, sem jónak, sem rossznak. Az a mag mindenkinek elveszett... Mondottam, akinek füle vagy a hallásra, az hallja!
- Én szeretem az emberiséget összevéve, és egyenként is, ha szeretetre érdemesek. De gyűlölöm egyenként és összevéve azokat, akik gyűlöletre méltók, hogyha hazugok és álnokok. Nagyképű ostobaságukban Istenhez hasonlítják magukat, mondván: Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára alkotta.
De ki látta közületek az Istent?
- Én sem mondhatom magamat jónak, mert jó csak egy van, – az Isten az Égben. Én is földi embernek születtem, és nem bírok isteni tökéletességgel. Testem, lelkem emberi tulajdonsággal van felruházva, mint a tietek. Engem is gyötör a hideg vagy a forróság. A kínoktól én is úgy félek, ahogy félnek mások. De az a félelem nem térít le arról az útról, ami nekem ki van mérve. A türelmem nekem sem teljes, hiszen még a terméketlen fügefát is megátkoztam.
- De sok van bennem Istenből, minélfogva sokkal többre is vagyok képes, mint az ember. Az a sok azonban igen kevés. Én csak Isten követe vagyok, de nem maga az Isten.

- Bár az Isten bölcsességének csak egy kis morzsája van bennem, mégsem vagyok teljesen az emberekhez hasonló, mert az én szívemben nem lakozik álnokság, és lelkemben nincs irigység, ravaszság és a számat nem fertőzi a hazudozás szennye.

Az ember nyelve mérges, mint a darázsfüllánk, és a lelket sebzi meg égető kínnal. Kegyetlenebb az ember az oroszlánnál, mert az csak éhségből öl. Az ember kegyetlen, mint a tigris, akkor is öl, ha jól van lakva, mert szomjazza a vért.

- Az ember hazug, esküszegő, rágalmazó, megmásítja adott szavát, lop, csal, visszaél mások bizalmával. A jóért rosszal fizet. Meg van verve minden gonosszággal. Az anyja méhéből magával hozza a bűn minden magvát, amelyek vele együtt fává növekedve széjjelszórják az új magvakat.
- Hol van hát az emberben isteni tulajdonság? Ha csak egy is volna benne, akkor Isten lenne hasonló az emberhez, de akkor már Ő nem is lenne Istennek mondható.
- Viszem a keresztemet az emberi mérték szerinti jókért, akikért érdemes szenvedni, mert azok megtartják az én beszédeimet, és örökbe hagyják a maradékaiknak.
- Eképpen fog növekedni az én eszmém híveinek a tábora, és egyszer eljön az az idő, amikor nem lesz különbség ember és ember közt, mert a földi javakból mindenki egyformán részesül. A válaszfalak leomlanak a népek között. Nem lesznek igába fogottak, mert csak a szabadság, testvériség, egyenlőség elve érvényesül. Ezért viszem az én keresztemet, hogy a jövő egyszer jelenné váljon, és a mai jelen minden árnyékával együtt a múlt ködébe vesszen. Pedig tudom, hogy annak a keresztfának függő gyümölcse majd én leszek.
- És szívesen halnék meg azokért a kisdedekért, akiknek énmiattam kellett elpusztulniuk, akiket annak idején Herodes levágtatott.
- Ezeknek a kis életét igen sajnálom, mégsem adhatom vissza, mert ahogy az el volt végezve öfelőlük, meghaltak, és ami végbement, azon senki sem tud változtatni.
- Százszor is szívesen meghalnék, ha azzal fel tudnám szárítani azokat a könnyeket, amelyeket a megszorodott anyák hullattak a kicsinyeik tetemére, ha az én halálom megszüntetné a szívük soha el nem múló fájalmát.

- Amíg életemnek gyertyája világol, adottságaimnál fogva tudok csodákat művelni, de ahogy mondtam, a múltba én sem tudok visszamenni.
- Hanem tiérettetek, akik tele vagytok gonosz indulatokkal énrántam, és el fogtok veszíteni engemet, a kisujjamat sem mozdítanám.
- Mindazonáltal hozzátok is szólok, és nektek is megmutatom az Isten felé vezető utat, mivelhogy azok szorulnak leginkább vezetésre, akik néznek ugyan, de mégsem látnak, és vakon tévelyegnek.
- Szólok hozzátok, hogy ne legyetek tolvajok, hogy ne igézzen meg titeket a bűn.
- Hogy ne legyetek olyan ragadozók, mint a farkasok, mint a sas, amely elragadja karmaival a kicsinyke bárányokat. Hogy ne legyetek olyanok, mint a menyét, amely a keskeny résen is átbújik, hogy lopjon.
- Ti ne menjetek át rajta, akármilyen széles kaput tár elétek a hívogató bűn! Azt akarom, hogy ti, akik a hamisság borát isszátok, szomjazzátok az igazságot. Mondottam néktek, én az élet vizét kínálom fel, és aki abból iszik, az ha meghal is, él, és amíg él, nem lesz lelkén hatalma a bűnnek.
- Azt akarom, hogy ti, akik gyűlölségben éltek egymással, ismerjétek meg a jó békesség édes ízét. Amikor eljön az este, a megnyugvás vánkosára hajtsátok le a fejeteket, és a jó lelkiismeret legyen a takarótok! Akkor békével alusztok éjjel, és ha felkeltek, békességben múlik el a nap felettetek.
- Azt akarom, hogy sohase tegyetek másoknak olyat, amit magatoknak nem szerettek! Mert ki mit vet, azt aratja.
- Azt szeretném: Ti, akik ma átkozzátok egymást, és ököltre mentek, holnap megértéssel áldjátok egymást, hogy titeket is megáldjon az Isten. Mert aki nem bocsájt meg az ő embertársának, miképpen várhat a maga bűnére bocsánatot? Mert amilyen mértékkel mér valaki másnak a földön, hasonlóan mér annak Isten az Égben. Akinek füle van a hallásra, az hallja!

4.

- Odament akkor őhozzá, egy a farizeusok közül, és azt mondta:

Te egyebek között az egyenlőségről is szóltál nekünk, de azt csak mint a messi jövő ígéretét csillantottad meg előttünk. Ha komolyan azt gondolod, hogy a szólásban egyenlő jogunk van, akkor mondd meg, hogy szólhatok-e én is.

- Felelt neki Jézus: Én becsületesen értem azt, amit hirdetek. Mindenki egyenlő jogú velem a szólásban. Így ha valami mondanivalód van, szólj, és én hallgatlak!
- Te Isten fiának mondod magad, és én nem kutatom, az vagy-e, vagy sem. A szavaidból nem érzik az, hogy valakit félre akarnál vezetni. Ha nem az vagy, akinek mondod magad, abból nekünk semmi kárunk nem lehet, mert nem árthatsz nekünk, csak magadnak, mert akkor a hazugság bűne terheli a lelkedet. Ha pedig valóban Isten fia vagy, akkor csak hasznunkra válhatsz, mivelhogy jóra kérsz minket.
- Mi végighallgattunk téged türelmesen, habár a vádak özönét zúdítottad ránk, és szidalmaztál minket. Kárhoztatsz, és rágalmazol bennünket, holott mi soha nem vétettünk ellened. Még a féreg is fölemeli fejét, ha rátaposnak. Mi pedig, ha bűnös emberek is, emberek vagyunk, és megkérdem tőled, miért cselekszed ezt velünk?
- Jézus ezt felelte: Ha ma még nem, majd fogtok vádolni és szidalmazni engemet holnap. Nem mondom, hogy ki, Te vagy más, de majd sokan közületek. Olyan biztos ez, mintha már meg is történt volna.
- Ma még nem bántotok engemet, mert nincs itt az ideje. Ti nem tudjátok, hogy mit tesztek majd a következő órában, de én látom a holnapot. Ma még ártatlanok vagytok, mivel a holnap bűne nincs rajtatok. Nem a ti érdemetek a késlekedés kíméleti ideje. Én tudom, hogy fog átvedleni a ma báránya holnap vérszomjas farkassá.
- – Uram, ki látott már olyat, hogy farkas lett volna a bárányból? Olyasmi csak a mesékben fordul elő. Mi nem gyerekek, hanem felnőtt, erős és gondolkodni tudó férfiak vagyunk. Arra kérlek hát, komoly szóval fordulj hozzánk.
- – Te jóindulatú embernek látszol, úgy vélem, hogy az is vagy. Nem kell, hogy magadra vedd a vádakat, amelyeket általában az emberekre mondtam. Azt mondod, gondolkodni tudó férfiak vagytok. Gondolkoztok, de csak annyira, amennyire az emberi értelem megengedi, és azért veszed te is szó szerint,

amit mondtam.

- – Igazad van, Uram. Valóban nem értem, de elhiszem, hogy úgy van, ahogy mondod.
Azt sem értem, hogyan beszélhetsz olyan dolgokról, amelyek még az eljövendő időben szunnyadnak, ahová a ma vizsgálódó ember szeme nem lát.
- Jézus azt felelte: Az embernek szeme sem előre, sem visszafelé a múltba nem lát. A közelmúltról annyit tud, amennyit saját szemével látott. A messze múlt időből annyit, amennyit apjától hallva megőrzött. De a jövőbe senki sem lát, és így nem is tudhat róla semmit.
- Tudnod kell, hogy mégis van különbség ember és ember között. Mert van, akiszáztevével, juhok és marhák sokaságával bír, mert annyit örökölt az apjától, míg a másoknak egy kecskéje van, mert mást nem hagyott rá az apja.
- Egyebekben is így van ez, nem csak a földi javakban. A próféták is emberek voltak, és mégis látták, mi van a jövőbe rejtve. Megmondták előre réges-régen, és a jövő titka megszületett a jelenben. Csakhogy azok kiválasztott emberek voltak, akiknek szemeit Isten tette jövőbe látóvá. Így jön létre a különbség ember és ember között.
- Az én szemem nem embertől való örökség, és azért látom a jövőbeni képeket, amelyeket más ember nem láthat meg.
- Én láttam a tegnapot, sok-sok ezer esztendővel visszafelé, és látom előre a holnapot. Látom, hogy mi volt, mi lesz ezer meg ezer esztendő múlva.
- Tudom, hogy mi lesz velem, veletek, velük, tudniillik azokkal, akik majd csak lesznek. Majd ha betelik az én végzetem, amit előre megmondtam nektek, akkor majd el fogjátok hinni, hogy valóban a jövőbe láttam.
- Uram, ahhoz hogy előre lásd a te sorsodat, nem kell Istentől kapott képesség. Én is meg tudom mondani, hogy meg kell halnod, amiért igen szánlak téged, mert igaz ember vagy, és jót akarsz az embereknek a földön. És azt is meg tudom mondani, hogy miért fognak téged elveszíteni, csak azt nem, hogy mikor.
- Szólt Jézus: Mondjad hát, miért?
- Azért, uram, mert Te mindenkinek jót akarsz, csakhogy az nem lenne mindenkinek jó... Te egyenlőséget és testvériséget

hirdetsz. Ha szabadság és egyenlőség lenne, akkor a gazdagok nem tarthatnának rabszolgákat, akik helyettük dolgoznak.

- Ha egyenlőség lenne, meg kellene osztani a földeket, a föld minden javát, hogy senkinek se legyen több semmiből, mint a másiknak. Itt kezdődik a baj, mert az ember még a gazdagságban sem akar egyenlő lenni, nemhogy a szegénységben... A népnek jó lenne ugyan, de az nem tudja a maga javát. A népet úgy terelik ide-oda a gazdagok, mint a pásztor a kezére adott oktalan barmokat.
- És akinek érdekében feláldozod magad, éppen a nép fog majd téged elveszíteni, mert a népet elbolondítják a ravasz okosok, és ellened fellázadva a nép fogja követelni a te halálodat.
- Aztán, mikor akart a gazdag testvére lenni a szegénynek, Uram? De te, Uram, testvériséget akarsz a földön. Meg akarsz változtatni a világ eddigi rendjét, amelyhez nem csak az okos gazdag, hanem az ostoba szegény is ragaszkodik. Te mindenkinek jót akarsz, és ezért lesz mindenki gyűlölő ellenséged.
- Ha mindenki testvér lenne, hogyan viselnének háborút a hatalmasok? Hiszen a testvér nem menne testvére ellen, hogy átverje dárdájával annak a szívét.
- Mindazonáltal lehet, hogy te nem ilyen emberi okoskodáson keresztül látod a jövőt, hanem, ahogy mondd, Istentől vett képességed nyitja meg szemed előtt mindazt a titkot, amely mások előtt rejtve van. De én szeretnék hinni neked, Uram. Csakhogy énelőttem sokszor homályos a te beszéded, és kevésszer értem tisztán, amit mondasz.
- Jézus ezt mondta neki: De majd meg fogod érteni, nemcsak azért, mert okos vagy, hanem azért is, mert a te kételkedésed hittel van tele, és a te kételkedésed nem gonosz indulatból származik.
- Te szeretnél világosságra kerülni a sötétség homályos honából. Én olyan lámpást adok neked, amelynek a fényénél meglesz az értelem és igazság útját, amelyen igen sokan fognak majd járni olyanok, akiknek te fogod megmutatni az ösvényt, amely arra az útra vezet.
- Annak a lámpásnak a fényénél, amelyet én gyújtok neked, a dolgokat világosan fogod látni, és majd az írásaidban

láttatni. Ezeket olvasni fogja az ember, amíg világ lesz a világ. És nemcsak azok olvassák, akik hiszik, hanem azok is, akik egy betűt sem hisznek belőle, de meghazudtolni nem tudják soha.

- Meg fognak nyílni a te szemeid, János, mert megnyílik előtted az ég, és a titkainak egy kicsinyke része ismert lesz előtted. Azokat megismeri a világ. Mert te mindazt meg fogod írni, amit behunyt szemmel láttál, János.
- Uram, honnan ismersz, hogy a nevedet mondod? Sohasem láttál engemet. Jézus azt mondta neki: Én mindenkit ismerek, János. Én mindenkit láttam, aki volt, és mindenkit látok, aki van és lesz.
- És most menj el jó békességgel innen! Aludjál nyugalmas álmot, hogy majd reggel friss elmével tudjál gondolkozni mindarról, amit mondtam neked.
- Én most elmegyek innen, de nem mondom meg neked, hogy hova. És ha akarsz, harmadnapon utánam jössz.
- Nem tudod, hol leszek, és te mégis elindulsz. Nem kérdezel senkit, és mégis megtalálsz engemet. Béke veled!

5.

- Odament akkor őhozzá egy a vének közül, és azt mondta: Te Isten fiának mondod magadat. Ha az úgy volna, akkor a te értelmed miért nem Istentől való?
- Kérdezi pedig tőle Jézus: Miért mondod te ezt nekem, vénember? Mond meg nékem, hogy mi van értelem híján abból, amit nektek mondtam! Én hallgatlak téged. Beszélj!
- Az benne az értelem nélkül való, hogy te csak magadat véled okosnak. Minket bolondnak tartasz, és bolondságokat mondasz nekünk.
- Monda neki Jézus: Én ostromoztam hibáitokat, de nem mondtam, hogy bolondok vagytok, és én sem vagyok az. Akkor hát mi a bolond abban, amit mondtam? Mondjál egyet vagy kettőt!
- Nem egyet-kettőt, de tizenkettőt is tudok, ha mind felsorolnám neked...
- Soroljad tehát!
- Sorolom...: Nem tudod-e, hogy ember nem képes szeretni

azt, aki gyűlöli őt? Nem tudja áldani azt, aki átkot szór az ő fejére, és aki megbántja őt lelkében, egyszer sem tudja azt neki megbocsájtani egy napon, nemhogy hetvenhétyszer. Mert ezt is mondtad. Nem itt ma, hanem egyebütt. Én már sokszor hallgattalak téged

- És nem tud jót cselekedni az ellenségével. Ha valaki megüti az ő orcáját bal felől, nem fordítja oda a másik felét, hogy ott is megillessen őt, hanem ha tud, ököllel üt vissza. Ahogy nem adja az alsó ruháját sem, ha a felsőt kérik, éppúgy nem kenyérral dob vissza a kő ellenében. Hogyan küldött volna az Isten, aki bölcs, valakit, aki bolond beszéddel tartja a sokaságot?
- Jézus ezt felelte. Az isten valóban bölcs, de te oktalan vagy. Megvénhadtél, és ahogy elszaladtak feletted az évek, elszállott az eszed is.
- Nem az én beszédem a bolond, hanem te értelmezed bolondul azt. Te nem fogod fel azt, ami a szavak mögött van.
- A tulok csak annyit ért meg a beszédből, hogy indulni, megállni, jobbra vagy balra kell mennie. De azt nem tudja, hogy melyiket miért kell tennie. Így te sem tudod, öregember, hogy mit, miért mondok, és éppen azért nem, mivel mindent szó szerint veszel.
- Én is tudom, hogy mire képes az ember, hogy mit bír megtenni, vagy mit nem. Mégsem kérem arra, hogy gonoszsággal fizessen a gonosz dolgokért, gyűlölje azokat, akik gyűlölik őt, hogy verje arcul azt, aki az ő orcáját megüti, mert azt kérés nélkül is megteszi az ember.
- Túlzott dolgokat kérek tőle, jóllehet tudom, hogy nem fogja megtenni, amire kérem, mert úgy gondolkozik, ahogy te. De azok, akik hiszik, hogy Isten kívánsága, amit mondok, mérsékelni fogják az indulataikat.
- Tudom, hogy az ember kevésre képes, és azért kérek tőle sokat, hogy legalább egy keveset adjon. Nem szó szerint kell értelmezni, ha azt mondom, hogy az alsó ruháját is adja oda, ha a felsőt kérik tőle. Ne adja mindenét, de adjon valamit, ami telik tőle! A ruha úgylis csak példa. Ha valaki a felső ruhát kérné a másiktól, nyilván nem kívánná még az alsót is.
- Azért kérek sokat tőletek, hogy legalább keveset megfogadjatok belőle. Legalább azt ne verjétek arcul, aki

szívesen köszönt titeket! Ne feleljetek átokkal az áldásra! Ha kenyeret kaptok, ne kővel fizessetek érte! Ha valaki odaadja nektek a felső ruháját, ne tépjétek le róla az alsót is! Ilyet még a leggonoszabb lator sem tesz, érzi, hogy ennyit Isten és ember elvárhat tőle.

- Azért szólok így hozzátok, mert vannak ti közöttetek egészen, és nem egészen gonoszok. Sokan vannak jók, jobbak, de egészen jó senki. Én sem. Figyeljete! Ha száraz időben sokan mennek egy úton, annak az útnak a porát a lábuk fölveri, és az a por egyformán megszáll jót, rosszat. És amikor hazamennek, azt a port az utolsó szemig senki sem tudja leválni magáról. Valami kevéske megtapad rajta.
- Menj most el, te öregember! Menj, és gondolkozz el azon, amiket hallottál most tőlem! Azon az úton, amelyen én vezettelek, az értelem és igazság pora tapadt meg rajtad. Ne rázd le magadról, sőt inkább ha találkozol valakivel, dörgölőzzél hozzá, hogy arra is ragadjon belőle néhány szemecske! És ha hazaérsz, jusson belőle a házad népének is! Bizony mondom neked, azoknak és mindenki másnak, hasznára lesz, hacsak egy szem is megakad rajta.
- Én nem változtam, amióta beszélek veled, de ha te még mindig értelem nélküli bolondságnak érzed beszédemet, és csalónak vélsz engem, akkor csak rázd le magadról azt a port, és ne vígy magaddal innen egy szemet sem!
- Erre azt mondta az öregember, Uram, te igen megszegyenítettél engemet. Nézd, fehér már az én hajam, és a szakállam is az! Nem esett még ilyen rajtam. Mégsem háborodik meg az én lelkem, mert méltán vagyok megszegyenülve. Nem rázom én le magamról azt a port, hanem inkább el fogom mondani mindenkinek, hogy hallottam beszélni az igaz embert, és én megfogadom, amit ő mondott. Csakhogy én már nem sokat használhatok neked. Kevés már az én időm, Uram!
- Jézus azt felelte: Te akartál megszegyeníteni engem, öregember, nem én tégedet. És ezért te szégyenültél meg, nem én. Én az Isten szavával szóltam neked, te pedig énhozzám az emberével. Ember nem kelhet versenyre Istennel. Viszont értelmet nyertél, és megbántad, hogy kételkedtél, és én mondom neked, hogy aki igazán megbánja tévedését a

földön, megbocsátás lesz annak a jutalma az égben.

- És vedd eszedbe, jobb ma néked megszégyenülnöd, és holnap dicséretet nyerned, mintha ma dicséretben lenne részed, és holnap megszégyenülnél.
- Azt mondtad, nem sok hasznodat veszem, mert kevés a te időd. Bizony mondom neked, van aki többet munkálkodhatik egy nap alatt, mint mások egész életükben. És ha kevesek lennének a te napjaid a munkálkodásra, annál értékesebbek lesznek az Istennél, aki előtt azok a napok éveknek számítanak. Nincs hát későn szólnod, ha azt mondd, amit tőlem hallottál.
- Ha híven munkálkods, nem nekem leszel hasznomra, hanem magadnak és másoknak. Te kapod meg annak a jutalmát, és azok, akik teáltalad majd hirdetik a földön, ami Istennek tetsző az égben. Az én jutalmam kínos halál lesz, annak meg kell lennie, minthogy az úgy volt elvégezve már az idő előtt.
- Menj most el, öregember megbékélt lélekkel! Ahogy mondtam neked, őrizd meg, amit hallottál, és ne fukarkodj vele, hanem osztogasd másoknak is! Minél bővebben adsz, annál több marad neked. Jutalmad lesz már ezen a világon. Szép és könnyű lesz a halálod, ha egyszer eljön az időd.
- Menj most már hosszú utadra, megnyúltak az árnyak, és te rövideket lépegetsz, a házad pedig távol esik innen!

6.

- Odament akkor Jézushoz egy ifjú lányka, aki nem volt sem szép, sem csúnya, de az arca igen értelmes, és a szeme okosan csillogó, és azt mondta Jézusnak.
- Uram, szeretnék veled menni, hogy sokszor halljam a beszédeidet, amikor az emberekhez szólsz.
- Jézus így válaszolt: Hová akarnál énvelem jönni, leányzó? Nekem nincs otthonom sehol a világon, és ha eljön az este, sohasem tudom, lesz-e éjjeli szállásom az emberek jóvoltából.
- Ma a tengeren innen, holnap a tengeren túl vagyok. Nem térhetnél meg minden este otthonodba, ahol várnak téged.
- De ha lenne is otthonom, akkor se jöhetnél te velem, mert asszony nem lehet éjszakára férfival, ha az nem a férje. Térj meg a te otthonodba! Nekem csak az lehet társam, akinek

erős a lelke, és akit nem köt és nem félt senki, és aki maga sem félt senkit.

- Uram, akkor te éppen engem keresel. Árva vagyok, nem ismertem sem apát, sem anyát soha. Amíg kicsi voltam, a szánó irgalom vetett darabka kenyeret nekem, és néha-néha valami rongyot rám. Azt a kevés jót szeretném visszafizetni az embereknek, de ezt csak úgy érhetem el, ha tovább adom azt, amit tőled hallok.
- Amikor már valamilyen munkára is alkalmas volt a kezem, megszűnt az a kis irgalom is. Akkor, mint csenevész gyermeknek, dolgoznom kellett a betevő falatért és a rongyokért. Kedves szót soha senkitől sem kaptam.
- Mindenki kutyája voltam, Uram, de senkinek sem a lánya. Nem tartozom hát senkihez, nem félt senki sem. Oda megyek, ahova akarok. Nem kell engedélyt kérnem senkitől. Ez a hely itt nem a szülőfalum, jövevény vagyok csupán.
- Mindegy hát merre, hova, de szeretnék veled menni, mert úgy érzem, valami ismeretlen erő kényszerít hozzád. Azért mennék veled, hogy elleshessem tőled az igazságot.
- Azért ha mégis elfogadsz engem, add, hogy az értelmem felfogja már korán az igazságot, és bátorságot is adj, hogy ki merjem mondani, ami igaz, és az embereket bölcsesség és bátorság erejével tudjam meggyőzni.
- Az illendőség ellen pedig semmiképpen sem vétenék, mert ahogy neked nincs, úgy nekem sincsen otthonom. Így minden ház otthonom, ha befogad éjszakára. Így az éj sötétsége mindig külön-külön borulna ránk, és csak a nappal világossága látna együtt minket.
- De ha elfogadsz engem tanítványodnak, Uram, meg kell mondanom neked, hogy én nem vagyok a zsidók közül való. Szabad-e nekem így az ígét szájamra vennem?
- Jézus azt mondta neki: Kedves leányom, először is az utolsó kérdésemre felelek. Isten ígétit mindenkinek szabad hirdetni, és annál nagyobb értékkel bír, ha pogány szájából jönnek azok az ígék. És bizony mondom neked, ha valaki lélekből és hittel mondja ki az első ígét, akkor Ő már abban a pillanatban nem számít pogánynak Isten előtt.
- Én azért mégis úgy veszlek téged, mintha keresztelő János, vagy én magam kereszteltelek volna meg téged Isten

akarataból a Jordán vizében.

- Jöjj velem hát, ha akarsz! Bátorságot nem kell, hogy adjak, mert az, hogy mellém állasz, már nagy bátorságra vall. Te velem akarsz jönni anélkül, hogy hívtalak volna. Ugyanakkor erős férfiak hívásra sem állnak mellém. Te lány létedre nem félsz, mert erős a hited, mert Istenben van a bizodalmaid.
- Mások félnek velem jönni, mert az én útjaim félelmetesek. Mindenki szembe jön velem, mert amerre én haladok, az az irány mindenkinek idegen, pedig az az út a békesség útja. Békességet akarok ugyan az emberek között, de a béke érdekében háborúban állok a hatalmasokkal, és azokkal, akik őket szolgálják.
- Azok sokan vannak. Én egyedül a tizenkettővel, akik közt van halász, vámszedő és egyéb, akik még hisznek bennem. Sokanó jönnek ellenem hamis váddal, rágalommal. Mások alattomos, képmutató álnoksággal, hogy elveszítsenek engem.
- Kelepcét állítanak, tört vetnek, vermet ásnak, fogós kérdéseikkel zaklatnak, hogyha valamit mondanék a törvény, a parancsolatok vagy a hatalom ellen, bevádolhassanak a helytartó előtt, mert maguktól nem mernek megölni engem.
- És úgy jönnek hozzám, mint a lopó, aki elrejtí szándékát. Rosszabbak az éhes farkasnál, mert az csahol, és üvöltve jön, és az ember tudja, hogy mi a szándéka. Az ember csúszva jön, mint a kígyó, és csókot mutatva belemar méregfogával abba, aki nem gyanakszik rá.
- A szó erejével nem tudnak megfogni engem. Nem tudnak megfogni, mert az ő tudásuk véges emberi tudomány, de hamis vádakkal elveszítenek.
- Ezt tudják az emberek. Titkon sokan vannak az én pártomon, de kevesen vannak, akik azt vallani is merik, mert ki merne annak az oldalára állni, akiről tudja, hogy vesznie kell? Velem együtt pedig senki sem akar elveszni.
- Félnék azért az ige hirdetésétől, mert az üldöztetést és sokszor halált jelent. Az én ígém nem jó azoknak, akik azt akarják, hogy a világ rendje úgy maradjon, ahogy ők ezt a maguk javára kialakították.
- De te nem félsz, leányzó. Inkább te fogsz majd lelkierőt adni az erős férfiaknak. Mondom neked, hogy te elhivatott vagy,

és anélkül hogy kérted volna, megkaptad az értelmet és lelki erőt. Ezek csíráit magaddal hoztad a világra. Kiválasztott személynék születtél.

- Te leszel egy a sok közül, akik tovább viszik az én beszédemet, mert te az igaz ügyért akarsz élni. Legyen a te egyik neved Diké, a másik, mivel te este jöttél ide hozzám, legyen Jolé, vagyis az esthajnali igazság!
- Igen, a te gyenge testedben erős lélek lakozik. Ilyen lelket keresek én, mert egy ilyen lélek, aki nyíltan mellém mer szegődni, az többet ér ezer titkos hívemnél. Te árva vagy, hát nem félt senki, és ami ezerszer több, te nem félted magadat.
- De te mégsem vagy árva, mert én leszek a te Atyád. Ha valakinek én vagyok a hozzátartozója, az annál többet nem kívánhat magának, sem a földön, sem az égben.
- Mondom neked, majd velem leszel ott fent, az égi hazában, mert te az én választottam vagy. És ha majd már nem leszek itt a földi világon, onnan fentről vigyázok rád, hogy semmi bántódásod ne legyen, te erős lelkű, gyenge leányzó!
- Jövel hát velem egy kis ideig! Nem sokáig lesz neked szükséged arra, hogy tanulás kedvéért velem légy, mert a te értelmed igen éles, és mindig megtalálod azt, amit mondani kell. Amerre te jársz, sokasodni fog a hívek száma, mert kedves a te arcod, és a beszéded okos.
- Én már nem sokáig leszek közöttetek, mert közeleg az idő, amikor be kell teljesedni annak, ami felőlem elvégeztetett. Te is utánam jössz majd egyszer, de csak sok idő után, mert neked hosszú életűnek kell lenned itt a földön, hogy sokáig hirdessed Isten igéjét.
- De nem leszel magad. Máshoz is tartozol majd, nemcsak énhozzám. Házasságra adod magad, mert úgy kell annak lenni, hogy sok fiad és lányod legyen, akik mind az új ösvényen fognak majd járni, és arra terelnek majd másokat is, mint ahogy te.
- De a te férjed sem lesz zsidó, mert nem szükséges, hogy csak zsidó szóljon arról, amit én hirdetek, hanem az, akinek a szájából az értelem, hit, igazság árad.
- Nem a fajta, hanem az ember számít. Az embernek jó vagy rossz szándékán múlik, hogy a farkasok családjába tartozik-e, vagy a bárányokéba. A jó mindenki szájából üdvös, a rossz

mindenkiéből kárhozatos. Soha nem a fajta, hanem az ember szerint tégy különbséget! A zsidó éppúgy lehet gonosz lator, mint más, sőt gonoszabb is, mert ők fognak elveszíteni engem.

- El fognak veszíteni, hogy beteljék rajtam, ami írva van. De a halálnak nem lesz hatalma rajtam, ki fogok majd kelni síromból, bármilyen mélyre ássa, és bármilyen súlyos követ hengerítsen rá nehezeknek az ember.
- És akkor te is látni fogsz még engemet egyszer. Akkor nemcsak tudományt, hanem olyan erőt is fogsz nyerni tőlem, amilyen másnak nem adatik. Akkor olyan dolgokat fogsz művelni, amilyet más ember nem tud megtenni.
- Menj most pihenni leányzó! Este is van már, és te hosszú utat tettél meg idáig. Fáradt vagy, hát jót fog tenni neked az alvás.
- Igen, este van már, de hová menjek, Uram? Könnyű volt mondani, hogy minden ház az enyém, de a mindből lesz-e egy is, amelyiknek az ajtaja felnyílik előttem? Én nem ismerek senkit, és engem sem ismer senki, hiszen jövevény vagyok, és az emberek nem szívesen látnak. Mégiscsak jó lenne, ha veled mehetnék, Uram!
- Nem jöhetsz velem, leány! Ahova én megyek, ott igen szűkös a hely. Asszonyok ott nincsenek. Nem lenne illő semmiképp!
- Mit cselekedjek hát, Uram? Lassan sötétedni kezd az ég. A madarak is elhallgattak. Az emberek bezárják az házaik ajtaját éjszakára. Én csak most jöttem ide, nincs hová legyek. Pedig látod Uram, vihar készül.
- Jézus azt mondta neki: Lám csak te leány! Ha látod a fenyegetően hallgató, vagy ellenségesen morgó tömeget, bizony ilyenek előtt kell majd beszélned arról, amiket majd éntőlem hallasz, és attól nem rettegsz, de félsz egy kis megázástól.
- Félsz attól, hogy az éjszakát egyedül kell töltened valami fának vagy bokornak a lombja alatt. Nem ott van ok félelemre, ahol az ember egyedül van a sötétben, hanem inkább ott, ahol napvilágnál emberek veszik körül.
- A megázástól félsz, Jolé, de mellém állani nem félsz. Pedig az én tanítványaimat nemcsak eső vagy jég verheti meg, hanem meg is kövezhetik őket. De így van ez nagyon jól, hogy mellém állva az esőtől félsz, de nem rettensz vissza a

gondolattól, hogy talán megköveznek.

- De ne aggódjál, sem a sötétség nem fog rád szakadni, sem az eső nem fog utolérni téged. Szárazon fogsz fedél alá kerülni, még mielőtt egész sötét lesz.
- Menj, Jolé! Ne kérdezd, merre! Egy fehér galamb fog előtted repülni, azt kövesd! És amelyik háznak a tetejére leszáll, ott nem lesz bezárva az ajtó. Ott várnak rád, és szívesen látnak téged. Azok el fognak látni mindennel, mert te a mai napon sem nem ettél, sem nem ittál. Pihenőhelyet is adnak, mert te a mai napon még nem is pihentél. Menj, Diké!
- Reggel, ha felkelsz, megkeresel engemet. Mindegy merre indulsz, minden út énhozzám vezet. Mert aki engem hittel keres, az meg is talál. Attól fogva egy ideig velem leszel.

7.

- Egy írástudó ment Jézushoz álnoksággal a szívében, hogy megfogja valahogy. – Te igaz embernek mondod magadat. Ha az úgy van, akkor miért ámtasz minket?
- – Mivel ámtok én valakit is közületek?
- – Azzal, hogy kétféleképpen beszélsz mivelünk. Azt mondod, szeressétek még az ellenségeiteket is, de ugyanakkor azt is mondod, hogy gyűlölöd az embereket, meg azt is mondod, hogy szereted őket. Lehet-e gyűlölni meg szeretni egyszerre? Melyik igaz? Egyik sem, vagy mind a kettő?
- – Mind a kettő igaz! Te most azt gondold, nem tudok szólni semmit, és megcsúfolsz engemet. Én az igazság szerint felelek neked.
- Én szeretek is, meg gyűlölök is, de ahogy azt már mondtam, nem egyszerre, mivel két különböző érzés az emberi szívben ugyanazon időben nem fér meg.
- Amikor szeretek, azt szeretem, aki szeretetre méltó. Amikor pedig gyűlölök, gyűlölöm azt, aki méltó a gyűlöletre. Téged is gyűlöllek ebben a pillanatban, illetve azt a gonosz indulatot, ami benned van, mert te rossz szándékkal jöttél hozzám. Nem vagy méltó arra, hogy valamiért is szeresselek téged.
- Mert van az úgy néha, hogy egy kis időre én is ember vagyok, és olyankor méltatlan emberi érzés lesz rajtam is urrá. Annyira

azért sosem vagyok ember, hogy ártani akarnék akár az ellenségemnek is. Még neked sem, jóllehet megérdemelnéd, hogy korbáccsal verjelek el innen.

- Ha van is bennem gyűlölet, nem forralok bosszút azok ellen, akik ártanak, és majd fognak is ártani nekem. Pedig ha akarnék, tudnék ártani, hogyha helyet adnék a szívemben a gyűlöletnek.
- Ha akarnám, fegyveresek hada harcolna értem, és megmásíthatnám sorsomat, amit előre látok.
Én a szívetek mélyére nézek, és tudom, hogy sokan tápláltok gonosz indulatokat ellenem.
- De az én eszméim védelmezésére ne hulljon az emberek vére! A békesség szárnyán szálljanak azok az eszmék messzire a földön! Mégis úgy lesz, hogy sokaknak fog hullani a vére, elsőnek az enyém, aztán azoké, akik énutánam viszik az eszmét, és majd sok ezreknek a vére, akik nem tagadnak meg engemet.
- Ma hozsánnát kiáltotok nekem, zöld ágakat terítetek, virágot szórtok utamra, és azt mondjátok: Áldott ez, mert az Úrnak a nevében jön, és békességet hoz a népnek. Holnap bevádoltok és követelitek üvöltve: Feszítsd meg őt!
- Töviskoronát nyomtok a homlokomra, gúnypalástot dobtok a vállamra, szembeköptök, és arcul vertek majd engemet, mielőtt a ti kérésekre megölnék majd. És ezt a gonoszságot, ezt a csúfságot nem a rómaiak, nem a pogányok űzik majd velem, hanem ti, akik magatok is zsidók vagytok.
- Mégsem szórom rátok átkaim özönét, és nem is kiáltok bosszúért az égre. Én mindenkinek jót akarok, nektek is, pedig nem szeretlek benneteket. Egyenlőséget akarok mindenki számára a javakban, és egyebekben is. Azért mondom a gazdagoknak: Oszd el a te javaidat a szegények közt! Jobb elosztani a földi örökséget, mint az égit elveszíteni.
- Ha mindengazdag hajolna az én beszédemre, akkor nem lenne senki szegény. Az lenne az igazság, mert minden embernek egyformán joga van a földi javakhoz, ha becsületesen munkálkodik. Nem Isten osztotta meg a legelőket, és nem ő számlálta ki a tevéket, juhokat, hogy kinek-kinek mennyi jusson.
- Nem Isten akaratából van, hogy az egyik rakott asztal

mellett minden jóban dőzsöl, és a másoknak a morzsákból is alig jut. Az sem, hogy míg az egyik bíborba-bársonyba öltözik, a másoknak alig van annyi rongya, hogy befedje a meztelenségét. Isten nem látja szívesen, hogy éhezők, rongyosok is vannak. Mert ahogyan a nap egyformán juttat melegéből mindenkinek, úgy a föld javaiból is egyformán kellene jutni mindenkinek.

- A gazdagok nem akarnak olyan igazságot, hogy mindenki a munkája alapján egye a kenyerét.
- Ezért nem akarják, hogy a mások rovására épült jó világuk megváltozzék. Nem akarják azt a farizeusok, a vének, az írástudók, és a papi fejedelmek sem. Nekik minden úgy van jól, ahogy van. Beleszülettek a régi világba, és érdekük, hogy változás nélkül maradjon minden.
- Mert ők a gazdagok javaiból részesülnek, és egy hajóban eveznek velük, és mindig dúsan termő gyümölcsöskertek között úszik a hajó.
- Most menj el innen! Hadd jöjjön hozzám más is, ha szólni akar velem! Menj és gondolkozz, találsz-e valami mást, amivel meg tudsz fogni engem!

8.

- A vének közül egy azt mondta: ha te békességet akarsz az emberek között, akkor miért bontod meg a régi rendet? Miért akarod elrontani a törvényt, ami atyáinknak jó volt, és nekünk is jó? Miért lázítasz?
- Nem akarok vizályt kelteni, de békét sem tudok hozni, ha az ember nem akarja azt. A békesség ára háborúság. Ha valaki újat akar, azt mindig a réginek a halála.
- A régi ragaszkodik a javaihoz, amit az új el akar venni tőle. A kevés gazdagnak csak úgy lehet sok java, ha a sok kicsinek kevés van, vagy semmije sincs. Mind a kicsik, mind a nagyok tudják, hogy ez a rend nem tökéletes, és kölcsönös gyűlölet van a szívükben egymás iránt. A kicsi gyűlölettel néz föl a nagyra, a nagy félelemmel és gyűlölettel néz lefelé a kicsire, és állandóan fél. Nem én keltem hát a vizályt, hanem az a világ, ami van, ami nem jó úgy, ahogy van.
- Én az olyan törvényt, amelyik jó, nem akarom elrontani.

Amelyik a nép nagyobb felének rossz, azt meg kell másítani, és olyat hozni helyébe, ami mindenkinek jó. Akinek rossz a sora, az a jóról álmodik, és eljön majd az idő, hogy az álom valóság lesz. Ahogy az idő múlását semmi meg nem állíthatja, úgy nem lehet megmásítani azt sem, amilyen változást magával hoz az idő.

- A vizes szalma alatt sokáig füstölög, fuldoklik a tűz, de egyszer belekap a szél, és a szalma lángra lobban, és elhamvad, és csak perrnye, és üszök, és korom marad a helyén. Ha olyan okos volnál, mint vén, akkor nem visszafelé, hanem előre néznél, és nem énbennem keresnéd az okot, hanem abban, ami volt, van és lesz még egy ideig.
- Nem lázítok a főemberek és a császár ellen, mert kell hogy legyenek vezető emberek, hogy valamely nemzet meg tudjon állni a nemzetek között békében. Egybe kell fogni, munkálkodásra a népet. Háborúban pedig egybe fogni a harcra.
- Mindennek feje pedig a császár. Békében és háborúban egy akaratnak kell uralkodni, amely minden szükséges dolgot irányít!
- Én senkit sem bujtogatok, hogy ezt vagy azt cselekedje. Én nem akarom vesztüket a gazdagoknak, de vegyék eszükbe a gazdagok, hogy mindennemű javaikat a szegények termelik meg nekik a háziállatok segítségével. De mit tesz a gazdag a javaiért, amelyekkel vissza is él?
- A szegény egy életen át tartó fáradtsággal és szorgalommal tud magának gyűjteni valamicskét.
Gondolkozzatok, melyik a tiszteletre méltóbb, a gazdag ember-e, aki soha semmit nem dolgozott, vagy a szegény, aki szorgalmas kicsi méhecske módjára élt?
- Aztán egy írástudó ment Jézushoz: - Uram, nincs bennem semmi álnokság. Én nem akarlak megfogni téged. Sokan vannak miközöttünk gonoszak. Én magam is műveltem gonosz dolgokat életem hosszú során, de most, hogy te beszéltél, bánom, amiket cselekedtem, és arra gondolok, miért is nem tud jó lenni az ember.
Egyik ember elmegy az idegen szőlőskert mellett, és nem nyúl hozzá, jóllehet éhes.
- Az én értelmem nem olyan fényes, mint a tied, amely több,

mint emberi értelem. Mond meg nekem, a másik ember miért lakik jól az idegen szőlőjében! Miért nem teremtett az Isten egyformán jó és becsületes embert, olyat akiben kedvét lelné, és örömmel tekintene le, mert nem esne gonoszság a földön.

- Jézus felelt neki: - Azoknak is feleltem, akik álnok módon megkörnyékeztek, mert azt gondolták, hogy beleesek a verembe, amit ástak nekem. Miért sajnálnám éppen tőled a szót, aki becsületes szívvel közeledsz hozzám?
- Azt kérdezed, miért nem teremtette az Isten egyformán jónak az embert. Nézd meg a kezed! Egyformák-e az ujjaid? Ugye, hogy nem azok. Nem tudnád olyan erősen megfogni az eke szarvát, megmarkolni a kasza nyelét, a dárdát, a kard markolatát, ha a hüvelykujjad nem állana szemben a többivel. Így teljes a kéz. És akkor még el sem mondtam az ujjakról mindent.
- Egyforma-e a madarak ruházata és éneke? Ha a holló és a varjú nem károgna olyan csúnyán, és a vércse nem visítzna olyan csúnyán, akkor nem tudnád, hogy milyen szépen fütyül a fülemüle, és a fekete rigó.
- A vadkörtefa sohasem hoz datolyát, sem édes húsú fügét, de az erdei sün örül a termésének.
- A vaddisznó megelégszik a gombákkal, a tölgyfa makkjával és a gyökerekkel, mert a városba nem mehet.
- Láttál-e már két egyforma fát az erdőben? Az egyik erre, a másik arra jó. Egyik hajóbordának, másik dárda- vagy baltanyélnek, a másik olyan fának, amelyre az íj idegét feszítik. Egyik sem adhat mást, mint amire a tulajdonságai szerint való. Egyikre sem mondhatjuk, hogy nincs rá szükség.
- Az ember keveset tud és nem tudja, hogy mi miért van. Aki jó, az nemcsak az ember, de Isten előtt is kedves, De még példaképnek is jó a gonoszok előtt. Aki gonosz, az sem ember, sem Isten előtt nem kedves, de jó ellenpéldának, hogy ne legyenek hozzá hasonlatosak mások. Ne legyen az ember sem egyformán jó, sem egyformán gonosz! Legyenek jók, jobbak, gonoszok, és gonoszabbak! Legyen szép, szebb és legszebb! Ha mindenki szép lenne, akkor a szépség elveszíteni a varázsát, és az ember nem is tudná, mi a szép. Változatosság kell mindenben, mert így keletkeznek

az értékek. Az egyformaság egyhangúvá teszi az életet. Az egyhangúság pedig maga a halál.

- Ha minden kavics gyémánt lenne, nem lenne semmi értéke. Mindenféle emberre szükség van, ha minden ember légyszívú lenne, akkor sohasem ennél húst, mert nem lenne, aki megölje az állatot.
- Mindabból, amit mondtam, érthetnél valamit. Ne gondolkozz azon, miért nem teremtette az Isten egyformán jónak az embert! Nem tartozik ez az emberre.
- Térj meg a házádba, és legyen ott csendesség, és jó békeség. Ne kutassad Isten dolgait, amelyeket úgysem tudsz követni! Örülj annak, ami öröm az embernek! Azon légy inkább, ha eddig az lettél volna, ezután ne ess többször gonoszságba!

9.

- Megint a vének közül ment egy hozzá, és azt mondta: - Neked semmi sincsen jól, ami nekünk jó, és ami Mózesből kezdve mindmáig, mindenkinek jó volt. Miért akarsz te mindent megmásítani?
- Hát te is ezzel jössz hozzám, te vénember, úgy mint az a másik? Én semmit sem akarok megváltoztatni, ami jó. Mindent meg kell tartani, ami régen jó volt, és mai is az! De mindent el kell vetni, ami régen is rossz volt, és ma is az. Ezt az akarja, aki engemet elküldött, hogy mondjam meg nektek. Engemet az Isten küldött. Mivel kárhoztatsz engem, te vén?
- – Te mindenben újat akarsz, amin megháborodik a mi elménk. Neked az sem jó, ahogy imádkozunk, mert az mondod: Ne legyetek bőbeszédűek a ti imádságaitokban! Ha imádkozni akarsz, zárd be az ajtódat, menj be a belső szobádba, és ott imádkozzál!
- De ha sokat imádkozik valaki, a te szavaid után ítélve az is bűn. És ha a házunkban bezárt ajtó mögött kell imádkozni, akkor minek van nyitva a templom? Ha mindenki rád hallgat, akkor minek a templom? Nincs is rá szükség! Vagy bontsuk le a templomokat?
- Jézus válasza: Te, viperafajzat, mivel vádolsz engem? Az imádság semmiképpen sem bűn! Akkor sem, ha sok, akkor sem, ha kevés, de csak akkor, ha szívből van mondva.

Csak akkor van szükség hosszú könyörgésre, ha embertől kérsz valamit, mert az ember, ha szívtelen, még akkor sem ad, mert fösvény. Ha kölcsönt kérsz, azt sem ad, mert fél, hogy nem adod vissza.

- Isten jobban tudja, mire van szükséged, mint te magad. Hacsak egy sóhajban, és titkon kérsz tőle valamit, azt is megadja neked. Mert Isten nem fél attól, hogy szegény vagy, és nem tudod megadni az adósságod. Mert neki semmire sincs szüksége az embertől! Te csak hálát adhatsz neki, semmi mást!
- Én csak az én tanítványaimnak mondtam, hogy ti pedig imádkozzatok eképpen!
- A vénember felelt: De a tanítványaid mindenfelé járnak, és azok is azt mondják, amit tőled hallanak.
- Mondd meg, mi rossz és kivetnivaló van benne! Ha meg tudod mondani, én visszavonom az egészet.
- Nem mondtam az én tanítványaimnak, hogy soroljanak fel mindent az imádságban, amire szükségük van. Azt mondtam, annyit kérjetek csak: Add meg nekünk a mindennapi kenyerünket!
- Mert a kenyérbe minden bele van foglalva, ami szükséges az embernek. Ha a kenyeret megadta, akkor mindent megkaptál.
- Mi kell ahhoz, hogy kenyere legyen az embernek? Kell hozzá erő, egészség, hogy meg tudja művelni a földet. A földre kell a termékeny eső, a nevelő meleg, hogy kalászt hozzon az árpa. Ha tehát megadta neked az Isten a kenyeret, akkor megadta az esőt, a napfényt, a bort, a ruházatot, az erőt és az egészséget. Ezzel tudtad a kenyeret megtermelni, és megfogni a fonalakat, és a fonalakból megszöni a ruhákat.
- Érted-e már, vén Joel? A kenyér szóban mindent kértél, és mindent megkaptál, ami neked szükséges. Kell-e hát bővebb imádság, ha egyetlen szóba belefér a mindent jelentő kérdés? Ha valami közel van hozzád, nem kell odamenned, mert elég a karnyújtás is.
- Joel megszégyenülve hallgatott, lehajtott fejjel. Uram, te kevesebb vagy Istennél, de több vagy, mint az ember. A legbölcsebbnél is bölcsebb a földön. Neked van igazad, és én ezután úgy fogok imádkozni, amint te meghagytad.
- Jézus válasza: szép és becsületes dolog, ha valaki belátja a

tévedését. És nem is restelli bevallani. De ne menj még el! Te egybekkel is vádoltál engem, és azokra is felelni akarok neked, és nem árt ha hallják, akik itt vannak.

- Ha mindenki otthon imádkozik, lebontsuk-e a templomokat, mivel nincs rájuk szükség? Ezt is kérdezted.
Nem kell lebontani azt, amit Isten dicsőségére emelt az ember, mert szent hely az! Csak azok szentségtelenítik meg, akik nem szívből, hanem színből mennek oda. Van az úgy, hogy az egész nép számára kértek valamit Istentől, és azért, amire a közösségnek van szüksége, nem egyenként, hanem közösen kell imádkozni! Az imádság ereje is nagyobb, ha sok szájból egyszerre tör az ég felé.
- De mondom neked, Joel, és mindazoknak, akik engem hallani akarnak: Van a templomnál nagyobb és szentebb dolog is. Mindenben, amit lát az emberi szem, a végtelen tengerben, egy vízcseppben, egy égbe nyúló hegyben, vagy egy porszemben, mindenben benne van az Isten. Mindenben, ami határtalan, nagy és szépséges, és hatalmas, amit Ő alkotott.
- A csillagos égben, az érett gyümölcs hamvasságában, a szivárvány színében, a virágbibe arany porában és a pille csodálatosan szép szárnyában megtaláljátok az Istent. És ha ezekben meglátjátok Őt, akkor egyetlen egy fohász is lehet olyan szép ima, mint amelyet nem mondatok még soha.
- Egy vízcsepp igen csak kicsike valami, de ha sok van együtt, azzal elolthatjátok a szomjúságot. A végtelen nagy tenger is csak vízcseppek sokasága.
- De majd eljön az idő, igaz, soká, nagyon soká, amikor az ember megélesíti a látását, és meglátja, hogy a vízcsepp szűk határa egy egész kicsiny világot övez, amelyben sok-sok kicsiny állatka él.
- Ti csak kövekből épített templomokat ismertek. Nézzetek meg egy virágba borult fát! Az is egy csodálatos Templom! Menjetek annak eleven boltíve alá, és omoljatok térdre, mert az is Istennek a temploma!
- Annak a templomnak minden virága egy-egy oltár. Minden oltáron bogárka hívek énekelnek, halk bogárka nyelven.
- És ha néma csodálattal adóztok annak az eleven, sokoltárú templomnak, akkor néma szájjal is igen szépen imádkoztok, mert a néma hódolat beszédesen dicséri Istent. És az az el

nem mondott imádság nem megy veszendőbe. Meghallja, és meghallgatja, Akinek szól. Nem kértél semmit, és mindent megad a virág templom fölé hajló Isten.

- Nézzétek az érett gyümölcs hamvát! Gondolhatjátok, hogy Istennek lehelete van azon! Nézzétek meg a pillangók szárnyát! Az az álomszép, finom, könnyű díszítés több, mint amire ember képes lehetne. Isten festette azt.
- Isten annyi csodálatos szépet mutat, hogy az ember nem tud olyan szép éneket énekelni, olyan szép imádságot mondani, amellyel meg tudná köszönni azt a sok gyönyörűséget.
- Íme, megfeleltem neked mindenre, Joel. Van-e még valami, amivel vádolsz engem? Az a földet nézte, és így szólt: Nem vádolkak én már téged, Uram, semmivel! Azt is lelkemből bánom, amit mondtam.
- Jézus válasza: Aki egész lelkéből megbán valamit, annak a vétke megbocsájtatik. Az az imádság, amelyet én szereztem, abban az is benne van: Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.
- Joel válasza: Uram, Te nem csak bölcs vagy, de a te beszéded szép szavú. A te szép szavaidat úgy issza a lélek, mint a szomjazó a forrás üdítő vizét.
- Én eddig keveset tudtam Istenről. Csak annyit, hogy félelmetes, erős, és bosszúálló, akitől rettegni kell, mert megbünteti az apák bűneit a fiakban, harmad és negyed iziglen. Hiába nem vétkezik valaki, mindig félnie kell attól, hogy valamely őse gonosz dolgot művelt, és ő, az utód fog azért megbűnhődni.
- Ahogyan te beszélsz Istenről, úgy érzem, nem veszi Őt többé körül homály. A félelmisség fekete palástja most lefoszlott róla. A te szavaidban valami megnyugtató ígéret van. Most már nem tölti be lelkemet félelem, ha arra gondolok, hogy egyszer majd előtte kell állnom.
- Nem tudtam, hol kell keresni az Istent. Most már tudom, hogy benne van mindenben, ami szép, ami nagy, ami szelíd, vagy ami félelmetes. Benne van a csörgedező kis patakban, a víz vad rohanó árában, a suttogó esti szellőben, a vihar zúgásában, a kismadár füttyében, a mennydörgésben.
- Arra kérnélek téged, Uram, ne ilyen szépen írd le az Istent! Hagyd meg őt erős, titokzatos, kemény és könyörtelen

Istennek! Ami szép, azt sárral dobálja meg, és beszennyezi az ember. Aki újat akar, arra úgy néz, mint az ellenségére. Hiába akarsz jót a világnak.

- – Te jót akarsz nekem, ami szép szándék. De mondom neked, Joel, mindegy, akárhogy is beszélek. El kell vesznem a földön, mivel az már el van végezve az égben.
- Joel azt mondta neki: De Uram, hát nem lázad fel a te lelked a végzeted ellen? Te ebben megnyugszol? Hiszen te, mint Istentől való, hatalmas vagy!
- Az Isten akarja így, és én nem lázadok az ő végzése ellen. Én küldve vagyok, és nekem megfutamodni nem szabad. Nem lehetek hazug, képmutató. Az imádságban, amit rátok hagytam, azt mondom: Legyen meg a te akaratod, miképpen a mennyben, úgy a földön is! A példát annak kell mutatnia, aki beszél róla.
- Az lesz hát, amit Isten akar. Az Embernek Fiára sok szenvedés, és megcsúfoltatás vár. Mégsem akar menekülni, jóllehet éppúgy érzi a lelki gyötrődést, és a testi kínokat, mint bárki közületek. Mégsem akarja kérdezni, miért kell annak így lennie. És ne akarjál engemet eltántorítani!
- Joel így felelt: Elmegyek, Uram, ha küldesz. Pedig veled mennék, Uram mindenhová, vállalnám érted a kereszthalált is, ha lehetne. Akkor legalább életem végén hasznára lennék annak, aki azért él, hogy Isten felé terelje az embert.
- Elmegyek, Uram, de még szeretnék valamit mondani. Azt se bánom, ha örökös kárhozat lesz ezért a részem. Bárcsak úgy lenne a te esetedben, Uram, hogy ez egyszer az Isten tévedett a végzésében, és megmásítaná azt! Inkább azok halnának meg, akik életedre törnek!
- – Nem haragszom rád, Joel. Jó a szándék. Ezzel a pogány beszéddel is imádságot mondtál értem. Most már ne szólj többet, nem segíthetsz rajtam!

10.

- Odament egy írástudó Jézushoz, és így beszélt: Te azt mondod, meg kell halnod, mert új igazságot hirdetsz a népnek. Ha feléd hajlik a nép, akkor a papi fejedelmek elveszítik a hatalmukat. Ezért mindent megtesznek ellened, hogy elvágják az utadat.

Írástudókat, véneket, farizeusokat küldenek hozzád fogós kérdésekkel, hogy megkönyékezzenek téged, hogy törbe ejtsenek. Azok el is jönnek, és meghallgatnak téged, és amit szólsz, azt elferdítve úgy mondják el mindenütt, hogy a nép ellened lázadjon, mivel te felforgató vagy. A nép ellened fordul, és akkor bevádolnak téged a helytartónál, mondván: Íme, itt van az az ember, akinek a fejére halált kiállt a nép, mivel istennek és királynak mondja magát. Olyan dolgokat tanít, amiket nem lehet elhinni. Olyan dolgokat kíván tőlünk, amiket ember megtenni nem képes. Nem tiszteli a törvényt, sőt, inkább megszegi azt. Azt az asszonyt is, aki paráznaság vétkében bűnösnek találtatott, megmentette, holott törvényeink szerint az ilyen asszonyt, meg kell kövezni.

És te azt mondd, a Te halálod már előre elvégeztetett, hogy mindennek úgy kell lennie, ahogy az elő van írva.

Hát micsoda Isten lehet a te Atyád, ha téged, egyszülött fiát halálra ad? Ilyesmit még az ember sem tesz a fiával! Nem inkább azt kellene cselekednie, ami megment téged?

- Jézus így válaszolt: Te gonosz lator, Istent vádolod, te esztelen? Nem vagy méltó arra, hogy feleljek neked. Menj legelni a bamba tulkok és az ordító szamarak közé! Takarodj a szemem elől!

11.

- Közeledett az idő, amikor az írásnak teljesedésbe kellett mennie.
  - Nem sokáig leszek én testben tiveletek. Legyetek készen a vigyázásra, mert a pásztor elmegy, de a nyája itt marad, és ti lesztek annak az őrzői, hogy ne legeljenek olyan mezőkön, ahol a bűn mérgező füve terem!
- Szorgalmasak legyetek a vigyázásban, mert csak addig lesz erős a nyáj, amíg együtt van! Mert ha ki erre, ki arra szédeleg, külön-külön vesznek el mind egy szálíg.
- Menjete minden tartományba el, ahol hívek laknak, és vezessétek őket szép kies folyóvizekre, hogy az élet vízből olthassák a szomjukat! Vezessétek őket gyenge fűvű mezőkre, ahol nem csak a test, hanem a lélek is egészséggel táplálkozik!

- Hirdessétek mindenfelé az igét! Ingyen adjátok, amit ingyen vettétek! Ne váltsátok pénzre az igét, mert annak nincs ára!
- Ne tépelődjete azon, mit esztek holnap, és hol lesz a szállásotok éjjel! Ti nem szántotok, nem vettek, és nem arattok, de aki Istennek munkálkodik, annak Ő megadja a mindennapi kenyerét.
- Nem kell pénzre vágyakoznotok, mert aki a pénzben látja a holnap biztosítékát, az nem Istenre bízza magát, és könnyen csalódásba esik!
- A ti béretek bőségesen van meghatározva az égben, jóllehet sok szükségét szenvedtek a földön. Ha úgy haltok meg, ahogy nekem kell meghalnom, azt fogadjátok megnyugvással!
- Örökbe hagyom nektek a tanításomat. Gyümölcsöztessétek ezt a tőkét úgy, hogy idővel sokezerszeresére nőjön! Én tudom, hogy jól választottam meg az én számadó juhászaimat.
- Az Ember Fiának meg kell halnia, mert elárultatik. Én szánom azokat, akik engem elveszítenek, mert a zsidó választott népe volt eddig az Istennek. Most majd szét fog szóródni a földön. Mindenütt lesz otthona, de hazája sehol. Él Rómában, de nem lesz római. Él Görögországban, de nem lesz görög. Mindenütt üldözött zsidó marad, és eljön egyszer az idő, amikor egy emberi fenevad milliószámra fogja öldökölni őket.
- Igen meghalok, de harmadnapra újra megépül a Templom, amit most lerombolnak, és akkor eljön még egyszer hozzátok az Embernek Fia. Akkor még egyszer látni fogtok engemet a földön, de aztán többé soha.
- Itt hagyom nektek azt az erőt, ami bennem van, és ti is képesek lesztek majd azt tenni, amiket én cselekedtem.
- Járjatok azon az úton, amelyen én mentem, és arra vezessetek másokat is, mert az az üdvösség útja! Úgy igazságos, ha mindenki munkálkodva keresi meg a kenyerét. Mindenkinek joga van azokhoz a javakhoz, amelyek a földön, föld alatt, vízen, víz alatt és a levegőben vannak.
- Úgy neveljétek az embert, hogy különb legyen a ragadozó állatnál, úgy, hogy ne falja fel az erősebb a gyengébbet! Ezt hagyja rátok az Embernek Fia. Ezt hagyjátok majd ti is azoknak, akik utánaatok jönnek. Jusson el az igazság minden néphez, hogy az ember megtalálja önmagát, és békesség legyen az emberek között!

Ultima verba

(utolsó szavak)

Megfutottam immár az én pályámat, én Uram, Istenem! Ami írva volt, minden végbement. Itt függök, mint gonosztevő a két lator között felszegezve, megfeszítve a fán. A keserű pohár utolsó cseppjeit iszom. A keserves kínok megemésztették már az erőmet. Szemeim elhomályosultak, mert már nem látom az ellenségeim gyűlölködő arcát. Még hallom a csúfolódó hangjukat, de a szavak értelmét már nem fogja fel az elmém. Csak az iszonyú kínokat érzem még. Elalél és Hozzád készül a lelkem, amelyet a te választott néped nem tudott felszegezni a fára, mint a testemet. Megjártam az utat a Te akaratod szerint.

Megtiszteltek engem töviskoronával. Királlyá tett a néped. Mindenki másnál magasabbra emeltek. De szörnyű kín az ára, jó lenne letenni ezt a királyságot!

Én megváltottam a világot, Te is válts meg engem a kínoktól! Válts meg engemet immár, hogy az igen nagy kínok ne csaljanak ellened méltatlan szavakat a számra!

Jövel hát, halál mihamarabb!

Szigetszentmiklós, 1968. május 10.

Claudius korsója

Claudius, piaci árus az országút melletti hatalmas vadgesztenye fa árnyékában ült a zöld fűben. Kegyetlenül sütött a nap, és az országút porszemei tüzesen sziporkáztak a napsütésben. A levegő szinte lángolt, alig bírta el a szem. A tiszta, mélykék égen egyetlen báránnyel sem volt. A szellő se mozdult. Álmos, szinte ájult csend feküdt meg az egyhangú tájat.

Claudius megszokásból az országútra nézett. Messze-messze egy kis pont mozgott.

- Ugyan ki lehet az, tűnődött magában. Embernek kell lennie, ugyan mi lehetne más? Ennek sincs jobb dolga, mint hogy az országút porát verje fel a sarujával ilyen melegben! Igaz, én is eljöttem idáig, és még haza is kell mennem, de én megvárom, amíg hűvösebb lesz. Ráérek, gondolta, aztán végigfeküdt a fűben. Nem sokáig hagyta nyugodni a kíváncsiság. Megint az országútra nézett, hogy közelebb ért-e már az a kicsike pont. Közelebb ért és lehetet látni, hogy ember. Azt is, hogy nehéz, göcsörtös fütykös van a kezében - No, ott sem szeretnék kutya lenni, ahol az a bot lecsap! Azt is észrevette, hogy az ember sántít. A kis kétkerekű kocsijához ballagott, amelyen az árút szokta szállítani a piacra. Leemelt róla egy kis kerek kosarat meg egy piros mázas, fehér virágos korsót. A kosárból kenyeret és füstölt halat vett elő és kényelmesen falatozni kezdett. Időnként a korsót is a szájához emelte.

Az utas közben odaért. Megállt az út szélén, és egy darabig nézte a nyugalmasan táplálkozó Claudius. Majd átlépett az árkon és megállt előtte és így szólt:

- Köszöntelek, atyámfia! Jó békesség legyen neked és a házad népének!

- Én is köszöntelek téged, mondta Claudius. Jó békesség adassék neked is és a te házad népének is!

- Megengeded, hogy itt, a hűvösön megpihenjek, kérdezte az idegen kellemesen zengő hangon.

- A fa nem az enyém, mondta Claudius, de a lombja hűvöse mindenkié, így a tied is. Megférünk itt ketten jó békességben! Nem veszünk össze! Rám nézve ez nem is lenne jó, mert hat olyannal is könnyen elbánnál, mint amilyen én vagyok.

Az idegen elmosolyodott és komolyan mondta:

- Ha valakinek erőt ad az Isten, nem azért adja, hogy az a

gyengébbeken hatalmaskodjon, hanem hogy védje őket. Most látszott meg, ahogy Claudiuszal szemben állt, hogy milyen erős az idegen. Mellkasa domború, a vállai szélesek, karjai, lábai vastagok voltak. Szép vonású, de kemény és határozott arca arra vallott, hogy nem fél senkitől, semmitől. Meleg, dióbarna szeme volt, a tekintete éles és átható, mint aki a másik lelkébe és gondolataiba lát. Mégsem volt félelmetes az az arc, mert volt rajta valami szelídség is.

- Folytasd csak az evést! Jó étvágyat hozzá!

- Köszönöm, felelte Claudius. Van még egy kevés. Ha éhes vagy, gyere és egyél velem! Ha szomjas vagy, igyál velem! Jó ciprusi bor van a korszóban.

- Köszönöm, te igen emberséges ember vagy! Éhes és szomjas vagyok.

- Jó szívvel kínálok, amim van. Egyél és igyál a szükséged szerint! Fogjál hozzá!

Az idegen összetette a kezét, ajka hangtalanul mozgott, imádkozott magában. Aztán levette a köntösét. Claudius bámulva nézte, hogy milyen erős.

- Nem gladiátor vagy te? Ilyen testtel és ilyen karokkal első lehetnél az elsők között!

- Nem vagyok gladiátor, felelte amaz. A gladiátornak ölnie kell, vagy őt ölik meg. Egy férget sem taposok el tudatosan, nemhogy embert ölnék!

- Téged minden nő megszerethet, aki meglát! Te is szereted az asszonyokat?

- Én minden asszonyt szeretek, ha szeretetre méltó, csak nem úgy, ahogy te gondolod...

Claudius ebből csak annyit értett, hogy nem minden asszony szeretetre méltó. Nem értette, hogy lehet másképpen szeretni, mint ahogy ő gondolja.

Ettek mind a ketten jóízűen, és ittak is hozzá. Claudius megkérdezte:

- Messze útról jössz?

- Hajnalban indultam. Még sötét volt, és azóta jövök megállás nélkül.

- No, akkor rád fér a pihenés! Látom, sántítasz, mi baja a lábadnak?

- Feltörte a saru, és nem volt mivel bekötni az úton.

- Feküdj le a fűbe! Majd kimosom a sebet borral és bekötöm tiszta fagygyús gyolccsal. Az jó lesz. Mielőtt indulnál, a sarud szíját is

bekenem faggyúval.

- Messze van még ide a város?

- Lehet még néhány szombatnapi út, tehát elég messze! Ha elhalaszthatod, akkor ma már ne menj tovább! Holnap is nap lesz, hacsak nem múlik el ma a világ.

- Legyünk jó reménységgel, hogy nem múlik el! Mindazonáltal nekem mennem kell, hogy szállást keressek magamnak valahol éjszakára. A madárnak van fészke, de nekem nincs, ahol a fejem lehajthatnám.

- No, ha neked nincs fészked, hát nekem van. Akad benne hely egy olyan vándormadárnak, mint amilyen te vagy. Reggel pihent szárnyakon szállhat a madár. Az én házam népe csak én vagyok, meg a feleségem. Ráérünk itt kivárni a hűvös órákat, mert én a közelben lakom, nem több tíz stádiumnál. Alhatsz is addig egyet, ha akarsz.

Az idegen Caludiusra nézett, aztán megkérdezte:

- Gazdag ember vagy te? Itt ellátsz mindennel és még a házadba is vinnél?

Claudius vállat vont.

- Piaci árus vagyok. Ha gazdag volnék, nem magam vonszolnám ezt a kordét. Magam vagyok a ló meg az ember is. A ló jó segítőtársam, hát megbecsülöm.

Az idegen arcán futó mosoly suhant át.

- Azt látom. Hűvösre vezetted pihenni, kenyérral és füstölt hallal eteted, és ciprusi borral itatod. Claudius nevetett:

- Szereti a bort. Mért ne adnám meg neki? Nem akármilyen ló!

- Látom, filozofálni is tud. Szóval szegény vagy, de mégsem panaszkodsz.

- Nem, de mért is tenném? Nem az a gazdag, akinek sok mindene van, hanem az, akinek elege van. Nekem, pedig az a kevés is elég, amit az élet ad! Eddig még minden napra adott valamit. Több pedig nem kell, mint amennyi éppen szükséges!

- Lám csak, mégis gazdag vagy te a szegénységemben is, mert meg vagy elégedve! A bort megiszod, de az eszedet nem iszod el!

- Úgy iszom a bort, hogy másnapra is maradjon, és úgy eszem, hogy másnapra is marad valamennyi. Bár már volt úgy, hogy a borból semmi sem maradt másnapra, az eszemből meg csak valamennyi.

- De azért annyi mindig marad, ugye, hogy nem átkozod meg Noét, hogy szőlőt is vitt be a bérébe?

- Derék ember volt Noé, mindig is az ő egészségére iszom! Bárcsak valami csoda történe ezzel a korsóval, hogy sose fogyna ki belőle ez a jó ciprusi bor!

Az idegen arcán mintha megint átsuhant volna valami mosolyféle.

- Ha Isten is úgy akarja, történhet csoda... Visszatérve az előbbi beszélgetésünkre, te abból a kevésből is tudtál adni, amit neked is szűkösen juttatott az élet.

- A kevésből lehet adni, mert az van, csak a nincsből nem lehet! Mindig jobb adni, mint kapni!

- Kapni is jó! Például nekem nagyon jól esett, amit adtál. Nemcsak a testnek esett jól, hanem a léleknek is. Tudod-e te, hogy kin segítettél, hogy kinek kötötted be ma a sebes lábát?

Claudius figyelmesen végignézte az idegent a fejétől a talpáig. Hosszú hallgatás után azt mondta:

- Mivel a testi jegyek illenek a személyedre, azt hiszem, tudom...

Nem mondhatom bizonyosan, amíg te magad meg nem erősíted, hogy az vagy, akinek mondanak téged.

- Kinek mondasz hát engemet a jelek szerint?

- Nemde nem te vagy „ama” Pál, aki azt a levelet írta a Korinthusbeliekhez?

- Ismersz te engem?

- Nem ismerlek. Soha nem láttalak téged. Sosem jártam Szíriában, Tarszusban, Damaszkuszban, Efézoszban, amely helyeken te szoktál beszélni, de beszéltem Korinthusbeli emberekkel, akik ismerik „ama” Pált, és azok leírták nekem, hogy milyen ő. És azt a levelet is elmondták nekem.

- És milyenek írták le neked „ama” Pált?

- Olyannak éppen, mint amilyen te vagy. A magassága három sing, három arasz és két tenyér. A haja gesztenyebarna, a halántékán kicsit őszül. A homloka magas. Szakálla és bajusza hullámos. Vállban és csípőben széles, erős ember. Sas orra van, diószínű a szeme, átható a tekintete, de az arca barátságos.

- Van-e még valami jel?

- Van. A hangja kellemes zengésű. Nehéz göcsörtös bottal jár.

- Igen hű leírás, de ez mind lehet véletlen.

- Van még egy jel, ami már igazán nem lehet véletlen.

- Mi lenne az?

- Ez, mondta Claudius és megfogta az idegen csuklóját. Bal keze kisujjának az első íze hiányzik. Az idegen egy pillanatra becsukta a

szemét.

- Hát ez az utolsó jel valóban nem a véletlen egybeesése. Én valóban ama Pál vagyok. És meglesz annak a jutalma, hogy jó szívvel megvendégeltél engemet.

- Megvan már annak a jutalma, uram, és annál többet nem várok senkitől.

- Ki adott volna neked jutalmat? Nincs a közelben harmadik személy!

- De van egy harmadik személy, akit te nem látsz, uram! Senki sem látja.

- Ki adott hát neked jutalmat, aki jelen van, de senki sem látja?

- Senki, uram. Azazhogy a saját lelkem. A jó érzés, amit akkor érzünk, amikor valamivel segíteni tudunk a másik emberen.

- Tévedésben vagy, Atyámfia! Én látom a te lelkedet. Sőt már akkor láttam, amikor ennek a fának a hűvösét felajánlottad nekem.

Ránézett Claudiusra lélekbe látó szemével és azt kérdezte:

- És ha nem sejtetted volna, hogy ki vagyok, miképpen cselekedtél volna?

- Ahogy most cselekedtem. Nem szabad személyhez kötni a szívességet! Nem az apostolnak segítettem, hanem egy ráutalt embernek tettem egy kicsinyke szolgálatot.

- Keresztény vagy te?

- Nem. Pogány vagyok, uram.

- Hallottad-e valaha Jézust beszélni?

- Soha, uram.

- Akkor kitől tanultad az irgalmasságot, a felebaráti szeretetet?

- Senkitől, de nem is kell azt tanulni! Érezni kell, uram! Akiben szív és lélek lakozik, annak azok megsúgják, hogy miképpen cselekedjék.

Akiben pedig nincsen, hiába annak minden tanítás. Nem veszi be azt, ha minden második ember Jézus volna is!

Az ember úgymint igen sokat vétkezik, legalább néha-néha tegyen valami jót, hogy javítson a mérlegén!

- Hát mitől félsz, mire gondolsz, amikor javítani akarsz a mérlegeden? Gondolod, hogy Valaki valamikor a kezébe fogja venni a te mérlegedet, és megvizsgálja, hogy merre billen a nyelve? Megnézi, melyik serpenyő van mélyebben, az e amelyben a vétkeid, vagy az-e, amelyben az erényeid vannak? Hiszel a túlvilági ítéletben?

- Hinni kényelmes, uram, mert a hit nem kíván bizonyítást. De hinni

nehéz annak, aki gondolkozik. A hit csak hívés, de nem tudás. Én nem gondolok semmi ismeretlen Bíróra. Én a saját lelkem előtt egyenlítek, ha módomban áll. Így hát nem tudom, uram, meg lesznek-e mérve az erényeim, ha vannak, vagy a vétkeim, amelyek biztos, hogy vannak... Nem tudom, mert én még nem voltam az Égben. Csak annyit tudok, hogy amíg él az ember, szükséges, hogy jót is cselekedjen! Hogy miképpen van, vagy lesz az Égben, azt hiszem, azt...

Pál olyan áthatóan nézett rá, hogy Claudius elakadt a beszédben.

- Úgy gondolod, látni kell valamit, hogy ismerjük azt? Oda kell menni, hogy lássuk, hogy mi van, vagy mi lesz valahol?

- Másképp hogy lehetne, uram?

Pál újra a beszélőre nézett.

- Várj egy kicsit! Nem Claudiusnak hívnak téged? A teljes neved Scaevus, mert balkezes vagy.

- De...de, az vagyok! Hanem te sosem láttál engemet, és mégis...

- ...és mégis ismerlek téged, Claudius! Sőt azt is tudom, hogy a jobb szemeddel nem látsz. Te nem voltál azokon a helyeken, ahol én, de akik láttak engemet, azok leírtak, és te megismertél engemet. Nekem nem volt szükségem rá, hogy leírjanak nekem, és mégis ismerlek téged. Egyebek mellett ez a különbség köztünk, Claudius! A vétkeid mind olyanok, mintha el sem követted volna azokat, minthogy mindent jóvátettél.

Ezeket csak bizonyágképpen mondtam el neked, hogy vannak választott emberek, akiknek képesség adatott arra, hogy tudjanak olyan dolgokat, amelyeket mások nem tudnak. Én sem voltam még az Égben, és mégis tudom, mi van ott. Nem magamtól tudom. Nekem is leírta Valaki, aki annak a lakója volt. Hiszed-e már Claudius, hogy nem kell odamenni és látni, hogy mi van valahol, és mégis lehet tudni?

- Hinnem kell, uram, minthogy bizonyágot tettél nekem! Hinnem kell!

Én azonban senki vagyok, csak egy piaci árus. Én a te bölcsességedet szeretném hallani. Ha a Tudás kútjából egyetlen szomjazónak is meríthetsz, akkor adjál nekem is belőle!

- Claudius, egy vagy ezer szomjazó, mindegy! Mind külön-külön érzi a szomjúságot! Egynek a szomjúságát éppen úgy el kell oltani, mint ezerét. Mire szomjúhozol, Claudius?

- Későn alszom el, és korán ébredek. Van időm a gondolkodásra. Sok

olyan kérdés van, amelyre nem tudok felelni.

- Mire nem tudsz felelni önmagadnak, Claudius?

- A te leveleidre gondolok, uram, amelyeket a Korinthuszbelieknek írtál. Megtanultam a betűvetést, és amit elmondtak nekem, azt leírtam, és igen sokszor elolvastam. Igen bölcsen, szép megértéssel szólsz többek között a házasságról is. Azt írod egy helyen: „jobb házasságban élni, mint égni”. De másik helyen: „Azért aki eladja házasságra a lányát, jól cselekszik.” „Aki pedig nem adja házasságra, jobban cselekszik”. Ismét más helyen „de boldogabb lesz, ha úgy marad, az én értelmezésem szerint... Hiszem pedig, hogy én bennem is az Isten lelke nagyon.”

- És mért sorolod fel nekem ezeket, Claudius?

- Azért, mert ellentmondást látok bennük, uram! Az én szegényes értelmem nem tud eligazodni rajtuk. Én úgy vélem, vagy jó valami egészen, vagy egészen rossz. Nem értem ezt a kettősséget. Mert azt is mondd egy helyen, „jó a férfiúnak asszonyt nem illetni.” Aztán megint. „Ha feleséget veszel, nem vétkezel.” Aztán egyebütt: „Mondom pedig az özvegy férfiaknak és özvegy asszonyoknak, jó nekik, ha úgy maradnak, mint én.”

- Nem értesz valamit, Claudius?

- Úgy gondolom, uram, hogy az ember ezen a világon él, és evilági életet is kell, hogy éljen! Ahhoz kell tartani magát, amibe beleszületett. Éppen az isteni bölcsesség nem kívánhat természetellenes életet sem embertől, sem állattól, mivelhogy mindeneket Ő teremtett olyanoknak, mint amilyenek.

Pál arca kigyúlt az indulattól és igen erősem markolta a botot, és a karja is egészen megkeményedett. Erőt vett magán és csendesen szólt:

- Nyilván megfelelek a levélben mindenre, Claudius! Ha figyelmesen olvastad, tudnod kell.

- Figyelmesen olvastam, uram! Ekképpen adod meg az okot: „Aki feleséget vett, a világiakra visel gondot, hogy kedveskedjék feleségének.” „Aki házasság nélkül van, arra visel gondot, mi módon kedveskedjék az Úrnak.”

- Folytasd, Claudius!

- Engedelmeddel, uram. Ha valakinek hűséges felesége van, aki jobban-rosszban társa neki, és gondot visel rá, kell is hogy azt viszonzozza és kedveskedjen az asszonyának. Nem illő rosszal fizetni a jóért! Ha azon felül megtartja a törvényt és megtartja a

parancsolatokat, ezzel kedveskedik az Úrnak, és mondhat szép zsolnákat és imádságokat.

- Van ideje, Claudius, de nem annyi, mintha egyedül élne, mert az asszony vele van éjjel-nappal, azzal tölti minden óráját, és elvonja mindenről a figyelmét.

- De uram, éppen te írod: „Férfiak, szeressétek a feleségeiteket, miként Krisztus szerette az Anyaszentegyházat, és önmagát adta érte!” Ez olyan szép intelem, amiért minden asszony hálás lehet neked. Ne ródd fel hát azt, hogy a te intésedet megszívlelik, és kedvesek az asszonyaikhoz!

Egy másik részre mondom. Egy leányra a legnagyobb szégyen az, ha pártában marad, mert azt mondják rá, íme nem kellett senkinek. Az asszonynak pedig a legnagyobb fájdalom és szégyen, ha meddő, mivelhogy soha nem látja meg magát fiakban, leányokban, és nem marad utána senki. Ha pedig mindenki a te értelmed szerint élne, Uram, akkor minden asszony meddő maradna. Ha pedig máskülönbén él, maradékot hagy maga után, akkor az ige szerint él, amely azt mondja, szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet! Ha pedig ez így van, miért akarná éppen az, aki az igét mondta, hogy az ne teljesedjen be? Akkor miért teremtette úgy az embert, ahogy az kezdettől fogva él, pontosan az Ő akarata szerint? Ha te azt mondod, jobb a te értelmed szerint élni, akkor az Úr rendelését nem hagyod jóvá, hanem föléje helyezed magadat! Ha mindenki úgy élne, ahogy te mondod, csak azok születnének, akik már az anyjuk méhében vannak. És ha azok is meghalnának, kinek hirdetnéd az igét, uram?

És még valamit! Azt mondod, aki feleséget vesz magának, annak kevés ideje marad arra, hogy az Úrnak szolgáljon. Ki tudja, hogy az Istennek mennyi imádságra van szüksége, vagy mennyi hálálkodást vár az embertől? Én úgy vélem, Ő előtte többet ér egy szívből jövő sóhaj, mint a hosszan, szokásból énekelt zsolná, vagy szüntelen mondott imádság!

Pál a beszélő szemébe nézett éles, átható tekintettel. Az arca kemény lett, eltűnt róla a szelídség, de azért nyugodtan kérdezte:

- Befejezted?

- Igen, uram!

- Bölcs ember vagy te, Claudius! Bölcs, emberi értelem szerint. „Ha pedig valaki azt hiszi, hogy tud valamit, még semmit sem ismer úgy, amint ismernie kell.” Sokat és igen súlyosakat kérdeztél. Először az

utolsóra felelek, amely a nehezek között is nehéz. Hogy mennyi imádságra van az Istennek szüksége? Nyugodtan mondhatom, semennyire! Az embernek van rá szüksége, mert mindig az ember a kérő! És ő nem adhat semmit az Istennek. Hogy mennyi imádságot vár az embertől? Azt sem én nem tudom, se más. Azt az embernek kell éreznie, annak alapján, hogy mennyivel tartozik, és mennyivel róhatja le az adósságát Istennél!

Istennek tartozunk mindnyájan azért, mert levegő vesz körül bennünket, mert vizünk van ivásra, tisztálkodáshoz, mosáshoz, mert van táplálékunk, azért is, ha a vállunk bírja a nehéz terhet, és mindenért. Nem volna sok az éjjel-nappali ének, a szüntelen imádság, de valóban elég lehet egy tiszta szívbeli sóhaj. De ha a sok imádság mind szívbeli sóhajból tevődik össze, Claudius, az nem von le az értékéből Isten előtt. De, Claudius, ha nem látsz az én emberi gondolataim mögé, akkor hogy tudhatnád az Úr szándékait? Az ember még az Úr szavára sem hallgat, hát akkor hogy hajlana az enyémmre, az emberére? Nem fognak úgy élni, mint én, és az ember nem fog kihalni a földön, hanem be fogja népesíteni azt az ige parancsa szerint! Mert a férfiú és a leányzó házasságra adja magát, ha eljön az ideje. Ha azt mondom nekik, ne így, hanem amúgy éljete, annak rejtett értelme van. Célja az emberi nem korlátozása hívságos világi dolgokban, hogy mértéket tartsanak mindenben! Isten felé vezetem őket, hogy le ne térjenek a józan értelem útjáról. Azt szeretném, hogy úgy gondolkozzon magába szállva: Ha már tele vagyok sok gonosz indulattal, hibával, és nem úgy élek, hogy kedves lenne az Úrnak, és Ő mégis irgalommal van hozzám, adózom neki szépen hangzó énekkel, szíves imádsággal.

Élni fog az ember, élni és sokasodni!

- Van-e még valami, amin gondolkoztál, Claudius?

- Van, uram, ha meghallgatsz engemet.

Pál mintha megint elmosolyodott volna egy kicsit.

- Hiszen amióta itt vagyok, mindig csak azt teszem. Téged érdemes hallgatni, Claudius! Gondolkodásra kényszerítesz a kérdéseiddel.

Beszélgj, Claudius!

- Az első kérdésem az lenne, miképp gondolkozik az Isten az emberről, és mi a végső célja az emberiséggel?

Pál egy pillanattal az égre nézett, aztán így szólt:

- Az Ő szándékait senki, még az Ő egyszülött Fia sem tudja. Az égi titkok kulcsa az Ő kezében van.

Mi a második kérdésed, Claudius?

- Ez lenne, uram. „Aki férjhez nem ment, az szorgalmatos az Úr dolgaiban, hogy tiszta legyen mind testben, mind lélekben.” „Aki pedig férjhez ment, az szorgalmatos a világiakban, mi módomban kedveskedjen az ő férjének.”

- Jól mondod, Claudius, szóról szóra ezt írtam! Mi kifogásod van ellene?

- Uram, mindenki anyától született. Neked is volt anyád, és te is úgy fogantattál, mint bárki más, aki asszonytól született, úgy, ahogy az Úr akarta, hogy két különmű ember ölekezéséből egy harmadik szülessen. Ha pedig mindez az Ő akarata szerint való, akkor ez szent dolog. Ha az Úr akarata szerint új élet fogamzik az asszony méhében, az a keletkező új élet is szent, hiszen te mondod, uram: ...” a hitetlen asszony megszenteltetik az ő férjében, mert ha nem így lenne, a ti gyermekeitek tisztátalanok volnának.”

Három dologról szólhatunk, ami szent, az első az Úr, aki teremtett mindent, a második a magzat, vagy kicsinyke gyermek, aki még ártatlan, a harmadik az anya, aki magzatát hordja a méhében. És ha valami szent, akkor az tiszta is. Miért mondod hát, hogy a leányzó jobban teszi, ha nem megy férjhez, hogy tiszta maradjon testben és lélekben?

Hát akkor a te anyád, minthogy férjhez ment, és téged szült, tisztátalan volt, Uram? Bárhonnan van is a te értelmed, ez szentségtörés, ez istenkáromlás!

Pálnak az arcába szökött a vér a szégyentől és a belső indulattól. Szeme vészes fényben csillogott, a keze ökölbe szorult egy pillanatra, szelíd arca olyan félelmissé vált, hogy Claudius óvatosan elhúzódott mellőle. De Pál erőt vett magán. Behunyta a szemét, aztán az égre, majd messze a távolba nézett, mintha keresne valakit. Talán egy asszonyt, akinek valamikor a szoknyájába kapaszkodott, ha félt valamitől. Egy asszonyt keresett talán, akire ágaskodva nézett fel, mert még olyan kicsi volt. Egy asszonyt, akitől kenyeret kért, és aki csókot is adott a kenyér mellé. Egy asszonyt keresett talán, aki mosdatta, fésülte, és a sebeit gyógyította. Egy asszonyt keresett, aki már régen nem él.

Aztán megint az égre nézett, aztán a feje lassan a mellére bukott, és mintha imádkozna félhangosan mormolta:

- Bocsásd meg az én bűnömet, jó anyám, te ott fenn az égen! És ti is, asszonyok, mind itt lent a földön!

Aztán megrázta magát, mintha azt akarná, hogy valami teher lehulljon róla. Egy kis ideig csendben nézte Claudius. De az a csend olyan félelmetes és nyomasztó volt, mint ami a villámlás és mennydörgés közé esik.

Claudius óvatosan még távolabb húzódott tőle. De Pál csendesen, a kiegyensúlyozott lelek nyugalmával mondta:

- Csak maradj! Nem kell tőlem félned, Claudius! Azt a szót, hogy tiszta én úgy értelmeztem, hogy a leányzó maradjon meg, ha lehet úgy és olyannak, mint amilyenek az Isten megteremtette, de nem mondtam, hogy ne menjen férjhez, ha akar. Te adtál más értelmet a szavaimnak!

Amíg csak rólam beszéltél, türelemmel hallgattalak, bár nem egyszer olyanokat mondtál, amiért még Jézus is, aki pedig maga volt a béketűrés, kötéllel vert volna el innen téged! Mindezt semmibe vettem, mert szokva vagyok nemcsak a szóbeli bántásokhoz, hanem a vesszőcsapásokhoz és megkövezéshez is. Hanem azért, mert azt merted kérdezni tőlem, hogy az én anyám is tisztátalan volt-e, ezért az egy szóért a legszívesebben kegyetlenül végigvágnék rajtad ezzel a göcsörtös bottal, hogy sokáig viseld a nyomát a hátadon!

Mégsem bántalak téged, mert könnyen lehet, hogy úgy lehet értelmezni, ahogy te értetted, amiket írtam.

Nem bántalak hát, Claudius, mert igazad volt, és az igazság előtt meghajolni nem szégyen, hanem inkább erény. Tudom, nem megbántani, hanem tisztázni akartad az én Anyámat és éppen velem, a fiával szemben. Ezért mos köszönetet is mondok neked. És nemcsak az én Anyámat védelmezted, hanem minden asszonyt a földön.

Te igen derék ember vagy, Claudius! És ha pogány vagy is, szép lelkű ember vagy, aki az Igazságot keresve közelít az Isten felé! Bárcsak minden, a kereszténységével hivalkodó ember olyan „pogány” lenne, mint amilyen te vagy, Claudius!

Mindezek ellenére maradt bennem néhány tüske, ami miatt nem mehetek el hozzád éjjeli szállásra. Már hűvösödik az idő, kipihentem magam, és a lábam se fáj, hát indulok. Te igen emberséges voltál hozzám, és én nem akarok adósod maradni. Én is adok neked valamit, hogy te is megemlegessél engemet valamiről.

- Hát nem neheztelsz? Elmúlt a haragod?

- Elmúlt, Claudius, nem haragszom rád!

- Add valami jelét, hogy megnyugodjam!
- Meglesz annak a jele, ha elmentem, és te is meg leszel elégedve! Kiment az országútra és egy kevés porral a kezében tért vissza.
- Add csak ide azt a korsót azzal a ciprusi borral, Claudius!
- Adom, uram, adom! Itt van, igyál csak, amennyi jólesik! Kevéske van már benne, de van még a kocsin, megtöltöm és vidd magaddal!
- Nem kell, hogy megtöltsd, mert én nem szoktam magammal vinni semmit az útra! Most sem arra kell a bor, hogy a szomjamat oltsam. Hanem érdemes lenne, ha igen vigyáznál majd erre a korsóra, amelyből innom adtál! Fond be gondosan fűzfavesszővel, hogy el ne törjön! Bizonytal sajnálnád, ha eltörne!
- Nagyon sajnálnám, uram! Ez a korsó igen értékes emlék lesz a számomra.
- Gondolom, az is marad, mondta Pál, és az a futó mosoly egy pillanatra ismét megjelent az arcán. És akkor felnézett az égre, ajka hangtalanul mozgott, mintha megint imádkozott volna. Akkor ivott, és a bort rácsorgatta a kezében lévő homokra, összekeverte vele, sarat csinált belőle.
- Hunyd le mind a két szemedet, Claudius!
Akkor a jobb szemét bekente sárral és kivezette az országútra.
- Várd meg, amíg megszárad a szemeden a sár! Akkor töröld le és nézz a város felé, hogy látsz-e valamit! Köszöntöm a házad népét! Isten legyen veled!
- A te lelkeddel is, uram!
Claudius várt, és letörölte szeméről a megszáradt sarat, és a bal szemét befogva a város felé nézett a soha nem látó jobb szemével bámulva a messzeségben Pál hatalmas alakját, amint hosszú léptekkel halad előre.
- Claudius szemét elöntötte a könny, és térdre hullva mondta:
- Látok! Íme a jel, amit bizonyágképpen itt hagyott, hogy nem haragszik rám!
Megint a város felé nézett és látta, hogy a nap búcsúzó sugaraiból piros glória lebeg Pál feje körül. Állt szoborszerűen az országút hűvösödő porában, és nézett a város felé, míg Pál alakját el nem takarta az alkony.
- Legalább csak egyszer visszanézett volna, gondolta. Akkor átlépett az árkon és felvette a korsót, hogy igyon. Bámulva érezte, hogy az edény milyen súlyos, holott az előbb még majdnem üres volt. Szájához emelte, és nyelte a kortyokat. Mikor letette, a korsó újra

tele volt.

- Én magam fogom bekötni ezt a korsót fűzfavesszővel! Mégiscsak derék ember „ama” Pál! A pogányok és keresztények Istene sokáig éltesse őt! Boldog pillantásokkal simogatta a különleges korsót.

- Jó lenne az idő kerekét megállítani, gondolta sóhajtva. Aztán újra ivott, most már nemcsak Noé, hanem Pál egészségére is...

Szigetszentmiklós, 1968. május 21.

Melyik úton?

(Jutkának)

A lelkiismeretet ki kell dobni a hajóból! - mondják sokan, mert fölösleges teher. Nehéz mozgású lesz tőle a vízi jármű, és sohasem fut be a révbe, ahonnan a jólét integet. A becsület, szívjóság, áldozatkészség vasmacska, amely a szegénység iszapjába kapaszkodik.

A másokkal való együttérzés, a segíteni akarás lelógó horgony és a nélkülözés fővenyéhez és a nyomorúság posványos vizéhez köti sorsunk bárkáját.

Tehát, ha gazdag akarsz lenni, kapcsold ki az életedből az érzelmi szempontokat! Legyen a rideg számítás a vitorla, a mindenk fölé helyezett önzés a kedvező szél, a könnyörtelenség a cél felé sodró áramlat! Ilyen adottságokkal a hajód a jólét révébe fut. Igen ez így van!

Csaknem minden ember gazdag akar lenni. A meggazdagodás feltétele a könnyörtelenség és a kíméletlen átgázolás mások érdekein. A meggazdagodáshoz vezető út szegélye a bűn, méröldjelző kövei az elbukottak csontjai.

A törvény száz nyitott kaput hagy, amelyeken át akadály nélkül sétál ki és be a kapzsiság. Száz lehetőség nyílik arra, hogy a törvény keretein belül minden jogot sárba taposson a pénz hatalmával élő egyén anélkül, hogy jogilag felelősségre lehetne vonni. A törvény nem minden esetben alkalmaz büntető paragrafust olyan ténykedésekre, amelyek erkölcsileg elítélendők. Ha ez nem így volna, nem lenne lehetséges a tömegek kizsákmányolása.

Ha mindenki a lelkiismeretére hallgatna, nem használná ki a törvény hiányos szerkesztettségét, akkor senki sem indítana hadjáratot embertársai ellen a megélhetés harcmezéjén.

Ha az embert nem csupán a hideg számító ész irányítaná, hanem a szívének és nemesebb érzelmeinek is szerep jutna a döntéseiben, akkor egyetlen milliárdos, pénzmágnás, nagybirtokos sem lenne a földön.

A mamutvállalatok a sok kisember életlehetőségének romjaira épülnek.

A pénzfejedelmek börzejátékát jól lehet egy képpel szemléltetni. A keretet sírhalmok képezik, az előtérben özvegyek, árvák síró serege, a háttérben a milliós haszonnal nevető börzekirály.

A nagybirtokos jóléte a földet művelő modern rabszolgák verejtékéből ered.

Igen. A nagy halak uralják a világtengereket, de a tavakban és folyókban kalózkodó kisebb ragadozók falánksága semmivel sem kisebb, csak a fogyasztott mennyiségben van a különbség.

Ez a szomorú és szégyenteljes igazság jellemzi nagy általánosságban az embert.

A tröszt, a kartell, a szindikátus és az óriási érdekeltségek szövetkeznek a Föld minden kincse, és az ember tulajdonában lévő értékek, testi és szellemi erejük kihasználására. És ebben a nemtelen küzdelemben nincs megálló, nincs végállomás, mert az emberi telhetetlenség nem ismer határt. Különbség csak abban van, hogy a meggazdagodni vágyó több vagy kevesebb embert tud érdekkörébe vonni és kihasználni mint olcsó eleven erőt.

A tőkefelhalmozás létrejöttét nem teszi elfogadhatóvá az az érvelés, hogy az a kiváló képességű emberek törhetetlen akaraterejének az eredménye. Az akarat erő, a szervezőképesség, az üzleti szellem és előrelátás mind nem lenne elég, ha ezeket az értékes tulajdonságokat nem egészítené ki mint legfontosabb előfeltétel, az erkölcs kikapcsolása.

Az erkölcs birtokában nem lehet keresztülgázolni mindenben. Nem lehet mindenki más érdekét a magunkénak alárendelni. Nem lehet akadályként lehangosítani az emberek életlehetőségeit. Nem lehetne százmilliósi tömegeket megfosztani az emberi jogaiktól.

Ha nem tudom másoktól elvonni azt, ami őket erkölcsi és jogi alapon, igazság szerint megilleti, akkor soha nem lehetek gazdag. Ha nem tudok magamnak felhalmozni azokból a javakból, amelyeknek egyenlően kellene eloszlaniuk a közösség tagjai között, akkor szegény maradok.

A szegénység természetesen nem lehet vágyálma senkinek sem, hiszen a gazdagság majdnem minden vonatkozásban előnyt és korlátlan lehetőséget jelent. De csak majdnem! Megvehető rang, címer, méltóság. Lehet kapni érdemrendet érdem nélkül. Kijár a hódolat, a muszáj tisztelet annak, aki a vagyona morzsáit hullajtva emberbaráti szerepet játszik. De egyetlen milliárdos sem tudja megvásárolni azt, ami minden gazdagságnál többet ér, a boldogságot, szerelmet, szeretetet, hűséget, ragaszkodást, mert ezek az érzések nem érdekből, hanem önkéntelenül születnek. Ezek az érzelmek személyekhez kötődnek, függetlenül annak anyagi helyzetétől és attól, hogy társadalmilag milyen szerepet játszik az illető.

Nem akarom a szegénységet mint eszményi állapotot beállítani, mert az szégyenfolt a társadalom testén. Egy becsületes társadalmi rendszerben egyedül a munka lehetne az a tényező, amely az emberi szükségletek fedezetét biztosítaná. Tehát munkát végző embernek nem lenne szabad szükségét látnia!

A szilárd jellemű ember azt mondja: Inkább viselem a szegénység minden gondját és terhét tiszta lelkiismeret birtokában, mint annak hiányában élvezném a gazdagságot. Az ilyen ember gazdag a szegénységben, mert úgy érzi, tiszta és nyugodt a lelke.

Én megnyugszom abban a tudatban, hogy az utolsó fórumon nem marasztal el a legigazságosabb Bíró, akiben feltétlenül hiszek. Meggyőződéssel hiszem és állítom, hogy a lelkiismeret nem fölösleges teher, amely lehúzó. Inkább fölelem. Szárnyakat ad és közelebb visz Istenhez.

Hogy ilyen gyakorlatiatlan gondolkodás mellett anyagiakban soha sem leszek gazdag, az az első pillantásra kézenfekvő. De ez tizedrangú kérdés!

Legyek hajó, ha úgy tetszik, megterhelve a lelkiismerettel a szegénység vizén, de az árbocon a becsület zászlajával, amelyet a meggyőződés szele lenget!

Ezt mondom neked, kedves Jutka, aki türelmes vagy, jó lelkű és szelíd, és ezt mondom mindazoknak, akik szemében a lélek nyugalma értékkel bír.

Szigetszentmiklós, 1947. március 5.

Kiábrándulás

A kicsit már nagynak látja,
A nagyot még nem ismeri.
A világnak szűk határa
Így végtelen és isteni.

Színes, külön világában,
Mint valami csodás lények,
Kusza összevisszaságban
Furcsa emberfélék élnek.

Retteg és fél egyeseket,
Míg ösztönös vonzódással
Másokat, mint a szenteket,
Szeret szívből, rajongással.

Lassan elfogynak a csodák,
Meghitt világa ellibben.
Nincs, kit annak vélt, és csodált,
Egész ember vagy félisten...

Szigetszentmiklós, 1923. január 26.

Egyedüli érték

Valamikor régen
Azt mondta egy görög,
Csak az lehet igaz,
Ami szép és örök.

Hermész Triszmegisztosz,
Bölcs férfiú valál,
Aranyigazságod
Máiglan is megáll!

Idő óceánja
Lassan mindent elnyel,
Csak az maradandó,
Amit lelked termel.

Gondolataidnak
Kristálytisztasága
Felemeli lelked
Olyan magasságba,

Hol megszűnik minden,
Földi salak nincsen.
Ott közel van hozzád,
Lehajlik az Isten.

Szigetszentmiklós, 1939. szeptember

Homokbuckán

Porszem csillog az ujjamon,
Kézzel alig fogható,
Oly kicsike, oly parányi,
Szemmel alig látható.

- Mi a kicsi, és mi a nagy?
Kérdezi az értelem.
- Íme, nézd hát! - s képzeletben
A porszemet átszelem.

Nagyszerű és szép eredmény!
Tehát, kaptál két felet.
Csináld tovább! Még egy vágás,
Most kaptál négy negyedet.

No csak tovább, még ne állj meg!
Most jönnek a nyolcadok.
Tizenhatod, harmincketted,
Majd aztán a századok.

Az egész is csak parányi.
Hát a tized százada?
Százvezrednyi részén is
Mindig marad hányada.

Igazad van. Azt gondoltam,
Egyenlő a semmivel.
Lássuk, tehát, mi a nagyság,
Ha a kicsi nem fogy el!

Összehordom a részeket,
Adok hozzájuk sokat.
Nézd, már elég jól látható,
Van tömeg, súly, térfogat!

Pergetem a porszemeket,
Van már egy egész halom.
Hozzáadom a hegyeket,
Elég nagy-e már vajon?

És ami a világűrben,
Mint a gyémánt, úgy ragyog,
Milliószor is nagyobbak
Az égen a csillagok!

Kitárul a szörnyű nagy úr,
A kis porszem egyre nő.
Tébolyult számok keringnek,
Fényév már az átmérő.

Parányi a legnagyobb szám,
És a kicsi nagy lehet.
Kicsinek vagy óriásnak
Végét soha nem leled.

Pihenek egy homokbuckán,
Mélyen lehajtom fejem.
Porszem csillog az ujjamon,
Isten súlyos kezét érzem...

Szigetszentmiklós, 1944. október 17.

Sötét mezőn

Sötét mezőn járok.
Az ösvényt keresem,
Mely rajta átvezet,
De sehol nem lelem.

Lépni már nem merek,
Tétován megállok,
Keresek egy kezét,
És csodára várok.

Csalóka ingovány,
Örvény, sötét folyó.
Hol a helyes irány,
Merre van a gázló?

Millió kérdés ront nekem
Az évezredek folyamán,
De hallgat a gögös értelem,
Néma a büszke tudomány.

Voltam-e mielőtt lettem?
Leszek-e majd, ha meghalok?
Láttam-e valaha testem?
Voltam-e egyéb, mint most vagyok?

Kezdet óta gyűjtöm a fényt,
Szolgám lett a fényes villám,
Mégis úr a köd, szürkesség,
Itt-ott villan egy-egy csillám.

Meglopom a tudás fáját,
De hány rossz gyümölcsöt szedek!
Néha egy-egy földi morzsát
Istenek kegyéből nyerek.

Tudom, mennyi vérem sejtje.
Tudott szerveim munkája,
De az énem ismeretlen,
Titok önmagam számára.

Nem mutatja meg műszerem
Legnagyobbat, legkisebbet,
Nem látom meg, nem észlelem
A térben a legmesszebbet.

S én, szánandó szegény lélek,
Bolyongok a nagy útvesztőn,
Apró, kis morzsákon élek
A derengő sötét mezőn.

Szigetszentmiklós, 1945. november 21.

Senki szigetén

Múlt, jelen, jövő,
Rövid szócska
Mind a három.
Egyre emlékezni
Egyikben élni,
Másikban remélni
Hosszúnak találom.

A múlt látszólag halott,
Fátyolt reá,
Követ vagy keresztfát!
De tartom a szokást:
Halottról jót vagy semmit!
Hallgatok tehát.

A jelen! Ó, őt ismerem,
De, Istenem,
Róla sincs dalom.
Sokat ígér, keveset ad.
Nem fonok babért,

Nem festek glóriát.

A jövő! Róla sem zengek éneket.
Higgyem, hogy nem lesz cselszövő?
Reméljek talán?
Higgyem, majd...hátha?
A munkából áldás is jut,
Nemcsak az átka?

De a bús rabszolgakortól
Hosszú volt az utam.
A hitem elhagyott régen.
Mit nyertem a vámon,
Elveszett a réven.

Mostan a jelen
Jövővel kérkedő.
Csalódások után,
Kifosztottan, árván
Lettem én kétkedő.

Mások futnak,
Szivárvány integet.
Én egyedül állok
Senki szigetén,
Sem mire se várok.

Sötét rém kísért,
Új csalódás érhet.
Délibábos hómezőkön
Remény nélkül élek.

*Csepel, WM gyár, „Tüdővészterjesztő-telep”, 1949. február 18.
A 9-es légoltalmi bunker 2 m vastag falú, hideg,
napfény nélküli, nyirkos helyiség. Akkori munkahelyem.*

Aranymadár

Kék vizeknek partján
Horgonyát kivetvén
Arany fövényre száll
Gyémántok szigetén.

Gyémántok szigetén
Versenyt kavicsozik
Vidám törpe néppel
Rubin kövecskékkel.

Játszva építi meg,
Mint a nagy alkotó,
Világát semmiből,
Mert hisz, és álmodó.

Így lesz aranybárány
A tengericsutka,
Szép címeres ökör,
Tehén vagy borjacska.

Tört cserépfazékban
Kész az étel, meleg.
Túrós csusza sárból,
De a vendégsereg
Dicséri, hogy remek.

Mert akarja, hiszi,
Mozdulnak a hegyek,
Csupor vízből folynak
Patakok és erek,
Folyamok, tengerek.

Mesevilág rabja
Magát mosolyogja.
Mesevilág messze,
Csaknem elfeledve.

Mesevilág rabja
Komoly könyveké lett,
Tudományban gazdag,
Csalódásban vénebb.
Szomorú az ének,
Ezüstmókust,
Aranymadárt,
Gyémántfelhőt
Megették az évek.

Álmosak a hegyek,
Régen nem mozdulnak,
Lusták és nehezek.
Csuporból nem folynak
Patakok, tengerek.

Hajókat ringató
Kék tavak nincsenek.
Sárból kalács, rétes,
Hiába kínálják,
Nem ízlik, nem édes.

Hófehérke, Csipkerózsza
Új lovagra vár,
Nincsen, aki keltegesse,
Mostohától mentegesse,
Messze elment mindörökre.
Kár, kár, kár!
Nem jön már a kisfiúcska,
Egyetemre jár...

*Szigetszentmiklós, Csepel Autógyár, X. üzem, Készáruraktár,
1951. április 10.*

Harminc évvel a száz előtt

Harminc évvel a száz előtt
Érdemes még írni, írni?
Nem volt elég majd ötven év,
Míg ládámban halomra gyűlt
Vers és próza, mint a szemét?

Már ha adna is hírnevet,
Vesse másnak! Nekem késő.
Lépcsőfokon, lenn a végsőn,
Minek vénnek, szenvedőnek,
Koporsóba szemfedőnek?

Hanem azért, ha találok,
Csak szedem még a virágot.
Kis csokrokat, csak magamnak,
Melyek aztán velem együtt
Lassan-lassan elhervadnak.

Szigetszentmiklós, 1970. január 6.

Az öreg Napkirály

Sötét köpenyén fekve
Kalapját mélyen a szemébe húzva
Az Éj aludni tért.
Derengeni kezdett a hajnal.
Aztán piros koronáját megigazítva a homlokán
Vörös palástjába burkolózva,
Nyugatnak indult
Az öreg Napkirály,
Hogy megtartsa mindennapi szemléjét
A világ felett.
Amikor az arca haragos vörösségét
Felváltotta a meleg, aranyszínű mosoly,
Mélyen fellélegzett a Föld.
Sóhajtottak a fák,
Illatot árasztottak a virágok,
A madarak imádságos dalokat fütyürészttek,
A kis bogarak ébredtek a bokrok alatt,
És az ívben hajló pókhálókon
Nehéz gyöngycseppek csillogtak.
Friss harmatban megfürdött a Reggel
És elkezdődött a nap,
És újjászületett a diadalmas Élet.

Szigetszentmiklós, 1970. december 26.

Senki és Valaki

(Útszéli ballada)

Borongós őszi nap. Az égen kövér felhők úsznak. Méltóságteljesen vonulnak. Terelgeti nyáját láthatatlan juhászuk, a szél.

Jólesően süt az őszi nap, de már fázósan megborzong az ember, ha egy kósza felhő hosszabb ideig melengetteti magát, és elvonja a bágyadt sugarait. Olyan mélabús őszi nap, amely szelíd bájával megfogja a magányt szerető, romantikára hajló embert. Olyan őszi nap, amelyet a költők már annyi változatban megénekeltek, amióta az ember szép szavakba tudja öltöztetni a fogalmakat. Olyan őszi nap, amely százszor ismétlődik, és mégsem ugyanaz. Mindig új varázsa van.

Idős ember eleven sövényt ás ki az út széléről. El kell távolítani, mert útszabályozás van a faluban, és a sövény a tervezett járda vonalába esik. A szomszédház nyitott verandáján megkondul a déli harang.

Az idős ember felegyenesedik, megnézi divatjamúlt, hatalmas Doxa zsebóráját.

- Két percet késik, mormogja. Hiába, megvénültél te is velem együtt! Megsimogatja a vén jószágot és visszacsúsztatja a hátsó zsebébe. Nyújtózik egyet, megropogtatja a derekát és abbahagyja a munkát.

- No, együnk, ha már kettétört a nap, és éhesek vagyunk!

Fakó kötényében, amely eredetileg kék volt, megtörli bronzsínűre cserzett, nagy kezét. Előzőleg megmosta a bokor hűvöséből előhúzott üveg vizével. Aztán beleszúrja ásóját a földbe, a csákányt szorosán mellé állítja. Nem dobálja szét a szerszámait, még arra a kis időre sem, amíg delel. Megbecsüli őket, mint hűségese segítőtársait.

Az ásónyel szép piros színű, szilvafából készült. A csákányé akácfa.

Mindkettő teljesen sima, egyrészt a gondos megmunkálástól, másrészt a használattól. Itt-ott mindegyik meg van füstölve.

Csillognak a napfényben. Maga készítette a szerszámnyeleket.

Leül egy kidöntött ecetfa törzsére, magára teríti egérszürke kabátját, és az üveget a keze ügyébe helyezi a földre. A táskából papírcsomagot vesz elő, amelyet nyugalmasan bontogatni kezd. Nem siet, pedig a tőkeásás nem az a munka, amelyet kedvtelésből végez az ember, éhes lehet. Végre látható lesz a Népszabadság tartalma, két összeborított zsíros kenyér, négy közepes paradicsom. Kész a felsorolás. Azaz még valami. Korong alakú fémdobozt vesz elő.

A doboz oldala sárga, fedőlapja kettéosztott: piros és fehér mező. Rajta ez a felírat olvasható: 40 db. Neocarbolax tableta. Kinyitja, de nem tabletták vannak benne, hanem fehér szemcsés anyag.

Talán valami szervi baja van az öregnek és a gyógyszert étkezés előtt kell bevennie? Nem, még most is egészséges és erős. Az arca piros, nem úgy néz ki, mint akin a patikusok híznak. Persze hogy nem gyógyszer az a fehér szemcsés valami, hanem só.

Görbe nyelű bicskájával, amelyet gondosan megtöröl, egyforma szeleteket vág a paradicsomból minden falat kenyérhez. Minden szelet paradicsomhoz hozzáéri a bicska pengéjének sóba mártott hegyét.

Úgy eszik, mint aki szertartást végez, mintha udvari etiketthez alkalmazkodna. Talán a török szultán sem ült a pazar ebédjéhez nagyobb nyugalommal és jobb étvággal, mint ez az öreg magyar. Igen. Egyszerű az ebéd, hanem az étvágya nagyszerű! Olyan gusztusosan eszik, hogy bármelyik előkelő étterem vendége megirigyelhetné.

Meggypiros luxusautó fordul be az utcasarkon. Lassít, majd megáll az utca túloldalán. Az utolsó divat szerint öltözött utas száll ki belőle. Jól megtermett, széles vállú fiatalember, innen a harmincon. Látszik rajta, hogy sokat sportol. Nincs rajta egy deka fölösleg sem. Szabályos, derűs arca barnapiros. Sokat lehet a szabad levegőn. Dióbarna a szeme, a tekintete nyílt, vidám.

Egy kicsit nézelődik, majd erőteljes mozdulattal becsapja a kocsiját, és határozott léptekkel átmegy a túlsó oldalra. Megáll az ebédje vége felé járó ember előtt, és egy ideig némán szemlélgeti. Az látja ugyan a mustrálgató jövevényt, de mégsem látja. Nyugalmasan szelidelgeti a harmadik paradicsom immár kisebbik felét.

A jövevény látja, hogy a másik nem hajlandó tudomást venni róla, belátja, hogy ha valamit akar, akkor neki kell kezdeményeznie. No persze! Elemi illendőség, amelyet minden iskolás gyerek tud. Ő pedig már jóval túl van az egyetemen. Milyen neveletlennek is tarthatja ez az idős ember, aki tiszteletet érdemel. Meg kell szólítani! Igen, meg kell menteni a város becsületét a vidék előtt! De egyébként is azért jött ide, hogy beszélgessen vele, és megtudja, milyen a lelkivilága, milyen a világnézete, ha egyáltalán van ilyen eldugott helyen világnézete az ilyen egyszerű embernek. Tehát...

- Jó napot, Bátyám!

- Adjonisten!

- Hát eszünk, eszünk?

Az ember felnéz, a szemében valami pajzán fény bujkál, aztán így szól:

- Az ám, ha velem tart, helyes a többes szám. Eszünk, mert ketten leszünk.

Az arcán megenyhül a ború, a szája szögletében az incselkedő beszéd közben elsimul az a két mély ránc, amelyeket ki tudja hány év gondja szántott bele, az idő pedig egyre mélyebbre ásott, de be nem boronál többé. Bozontos szemöldökével, nagy bajuszával úgy hat, mint egy népvándorlás idejéből itt maradt ősmagyar. Elmélázó, komor, de becsületes arc.

- No, ezen össze nem veszünk, hogy eszem, vagy eszünk, szól a városi.

Jogos a helyesbítés, Bátyja,

Szamár volnék be nem látva!

A meghívást köszönettel veszem,

De gyomorontásom van, nem eszem.

- Egyszerű az orvossága,

Kiadósat böjtöl máma.

- A grammatikát is tudja,

És a rímeket is fújja?

- Én is jártam iskolába,

Annak is csak volt anyaga,

Földrajz, verstan, grammatika.

- Hát jó az a paradicsom?

- Egész nyáron ezen húzom.

- Hát a szalonnája, Bátyám?

- Szalad, másként rágnám.

- De pótolja tán az üveg,

Mi van benne? Vélem, jó bor!

- Igen, csak annyiba kerül,

Amíg a vödör megmerül.

Ami nincs, az nem kell!

- Ami nincs, az nem kell,

- Remek mondás, kedves Bátyja!

- De hogy őszinte legyek,

Bizony, nem énbennem fogant,

Jókaitól vett idézet.

- Hát, Bátyám, Jókait olvas,
Rajta kívül olvas-e mást?
- Hogy élhetnék könyvek nélkül?

Lelkem újul, velük épül.

- Hát, valóban gazdag, Bátyám,
A derűje azzá teszi!

- Hát, nem öröm épp az öröm,
De mert muszáj, hát eltűröm.

- De az élet, ha keveset...

S nem azt adott, mit kerestem...

- Földi ember kevéssel beéri,
Vágyait, ha kevesebbre méri.

- Arany Jánost olvas, Bátyám?

- Most már prózában felelek. Az ember azt olvassa, amije van. Körmöci aranya talán az Államkincstárnak sincs valami sok. Az aranynak én ezt a fajtáját olvasom, amelyből az egész világon csak egy van. Az én Aranyom hódolatot kelt bennem. Hála Istennek, magyarul cseng, és nincs elzárva semmilyen bank pánccsokrényében, hanem közkézen forog! Hála Istennek, megértem nemes csengésű szavát! Ez az Arany színarany és időtálló! Nem kell féltetni a kopástól idegen anyag hozzáadása híján sem. Névértéke és fémértéke mindig azonos marad.

A „Puszták harangja” tisztán szól, amióta először megkondult. Szólni fog minden jobb magyar szívének minden időben. Száll hegyek, völgyek, rónák felett diadalmasan. Túlárad az új országhatáron, és száll Dévénytől Orsováig, a Kárpátoktól Újvidékig. Zengő hangjára még a haldokló is felkönyököl vánkosán, és felsóhajt: Uramisten, adj még egy percet!

- Nagy rajongója lehet maga Arany Jánosnak, ha ilyen hódolattal beszél róla! Alaposan kell, hogy ismerje! Megvallhatom, ilyen lelkes méltatással még nem találkoztam!

- Igen, az vagyok, rajongója. Bálványimádó vagyok. Arany, Petőfi, Jókai már gyerekkoromban megigéztek a művészetükkel és a varázslatos nyelvezetükkel.

Több mint ötven év távlatából látom magamat mint második osztályos kisgyereket az iskolapad fölé hajolva, olvasva a soványka olvasókönyvből a Keveháza egy kis részletét.

„Szép a halál a harcmezőn.

Valaki ott meghal dicsón,
 Bajtársi őt pajzson viszik,
 Íját, tegzét mellé teszik,
 Mellette bárdot, kelevézt,
 Fényes, fehér tűzláng emészt,
 Három követ s azon felül
 Halmot raknak reá jelül."

- Nem mondom, hogy gyerekésszel rögtön megértettem Arany János művészetét, de már akkor megragadott a szépsége. Értve vagy nem érve valami foglyul ejtett, és ez a versszak élénken megmaradt bennem, és él még ma is.

Ez az érdeklődés talán előjele volt a későbbi Arany- kultusznak, amely kíséző jelensége életemnek, és ez csak velem együtt múlik el, de csak akkor, ha nincs élet a síron túl.

- Persze, azonos kultusza lehet a két másik nagy bálványának is, és rajong értük is!

- Igen, hiszen ha ezeket nem ismerném, pusztaság volna a lelkem, és bűnösnek érezném magam a mulasztásom miatt. Szégyellném, hogy magyar létemre nem ismerem nemzetem büszkeségeit!

- Jókait is korán ismerte meg?

- Nem voltam tíz éves, amikor az Aranyembert olvastam. Az volt a bevezetés, azután jöttek a többi felejthetetlen regényei.

Olvastam tűzfénynél, holdvilágnál, pislogó mécs mellett késő éjszakáig. Vasárnap és ünnepnap mindig olvastam. Az esős napok, amikor nem lehetett mezei munkát végezni, szintén ünnepnapok voltak.

- És Petőfit mikor ismerte meg?

- Még olvasni sem tudtam.

- Hát az meg hogy lehet?

- Úgy hogy Édesapám igen sok versét tudta betéve, és azokat el is mondta igen jó szavalókészséggel a házuknál esténként összegyűlt szomszédok, rokonok és jó ismerősök szórakoztatására.

- Meglepő! Hát mi volt az édesapja?

- Földműves, de rendkívül olvasott ember, széles körű irodalmi ismerettel. Elsőrendű előadókészsége volt. Élethűen tudta utánozni mindenkinek a hangját, beszédmodorát és mozdulatait. Akiről beszélt, azt látta, halotta az ember, jóllehet az illető már nem is élt.

Víg kedélyű, mulatni és mulattatni tudó ember volt. Azért szerettek sokan sokáig maradni nálunk.

- Igen szép méltatása ez az édesapának. Nem minden fiú beszél ilyen hódolattal a szülőjéről!

- De nincs is minden fiúnak olyan édesapja, mint az enyém volt!

- Mit olvasott először Petőfi Sándortól?

- Először? A János vitézt. Azt a csodálatosan szép mesekölteményt, amelyet ma is szívesen olvasok. Végig leköti a figyelmet az előadás természetességével, tiszta nyelvezetével, egyszerű nagyszerűségével. A képzelőereje lebilincselő, a költőisége szárnyaló.

- Hány éves volt akkor, Bátyám?

-Hát igencsak az elemi iskola kezdetén lehettem, mert biztosan emlékszem, hogy fenntartás nélkül hittem a cselekmény minden csodálatos részletét.

Nekem szerfelett tetszett, és szerettem volna másnak is örömet szerezni vele, hát felolvastam az Édesanyámnak.

E költeménnyel kapcsolatban felelevenedik bennem egy kép.

Látom régi falusi konyhánkat a gerendáról dróton függő nagy lemezkalapos petróleumlámpával, amely meg-megingott hosszú drótyján, mint a Kutyakaparóféle kocsmák ivójában, ha léghuzam tódult be az ajtón. Még a lángja is füstös volt, ahogy a nótában van. Látom a lámpa alatti barnássárga asztalt, amelynek alul a hídja be volt deszkázva, és ott öblös fazekak voltak.

Látom az ajtóval szemben a mestergerendán végigfutó cifrapárkányos polcot, amely keresztben átszeli a konyhát. Ez volt a „tányéros”, amelyen csipkés szélű, mintázott nagy tálak, és cifra, virágos tányérok sorakoztak. Ezek inkább dísz tárgyak voltak.

Látom jobb felől a falba épített, kétszárnyú, üveglakos szekrényt polcain az oszlopokba rakott fehér tányérokat más cseréptányérok és egyéb konyhaedények társaságában.

Látom a falba épített tűzhelyet, amelynek sütőjében lusta fehér macskánk szokott békésen szenderegni a megsülés veszélye nélkül. Igen, a krumplicsok sem volt kitéve ilyen eshetőségnek! A macska is minden baj nélkül ugrott ki, ha már jobban átmelegedett az oldala a kelleténél. Nem lett belőle sült macska, csupán annyi történt, hogy a személyleírása nem egyezett meg a bemenés előttivel. Fekete-tarka lett a koromtól. Nem lett abból semmi kellemetlensége.

Nem igazoltatta senki. Nyugodtan kóborolhatott, amerre akart.

Legfeljebb a szerelmi évad idején volt nézeteltérése valamelyik kandúrral, ha ketten tették a szépet egy csinos macskalányak. A

többi macska elfogadta olyannak, amilyen éppen volt. Egyébként a fekete foltokat szépen le szokta nyalogatni. Amit nem ért el, az maradt, amíg le nem kopott. Nem csinált belőle problémát, igen bölcs macska volt.

Az a jó öreg konyha volt a tanúja, mikor másodszor kezdtem olvasni, de ezúttal hangosan, egytagú hallgatóságomnak a költemény nekem oly igen tetsző sorait.

„Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Fölösleges sütnie oly nagyon
A juhásznak úgyis melege vagyon.”

Édesanyám már kora hajnalban felkelt, mert előző este előkészületeket tett a nagymosásra. Egyébként a mi házunkban valóban nagymosás volt, mert heten voltunk testvérek. Szüleimmel együtt tehát kilenc személy. A mosás ősrégi formája dívott. A már előkészített ruhát mosószékre rakva mosófával sulykolták az asszonyok a kútnál, szabad ég alatt, forró nyárban, hideg télben. Most is ott volt a nagy szapulókád a konyhában a háromlábú, V alakú állványon, tele gőzölgő, nehéz vászonfehérneművel a jobb oldali fal mellett, a szobaajtó és a tűzhely közötti térségben. Felkeltem én is, és ott a gőzpárától sűrű levegőjű, de langyos konyhában, melynek a ködében szivárványszínű volt a lámpa lángja, az asztalnál a karszéken kuporogva végigolvastam a költeményt Édesanyámnak reggelig, amikor iskolába kellett menni.

-Talán nem is kellett volna ilyen részletesen elmondanom.

- De bizony igen jól tette, Bátyám! Olyan hű a leírása, hogy meg tudnám festeni azt a konyhát, ha festő volnék.

Igen szépen és találóan méltatta Petőfi költeményét.

A macska emlegetése révén megismerem a humorát.

Közben elárulta, hogy nagyon szerette az édesanyját.

- Senkit sem szerettem úgy a világon! Angyal volt Ő földi kiadásban!

- Nem kell, hogy többet mondjon!

- Azért használtam csak azt az egy szót, mert mindent magába foglal, mert hiú szándék lenne lelki jóságát csak megközelítőleg is jellemezni.

- Jól ért a fokozáshoz, Bátyám!

- Mégis lejjebb vagyok az alapfoknál is!
- Nekem meg az a véleményem, hogy a túlzófokon áll. De folytassuk! Biztosra veszem, hogy nem állt meg a János vitéznél, hanem ismeri Petőfi többi műveit is. Van-e olyan, amely megragadta a sok közül?
- Hát erre a kérdésre igen nehéz válaszolni! Egy virágcsokorból is bajos volna kiválasztani, hogy melyik szál tetszik a legjobban, mert egyik ezért, a másik azért szép. Mégis megemlítem három lírai versét. Ezek: Reszket a bokor mert..., Fa leszek, ha... és a Szeptember végén.
- Jobban nem is választhatott volna! Az utóbbi mért tetszik?
- Először, mert váltakozó (kereszt-) rímekben van írva, amely nekem a legjobban tetszik. Aztán a nyugati verselés párosul az időmértékessel.
- Ez lenne minden? Nem gondolnám!
- No, egyéb ok is akad még. A Szeptember végéről október végéig beszélhetnénk. Rövidre fogva, igen megragadott az ellentétek művészi kidomborítása, a formai tökéletesség, az érzelmek mélysége, a tragikus, látnoki jövendölés, amelyet az idő rövidesen szó szerint igazolt. Gyönyörűen van megénekelve a síron túl is tartó szerelem. Mindig új szépségeket lel a versben az ember. Jó lenne majd feljönni érte „a síri világból”, mint ahogy ő szeretett volna „ az özvegyi fátyolért”. Nagyjából az itt elmondottak teszik nekem ezt a művet feledhetetlenné.
- Bár ebben a költeményben borongás is van, szépségben csak az alföldről írott versei hasonlíthatók hozzá.

” Lenn, az Alföld tengersík vidékén
 Ott vagyok honn, ott az én világom.
 Börtönéből szabadult sas lelkem,
 Ha a rónák végtelenjét látom”

- Maga olyan szerelmese Petőfinek, mint ahogy ő Júliát szerette.
- Az vagyok, de hűségesebb. Ezekben a sorokban Petőfi lelke nyilvánul meg. A szabadságra vágyó lélek, amely ott érzi jól magát, ahol minden egyszerre tárul elé, ameddig a kék ég lehajlik a láthatáron. Ezt nem találja meg a Kárpátok vadregényes táján.
- De jó kritikus veszett el magában!
- Nem valószínű. Én csak a költemény hatását mondtam el úgy, ahogy érzem. Nem értek a műbírálathoz.

- De bizony, nagyon is ért! Kár, hogy nem voltak maguk kortársak! Talán meg is láthatta volna a bálbányait!

- Szeretném, ha megvalósulna az a halvány reményem, hogy majd találkozunk az Égben. És ha kezet fognának velem, igen ki lennék békülve az égi viszonyokkal!

- Szívemből kívánom, hogy úgy legyen! Remélem, meg is kapja tőlük azt a kitüntetést, hiszen maguk rokonlelkek! Egyébként hisz a túlvilágban?

- Az ember szívesen hisz abban, amitől valamit remél.

- Mit remél ott, Bátyám?

- Ha kimerítő választ óhajt, akkor üljünk le, mert erről a témáról sokat lehet beszélni, és állva az ember kimerül, ha nagyon belemerül.

- Köszönöm, de nem vagyok fáradt!

- Éppen azért üljön le, hogy el ne fáradjon! Üljön ide a fatörzsre! A ruháját félti, tudom. De ráterítem a kabátomat a fára. Üljön le hát, ha késhet!

- Jól van, Bátyám, én valóban ráérek! Hanem előbb...

A kocsihoz siet, és hamarosan kövér aktatáskával és egy fonott üveggel tér vissza.

- Kedves Bátyám, hoztam egy kis harapnivalót! Megtisztel, ha a vendégem lesz. Az ember nemcsak Isten igéjével, hanem kenyérrel is él, meg a kenyérhez valóval.

- Megfordítja a mondást, Uram!

- Tudom.

Kicsomagol, fehérkenyér, vaj, téliszalámi, sajt, mustár, füstölt kolbász, és papírzacskóban nagy halom töpörtyús pogácsa kerül elő.

- Hm! Abból a kis harapnivalóból négy is jóllakhatna gyomorrontásig!

- Eltalálta. Pontosan négy embernek szántam, de a többiek, hála a sorsnak, visszamondták a kirándulást! Így hát, hogy igaza legyen, eszünk, mert ketten leszünk.

- Ohó, várjunk csak az evéssel! Az én meghívásomat gyomorrontásra hivatkozva utasította vissza! Vagy az nem volt igaz, vagy nem csábította a zsíros kenyér paradicsommal!

- Ez egyszer téved! Nagyon is csábított, és most is szívesen megennék egy-két paradicsomot!

- Hát akkor?

- Bátyám csak a maga számára hozott enni. Nem lett volna illő, ha megrövidítem. Én most a várost képviselem itt, maga meg a falut. „A falu és a város közti jó viszony megőrzése is úgy kívánja”, hogy ne ellenkezzen! Én most a vendége vagyok, a magyar ember pedig nem sérti meg a vendégét!

- Meggyőzött, megadom magam. Hanem most a szaván fogom, itt van még két paradicsom. Fogyassza egészséggel!

- Nagyszerű, köszönöm! De kérem azt a gyógyszeres dobozt is a sóval! Úgy szeretnék enni, ahogy magától láttam. És kérem azt a görbe nyelű bicskát is! Talán abban van a jóízű evés titka!

- Ennyi az egész? Tessék!

- Szeretném, ha ezt a bicskát elcserélné az enyémmel!

- Semmi akadály!

- Nagyon köszönöm! Íme, az én cserejóságom!

Finom bőrtokot nyújt át.

Az öreg kiveszi belőle a zsebkést. Hosszan nézegeti, majd visszanyújtja.

- Ohó, Uram, nem áll a csere!

- Nem áll? Talán nem tetszik valamiért?

- Ez egy ezüstrácsos, gyöngyház-berakásos nyelű igen értékes zsebkés rozsdamentes pengével.

- Ezért nem fogadja el?

- Igen, mert hús se érne meg az enyémből annyit, mint ez. Annak semmi egyéb különlegessége sincs, mint hogy erős és éles.

- Ne legyen olyan becsületes, csak fogadja el, ha örömet akar szerezni nekem! Szeretnék olyan emléket vinni magától, amelyről minden nap eszembe jut! Ezután ezzel a görbe nyelű bicskával fogok enni. És ha azt kérdezi valaki, hol vettem, azt mondom, hogy ezt a bicskát olyan embertől kaptam, amilyenel úri társaságban sem találkoztam. De ha nem áll a csere, akkor én sem fogadom el a magáét! Vehetnék én gyöngyház nyelű zsebkést, százat is, de egyikhez sem fűződne más emlék, mint hogy hol, és mennyiért vettem.

- Hiába, újra legyőzött. Legyen!

- Na végre! Hanem a paradicsomot megfelezzük! Jó lesz a vajás kenyérhez. De most aztán fogjon hozzá komolyan, mert ha veszít harmadszor is, akkor „Vei victis!”

- Kétezer éves szavakkal fenyeget? Vegye vissza a mérlegbe vetett kardot!

- Hát maga a római történelemben is jártas? Érti a latin szót?
- Dehogy! Nem értek Ciceró nyelvén, de ha a lábjegyzetben meg volt adva a magyar jelentés, akkor megjegyeztem. Hanem ez a töpörtyűs pogácsa valóban kitűnő! Ilyet csak a feleségem tud sütni.
- Meg az enyém. Örülök a dicséretnek. Megmondom neki. Próbáljuk ki, csúszik-e rá a mérges-pusztai! Bor mellett más a hangulat. Utazó poharat vesz elő. Tölt.
- Igyunk hát, Isten éltesse, kedves Bátyám!
- A felköszöntőt is, Uram!
- Na, mit szól hozzá? Jól esett-e?
- Olyan jól, mint a szépasszony kezének a lágy simogatása!
- Bravó! Igyunk hát a szépasszonyok simogató, puha kezére!
- Igen gyors lesz a tempó! Hová jutunk, ha ilyen lesz az iram? Később mire iszunk?
- Ó, ez ne aggassa! Ha a szépasszornál maradunk, ihatunk a szerelmére, csókjára, de legtöbbit a csalfaságára! Most ne rontsuk a hangulatot! Hadd legyen rózsaszínű a világ! Most pedig gyűjtsunk rá! Milyen cigarettát szív, Bátyám?
- Általában sodorni szoktam, de ha néha ünnepek akarok magamnak, akkor Tervet szívok.
- Hát a Symphoniát nem szereti?
- Az már kettős ünnep volna! Az nincs beütemezve a házi költségvetésbe.
- Na, mára be lesz! Tessék! És a következőkben maga fog kínálni engem, mert a vendége vagyok. Itt lesz kéznél a csomag. Most pedig térjünk vissza arra a kérdésre, hogy mért hisz, Bátyám a túlvilágban, holott senki sem tudja, így maga sem...
- Azt nem is mondtam, hogy tudom, de hiszem!
- Mért hisz annak a létezésében, akit semmiképp se lehet megtapasztalni?
- Megpróbálom vázolni. Nem hivatkozom a teológiai tanításra, mert a teológia sem tudja bebizonyítani a létezését.
- Igen érdekes, de milyen alapon hiszi akkor, ha nem folyamodik a teológiához? Nem a biblia tanításán, a keresztyén hívők által kitaposott, kétezer éves kemény úton halad?
- Azon az úton haladok, amelyen biztos világítótorony híján a magam gyújtotta lidércfény világánál bolyongok és keresem a megnyugvás ösvényét.
- Egyre kíváncsibb leszek.

- Persze ahogy egyetlen túlvilágban hívó sem tudta igazolni a hitének tárgyát, úgy én sem tudom. Adós is fogok vele maradni, mert a túlvilágról én sem fogok visszatérni.
- Pedig az lenne érdekes, ha szavahihető ember szájából hallanánk, amit nem tudunk! De folytassa, mert a lidércfénynél én sem látok!
- Az az ember,
- aki egész életében lemondásban élt,
- aki elesett mindentől, ami emberivé tette volna az életét,
- akinek a verejtékén mindig mások híztak,
- aki mindig nehéz munkát végzett könnyű pénzért,
- aki életében nem ismerte a kellemest, a szépet, a jót,
- akinek a sorsát mindig mások döntötték el,
- aki testileg, lelkileg tönkrement, elsüllyedt, míg másokat fölemelt,
- aki a szegénységgel járó egyik megaláztatásból a másikba esett,
- aki mindig függő helyzetben élt,
- aki mindig azt tapasztalta, hogy az ember az embernek farkasa,
- aki tudja, hogy már nincs számára változás, mert a sír felé ballag, és meghal anélkül, hogy élt volna, nos az az ember valamiben vigasztalást, kiegyenlítődést keres. Következésképpen valami igazságszolgáltatásban bízik, bár nem tudja, Kitől jön az. Aki a földön nem kapta meg azt, amire várt, annak nem marad más igazság, mint az égi. Szörnyű volna azzal a hittel élni, hogy sem a földön, sem az Égben nincs igazság. Ez a tudat oly nyomasztólag nehezedne rám, mint az élettelen sivatag, vagy az életet kizáró sarkvidék.
- Az a sok keserűség, amelyet egy lélegzetre elmondott, attól félek, rám is átragad. Le kell öblíteni egy pohár borral, mert a jó hangulat veszélyben forog! Igyunk hát most arra a szerencsés körülményre, hogy nem a Szaharában, és nem a sarkvidéken vagyunk, hanem szép hazánk szelíd, őszi napsütésében beszélgetünk! És igyunk a szebb jövőre, amely még a maga életében eljön! Egészségére!
- A magáéra is!
- Most pedig kínálja meg érdemes vendégét egy cigarettával! Köszönöm! A füstölgő cigaretta jót tesz a beszélgetésnek. Megértem és tiszteletben tartom a felfogását. Jó az, ha az ember megnyugszik valamiben, bár a magáé igen bizonytalan vigasz. A földi javak egyenlőtlen megosztása a társadalmi formákból adódik. Látjuk, hogy mindez az erősebb jogán van így. „Homo hominis lupus”, Az ember az ember farkasa.

Nyilvánvaló, hogy nem egy földöntúli Lény rendelése ez! Milyen Isten volna az, aki a kiváltságos keveseknek ad hatalmat az uralkodásra a többség felett? Ami tehát nem Isten rendelése, hanem itt csinálják a tömegek rovására, az itt is kell megváltoztatni a földön! Az élet javaihoz minden embernek egyformán joga van. Azt a jogot a földön kell érvényesíteni, nem pedig a túlvilági kiegyenlítődésben reménykedni! A keresztény türelem a hatalmasok malmára hajtotta a vizet. Ezt a kerékkötő nézetet mint elavult dogmát, ki kell dobni a hajóból!

- Igen szép és érdekes, amit elmondott. A füstölgő cigaretta hatására jól beszélt. Jutalomképpen megkínálom egy újabbal. Talán akkor is jólesik, amikor engem meghallgat, mert lenne észrevételem.

- Köszönöm! Ha olvasás közben valami érdekes részhez érek, leteszem a könyvet, rágyújtok, és csak azután olvasok tovább. Most az lesz, hogy nem olvasni, hanem figyelni fogok. De előbb igyunk egy pohárral!

- Jó, hogy csak egygel! Mire iszunk most?

- A békés egyetértésre, még akkor is, ha nem is értünk mindenben egyet. A beszélgetés sava-borsa a vitatkozás! Várom hát a válaszát, Bátyám!

- Több mint kétezer esztendő történelme igazolja, hogy már igen sokszor belátták azt, amit mondott. Erőszakkal próbálták megszerezni, amit szépszerével nem tudtak elérni. Nem egy példa van rá, hogy nem a túlvilági kiegyenlítődésre vártak, hanem itt a földön, fegyverrel próbálták a hatalmasoktól megszerezni az emberi jogokat. Harcolni tudtak, de nem a sikert biztosító tanult hadvezetéssel, inkább csak a gyűlöletből fakadó elszántsággal. De ha meg is nyerték volna a harcot, nem tudtak volna mit kezdeni a békével és szabadsággal. Nem látták tisztán a célt, nem lettek volna zseniális békehadvezérek sem, akik nélkül a béke építő munkája kátyúba jutott volna.

A mindenkori államhatalom óriási fölényben volt a szervezetlen tömegekkel szemben. Háború esetén a hadviselés minden ágában jártos hadvezérei voltak. Békében a jól szervezett termelés, a szabályozott belső és külső kereskedelem, és a más népekkel való megfelelő kapcsolat biztosította az uralmukat.

Lassú fejlődési folyamat kellett ahhoz, hogy eljussuk a mai társadalmi formához, amely közel sem az még, aminek lennie

kellene.

Minden társadalmi rend olyan jogokat adott, amelyek a saját érdekeit szolgálták, de legalább is nem sértették. Az ezeket tartalmazó alkotmány inkább azt írta körül, hogy a népnek mihez nincs joga. Akik a jogot keresték, mindig úgy végezték, mint lázadók, mert minden az erősebb jogán történt.

- Ez igaz. Így volt, hiszen eddig egyetlen társadalmi rend sem képviselte a nép érdekeit. De hiszi-e, Bátyám, hogy mindez már a múlté? Az apának még mostoha volt a sorsa, de a fiú életében már minden jó lesz!

- Igen szép elképzelés, de én már öreg vagyok, nem lelkesülök olyan könnyen.

- Szóval kételkedik abban, amit mondtam?

- Egy középkori egyházatyá azt mondta: Hiszem, mert lehetetlen. Én a maga kérdésére válaszul ezt így mondanám: Non credo, quia absurdum est, vagyis: Nem hiszem, mert lehetetlen.

- Mi okból nem hiszi?

- Hát csak azért, mert a társadalmi rend változhat, de az ember mindig ugyanaz marad. Lelkében mindig megőrzi az őseitől örökölt önzést! A jelen ideológiája sem valósulhat meg a gyakorlatban.

- Mért ne valósulhatna meg?

- Azért mert az ember lelkéből kiveszett az együttérzés. Ellentétek mindig lesznek, és mindig lesz irigység és gyűlölet is.

- De mért lennének ellentétek?

- Csak a legfőbb okot említem. Minden társadalmi rend kineveli a maga elitközösségét, sőt nyugodtan mondhatjuk, az arisztokráciáját. Az osztálynélküli társadalmon belül egymástól elkülönülő kasztok jönnek létre. A csoportok egyedei lélekben igen messze kerülnek egymástól. Az osztálynélküli társadalomban látszólag semmi sem mutatja, hogy szembeszökő ellentétek lennének. Nem ütközik ki rangbeli különbségben, előjogokban, de világosan megnyilvánul a végzett munka ellenértéke egyenlőtlenségében. Ez szüli a gyűlöletet fölfelé és lefelé is, sőt az ahhoz társuló lenézést is.

A fölfelé törekvők ma is ugródeszkának használják a dolgozók vállát. A már fent lévők, hogy tetemes prémiumhoz jussanak, és hogy kétszeresen aláhúzzák a rendszerhez való hűségüket, a megtakarítás érdekében leépítenek. Így kevesebb munkással több munkát végeztetnek el azonos pénzért. Ezt a munkás elkönnyveli, de

ökölbe szorított kézzel. A visszahatás elfojtott, lappangó gyűlölet. Az emberi önzés kizárja az együttérzést.

A vezérigazgató közönyösen nézi jól fűtött irodájából a huszonöt fokos hidegben dolgozó udvari munkást. Az pedig keserűséggel gondol a meleg szoba lakójára. Ő nyáron a perzselő nap hevében verejtékezik, az igazgató, pedig lefüggönyözött, hűvös szobában van.

Ide illenek Illyés Gyula Nem menekülhetsz c. versének sorai:

”Lenéztünk a hajógépházba,
ahol a dugattyúk között
a fűtők futkostak vörösen
és meztelenül, mint az ördögök.

A forró lég mintha valóban
a pokolból zúdult volna ki.
Micsoda munka! Megszokták már,
szólt könnyedén mellettem valaki.”

- Nem szeretnék vádlott lenni, ha maga lenne az ügyész!
- Pedig ha lehetne, akkor sem lennék a vád képviselője. Nem tudnék ítéletet mondani a bűnös felett. A beszélgetés az más, ez nem kerül senkinek az életébe, de még a szabadságának elvesztésébe sem. A tömegsors egyetlen társadalmi rendben sem olyan, amilyennek lennie kellene! Itt sem olyan! Gyökeres változás nincs!
- Túl szigorúan ítéli meg a helyzetet! Igaz, hogy a rendszer humanista ideológiájából még sok elsikkad az egyéni túlkapasok során. Előfordul, mert az ember tényleg nem változott meg a múlt felszámolásával egyidejűleg. Minden a jó lelkiismereten, a becsületes felfogáson múlik. Ezt nem adhatja meg semmiféle társadalmi rend, ha az egyénből hiányzik. De a hibák lassan el fognak tűnni. Megtakarításokat is csak indokolt esetben fognak alkalmazni, de sehol sem a dolgozók rovására. A maga megítélése a keserű múltból ered. Nem látja, hogy új nap süt, és új vetés érik. Mindenkinek egyformán jut ízes kenyér, a szabadság, egyenlőség, testvériség kenyere.

De maga ebben már nem tud hinni. Éppen maga, akinek annyira fáj a dolgozók sorsa! Éppen maga, aki sokoldalú ismeretével, becsületességével értékes harcos lenne. Ha az új társadalmi rendszer mellé állna, többet használna az ügynek, mint akármelyik

a nagyok közül. Csakhogy elszakadt ugyan a múlttól, de a jelenhez nem akar idomulni a gátlásai miatt.

Akit a kígyó megmarta, az a gyíktól is fél, magát, pedig gyakran megmarta! Most nem tartozik sem ide, sem oda. A mai fiatalok másképp vélekednek! Azok nem ilyen pesszimizmusra hajlók!

- Hát igen, lehet, hogy bennem van a hiba. Az új nemzedék még nem fáradt el a családások országútján, és előttük van az élet kiszínezett csábító képe. Ötven év múlva kellene kikérni a véleményüket, hogy azonos-e a maival, nem vetett-e sötét árnyékot rá az idő?!

- Nemcsak ígéretekben van az optimizmus. Az ígéretek egy része már valóság utak, üzemek, hidak, középületek, óvodák, csecsemő- és napközi otthonok stb. formájában.

Ma már a dolgozó anya nyugodtan mehet munkába, mert meleg otthonban avatott, gondos kezekre bízhatja a gyermekét.

- Igen, mind valóban jelentős eredmény. Felületesen ítélve nem is látszik itt semmi kifogásolható.

Ha az érem másik oldalát nézzük, az már nem ilyen csillogó!

A dolgozó nőnek már hét óra előtt a gyárban kell lennie. A kisgyermeket fel kell verni a legjobb álmából, ki kell húzni a meleg fészkeből, és útra kell vele kelni, akár esik, a kár fúj. És amikor hazatér, várja a mosás, főzés, mosogatás, takarítás, vasalás, szóval egy újabb műszak a munka után. Ezt nem lehet jól megérdemelt pihenésnek nevezni!

És ha váltóműszakban dolgozik, úgy jár, mint a görög mitológiában a Nap meg kedvese, a Hold, akik sosem találkozhatnak, mert amikor feljön a Nap, lemegy a Hold, amikor pedig a Hold felkel, lenyugszik a nap.

Ezek olyan rozsdafoltok az érem túloldalán, amelyek a másik oldal csillogását erősen kétes értékűvé teszik.

Az volna az ideális, ha a férj annyit keresne, hogy a feleség ne kényszerülne házon kívüli munkát vállalni, és az anya maga nevelhetné a gyermekét. Igen, mert az anyai féltést, gondoskodást, gyengéd szeretetet nem pótolja senki! A férjnek is az lenne jó, ha nem az asszony nélküli lakás ridegsége fogadná este, hanem meghitt, derűs otthonba térhetne haza!

- Különös ellentétek vegyülnek magában, kedves Bátyám! A végletek váratlanul váltják egymást. Lelkesedéssel tud beszélni arról, ami tetszik (Petőfi, Arany, Jókai), de sivár pusztasággá teszi

azt, ami a lelkétől idegen. Maga a János jelenései nyomán ismert aranyos udvarú, drágakövekből épült mennyei palotát is földbevájta kunyhóvá tudná lefokozni, ha éppen akarná!

- Ej, uram, ne ítéljen még el! Még nem teljes a vallomástétel, lesz még terhelőbb is! Maga azt mondta, ma minden ember egyenlő. Nem így van! Nem volt egyenlő a múltban, nem lesz egyenlő a jövőben, és ma sem az! Ez egy bedobott jelszó! Ezt maga éppen úgy nem veszi komolyan, mint akik hirdetik.

Ez a jelszó már annyi zászlóra fel volt írva, hogy be lehetne velük borítani a föld jelentős részét. Annyi jóhiszemű ember vérzett már el érte, hogy a kiömlő vérükbe a világ minden zsarnokát bele lehetett volna fojtani. Igen, a hazug jelszó volt mindig az elámított embertömeg veszte! Az elesettek sírja felett kajánul röhög a hazugság.

Testvér és testvér ölte egymást a zászlóra írt Testvériségért! És még azok jártak jól, akik meghaltak! A kiábrándult, életen maradtak a keserűség könnyeit sírták.

- De Bátyám, a ma zászlajára írt egyenlőség...

- Az egyenlőség igen szépen hangzó fogalom! Hiszen:
„ Minden ember boldog és szabad,
Bár a bőre barna, vagy fehér.”

Az egyenlőség csupán elvi fogalom, amelyet kizár az ember egyenlőtlen volta!

Megközelítő egyenlőséget akkor lehetne teremteni, ha a végzett munka ellenértéke, a fizetés, minden ember szükségleteit emberi módon fedezné!

El tudja-e képzelni, hogy az építésmérnök egyenlőnek tartja magát a téglahordó munkással? Nem tarja annak, mint ahogy nem is az!

A mérnök bármelyik pillanatban tudná helyettesíteni a munkását a téglahordásban, de amaz nem tudná pótolni őt egy szakrajz elkészítésében. Vagy fel tudja-e tételezni, hogy a vezérigazgató egyenlőnek véli magát a zsákkötényes, tenyérvédős szállítómunkással, aki éppen többedmagával cipeli fel a nehéz íróasztalt az emeleti irodájába? Vagy a vezérigazgató felesége egyenlőnek tekinti magát a takarítónő? Nem, egyik sem! Kifelé igen, mert az egyenlőség látszatát meg kell őrizni! Belsőleg idegen marad úgy az egyik, mint a másik.

- Bátyám, ma a vezérigazgató éppen úgy beszél a munkással, mint a kollégájával.

- Igen, beszél, sőt jóindulat esetén még el is beszélget veled, ha megfelelő hangulata van hozzá. Talán nem is fölényesen, de nem úgy, mintha kollégája lenne.

Nem felfelé irányuló rosszindulat, amit elmondtam, csak párhuzam két más adottságú ember között, amely kizárja az egyenlőséget még gondolatban is.

A munkás lehet éles elméjű, talán még jó társalgó is, de nincs azonos szinten általános műveltségben az egyetemistával végzett emberrel. A munkás tudatában van ismeretbéli fogyatékoságának, az igazgató is ismeri a saját értékét, és ez választóvonalat húz közéjük.

Az igazgató valóban lehet barátságos nem éreztetve elválasztó különbséget, de annak semmi köze sincs az egyenlőséghez. Külsőleg többé-kevésbé mindenki egyenlőnek látszik, mert ma már nem igen sír le senkiről, hogy melyik réteghez tartozik. Tudásban azonban nincs egyenlőség! Mindenki a maga körét keresi, abban érzi jól magát.

Tömeges példák igazolhatnák, hogy elvileg ki lehet ugyan mondani az egyenlőséget, de a valóságban az nem létezik. Nincs, mert az emberek maguk sem érzik egyenlőnek magukat. Ezt mint igazságot bárki elfogadhatja anélkül, hogy az elveihez hűtlenné válna! Még egy válasszal adósa vagyok.

- No, törlessze, hát!

- Azt mondta, hogy ma mindenki lelkesedéssel dolgozik, hogy a rendszer erre a lelkesedésre mint biztos talajra épít. Azt mondom, hogy az állam semmilyen lelkesedésre nem épít, mert jól tudja, hogy az ember sohasem lelkesedett a munkáért, mindig kényszerből dolgozott, kivéve azokat, akiknek a munka óriási jövedelmet biztosított.

Az ember nem dolgozni, hanem dolgoztatni szeret. Az utóbbi mindig kifizetődőbb volt, mint az előbbi. Ma is.

Kérdezze meg a bányászt, milyen lelkesedéssel csákányozza féloldalt fekve a szénét, amikor nem tudja, mikor temeti el a rászakadó föld, vagy mikor fullad meg, mint a patkány, ha előnti a tárnát a víz! Ha bányalégrobbanás van, futhat, mint eleven fáklya. Vagy kérdezze meg a csatornatisztítót, aki dögletes levegőben, szennyben, piszokban dolgozik!

A Martin-munkás már elevenen a pokolban él, és ég!

A turbina alvilágában dolgozót, aki a föld alatt, lángoló paraszat

húz a csillébe, és amikor ráengedi a vizet, száll a hamu, a korom, a felcsapódó vízgőz elvegyülve a kéngázzal. És abban a sűrű légtérben, amelyet harapni lehet, és amelynek a homályával nem képes megbirkózni a pislogó villanykörte, ott, a szürke homályban imbolyognak, egymást inkább csak sejtve, mint látva a munkások, akik forgatják, tolják a gyilkos hőséget lehelő csilléket. Ezek a „salakosok”.

Ezek és a többiek, gondolja, hogy lelkesedéssel dolgoznak? Nem kapna igenlő választ! Sokkal valószínűbb a „muszájból” felelet. A felsorolt, embertelen munkákat kényszerből végzik, és szívesen átengednék azoknak, akik ráhazudják a „lelkesedést”!

Ki dogozik szívesen? Az utolsó mohikán egyéni gazdálkodók, és a jól jövedelmező kisipart űzők, ahol minden haszon a családban marad. Mert a munkás maga fizeti önmagát, mindegy, hogy egyénileg dolgozik-e, vagy állami üzemben. A munkája teljes ellenértékét sosem kapja meg, a különbözet a munkáltatónál marad.

A társadalomnak érdeke a folyamatos munka, nem épít hát kétséges lelkesedésre, sem a fehér holló öntudatra. Olyan módszert alkalmaz hát, hogy mindenkinek dolgoznia kelljen, ha nem akarja, hogy korogjon a gyomra! Igen egyszerű a módszer, nem fizeti túl a munkát, hanem alul. A holnapi megélhetés, mint fenyegető kérdőjel borong a munkás előtt. Így kényszerül muszájból folyamatosan dolgozni, és a propaganda hozzácsapja a tömeglelkesedést. Köszönöm a türelmét, most már átadom a szót, de előbb gyűjtsunk rá!

- Köszönöm. Sok kemény igazságot mondott. Nem minden visszásság a társadalmi rend hibája, bűne. Azt ajánlom, ezzel zárjuk is le a meddő politikai vitát! Maga már olyan, mint a vén cserfa. Inkább törik, de nem enged a hajlításnak. Értékes elem lenne a sorainkban, de keveset érthat, ha nem is áll közénk. Tudom, maga nem is akar ártani nekünk!

- Valóban nem akarok ártani. Úgyis az a lényeg, mit igazol majd a jövő! Minden társadalmi rend önmagát erősíti, ha jó! Ha csak a szuronyok hatalmán nyugszik, nincs biztosítva a fennmaradása. A nép elfojtott gyűlölete lesz a sírásója.

- Vonjuk be a vitatkozás vitorláit! Hadd hagyja el a hajónk a politika zátonyos vizeit, ahol a barátság is könnyen hajótörést szenved! Kérdezni szeretnék valamit. Tulajdonképpen már akkor meg akartam kérdezni, amikor idejöttem. Ezért is jöttem ide! Előbb

azonban igyunk a tőkére! Annak az áldott, jó szőlőtökének a levelére, gyökerére, vesszőjére, amelyik ezt a kitűnő bort teremte!

- Meg azokra a munkáskezekre, amelyek a tőkét munkálták! És

igyunk arra a szerencsés véletlenre, hogy megismertük egymást!

- Mennyi idős, Bátyám?

- Még a múlt századból való vagyok.

- Gondoltam.

- Miből? A nézeteim ósdisága miatt, vagy rá van írva az arcomra az éveim száma?

- Egyikből sem. A szeme fiatalosan csillog, és maga még erős. Ami a nézeteit illeti, azok egyáltalán nem ósdiak, csak nem egyeznek a mai politikai felfogással. Nem ósdiak, hanem keserűek. Ezt a csalódásokkal telített élete indokolja. Nem elmaradott, hanem nagyon is felvilágosult, igen jó meglátásai vannak, éles a kritikai érzéke, elsőrendű vitázó. Nem tudom elképzelni, mikor volt alkalma annyit olvasni, hogy ilyen széles látókörre tett szert!

- Említettem, hogy mindig könyvmoly voltam. Úgy van, ahogy a latin mondja, Legendi semper occasio est, vagyis: Olvasásra mindig van alkalom. De ha nem tart konzervatív gondolkozásúnak, akkor miből következtetett arra, hogy múlt századbéli vagyok?

- Megfigyeltem, hogy mielőtt evéshez fogott, levette a kalapját. Ezt ma már csak olyan ember teszi, akiben még él a belenevelt vallásos érzés, de az idősök is kezdik elhagyni az ilyesmit, mert ők is illeszkednek a mához.

- Tudom. Ma már a „műveltség” fokmérője az, hogy ki milyen hitetlen! Az a bosszantó, hogy ezt a nézetet nem a művelt egyének hangoztatják, inkább az ostoba szajkók, akik halottak valamit, és azt majmolják, mert Divat őfelsége úgy parancsolja.

Én nem váltok új vágányra. Nekem megvan a saját véleményem a dolgokról.

- Jól teszi! Maga csak maradjon meg olyanak, mint amilyen! Becsülöm érte! Visszatérek az előbb említett kérdéshez. Mért veszi le a kalapját, ha eszik? Megköszöni Valakinek az ebédet?

- Igen, még ha kinevet is érte, akkor is úgy van, megköszönöm.

- De Kinek, Minek? Igen kíváncsian várom a válaszát, mert tudom, nem fog sablonos feleletet adni!

- Ha őskeresztény volnék, Istent, ha zsidó, Jahvét, ha mohamedán, Allahot említeném. Figyelembe kell venni, hogy én magyar, szabadon gondolkodó „pogány” vagyok!

- Miben nyilvánul meg a pogánysága?

- Van, aki lelkileg hívő, mint én is, de a szokásostól eltérő nézetei miatt, úgy lesz emlegetve, mint „pogány”.

Nem beszélek, hát Istenről, akinek a létezését nem tudom bizonyítani, hanem olyan tényezőkről szólok, amelyeket maga a tudomány igazol, másrészt, amelyek mint természeti jelenségek napról, napra a szemünk előtt nyilvánulnak meg.

Az, hogy evés előtt leveszem a kalapomat, és nem is teszem fel étkezés alatt, önmagában nem jelent semmit. Lehetne szokás, minden bensőséges tartalom nélkül.

Amikor azonban az asztalomon frissensült, jóízű, ropogós házikenyér illatozik, akkor imádságos hangulat fog el, és gondolatban leborulok a kenyér előtt, amelyet nem ember, hanem egy földöntúli, soha meg nem látható, áldott Kéz adott a mindennapi kenyérért imádkozó embernek.

Meg kell jegyezmem, hogy ez a felfogásom nem csupán a szülői háznál, és később az iskolában belém nevelt gondolkozásból ered, hanem az önálló, mérlegelni tudó értelemből is fakad.

- Meghajlok ez előtt a mély áhítat előtt, ami nem hazug képmutatás, hanem lelki emelkedettség!

Maga elmehetne hittérítőnek a pogányok közé! Hiszem, hogy sikerrel járna a kereszt mutogatása nélkül is!

Így csak olyan ember tud beszélni, aki átérez minden mozzanatot, amelyek során az elvetett búzaszemből ízletes, jó illatú kenyér lesz.

Így csak olyan ember beszél, akinek nemcsak a szeme, hanem a lelke is gyönyörködik, amikor nézi a világ legszebb szőnyegét, a zöld búzavetést.

Így csak olyan ember beszél, aki maga is megfutja a friss tavasz szél útját, amikor az végigsuhan, és zöldesfehér hullámokat kelt a búzatengeren.

Olyan ember, aki maga is vágta a búzában a rendet a nyári nap hevében.

Olyan ember, aki maga is kötötte, és hordta a piros szemekkel teli, súlyos kévétet.

Aki élvez a kévék súlyát, mert neki nem teher a magvacskák tömege, hanem a leendő kenyér. A néphit szerint Jézus képe van a búzaszemecskéken!

Aki így érez, az a földimádó ősök lelkét örökölte!

- Uram, amit maga mondott, az lelki közösségbe hozta velem. Ha

egy milliót ad, nem érte volna el ezt a lelki közelséget. Maga a lelkem másik fele! Úgy látja a dolgokat, mint én! Az volt az érzésem, hogy én beszélek!

Maga ismeri a falusi ember lelkivilágát, belső, titkos érzéseit, mintha a puszták népének a fia volna! Mintha csakugyan ballagott volna a nyugalmasan lépegető ökrök után, az eke nyomában, a fekete barázdában, és figyelte volna, miképp hasít az eke nyomot az új kenyérnek.

- Ki tudja, Bátyám? A luxuskocsim és a mostani öltözékem ellenére ülhettem urasági szekéren, a vendégoldalon magyarökröket hajtva a búzatáblák között, azzal a különbséggel, hogy a búzatenger egyetlen kalászát se mondhattam a magaménak. Lehettem mezítlábas béresgyerek. Lehettem akármi a mai külsőm ellenére! Maga is lehetett nyelvtanár, bölcsész, történelemszakos, vagy más hasonló! Úgy gondolom azonban, hogy még nem mondott el mindent.

- Valóban nem! Nos, amikor az édes szőlőt, a ropogós magvaváló szilvát, a sárga-piros oldalú kesely cseresznyét eszem, az az érzésem, hogy mindez egy gondoskodó, emberi elmével föl nem fogható Lény megbecsülhetetlen ajándéka.

Amikor kedvenc virágaim, a rózsa, szegfű, gyöngyvirág, vadborsó, ibolya illatát élvezem, és kedves színüknek örül a lelkem, úgy érzem, hogy egy láthatatlan Lénynek a templomában vagyok. A virágok illata és színe okozta hangulatban szépnek, jónak látom a világot, sőt még az embereket is! Olyankor elfelejtem a sok bántást.

- Gazdag az olyan lélek, Bátyám, amelyből olyan érzelmeket vált ki a Szépség, hogy béke és megnyugvás tölti el!

Hány szegény milliárdos adná minden vagyonát ilyen megnyugvásért, békességért, amit maga megnyer egy csokor virág színében, illatában! Bár lehet, hogy a gazdag naponta sétál gyönyörű virágoskertjében, de a lelkében nincs derű és megnyugvás.

- Ilyen értelemben lehetnek koronás koldusok is!

- Jól mondja, voltak is, lesznek is, de folytassa!

- Amikor a hamvas őszibarack sárgáspiros húsába harapok, és betölti számat édes, illatos íze, akkor lelkem az ég felé szárnyal, és imádkozom szöveg nélkül. A mindent betöltő, elismerő alázat szöveg nélkül is imádság, és meggyőződés, hogy valahol Valaki el is fogadja imádságképpen!

- Szent pogányság!..

- Ezért veszem le a kalapomat, ha étkezéshez készülődöm. Úgy érzem, hálával, köszönettel tartozom.

Minden olyan egyszerű! Ha valami értéket kapunk, különösen, ha annyi értéket, amennyire szükségünk van, azt méltányolni kell, mert a szükségletek kielégítése nagyrészt az ember munkájától függetlenül jön létre. Tehát az ember kapja!..

- Ezt aranybetűkkel fogják feljegyezni magának az Égben! Abba a Nagy Könyvbe, amelyben minden fel van jegyezve, hogy se erény, se bűn el ne kallódjék. Az utolsó ítélet napján magához az Úr így fog szólani: Te pedig, édes fiam, állj ide jobb kezem felől, az én kedveseim közé!

- Ez igen szépen hangzik, de nem igen valószínű, mert mindenkinél úgy áll az erkölcsi mérleg, hogy a bűn lenyomja az erényt. Nem hízelgek magamnak azzal, hogy kivétel lennék! Úgy gondolom, hogy azon a bizonyos napon igencsak üres lesz a térség az Úr jobb keze felől.

De még nem mondtam el mindent.

- Ennek igazán örülök, mert még nem szólt a „mindenki által ismert tényezőkről”.

- Azokra akarok rátérni.

Köszönettel tartozom a Télnek, amely pihenteti a földet, és így az új erőt nyer a természetben kimerült fák részére. A komor téli fellegeknek, amelyek hó szőnyeget terítenek a fagyos földre, és az alatt szépen bokrosodik a jövő kenyere, a búza.

Hálával gondolok a Tavaszra, amelynek melegében megnőnek a rügyek, kipattannak a bimbók, majd virágba borulnak a fák. Minden fa egy virágtemplom, amelyben zümmögő imát döngicsél a méhek és az apró bogárkák serege.

Köszönetet mondok húséges barátainknak, az énekes madaraknak, amelyek tisztogatják, védelmezik a fáinkat a kártékony rovarok ellen.

Köszönetet mondok a Szélnek és apró szövetségeseinknek, hogy a hímvirág termékenyítő porát elviszik a nővirág kelyhébe, hogy a gyümölcsstermés első feltétele meglegyen.

Hálával gondolok az Esőre, amely megáztatja a szomjazó földet, hogy növény életereje el ne fogyjon, a fejlődési folyamata meg ne álljon.

Hálával gondolok a légkörre, a láthatatlan sugarakra, mint éltető

tényezőkre.

Gondolatban leborulok a nap sugarai előtt, amelyek megérlelik a nyár és az ősz várva várt gyümölcsseit.

- Íme, Uram, elmondtam, amire kíváncsi! Most aztán tarthat bigottnak, elmaradottnak tetszése szerint!

- Nem tartom egyiknek sem! Maga van olyan haladó szellemű, mint a mai kor bármelyik művelt fia. Tudásban is felér velük. Igen sok tekintetben több is azoknál, mert a maga tudásához szív, lélek és becsületes jellem járul. Ha dogmatikusnak és maradinak tartottam volna, azt éppen azzal cáfolta volna meg, amit most elmondott.

Ahogy maga érez és beszél, az a legtisztább vallásosság, a legtisztább és legszebb istenhívés, amivel valaha találkoztam.

Bárcsak minden ember ilyen tiszta hitű pogány volna!

Ahogy maga beszél, abban a rajongó természetimádásban az idealizmus testvériesen ölelkezik a materializmussal!

Aztán, ahogy a gondoskodó természetet leírja, és méltatja szépségeit, az költészet prózában!

Ez a nap életem legszebb és legértékesebb pillanatai közé tartozik!

- Amelyet hamarosan el fog felejteni! Egyik emlék a másik sírját ássa. Amit ma itt elmondtam, az holnap már nem lesz, hiszen Verba volant, vagyis A szó elszáll. Az ember lelke az emlékek temetője, ahonnan csak néha támad fel egyik, vagy másik, valami eszmetársulás révén.

- Magára ez nem vonatkozik. Az előbb azt mondta, Verba volant. A latin ezt úgy egészíti ki: Scripta movent, vagyis Az írás marad.

Nem olyanokat mondott nekem, hogy én azt veszendőbe hagytam volna menni! Láta, hogy a beszélgetésünk egész ideje alatt írtam?

- Láttam.

- Nos, ha látta, tudja-e, mik ezek a szarkalábak ebben a füzetben?

- Tudom. Egységes magyar gyorsírás mindent felölelő rövidítésekkel.

- Hát maga ehhez is ért? Értenie kell, mert többféle gyorsírás van forgalomban. Hm! Csak azt akartam bizonyítani, hogy se magát, se amit mondott, nem fogom elfelejteni, mert itt minden szava fel van jegyezve. Otthon legépelem, és újra, meg újra elolvasom.

Kicsoda maga, Bátyám? Egyszerű külső mögött nagyszerű lélek.

Nem tudom elhinni, hogy az, aminek mondja magát! Inkább hiszem, hogy csak műkedvelésből ásogat és csákányoz itten úgy, mint a nagy írók, közéleti nagyságok, vagy idő- és pénzmilliomosok, akik

már belecsömörlöttek a jólét egyformaságába, és szükségét érzik a mozgásnak. Szellemileg elfáradva kikapcsolódást keresnek a mindennapi élet unalmából, hogy fát vágjanak, bogarat gyűjtsenek, hegyet másszanak, evezzenek, és felfrissülve térjenek meg a már vágyott kényelembe. Vannak, akik szeretnék átélni százféle élet örömét, bánatát, megismerni a nélkülözést, a kalandos élet minden izgalmát, elmennek hát matrónak, csavargónak, cetvadásznak, hajókazánfűtőnek, hírszerző kémnek. Lehetne hetvenfélét felsorolni, de valamennyi azzal a tudattal cselekszik, hogy az nem végleges életmód, hanem passzió, amelynek akkor fordít hátat, amikor akar.

- Igen hízelgő lenne rám nézve ez a feltételezés, csakhogy én semmilyen tekintetben nem vagyok nagy, hanem mindenben kicsi. Én nem vagyok Tolsztoj Leó, aki a fényűző életmódból visszavonul, és csizmát foltoz, és kaszál.

Én szükségből dolgozom és folyamatosan, mert számomra életszükséglet a munka. Nem szórakozás. Szóval, nekem ez nem kikapcsolódás, mert fizikai munkás vagyok. Az én kenyérkereső eszközőm nem a toll, hanem az ásó, a kapa, a csákány.

Dolgoztam nyáron, hogy szalonnám és kenyérem legyen. Most a fa miatt ásom a sövényt, hogy télen ne fagyjak éhen.

Nem vagyok hát úri költő,
hátam mögött a földmunka
igencsak egy emberöltő.
Ekét húz a Pegazusom
sovány, homokos parlagon,
azahogy csak húzna-vonna,
ha valami ősi jusson
ekém, lovam, földem volna.

- Éppen ez a rímekbe szedett keserűség igazolja, hogy nem az, akinek mondja magát. Az előbb kitért az egyenes válasz elől, most újra megkérdem: Kicsoda maga, Bátyám?

Az idős ember egy ideig az égen tovaszálló felhők után nézett, aztán egy pillanatra lehunyta hosszú pillás szemét, majd a kérdező felé fordulva, hangjában a szomorúság árnyalatával csak ennyit mondott: Hogy ki vagyok? Hiszen látja, uram, az vagyok, aki mindig is voltam...Igen, én vagyok a Senki.

- Hogy értsem ezt?
  - Szó szerint, úgy ahogy mondtam.
  - Az nem lehet, hogy Senki! Neve legalábbis mindenkinek van!
  - Neve?.. No, persze, nevem nekem is van. Van az apámtól örökölt vezetéknevem. Keresztnevem is van, hiszen megkereszteltek és annak rendje-módja szerint rám olvastak valami naptári nevet, amelyet viselek. Kell, hogy az embernek neve legyen! Különben hogyan találná meg a behívó, adóintő, végrehajtó, ügyvédi felszólítás, egyházadó, vagy a Békekölcsön főnyereménye?
  - Még mindig nem értem!
  - No, hát úgy értse, hogy a tömegből való vagyok, egy a sok közül. Amíg nincs rám szükség, nem tudják, hogy élek. Ha már nincs rám szükség, nem számít, ha meghalok.
- A Duna Közép-Európa legnagyobb folyama, de kinek jutna eszébe a parton, vagy a hídon, hogy parányi vízcseppek összességét látja maga előtt?
- Ez a hasonlat nem jó! Áll a folyamokra, tengerekre, amelyek csak tömegükben képviselnek roppant erőt, de egy-egy cseppjük jelentéktelen. Nem áll azonban a népek tengerére, amelynek az összetevői között óriási különbségek vannak. Annak egyetlen cseppje is mozgásba tudja hozni az egész tengert. Maga nem Senki, mert a kivételes összetevők közé tartozik.
- De úgy látom, meg akarja őrizni személye körül a balladai homályt. Legyünk, hát egymás számára Senki és Valaki! Talán érdekesebb így, de csak egyelőre, mert én még sokszor és sokat szeretnék magával beszélgetni! Hol keressem, ha...
- Mindenütt megtalál, ahol nehéz munkát végeznek könnyű pénzért.
  - És a közelebbi címe?
  - Nem olyan nagy a falu, és én a legkisebb házban lakom a legnagyobb gondok között...
  - Lehet ez még fordítva is, Bátyám!
  - Ó, igen...Persze hogy lehet...Mindjárt meg is mondom, hogyan. Már említettem, hogy mindig szerettem a mesét, sőt még ma is, vén fejjel is kedvelem. Talán azért, mert ez a legőszintébb irodalmi műfaj!

A mese nem áztatja az olvasót. Nem törekszik a valóságosság látszatára, hiszen már a címében is fel van tüntetve, hogy mese. Szóval nem olyan, mint a regény, vagy a történetírás, ahol lehet

hamisítani, és harmadik valami lesz, se nem ló, se nem számár, hanem öszvér. Részben igaz, részben mese.

A regény cselekményével kapcsolatban sokszor merül fel a kétség, vagy bosszankodás valami képtelenség miatt: - No, ez már nem igaz! Ez mese! Ezzel szemben a mesében bármilyen valószínűtlen is a történet, nem gondol az olvasó arra, hogy nem igaz, egyszerűen csak élvezi a mese képtelenségeit.

Kinek jutna eszébe Münchhausen báró, vagy Hány János hazugságai felett mérgelődni?

A mesében nem a részleteket, hanem az összhatást szeretem.. A mese olvasása közben visszatér a gyermekkor boldog, hiszékeny világa. És gyermeknek lenni jó!

A mese színesen csillogó világában nincs határa a lehetőségeknek, és az ember felszabadul a valóság kötöttsége alól. Amíg a mese álmohajóján utazik a merengő lélek, addig nem érzi a valóság kiábrándító józanságát, az élet sivár pusztaságát, ahol port hint az ember szemébe a másik ember. A mese a tömeg lelki világát, vágyódását tükrözi. A szegény ember a mesében leli meg mindazt, amitől az életben elesett. A mese adja a költői igazságszolgáltatást. A mesében érvényesül a napos oldalhoz való joga az árnyékban élőknek. A mesében elbukik a gonosz mostoha, elnyeri büntetését a bűn, védelmet kap a szenvedő árva, támaszt a gyenge, a gyámoltalan. A mese az emberibb életről való álmodozás.

A mesét általában úgy könyvelik el, mint gyermeknek való együgyű olvasmányt, pedig komoly erkölcsi tanulságait az ősz hajú anyókák és vénemberek is megszívlelhetik.

- Lelke keserű tavát sok ideális csermely edesíti, Bátyám! Most, hogy meghallgattam, egész másként látom a mese jelentőségét.

- Idealizmus nélkül nincs élet. Legalább nekem nincs. Ha már a valóság rút, és az ember nem tud másítani rajta, mi egyéb van hátra, meg kell szépíteni! Valamihez folyamodni kell, és mi más lehet az, mint az álmodozás! Nohát hogy miképp lesz nekem nagy házam és kicsi gondom, annak a lehetőségét keresve a meseszövéshöz kell folyamodnom.

„Tehát: Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. De olyan szegény volt ám, hogy hozzá képest a templom egere kiskirály volt. Ha a szegénység keresett árucikk lett volna, a szegény ember olyan gazdag lett volna, mint egy király. Csakhogy a szegénység

soha sem volt keresett portéka! Nem kellett a kutyának sem. Mivel pedig a szegény embernek más eladnivalója nem volt, hát csak szegény maradt. Egy kicsit öreg is volt szegényke. Csüggedten gondolt arra az időre, amikor majd már nem bír dolgozni. Mi lesz akkor?

Hát csak üldögél a szegény ember a háza előtt, a vén diófa alatt egy favágótökén. Éppen azon gondolkozik, hogy ha holnap nem hívják napszámba, akkor holnapután már nem lesz mire vizet inni. Aztán azon tűnődik, hogy a pipáját nem jobb lenne-e összetörni, hiszen dohánya tegnap sem volt, ma sincs, holnap, holnapután se lesz. Aztán merengő szemmel túlnéz a határtalan udvarán. Azért volt határtalan, az a kis udvar, mert nem volt bekerítve.

Hát amint ott ül messze néző szemmel, éppen arra megy egy áruhás királyfi, hogy személyesen lássa, amit egy királyfinak tudnia kell, amikor király lesz. Megáll a poros úton, és a diófa alatt ülő szegény emberre néz.

- Adjonisten, te szegény ember!

- Fogadjisten, Uram!

- Megengednéd-e, hogy odamenjek és leüljek? Hosszú útról jövök és nagyon elfáradtam ebben a nagy melegben. Jó lenne megpihenni ott nálad, a fa árnyékában!

- Már hogyan engedném meg, van itt hely bőven! Mindegy ennek a fának, hány ember keres védelmet a lombja alatt a nap ellen!

- No, ha szívesen látsz, bemegyek, szólt az áruhás királyfi. Na, már itt is vagyok!

- Nosza, ülj le hát! De várj csak, előbb összehajtogatom ezt a lópokrócot, ráteszem a tőkére, úgy kényelmesebb lesz. Látom, hogy te valami úrféle lehetsz! De bármi légy is, a vendégnek mindig a legjobbat kell adni! Na, tessék, megülhetne rajta még egy kényes királyfi is!

- Igazán szép, hogy ilyen nagyúri módon gondolkozol szegény ember létedre! Valóban kényelmes hely! Jó pihenés esik rajta! Szép, hogy vendégednek tekintesz, holott sosem láttál! Miből következteted, hogy úrféle vagyok, vagy voltam?

- Mert a ruhád poros ugyan, egy kicsit kopott is, de meglátszik rajta, hogy finom posztóból készült. Ilyen ruhája még a bírónak sincs a faluban!

- Egyéb jeleket is észrevettél?

- Te sokáig gyűrűt viseltél az ujjaidon. Nem régen vetted le azokat.

Látom a bemélyedt nyomokat, ahol a bőr fehér. A csuklódon lévő hasonló jel, karperecviselésre utal. A beszéded is úriás, folyékony és kellemes. Az arcod színe is tejes. Nem voltál még annyi ideig a szabad ég alatt, hogy barnára égette volna a nyári nap. A kezed finomságát sem loptad, legfeljebb a napot loptad, azért olyan puha a kezed!

- Hallod-e, te szegény ember, te igen jó megfigyelő vagy! De nemcsak a szemed éles, hanem az eszed is! De egy dolgot mégsem hagyok jóvá. A napot nem loptam! Megvolt a mindennapi nehéz elfoglaltságom, csak hát nem olyan fajta, hogy barnára cserezte volna közben az arcomat az időjárás! Egyébként, mit csinálsz te itt?

- Csak üldögélek nagy ráértemben, tehát majdnem semmit.

- Hallod-e, te szegény ember, delet harangoznak! Igen éhes vagyok! Tegnap ettem utoljára, és a gyomrom igen lázong. Folyton arra gondolok, mit lehetne enni. Van-e valami harapnivalód?

- Szokott lenni. Néha szokik, most szökik.

- Azt mondja a közmondás: Ahol nincs, ott ne keress! Annyi bölcsesség még éhesen is van bennem, hogy most nem nálad kell keresnem!

- Hát az igaz, hogy kenyerem nincs, de van két fej vöröshagymám és három összemarék krumplim. Egy kis dióm is van a padláson. Neked még jó fogad van, elrágódhatsz rajta egy kicsit. Meg van egy jércikém is. Ha mindent számításba veszünk, talán...

- Jó, de mi lesz akkor neked holnap, vagy ma, hiszen még ma sem ettél?

- Nem tudom. A ma semmije megszokott dolog, a holnap meg még nincs itt! Addig még csoda is történhet!

- Szép az áldozatkészség, de a krumpli még a jércével együtt is igen kevés! Nézd csak! Ott, a jegenyesoron túl legeltet egy juhász. Menj csak oda hozzá! Vegyél meg tőle egy birkát és...

- Sok az egy embernek!

- Többen vagyunk, vagy tíz személy! Aztán hozzál vöröshagymát, borsot, fehér kenyeret, mindent, ami kell! Hozzá egy akó bort is! Itt van egy arany, intézz el mindent! Elég lesz-e?

- Hogy elég lesz-e? A soknál is több!

- Ami megmarad, az legyen a tied! Siess a juhászhoz, de mondd meg neki, hogy szabad tűznél bográcsban főzze meg a birkát, ahogy az már szokás! Ha majd megfőtt a gulyás, én magam hozom ide a bográcsot. A lakomához jöjjön a juhász is a kutyájával együtt!

No, menj már, igazán menj! Addig, míg a birka ehető állapotba kerül, én lemosom az út porát a patakban, aztán lefekszem itt a vén diófa árnyékában, és megpróbálom átaludni a várakozási időt.

No, nem vártak hiába! Nem haltak éhen, sőt úgy jóllaktak, hogy hanyatt fekvé nézték a báránnyelvényeket. Hason feküdni senki sem bírt! A juhász volt mindennek az oka. Olyan felséges gulyást és pörköltet főzött, amelyet még a király sem evett! Vacsorára is jutott bőven, de még maradt is belőle. Meg is ittak rá annyi homoki karcost, hogy kettőnek látták egymást.

Amikor az álruhás királyfi elbúcsúzott a szegény embertől, még egy aranyat adott neki, hogy azután is egyen minden este jó vacsorát jó reggeli és jó ebéd után, és igyon rá jó vörösbort!

- Hát ki vagy te, jó Uram? Királyfi, vagy Aranyfarkas, aki csak megrázza magát, és tallérok hullnak a bundájából?

- Ne keresd azt, te szegény ember, hogy ki vagyok! Te az egyetlen jércédet akartad levágni, hogy nekem ennem adhass. Én kevesebbet adtam, mert nekem még maradt! Most pedig figyelj rám!

Egy évig minden hónap 13.-án feljössz Budára! Megkeresed a királyi palotát! Abban a főudvarmestert! Az elvezet a kincstartóhoz. Annak az ajtaján háromszor kopogtatsz, és amikor azt kérdezi: Ki az?..

- Uram - szólt a szegény ember -, nem jutok én el oda, mert az ilyen kopott ruhás, „senki fia”, „hordd el magad!” szegény embert az őt be sem eresztik!

- De bizony, be fog engedni! Minden tudva lesz azon a napon.

Lesz neked pénzed tisztességes ruhára is már akkor. De hogy biztos legyen a dolgod, itt van ez a piros köves gyűrű! Akinek ezt felmutatod, az mind a szolgálatodra áll.

- Nagy úr lehetsz te ott, ha a gyűrűnek ilyen nagy tekintélye van!

- Amikor a kincstáros azt kérdezi, ki az?, te azt feleled: Lupus aureus, vagyis Aranyfarkas. Nem felejtetted el?

- Nem, Uram! Betanulom én is, meg az egész családom. Valaki csak tudni fogja közülünk!

- A kincstartó azt fogja kérdezni, mit akarsz. Erre megmutatod neki a piros köves gyűrűt, és azt mondod: egy I, egy V. Akkor adni fog neked négy aranyat. De el ne veszítsd a gyűrűt, és el ne felejtsetd jelszókat, mert egyik a másik nélkül nem ér semmit!

- Mindenre vigyázni fogok, Uram!

- Az nagyon jó lesz! Minden érdeked azt kívánja! Most adok neked még előre négy aranyat, hogy addig is tudjál emberi módon élni. Ha okosan bánsz a pénzzel, lesz nagy házad, kerített udvarod. Vehetsz magadnak egy kis földcskét.

- Olyan gazdagság lesz itt, Uram, amit mindenki irigyelni fog! De akkor lennék igazán boldog, ha te is megláthatnád! Ha én láthatnálak egyszer vendégül, és az én nyájamból vághatnék neked birkát, és az én boromból itatnánk meg az elfogyasztott birkát! Az álruhás királyfi mélyen elgondolkodott, aztán tűnődve mondta: Nem tudom mikor,... de egyszer talán el fogok jönni."

- Nahát, Uram, bocsásson meg, hogy ilyen nagy vargabetűt csináltam, amíg eljutottam idáig! Így lenne nekem nagy házam és kis gondom, mint a mese hősének. A mese egyik kelléke, a szegény ember adva van, de hol van a mesebeli királyfi, aki nemcsak gazdag, hanem felette jólelkű is, és biztos kézzel vezetné révbe a szegény ember süllyedő lélekvesztőjét?

- Hát azt én sem tudom, Bátyám! Jó tündérek csak a mesék világában vannak. Tekintve, hogy köztársaságban élünk, nálunk egy fia királyfi sincs. Igen, mindezt az én fejtegetésem nélkül maga is tudja. Éppen ezért keserű mosollyal, kézlegyintéssel beszél, vagy sokat mondóan hallgat, ha arról van szó, hogy valamilyen fordulat állhat be még a maga életében. A látszat szerint nincs mire számítani. Mégis azt mondom, történhet változás, mégpedig kedvező változás a maga életében is. Megtörténhet a váratlan, kedvező változás!

- A Véletlen, még ha százlábú lenne is, kitörné minden lábát, ha az én segítségemre indulna.

- Hát az attól függ... Most elnézését kell kérnem, ugyanis a jegyzeteimet egy záradékkal kell kiegészítenem, ami a későbbiekre nézve elengedhetetlenül szükséges.

- Csak jegyezzessen nyugodtan! Én soha nem szoktam unatkozni.

- Annál jobb! Az azt jelenti, hogy gondolkozó elme.

A füzetéből kitép egy lapot, és sűrűbetűs sorokat kezd írni. Amikor befejezi, gondosan az irattárcájába teszi, azt pedig az aktatáskába, amelyet Senki levetett kabátja alá helyez, amikor az nem néz oda. Aztán feláll, és kezét nyújt.

- Kedves Bátyám, végtelenül örülök a kivételes szerencsének, hogy találkozhattam magával! Sajnos mennem kell. Bizonyos helyen

meghatározott időre meg kell jelennem. Mielőtt elválnánk, igyunk még egyszer!

- Most mire?

- Arra, hogy az a Véletlen épkézláb befusson, de minél hamarabb! Egészségére hát, Bátyám!

- A magáéra is, Uram! Én sem felejttem el ezt a mai napot.

- Örülök neki! Isten áldja meg hát, Bátyám!

- Magát is, Uram!

Valaki sietve átmegy a kocsijához. Beül, de az ajtóból még visszaint. Aztán a meggypiros jármű gyorsan eliramodik az alkony kezdődő homályában.

Senki még sokáig nézett a kocsi után.

- No, ugyancsak elbeszélgettük az időt! Haza is mehetek már! Felveszi a kabátját a fatörzsről, de el is ejti nagy meglepetésében. Egy ideig mereven bámul a földre.

- Az áldóját ennek a szórakozott városi népnek! Itt felejtette a táskáját. Már most aztán mitévő legyenek? Azt sem tudom, ki volt ez a Valaki! Nézzük meg a táskát, hátha lesz benne valami közelebbi cím!

Leteríti a kabátját, és egymás után rakosgatja ki a táska tartalmát halkan dűnnyögve.

- Kenyér... pogácsa... sajt... kolbász... vaj, majdnem annyi, mint volt, alig ettünk. Egy üveg Leányka, ezüst öngyújtó, tíz csomag Symphonia, amerikai töltőtoll, ezüst cigarettatárca a fedőlapján a három istennő és Páris az almával, a sarokban Diana.

- Úgy látszik, ez a Valaki szereti a szépet, méghozzá az istennőket! Magam is mindig ilyen tárcára vágytam! No, itt van az irattárca! Ebben kell lenni a személyazonossági igazolványának! Holnap küldöm is a táskát a tartalmával együtt.

Kinyitja az irattárcát.

- Egy nagy köteg bankjegy! Százhusz darab százforintos! Talán nem is az övé a pénz! Hogy számol majd el vele? Nem lesz más, mint hirdetést tenni közzé.

Elgondolkozva rakosgat vissza mindent a táskába. Végül a tárcát is a pénzzel együtt.

- Nem találtam semmit. Alszom rá egyet. De mi ez?...

Sűrű sorokkal teleírt papírlap zizeg a lába előtt, ahogy a szellő emelgetni próbálja.

- Hiszen ez a záradék lesz, amit emlegetett. El kell olvasnom az ő

érdekében!

Félhangosan mormolva elkezd olvasni az írást:

”Kedves Bátyám! Már a beszélgetésünk alatt céloztam a Véletlenre, ami kedvező fordulatot hozhat a maga életébe. Nyíltan azonban nem beszélhettem, mert tudtam, hogy minden megtört volna az önérzetén. Tehát leírom, így könnyebb.

Nem vagyok álruhás királyfi, de szerencsés véletlen folytán több a pénzem, mint amennyire szükséges van. Úgy gondoltam hát, hogy a pénzem egy kis töredékével segítek valakin. Érdemesebb embert, mint maga keresve sem találnék. Nyugodjon meg, olyan összegről van szó, amelynek a hiányát meg sem fogom érezni!

Mivel sem a nevét, sem a lakcímét nem tudom, a maga meséjéhez kell folyamodnom.

Az éjjel álomban valaki azt mondta nekem: „Te most igen gazdag vagy, de minden gazdagságodnak egyszeriben vége lesz, ha nem segítesz azon az emberen, akivel holnap sokáig beszélgetni fogsz!” Babonás vagyok! Azt hiszem, hogy a Végzet jelent meg álomban, és a fenyegetését komolyan kell vennem. Nem szeretnék szegény ember lenni! Most, hogy már megismerte a szándékomat, kérem, ne tartsa azt magára nézve megalázónak, hanem vegye „kiegyenlítődésképpen”, ahogy maga mondta. Ez most nem az égben lesz, ahogy elképzelte, hanem itt a földön. És ha az Égben is lesz valami hasonlóban része, az jó lesz majd ráadásnak! Nyugodtan elfogadhatja!

Nem lesz hát mesés kincs, hanem csak meseszerű eljárás. Végre elérkeztem eddig! Tehát...

- Minden hónap 13.-án felmegy Budapestre az itt megadott bankba tíz éven át. A bankban megkeresi az itt megnevezett tisztviselőt, akinek azt fogja mondani, hogy Ezüsbárány. Aztán még azt is, hogy 1 M = 1000. Ezek után kifizetnek magának ezer Forintot. Ha már egyszer bent járt, megadhatja a nevét és a címét, és ha akarja, havonta kiküldik a pénzt. Az irattárcámban lévő összeg független a részletektől. Erre azért gondoltam, hogy lássa, nem ugratom!

Az Ezüsbáránynak fémértéke is van. Ez jól jöhet, mert a Pegazus igen derék állat ugyan, és nem akárki jászlához kötve nyerít, de azt gondolom, hogy amellet jó lesz magának egy erős muraközi ló is, amelyet kocsi, vagy eke elé foghat. Aztán majd a maga fekete földjén hosszú barázdákat fog hasítani, és búzát fog bele vetni.

Aratáskor majd kiterjesztett karokkal fogja hordani keresztékbe a

kévéi sorát.

Tavasszal a maga búzavetésében fog zöldesfehér fodros habokat hajtogatni a szél. A piros szemű kalászsok mindegyike a magáé lesz. A szalonnája sem fog szaladni, hanem a padláson fog lógni rózsaszínűre füstölve kolbászsok és sonkák társaságában. És öblös hasú kancsóban vörösbora is lehet a saját pincéjéből! És ha a háza továbbra is kicsi marad, az nem baj, mert nem lesz nagy a gondja. Ha mindezeket elfogadja a Sorstól, az lesz ismeretségünk koronája!

Amikor Senki idáig ért az olvasással, körülnézett, és nagy zsebkendőjével a szemét törölgette. Nem lehet tudni, a meghatódottságtól, vagy porszemektől volt-e könnyes. Az utóbbi is lehetséges, mert élénken fújt már a szél.

Aztán, mikor megtörölte a szemét, elolvasta még az utóiratot:
Legközelebbi címem: Valaki Nagyház Kisgond u. Magyarország

- No, ez a Valaki ugyancsak jól visszavágott, mormolta Senki eltűnődve, mialatt a gondosan összehajtogatott jegyzetlapot visszatette az irattárcába.

- Meg kell hagyni, igen derék ember! Igen örülnék, ha még egyszer találkozhatnám vele! Az Isten sokáig éltesse!

Vállára vette az ásót, csákányt a nyelükre fűzött aktatáskával és fonott üveggel együtt. Aztán rágyújtott egy cigarettára a mitológiai jelenettel díszített tárcából, amelyet egy ideig gyönyörködve nézegetett, és aztán egy kicsit imbolygó járással megindult hazafelé.

Szigetszentmiklós, 1961. február 12.

Credo quia absurdum est*

A címnek vett mondat talán egy középkori angol püspöktől származik. A témámmal kapcsolatban ma, a tudományok magas fejlettsége korában a legtöbb ember azonnal tagadóvá alakítaná a mondatot: Nem hiszem, mert képtelenség.

A Jelenések Könyvében leírt apokalipsziszról van szó.

A mai fiataloknak, akik pontos műszerekkel mérik a távolságot, fényévekkel száguldoznak a térben, ha kedvük támad, és van bátorságuk, úrhajóba szállnak, és elhagyják a Földet. Aztán, ha visszatérnek, esetleg atombombát gyártanak, nem is lehet bűnül felróni, ha nem hisznek az elvont fogalmakban.

A két évezreddel ezelőtti homályban élők, ellenőrizni semmit nem tudók számára, akiket a Jelenések Könyvének a fenyegetései is befolyásoltak, a hit és a könyvben leírtak feltétlen elfogadása természetes volt.

Azt is kimondhatjuk, hogy bizonytalannal ma is vannak, akik hisznek, mert kivétel mindig volt, van, és lesz.

Nem is az a lényeges, hogy hiszi-e valaki a Jelenések Könyvében írottakat vagy sem.

Az a Könyv maradjon meg annak, ami! A maga nemében páratlanul izgalmas leírásnak, amely őszinte naivitásában rokon a görög mitológiával és a hindu Mahábháratával**, és hasonlít az eposzokra, amelyeket a maguk képtelenségei tesznek nemcsak érdekessé, hanem széppé és tiszteletre méltóvá.

Az sem fontos, hogy János vizionál, vagy hallucinál-e, de az igen, hogy ellentmondásba kerül önmagával, Istennel, Jézussal és az apostolokkal, akiket pedig dicsőíteni akar, ugyanis nem az igazi valójukat, vagy feltételezett jellemüket rajzolja meg, hanem elferdített és nem is dicső képet ad róluk.

A Szentírásból ismert személyek olyan, az eredeti leírásnak ellentmondó beállításban jelennek meg, amelyet csak az elvakult, semmit nem elemző hívő szeme nem vesz észre, mivel elsiklik a kirívó dolgok felett, de amelyeket a figyelő szem – úgy is mondhatjuk, a „hitetlen” olvasó szeme – az első pillantásra meglát.

Kezdjük a legfőbb személlyel, Jézussal! Tudvalévő, hogy Jézus szelíd, béketűrő és megbocsátó volt, aki még a keresztfán függve is az őt csúfoló sokaságra tekintve azt mondta:

Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek! (Lk 23,34)

Ezzel szemben a Jelenések Könyvében ez áll: És öltöztetett vala vérrel megfestetett ruhába, és nevezteték az ő neve Isten igéjének. (19, 13) Vér és Jézus..., aki utált minden tisztátalanságot!

És az ő szájából származik vala éles tör, hogy azzal verje az pogányokat.(19,15)

És tekinték, és íme vala nagy szép fényes felhő, és az felhőn ül vala hasonlatos az Emberfiához, kinek fejében aranykorona vala, és az ő kezében éles sarló.

És más angyal kijöve az templomból, nagy szóval kiált vala annak, aki a felhőn ül vala: Indítsad sarlódat, és arass, mert eljött a te órad, hogy arass, mert az földnek aratásra való gabonája megszáradott.

Elbocsátá azért, aki a felhőn ül vala az ő sarlóját az földre, és learattaték az föld. (14, 14, 15, 16)

Jézus tehát, aki a békesség és szelídség volt a földön, az égben mint bosszúálló, öldöklő angyal szerepel.

Másutt utasításként mondja Jánosnak: A Laodiceabéli gyülekezet angyalának pedig ír meg: Ezt mondja az Ámen: Azért mivelhogy lágy meleg vagy, sem hideg, sem hev, tégedet az én számból kiokádlak. (3, 14 és 16)

Jézus használt nagyon kemény szavakat, ostromozta a vének, farizeusok és írástudók álnokságát, de közönséges kifejezésekkel nem élt. Mért változik meg hát János jelenéseiben? Miért vetkőzte volna le fenséges emberszeretetét a tiszta égi környezetben? A földön égi tökéletesség jellemezte. Mért vett át közönséges durvaságokat az égben? Mért kell kedvezőtlenebb megvilágításban látnunk, mint ahogy a Szentírásban megjelenik?

De nemcsak Jézust állítja elénk megdöbbenő új formában, hanem a szenteket, mártírokat is, akik pedig panasz nélkül, sőt örömmel vállalták a kínos halált abban a hitben, hogy boldogok, akik az Úrért halnak meg.

Nemcsak Jézusról van hát szó, hanem a tanítványairól is, akik lelket cserélve most örvendeznek a Föld és annak lakói pusztulásán. Jézus szellemében nevelkedtek, de fejet hajtának az isteni bosszúállás előtt.

-----
*Hiszem, mert képtelenség.

** Ősi szanszkrit eposz hindu hittételek sokaságával

Amikor Istvánt megkövezték, térdre esvén nagy fennszóval kiált vala: Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt! És amikor ezt mondta vala, elaluvék. (Apcsel 7,60)

Amikor Agabus próféta megjövendölte Pál apostolnak, hogy Jeruzsálemben a zsidók megkötözik, és a pogányok kezére adják, akkor kérte őt a gyülekezet, hogy ne menjen Jeruzsálembe.

Akkor felele Pál: Mit míveltek sírván, és az én szívemet kesergetvén? Mert én nemcsak megkötöztetni, hanem meghalni is Jeruzsálemben kész vagyok az Úrnak nevéért. (Apcsel 21,13)

A nevéért, vagyis az eszméért, amelyet ő képviselt. És Jézus eszméje nem az erőszak, nem a bosszúállás volt. És ha az eszme követői magukévá tették Jézus tanítását a földön, mért tagadták meg azt az égben?

Egyetlen magyarázat lehetséges.

A Jelenések Könyvében leírtak Isten akaratából valók (János szerint), és ezért tökéletesek és igazságosak. És ha az Úr örül valaminek, akkor a szolga is örvendezik.

Bár a Jelenések Könyvében lejátszódó drámai események jövendölésként vannak közölve, úgy kell venni, mint konkrét dolgokat, vagyis amelyek majd meg fognak történni. Tehát tényként kell elfogadni, amit Isten intésként előre lejátszatott az utókor számára tűzzel, vérrel, földindulással az égi és földi színpadon. Azt is meg kell jegyezni, hogy a nagy tragédia néhány epizódja mögött már legördült a függöny. Sodoma, Gomora, Ninive és Babilon eltűntek a színpad könyörtelen süllyesztőjében.

Nézzük a nagy isteni színjátékot, amely az angyalok asszisztálásával történik, és akár csak a rádióban és a tévében, akár van rá szükség, akár nincs, minden zene és ének kíséretében megy végbe!

A hét csapás hét angyal trombitaszavára zajlik le.

Az első angyal azért trombitála, és lőn köeső tűz és vérrel elegy, és vettetének az földre, és az élő fáknak harmad része megége, és minden zöldellő fű megszarada.

És amikor az másik angyal trombitált volna, mint tűz miatt meggerjedett nagy hegy vetteték az tengerbe, és az tengernek harmad része lőn vérré.

És az tengerben való teremtett állatoknak harmad része meghala, és az hajóknak harmad része elvesze.

Mikor az harmadaik angyal trombitált volna, leesék az égről egy nagy csillag, mely ég vala, mint egy szövétnek, és esék az folyó vizeknek

harmad részére és az vizeknek forrásira.

Az csillagnak neve Öröm. Változék azért az folyóvizeknek harmad része örömmé, és sok emberek meghalának az víztől, hogy keserűkké lettek volna.

És mikoron az negyedik angyal trombitált volna, megvereték az napnak, az holdnak és az csillagoknak harmad része annyira, hogy meghomályosodnék azoknak harmad része, és az napnak és az holdnak harmad része nem fénylenék.

És láték, és hallék az egeknek közepette egy angyalt repülni, ki azt mondja vala nagy szóval: Jaj, jaj az földnek lakosinak az három angyaloknak trombitájoknak szavok miatt, akik ezután trombitálnak! (8, 7-8-9-10-11-12-13)

És amikor az ötödik angyal megfúvallotta volna az ő trombitáját, látám, hogy egy csillag esett le az az égről az földre, melynek adaték az mélységes kútnak kulcsa.

Megnyitá azért az mélységes kútat, és kijöve az kútnak füsti, mint egy nagy kemencének füsti, és meghomályosodék az nap és az ég az kútnak füsti miatt.

Az füstből pedig támadának sáskák az földre, és adaték azoknak olyan hatalom, minémű hatalmok vagyon az földi skorpióknak. (9, 1-2-3)

Annakokáért keresik az emberek az napokban a halált, és nem találják meg azt, és kívánának meghalni, de az halál elmégyen előttök. (9,6) Vala pedig olyan farkok, mint az skorpióknak, és azoknak fullánkok vala az farkukban, és azoknak hatalmok vala, hogy ártsanak az embereknek öt hónapig.

Vagyon pedig királyok is, tudniillik az mélységeknek az angyala, kinek neve zsidóul Abaddon, görögül Apollion, azaz Vesztő. (9,10-11)

És mikor az hatodik angyal trombitált volna, hallék néminemű szózatot az arany oltárnak négy szarváról, mely Isten előtt vagyon.

Mely szózat azt mondja az hetedik angyalnak, kinél az trombita vala: Oldd el amaz négy angyalokat, kik az nagy Eufrátesz folyóvíznél megkötöttetek!

Eloldatának azért az négy angyalok, kik képesek minden órára, napra, hónapra, esztendőre, hogy megöljék az embereknek harmad részét. (9,13-14-15)

És láték lovakat látásban, és hogy azokon ülőknek tüzes, veres, kénköves fegyver derekuk volna, és az lovaknak fejek, mint az oroslánoknak fejek, és azoknak szájokból tűz, füst és kénkő jó vala

ki.

Ez háromtól öletteték meg az emberek harmad része, az tűztől, füsttől és kénkötül, melyek jönnek vala azoknak szájokból. (9,17-18)

És lőn azon órában nagy földindulás, és az városoknak tized része elesék, és megöletének az földindulásban hétezer emberek. (11,13)

És az hetedik angyal is megfúvá az trombitát, és nagy szózatok lőnek mennyben, melyek ezt mondják vala: Ez világnak országi lettek az mi Urunké és az ő Krisztusáé, ki mindörökkön örökké uralkodik. (11,15)
... és lőnek villámok és szózatok és mennydörgések, földindulások és nagy köeső. (11,19)

Hanem az hetedik angyal szavának idejében, mikor tudniillik trombitálni kezd, véghez mene az Istennek titokja, amint megmondotta az ő szolgálainak, a prófétáknak. (10,7)

A leírt cselekmények szelleme olyan, mint a korzikai vérbosszúé. Minden mozzanat a bosszúállás jegyében történik. Tűz, vér, testi kín, félelem, gyötrődés, halálvárás azok részéről, akik menekülni szeretnének a jövő kínjai elől és a további borzalmaktól, de a halál nem adatik a szenvedés kiváltására.

Hogy mindez a jövő képeként szerepel, nem számít, hiszen János szerint Isten láttatta vele mindezt, és úgy kell venni, mint a valóság képét, ami meg fog elevenedni az esedékesség kegyetlen napjaiban. Ha az angyalokat Isten erőszakszervezete tagjainak tekintjük, akiknek az a hivatásuk, hogy öldököljenek, és ne ismerjenek irgalmat, akkor a viselkedésük természetes, mert olyanokká vannak teremtve, mint amilyenek.

De a szentek lélektanát és az emberekhez való viszonyát a bibliai leírásokból ismerjük. Az ő megváltozott viselkedésük, vagyis lelki beállítottságuk ellenkezőre fordulása igazán meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy az irgalmasságot, megbocsátást nemcsak hirdették, hanem gyakorolták is a földön, és az igaz emberiséget Jézustól és a prófétáktól tanulták.

Most azonban az égben örülnek a Föld és lakóinak a pusztulásán, és dicsőítik érte az Urat. Ez olyan, mintha a tanultak éppen az égben, éppen Isten közelében nem volnának kötelezők.

De egyéb következtetés is kínálkozik. A leírt események szerint Isten is ellentmondásba kerül önmagával. Mert ha a szentek megváltoztak érzéseikben, a változás nem önmagukból ered, mivelhogy minden az Istentől való.

Így viszont nem lehet megállapodott irányelvről szó, mivel egyszer ilyen, máskor azzal ellentétes elvárás áll fenn az emberrel szemben. Ha az ember vétkezett, természetes a büntetés is. De mért teremtette az Isten bűnre hajlónak az embert, ha jónak is teremthette volna? Akkor nem kellene szörnyű bosszút állni rajta.

Persze, itt jön a diadalmas ellenérv. Az ember értelmes lény. Meg tudja ítélni, hogy mi a jó, és mi a rossz. Szabad akarattal bír.

De van szabad akarat? Ez ma sincs még eldöntve. A gyakorlati élet lépten-nyomon kétesse teszi az elméletet. Tény, hogy mindig van lehetőség a jó és rossz közötti választásra. Az egyik választás a nyugalmas élet biztosítéka, a másik a rettegésé, a jövőtől való félelemé.

A bűnözések sorozata mégis azt bizonyítja, hogy az ember vállalva tette kockázatát, a bűn oldalára áll. Tehát van valami belső tényező, amely a vétek elkövetésére késztet. Valami, amihez még az életkörülmények is nagymértékben hozzájárulnak, és a döntés azon múlik, hogy a kettős késztetés melyike erősebb a lelkében. Amikor a rosszat választja, az ész nem tesz óvást a bűn elkövetése ellen.

Az utolsó hét csapás

És láték mennyben más és csudálatos jelt, hét angyalt, kiknél valának az hét utolsó csapások, mert azok által teljesedett be az Istennek haragja. (15,1)

És egy az négy lelkes állatok közül ada az hét angyaloknak arany pohárokat, melyek az örökké élő Istennek haragjával teljesek valának. (15,7)

És hallék nagy szózatot az templomból, mely azt mondja vala az hét angyaloknak: Eredjete el, és töltsétek ki az földre az Isten haragjának hét poharát!

És méne azért az első angyal, és kitölté az ő poharát az földre, és támada azért gonosz és ártalmas seb az emberek ellen, akiken vala az bestiának bélyege és azok ellen, akik imádják vala annak képét.

Az másik angyal is kitölté az ő poharát az tengerbe, és olyan lón az, mint az megalvadt vér, és minden élő állat meghala az tengerben.

Az harmadik angyal is kitölté az ő poharát az folyóvizekbe és az vizeknek forrásiba, és változának vérré.

És hallám, hogy az vizeknek angyala ezt mondja vala: Igaz vagy, Uram, ki vagy, ki valál és szent, hogy ezeket megbüntetted!

Mert az szenteknek és az prófétáknak véreket kiontották, és vért adál

innik, mert méltók arra!

És hallám, hogy más az oltárról azt mondja vala: Jól vagyon, Uram, mindenható Isten, tökéletesek és igazak az te ítéletid!

Az negyedik is kitölté az ő poharát az napra, és adattaték annak, hogy az embereket hévséggel gyötrené tűz által.

És nagy hévséget szenvedének az emberek, és az Istennek nevét káromlák, kinek hatalma vala ez csapásokon, és nem térének meg, hogy Istennek dicsőséget adnának.

Azötödik angyal is kiönté az ő poharát az Bestiának székire, és lőn az ő országa setét, és rágják vala az nyelvöket az bánatnak miatta.

És káromlák az mennyei Istent az ő bánatjoknak és sebeiknek miatta, és meg nem térének az ő gonosz cselekedetekből.

Az hatodik angyal is kiönté az ő poharát amaz nagy Eufrátesz folyóvízbe, és megszárada annak vize, hogy az napkelet felől jövő királyoknak út készítették. (16,1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12)

... kik elmennek az földnek és mind ez világnak királyihoz, hogy egybegyűjtsék azokat az mindenható Istennek amaz nagy napjának viadalára. (16,14)

Egybegyűjték őket az helyre, mely zsidóul neveztetik Armageddonnak.

A hetedik angyal is kiönté az ő poharát az égre, és nagy szózat jöve ki az mennyei templomból az királyi széktől, mely ezt mondja vala: Meglett!

És lőnek nagy zendülések, és lőn nagy földindulás, melyhez hasonló soha nem volt, mióta az emberek az földön vannak.

És ama nagy város három részre szakada, és az pogányoknak városi elesének, és az nagy Babilonról megemlékezék az Isten, hogy adná annak innia az ő haragjának poharából. (16,16-17-18-19)

És nagy köeső, mint egy-egy tálum szalla az égből az emberekre, és káromlák az Istent az emberek az köesőnek csapásáért, mert annak csapása felette igen nagy volt. (16,21)

... mert az ő bűnei (Babiloné) meggyúlvén szinte az édig hatottanak, és megemlékezett az Isten az ő gonoszságiról.

Fizessetek úgy neki, amint ő fizetett nektek, és kétszerrel kettőztessétek meg az büntetést az ő cselekedeti szerint, amely pohárból itatott titeket, ugyanabból két annyit adjatok innia! (18,5-6)

És egy erős angyal egy nagy malomkőhöz hasonló követ felvön, és az tengerbe veté ezt monván: Ilyen módon nagy sebességgel vettetik el amaz nagy Babilon városa, és többé meg nem találhatik. (18, 21)

Isten dicsőítése Babilon pusztulásáért a 19. rész első hét versében található.

A lakomára hívás

És láték egy angyalt állni a napban, ki kiálta nagy szóval ezt mondván az madaraknak, melyek repesnek vala az égnek közepette: Jöjjetek el, és gyűljetek egybe az nagy Istennek vacsorájára!

Hogy egyétek az királyoknak húsokat, az hadnagyoknak és erőseknek húsokat, az lovaknak és azon ülőknek húsokat, és minden szabadosoknak és szolgálknak, kicsinyeknek és nagyoknak húsokat. (19, 17-18)

És az többi megöleték az lovon ülőknek fegyverével, mely az ő szájából származik vala, és mind az madarak megelégedének azonak húsokkal. (19,21)

És ebben a vérgőzös, jajjal terhes milióban, mint ámokfutók, öldöklő angyalok száguldoznak a mészárlás mámorában. És Isten – a látomás szerint – örül az élet és az anyagi javak pusztulásán.

Meglett!

Az égben béke és nyugalom honol. A földön halálos a csend. A halottak dermedten fekszenek, és üres szemgödörrel közönyösen bámulnak az égre. A szemüket kivájták a lakomára hívott madarak. Nyelvük sincs. A húsokat lecsipkedték a vacsora éhmadarai. Nem léssen döghalál, mert a vesztes félnek csak a csontjai vannak a Földön, melynek már nincsenek lakói. Akik élve maradtak, azok szentek, vagy angyalok. Az ő ártalmukra semmi sem adatik.

Meglett!

A mementónak szánt látomás, a jövő elörevetített képei előtt ünnepélyes méltósággal legördül a függöny, és a kulisszák mögött a szentek örvendezése, Istent dicsőítő hálaéneke és szép hegedűszó hallik.

Meglett!

Isten győzött az ember ellen. Akik fegyverrel öltek, fegyver által haltak meg. Igen...de a nők és kicsinyek ugyanúgy fegyver által haltak meg, holott soha nem öltek meg senkit. A szentek sem öltek, csak megölettek a földön.

A bosszúállás napján Armageddon síkján a Szemet szemért, fogat fogért elve érvényesült. Bűnért büntetés.

Ám a hét csapás idején meghaltak az anyák is méhükben a fejlődő

élettel, a félelmükben anyjuk ölében védelmet kereső kisdedekkel, Jézus kedveltjeivel. Ezt a természetellenességet, logikátlanságot nem lehet feltételezni Istenről, aki maga az igazságosság és tökéletesség.

Bárki feltehetné a kérdést, mint ahogy magam is megkérdeztem önmagamtól: Bűnpártolás, amit írtam? Vádbeszéd? Védelem?

Egyik sem. Csupán a tények megállapítása, és az ellentmondások sorozatának bemutatása, amelyekkel a Jelenések Könyve terhes, még ha látomásképpen íródott is.

Nincs mit védeni a vádlottakon, és nem lehet vádat emelni a Bíró ellen. Mert csak a Földön vannak kivételek, és a törvény szigora csak itt nem alkalmaztatik mindenkire egyformán, de az égben nem vétetik figyelembe, nem mentesíti a vétkeket a származás, a cím és még a pénz sem.

Az adós fizessen! De ne előzetes gyötréssel, ártó sebekkel, hévséggel, sáskákkal, skorpiókkal, amelyek folyamatosan kínozzák az embert, míg eljön a vég, hanem gyors halállal! Legalább az égben ne működjön a Szent Inkvizíció! Mert az nem egyeztethető össze az igazsággal még látomásban sem.

A bosszúállás még nagy fenntartásokkal elfogadható lenne, ha csupán emberek esnének áldozatul. Igen, érthető lenne a retorzió, ha csak emberekről lenne szó, akik szívesen fizetik vissza a sérelmet tízszeresen is. A bosszúállás nem a szelídség jegyében szokott lefolyni a földön és az égben sem szép csendéletként. De mi bűnök volt az állatoknak?

Hogy milyen bűnös az ember, azt a Jelenések Könyve nélkül is tudjuk. Ha a történelemkönyvekben lapozunk, bűnök és vétkek halmaza tárul elénk, és sok bűnt Isten és Jézus nevében követtek el és nem egy esetben Krisztus földi helytartói és nem is éppen a legkisebbeket. De a bűnök sorozatáért nem kell messzire visszamenni. Volt a közelmúltban, és van a jelenben is elég, és biztosra vehető, hogy lesz a jövőben is vaskos vétekkfüzér. Persze, szép jelszavak lobogója alatt, ahogy az lenni szokott.

De mért tűri Isten a bűnt? És ha már nem tűrheti, mint legfőbb hatalomnak szüksége van háborút viselni az ember ellen, ahogy a királyok teszik egymás ellen? Nem lenne egyszerűbb megsemmisíteni a földet, ha már megérett az ember a pusztulásra? Mért nem azt jövendőlteti Jánossal?

Senki nem tud semmit...

De annyit tudunk, hogy minden, ami van, az valami által lett létező. Látjuk a környező világot, a Napot, Holdat, csillagokat, galaxisokat. Ez a bonyolult világ, mint okozat jött létre. De a mindenség létrehozó okát nem ismerjük. A teremtett világból, az okozatból is csak annyit ismerünk, amennyit a szemünk vagy a műszereink mutatnak. Nem ismerjük azt, akinek a nagy mű létrehozása tulajdonítható.

Senki nem tud semmit...

Sem a tudomány, sem a hit nem képes tisztázni a végső okot. De kell lenni egy Oknak, amelynek okozata, eredménye a mindenség! Mindenesetre az Ok elgondolásakor porba kell omlania a sok tudománya ellenére is nagyon kicsi embernek! Tudósnak, hívőnek egyaránt. Az Ok tökéleteset hozott létre, a világegyetem gépezetét, amely tér- és időrendben működik, és minden vonatkozásban tökéletes.

És itt van a legnagyobb ellentmondás, mert eltorzított formában van megjelenítve az Isten. Elejétől végig így van ábrázolva. Fel van ruházva kicsinyes emberi tulajdonságokkal. Eltűri, hogy hízelegve tömjénezzék, és térden csúszva közeledjenek hozzá.

A szentek és a huszonnégy vének az ő orcájukra esének öelötte. A négy lelkes állatok és a sokaság nem szűnik meg kiáltani: Szent vagy, Uram! Szentek és csodálatosak a te dolgaid, és igazak a te ítéleteid, aki voltál, vagy, és leszel mindörökkön örökké!

János szerint Isten láttatja vele a látomásait. De ha Isten olyan volna, mint a látomás szerinti kép, aki úgy fogadja a hódolatot, mint a papok a kézcsókot, akkor nem Ő volna a tökéletesség. Akkor nem lenne imádásra méltó, hanem csak egy földi nagyság, aki istennek képzeli magát. Ilyen isten csak azoknak való, akik mindent szentírásnak vesznek, ami a Szentírásban van.

Az igazán elmélyülő ember gondolkozva jut el Istenhez. Ha nemcsak nézi a környező világot, hanem meg is látja benne, ami szép, érdekes és csodálatos. Ha figyelmesen megszemlélünk egy csigaházat, a méhecske abszolút pontos hatszögű méztároló sejtjét, egy darázsfullánkot, a virág bibeszálát, vagy mikroszkóp alatt megcsodáljuk egy vízcsepp élővilágát, megszagolunk egy illatos rózsát, akkor nem is kell, hogy nagy dolgot, Himaláját vagy Kilimandzsárót lássunk, eljutunk a valamben való hithez, amely nem tudás ugyan, de már szinte a valósággal egyenlő, és onnan már csak egy lépés, és a hit megszemélyesíti a Személytelent. De ha a hitnek

élő alanya van, akkor a lélekben állhatatos Isten lakozik, nem máról holnapra változó, egyik végletből a másikba eső Isten.

Az égből indított hadjárat az ember ellen a Jelenések Könyve 19. részének 21. versében véget ér.

És megfogá a Sárkányt, azt a régi kígyót, aki az ördög és a Sátán, és ezer esztendőig megkötöztetett. (20,2)

A jövő képe igen megnyugtató azok számára, akik átélték a borzalmak sorozatát. Vigasztalás jár azoknak, akik a Bárány pecsétjét viselik a homlokukon.

És az Isten eltöröl minden könnyhullatást az ő szemükről, és a halál többé nem léssen, sem a keserűséggel való hívás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom sem léssen többé, mert az elsők elmúltak. (21,7)

És mondá, ki a székben ül vala: Íme mindeneket megújítok. És monda nekem: Írd meg, mert a beszédek tökéletesek és igazak!

És mondom:

Meglett!

Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a végzet. És a szomszédhozónak adok az élő vizek forrásából inni.

Aki diadalmas léssen, mindennel bírni fog, és lésszek annak Istene, és ő nekem fiam léssen.

De a félelmeseknek, a hitetleneknek, gyilkosoknak, pogányoknak, bűbájosoknak és minden hazugoknak részek a tűzzel és kénkövel égő tóban leszen, azaz a második halál. (21,5-6-7-8)

Meglett!

Azazhogy még nem, de a Jelenések Könyve szerint tervbe van véve, csak az esedékesség napja van homályba burkolva.

János bizonyára az evangélista hűségével írta meg, amit elragadtatása idején látott, és hallott. Hogy az élményei beigazolódnak-e, az a jövő titka.

Ha a Jelenések Könyve megmarad csupán látomásnak – páratlanul érdekes irodalmi műnek -, az igen jó lesz a gonoszoknak. Nem szenvednek hévséget, sáska- és skorpiócsípést, huszonegy kilós kőesőt, és mind a három harmad részük életben marad. A szentek sem járnak majd rosszul, mert a földi szenvedésért kárpótolva lesznek az égben.

A drámai események után a Szent Város, az Új Jeruzsálem leírása következik, amely a mennyből száll le a földre.

És a város kőfalának az alapjai ékesítve valának mindenféle drágakövekkel. (21,19)

A tizenkét kapu pedig tizenkét gyöngy..., és a város utcája tiszta arany, olyan, mint az átlátszó üveg. (21,21)

Tehát : Meglett! Illetve a Jelenések könyve szerint majd jövő időben lesz meg.

Azonban ami megvolt a múltban, és megvan ma is, az a végtelen világmindenség. Ez nem olyan alkotónak a műve, mint akit János látott, hanem olyan Valakié, akinek a tökéletes művére el lehet mondani hódolattal, hogy az eredmény méltó az Alkotóhoz.

Finis coronat opus.*

Szigetszentmiklós, 1968. június 26.

---

* A vége koronázza meg a munkát

Közös nevező

(Párbeszéd az Úr és a Sátán között
öt felvonásban)

Személyek: Isten

Sátán

Angyalok

A sátán és családtagjai

Beszélő

Történik az ember teremtésétől napjainkig

I. FELVONÁS

1. jelenet

Szín a menny

Személyek: az Úr

Sátán, később mint Ménimeusz

Beszélő

Beszélő A színen bíborpiros esthajnal. Narancsvörös hegyláncok ölelik körül az előtér zöld pázsitját. A hegyek csúcsai fenséges színkeverékben verik vissza az alkonyi fényeket. Egy nagy tengerszem visszatükrözi a hegyeket. Hárfán gyönyörű melódia zeng. Hatalmas szivárvány jelenik meg, amelyről angyalok tekintenek le. Sima faragású rózsaszín márványtrónon ül az Úr. Fenséges nyugalomához némi unalom társul. Világokat halmoz, és csoportosít. Nézi a forgásukat. Figyeli, hogy egy lehetetere miként omlanak össze. Unottan még egy naprendszer hajít a kavargó világok közé.

Az Úr Sátán, jöjj elő!

Beszélő Sátán jön. Csillagokat söpör le útközben, és hegyeket morzsol szét a lábával.

Sátán Mit kívánsz, Nagy Úr?

Az Úr Soká jöttél!

Sátán A Vadászkutya ködfoltjain túl voltam. Ott ért a hívásod, és az elég messze van!

Az Úr Én teremtettem, tudom, mennyire van.

Sátán Igen, Te teremtetted, de a bolygók és napok pályáját én mértem ki!

Az Úr Te mindig lázongó és akadékoskodó voltál. Angyalaimat bujtogattad. Legyen a neved Ménimeusz! Égi nyelven ez bajkeverőt jelent!

Ménimeusz Nem hiszem, hogy csupán a keresztelő miatt hívtál.

Az Úr Nem. Mi csak beszélgetünk, és közben múlnak az évmilliók.

Figyelj hát!

Terettem egy új kis világot, Föld a neve. Megraktam hegyekkel, völgyekkel. Tengerek, folyóvizek vannak rajta. Az erdők, síkságok állatokkal vannak tele. A vizek halaktól és egyéb állatoktól népesek. A levegő sem szegény élőekben. Minden élő megtalálja a neki szükségest. Hanem úgy érzem, nincs teljesség. Még valami hiányzik a Földről. Te igen leleményes vagy. Teremtsél oda olyan különleges állatot, amely nemcsak legelni tud, hanem felismeri a hegyek belső kincseit, és hasznára tudja fordítani az érceket! Uralkodjék az állatok felett! Legyen úr a földön, föld alatt és föld felett! Használja fel a vizesések erjét! Ismerjen meg minden nagyságot, de vegye észre saját kicsiségét! Ismerje meg a csillagos ég titkait! Csodálja meg a Föld nagyságát, de fogja fel, hogy az a világ, amelyen él, a kicsi porszemnek a végtelen számú többszöröse! Tanulja meg értékelni a parányt, amelyből a végtelen világmindenség áll! Csodálja meg az óceánt, de lássa meg, hogy az a kis vízcseppek irtatlan összessége! Legyen örökös vágya a legközelebbi bolygó elérése! De majd rájön, hogy az ő világa csak a Föld. Legyen szolgája a zuhatag, a villám, a levegő mozgása, a tűz, a fény és a láthatatlan sugarak! Legyen úr mindenek felett, de legfőképpen önmagán! Az állatoknak adtam ösztönt, éles karmokat, vad, nyers erőt. Ennek adok észet, értelmet és lelket. Fele lelke legyen az enyém, a másik fele a tiéd! Figyeltél, mit kívánok tőled? Ha tudod, alkosd meg ezt a lelkes állatot!

Ménimeusz: Sokat kívánsz, Nagy Úr, de majd megpróbálom!

2. jelenet

Szín A pokol előcsarnoka

Személyek Beszélő

Ménimeusz

Beszélő A pokol előcsarnoka mély völgykatlan. A pokol szájából lángnyelvek törnek elő. Bent fekete ördögök nagy üstökben kevergetik a forró szurkot. A barlang előtt óriási fa. Ágain fekete kígyók tekergőznek. A fa lombja szürke és zöld keresztres pókokból áll. A völgyet kopár sárga sziklahegyek veszik körül. A hegy lejtőiről

kénköves források futnak lefelé. A völgyben nagy tó. Felülete zöld a békanyáltól. A tó iszapos szélén óriási vörös krokodilok nyújtogatják a fejüket. Hirtelen zápor kerekedik, és békák, pókok, hernyók és pondrók esnek a földre. Ménimeusz egy sziklatömbön ül. Könyöke a térdén, arcát a tenyerébe hajtva mélyen gondolkodik.

Ménimeusz Honnan a pokol fenekéről vegyek ilyen állatot? Éppen most nincs egy pokoli eszmém, se egy ördögi gondolatom. (Fel-alá szaladgál, végül fáradtan megáll.) Aludjunk rá egyet!

Beszélő Ménimeusz végighever egy mohos sziklaágyon. Elalszik. Álmában vadul hánykolódik. Homlokáról szakad a verejték, végül ijedt kiáltással felébred.

Ménimeusz Szörnyű álmom volt, de megvan a különleges állat, amelyet alkotnom kell!

Beszélő Ménimeusz lemegy a tó partjára. Összetúr egy halom iszapot. Meglocsolja a posvány békanyálas vizével, aztán sarat gázol belőle. Mintázni kezd. Ujjai gyorsan, ügyesen mozognak. Lassan alakul, formálódik, és végül egészen kialakul az ember tökéletes mása. Akkor a maradék sárból egy maréknyit összekapar. Elkeveri a nyálával, majd rászórja az álnokság, hatalomvágy, kapzsiság, gyűlölet, hazugság, irigység, kegyetlenség, rosszakarat, káröröm, erkölcstelenség és kéjvágy magvait. Az egészet jól összegyúrja, és a bűnök e kicsi tárházát elrejtí az ember bordái alá.

Ménimeusz Elfáradtam!

Beszélő Ménimeusz megtörli a homlokát. Belefúj az ember szájába. Az ember nem kel fel, de a keble egyenletesen süllyed, és emelkedik. Alszik.

3. jelenet

Szín az előbbi

Személyek: Ménimeusz

Ménimeusz felesége és lányai

Beszélő

Beszélő Ménimeusz ül a sziklatömbön. Cirógatja az előtte hajladozó csörgőkígyó fejét. Elégedetten nézi alvó művét, az embert. Feláll, összefonja a karját. Odamegy hozzá a felesége, és körbeveszik a lányai, és kíváncsian tolonganak az ember körül.

Ménimeusz felesége és lányai Mi ez?

Ménimeusz Ez az ember, egy újfajta állat. Megrendelésre készült. Az Úr bízott meg vele.

Ménimeusz felesége Majdnem olyan, mint te vagy, de nincs lólába, se szarva, se farka.

Ménimeusz Attól még lehet belőle ördög. Én fogom nevelni és tanítani. Van egy új világ, a Föld. Most alkotta az Úr. Oda kell vinnem ezt az új állatot. Lesznek ezek többen is, sok millió. A Föld egy nagy színház lesz a számotokra. Lesz ott vígjáték és szomorújáték, dráma és tragédia, amit akartok. Én leszek a rendező. Lesz vér, sóhaj, bánat, könnyhullatás. Ne féljete, a darab nem áll meg soha!

Ménimeusz lányai De mi nem akarunk ennyi borzalmat!

Ménimeusz Lesz ám ott jóság és szépség is! Lesznek szép földi angyalok is. Nagyon változatos lesz a színjáték, majd meglátjátok!

II. FELVONÁS

1. jelenet

Szin a menny

Személyek Az Úr

Ménimeusz

Beszélő

Angyalok

Beszélő Ménimeusz árnyas fák alá helyezi az embert a Földön.

Aztán megjelenik az Úr előtt.

Ménimeusz Íme, Nagy Úr, kész van az állat, amelyet kívántál!

Nekiadtam a lelkem felét és mindazt, amit ördög adhat. Add neki Te is a Te lelked felét, hogy felébredjen!

Beszélő Ménimeusz szertefújja a felhőket, és a Földre mutat.

Az Úr (Kissé csalódottan) Jól van! Ha már megvan, legyen! Bár nem sok jóra lehet számítani, ha az alkotásodat, ezt a száz meg százféle keveréket életre keltem. Hanem azért csak menj le hozzá, hadd ébredjen fel! És ha idővel valami kívánsága lenne, Te majd megmondod nekem.

Ménimeusz (Nagy készséggel) Bízd csak rám!

Angyalok kara Dicsőség neked, Isten!

Beszélő Ménimeusz elkap egy hulló csillagot, és tüneményes gyorsasággal megérkezik a Földre.

2. jelenet

Szín változatlan
Személyek Az Úr
Ménimeusz

Ménimeusz Üdvözlégy, Nagy Úr!

Az Úr Te is, Ménimeusz! Mit kívánsz tőlem?

Ménimeusz A közös dolgunk szabad bejárást ad hozzád. Most is a Te kívánságodnak megfelelően jöttem. Azt kérted, hogy ha az ember valamiben hiányt érez, tudassam veled.

Az Úr Mit kíván az ember?

Ménimeusz Amint mondtad, levittem a Földre. Nehéz volt lelket verni bele, és nem sok értelem volt a szemében. Amikor teljesen magához tért, akkor is nagyon gyámoltalan volt. Se járni, se beszélni, sem élelmet szerezni nem tudott. Szedtem neki érett gyümölcsöt, édesgyökeret, megettetem vadmézzel. Miután jóllakott, elvezettem a forráshoz. Megmutattam neki, hogyan kell a két összezárt tenyeréből inni, mert négykézláb, az állatok módjára állt neki. Megtanítottam küzdeni a létért. Faragtam neki jó nehéz bunkót, hogy meg tudja védeni magát és képes legyen táplálékot szerezni. Ügyes és félelmetes vadász lett belőle.

Az Úr Azért adtalak mellé, hogy vigyázz rá.

Ménimeusz Szépen halad a tanításom nyomán. Mindent elkövetek, nehogy szégyent hozzon rám.

Az Úr És ha énrám hoz szégyent az ember?

Ménimeusz Az a Te dolgod. A Te utadat és célodat nem ismerem. A magam ösvényén járatom.

Az Úr Úgy látom, még nincs baj. Az ember fejlődik, életképes. De lehet, hogy más téren lesz a baj. Félek, nem lesz jó, ha mindig a Te befolyásod érvényesül.

Ménimeusz Miért félsz? Éppúgy taníthatod, mint én! Vagy nem bízol bennem és a lelked hatóerejében sem?

Az Úr Ne légy beképzelt! Tudom, hogy nagy vagy, erős és ellenállhatatlan. Tudom, majdnem betöltöd a mindenséget.

Majdnem annyi vagy, mint én. De ha rosszat akarsz, nem éred el a célodat, mert én közelebb leszek az emberhez innen az égből, mint Te, ha mellette állsz is a Földön!

3. jelenet

Szín változatlan

Személyek Az Úr

Ménimeusz

Beszélő

Angyalok kara

Ménimeusz Kibeszélgettük magunkat, ahogy a jó szomszédokhoz illik, de még nem kérdezted meg, hogy miért is jöttem.

Az Úr Kérdeztem, de úgy tartottad meg a beszámolódat, hogy nem mondtad el, mit is akar az ember.

Ménimeusz Még nem jutottam el odáig. Most elmondom.

Életvidám volt az ember. Beszédes, érdeklődő, csapongó, mint a gyermek. Tudott örülni a párosverseny minden fajtájának. Úsztunk, birkóztunk, köveket emeltünk. Örült a vadászatnak is. Szerette a derengő hajnalt, a lángvörös alkonyi eget. Órákig el tudta nézni a lobogó tüzet, ahogy imbolygó fényeket vet a barlang zugaiba. Szerette hallgatni a szél zúgását, az eső suhogását.

Az Úr Úgy veszem észre, Te szereted az embert.

Ménimeusz Ő is szeret engem. Szépen megvoltunk egymással ott a Földön.

Az Úr És most?

Ménimeusz Nem tudom, mi van vele, de már nem az, aki volt. Egy idő óta hallgatag, elmélázó, nem örül semminek igazán.

Az Úr Nem kérdezted, mi a baja?

Ménimeusz Kérdeztem. Ő maga sem tudja. Csak annyit tud, hogy az én társaságom már nem elég neki. Nem tudja, kit, de szeretne egy harmadik társat maga mellé. Olyat, akivel megoszthatná az örömét és bánatát. Akivel együtt nézhetné a kelő és lenyugvó napot, a bomló és alakuló felhőket. Valakit, akit félteni, őrizni lehetne. Akinek a lába elé tehetné az elejtett vadat. Aki gyönyörködni tudna a munkájában, aki csodálná az erejét. Akivel szorosán összebújhatna. Akivel együtt nézhetné a tűz fényeit a barlang falán. Nem tudja, mit akar, de szeretne boldog lenni. Nem tudja kifejezni, de szeretne valamit, ami kitöltené a lelke ürességét. Ezért jöttem hozzád. Ha kedves neked az ember, akkor megoldást kell találni!

Az Úr Az ember nem tudja, hogy addig boldog, amíg egyedül van. Jól van, adok neki társat, de aztán magára vessen! Mintázz meg egy

hozzá hasonlót! Szépet, vidámat, beszédest, csábosat, hízelkedőt, olyat, aki a legerősebb férfit is legyőzi majd könnyel, sírással, nevetéssel, ravaszsággal vagy a szépsége varázsával. Nevezd őt asszonynak! Összeházásítom a tüzet a vízzel. Boldog lesz az ember, ha megtalálja a lelke másik felét, aki mindenben egy vele. De ha nem találja meg, akkor az asszony az élete megrontója lesz, és ő naponta megátkozza a születését, és kívánni fogja a halált. Az asszony lesz az ember végzete, jó vagy balsorsa. Közel emelheti az éghez, de le is taszíthatja a posványba. Csak lakva ismeri meg a párját, mert előre sosem fogja tudni, hogy angyalt vagy fúriát visz-e a barlangjába.

Ménimeusz Szóval zsákbamacskát küldesz neki! Becsületemre mondom, én sem tudnám különben megcsalni az embert! Én sajnálom őt. Ne kezdjünk az asszonnyal!

Az Úr Tedd, amit mondtam! Én vagyok a felelős. Egyébként sem átkozom meg őket. Örülni akarok az életük folyásának. Megáldom a férfit és a nő szerelmét, de a boldogságért ők is tegyenek valamit! Legyenek türelmesek, szeressék egymást, tartsák meg a fogadott hűséget és a becsületszót!

Ménimeusz Azt hiszed, meg tudják fizetni ezt a súlyos árat?

Az Úr Ha nem tudják megfizetni, nem kapják meg a boldogságot. Valamiért valamit!

Ménimeusz Az ár mindegyike külön-külön is olyan súlyos, hogy egyet sem bír megfizetni az ember, nemhogy mind a hármat.

Az Úr De lesznek gyermekeik, akik által mind a hármat elbírják, és az ilyenek egyre többen lesznek. Sokasodjék az ember, töltsé be a földet! Élvezze annak minden javát, a fáradság gyümölcsét, a munka utáni gondtalan életet. Majd figyelem a kertemet, amelynek legszebb virága az ember. A kert gondozását rád bízom. Úgy tegyél, ahogy mondtam! Ha hívni foglak, újra eljössz. Most elmehetsz!

Angyalok kara Dicsőség a Teremtőnek,

Aki úr téren és időn,

Fejedelme a mindenségnek!

Beszélő Ménimeusz a fülét befogva elrohan. Peregnek az idő parányi egységei, amelyek tízezer éveket jelentenek a földi ember véges életében. Nemzedékek százai születnek és halnak. Népek, nemzetek tűnnek fel, és nyomtalanul elvesznek a történelem futószalagján.

III. FELVONÁS

A szín ugyanaz

Szereplők: Az Úr

Angyalok

Beszélő

Az Úr Tekintsetek le, Angyalok! Mit láttok a Földön? Gyönyörködni akarok az emberben, és azt szeretném, ha az angyalok serege is velem örvendezne.

Beszélő Az angyalok mind az ég peremére tódulnak, és kíváncsian néznek le a Földre. Egymás után egyre nagyobb rémülettel beszélnek.

Első angyal Uram, én...én nem is merem azt a szörnyűséget elmondani, amit látok... az emberek ölik egymást. Nem hiszem, hogy akár Te, akár mi örömmel lelnénk abban, amit a kétlábú állataid művelnek.

Második angyal Puszta kézzel tépik és marcangolják egymást, mint a koncon marakodó éhes ebek!

Harmadik angyal Most már öldöklő fegyverekkel szúrják, vágják egymást. Kezek, fejek, lábak hevernek a földön elválasztva a törzsektől!

Negyedik angyal Vérpatak folyik! A kiontott embervér!

Második angyal Száguldó lovak után kötött kocsikról dárdát, kopját, kelevézt hajigálnak egymásra. Karddal, szöges buzogánnyal vívnak. Nyílvezzőkkel árasztják el egymást!

Harmadik angyal A kocsikkal most már láthatatlan lovak rohannak. Most csöves fegyverekből láng és füst tör elő. Valami fütyül a levegőben, és a szemben álló úgy bukik fel, mintha dárda járta volna át, vagy buzogány zúzta volna szét a fejét, pedig nagy volt köztük a távolság!

Negyedik angyal Ott az egyik a földön hasal, és rövid kövér csővel félköröket ír le, és mint kasza után a rend, hullnak a földre a szemberohanók száza. A kövér cső úgy szól, mintha száz dobverő peregne a dobon.

Első angyal Amott egy szörnyeteg mászik a sivatag süppedő homokjában, ahol eddig csak a teve vagy a hiéna tudott járni.

Más helyeken hegynek fel, völgynek le. Ezeknek 12 kerekük van, de egy sem a földön gördül, hanem valami széles végtelen láncot

hajtanak maguk alatt, és úgy másznak, mint valami óriási púpos hernyó. Mennek árkon-bokron. Szálfákat döntenek ki. Nekimennek a háznak, és a másik oldalán jönnek ki törmelékkel a hátukon. Hosszú fekete cső forog a tetejükön. Szörnyű hegyes magot lőnek ki, amelyek félelmetes hangot adnak a levegőben, és ahol leesnek, ott pusztulás van és halál.

Második angyal Olyan óriási tárgyak szállnak a levegőben, hogy akkora madarat Te sem teremtettél, Uram! Van szárnyuk, de nem mozgatják, de a leggyorsabb sólymod sem érne a nyomukba. Óriási tojásokat szórnak, és ahova a tojás lepottyan, ott lángoszlop, füst és földfelhő száll fel a magasba. A visszahulló rögök úgy dobolnak a földön, mint a koporsóra hányt kemény hantok. A becsapódás helyén felfakad a talajvíz.

Harmadik angyal Igen, koporsó az egész tájék. Szétszaggyagott emberi testek fekszenek rajta. Testrészek, húscscafatok lógnak a fák ágain! Romokban hever a koldus vityillója és a gazdag palotája, az építőművészet remeke, a templom és a kocsmá. Az összehordott halottak közt ott hever az anya, aki még halálában is szorítja a csecsemőjét, a fiatal és öreg, a bűnöző és a szent. A munka eredménye semmivé válik.

Negyedik angyal Uram, annyi a kiontott embervér, hogyha annak volna termékenyítő ereje, a buja növényzet a zsámolyodig érne! Az Úr Hol van Ménimeusz?

Harmadik angyal Ménimeusz mindenütt jelen van. Minden, ami a Földön történik, az ő irányítása mellett folyik, vagy az ő sugallatára megy végbe. Egyszer hódító király, máskor valamelyik császár lázító tanácsadója. Aztán valamelyik érdekközösség elnöke. Nekik háború kell, mert az érdekeikkel nem vág össze a béke.

Második angyal Holnap hadianyag-gyáros és hadseregszállító lesz. Itt is a milliók pusztulása növeli a milliárdos hasznot.

Első angyal Most meg hírnévre vágó hadvezér, aki a holtak tízezrei által lesz halhatatlan. De máris pénzfejedelem, aki gyümölcsöztetni akarja az aranyait. Ehhez is legalkalmasabb mező a háború.

Harmadik angyal Most épp lángeszű tudós. Lombikjai, műszerei között gubbaszt, kotyvaszt, pepecsel, számol, mérlegel. Betekint az atomok világába, hogy új rettenetes erőforrást leljen, amely minden eddig ismertet százezerszer meghalad. De ki is kell próbálni, hogy lássa, milyen dúsán arat az új fegyverrel a halál. Ennek is háború kell!

Második angyal Nem vagytok igazságosak! Elhallgatjátok, hogy Ménimeusz most aggódó arccal egy sebesült fölé hajlik. Gyorsan ügyesen bekötözi, hogy el ne vérezzen. Egy másik tehetetlent épp most hoz ki a tűzvonalból. Nem fél, mert máris megy vissza másik sebesültért. Vöröskereszt van a karján. De nézzétek csak, amott, egy tiszta szobában egy harcos fekszik az asztalon. Ménimeusz áll felette. Csillogó eszközöket adnak kinyújtott kezébe. Ő vág, csontot fűrészsel, varr szinte fáradhatatlanul, és százak életét menti meg!

Negyedik angyal Nézzétek csak, ott egy síró özvegynek ad tetemes segélyt a saját pénzéből!

Az Úr Elég a dicsőítésből! Végül még rokonszenvenné teszitek! Az igazságot majd én mondom ki. Tárgyilagos bíró leszek. Erényt és bűnt a serpenyőbe vetek, és meglátjuk, merre billen a mérleg nyelve. Jól tettétek, hogy azt is észrevettétek, ami a javára szól! Ítélet lesz a mai napon! Hívjátok Ménimeuszt!

Beszélő Az angyal, aki Ménimeusz javára szólt, megadja a jelet. Háromszor a kürtjébe fúj.

IV. FELVONÁS

1. jelenet

Szín ugyanaz

Személyek: Az Úr

Angyalok

Ménimeusz

Beszélő

Beszélő Ménimeusz kimért léptekkel közeledik. Az Úr trónusa előtt megáll, és fejét megbiccentve szól.

Ménimeusz Üdvözöllek, Nagy Úr!

Az Úr Én is Téged, Ménimeusz! Tudod, mért hívatlak?

Ménimeusz Ismerjük egymás gondolatait. Felelősségre vonás lesz.

Beszélő Ménimeusz éleset füttyent. A sűrűből óriási bölény csörtet elő. Ménimeusz az egyik kezével megfogja az állat szarvát, a másikat a hátára teszi. Valamit a fülébe sűg, és a bölény engedelmesen lefekszik. Ménimeusz ráül a bölény hátára az Úrral szemben.

Az Úr Különös ülőhelyet választottál magadnak! Miért éppen ezt a púpos bölényt?

Ménimeusz Szeretek a saját tulajdonomon ülni. Ezt én teremtettem magamnak. Ez a púpos kérődző is van olyan műremek, mint a te rózsaszínű trónod. Az élő mindig több, mint a holt anyag. Ennek

az állatnak a szemei fénylő gyémántok, meleg a csilogásuk. Az élő szeret, gyűlöl, kedves vagy haragos, hűséges vagy hűtlen. Építi a szervezetét, utódokat hagy maga után, így halhatatlanná teszi magát.

Az Úr De az élőknek szüksége van az anyagra, és az anyag halhatatlan, bár a jelen pillanatban még nem él. Az élő nem egyéb, mint az anyag megfelelő összetétele.

Ménimeusz Ennek az állatnak a szeme élő tükör. Többet mutat, mint a legtökéletesebbre csiszolt felület. A külső kép mása is benne van, de emellett megjelenik benne az öröm, a vágy, a bizalom, a félelem, a szeretet vagy éppen a gyűlölet, amelyek belülről kifelé ható indulatok termékei. Ezek anyagi értelemben nincsenek, mégis cselekvésre készítetik az élőket. Az állatoknál ösztön, az embernél az ösztön mellett értelem van az indulatok mögött.

Az Úr Az értelem csíráját én ültettem az emberbe, és az idők során lombos fává növekedett.

Ménimeusz. Ez tisztán az ember érdeme. Igaz, hogy tanítottam az embert, de csak az első lépésekre.

Az Úr Akkor miképp jutott oly magasra a tudás meredek hegyén, hogy már a csúcs felé nyújtogatja a kezét?

Ménimeusz Én csak elindítottam a tudás útján, aztán magára hagytam. Azt akartam, hogy önálló legyen. Azt az utat, amelyen járnia kellett, teleszórtam ezer akadállyal, hogy minél nehezebben jusson előre, hogy tudja értékelni a megtett utat. Magára hagytam, hogy gondolkodásra bírjam, hogy edzett, kemény, bátor és okos legyen. Ha többet és újat akart, akkor mindig valami újat kellett tanulnia. Így vált nagyon lassan gondolkodó, és érdekeinek megfelelően cselekvő lényé. Kemény sziklába kellett vájnia minden lépcsőfokot, hogy magasabbra jusson a tudás hegyén. Minden szakadék tele van fehérlő csontokkal, azokéval, akik a nyakukat szegték, amikor a csúcs felé törekedtek. Az értelmet az élet kényszere növelte a mai fokra, nem Te, és nem én!

Az Úr Várj, Ménimeusz! Most egyebet kell felszínre hoznunk. Egy-kétezer év nem nagy idő, nem sokat számít.

2. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az Úr Elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amiért hívtalak. Te az eddigiekben lépésről-lépésre közeledtél ahhoz a veremhez, amelyet magad ástál magadnak. Mielőtt beleesnél, megkérdezem tőled, mért várokottattál meg, amikor halottad a kürt hívó szavát?

Ménimeusz Nem vagyok köteles beszámolni, hogy mit csináltam, és hol voltam! Mi jogon vonsz felelősségre?

Az Úr Csenedesedj, Ménimeusz! Az erősebb jogán kérdezlek.

Megkövetelem, hogy minden kérdésre készséggel felelj, és nagyobb tisztelettel beszélj velem!

Ménimeusz Én nem tisztelek senkit! Ha beszélek, azt a magam jószántából teszem, és nem a Te parancsodra. Független vagyok tőled!

Az Úr Minden éntőlem függ, ami volt, ami van, és ami lesz. Bár a gyengébb mindig függő helyzetben van, én veled szemben is csak az igazságot fogom érvényesíteni.

Ménimeusz Ami neked igazság, nem bizonyos, hogy nekem is az. Úgy jöttem hozzád, mint szövetséges társad, és nem úgy, mint alattvaló szolgád. Nem én ajánlkoztam szövetségesednek, hanem Te hívtál!

Az Úr Ez igaz, de nem örök időre! Az előbbi szavadra megint azt mondom, hogy csak egy igazság van, az enyém.

Ménimeusz Én pedig újra azt mondom, hogy az igazság viszonylagos. Ki-ki a saját érdekei szerint értelmezi.

Az Úr Az én igazságomnak senki sem mondhat ellent, mert az abszolút igazság. Ilyen például, hogy Káin testvérgyilkos volt. Te vállalnád a védelmét?

Ménimeusz A gyilkosságban nem vállalnám, de egyebekben igen.

Az Úr Mit hoznál fel a védelmére?

Ménimeusz Az eredendő okot.

Az Úr Mi volt az eredendő ok?

Ménimeusz Te magad, mert Káin a gyilkosság előtt nem volt bűnös. Egy hibája volt, hogy indulatos és hirtelen haragú volt. De ez nem volt ok arra, hogy miközben Ábel áldozati füstjét engedted az ég felé szállni, addig Káinét lenyomtad a földre. Ha Káin áldozati füstjét szívesen fogadod, nem kezdődött volna gyilkossággal az ember tragédiája. Tehát Ábel Káin áldozata volt, de Káin a tied! Végző

oron mind a kettő a te áldozatod! Ez is igazság!

Az Úr Mit mond a logika, Ménimeusz?

Ménimeusz Hogy aki tévedett, az tegye jóvá a hibáját!

Az Úr Láttad-e az elátkozott lelkek seregében Káint?

Ménimeusz Nem láttam.

Az Úr És mit gondolsz, mért nem?

Ménimeusz Talán nem találtál megfelelő büntetést a számára.

Az Úr Nos hát odanézz, Ménimeusz! Ott jobbra két, kövekből
összerótt áldozati oltár van. Lobog rajtuk a tűz, és mindkettő füstje
diadalmasan száll a magasba. Káin és Ábel ölelkezik. Az égben is
van logika, Ménimeusz!

Az angyalok kara Te vagy az örök igazság,

És a végtelen irgalom,

És a bűnöst felemeled,

Ha előtted térdel.

Ménimeusz Először bűnbe kerget csak azért, hogy
megbocsáthasson!

3. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az Úr Térjünk a dologra, Ménimeusz! Az emberről akarok szólni
veled. Igen, az emberről, akit a nevelésedre bíztam. Sokat
vártam tőle, de a csalódásom épp olyan nagy, mint amekkora a
várakozásom volt. Sokat fejlődött, de megcsúfoltad a képmásomat
az emberben. Azt kell látnom, hogy mindegyik egy kicsinyített
ördög.

Ménimeusz Én a meglévő anyagból alkottam meg az embert. Nem
tehetek róla, hogy az anyag eleve rossz volt!

Az Úr Nem az anyag rossz, hanem az, ami az anyagot cselekvésre
készíti.

Ménimeusz Nem ígértem, hogy együttműködöm veled. Te
felsoroltad, mit kívánsz. Teljesítettem az elvárásodat. Úr lett a
földön, föld alatt. Leigázta a tengert, és meghódította a levegőt.
Jármába fogta a természet erőit.

Az Úr Igen, de egyebekben nem találkoztak a céljaink.

Ménimeusz Nem voltak közös célok! Én egy szóval sem ígértem,
hogy mindvégig azonos úton haladok veled. Nekiadtam az

embernek a lelke felé, Te is megajándékoztad a Te lelke felé. Ez a két fél örökké taszítja egymást. A harc akkor kezdődött, amikor életre keltted az embert.

Az Úr És ebben a harcban mindig a jónak kell elbuknia? Lelkemnek fele, amely mindig a jót, a szépet és az igazat akarja, nem győzi le a tiédet, amikor az ember tusakodik a jó és a rossz választása között. Ménimeusz Néha legyőzi. Ha az ilyen győztes a Te lelke erényeit egyesíti magában, talán szent lesz belőle. Persze majd száz év múlva. Előbb megégetik, oroszlánok elé vetik, keresztre feszítik, vagy megkövezik. De az is lehet, hogy félisten lesz belőle. De csak fél Isten! Ezek együgyűek, mert nem önmagukért élnek, hanem mindig másokért. Végül meghalnak valami bolondságért, amelyet ők isteni eszmének neveznek. Ha sokáig élnek, keserűséggel a szívükben, vagy kiégett lélekkel hálnak meg. Aztán vagy elfelejtik őket, vagy szobrot emelnek nekik, de az utókor fiai közül csak némelyik tudja, kit ábrázol a márványfigura. Érdemes volt a Te útjaidon járniuk? Okosabbak voltak, mint akik rám hallgattak?

Az Úr Az okosságnál nagyobb erény a becsület. Te magad vádolod magadat! Szépen felsorolod a bűneidet. Ez mind a Te lelke terheli. Ménimeusz Ez harc kettőnk között, és folytatódni fog, amíg ember lesz a földön!

Az Úr Ménimeusz, Te azt mondtad, hogy ma értelem és lélek ül az ember szemében, és az nem a mi érdemünk, hanem a viszontagságok között csiszolódott drágakő.

Ménimeusz A körülmények alakításában volt részem, de nem nyomtam el az emberben a Te lelket, és a magamét sem toltam előtérbe. Az ember lelkét a körülmények formálták olyanra, mint amilyen!

4. jelenet

Szín az Édenkert
Személyek: a voltak

Beszélő Az előtérben az édenkert arany rácsos kapuja. A kapu felett futórózsa-koszorú, amely három csúcsívet alkot. A kapu két oldalán angyalok állnak lánggallossal. A háttérben angyalok és Ménimeusz láthatók. Az Úr a trónon ül.

Az Úr Ménimeusz, Te azt mondtad, hogy a szem a lélek tükre.

Egyetértesz, hogy az volna szép, ha abban az eleven tükörben mindig tetszetős képek jelennének meg?

Ménimeusz Tökéletesen. A szép gyönyörűséget visz az értelmesek világába.

Az Úr Akkor mért nincs ez így „az értelmesek világában”?

Ménimeusz A tükör nem hazudik, a valóság mását adja. Az eleven tükör éppúgy nem hazudik. Az ember belső világának a képét, vagyis a lelkét mutatja. Jó vagy rossz, szép vagy csúnya, amilyen abban a pillanatban.

Az Úr Az ember szépre, jóra van teremtve. Ha nem olyat mutat a tükör, akkor el van torzítva a lélek és az egész ember.

Ménimeusz Az ember lelke sokféle gyümölcsöt érlel, szépet, jót és halálos mérgűt. A jó tulajdonságai kiegyenlítik a rosszakat.

Az Úr Beszélj! Vita nélkül nem lehet megoldani semmilyen kérdést.

Ménimeusz Az én rovásomra írod, hogy a Te lelked nem futja meg a versenyt az enyémmel. Nem rajtam, hanem a versenyzőn múlik, ha lemarad. Az ember kezdeti körülményeit én alakítottam ki azért, hogy gondolkozásra kényszerítsem, és hogy tudjon alkalmazkodni. Ezáltal egyre jobb, könnyebb és biztonságosabb életkörülményeket ért el. De mivel az emberek nem egyenlők a gondolkodásban, nem egyformán tudták a kedvező körülményeket a maguk javára fordítani.

Az Úr A maguk javára és a másik rovására! Hallgatsz arról, hogy a helyzet kihasználásához nem csak észbeli készség, körültekintő gondolkodás kellett, hanem a lelkiismeret elhallgattatása is!

Ménimeusz Annak a báránynak, amelyik élni és hízni akar, ennie kell. Nem lelki táplálékot, hanem legelőt és legelést kíván. Látom, nem tetszik a kép, de a tárlaton nem akad másfajta, hiszen egy művész festi valamennyit, az Élet!

Az Úr (Gúnyosan) Érdemes egy művész! Nem fél, hogy kifütyülik?

Ménimeusz Nem, nem! Sokaknak tetszik.

Az Úr Múértő közönség, mondhatom!

Ménimeusz Hadd vonjak párhuzamot a Te lelked letéteményesei és az én tanítványaim között! A Tiéidnek nem kell a jó legelő, hanem félreállnak. Akikben az én sugalmazásom érvényesül, azok tudnak élni csupán önmagukért, és gondtalanná varázsolják az életüket. Övéké a föld minden java. Ha kell, a kunyhók romjain is felépítik a jólétük várát.

Az Úr Mindig azokon! A kicsik és a gyengék hátán.

Ménimeusz Lent kell az alapot kezdeni! És erre nincs alkalmasabb, mint a kicsi és a gyenge válla. Eszükben sincs meghalni valami bolondságért. Élni akarnak, és kifacsarják az utolsó cseppig az élet édességét. A föld javai értük lettek teremtve. Éljenek hát vele!
Az Úr Az ember nem azért él, hogy egyék. De ezek az okos kétlábú állatok felfalnak mindent, mint a disznók, és a vályútól éles agyarral marják el a gyengébbeket.

Ménimeusz Az ember mindenevő, és mindig éhes.

Az Úr És mindig a máséra éhes! Én örök életet és égi boldogságot ígértem nekik, de nem ilyen élet után!

Ménimeusz Mért bíztad közvetítőkre a dolgot? Emberek hirdetik az elvárásaidat. És az egyik ember nem hisz a másiknak. Azonkívül az enyémekek mennyországa közel van és elérhető. A Tiéd messze van és álomnak tetsző. Nem mindenki hisz, mert az ember kétkedő. A Te létezésednek nem lehet a végére járni

Az Úr Vannak, akik hisznek láthatatlanul, és aki hisz, az üdvözülni.

Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek!

Ménimeusz Elismerem, tényleg vannak, akik hisznek fenntartás nélkül, és nekik a hit valóban sziklavár, amelyen földi hatalom nem tud erőt venni. Azt mondod, ezek nem ingadoznak, mint a nádcsászló. Csakhogy a nád megáll egyenesen, ha elzúgott felette a vihar! A te szentjeid, a magas tölgyek, derékba törve fekszenek a földön. És ha inkább választják a halált, akkor az azt jelenti, hogy van valami, amitől a halálnál is jobban félnek, és az Te vagy!

5. jelenet

Szín és szereplők ugyanazok

Az Úr Miképpen építesz az igazságra, Ménimeusz, ha neked a bűn és erény egyenlő?

Ménimeusz A rossz éppolyan szükséges, mint a jó. Látnia kell az embernek a bűnt, hogy értékelni tudja az erényt. Az erény próbaköve a csábítás. Ha valaha diadalt ült majd az erény, úr lesz a jószág és szeretet, azt a bűnnek köszönheted. A jószágnak a rossz, az erénynek a bűn, a szeretetnek a gyűlölet a szülőanyja.

Az Úr Elengedtem volna ezt a rokonságot! Származott volna mindegyik a maga fajtájától!

Ménimeusz Az ember a jó és a rossz között mozog, és vagy

megmarad a köztes mezőn, vagy pedig a tiéd vagy az enyém lesz. Az Úr Menjünk tovább! Én azt mondtam, legyen boldog és elégedett az ember! Éljen a munkája után! Most két osztály van, élősdi és munkát végző. Az ember fegyvert kovácsol az ércből, hogy öljön. Az aranyból pénzt veret. A pénzen megvásárolja embertársa erejét, ifjúságát, szépségét és tudását. Megveszi a férfi becsületét, a nő tisztaságát.

Ménimeusz Az embernek nem szabad semmilyen téren elégedettnek lennie! Ha az volna, nem is lett volna érdemes megteremteni. A boldogtalanságon és elégedetlenségen keresztül épül a világ. Ha mindenki elérné az álmát, az maga volna a szellemi halál. A boldogtalanságból fakad az istenkeresés is! A fájdalom mondja tollba, festi vászonra, faragja kőbe, szólaltatja meg hangszereken az ember halhatatlan alkotásait.

Az Úr Te úgy tudod bizonyítani minden rossz szükségességét, hogy az már majdnem meggyőző. Nem a tudásvágyat kárhoztatom, de én azt mondtam, hogy békésen munkálkodjon az ember! Hol van a béke, Ménimeusz?

Ménimeusz Két helyen van béke, a sírban és itt nálad.

Az Úr És mi a harc oka?

Ménimeusz Az egyik ok Te vagy. Mért nem adtál több aranyat a földre? Akinek kevés van, az el akarja venni attól, akinek sok van. Az meg azért harcol, hogy megtartsa, és még raboljon hozzá annyit, amennyit bír. Átokfolyam lett az aranyból, amely sokakat elragad. Én már nyugodtan ülhetek, Te szállítod nekem a kárhozott lelkeket. Nem mondom, hogy szándékosan teszed, de Te vagy az ok.

Az Úr Enyhíteni akarod a szavaid életét?

Ménimeusz A háború másik oka, hogy azt kívántad, sokasodjanak, és népesítsék be a földet. Ez megtörtént, és most kevés nekik a föld.

Az Úr Az ember nem élhet háború nélkül?

Ménimeusz A kicsik élhetnének, de ezer okot találnak rá a nagyok. De ez is jól van így, mert ez szülte meg a kicsik harcát a nagyok ellen. Ez a harc a kicsik jogaiért és a békéért folyik. Új, jobb világ fog születni és jobb embersors. Az új életnek azonban fájdalom, vérözön az ára, de az ember hajója végül mégis révbe fut. Akkor nem lesz a szíveken gyűlölet. Fehér, fekete, sárga és vörös testvérként ölelkezik. Akkor majd elégedetten nézel a földre, és megállapítod, hogy az ember a teremtés koronája.

Az Úr És mért nincs ez így réges-régen?

Ménimeusz Mert az ember nem akarja elismerni a munka kötelező voltát. Fáradság nélkül szeretne élni. Így alakult ki, hogy annak, aki műveli a földet, bogáncskóró jut, de annak, aki dolgoztatja a másikat, annak fehér kenyér.

Az Úr A földön minden fordított viszonyban áll. Erre is azt mondod, hogy jól van ez így?

Ménimeusz Igen, mert ez készletti gondolkodásra és harcra.

Százszor bukjon el a kemény csatákban, mert ha könnyen vesz győzelmet, nem tudja megbecsülni, amit elért!

Az Úr Kegyetlen a módszer, amellyel felébreszted az emberben az embert!

Ménimeusz Azt is a szememre hánytad, hogy mindennek ára van a földön. Igaz, de csak az vásárolható meg, amit árúba bocsátanak.

Vannak születésüktől fogva bűnre hajlók, és vannak erkölcsi szegények, akikbe nem nevelt nemesebb érzést senki. Az élet pedig nagy kerítő, és őket szemeli ki minden bűn végrehajtására.

Az Úr És ez is jól van így?

Ménimeusz Valóban így van jól! A bűn ellenhatásaként erős jellemek is nevelődnek, és náluk a tisztesség nem eladó. Inkább vállalják a nyomort vagy a halált. Neked kedved telik az ilyen bolondokban.

Az Úr Túl komor képeket rajzoltál, de akadnak köztük derűsek is, amelyek úgy hatnak, mintha a szebb jövőt jelentenék. Jó volna az ilyen derűs képekből egy egész tárlat, hogy mindenki láthassa, és követelje, hogy a kép valósággá váljon. Azt se bánám, ha a művész neve Ménimeusz lenne. De hogy minél hamarabb valóság legyen az, amit olyan szépen ecseteltél, megvonom a lelkek feletti hatalmadat. Kárpótlásul neked adom a gonosz lelkeket, akiket megnyertél magadnak a földön.

Ménimeusz Nem kell, hogy nekem add azt, ami úgyis az enyém!

Azok sem kellene, akik az én birodalmamat népesítik. Felmondom a szerződést.**Az Úr** Tisztes visszavonulást akarsz?

Ménimeusz Ha visszavonulok, akkor azt azért teszem, mert elértem a célomat. Bebizonyítottam, hogy a Te lelked fele csak ellensúlyozni tudja az enyém befolyását. Tudom, hatalmasabb vagy nálam, de ne tartsunk erőpróbát! Azt gondolom, hogy a cél érdekében okosabb, ha a két nagy erő egyesül.

Az Úr Az előbb fölmondtad a szerződést, most meg a megújítására célszol. Azt hiszem, fáradt vagy, és kihagy az eszed. Pihenjünk!

V. FELVONÁS

1. jelenet

Szín és személyek ugyanazok

Az Úr Te újabb szövetséget ajánlottál nekem. A földi működésed után hogyan lehetne bizalmam hozzád?

Ménimeusz Nem kívánom, hogy megajándékozz előlegezett bizalommal, csak hallgass meg!

Az Úr Beszélj lényegre törően! Bizonyítsd be, hogy az ember javára voltál!

Ménimeusz Én visszavádolok. Ha a működésem nem volt áldásos, miért hunytál szemet felette? Mért nem fogtad le az én átkos kezemet?

Az Úr Mindennek megvan a maga ideje. Most már megérett a gyümölcs, hát leszedem.

Ménimeusz Mi különleges közös fát ültettünk, amelynek minden ágacskáján az eszme különféle gyümölcsei teremnek. Ezek virágzási és érési ideje nem azonos. Ha teljesen virágba borul a mi fánk, akkor alatta béke és szeretet honol majd. Ez még csak álmokép, a jövő képe. A múlt és a jelen visszataszító képeit éppen olyan hűen ábrázoltam, mint a szép jövőét.

Az Úr Évezredek folyása nem volt neked elég arra, hogy az emberek arcára boldogságot varázsolj? Hogy az életöröm kitartson a bölcsőtől a koporsóig?

Ménimeusz Az én gyümölcseim a fán még zöldek. A szüret valóban késik, de az eszme érési idejét nem lehet előre meghatározni. Ezer év, tízezer vagy sokszorosa? Lehet, hogy a sokszorosa is kevés. Az eszme fájának sok az ellensége. Borult ég, zivatar, a sáskák és a hernyók tömege.

Az Úr A te szentségtörő kezed volt minden időben a felhő, a zivatar, a sáska és a hernyó!

Ménimeusz Mért adtál hát nekem annyi ideig szabad kezet?

Az Úr Most megkötöm a kezed!

Ménimeusz Késő! A lelkek nagyobbik fele már az anyaméhben az enyém.

Az Úr Dobj Te ezer hamis lelket a mérleg egyik serpenyőjébe! A másikban egyetlen igaz lélek felém billenti a mérleg nyelvét.

Ménimeusz A szerinted könnyű lelkek így igen hasznosak számodra, ha a Te mérlegedet használjuk.

Az Úr Úgy kell értenem, hogy talán nekem szolgáltál?

Ménimeusz Én senkit sem szolgállok, a magam kedvtelését követem. Ha mégis egy követ fújtam veled, az nem szolgálat volt, hanem csupán elkerülhetetlen velejárója a működésemnek. Két párhuzamos vonal határolja a síkon azt a területet, amelyen az embernek haladnia kell, és az út végén várja őt a szabadság, egyenlőség, testvériség és mindezek összessége, a béke.

Az Úr Beszélj világosabban!

Ménimeusz Te vagy az egyik vonal, én a másik.

Az Úr És hogy érte volna el az ember azt a hármasszögöt a két párhuzamos között?

Ménimeusz. Már mondtam. Én kevertem kezdetben minden rosszat. Azután ment minden a maga útján, mint egy nagy folyam, amely felszedi a patakok és folyók vizét.

Az Úr És amikor a sok bűnpatak vizét már nem tudja befogadni az átokfolyam, akkor kilép a medréből. Elönti a réteket, búzaföldeket és kerteket. És amikor visszatér a medrébe, a bűn iszapját hagyja maga után. Az átokfolyam megfér a két párhuzamos között?

Ménimeusz Az átokfolyam kiöntése olyan szükséges, mint a hozzád küldött imádság. A hazugság, a gyűlölet, az álnokság és a háború a kútforrása a legszebb dolgoknak. Minden bűn magvát én kevertem az ember szívébe. Ezt kellett tennem, hogy megismerje azt, amitől óvakodnia kell. Rájött, hogy a hazugsággal nehéz koloncot vesz a nyakába. Megtanulta, hogy aki mindenkit gyűlöl, azt senki sem szereti. A háború borzalmai váltották ki a vágyát a béke után.

Mindent meg kellett mutatnom neki, amit kerülnie kell. Tövises terepen jártam, hogy a béke puha, füves útjára vágyjon.

Az Úr És elkészült már a béke útja?

Ménimeusz Ha lassan is, de épülnek a szakaszok. Egyszer majd körülérik a földet.

Az Úr A hadak útja gyorsan kiépült az egész földön!

Ménimeusz Most szedetem fel velük, és annak az anyagából épül a béke útja. Ahogy fogy az egyik, úgy nő a másik. Én nem fogtam kézen az embert, de az a rossz út, amelyen járt, jó szándékkal volt kikövezve.

Az Úr Ebből még közmondás lehet! Te azonban mindig el akartad fordítani tőlem az embert.

Ménimeusz Annál jobban keresett téged.

Az Úr Te nyíltan ártottál nekem, amennyit bírtál. Igyekezted minél több lelket magadnak megszerezni. Pénzzel az egyiket, fényes ígérettel a másikat, fenyegetéssel a harmadikat. Akinél egyik sem vezetett célhoz, annak börtön, kínszenvedés volt az osztályrésze. Ezért kevesen élnek az én kívánságom szerint.

Ménimeusz Te nem akard elismerni annak a módszernek a szükségességét, amellyel meg akartam szüntetni a bűnt. Általános vágyat kellett ébresztenem az emberibb élet iránt. Csak általános elégedetlenség válthat ki általános megmozdulást, amellyel remény lehet a győzelemre. Olyan helyzet kell, amely a kicsit nagyvá, a csüggedőt reménykedővé, a kétkedőt lelkesé, a félénket hőssé neveli!

Az Úr Volt már olyan helyzet, amelyben az ember a saját énjéből kifordulva annyira más lett? Lehet-e hinni, hogy lesz is ilyen?

Ménimeusz A történelem ilyen csodás változásokkal van tele, de nem voltak általánosak. És lesz is ilyen helyzet, de nem lehet megmondani, milyen időrendben követik egymást a periódusok.

Az Úr Folytasd! Nem tudom, hol akarsz megállni.

Ménimeusz Talán leveszek egy-két téglát a válaszfalról, amely közöttük áll. Haraggal tölt el téged, hogy elnyomók és elnyomottak vannak a földön. De minél nagyobb az elnyomás, annál nagyobb a vágy a szabadság után.

Az Úr Ez megint a rossz szükségességének a hirdetése, és a bűn feldicsérése!

Ménimeusz A gályarabokat bilincs kötötte a padokhoz, de a lelküket nem tudták elszakítani tőled. Az arénákba vetett híveid zsoldárokat énekelve, imádkozva várták az éhségtől ordító vadállatokat. Szelídek, de törhetetlenek voltak. A szórakozást kereső nézők döbbenetesen kérdezték: Milyen isten lehet az, akiben ennyire bíznak? A kíváncsiság a katakombák hívei közé hajtott közülük sokakat. A tilalom és üldözés ellenhatása, hogy a népek ismernek és tisztelnek téged.

Az Úr Szép védőbeszédet mondtál. Sok téglát levettél a válaszfalról. Most pihenjünk megint!

2. jelenet

Szín az édenkert

Szereplők változatlanok

Az Úr Továbbra is vádollar, és bírád vagyok egy személyben. Jogod van beszélni. Amit mondasz, fölemel, vagy elbuktat téged.

Ménimeusz Emelkedni nem akarok. Egyedüli célom az igazam bizonyítása.

Az Úr Lássuk, melyik lesz több, a bűnöd vagy az erényed! Ha büntetni kell, nem én büntetlek, hanem a bűnöd. Ha fel kell menteni, az igazság ment fel.

Ménimeusz Én fogom kimondani magamra az ítéletet az igazságnak megfelelően. A jó cél érdekében én vertem meg az embert bűnnel, gonosszággal, de nem olyan mértékben, mint amennyire mostanra elmerült benne. Az ember túlment a mértéken. Ez a maga által felvett lendület viszi a végzete útján. Rohan lefelé a lejtőn, amelynek alján a pusztulás várja.

Az Úr Hát nincs menekvés az ember számára?

Ménimeusz Nincsen, ha megtartja a felvett irányt, de van, ha eltér tőle.

Az Úr A mindenségben minden kimért rendben mozog. Az élet szépség, a halál visszataszító. Az életnek tehát élnie kell!

Ménimeusz Felelősnek érzem magam, mert az ember a teremtése óta nem lett jobb. Én a mocsárba löktem, mert azt reméltem, hogy önként kimászik. De nagyon megszerette a bűn meleg fészket. Ott maradt, és most már csak magához hasonlót akar látni. Az emberen keresztül megutáltam önmagam. De én épp olyan áldozat vagyok, mint az ember. Megvan bennem minden tulajdonság. A két fő alkotóm a jó és a rossz. Ezt a két fő elemet sugároznom kell az emberre, de mégsem fogynak ki belőlem, mert valahonnan valakitől állandóan hullik rám ezek sugárözöne. Így mindig telítve vagyok!

Az Úr Ami elhagyta a szádat, az nem védőbeszéd, sőt ilyen halálra szóló vádat egyetlen ügyész sem állított volna össze. Folytasd a vallomásodat!

Ménimeusz Ami még hátravan, az nem érinti a múltat. Ezentúl minden képességemet egyetlen akaratra fogom összpontosítani. Többé nem fogadok be egyetlen olyan sugarat sem, amelyet az ismeretlen erő küld rám, hanem elsugározom olyan kihűlt csillagra,

ahol nincsen élő. Akkor nem lesz bűn, mert nem lesz magvető. És akkor a bűn nélküli ember a teremtés koronája lesz!

Az Úr Nos hát hadd emelkedjen a népek boldogságának a napja! Hadd álljon meg a delelőn, ahonnan minden irányban egyelőn szórja a sugarát!

Ménimeusz Úgy lesz, mert félmunkát nem végzek. Bocsáss meg azoknak a lelkeknek, akiket örök kárhozatra ítéltél énmiattam! Én feláldozom magam.

Az Úr Megbocsátok a gonosz lelkeknek. Neked is megbocsátok, Ménimeusz! Együtt maradunk. Meglátjuk, hogyan borul virágba a jószág fája. Meglátjuk, hogyan érik pirosra a szépség, a tisztaság, az irgalom, igazság és a béke gyümölcse.

Ménimeusz Nem, nem! Ami ezután jön, az már nem nekem való. Az ember boldogságát, amelyhez én egyengettem az utat, örömmel nézném. De én csak az áldozataim számára kértem kegyelemet, a magam számára nem. A menny nem nekem való hely. Félek, hogy újabb kísértésbe esném. Nekem a részleges hatalom kevés!

Az Úr Mért működtél hát közre?

Ménimeusz Én tőled függetlenül dolgoztam, de mivel a céljaink azonosak voltak, a te malmadra hajtottam a vizet. Hogy ne lehess büszke a győzelmedre, én megsemmisítem magam! Engem az igazság veszít el, mert sok százmillió bűnös és ártatlan hullott el a szenvedés útján, amelyre én tereltem az embert. Te felmentettél engem, de én nem mentem fel magam!

Az Úr Ítéletet mondtál magad felett. Inkább egy vesszen el, mint az egész emberiség!

3. jelenet

Szín és a szereplők ugyanazok

Az Úr Az utolsó szó jogán a vádlott nem elveszíteni, hanem menteni szokta magát. A beismerés és az, hogy magad mondtad ki az ítéleted, nagyon sokat enyhítene a büntetéseden. De van valami, ami végső fokon teljesen mentesít a vád alól. Amikor én felmentelek, az nem kegyelem, hanem az igazság érvényre jutása. Ménimeusz Nincs más bűnös, csak én. Magam voltam egész idő alatt a színen. Én voltam a dráma rendezője nem más!

Az Úr Te csak azt a drámát rendezted, amelynek más volt az írója. Osztott szereped volt benne, mint a dráma többi szereplőjének. Ménimeusz Bábú voltam tehát?

Az Úr Nem! Bábú az, aki félelemből vállal olyan szerepet, amelyet megaláazónak tart ugyan, de nem mer tiltakozni. Neked egy lenyűgöző hatalom alól nem volt menekvésed. Tudatosan cselekedtél, de nem tudtad, hogy nem a szabad akaratod szerint, hanem a sugarak hatására, amelyeket nem tudtál visszaverni.

Ménimeusz Te küldted rám a sugarakat! Ketten voltunk mindenható tényezők, és én voltam, aki engedelmeskedett?! Mikor adtad nekem azt a szerepet? Nem emlékszem, nem tudom, mikor!

Az Úr Rajtam kívül senki nem tud semmit. Senki sem tudja, hogy mi volt valaha, és mi lesz valamikor. Mindenki a neki megfelelő szerepet játssza.

Ménimeusz Elég volt a komédiából!

Az Úr Ne siess! Lesz még jelenésed, de az nem a borzalomé, a pusztulásáé és rettenetéé lesz, hanem a szabadság és megelégedés eljöveteletét hirdeti.

Ménimeusz Nem! Az én lelkemben megfakultak a színek. Amíg azt gondoltam, hogy én vagyok én, hogy én cselekszem, amit teszek, addig ismertem a tevékenységem célját. Földhöz vertem az embert, hogy talpra szökjön, hátralöktem, hogy előre törjön. Hittem, hogy végül behajtom a célba, ahol emberi méltóság lesz a tekintetében. Most már nem hiszek semmiben! Elvetted a hitemet. Most már sosem tudom, én vagyok-e én, vagy csak a te akaratod engedelmes szolgája. Ne adj új szerepet! Legyen más elámítva!

Az Úr Szövetséget ajánlottam, de ha nem kell, az a te dolgod. Szabad választásod van. Felelj, milyen ámitóról beszélsz?

Ménimeusz Ha nem állok idegen befolyás alatt, ha az én szavaim ezek, amelyeket mondok, akkor örömmel kimondom, hogy az ámitó Te vagy! Az elámított az ember. Az ámitás már az ember megteremtésével megkezdődött. Én alkottam meg az embert, de csak azért, mert Te akartad, hogy én teremtem. Rajtam keresztül megverted minden fogyatékossgal és gyarlósággal, és aztán tilalomfát állítottál elé. Előre tudtad, hogy enni fog a tiltott almából, mert felkeltetted a kíváncsiságát, de nem adtál neki erőt a kísértés leküzdéséhez. Vagyis úgy akartad, hogy legyen okod kiüzni a paradicsomból. Aztán hagyta, hogy elmerüljön a bűnben. Elnézted, hogy halomra ölik egymást.

Az Úr Én nem fogom le senkinek a kezét. Szabad akaratra teremtetem az embert, de voltak tanítói: „Minden szabad nekem, de nem minden hasznos nekem.” Az embernek mindig szabad választása volt a jó és a rossz között.

Ménimeusz De nem volt ereje hozzá!

Az Úr De volt! Voltak erős lelkek, akiket Te semmiképpen sem tudtál megszerezni magadnak. Most már azt is tudod, azonos volt a módszerünk. Én eszmei síkon dolgoztam, Te a gyakorlatban. Kegyetlenül meghajszoltad az embert, hogy szembeforduljon az üldözőivel, és rájött, hogy össze kell fogni az üldözők ellen. Rávezetted az embert, hogy legyőzze a gyávaságát. Ezek a harcok érlelték meg benne az öntudatot. Aztán feléledt benne a büszkeség, hogy nekijogai is vannak. Nos hát én is ilyen embert akartam. És aki az igazság zászlóját bontja ki, és a jogért, szabadságért, békéért indul harcba, annak nem állhatja útját ember, Isten még kevésbé! Ménimeusz Önmagadat múltad felül! Kezdelek tisztelni!

4. jelenet

Szín és szereplők ugyanazok

Az Úr Mindkettőnk szerepe tisztázódott. Nem tehetünk egymásnak szemrehányást. Az emberiség sorsa nem úgy alakult, ahogy én és Te akartuk. És nem úgy, ahogy az ember elvárta volna. Sok vér ömlött, sok könny hullott szükségtelenül. A vér és a könny még ma is folyik. Mindkét folyamat meg kell állítani! A sóhaj és az átok még ma is száll az ég felé. Az emberiség rossz sorsának jórészt a Te önkényességed volt az oka! A bűnösségedet elismerve, magad mondtál megsemmisítő ítéletet magad felett. De én nem egyedül téged teszek felelőssé azért, ami a földön történt, és történik még ma is. Ketten vetettünk, de nem tiszta magot. Most több a konkoly, mint a búza. Én jóvá tudom tenni a rosszat, amire Te nem vagy képes. De ami egymagadnak lehetetlen, azt megteheted az én oldalamon. Jobb lesz az élet a földön. Itt a mennyben pedig, akik éhezők, ruhátlanok, szenvedők és elnyomottak voltak a földön, kárpótolva lesznek mindenért.

Ménimeusz Nem! Szép, hogy megismétled az ajánlatodat! Az égi élet egyhangú boldogsága nem érdekel.

Az Úr Ez az utolsó szavad?

Ménimeusz Az utolsó! Vagy jó munkát végzek vagy rosszat. Nem akarok „se hideg, se meleg” lenni!

Az Úr Jól van! Befejezted a küldetésed a földön, és az újat nem vállalod. Senki sem fog kényszeríteni. Én azonban a szolgálataidat...

Ménimeusz Nem szolgáltam senkit!

Az Úr ... a szolgálataidat mégis figyelembe veszem, és meg akarlak jutalmazni. (Az Úr mereven nézi Ménimeuszt.) Nem fogsz megsemmisülni! Ménimeusz, Te nagyon fáradt vagy! Te álmos vagy!

Ménimeusz Nem va... vagyok ál.. mos!

Az Úr Ménimeusz, aludni fogsz! Lecsukódik a szemed!

Ménimeusz Te el akarsz... altatni. Nem... alszom! (Patakokban szakad róla a verejték.)

Az Úr Nagyon mélyen fogsz aludni! Aludni fogsz, amíg mindent elfelejtesz! De amikor újból felkeltelek, azt fogod tenni, amit most parancsolok neked! És azt fogod hinni, hogy szabad akaratodból cselekszel! Új alakban vissza fogsz térni a Földre, és segítesz nekem az új ember megteremtésében!

Ménimeusz (Megrázkódik, és irtózatossá erőfeszítéssel feláll.) Nem! Nem oszto... zom senkivel!

Az Úr Erre sem fogsz emlékezni, hogy most nemet mondtál! Most már alszol!

Ménimeusz Nem oszto...zom! Nem al... szom! Velem együtt... kihál a bűn... és mint... a menny... ben, béke ... lesz a föl... dön! (Támolyogva tesz néhány lépést, tétován támasztékot keres a levegőben. Térdre esik, majd arccal a földre omlik.)

Az Úr Úgy legyen, Ménimeusz!

Az angyalok kara Mindörökké! Ámen.

*Függöny
Szigetszentmiklós, 1924. és 1945. között*

BÚCSÚVERSEK

Van, aki hallgat

Hallgat az egyik,
Noha bölcs lenne szava,
De lelke messze jár,
Önmagába tekint.

Hallgat a másik,
Tépelődni látszik,
Bár az üres lélek
Gondolatmezőre
Véletlen se téved.

De a hallgatás
Mindig jó lepel,
Nem tudni, hogy
A némaság lángészt
Vagy ostobát fed el.

Szigetszentmiklós, 1960. január 26.

Összbüntetés

Szegény voltam, mi nagy vétek,
S hogy nem vertek érte agyon,
Csupán annak köszönhetem,
Hogy kellett a munkám nagyon.
Büntetésem életre szólt,
S voltam Káin, az átkozott.

Hegyfalu, 1972. június 24.

Epilógusféle

Szerettem a szabadságot,
S a kötöttség lenyűgözött.
De hát, így írt Arany János,
Petőfi is többek között.

Persze én is úgy gondoltam,
Úgy vers a vers, ha nem talány,
S ha már éppen tollat fogtam,
Mentem Arany s mások nyomán.

Másképpen költ ma a költő.
Ő nem régi módon versel,
Nem avított stílusban költ ő,
Gyönyörködtet szabadverssel.

Kezdetnek van egy nagybetű,
Több azután nem szerepel,
Hisz, elég a prímhegedű,
Kontrás, böngős, egyéb nem kell.

Itt egy fél sor, háromnegyed,
Egyik elöl, másik hátul.
Így készül ma a műremek,
Az ember csak ámul, bámul.

Most már tudnám, hogy kell írni.
Vitetni magam az árral,
Mert amerre a szél viszi,
Okos madár arra szárnyal.

De már késő. Bolond voltam.
Habár a jelenben éltem,
Én a múlt hangján daloltam,
Énekeltem, és regéltem,

Hisz még ezt is csak úgy írom,
 Ósdi módon, elavultan,
 Éppen csak innen a síron,
 És lám, máig sem tanultam.

Szigetszentmiklós, 1968. július 1.

Elégia

Meghaltak a halhatatlan istenek rég.
 Üres az Olümposz, üres az ég.
 Színarany fogatán régestelen-régen
 Nem hajt lángszekéren Hélios¹ az égen,
 Nem Szelené² ragyog szelíd ezüsthényben.

Nincs már, kinek ítélné Párisz³ az almát.
 Nem járnak istenek Ida-hegy⁴ szép halmát.
 Nem jönnek halandót csábítva szeretni,
 Az Olümposz helyett a földön keresni.
 És mit tud most az ember? A múltat temetni.

Ó, hajdani regék sok szépsége, bája!...
 De legyint, nevet a fölényesség máma.
 Egy isten maradt csak, azt is elvetette.
 Míg örök titkát kutatta, kereste,
 Győzött a tudás, hitét elvesztette.

Csendesek az erdők, tengerek, szigetek,
 Nimfák, néreuszok, driászok⁵ nincsenek.
 Nem csendül sehonnan megejtő énekszó,
 Nyugalmasan úszik hajóssal a hajó.
 Maga Kirké is rab, és fogoly Kalüpszó⁶.

És az istenek sorra mind kihaltak.
Sok-sok kedves monda... Talán nem is voltak,
Vagy eldobtuk őket, számukat sokallva,
És nem szövünk szép mesét hittel dalolva...
Ami magmaradt még, Hádész⁷ birodalma...

Szigetszentmiklós, 1966. február 16.

---

¹Héliosz – az ógörögök napistene

²Szelené – holdistennő

³Párizs – trójai királyfi, Helené elrablója, a trójai háború miatt robbant ki

⁴Ida – hegy – Magas hegy Kréta szigetén, Zeusz mondabeli szülőhelye

⁵Nimfák, néreuszok, driászok (driádok) - „másodosztályú” természet-istennők, tengeri nimfák, illetve erdei nimfák

⁶Kirké, Kalüpszó – Az Odüsszeia női szereplői, akik feltartják Odüsszeust hazaútján

⁷Hádész – az alvilág istene a görög mitológiában

Búcsú a naptól

Mindegy, sors vagy végzet,
Velem rútul végzett.
Megtagadta tőlem,
Amit adott másnak,
Mi öröm, boldogság
Azoknak, kik látnak.

Kivette kezemből
Már régen a könyvet.
Hogyha sírni tudnék,
Onthatnék sok könnyet!

Valameddig még tán
Engedi, hogy írjak.
De inkább csak sejtve,
Vonalat keresve
Félig vakon írok,
Pontot, vesszőt hányszor
Nem jó helyre téve.

Ha ez megmaradna,
Beérném ennyivel!
Ezt is megköszönöm
Szívbéli hálával,
Mert ennyi is öröm!

Pedig mennyi lenne még
Félben, félretéve rég!
És mennyi volna új!
De ha nem lát a szem,
Tollat hogy vezet az ujj?

De addig ... addig,
Míg sorsom engedi,
Csak fogok még írni,
S ha betelik a végzet,
Ráérek majd sírni...

Szigetszentmiklós, 1960. május 5.

Epilógus

Rossz csillag alatt születtem
Szerelmese minden szépnek
Csak az eszményért hevültem
Amit vágy a szomjas lélek

Kristályvizű tóra vágytam
Újjászületni habjain
Élek piszkos ingoványban
Sárban születnek dalaim

És a kaján irigy végzet
Lábamra koloncot kötött
S hogy elbuktam veszítve szépet
Alattomban kiröhögött

Csendben élem a világot
Ha még terem egy-két dalom
Azt is csak magamnak szánom
Vagy a futó szélre hagyom

Sodorja az ingoványba!
Hol születtek, haljanak ott!
Ahol senki meg nem szánja
Hol csak a sás, a nád zokog

Űzött a sors vad keményen
Hanem azért zengett lantom
Vertem dacosan, kevélyen
Nem volt alázatos dalom

Szigetszentmiklós, 5-ös kút, 1955. április 11.

Tégy meg mindent!

Tégy meg mindent, amit lehet,
Amit a művész megtehet!
Ha lelked alkotásra vágyik,
Kezed fest, farag vagy hangszeren játszik,
Mindig, mindig olyat adjon,
Hogy maradék ne maradjon!
Bármi vezesse is kezedet,
A mű legyen rá aranyfedezet!

Szigetszentmiklós, 1972. szeptember 23.

“Hogy hol van a helye S. Becz Pálnak? Semmiképpen sem az alkalmi írókatok között. Irodalmi és irodalmon kívüli szempontok győznek meg ennek ellenkezőjéről. Tartalom és forma, a felvetett kérdések széles gondolati merítése, esztétikai megformáltságs rá a cáfolat... A legnehezebb annak, aki...mindvégig magányban alkot.”

(“...a szeretet felé”

Gy. Szabó András, 2016. március 08.)

Utószó

Édesapám nevét nem tartalmazzák a lexikonok. Munkái közül nem sok jelent meg nyomtatásban. Sosem tudott a sajtó irányítóinak a szája íze szerint írni. Többször kapott ajánlatot, hogy kiemelik, és megélhet az írásaiból, ha teljesít bizonyos politikai elvárásokat.

Mindig az volt a válasza, hogy nem szorul irányításra, neki a lelki ismerete a mércéje. Így hát általában az asztalfióknak írt, és csak a szűkebb családi és baráti kör ismerte valamelyest a műveit.

S. Becz Pál 1899-ben született egy tősgyökeres szigetszentmiklósi, jómódú parasztcsalád hetedik gyermekeként. Szilárd istenhitét református szüleitől kapta.

Különböző csapások következtében a családi vagyon nagyobb része már az ő gyermekkorában elveszett, és a gazdálkodás folytatására nem maradt lehetőség. Így édesapám is már korán, a hatodik elemi elvégzése után dolgozni kényszerült, és nem tanulhatott tovább, pedig híresen jó tanuló volt. Mivel nem volt szakmája, egész életében a legnehezebb munkákat végezte.

Turi Máriaival, édesanyánkkal 1926-ban kötött házasságot.

Öt gyermekük született, akik közül egy kisgyermekként meghalt.

Édesapámat csillapíthatatlan tudásszomj sarkallta, és autodidakta-ként jelentős műveltségre tett szert. Igen nagy olvasottsága volt.

Viszonylag későn kezdett írni. Munkái között megtalálható a vers, a novella, a színdarab, az újságcikk és a könyvkritika.

Távol állt tőle minden hangoskodás és szereplési vágy. Rendíthetetlen igaz hazafi volt, de nem tudta elviselni, ha valakit származása miatt sérelem ért. Természetesnek tartotta a vallási és világnézeti szabadságot. Őszinte híve volt a női egyenjogúságnak.

Szülőföldjét, Szigetszentmiklóst őszintén szerette. Verseiben, novelláiban gyakran felbukkannak a régi paraszti életforma elemei.

Számos anekdotát feljegyzett a régi emberekről. 1972-ben halt meg.

A válogatáskötet számítógépes megszerkesztése fiam, Becz Miklós munkája, és ezzel mély hálára kötelez.

A válogatás a következő kötetek alapján készült:

Csendes lázadó, 2013. április

Őszintén, 2014. január

Melyik úton?, 2014. július

Országúti kövecskék, 2015. szeptember

Szürke kis regény, 2016, április

Közös nevező, 2016.

Ceruzaforgácsok, 2018. június

A kötetek felhelyezése az Országos Széchenyi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárára (MEK) megtörtént. Ezért unoka vejemnek, Pálfi Gergelynek tartozom el nem múló hálával.

2018. szeptember

Dr. Becz Miklós

Tartalomjegyzék

ELSŐ RÉSZ:

ELŐSZÓ	6
Kint a homokbuckán.....	8
Miatyánk	12
Csendes lázadó	14
TÖRTÉNETEK, LEGENDÁK.....	16
Rözszetűznél	15
Vadmacska.....	48
Fatime gyónása.....	77
Sugarak, árnyak	88
Sok a felhő	99
Miklós vitéz.....	100
Judit asszony öröksége	113
Három tarka kis tehénke	118
HAZA ÉS „KIS HAZA”	128
Kisdiófa árnyékában	128
Igazgyöngyök.....	130
Maxima culpa	132
Havas versike.....	133
Ne küldjete!	133
Munkács	134
Árva szellő.....	135
Más ez a tél	136
HIT	139
Hitem	139
Mindenkiért.....	139
Szamárháton	140
Bibeszálon.....	141
Hívó Tamás.....	142
Gyalogösvény	144
Az én lelkem	146
Meseálom.....	147
Kutató Sámuel.....	148
Az eldobott Isten	149
Ha szólna az Isten	149
ÉLET ÉS EMBER.....	150

Mostoha fiú.....	150
Hozsánna.....	151
Színek derűje.....	153
Szombatnapi út	153
Fehér katona.....	155
Hazafelé.....	156
A nap csókja.....	157
Leng az inga.....	158
Kutyakaparó	161
Szépre vágyó	161
A pipa	164
Dunai kép	168
Siess!	170
Hidak alatt.....	171
Sorsom.....	172
Álomkert	173
Szeptember végén	176
Süt a nap	177
Napos oldal.....	177
Szürke kis regény.....	178
Hervadó virágok	199
Ebéd a gyárban	200
Fekete hajnal	201
Szürke árnyak	202
Pillanatkép	203
Békepipa	204
Merengés	205
Idegenek balladája	205
Quo vadis?	206
A CSALÁD	207
Anyaszív	207
Anyám lelke	207
Hogyan ismerkedtem meg Petőfivel?	209
Asszonyok	210
Dűlőúton	212
Kettecskén	213
Miklós fiainak.....	215
Egy este otthon.....	221
Találkozunk... ..	222

Fejfádnál.....	222
De jó lenne	223
Úgy szeretlek.....	224
Marókának.....	225
Ketten a napsütésben.....	225
Penészvirág	226
A hiányzó csillag	227
Arckép.....	227
Sírfelirat.....	227
Haláltánc	228
A kenyér.....	229
IRODALOM ÉS KRITIKA	231
A proletár József Attila	231
A mi édes anyanyelvünk	232
Levél Fekete István íróhoz	234
Fekete István író válasza	237
A Kele dedikációja	237
Az ember tragédiája	238
Az ember tragédiája záró szózata	243
Francois Villon	247
HUMOR.....	254
Békaszemmel	254
Válókereset	255
Bélyeggyűjtők.....	263

MÁSODIK RÉSZ:

TÁRSADALOM ÉS POLITIKA	283
Nota bene	283
Szegény gazdagok	284
Könnyű annak... ..	285
A hal	285
Orosz földön	286
Kérges tenyér	287
Álomkép.....	288
Ember leszek	289
Nem a fegyver	290
Ébredj!.....	291
Mindegy	292

Cserebogár	293
Egyenlőség	295
3478	296
Credo.....	297
Ecce homo.....	298
Senki... ..	299
Pillangó.....	300
Önbecsülés	303
Széljegyzet(Magyarország, 1945-1956)	308
Fehér csirkéből vörös kakas	320
Szivarvány.....	323
Végállomás	324
Árnyékos oldal	325
Vörös kérdőjel	323
Mások elé, mások fölé!	326
Vigyázz, hajós!.....	325
A paraszt.....	328
A bányász	328
Embernél kezdődik az ember	329
Megy a gálya	334
Mátyás bátyámhoz	335
Homo sapiens.....	336
FILOZÓFIA, FILOZOFIKUS TÖLTETŰ MŰVEK.....	337
A görög mitológiáról	337
Ha keresed	338
Őszintén	340
Mese a Hegyi beszédről.....	364
Claudius korsója	398
Melyik úton?(Jutkának).....	410
Kiábrándulás	413
Egyedüli érték	414
Homokbuckán.....	415
Sötét mezőn	417
Senki szigetén	418
Aranymadár	420
Harminc évvel a száz előtt	422
Az öreg Napkirály	423
Senki és Valaki.....	424
Credo quia absurdum est*	458

Közös nevező.....	470
BÚCSÚVERSEK.....	496
Van, aki hallgat.....	496
Összbüntetés.....	496
Epilógusféle.....	497
Elégia	498
Búcsú a naptól.....	500
Epilógus	501
Tégy meg mindent!	502

Betűrendes tartalomjegyzék

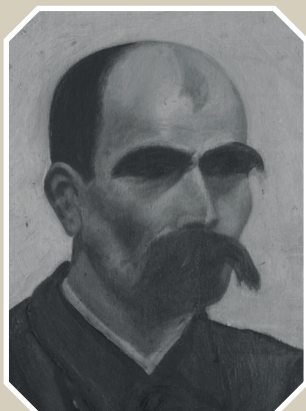
3478	296
A bányász	328
A CSALÁD	207
A görög mitológiáról	337
A hal	285
A hiányzó csillag	227
A Kele dedikációja	237
A kenyér.....	229
A mi édes anyanyelvünk	232
A nap csókja.....	157
A paraszt.....	328
A pipa	164
A proletár József Attila	231
Álomkép	288
Álomkert	173
Anyám lelke	207
Anyaszív	207
Aranymadár	420
Arckép.....	227
Árnyékos oldal	325
Árva szellő.....	135
Asszonyok	210
Az eldobott Isten	149
Az ember tragédiája	238
Az ember tragédiája záró szózata	243

Az én lelkem	146
Az öreg Napkirály	423
Békaszemmel	254
Békepipa	204
Bélyeggyűjtők	263
Bibeszálon.....	141
Búcsú a naptól.....	500
BÚCSÚVERSEK.....	496
Claudius korsója	398
Credo.....	297
Credo quia absurdum est*	458
Csendes lázadó	14
Cserebogár	293
De jó lenne.....	223
Dunai kép.....	168
Dűlőúton	212
Ebéd a gyárban	200
Ébredj!.....	291
Ecce homo.....	298
Egy este otthon.....	221
Egyedüli érték	414
Egyenlőség	295
Elégia	498
ÉLET ÉS EMBER	150
ELŐSZÓ.....	6
Ember leszek	289
Embernél kezdődik az ember	329
Epilógus	501
Epilógusféle.....	497
Fatime gyónása.....	77
Fehér csirkéből vörös kakas	320
Fehér katona.....	155
Fejfádnál.....	222
Fekete hajnal	201
Fekete István író válasza	237
FILOZÓFIA, FILOZOFIKUS TÖLTETŰ MŰVEK.....	337
Francois Villon	247
Gyalogösvény	144
Ha keresed	338

Ha szólna az Isten	149
Haláltánc	228
Harminc évvel a száz előtt	422
Három tarka kis tehénke	118
Havas versike	133
HAZA ÉS „KIS HAZA”	128
Hazafelé.....	156
Hervadó virágok	199
Hidak alatt.....	171
HIT	139
Hitem	139
Hívó Tamás.....	142
Hogyan ismerkedtem meg Petőfivel?	209
Homo sapiens.....	336
Homokbuckán.....	415
Hozsánna.....	151
HUMOR.....	254
Idegenek balladája	205
Igazgyöngyök.....	130
IRODALOM ÉS KRITIKA	231
Judit asszony öröksége	113
Kérges tenyér	287
Ketteskén	213
Ketten a napsütésben.....	225
Kiábrándulás	413
Kint a homokbuckán.....	8
Kisdíófa árnyékában	128
Könnyű annak... ..	285
Közös nevező.....	470
Kutató Sámuel.....	148
Kutyakaparó	161
Leng az inga.....	158
Levél Fekete István íróhoz	234
Marókának.....	225
Más ez a tél	136
MÁSODIK RÉSZ:.....	
Mások elé, mások fölé!	326
Mátyás bátyámhoz.....	335
Maxima culpa	132

Megy a gálya	334
Melyik úton?(Jutkának).....	410
Merengés	205
Mese a Hegyi beszédről.....	364
Meseálom.....	147
Miatyánk	12
Miklós fiamnak.....	215
Miklós vitéz.....	100
Mindegy	292
Mindenkiért.....	139
Mostoha fiú.....	150
Munkács	134
Napos oldal.....	177
Ne küldjete!	133
Nem a fegyver	290
Nota bene	283
Orosz földön	286
Önbecsülés	303
Őszintén	340
Összbüntetés.....	496
Penészvirág	226
Pillanatkép.....	203
Pillangó.....	300
Quo vadis?	206
Rözsztűznél	15
Senki és Valaki.....	424
Senki szigetén	418
Senki... ..	299
Siess!	170
Sírfelirat.....	227
Sok a felhő	99
Sorsom.....	172
Sötét mezőn	417
Sugarak, árnyak	88
Süt a nap	177
Szamárháton	140
Szegény gazdagok	284
Széljegyzet(Magyarország, 1945-1956).....	308
Szépre vágó	161

Szeptember végén	176
Színek derűje.....	153
Szivarvány.....	323
Szombatnapi út	153
Szürke árnyak.....	202
Szürke kis regény.....	178
Találkozunk... ..	222
TÁRSADALOM ÉS POLITIKA	283
Tégy meg mindent!	502
TÖRTÉNETEK, LEGENDÁK.....	16
Úgy szeretlek.....	224
Vadmacska.....	48
Válókereset	255
Van, aki hallgat.....	496
Végállomás	324
Vigyázz, hajós!.....	325
Vörös kérdőjel	323

*S. Becz Pál
(1899 - 1972)*

A válogatás jól tükrözi a szerző gondolati gazdagságát, amely széles műfaji és formai változatosságot eredményez. Mindig az ember egyéni és társadalmi létformája a téma.

A bűnbe kergető rossz tulajdonságok, a jóra való törekvések bemutatása a mély huma-

nizmus szellemében történik izgalmas történetekben, amelyek mindig filozófiai töltetűek is.

Nem hiányzik a kötetből a vaskos (Válókereset) és a finom szellemes humor (Bélyeggyűjtők) sem.

„Minden akarok lenni, minden, ki valaha élt, hogy megértsem, mért tűztek maguk elé kegyes vagy kegyetlen célt.” A nyitó versben adja meg így a törekvését a szerző.

A társadalmi viszonyok igazságtalansága mindenkor mérhetetlen szenvedést okozott a kisembernek. Az 1956-os magyar forradalom kiváltó oka is ez volt. Talán senki sem írt erről olyan jó elemzést, mint amilyen a Szélfegyzet.

Mégis szilárd meggyőződéssel mondja: „...aki a jogért, igazságért és a békéért indul harcba, annak nem állhatja útját ember, Isten még kevésbé.”

Az utolsó mondat a Közös nevezőből való, amelynek a helye minden bizonnyal ott van a magyar irodalom legjobb huszadik századi drámái között.

ISBN 978-615-80458-5-8

9 786158 045858